BIBLIOTECA
C. C.
P. C. R.
Nr. III · 4217 b

DIN SCRIERILE ȘI CUVÎNTARILE

LUI

ION C. BRATIANU

1821 – 1891

TIPĂRITE CU OCASIUNEA INAUGURĂRII MONUMENTULUI SĔŬ

18 MAIU 1903.

M 96581 91772
[vol. 1]
303579
Hslav. 132.375/60.
28964/67

BUCURESCI
INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“ S-sor ION ST. RASIDESCU
16, STRADA DÓMNEĬ, 16
1903.

8731.

IV 412071

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA III 412071

918/95

B.C.U. Bucuresti
C20056621

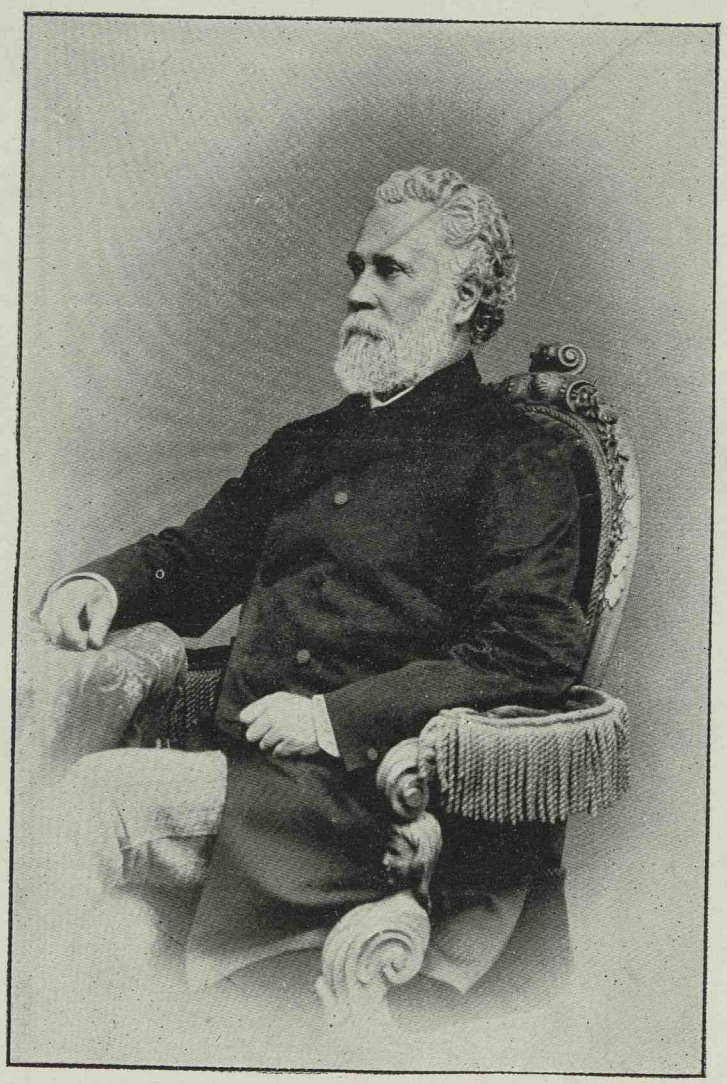

J. Bréhaut

CUVINTARI

IN MEMORIA LUI ION C. BRATIANU

ROSTITE

DE

DJMITRIE A. STURDZA

I.

CUVÎNT ROSTIT LA 8 MAIŬ 1891.

Mare și nepătrunsă-ĭ taina morțiĭ; dar cununa viețiĭ și-a asigurat-o numaĭ acela, care a fost până la mórte credincios poruncilor luĭ Dumnedeŭ. *Plinirea poruncilor luĭ Dumnedeŭ* însă este, după cum dice Apostolul Pavel, **dragostea**, — dragostea cea *din inimă curată*, dragostea cea *din consciință tare*, dragostea cea *din credință nefățarnică*.

Pe acéstă temelie largă și solidă — pe acéstă temelie creștinéscă — Ion Brătianu a clădit frumosul și mărețul edificiŭ al viețiĭ sale.

Din inima cea maĭ curată, din consciința cea maĭ tare, din credința cea maĭ nefățarnică aŭ pornit faptele luĭ, inspirate, animate, pătrunse de o dragoste aprinsă și nestrămutată, care nu s'a desmințit nicĭ odată.

Acéstă dragoste l-a înzestrat cu douĕ marĭ și neprețuite calitățĭ, greŭ de întâlnit în acelașĭ om: blândețea și energia, carĭ amândouĕ aŭ dat acestuĭ mare barbat puterea luĭ fermecătóre și iresistibilă.

Acéstă dragoste l-a înarmat cu ochiul acel ager, care-ĭ desfășură într'o clipélă inima și cugetările altora și-l făceà să pătrundă cele viitóre cu o siguranță, care este dată numaĭ celor aleșĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ.

Acéstă dragoste a făurit într'însul acea bună credință, care se așéză temeinic numaĭ în inima și cugetarea celor curățițĭ de orĭ-ce egoism, de orĭ-ce interes personal.

Din acéstă dragoste a pornit acea simplicitate cu totul antică, acea modestie rară, acea repulsiune de orĭ-ce fast şi onorurĭ, care caracteriséză pe acest mare bărbat al némuluĭ românesc.

Acéstă dragoste l-a însufleţit în întreg traiul luĭ pămîntesc. l-a condus în îndeplinirea datoriilor sale, îl face un model vrednic de urmat — în cercul intim al vieţiĭ de familie, ca şi în acţiunea cea întinsă a vieţiĭ publice.

Acéstă dragoste l-a înălţat la un tip rar de perfecţiune omenéscă, atrăgênd spre dînsul acea încredere, dându-ĭ luĭ acea autoritate, care l-a pus nu numaĭ între fruntaşĭ, ci în capul fruntaşilor poporuluĭ român.

Acéstă dragoste l-a alipit de geniul némuluĭ românesc, căruia Ion Brătianu ĭ-a închinat întréga muncă a vieţiĭ sale, căruia el ĭ-a fost neclintit credincios din tinereţe până în bătrâneţe şi până la mormînt.

Acéstă dragoste l-a ridicat, ca să devie conducĕtorul necontestat de nimenĭ al poporuluĭ românesc, când sunase ora faptelor marĭ şi decisive.

Născut în anul deşteptărĭĭ naţionale, în anul 1821, din viţă românéscă curată şi nestricată, geniul némuluĭ a întipărit pe fruntea acestuĭ bărbat pecetea daruluĭ celuĭ sfînt de a înţelege şi de a pricepe energia, puterea şi vitalitatea némuluĭ românesc, ca ast-fel să devie luptătorul luĭ cel maĭ înţelept, cel maĭ prevĕdĕtor, cel maĭ neobosit.

De acĭ aŭ isvorît puterea cea mare şi convingĕtóre a graiuluĭ sĕŭ, — acea activitate neîntreruptă, tot-deauna egală, care a îmbrăţişat întréga viéţă a poporuluĭ, — voinţa luĭ cea neînduplecată ca România să nu apară numaĭ ca o ficţiune a momentuluĭ, ci să fie o realitate durabilă.

Ast-fel Ion Brătianu, tînĕr încă în 1848, fu unul din principaliĭ bărbaţĭ aĭ aceleĭ generóse mişcărĭ, care a sdrobit lanţurile sclavieĭ unuĭ întreg popor şi l-a smuls din umilinţă şi cădere ruşinósă. De la prima luĭ aparițiune pe tribună, el deveni oratorul cel maĭ iubit. Când el vorbià, toţĭ ascultaŭ, toţĭ se convingeaŭ, toţĭ îĭ urmaŭ.

Puţine lunĭ a durat acea mişcare şi mult aŭ suferit promotoriĭ eĭ, în exil şi în ţĕră, ca nisce adevĕraţĭ apostolĭ aĭ naţiunĭĭ şi aĭ libertăţiĭ. Rĕsplata vieţiĭ lor trudnice însă a fost mare, căcĭ acea

încredere în viitorul României, de care ei aŭ fost însuflaţi, acea încredere aŭ sciut să o însufle şi altora, în afară de ţeară şi de poporul românesc.

E un fapt istoric necontestat, că cea mai mare isbândă a exilaţilor din 1848 a fost că aŭ isbutit a decide pe Puterile cele mari ale Europei să întrebe ele pe naţiunea românéscă cea mică, uitată, urgisită, cum vrea ea să-şi croească viitorul ei.

După ce se terminară lucrările Adunărilor mume din 1857, veni timpul executării dorinţelor şi voinţelor rostite. Atunci începù lupta uriaşă, fără repaos, a desrobirii nóstre interne şi externe. Pentru ca acéstă desrobire să fie reală şi durabilă, trebuià ca tóte puterile vii ale naţiunii să fie puse într'o mişcare, să fie organisate într'o lucrare comună şi energică. Pentru ca noul Stat român să se ridice plin de viéţă şi de viitor, ca membru activ în societatea stateler civilisate, trebuià să se deà poporului remân putinţa unei desvoltări sigure şi neîntrerupte, încrederea în propriile sale forţe. Pârghia, care aveà să ridice dificultăţile imense ce împedecaŭ avîntul luat, nu puteà fi şi nu a fost decât o largă desvoltare a libertăţilor publice. În luptele pentru a le dobândi, poporul s'a oţelit, iar apărarea lor face astădi forţa lui de resistenţă.

Grea a fost lupta stegarilor din 1848, dar ei aŭ învins. Încet cu încetul am devenit o naţiune de ómeni liberi, şi prin libertatea dobândită ne-am desvoltat în scurt timp miraculos în tóte direcţiunile, am redevenit un popor respectabil şi respectat şi am recăpĕtat acea posiţiune perdută de secoli, de a fi sentinela neadormită a Europei occidentale în Orient.

În acéstă luptă, toţi bărbaţii aceleî mari generaţiuni aĭ renascerii némului nostru aŭ lucrat într'un mod, care va atrage în veci asupra lor admiraţiunea şi recunoscinţa posterităţii; dar nimeni nu a arătat ţelul de ajuns cu mai mare precisiune şi pătrundere ca Ion Brătianu.

Eată ce ţiceà el în 1857:

„Voim ca Românul să se restabileze în însişi ochii sĕi ca om şi să se întroneze întru tóte drepturile sale, ca să pótă trăi după legile naturii sale, desvoltându-se, perfecţionându-se şi împlinindu-şi misia sa în societate, cu tótă gloria şi virtutea de care este capabil.

„Voim să aibă o patrie, unde toţi să aibă aceleaşi drepturi şi aceleaşi datorii şi o parte întrégă şi de o potrivă la viéţa naţională — o familie, de vor merita-o prin iubirea şi moralitatea lor,—

o proprietate, de vor voì să muncéscă. Voim ca fie-care să fie stăpân pe ródele muncii sale, fără a puté să ieà un paiŭ măcar trântorii omenirii.

„Voim ca România să fie în solidaritate cu ceĭ-lalți populi ce vor tinde cel puțin spre dreptate, solidaritate și frăție.

„Eacă, în scurt, ce voim și ce credem pentru România. Cât pentru mijlóce, nu voim altele decât acelea ce ne-a dat Dumneḑeŭ ca să ne putem mântuì, orĭ de câte orĭ vom voì, cu deplinătate, și carĭ sunt mintea, inima și, când trebuința va cere să întrebuințăm și noĭ, ca tóte națiile, — și sacrificiile naționale“.

Aceste cuvinte puternice și clare aŭ desemnat firesc pe Ion Brătianu, care le rostise, să le și îndeplinéscă, și de aceea din acel moment el a devenit conducĕtorul natural și necontestat al națiunii în tóte evenimentele cele marĭ și însemnate, carĭ aŭ ridicat-o politicesce, moralicesce, materialicesce, la o înălțime ce cu puținĭ anĭ înainte se socotià a aparține celor maĭ nerealisabile utopiĭ.

Toțĭ scim că Ion Brătianu, și numaĭ el, a convins pe Carol I, pe generosul sĕŭ tată și pe duiósa sa mumă, că poporul român e viŭ și viézĕ, că el este vrednic să-șĭ sacrifice cine-và pentru dînsul și munca, și activitatea, și viéța sa.

Toțĭ scim că atuncĭ, când se apropiase ora decisiunilor celor marĭ, când erà vorba pentru națiunea română de a fi orĭ de a nu fi, Ion Brătianu a fost acela care a înfrânt tóte resistențele, care a împins pe toțĭ înainte, care a isbutit ca întreg poporul să ieà acel avînt energic și plin de entusiasm, care a dat resultatele cele maĭ strălucite în tóte direcțiunile.

Toțĭ scim că el a fost acela care oprì pe Rusia să trécă fără voia și consimțimîntul nostru peste fruntariile nóstre și care obținù din mânile Împĕratuluĭ Alexandru II acel tratat memorabil, după secolĭ cel întâiŭ act de neatârnare al țĕriĭ.

Toțĭ scim însă, că tot el a scris atuncĭ acea devisă neperitóre a luĭ și a némuluĭ nostru: *tot prin noĭ, iar nu dar de la alțiĭ.*

Toțĭ scim că el a fost din capul loculuĭ acela care a avut încrederea cea maĭ nemărginită în vitejia și valórea ostașilor românĭ. Toțĭ scim activitatea cea extraordinară desvoltată de Ion Brătianu în timpul mareluĭ răsboiŭ al independenței. Toțĭ scim câtă îngrijire el a pus, ca armata nóstră să pótă trece Dunărea, să pótă fi aprovisionată cu tóte cele de nevoie, muniținne și hrană.

Toţĭ scim cum el erà atuncĭ peste tot locul, îmbărbătând pe toţĭ, aprinḑênd flacăra dragosteĭ unde ea păreà că se stinge, salutând colónele carĭ treceaŭ la luptă, mângâind pe ceĭ loviţĭ de perderea vre-unuĭ ostaş iubit, strângênd mâna ţĕranilor carĭ duceaŭ întăririĭ trupescĭ celor ce purtaŭ drapelul românesc din isbândă în isbândă. Energia, îngrijirea, atitudinea luĭ aŭ contribuit mult la victoriile nóstre românescĭ. Armata o scie, şi numele luĭ Ion Brătianu va rĕmâné înscris cu litere de aur în analele nóstre militare.

Când a sosit momentul solemn al Congresuluĭ de Berlin, Ion Brătianu, cu ilustrul sĕŭ confrate Mihail Kogălniceanu, făcù acea falnică întâia intrare a Românieĭ în mijlocul Congresuluĭ, când amândoĭ se înfăţişară, nu ca unĭĭ ce cerşetoresc ce-và, ci cu fruntea sus, ca trimişiĭ Regeluĭ Carol, care scăpase de mare pericol o mare împĕrăţie şi care reclamà dreptate şi păzirea cu sfinţenie a unuĭ tratat. Acea demnă şi energică intrare în sînul Congresuluĭ a pus temelia respectuluĭ şi încrederiĭ Europeĭ în noul Stat român.

După ce România a intrat în concertul Statelor europene, a început pentru Ión Brătianu o nouă şi imensă activitate în tóte direcţiunile vieţiĭ poporuluĭ român, pentru a întări posiţiunea dobândită şi a asigurà mersul progresiv al patrieĭ. Aci s'aŭ vĕdit comorile cunoscinţelor luĭ.

El a înfiinţat maĭ întâiŭ de toţĭ un rost în politica Statuluĭ român, adecă aşezarea ţeluluĭ necontestat, clar şi precis, şi înfiinţarea mijlócelor şi putinţelor spre a-l ajunge.

De la Ion Brătianu datézà în România o politică externă, o politică economică, o politică comercială, o politică socială şi o politică financiară.

Întreg Statul a căpĕtat o impulsiune nouă şi necunoscută. Ion Brătianu dădù un avînt imens activităţiĭ naţionale. Aşezăminte nouĕ, puternice, fură create, aşezăminte vechĭ reformate după base corespunḑĕtóre cu noua posiţiune a Regatuluĭ. Şcólele se îmmulţirà şi se completară. Banca Naţională, cassele de economiĭ, creditele rurale, urbane şi agricole fură înfiinţate. Ţĕranilor li se deschideà calea, ca rând pe rând să-şĭ pótă asigurà o moşie proprie. Regularea finanţelor Statuluĭ şi echilibrarea budgetuluĭ, administraţiunea onestă şi inteligentă a averiĭ publice sunt opera luĭ Ion Brătianu. Rĕscumpĕrarea căilor ferate şi desvoltarea lor se datorescе energiceĭ luĭ prevederĭ şi energiceĭ urmăririĭ de către dînsul a mareluĭ scop naţional, ca în Ţéra-Românéscă Românul

să fie stăpânul sĕŭ propriŭ, al celor însufleţite şi al celor neînsufleţite.

Mult erà de făcut în acéstă ţéră, rĕŭ sguduită de o sórtă grea. Precum clădirile nóstre căduse în ruine, asemenea şi vechile aşezăminte naţionale dispăruse. Pretutindenea trândăvia şi trufia, invidia şi iubirea de argint şi de sine stricase moravurile cele bune, şi ca buruenile eşiră şi se lăţiră multe şi nenumĕrate rele, carĭ trebuiaŭ stârpite. Şi pe acest tărîm, Ion Brătianu a depus o mare şi constantă stăruinţă.

Tare, fórte tare a închegat acest mare bărbat întréga viéţă a Statuluĭ şi a poporuluĭ: în cât tóte încercările de a deslegà aceea ce el a legat zadarnice vor rĕmâné.

Astădĭ, când ducem în ultimul lor locaş scumpele rĕmăşiţe ale luĭ Ion Brătianu, nu este unul singur, din Dunăre până în vârful Carpaţilor, care să nu dică cu Apostolul Pavel:

„Tu eştĭ omul luĭ Dumneḑeŭ. Tu aĭ urmat dreptatea, buna-credinţă, credinţa, dragostea, răbdarea, blândeţele. Tu aĭ luptat lupta cea bună a credinţeĭ. Tu aĭ apucat viéţa de vecĭ, la care acum chemat eştĭ. Tu aĭ mărturisit mărturisirea cea maĭ bună înaintea a multor mărturiĭ.“

Nu este o singură suflare românéscă, care, luându-şĭ ultimul adio, de aprópe orĭ de departe, nu va ḑice din fundul inimiĭ:

„Mórtea ne-a despărţit de tine, dar nimic nu ne póte depărtà de sufletul tĕŭ. Tu eştĭ, după secolĭ, cel întâiŭ, care te-aĭ încredut pe deplin în virtutea poporuluĭ din care aĭ eşit. Tu eştĭ, după secolĭ, cel întâiŭ, care aĭ servit némul românesc până la mórte şi cu adevĕrată şi nesmintită credinţă şi dragoste.

„După secolĭ de grósnice suferinţe, tu, cel întâiŭ, aĭ încălḑit şi aĭ însufleţit poporul românesc. Eroŭ al némulnĭ nostru eştĭ, căcĭ în tótă viéţa ta, de diminéţă până în séră, aĭ muncit şi te-aĭ trudit pentru dînsul, de diminéţă până în séră aĭ urmărit necontenit acelaşĭ lucru, — îndeplinirea tuturor datoriilor tale. Eroŭ al némuluĭ nostru! Tu aĭ fost şi veĭ rĕmâné în vecĭ expresiunea cea maĭ pură a geniuluĭ românesc.“

Iar noĭ carĭ suntem aci — voĭ, fiiĭ şi fiicele luĭ, noĭ, amicĭ şi conlucrătorĭ aĭ luĭ, şi ceĭ carĭ simţim de o potrivă cu dînsul — păşind cu inima sfâşiată de durere spre a da acestuĭ mare şi nemuritor bărbat ultima sărutare, să depunem jurămînt mare şi strașnic, *că sfinte vor fi pentru noĭ şi urmaşiĭ noştri munca şi stră-*

daniile luĭ, — că vom rĕmâné credincioşi până la mórte dragosteĭ şi credinţeĭ luĭ, — că vom transmite urmaşilor noştri acéstă dragoste şi acéstă credinţă ca cel maĭ scump odor al fericiriĭ şi siguranţeĭ némuluĭ românesc, — că vom lucrà în curăţenie şi putere ca să desvoltăm şi să întărim ceea ce el ne-a lăsat ca moştenire. Atunci ne vom îndeplinì datoria nu numaĭ către patrie şi naţiune, nu numaĭ către sufletul luĭ, ci vom aduce singura mângâere ce putem oferì aceleia care ĭ-a fost consórta iubită şi devotată a vieţiĭ, căci ea va vedé că eternisăm memoria luĭ Ion Brătianu din ném în ném.

II.

CUVÎNT ROSTIT LA 5 MAIŬ 1892.

Fraţilor,

Ne întrunesce din noŭ durerea nestinsă a inimilor nóstre pentru perderea celuĭ maĭ iubit, celuĭ maĭ respectat, celuĭ maĭ venerat bărbat al naţiuniĭ, — a bărbatuluĭ celuĭ maĭ de inimă şi de suflet, de cumpĕt şi de îndrăznélă, de prevedere şi de energie, celuĭ maĭ cu credinţă şi maĭ credincios, maĭ desinteresat pentru sine şi maĭ devotat némuluĭ sĕŭ.

Cu cât ne desparte maĭ mult timpul, iute trecĕtor, de acea ḑi durerósă, care ne-a răpit dintre noĭ pe Ion Brătianu, cu atât maĭ mult cresce în ochiĭ naţiuniĭ figura luĭ cea nobilă şi mărĕţă. Rar bărbat între fruntaşĭ, fala némuluĭ românesc în present şi în viitor!

Timpurile moderne nu aŭ vĕḑut rĕsărind în România un bărbat de autoritatea necontestată a luĭ Ion Brătianu. Mic şi mare, tînĕr şi bătrân, cunoscuţiĭ şi necunoscuţiĭ: toţĭ se plecaŭ cu drag şi cu încredere sfatuluĭ sĕŭ, căcĭ toţĭ sciaŭ că acel sfat purcedeà din inima cea maĭ curată. Când el îşĭ ridicà vocea spre a vorbì de ale ţĕriĭ, de ale naţiuniĭ, de ale poporuluĭ, ceĭ buniĭ sorbiaŭ ca dintr'o sorginte curată şi nesecată vorbele luĭ limpeḑĭ şi inimóse, vorbele luĭ înţelepte şi priincióse, vorbele luĭ purtătóre de fapte marĭ şi de victoriĭ decisive.

El căutà să convingă cu dulcéţă şi blândeţe, cum şi în ce fel fie-care trebuià să lucreze pentru a înălţà şi a întări edificiul naţional; dar când ridicà stindarul pentru a conduce pe cetăţenĭ la

luptă, ochiĭ luĭ fulgerătorĭ şi vocea luĭ impunétóre îmbărbătaŭ şi pe ceĭ maĭ îndoielnicĭ şi-ĭ umpleaŭ ce certitudinea isbânḑiĭ. El aveà darul de a fermecà orĭ-ce inimă simţitóre şi de a aprinde în ea dorul de a muncì pentru causa naţiunii, căreia el îşĭ devotase întréga luĭ viéţă.

Faptele luĭ Ion Brătianu nu aŭ fost nicĭ odată maĭ jos de vorbele luĭ. El a îndeplinit în cursul vieţiĭ sale maĭ mult decât a visat în tinereţe. El a arătat forma ce trebuià dată Statuluĭ român, şi sub a sa conducere, acea formă şĭ-a căpĕtat fiinţa. El e unul din rariĭ bărbaţĭ, care nu numaĭ a realisat programul promisiunilor date, dar care prin fapte realisate a tras un întreg program politic pentru naţiune. Ion Brătianu resumă în sine un secol întreg de aspiraţiunĭ, de lupte, de victoriĭ naţionale.

De aceea mormîntul acestuĭ mare bărbat al némuluĭ românesc va rĕmâné un loc sfinţit cât va trăì o suflare românéscă, un loc care ne stórce lacrimĭ de durere când ne apropiem de el, dar care ne întărescе inimile şi sufletele când îngenuchiăm dinaintea luĭ.

Ion Brătianu a bĕut din paharul fericiriĭ celeĭ maĭ pure, când a vĕḑut înălţarea patrieĭ sale; dar el a bĕut şi din paharul cel amar al ingratitudiniĭ omenescĭ. Acì el apare cu totul măreţ, căcĭ s'a stins fără a se plânge, lucrând şi împingênd spre lucru, ca în timpurile tinereţiĭ. Fie-care din noĭ îşĭ aduce aminte acele cuvinte sublime ale bătrâneţelor luĭ: *„Am devenit iarăşi apostol, şi apostolĭ să vĕ faceţi cu toţii.“*

El s'a despărţit de noĭ prevĕḑênd timpurĭ grele şi nouĕ pericole. Se póte ḑice că, în ultimele luĭ ḑile, el s'a reîntors printr'un joc crud al sórteĭ la întâiele ḑile ale juneţiĭ sale, când un nor gros şi întunecos apĕsà viitorul ţĕriĭ.

Deà A-tot-puternicul ca, urmând povéţele sale, să vedem noriĭ ceĭ negri despicându-se şi sórele lucind iarăşĭ lin şi dulce, înviind tóte puterile naţiunii, ca în timpul în care Ion Brătianu sta în culmea sa, privind spre fapte măreţe desăvârşite, spre fapte preḑicĕtóre de un viitor asigurat al poporuluĭ român.

Să ne despărţim astăḑĭ de acest sfînt mormînt cu inimile decise spre fapte bune şi priitóre patrieĭ, ca ast-fel Ion Brătianu să fie nemuritor nu numaĭ prin faptele săvârşite de dînsul, ci şi prin faptele ce vom săvârşì noĭ în numele luĭ.

III.

CUVÎNT ROSTIT LA 8 MAIŬ 1894.

Fraţilor,

Cu cât maĭ mult ne desparte timpul de ḑiua durerósă, în care Ion Brătianu a fost răpit dintre noĭ, cu atât maĭ măreţ ni se înfăţişéză acest mare bărbat al némuluĭ românesc — în seninătatea luĭ incomparabilă, în curăţenia luĭ sufletéscă, în bunătatea luĭ fermecătóre, în munca uriaşă a vieţiĭ luĭ.

Astăḑĭ, când Ion Brătianu nu maĭ este între noĭ, — cu agerimea şi prevederea spirituluĭ sĕŭ, cu înţelepciunea şi energia sfatuluĭ sĕŭ, cu încuragiarea ce el da prin munca sa proprie şi prin devotamentul sĕŭ întreg pentru ţéră şi pentru neam, — astăḑĭ simţim maĭ cu durere perderea mareluĭ nostru învĕţător şi conducĕtor.

O jumătate de secol Ion Brătianu şi tovarăşiĭ sĕĭ aŭ purtat o luptă mare şi grea, pentru ca némul românesc să easă din grea robie şi din mare apĕsare. Eĭ aŭ început şi eĭ aŭ condus lupta cu încredere în isbândă, conduşĭ în spiritul şi în sufletul lor de o singură năzuinţă — liberarea patrieĭ de asupritorĭ.

Opera acesteĭ marĭ generaţiunĭ a renascerĭĭ nóstre nu erà însă terminată, când Ion Brătianu s'a dus dintre noĭ. Nu erà destul victoria dobândită, trebuià încă consolidarea acesteĭ victorĭĭ. Toţĭ simţiam că, după căderea Plevneĭ externe, trebue să vie căderea Plevneĭ interne. Toţĭ sciam că numaĭ când amândouĕ cetăţile amărăciunilor némuluĭ nostru vor fi surpate şi desfiinţate, numaĭ atuncĭ România modernă va fi asigurată.

O simţià şi o scià acésta maĭ mult decât toţĭ Ion Brătianu, şi nicĭ odată nu a fost el póte maĭ îngrijit decât în ultimiĭ anĭ aĭ vieţiĭ luĭ. Prevedeà el furtunile ce aŭ să cadă peste ţéră; prevedeà el că inimiciĭ vor reintrà în luptă cu energia disperaţilor; se temeà el că noĭ, discipoliĭ luĭ, nu vom fi încă destul de oţeliţĭ pentru timpurĭ tot atât de grele ca şi acelea prin carĭ trecuse el.

Îngrijirile luĭ ne cuprind astăḑĭ şi pe noĭ. Ele se măresc pe ḑi ce merge maĭ înainte desfăşurarea noueĭ lupte. Nu credeam că, după victoriile repurtate de generaţiunea Renascerĭĭ, se maĭ póte încinge o altă luptă tot atât de crâncenă pentru mănţinerea şi consolidarea acelor victorĭĭ. Nu eram convinşĭ că, pentru a isbuti

și noĭ, trebue să ne înălțăm voințele, sforțările, faptele nóstre la acea măsură ce ne-a fost dată de aceĭ carĭ aŭ fundat noul Stat român. Pare că și astădĭ stăm încă uimiți de mărimea și greutatea problemeĭ de deslegat și de învins, cu îndoelĭ în inimă despre puterea nóstră.

Să nu uităm însă, că—orĭ-cât de marĭ sunt dificultățile ce se ridică mersuluĭ înainte al némuluĭ românesc,—temelia este așezată, calea este însemnată, și nu avem decât să ne îndreptăm după semnele înfipte și prin carĭ ea este indicată.

În rugăciunile nóstre pentru sufletul celor adormiți întru Domnul ḑicem și mărturisim că eĭ aŭ trecut prin mórte la viéța vecĭnică. De douĕ felurĭ este acéstă viéță vecĭnică. În una intră aceĭ fericiți muritorĭ carĭ s'aŭ făcut vrednicĭ de dînsa: într'însa a intrat Ion Brătiann, ca unul din ceĭ maĭ vrednicĭ. Cea-laltă parte a vieții de vecĭ avem să o urmărim noĭ acĭ pe pămînt, noĭ carĭ ne numim și vrem să fim urmașiĭ luĭ Ion Brătianu.

Fie ca munca, înțelepciunea și energia nóstră să asigure opera luĭ Ion Brătianu. Fie ca să ne pătrundem necontenit și în tótă ḑiua de datoria ce avem către marele nostru învĕțător și conducĕtor și către munca vieții luĭ! Când prin fapte vom dovedi că ne-am pătruns de acéstă mare datorie, atuncĭ vom fi vrednicĭ de a ne numi învĕțăceiĭ luĭ, urmașiĭ luĭ.

Fie ca, îndeplinind datoria nóstră către patrie și neam, să putem să ne înfățișăm la acest mormînt cu inima, cu sufletul și cu cugetul senin, ḑicênd: Vrednicĭ suntem a cântà și a lăudà memoria luĭ Ion Brătianu!

IV.

CUVÎNT ROSTIT LA 4 MAIŬ 1895.

Fraților,

Dinaintea mormîntuluĭ mareluĭ bărbat al némuluĭ românesc ne cuprinde marea jale că el ne-a fost răpit prea de timpuriŭ, înainte ca munca vieții sale să fi fost pe deplin întărită, pe deplin asigurată. Durerea acesteĭ perderĭ e însă strîns legată de un simțimînt de adâncă mulțumită către A-tot-puternicul Dumneḑeŭ.

El a dăruit poporuluĭ român un bărbat neasemĕnat, la a căruia amintire ne putem înălța inimile, sufletele, voințele!

Când pronunțăm noĭ Româniĭ numele luĭ Ion Brătianu, el ne este, în fața datoriilor nóstre către patrie și ném, ceea ce e strigătul creștinuluĭ când e în fața chemăriĭ sale sufletescĭ.

Sus inimile!

Întruniți acĭ, la mormîntul acesta sfînt, două simțemînte ne dominézĕ: simțemîntul de piósă recunoscință către bărbatul care, cu agerime și cu înțelepciune, cu prevedere și cu devotament, a fost principalul conducĕtor în lupta care a scos România din miseria timpurilor trecute, — simțemîntul că în acéstă aducere aminte sorbim tărie de suflet și de voință, pentru a susține luptele furtunóse, în mijlocul cărora ne aflăm din noŭ.

Suntem întruniți acĭ, la mormîntul acesta sfînt, pentru a ne ḑice din noŭ unul altuia să nu lăsăm ca munca luĭ Ion Brătianu și a tovarășilor sĕĭ să fie nimicită, ci să lucrăm ca ea să fie întemeinicită pe vecie. Dar pentru a urmà pe calea trasă de Ion Brătianu în ale țĕriĭ și ale némuluĭ interese, trebue să avem continuŭ dinaintea nóstră faptele luĭ, trebue să căutăm continuŭ să le înțelegem, să le pricepem, să urmăm lor.

O mare virtute împodobià pe Ion Brătianu; încrederea sa nemărginită în vitalitatea némuluĭ românesc. Acéstă încredere nu l-a părăsit nicĭ odată, nicĭ în timpurĭ rele, nicĭ în timpurĭ bune. De aceea el nu a stat nicĭ odată loculuĭ. La fie-care pas înainte el cugetà maĭ vârtos la pasul care trebuià să-ĭ urmeze, pentru ca victoria căpĕtată să se consolideze și să se pregătéscă o nouă victorie.

În momentul în care Tractatul de Paris convocà poporul român spre o viéță nouă, Ion Brătianu ne ḑiceà nouĕ, ḑiceà Europeĭ: „*De acum înainte nicĭ un obstacol nu póte existà ca să ne împedice de a reconstituì România. De acum înainte acésta e numaĭ o cestiune de timp. De acum înainte nimic nu ne va maĭ împedicà în avîntul nostru. Am avut o mare victorie — Europa a recunoscut că suntem un popor capabil de a combate și a triumfà prin libertate. Locul nostru printre națiunĭ este de acum înainte însemnat. Nu avem decât a-l luà.*“

Cum a vorbit, ast-fel a lucrat. Două deceniĭ după Tractatul de Paris, România luà loc printre națiunĭ, loc respectat de toți și loc necesar pentru toți.

Ce era pentru Ion Brătianu poporul român, a dis-o el în cuvintele adresate luĭ Alexandru Ion la intrarea luĭ în Bucurescĭ cuvinte carĭ indică calea pe care aŭ a păși Suveraniĭ noștri, pentru a face fericirea României.

Ion Brătianu ḑiceà luĭ Vodă Cuza: „*Cinci milióne de Români te-aŭ ridicat prin puterea sufletelor lor, prin puterea credinței lor naționale, pe scaunele întrunite ale luĭ Ștefan-cel-Mare și Mihaiŭ-Vitézul. Cinci milióne de Români aŭ simbolisat în Măria Ta Independența națională. România întrégă și-a poprit rĕsuflarea și aștéptă de la Măria Ta acte, carĭ să-ĭ însemne drumul cel noŭ, pe care este gata să se arunce cu entusiasmul, cu devotamentul unuĭ popor a căruĭ credință națională, moștenire strămoșéscă, a crescut și s'a întărit prin atâți secolĭ de suferințe. Prin amorul tuturor Românilor, Măria Ta eștĭ unul din Suveraniĭ ceĭ maĭ tarĭ. Fă ca actele Mărieĭ Tale să corespundă cu acéstă putere.*“

O altă mare virtute împodobià pe Ion Brătianu, — o credință nemărginită către patrie și neam. El nu a slăbit un singur moment în acéstă credință. Mare lucru, să fiĭ credincios uneĭ marĭ chemărĭ în tot cursul vieții! Mare lucru să fiĭ bărbatul de credință al unuĭ ném! Și Ion Brătianu a fost bărbatul de credință al némuluĭ românesc.

România ridicată în posițiunea de a-și apĕrà interesele în tóte împrejurările, România ridicată în posițiunea de a-și pregăti și a-și asigurà victoriile dobândite: — eată țelul vieții luĭ Ion Brătianu. Acest țel nu a putut el să și-l pue, să l urmăréscă, să nu-l scape din vedere un singur moment, dacă nu posedà în grad superior acele douĕ marĭ virtuțĭ de a avé încredere nemărginită în geniul némuluĭ românesc și de a fi credincios acestuĭ geniŭ.

Aceste douĕ virtuțĭ sunt virtuțĭ cetățenescĭ cardinale. Ele aŭ dat luĭ Ion Brătianu puterea cea mare sufletéscă, care nu l-a părăsit nicĭ odată. Ele să ne fie ca luminĭ vecĭnic luminătóre și pe calea nóstră. Orĭ-cât de grele vor fi timpurile prin carĭ trecem, înarmațĭ de aceste virtuțĭ vom învinge.

Să depunem dar astădĭ din noŭ în fața acestuĭ sfînt mormînt simțimintele nóstre de recunoscință datorită mareluĭ bărbat al némuluĭ nostru; dar să reînoim tot odată și jurămîntul nostru de credință, că vom luptà cât vom trăì pentru a sdrobì orĭ-ce încercărĭ de a nimicì munca luĭ Ion Brătianu, că vom luptà cât vom trăì pentru a asigurà pentru vecie victoriile dobândite de Ion Brătianu.

V.

CUVÎNT ROSTIT LA 5 MAIŬ 1896.

Se împlinesc cinci ani de când reînoim, la mormîntul mareluĭ bărbat al némuluĭ românesc, durerea sufletelor nóstre, oțelindu-ne tot odată inimile și voințele.

De astă dată, am venit să depunem cununile nóstre în împrejurărĭ maĭ deosebite. Presența nóstră aci este declararea solemnă în fața țérieĭ și a națiuniĭ, că luăm asupră-ne rĕspunderea pentru trăinicia faptelor împlinite de către o mare, o neasemĕnată generațiune, rĕspunderea pentru desvoltarea sănătósă și sigură a bunurilor ce ea ne-a lăsat moștenire.

E un dar de la Dumnedĕŭ că, în ḑile de durere, ca și în ḑile de mulțumire, avem un loc, venerat de noĭ toți, unde ne putem reculege și întărĭ în amintirea vieții aceluia care nu numaĭ a fost unul dintre noĭ, ci fruntașul fruntașilor noștri, cel întâiŭ între ceĭ maĭ aleșĭ aĭ némuluĭ nostru.

În ḑiua tristă și sfășietóre, când însoțiam la ultimul sĕŭ locaș rĕmășițele pămîntescĭ ale acestuĭ nobil și mare suflet, ḑiceam: „tare, fórte tare a închegat acest bărbat întréga viéță a Statuluĭ și a poporuluĭ, în cât tóte încercările de a deslegà aceea ce el a legat, zadarnice vor rĕmâné.“

După cinci ani de ḑile, în împrejurărĭ schimbate, putem repețì aceleașĭ cuvinte, — dar uitându-ne la trecut și privind spre viitor, putem adăugà: vrăjmașiĭ nu vor puté sdrobì ceea ce Ion Brătianu a fondat, *noĭ numaĭ* să ne dovedim vrednicĭ urmașĭ aĭ luĭ, *noĭ numaĭ* să fim strîns uniți și decișĭ a duce înainte așezămîntul înființat, călăuziți de cugetările sale, de faptele sale.

Cu claritatea și simplicitatea, carĭ sunt date numaĭ celor aleșĭ aĭ luĭ Dumnedĕŭ, Ion Brătianu a tras, sunt acum patru-ḑecĭ de anĭ, în vederea tuturora, calea ce fie-care bun român are de urmat pentru a-și îndeplinì datoriile sale către țéră și către națiune.

Ion Brătianu a ḑis: *Voim ca Românul să aibă o patrie.* După o muncă uriașă, Românul póte ḑice astădĭ că are în realitate o patrie; dar acésta nu e destul. De pe mormîntul pe care îl înconjurăm cu venerațiune, cu iubire și cu respect, se înalță datoria, pentru present și viitor, ca să asigurăm pentru vecie acéstă

patrie redobândită prin victoriile smulse de virtuțile cetățenilor și de vitejia oștenilor.

Ion Brătianu a ḑis: *Voim ca în patria sa Românul să aibă aceleași drepturi și aceleași datorii și o parte întrégă și de o potrivă la viéța națională.* Ion Brătianu a împins cu o convicțiune puternică și cu o voință constantă spre îndeplinirea acestuĭ ideal; dar nu rĕmâne îndoială că mult rĕmâne de făcut, pentru ca acest ideal să fie întreg realisat, și o mare datorie de muncă, de înțelepciune, de pricepere și de răbdare se impune, maĭ ales pentru a ne desvoltà sănătos sufletele, inimile, voințele.

Ion Brătianu a ḑis: *Voim ca Românul să aibă o familie, de o va meritá, prin iubire și moralitate.* El a strălucit prin exemplul dat, căcĭ dacă munca luĭ în viéța publică a fost stăruitóre, nu maĭ puțin stăruitóre a fost ea în conducerea familieĭ. Far luminos stă el dinaintea tuturora: cum trebue un soț, un cap de familie, un părinte, să-și îndrumeze casa sa. Pătrunḑĕtor este un asemenea exemplu viŭ, căcĭ din curățenia vieții de familie se înalță curățenia vieții cetățenescĭ, asigurătóre a viitoruluĭ Statuluĭ.

Ion Brătianu a ḑis: *Voim ca Românul să aibă o proprietate, de va voì să muncéscă.* Viéța întrégă a luĭ Ion Brătianu a fost o învitare la muncă neîncetată. Marea generațiune, condusă de Ion Brătianu din victorie în victorie, nu numaĭ a redat Românuluĭ patria sa, dar ea a tras calea ca fie-care cetățean, muncind, să-și pótă agonisì o proprietate a sa. Atât de puternică a fost acéstă lucrare, în cât chiar duşmaniĭ eĭ ceĭ maĭ neîmpăcațĭ aŭ trebuit să se plece; și pe acéstă cale ne este deschis nouĕ un câmp întins de activitate rodnică și întăritóre.

Ion Brătianu a ḑis: *Voim ca fie-care Român să fie stăpân pe ródele muncii sale, fără a puté să-i ieà un paiŭ măcar trântoriĭ omenirii.* Cine ar îndrăsnì să ḑică că, prin propria luĭ viéță, el, și în acéstă direcțiune, nu ne-a arătat cum trebue să făptuim ca să fim albine adunătóre de miere limpede, iar nu trântorĭ carĭ trăesc din mierea altora. Cine ar îndrăsnì să ḑică că în aceste cuvinte nu e depusă deslegarea cestiunilor morale celor maĭ importante ale viitoruluĭ nostru.

Ion Brătianu însă nu s'a mulțumit a arătà în cuvinte lapidare programul națiunii; el a indicat și mijlócele pentru a-ĭ da ființă, ḑicênd: *Cât pentru mijlóce, ele ni le-a dat Dumneḑeŭ: ele sunt* mintea, inima și sacrificiile naționale.

Aceste mijlóce să le cultivăm, să le desvoltăm și să le oțelim; acésta este o mare datorie a nóstră. Întrebuințând aceste mijlóce, silind pe toți să le pue în mișcare, Ion Brătianu, cu tovarășii sĕĭ, a ajuns, după douĕ deceniĭ carĭ aŭ urmat cuvintelor luĭ, și peste așteptarea tuturora, să vadă poporul român scuturând pulberea seculară care îl desfigurà și Regatul român înălțându-se ca patria unuĭ popor liber și viguros, plin de viitor.

În viéța națiunilor viĭ, probleme resolvite produc probleme nouĕ; dar focarul de unde ele nasc e acelașĭ. Acel focar este așezat în mintea, în inimile, în sufletul, în faptele acelor, bărbațĭ, pentru carĭ datoria a stat în fie-care ḍi a viețiĭ lor în fruntea cugetărilor și a faptelor.

Să ne deprindem dar, pentru a nu perde calea și cărarea, să ne deprindem a reîmprospăta memorieĭ nóstre, în fie-care moment, viéța bărbaților ca Ion Brătianu. Să ne deprindem ca la fie-care pas să ne gândim la dînșiĭ, cum eĭ aŭ lucrat și cum eĭ ar lucrà. Să ne gândim maĭ ales — la curățenia lor de inimă, la abnegația lor, la devotamentul lor pentru interesele cele marĭ și permanente ale patrieĭ, la convicțiunea lor profundă că numaĭ atuncĭ când acele interese marĭ și generale vor fi satisfăcute, că numaĭ atuncĭ și fie-care din noĭ în ale luĭ drepte aspirațiunĭ va puteà să prospereze.

Să nu uităm — noĭ maĭ ales, urmașiĭ iluștrilor bărbațĭ aĭ generațiuneĭ trecute — să nu uităm rĕspunderea cea mare ce avem — nu numaĭ a păstrà, ci a desvoltà și întărì ceea-ce Ion Brătianu, cu tovarășiĭ sĕĭ de muncă și de luptă, ne-a lăsat.

Fericiți suntem că la acest scump și venerat mormînt putem striga cuvîntul însuflețit — Sus inimile!

Fericiți suntem că la acest scump și venerat mormînt putem ḍice din tótă inima și din fundul convicțiunilor nóstre. — Nemuritor este Ion Brătianu!

Fericiți vom rĕmânĕ cât numele acestuĭ mare bărbat va stà sus în mijlocul nostru, căcĭ semn bun va fi că nu am părăsit calea pe care aŭ tras-o faptele luĭ!

VI.

CUVÎNT ROSTIT LA 4 MAIŬ 1897.

Fraților!

Anii trec, însă simțimintele carĭ ne légă de mormîntul mareluĭ bărbat al némuluĭ nostru viĭ aŭ rĕmas ca în întâia ḑi, când el se despărțià de noĭ.

Ne întrunim iarăși împrejurul acestuĭ sfînt mormînt, în amintire piósă a mareluĭ patriot, care a fost în timp de patru deceniĭ în fruntea fruntașilor poporuluĭ român, conducêndu-l din victoriĭ în victoriĭ.

Ne întrunim din noŭ acì, pentru a ne reîmprospĕtà viéța bărbatuluĭ plin de virtute și plin de devotament pentru națiune. Ne întrunim iarăși pentru a ne îmbărbătà pe noĭ înși-ne dinaintea acestuĭ mormînt spre fapte bune și prielnice patrieĭ.

Aceste întruniri ale nóstre din valea Argeșuluĭ, de unde ne urcăm, însoțițĭ de cântărĭ duhovnicescĭ, în délul Floricăĭ, la locul unde e depus spre vecĭnică odihnă Ion Brătianu — aceste întruniri, carĭ se reînoesc de un șir de anĭ cu persistență și carĭ vor urmà și de acì înainte cu ceĭ ce trăesc astăḑĭ și cu ceĭ ce vor trăì mâne, — aceste întruniri dovedesc cât sunt de însemnate faptele acestuĭ mare bărbat, cât de roditóre a fost munca luĭ, cât de trainică va fi memoria ce ĭ-a consacrat luĭ poporul român.

Douĕ însușirĭ aŭ înălțat maĭ ales pe Ion Brătianu, și l-aŭ pus în fruntea tuturor compatrioților sĕĭ cu carĭ el a lucrat, a suferit și a învins.

Întâia însușire erà că în tot cursul vieții sale, în ḑile de suferințe ca și în ḑile de bucurie, în timpurĭ pacĭnice ca și în timpurĭ răsboinice, el a rĕmas fără șovăire înjugat la datoria către națiune și către țéră, facêndu cu totul abstracțiune de sine. Nicĭ o lucrare a luĭ Ion Brătianu nu a pornit din țelurĭ personale, în nicĭ o ocasiune el nu a pus înainte persóna sa: tot-deauna și în mod constant cugetarea sa a fost îndreptată numaĭ asupra desvoltăriĭ și întăririĭ încrederiĭ în sine a poporuluĭ, numaĭ asupra resolviriĭ mareĭ probleme a redeșteptăriĭ naționale și a constituiriĭ Statuluĭ român. Acest fir al muncĭĭ sale, el nu l-a lăsat un singur moment din mânĭ. Nu este o clipă a vieții sale, în care el să fi

lucrat pentru sine saŭ în folosul sĕŭ personal, în care să nu fi împins pe toţĭ la îndeplinirea celor maĭ înalte datoriĭ ale omuluĭ, ale cetăţénuluĭ, ale patriotuluĭ. În fruntea tuturora, cât a fost în viéţă, el după mórte capĕtă ovaţiunile de recunoscinţă ale naţiunii.

A doua însuşire a luĭ Ion Brătianu erà că el nu a lăsat un singur moment să se întunece dinaintea ochilor sĕĭ limpedĭ, agerĭ şi prevĕdĕtorĭ, ţelul vieţiĭ şi al muncii sale. Acest ţel a stat din întâia di până la cea din urmă, vĕdut dinaintea luĭ ca o steà nestrămutată, care-l călăuzià. Nicĭ o singură slăbiciune omenéscă nu a venit să-ĭ abată vederea de la acea steà lucitóre, care şi astădĭ pentru noĭ toţĭ a rĕmas neclintită şi neclintită va rĕmâné, ca să călăuzéscă cu siguranţă pe urmaşiĭ noştri.

Ochiul limpede, ager şi prevĕdĕtor al luĭ Ion Brătianul-ca făcut să păşéscă în viéţă pe calea neşovăită, pe care el a umblat. Ochiul luĭ îşĭ trăgeà puterea sa din inima sa cea curată. Mersul sĕŭ erà aşezat pe o cale, neted bătută, fiind-că năzuinţe şi slăbiciuniĭ personale nu o strîmtoraŭ, nicĭ nu o împresuraŭ. De aceea şi munca luĭ a fost spornică, iar resultatele muncii luĭ aŭ fost fără sémĕn de marĭ în fapte şi folóse pentru naţiune şi pentru Stat.

Trăim astădĭ şi vom trăĭ încă mult timp din munca luĭ uriaşă. El a împins poporul român cu aşà putere înainte, în cât pare că păşesce de sine maĭ departe în desvoltarea sa.

Să nu uităm însă, că precum câmpul cel maĭ rodnic şi maĭ bine muncit paragină se face, dacă el e lăsat în părăsire; asemenea şi ródele sufletescĭ cele maĭ frumóse pot dispăré, dacă ele nu se mănţin neprihănite, în curăţenia cugetărilor şi a faptelor.

Să nu uităm seninătatea vieţiĭ în care a trăit Ion Brătianu, — cum el nicĭ odată nu a avut în inima luĭ un grăunte de invidie saŭ de ură, de patimă saŭ de resimţiminte, — şi cum el a căutat necontenit să unéscă şi să împingă pe toţĭ la muncă comună pentru a patrieĭ înălţare.

Mult a lucrat Ion Brătianu cu confraţiĭ sĕĭ, până a scos din nomol némul românesc şi până a vĕdut întemeiat statul român de astădĭ: Mult avem însă să maĭ muncim de acum înainte şi noĭ, tinerĭ şi bătrânĭ, pentru ca să păstrăm şi să statornicim desvoltarea şi întărirea patrieĭ nóstre. Calea însă ne e indicată, ea nu póte fi alta decât aceea pe care a umblat Ion Brătianu. Numaĭ păşind pe acéstă cale, călăuziţĭ de stéua spre care el îşĭ aveà ochiĭ

nestrămutat aţintiţi, numaĭ ast-fel ne vom îndeplini de acì înainte datoria nóstră de cetăţenĭ şi de patrioţi, de urmaşi aĭ luĭ Ion Brătianu.

Tótă viéţa acestuĭ bărbat, care întreg este al nostru, nu póte fi pentru noĭ decât un puternic îndemn pentru a urmà calea datorieĭ, — de a ne ţiné strînşi uniţi împrejurul acestuĭ mormînt, împrejurui memorieĭ aceluia ale căruia rĕmăşiţe pămîntescĭ le păstrézĕ, împrejurul faptelor carĭ aŭ făcut pe Ion Brătianu atât de iubit şi de venerat de naţiunea întrégă.

Vecînice să fie dar în inimile şi sufletele nóstre faptele luĭ Ion Brătianu şi sorgintea limpede din carĭ ele aŭ isvorît.

Amin.

VII.

CUVÎNT ROSTIT LA 9 MAIŬ 1898.

Reînoim în fie-care an la însuşĭ mormîntul sĕŭ amintirea mareluĭ bărbat al némuluĭ nostru.

Reînoim amintirea virtuţilor şi faptelor luĭ.

Reînoim amintirea testamentuluĭ lăsat nouĕ de bogata sa viéţă.

Fericit e partidul naţional-liberal, că din mijlocul sĕŭ a eşit un bărbat, neprihănit în tóte, ca Ion Brătianu, mândria naţiuniĭ, făclia luminătóre între concetăţenĭ cât a trăit, farul departe luminător pentru toţĭ după mórte. El unià liniştea sufletéscă a înţeleptuluĭ cu prevederea pătrunzĕtóre a bărbatuluĭ ager la fapte, cumpănéla cugetătoruluĭ profund cu îndrăsnéla omuluĭ care judecă cu siguranţă desfăşurarea întîmplărilor. Întreg al ţĕriĭ, întreg al poporuluĭ, el a închinat patrieĭ întréga sa fiinţă fără şovăire, fără priviriĭ lăturalnice. Mintea, inima, sufletul, cugetarea luĭ aparţineaŭ Românieĭ. El nu a turburat un singur moment rostul senin al vieţiĭ sale; faptele ĭ-aŭ isvorît din sorgintea cea maĭ curată; şi el stă dinaintea contimporanilor sĕĭ, ca şi dinaintea posterităţiĭ, un model viŭ de rară perfecţiune omenéscă.

Cu drept cuvînt, ne întrunim dar în fie-care an ca să depunem la mormîntul luĭ expresiunea neschimbată a respectuluĭ şi a recunoscinţeĭ nóstre.

Pentru mulţĭ puternicĭ aĭ acesteĭ ţĕrĭ a încetat viéţa în adevĕr la mormîntul lor, şi uitărĭĭ e dată memoria lor. Din mormîntul luĭ

Ion Brătianu ese însă pentru toți viéță nouă, întăritóre sufletelor, cugetărilor, inimilor și hotărîrilor. Unul altuia ne ḑicem: Să nu perdem ródele uneĭ muncĭ atât de marĭ! Să asigurăm și să desvoltăm ceea ce am obținut prin acéstă muncă spornică! Să ne facem și să rĕmânem vrednicĭ de acest mare bărbat, pe care ni l-a dat Dumneḑeŭ, ca să ne povățuiască în vremile cele grele ale renașcerĭĭ nóstre. Cât timp el a trăit, a tras brazde roditóre una lângă alta și ne-a arătat calea, pe care s'aŭ îndrumat prietenĭĭ, în care a trebuit să pășéscă și adversarĭĭ; după mórtea luĭ, noĭ cel puțin, discipolĭĭ luĭ, să urmăm înainte calea luĭ și să ne silim cu răbdarea și persistența luĭ, cu devotamentul și cumințenia luĭ, să întărim și să înfrumusețăm clădirea, al căreĭ architect principal el a fost.

Rodnicĭ aŭ fost ceĭ cincĭ-ḑecĭ de anĭ trecuțĭ. Rodnicĭ să fie ceĭ cincĭ-ḑecĭ de anĭ viitorĭ. Ceĭ bătrânĭ să nu uite munca desăvârșită. Ceĭ tinerĭ să cugete la timpurile ce se desfășură, la marea bogăție ce li se încredințéză. Cu toțiĭ să lucrăm ca să fim demnĭ de Ion Brătianu. Să muncim ca memoria luĭ vecĭnică să fie în vecĭnicia némuluĭ nostru.

VIII.

CUVÎNT ROSTIT LA 9 MAIŬ 1899.

Fraților,

Bărbațiĭ carĭ aŭ pus mâna hotărîtóre la ridicarea popórelor, vecĭnic sunt viĭ în amintirea némurilor. Cu cât ne depărtăm de timpurile în carĭ eĭ aŭ trăit și se revarsă o lumină maĭ senină asupra faptelor lor, cu atât personalitatea lor ni se înfățișéză maĭ impunĕtóre. Nu o singură faptă atrage asupra acestor bărbațĭ binecuvîntările generațiunilor ce se succed, ci șirul faptelor lor, carĭ lanț se țin unele de altele, născute fiind dintr'o concepțiune clară și înaltă, necontenit urmărită prin întreg labirintul dificultăților, nedespărțite de viéța omenéscă.

Ion Brătianu s'a născut într'un timp în care poporul român zăceà îngenunchiat, strivit, umilit, de maĭ bine de un secol. Traiŭ omenesc nu există pe atuncĭ pe pământul românesc. Micĭ și marĭ treceaŭ cu capetele plecate, înjugate la serviciul împilătorilor din

lăuntru și din afară, așteptând fie-care schimbarea stăpânuluĭ, totdeauna nemilostiv pentru ḑiua de astăḑĭ și neînțelegĕtor al ḑileĭ de mâne. Ajunsese chiar numele de Român nume de ocară, speranță de îndreptare aprópe nu erà, și ceĭ ce o nutriaŭ eraŭ considerațĭ ca nisce iluminațĭ, răpițĭ din realitatea vieții.

De timpurile de glorie ale némuluĭ românesc rĕmăsese însă amintirea; și acéstă amintire a aprins focul sacru în inima acelor puținiĭ rĕmașĭ neatinșĭ de miseria și putrejunea ce ne cuprindeaŭ. Acea amintire ḑiceà că trebuià încercată încă odată liberarea poporuluĭ român și restabilirea patrieĭ. Ideia acésta, limpedită în inimĭ curate, neatinsă de ambițiunĭ și vederĭ personale, condusă cu energie și devotament, împinsă înainte cu o perseverență necurmată în ḑile rele ca și în ḑile bune, a format idealul vieții generațiuniĭ din care a eșit Ion Brătianu.

În munca ce s'a încins, Ion Brătianu nicĭ un moment nu s'a gândit la sineșĭ, nu a stat în loc, nu a esitat, nu s'a îndoit; s'a pus în frunte unde erà pericolul maĭ mare, și de aceea, la sfârșitul vieții, stégurile tuturor fruntașilor s'aŭ închinat luĭ ca celuĭ maĭ întâiŭ și maĭ vrednic conducĕtor al tuturor.

La 1848 aflăm pe Ion Brătianu în céta acelora carĭ nu numaĭ reclamaŭ traiŭ liber și independent pentru cetățenĭ și patrie, ci carĭ l'aŭ și dat poporuluĭ pentru un moment, ca o dovadă că ceea ce se credeà cu neputință, puteà deveni o realitate, când toțĭ se vor pune la muncă cu dragoste și cu credință.

Când răsboiul Crimeeĭ deschideà în Orientul european o viéță nouă, Ion Brătianu erà dintre aceĭ carĭ cereaŭ ca Românĭĭ să ieà parte la luptă, pentru a-și întemeià eĭ singurĭ rostul viitoruluĭ, și acest țel Ion Brătianu nu l-a perdut din ochĭ nicĭ odată. El a scris în 1856 memorabilele cuvinte: — *„De acum înainte nicĭ un obstacol nu póte există, ca să ne împedice a reconstituì România: locul nostru printre națiunĭ este de acum înainte însemnat, nu avem decât a-l luà“.*

De atuncĭ Ion Brătianu a stat în capul mișcăriĭ naționale cu priceperea evenimentelor, cu concepțiunea întreprinderilor și cu desăvârșirea faptelor.

El a fost ales de fruntașiĭ țĕriĭ pentru a pregăti partea cea maĭ delicată a mișcăriĭ, care isbucnì în 1866 și care trebuià să îndeplinéscă opera de renascere. El fu ales dintre toțĭ ca să conducă acea grea întreprindere, în care nu erà vorba numaĭ de do-

rințe saŭ de voințe, ci ca dorințele și voințele să devie fapte dăinuitóre și vecĭnice. În acéstă lucrare, Ion Brătianu se arătă bărbatul de Stat cu totul superior, ridicând pedicile și dificultățile acelor dile de grea cumpĕnă prin puterea convingerilor sale, prin expunerea limpede și nemăestrită a viitoruluĭ națiuniĭ române. El, Ion Brătianu, a învins atuncĭ la Paris ca și la Berlin, la Düsseldorf ca și la Bucurescĭ: luĭ i se datoresc decisiunile luate cu atâta bărbăție și căldură de Carol I de a se suĭ pe tronul Românieĭ renăscută la viéță.

De atuncĭ, Ion Brătianu a rĕmas bărbatul politic tot-deauna la înălțimea împrejurărilor, tot-deauna „en vedette", cum cereà Frederic-cel-Mare de la aĭ sĕĭ, tot-deauna prevĕdător întîmplărilor și de aceea primul sfetnic al Regeluĭ Carol și al Națiuniĭ, când ora sosì ca prin sabie și vitejie să se recuceréscă de către însușĭ poporul român independența străbună, ca prin energie să se făuréscă coróna de oțel a Regatuluĭ, ca prin înțelepciune să tragem rostul Românieĭ în mijlocul celor-lalte State, și ca prin muncă să înălțăm poporul român printre popóre.

De la 1866 și până la mórtea luĭ, Ion Brătianu ne-a condus pe toțĭ la muncă și la luptă: deschidênd ochiĭ celor nepricepuțĭ, împingênd pe ceĭ leneșĭ, încuragiând pe ceĭ muncitorĭ, arătând tuturor calea de urmat, în tot-deauna senin la minte, curat la inimă, tréz și decis la fapte, drept și blând—dar neabătut de la calea cea dréptă a datorieĭ, vecĭnic luptând pentru a mănținé Statul român la înălțimea ce i se cuvine.

De aceea, tot ce este viŭ și nestricat în poporul român veneréză acum și va venerà și în viitor memoria acestuĭ mare bărbat al némuluĭ nostru,—model de imitat pentru toțĭ carĭ vor să se ridice prin simțiminte și fapte la împlinirea datorieĭ lor către patrie,—model de imitat maĭ ales în timpurĭ grele, când totul pare a se clătină. Să nu uităm că, chiar în asemenea momente dureróse, Ion Brătianu nu și-a perdut nicĭ odată cumpĕtul, ci în liniște sufletéscă și decisiune bărbătéscă, el a dat în lăturĭ amărăciunile, a trecut peste dînsele și a urmat calea datorieĭ fără șovăire.

Să-ĭ urmăm și noĭ pe acéstă cale până ce Regatul Românieĭ se va întărì de tot și fără nicĭ o îndoială pentru nimenĭ, și după acésta, să pășim înainte pe calea trasă de el, ca să ne păstrăm neclintită și neștirbită posițiunea ce am dobândit prin muncă inimósă și prin devotament sincer pentru patrie și ném.

Vie să fie memoria luĭ Ion Brătianu! Vie măreția faptelor luĭ! Vie îmbărbătarea de a urmà pe calea deschisă de el!

IX.

CUVÎNT ROSTIT LA 7 MAIŬ 1900.

Am intrat în al ḑecelea an, de când s'a despărțit de noĭ Ion Brătianu, lăsând în urma luĭ, ca o mărétă moștenire, o viétă devotată întrégă serviciuluĭ patrieĭ.

De atuncĭ de când l-am perdut, ne întrunim acì la Florica, ca să vecĭnicim amintirea luĭ. În anul acesta am venit din multe părțĭ ale țĕrĭĭ pentru a așezà tot odată piatra fundamentală a bisericiĭ în care se vor depune rĕmășițele pămîntescĭ ale mareluĭ bărbat al némuluĭ nostru. În curând se va ridicà dar acì pe mormîntul luĭ un locaș dumneḑeesc, în care micĭ și marĭ, tinerĭ și bătrânĭ, într'un cuvînt tótă suflarea, în al căreia pept bate o inimă caldă pentru patrie și ném, vor puté înălțà către A-tot-puternicul laudă că a dat Românilor un bărbat ca Ion Brătianu și rugĭ ca părtașĭ să ne facă pe toțĭ de însuflețirea care a condus pe Ion Brătianu, cât a trăit în mijlocul poporuluĭ sĕŭ. În curând se va ridicà și în Capitală monumentul mareluĭ bărbat, ca ḑilnic la înfățișarea luĭ Ion Brătianu să ne îmbărbătăm spre fapte bune și patriotice. În curând cele ḑise și scrise de dînsul vor fi tipărite și ne vom puté adăpà cât de des la povețele luĭ, pentru a urmărì maĭ departe munca cea mare a viețiĭ sale.

Ḑice scriptura: „Fericiți ceĭ ce mor în Domnul: Eĭ se odihnesc de ostenelele lor, iar faptele lor lucrézà înainte". — Așà este!

În Domnul móre acela care în viétă a muncit în via Domnuluĭ — pentru a-și întărì sufletul întru cele bune și plăcute luĭ Dumneḑeŭ, spre a fi povățuitor și sprijinitor celor maĭ de aprópe și celor maĭ depărtațĭ aĭ sĕĭ.

Și pentru Ion Brătianu nu se ridică óre întreg némul românesc, pentru a mărturisì în present și în viitor, că el a trăit traiŭ curat și neprihănit ca om, ca părinte de familie, ca patriot, trăgênd brazde adâncĭ în ogorul părintesc spre asigurarea granițelor luĭ și spre cultivarea luĭ priinciósă?

Cine dintre toțĭ puteà să móră maĭ sigur în Domnul, decât bărbatul, despre care se va ḑice din generațiune în generațiune, că a fost întreg al némuluĭ românesc?

Fericit dar este Ion Brătianu, căcĭ a murit în Domnul şi de aceea şi amintirea luĭ o cântă şi o pórtă tot némul românesc.

Se odihnesce în Domnul acela care s'a ostenit în muncă dréptă şi necurmată.

Şi cine óre din toţĭ câţĭ aŭ trăit în secolul căruia a aparţinut Ion Brătianu s'a ostenit maĭ mult decât dînsul pentru nevoile némuluĭ românesc? De aceea se şi aplecase spre el o mare încredere, precum de secolĭ nu fusese dată de popor nicĭ unuĭ alt bărbat. De aceea şi luĭ ĭ-a urmat tótă suflarea românéscă, căcĭ iresistibilă erà chemarea luĭ, eşind din inimă curată şi sinceră. Apostol adevĕrat al némuluĭ românesc, el în Domnul a lucrat, în Domnul a murit şi în Domnul se odihnesce.

Dar maĭ ḑice încă Scriptura, că faptele omuluĭ care móre şi se odihnesce în Domnul lucréză înainte. Acésta este legea luĭ Dumneḑeŭ, pe care cele maĭ marĭ furtunĭ şi vijeliĭ pămîntescĭ nu o pot desfiinţà. Acésta este şi va fi şi credinţa tare şi nestrămutată a némuluĭ românesc, că faptele luĭ Ion Brătianu sunt menite vecĭnic să steà în picióre, ele fiind legate de renascerea némuluĭ şi de înălţarea patrieĭ. Acéstă credinţă tare ne va îmbărbătà astăḑĭ pe noĭ, mâne pe urmaşiĭ noştri, ca să se îndeplinéscă şi acĭ Scriptura: că faptele omuluĭ credincios legiĭ luĭ Dumneḑeŭ lucréză înainte şi vecĭnice rĕmân.

Cine urmăresce cu atenţiune cursul lucrărilor românescĭ şi-l pune în relaţiune cu evenimentele generale ale omenirĭĭ; cine şĭ-a dat ostenéla să privéscă cu pătrundere faptele generaţiuniĭ celeĭ marĭ, al căreia fruntaş a fost Ion Brătianu, acela culege pentru viéţa sa proprie un tesaur de putere morală, spre întărire în timp de necaz, spre veselie în timp senin. Pentru acela, pe fie-care ḑi măréţa figură a luĭ Ion Brătianu cresce, arătând în tóte direcţiunile calea cea dréptă de urmat.

Întrunirile nóstre anuale la mormîntul nemuritoruluĭ bărbat sunt ast-fel menite a ne oţeli pentru munca pe care el nu a putut să o desăvârşéscă, aceea a consolidărĭĭ şi a întăririĭ Statuluĭ român. De vom păşi în urmele luĭ, şi noĭ vom învinge greutăţile pe carĭ şi el le-a întîmpinat şi le-a ridicat. Atuncĭ vom puté şi noĭ aspirà a ne odihnì de ostenelile nóstre, şi vom fi vrednicĭ de a ne numì învĕţăceiĭ luĭ Ion Brătianu. Atuncĭ prin fapte vom fi învecĭnicit memoria luĭ.

În aceste cugetărĭ și simțirĭ, așezăm pieatra fundamentală a acesteĭ Biserică, care va fi sfințită în numele sfîntuluĭ Înainte-mergĕtor Ioan Botezătorul, și depunem în acéstă piatră documentul de fundațiune, al căruia cuprins este următorul:

„Așezatu-s'a astădĭ în 7/20 Maiŭ, anul una mie nouĕ sute, și al treĭ-decĭ și patrulea al Domnieĭ Regeluĭ României Carol I, piétra fundamentală a bisericiĭ din Florica, ce se clădesce de poporul Român în lauda A-tot-puterniculuĭ Dumnedeŭ, care la timp de mare nevoie și de grea cumpĕnă a pus în capul fruntașilor țĕriĭ pe Ion Constantin Brătianu, spre a lucrà cu credință și cu dragoste, cu devotament și cu înțelepciune, la reînvierea némuluĭ și la fundarea Regatuluĭ. În amintirea acestuĭ mare cetățén, ale căruĭ rĕmășițe pămîntescĭ se odihnesc în acest locaș dumnedeesc, s'a semnat acest act de nemângâiata luĭ soție, de fiĭ, fiicele, ginerĭĭ și nepoțiĭ luĭ, de prietenĭĭ luĭ, bătrânĭ și tinerĭ, carĭ cu toțiĭ înalță către Cer rugĭ ferbințĭ, pentru ca gândirile și faptele acestuĭ bărbat și ale tovarășilor luĭ de muncă să inspire și să conducă tot-deauna inimile și sufletele Românilor pe calea împlinirĭĭ datoriilor către patrie și neam.

X.

CUVÎNT ROSTIT LA 6 MAIŬ 1901.

Venim în fie-care an să depunem la mormîntul luĭ Ion Brătianu tributul recunoscinței nóstre pentru munca bogateĭ sale vieți, devotată patrieĭ și némuluĭ. Venim acĭ la Florica, în locul unde el a cugetat și unde el s'a pregătit pentru fapte marĭ, ca să ne întărim inimile, să ne înălțăm sufletele și să ne îmbărbătăm pentru munca nóstră proprie.

Acéstă datină a devenit un așezămînt al partiduluĭ național-liberal și sper că el va rĕmâné un așezămînt neschimbat, pentru că el se rézémă pe aducerea aminte de fapte mărețe ale poporuluĭ românesc și de ḍile strălucite ale istorieĭ nóstre.

Ion Brătianu, așà stă scris și va rĕmâné scris pentru vecie în cartea de aur a némuluĭ românesc, a cuprins maĭ cu vioiciune problema de deslegat și a împins maĭ cu energie la îndeplinirea eĭ.

Calea luĭ a fost luminată de treĭ însușirĭ, carĭ atât de puternic s'aŭ manifestat cât a trăit, în cât și după mórtea luĭ calea nóstră de dînsele se află influențată.

Munca luĭ Ion Brătianu a isvorît din cel maĭ curat simțimînt al datorieĭ către patrie și ném, dominând tóte nevoile și situațiunile personale — a fost sub influența uneĭ singure impulsiunĭ, a iubiriĭ de patrie celeĭ maĭ sincere și celeĭ maĭ neamestecate de simțiminte egoiste — și a avut un singur țel, a ridicà patria și a întări némul.

Convingerea adâncă a acesteĭ datoriĭ, pătrunsă în tóte direcțiunile de acéstă iubire și împinsă necontenit spre acest țel, a rĕmas neclintită, a încălțit necontenit pe acest patriot neaseměnat, l-a înălțat la concepțiunĭ puternice și a asigurat acestora realisarea. Nu a fost nicĭ un moment de șovăire și de aceea, când ne uităm la punctul de plecare și la punctul de sosire, resultatul e uimitor.

Nu stă omul nicĭ afară de timpul sĕŭ, nicĭ afară de némul sĕŭ; dar e cert că aceĭ bărbațĭ carĭ se pot înălța spre cugetărĭ înalte, purificate de orĭ-ce egoism și conduse spre o acțiune puternic însuflețită, împing timpul lor înainte și ridică poporul din care aŭ eșit la mișcărĭ iresistibile și mărețe.

Resimțim acéstă putere morală și înălțătóre, când ne apropiem de mormîntul acesta sfînt. Dispar atuncĭ gândurile necurate și apucăturile rele și ne reîntórcem la căminul nostru cu inimile curățite, cu sufletele reînoite, ḑicêndu-ne nouĕ înșine: Să fim pentru noĭ, pentru țĕră, pentru popor, precum a fost Ion Brătianu!

Ast-fel nu interese personale, nu interese locale, nu interese de partid ne împing spre faptele nóstre, ci interesele generale și permanente ale țĕriĭ și ale poporuluĭ. Ele ne cuprind ființa, ne îngrijesc sufletul, ne ascuțesc mintea, ne frămîntă cugetarea, ne întăresc convicțiunile, ne îndreptézĕ calea, ne daŭ cumpănéla în planurĭ, siguranța în mers și reușita în fapte.

Astădĭ, că suntem conducĕtorĭ intereselor națiuniĭ în timpurĭ grele și periculóse, trebue maĭ mult decât orĭ când să avem dinaintea nóstră exemplul viețiĭ luĭ Ion Brătianu, — să avem conșciința întrégă de marea rĕspundere ce purtăm de a înlătură dificultățile presentuluĭ și de a asigurà viitorul, — să scim să lucrăm ast-fel ca să eșim iarăș la lumină și dinaintea datorieĭ către patrie și ném să nu șovăim un singur moment.

Făptuind ast-fel vom cinsti memoria luĭ Ion Brătianu, munca nóstră va fi bine cuvîntată de A-tot-puternicul, precum a fost munca luĭ, și noĭ vom fi adevĕrațĭ ucenicĭ aĭ mareluĭ patriot.

XI.

CUVÎNT ROSTIT LA DESVELIREA BUSTULUĬ LUĬ ION BRĂTIANU LA DRĂGĂȘANĬ, LA 17 APRILIE 1902.

Recunoscința către aceĭ carĭ ne-aŭ făcut un bine este o mulțumită adusă luĭ Dumnedeŭ pentru bunurile ce a revĕrsat asupra nóstră.

Numim binefĕcătorĭ pe ctitoriĭ bisericilor, în carĭ ne adunăm pentru a audì cuvîntul Evangheliei, pentru a ne pătrunde de legea luĭ Dumnedeŭ, pentru a lăudà minunile luĭ. Numim binefăcĕtorĭ pe întemeetoriĭ de școlĭ, unde se luminézà tinerimea spre hărnicie și muncă. Numim binefăcĕtorĭ pe fundatoriĭ de ospiciĭ, unde se lecuesc suferințele trupescĭ ale fraților noștri.

Óre maĭ sus de tóte aceste fundațiunĭ binefăcĕtóre pentru cercurĭ maĭ micĭ și maĭ restrînse nu stă marea fundațiune a Statuluĭ: Biserica cea mare a întregului popor, în care acesta dă laudă luĭ Dumnedeŭ A-tot-puternicul, că ĭ-a dat putința și puterea uneĭ organisărĭ cu scopurĭ înalte, nepătrunse încă în totalitatea lor de mintea omenéscă, — instituțiunea cea mărétă, în care singură traiul omenesc pe pămînt îșĭ află rostul sĕŭ și plinirea sa, prin care numaĭ fie-care în parte, și toțĭ la olaltă, îșĭ află și îșĭ întemeiază fericirea?

De aceea ómeniĭ, carĭ se pot numì ctitorĭ și întemeietorĭ de state sunt, dintre semeniĭ și confrațiĭ lor, aleșiĭ luĭ Dumnedeŭ; căcĭ lor li s'a încredințat cea maĭ mare și maĭ frumósă misiune reservată unuĭ muritor.

De aceea memoria acestor ctitorĭ trece vie și puternică din ném în ném, se ridică tot maĭ sus după mórtea lor.

Un asemenea bărbat ales al luĭ Dumnedeŭ a fost Ion Brătianu, primul și marele sfetnic al Regeluĭ Carol.

Ion Brătianu a fost primul sfetnic al Regeluĭ Carol, căcĭ prin cuvîntul sĕŭ sincer și pătrundĕtor a încălțit inima tînĕruluĭ Principe, până a-l hotărî să-șĭ închine viéța fericiriĭ și măririĭ poporuluĭ român.

Ion Brătianu a fost marele sfetnic al Regeluĭ Carol, căcĭ el a stat neclintit lângă Regele sĕŭ în acele ore decisive, în carĭ s'a plămădit vitejia poporuluĭ — Independența, prin înțelepciunea conducĕtorilor — Regatul.

Bărbat ales al luĭ Dumneḑeŭ a fost Ion Brătianu, căcĭ munca întregiĭ luĭ vieţĭ a fost îndreptată spre cele plăcute luĭ Dumneḑeŭ, spre cele priincióse patrieĭ sale.

Cert este că unde va bate până la sfârşitul vécurilor inimă de român, credinciósă némuluĭ, numele Ion Brătianu va rĕsunà ca un glas de unire, spre gând bun şi inimos, spre faptă înaltă şi vitejéscă, în folosul némuluĭ, în folosul patrieĭ.

Acest nume, în deosebĭ scump nouĕ, ne unesce astăḑĭ acĭ împrejurul semnuluĭ vĕdit şi pipăit al mareluĭ bărbat.

Un asemenea semn ar trebuì să se ridice în tóte centrele, unde viitorul ţĕrĭĭ este ţinta cugetărilor, mişcărilor, faptelor.

Şi bună veste este că cetăţenĭĭ, prin propria lor impulsiune, prin simţimîntul lor de recunoscinţă către acest mare bărbat al némuluĭ, încep a-şĭ da séma că nevoie mare este ca memoria luĭ Ion Brătianu să capete trup printre noĭ, ca să ne întăréscă sufletele.

Onóre Drăgăşanilor, că acì se ridică întâiŭ o amintire recunoscĕtóre a luĭ Ion Brătianu,—a omuluĭ curat şi sincer,—a muncitoruluĭ neobosit, — a patriotuluĭ devotat, — a bărbatuluĭ de Stat luminat şi pătrunḑĕtor, — care a împins poporul român spre întemeierea Statuluĭ Român.

Onóre cetăţénuluĭ Ştefan Filipescu, care a ridicat semnul de recunoscinţă pentru marele bărbat pe valea Oltuluĭ, ca acì numele Ion Brătianu să rĕsune din generaţiune în generaţiune ca să întăréscă inimile şi sufletele,—în timpurĭ bune pentru a întărì clădirea la care a muncit,—în timpurĭ grele şi de nevoĭ, pentru a o apĕrà şi a o împuternicì!

XII.

CUVÎNT ROSTIT LA 6 MAIŬ 1902.

Ne întrunim astăḑĭ iarăşĭ în jurul mormîntuluĭ mareluĭ bărbat al némuluĭ nostru.

Ne întrunim acì dominaţĭ de douĕ cugetărĭ. Una ne întórce cu inimile pline de recunoscinţă spre un trecut glorios, plăsmuit de mânile şi de sufletele celor maĭ buniĭ cetăţenĭ. Alta ne îndreptézĕ ochiĭ minţiĭ spre viitor, ca trăgênd din cele întîmplate învĕţătură vie, să păşim înainte cu încredere şi fără a şovăì.

În amândouĕ aceste direcţiunĭ, imaginea luĭ Ion Brătianu stă luminósă dinaintea nóstră.

Se împlinesc douĕ-ḑecĭ şi cincĭ de anĭ de când s'a făurit Regatul român printr'o acţiune politică înţeléptă, prevĕḑĕtóre şi energică şi prin fapte răsboinice, carĭ ne-aŭ ridicat în ochiĭ lumiĭ întregĭ.

Sute de anĭ va durà amintirea acestor fapte, o amintire covârşitóre, înălţătóre.

De acéstă amintire, strîns legat, rĕmâne numele luĭ Ion Brătianu şi se va adeverì din generaţiune în generaţiune cuvîntul, cu care se închee rugăciunea — că vecĭnică va fi pomenirea luĭ în némul românesc.

Nu se împlinise ḑece anĭ, de când Carol I pusese piciorul pe pămîntul patrieĭ nóstre, şi România sta dinaintea uneĭ situaţiunĭ răsboinice, care umpleà de îngrijire Statele cele maĭ puternice ale lumiĭ. Pentru toţĭ erà greŭ a străbate întîmplările şi a se orientà. Maĭ anevoios erà acésta pentru Statul cel maĭ tînĕr şi maĭ apropiat de furtuna ce erà gata a se deslănţuì.

În acel moment întunecos, în 1876, Ion Brătianu a mers la Sibiiŭ şi la Yalta pentru a salutà pe Împĕratul Francisc Iosif şi pe Împĕratul Alexandru II, carĭ venise în apropiere de fruntariile nóstre. Spiritul sĕŭ ager uşor a descurcat situaţiunea, şi a luminat calea de urmat. Aceste douĕ recunósceriĭ aŭ condus la încheierea tractatuluĭ din 4/16 Aprilie 1877, care stabilesce de fapt independenţa Statuluĭ român, proclamată de Corpurile Legiuitóre în 9 Maiŭ şi aclamată de poporul întreg în ḑiua următóre de 10 Maiŭ.

Amintindu-ne acest mare şi însemnat act din istoria nóstră, să ne împrospĕtăm imaginea situaţiuniĭ din cuvîntările celor treĭ bărbaţĭ, carĭ staŭ atuncĭ maĭ în faţa evenimentelor ce se desfăşuraŭ.

Ion Brătianu, Preşedintele Consiliuluĭ aclamă, el cel întâiŭ, pe Principele Carol — ca pe întâiul oştean şi Domn al Românieĭ libere şi independente, şi pe Dómna Elisaveta ca pe balsamul îndulcitor al suferinţelor, la carĭ naţiunea erà să fie expusă.

Dumitru Brătianu, Preşedintele Senatuluĭ, ḑiceà Suveranuluĭ Românieĭ: „Înlăuntru prin libertate, la fruntariĭ prin eroism, mănţiĭ patrieĭ nóstre independenţa şi-ĭ cucerescĭ stima şi iubirea

lumiĭ civilisate, iar Europa împreună cu noĭ, cu veneraţiune şi cu amóre, va salutà în Carol I pe Marele Rege al Românieĭ".

Constantin Rosetti, Preşedintele Adunăriĭ Deputaţilor, la rândul sĕŭ, amintià — că abià trecuse un-spre-ḑece anĭ de când Principele Carol pusese piciorul pe pămîntul românesc, şi eată că drapelul luĭ Mircea şi al luĭ Ştefan, purtat de braţul românesc al Suveranuluĭ, s'a ridicat şi s'a desfăşurat la lumină mare, strîngênd împrejurul luĭ cu entusiasm naţiunea întrégă, hotărîtă a-l apĕrà.

În urma proclamăriĭ independenţeĭ, se impuneà ca ea să fie şi cucerită de naţiune cu sabia în mână, căcĭ se simţià de toţĭ că numaĭ sacrificiĭ reale şi înălţătóre puteaŭ să-ĭ asigure trăinicia.

În Maiŭ, lupta erà încinsă de-a lungul Dunăreĭ. La finele luĭ August, armata română culegeà, după secolĭ, întâĭ laurĭ în faptele de arme de la Griviţa. La începutul luĭ Noemvrie fâlfâià victorios stégul român pe zidurile Rahoveĭ. La finele luĭ Noemvrie, Carol I intrà în cetatea Plevneĭ, apĕrată vitejesce de inimosul Osman Paşa. Peste puţin cetatea fecióră a Vidinuluĭ plecà stégurile sale dinaintea armateĭ române.

În tot timpul acestuĭ crâncen răsboiŭ, Ion Brătianu a desfăşurat o activitate extraordinară. El a stat lunĭ întregĭ necontenit pe ţĕrmurile Dunăreĭ, priveghind ca armata să aibă tóte cele trebuincióse, şi mănţinênd neîntreruptă comunicarea între ambele malurĭ ale mareluĭ fluviŭ, îmbărbătând pe toţĭ la sacrificiĭ, alinând suferinţele nedespărţite de timpurĭ grele, împăciuind dificultăţĭ adesea fórte marĭ dintre cele douĕ armate aliate.

Ast-fel numele luĭ Ion Brătianu, precum nedespărţit rĕmâne de pregătirea şi de executarea marilor acte politice ale Regatuluĭ Românieĭ, nedespărţit va rĕmânĕ de faptele răsboinice din jurul Plevneĭ şi de pe malul drept al Dunăreĭ.

În istoria Românieĭ va stà scris pentru vecĭ, că Marele Căpitan al armatelor româno-ruse dinaintea Plevneĭ a avut lângă dînsul ca sfetnic credincios, conlucrător ager şi ajutător devotat pe Ion Brătianu.

Pe acéstă temelie trainică stăm astădĭ; încunjurând pe Regele Nostru şi Dinastia Sa, şi aruncând ochiĭ noştri spre viitor.

Amintindu-ne necontenit că de la Dumneḑeŭ vine tótă întărirea sufletéscă şi tóte harurile, carĭ înalţă popórele Luĭ, mulţumită i se cuvine astădĭ şi tot-deauna, Celuĭ-de-sus, că atuncĭ când

ora a sunat, el a dat némuluĭ nostru bărbaţĭ vrednicĭ de timpurĭ grele.

Fruntaşul acelor bărbaţĭ a fost Ion Brătianu, şi de aceea, de anĭ de ḑile, venim la mormîntul luĭ — să ne întărim inimile — să ne ascuţim minţile — ca, în amintirea faptelor luĭ, să aşternem fără şovăire calea pe care să păşim în viitor.

Vecînică va fi dar memoria luĭ Ion Brătianu, cât va durà némul românesc.

XIII.

CUVÎNT ROSTIT LA INAUGURAREA MONUMENTULUĬ DIN BUCUREŞCĬ, LA 18 MAIŬ 1903.

Suntem întruniţĭ la o mare serbare naţională — la desvelirea monumentuluĭ luĭ Ion Brătianu, care se ridică astăḑĭ dinaintea nóstră ca semn al recunoscinţeĭ némuluĭ, ca îndemn la muncă pentru patrie.

Care Român nu tresare la numele luĭ Brătianu?

Acest nume nu e numaĭ popular, ci de dînsul îndată se légă aducerea aminte a faptelor carĭ aŭ dat rost vieţiĭ poporuluĭ nostru, şi un simţemînt de respect şi de veneraţiune pentru bărbatul, care a participat în mod activ la tóte actele naţionale desăvîrşite în ultima jumătate de secol, iar maĭ cu deosebire la actul fundaţiuniĭ Regatuluĭ.

Nu aveà Brătianu treĭ-ḑecĭ de anĭ în 1848, când prin înfăţişarea luĭ atrăgĕtóre şi prin cuvîntarea luĭ fermecătóre înflăcărà inimile celor tinerĭ ca şi celor bătrânĭ. Nu ajunsese încă a-şĭ îndoì aniĭ la şése-ḑecĭ, şi el stà la înălţimea acelor bărbaţĭ de stat, carĭ devin în timpurĭ de cumpĕnă conducătoriĭ necontestaţĭ aĭ némurilor.

Dotat cu o inteligenţă rară, cu un spirit viŭ, cu o pricepere clară şi prevĕḑĕtóre, Brătianu posedà acele însuşirĭ morale, carĭ insuflă altora o încredere nemărginită: curăţenia de inimă şi credinţa puternică în vitalitatea némuluĭ sĕŭ, simţemîntul datoriilor celor înalte ale omuluĭ şi voinţa de a le satisface cu abnegaţiunea absolută a propriel sale personalităţĭ, energia de muncă şi de concepţiunĭ, care nu cunósce nicĭ un obstacol.

De la dînsul aŭ eşit cuvintele însufleţite „Voesce şi veĭ puté!“ „Cu Dumneḑeŭ înainte!“, carĭ deveniră cuvintele de ordine ale tutulor, când se deslegară lanţurile ce ţineaŭ încătuşat poporul român.

In Adunarea-mumă din Bucurescĭ, chemată de cele maĭ marĭ state ale lumeĭ să spună, dimpreună cu sora eĭ din Iaşĭ, păsurile şi dorinţele naţiunii, Brătianu ridică glasul rĕsunător al reînvierii poporuluĭ român.

Când naţiunea îşĭ alese, puţinĭ anĭ în urmă, un singur Domn pentru a da întâia dovadă, că, în munca renascerii, ea nu se puteà mulţumì numaĭ cu dorinţe, ci erà hotărîtă a intrà în domeniul faptelor îndeplinite, — Brătianu fu acela care a indicat Domnitoruluĭ viitorul ḑicêndu-ĭ: „Prin îndoita alegere cincĭ milióne de „Românĭ aŭ simbolisat independenţa naţională şi România aştéptă „acte de acelea, carĭ să-ĭ însemne în trăsurĭ marĭ drumul cel noŭ „pe carĭ este gata să se arunce cu entusiasmul, cu devotamentul „unuĭ popor, a căruĭ credinţă naţională, moştenire strămoşéscă, a „crescut şi s'a întărit prin secolĭ de suferinţe.“

In momentul când sosì ora înălţăriĭ patrieĭ, Brătianu fu chemat, prin puterea împrejurărilor ce se ridică maĭ presus de plăsmuirile omenescĭ, a fi sfetnicul cel mare al poporuluĭ sĕŭ şi a Regeluĭ sĕŭ, şi a-ĭ ajuta la desăvîrşirea actelor mărete, din carĭ a ieşit — Dinastia, Independenţa şi Regatul.

Incunjurat a fost de sdravenĭ conlucrătorĭ şi a servit pe un Suveran înzestrat cu înţelepciune neclintită, cu inimă şi cuget închinate datorieĭ, cu avînt ostăşesc şi vitejesc; dar el, Brătianu, a ţinut într'o mână ciocanul şi în altă mână ferul, din care s'a făurit sabia fulgerătóre şi biruitóre, prin care Carol I a făcut să străbată peste hotare în depărtare numele de Român.

Ce a fost Brătianu în timpul răsboiuluĭ independenţiĭ, o spun nu numaĭ concetăţeniĭ sĕĭ, ci şi ostaşiĭ strĕiniĭ, carĭ încunjuraŭ pe câmpul de bătălie pe Suveraniĭ Românieĭ şi Rusieĭ. O ḑi după ḑiua cea mare de 30 August 1877 — Colonelul frances Gaillard scrià luĭ Brătianu: „Sciĭ că armata română s'a acoperit de glorie. „Toţĭ laudă aci fórte mult, în afară de bravura eĭ, de ţinuta eĭ, „modul cum ea a fost aprovisionată de tot şi de tóte până în amă„nunte. Cunoscênd îngrijirea cu totul particulară ce aĭ dat tutulor „lucrărilor de pregătire, vreaŭ să-ţĭ ofer Domnieĭ-tale respectósele „şi prea viile mele felicitărĭ pentru strălucitul succes obţinut chiar „de la început. Am avut onórea a vĕ spune, până în ce punct eram

„plin de încredere, după ce am vĕḑut armata vóstră în ţéra eĭ. „Astăḑĭ ne aflăm dinaintea uneĭ situaţiunĭ dobândite, şi aĭ fi fost „fórte emoţionat, când aĭ fi vĕḑut, sunt numaĭ câte-và momente, „primirea făcută dinaintea Alteţelor Lor Principeluĭ Carol şi Ma„reluĭ Duce Nicolae de către un regiment rusesc, care se póte nu„mĕrà printre cele maĭ brave, a soldatuluĭ român, care a smuls „primul drapel din mâna inimiculuĭ".

Aşà vorbesce istoria despre bărbatul plin de modestie dar şi de însufleţire, care în lunile cele grele ale răsboiuluĭ de peste Dunăre, a stat neclintit la podul de la Turnu-Măgurele, lucrând şi veghind la tóte, în deosebĭ ca armatelor aliate ruso-române să nu le lipséscă nimic din ce erà necesar, pentru a se ţiné viguróse, inimóse şi ḑilnic gata la luptă.

Vom păstrà deci pururea în inimile nóstre o vie recunoscinţă luĭ Ion Brătianu, care a condus partea politică a acţiunĭĭ şi a pregătit tot de-odată, tot ce trebuià armateĭ, pentru ca „prin noĭ înşine" să câştigăm victoria ostăşéscă şi să înnălţăm Regatul român ca un falnic fapt al virtuţiĭ şi al vitalităţiĭ némuluĭ românesc.

Monumentul ce stă astăḑĭ dinaintea nóstră să ne fie pentru vecie un îndemn pentru munca viitóre, – ca din generaţiunile tinere să rĕsară bărbaţĭ înţeleptĭ şi cumpăniţĭ, ageriĭ şi energiciĭ, carĭ să urmărésca cu pricepere, fără întrerupere şi obosélă, întărirea Regatuluĭ şi oţelirea némuluĭ, fiind servitoriĭ credincioşĭ aĭ poporuluĭ, aĭ patrieĭ şi aĭ dinastieĭ, ale celor treĭ elemente nedespărţite ale existenţiĭ nóstre.

In aceste simţeminte aclamăm acest frumos şi măreţ monument, ḑicênd şi noĭ cu Brătianu:

— Voesce şi veĭ puté! Şi cu Dumneḑeŭ înainte!

1. — PROCLAMAȚIUNEA REVOLUȚIUNII DIN 1848 DIN ȚÉRA-ROMÂNÉSCĂ. (1)

No. 1.
1848
Iunie 9.

(Fóe vol. Acad.)

În numele poporului român.

„Dumneḍeŭ e Domnul și s'a arătat nouĕ; bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnuluĭ."

Respect către proprietate. Respect către persóne.

Fraților Români,

Timpul mântuiriĭ nóstra a venit; poporul român se deștéptă la glasul trâmbițeĭ îngeruluĭ mântuiriĭ și îșĭ cunósce dreptul sĕŭ de Suveran. Pace vouĕ, pentru că vi se vestesce libertate vouĕ!

Poporul român se scólă, se arméză, și nu spre a se luptă o clasă asupra alteia, nu spre a rupe legăturile sale de relațiuni din afară, ci ca să ție în frîŭ și în respect pe voitoriĭ de rĕŭ aĭ fericiriĭ publice. Strigarea Românilor e strigare de pace, strigare de înfrățire. La acéstă mare faptă a mântuiriĭ, tot Românul are dreptul de a fi chemat, nimenĭ nu este scos afară; tot Românul e un atom al întregiĭ Suveranități a poporuluĭ: sătean, meseriaș, negustător, preot, soldat, student, boer, Domn, e fiŭ al patrieĭ și, după sfînta nóstră credință, e și maĭ mult, e fiŭ al luĭ Dumneḍeŭ. Toțĭ avem acelașĭ nume de Român. Acésta ne înfrățesce și face să înceteze tóte interesele, să se stingă tóte urile. Pace dar vouĕ! Libertate vouĕ!

Scularea acésta e pentru binele, pentru fericirea tuturor stă-

(1) Cu tóte că textul acesteĭ proclamațiuni nu a fost redactat de către Ion Brătianu, totuși îl reproducem pentru că el sintetiséză ideile ce frămîntaŭ mentalitatea întregeĭ generațiunĭ, căreia se datoresc impulsiunile naționale și liberale dela 1848 și al căreia unul dintre fruntași erà marele patriot. (Nota Edit.)

No. 1. 1848 Iunie 9.

rilor societăţiĭ, fără paguba vre-uneia, fără paguba însăşĭ a nicĭ uneĭ persóne. Nu se cuvine a perde ceĭ maĭ mulţĭ pentru ceĭ maĭ puţinĭ, căcĭ este nedrept; nu se cuvine iară a perde ceĭ maĭ puţinĭ pentru ceĭ maĭ mulţĭ, căcĭ este silnic.

Poporul român, în cât către cele din afară, nu supĕră pe nimenĭ, respectă tóte Puterile şi cere a respectà şi ele drepturile luĭ stipulate prin tratatele luĭ Mircea şi Vlad V., recunoscute de tóte tratatele încheiate apoĭ între Î. Pórtă şi Rusia, şi protestă asupra orĭ-căreĭ fapte ce s'a făcut în potriva acestor tratate. Poporul Român voesce cu o voinţă tare a-şĭ păstrà neatârnarea administraţieĭ sale, neatârnarea legiuiriĭ sale, dreptul sĕŭ suveran în cele din năuntru şi rĕmâne în aceleaşĭ legăturĭ, şi maĭ strînse prin luminile véculuĭ cu Î. Pórtă. Acéstă voinţă e legală, e pe credinţa tratatelor şi nu e în paguba nimănuĭ.

Poporul român lépĕdă un Regulamert care este în potriva drepturilor sale legislative şi în potriva tratatelor ce-ĭ recunosc autonomia. Acéstă lepĕdare este însuşĭ în folosul Înalteĭ Porţĭ, ce va fi arbitrară dimpreună cu Franţa, Germania şi Englitera, cărora Românĭĭ le reclamă judecată şi ajutor la orĭ-ce asuprire ce li s'ar face.

Poporul român decretă şi hotărĕsce responsabilitatea miniştrilor şi cu un cuvînt a tuturor funcţionarilor publicĭ; şi fiind-că neresponsabilitatea nu este drept al niměnuĭ nicĭ de moştenire, nicĭ de învoire, prin urmare nimenĭ nu perde nimic şi hotărârea poporuluĭ e sfîntă.

Poporul român voesce o patrie tare, unită în dragoste, compusă de fraţĭ, iar nu de vrăjmaşĭ, prin urmare decretă, după vechile sale datine, aceleaşĭ drepturĭ civile şi politice pentru tot Românul.

Cine nu voesce acésta e vrăjmaş al fericiriĭ publice, e un alt Cain ucigĕtor de frate, în sînul mameĭ nóstre patriĭ.

Poporul român va să deà dreptate şi dreptatea e a luĭ Dumneḑeŭ. Dreptatea nu suferă a purtà numaĭ săraciĭ sarcinele ţĕriĭ şi bogaţiĭ să fie scutiţĭ. Prin urmare, decretă contribuţiune generală după venitul fie-căruia. Acésta înavuţesce patria şi o patrie avută e în folosul tuturor şi prin urmare în paguba nimănuĭ. Acésta chémă pe toţĭ la aceleaşĭ drepturĭ şi datoriĭ într'o patrie dréptă, înfloritóre şi care cu tot dreptul nu va maĭ puté suferì control străin.

Poporul român dă înapoĭ la tóte stările dreptul cel vechiŭ de a avé representanţĭ în Generala Adunare, decretă de aḑĭ înainte alegerea largă, liberă, dréptă, unde tot Românul are dreptul de a fi chemat şi unde numaĭ capacitatea, purtarea, virtuţile şi încrederea publică să-ĭ deà dreptul de a fi ales. Acésta pe ceĭ buniĭ, pe ceĭ dreptĭ, nu-ĭ păgubesce întru nimic, şi Românii aŭ fost totdeauna buniĭ. O sciŭ străiniĭ şi o scie proverbul cel vechiŭ: „Bună ţéră, rea tocmélă.“ Acéstă decretare nu e în paguba nimuluĭ, va să schimbe numaĭ tocméla.

Poporul român decretă tipar liber, cuvîntare liberă, adunărĭ libere, spre a vorbì, a scrie cele de folos, spre a arĕtà adevĕrul. Adevĕrul, ideile, cunoscinţele vin de la Dumneḑeŭ, în folosul general al ómenilor, ca sórele, ca aerul, ca apa, şi prin urmare sunt proprietate universală; şi dacă se cuvine a fi respectată însăşĭ proprietatea particulară, cu atâta maĭ vîrtos este sacră şi neatinsă proprietatea universală. A înecà adevĕrul, a stinge luminile, a împedecà folósele, prin împedecarea tiparuluĭ, este o vînḑare către patrie, o apostasie către Dumneḑeŭ. Libertatea tiparuluĭ nu póte păgubì pe nimenĭ decât pe fiiĭ întunereculuĭ.

Poporul român voesce pace, voesce tărie, voesce garanţia averilor sale materiale, morale şi politice; decretă dar gvardie naţională, în care tot Românul se nasce al eĭ soldat, tot Românul e un gvardian al fericiriĭ publice, un garant al libertăţilor publice. Acésta nu păgubesce pe nimenĭ decât pe conspiratoriĭ asupra drepturilor patrieĭ.

Poporul român chémă tóte stările la fericire, recunósce facerile de bine ale comerţuluĭ, scie că sufletul luĭ este creditul, care nicĭ odată n'a vrut să i-l înlesnéscă sistema trecută. Decretă dar o bancă naţională, însă cu fonduri naţionale.

Poporul român, în generositatea şi evlavia sa, se închină Locurilor Sfinte şi va trimite de acum înainte la Sfîntul Mormînt şi la alte aşezăminte religióse unt-de-lemn, tămâie, făcliĭ şi însuşĭ banĭ, spre ţinere de şcóle, de preoţĭ, spre lauda luĭ Dumneḑeŭ; şi tot spre adevĕrata laudă a Celuĭ ce s'a rĕstignit spre desrobirea celor săracĭ, decretă ca prisosul veniturilor mânăstirescĭ să fie al ţĕriĭ, spre desrobirea şi ajutorul celor săracĭ, şi reclamă moşiile mânăstirilor închinate a le scóte de sub orĭ-ce mâncătorie. Poporul român dă luĭ Dumneḑeŭ ce este al luĭ Dumneḑeŭ şi iea de la fariseĭ ceea-ce nu este al fariseilor, ca să deà săraculuĭ, care

No. 1. 1848 Iunie 9.

e fratele Domnuluĭ. Acésta nu e în paguba Românilor, ci spre mântuirea lor și lauda Sfintelor Locurĭ.

Poporul român împarte dreptatea de o potrivă la toți și dreptatea o dă pentru toți și maĭ vîrtos pentru ceĭ săracĭ. Săracii, sătenii, plugariĭ, hrănitoriĭ orașelor, fiiĭ patrieĭ ceĭ adevĕrați, ce aŭ fost defăimați atât îndelung cu numele glorios de Român, ce aŭ purtat tóte greutățile țĕriĭ, prin munca lor de atâtea vécurĭ aŭ lucrat moșiile și le-aŭ îmbunătățit, aŭ hrănit pe strămoșiĭ proprietarilor, pe moșiĭ lor, pe părinții lor, pe acești proprietarĭ înșișĭ și aŭ drept înaintea generosității proprietarilor, înaintea dreptății patrieĭ, își cer o părticică de pămînt îndestulă pentru hrana familieĭ și vitelor sale, părticică rĕscumpĕrată de atâtea vécurĭ cu sudorile lor. Eĭ o cer și patria le-o dă ; și patria iară, ca o mumă bună și dréptă, va despăgubi pe fie-care proprietar de mica părticică ce o va da săraculuĭ, ce nu are pămîntul sĕŭ, după strigarea dreptățiĭ, după glasul Evangelieĭ, după inima cea frumósă a Românilor, în care aŭ aflat parte străiniĭ în tot-deauna, necum frații lor, hrănitoriĭ lor, tăria lor cea adevĕrată. Claca dar și acea infamă iobăgie se desființéză, lucrarea la lucrul drumurilor se desființéză, săténul fără pămînt se face proprietar și tărie neînvinsă celor maĭ avuți în folosul tuturor și în paguba nimuluĭ ; vistieria va despăgubi pe toți.

Poporul român, după vechile sale drepturĭ, voesce ca Domnul, în care este personificată suveranitatea acestuĭ popor, să fie tare prin dragostea publică, drept, luminat, voitor de bine patrieĭ, bărbat întreg și, ca să-l pótă aflà la alegere ast-fel, decretă, după vechile sale drepturĭ, a-l căutà în tóte stările societățiĭ, în tótă națiа, iar nu într'un numĕr mărginit de ómenĭ. Domnia nu e drept de moștenire a nicĭ uneĭ familiĭ, Domnia este a patrieĭ. Ea o dă celuĭ ce va socotì de cuviință dintre fiiĭ sĕĭ. O asemenea alegere strînge și maĭ mult legăturile nóstre cu Î. Pórtă pentru că per puținele persóne ce se pot influență în paguba Î. Porți și a poporuluĭ român.

Puterea suverană purcede de la Dumnedeŭ și în tótă țéra se află unde-và. În Țéra-Română este în poporul român, ce are dreptul de a numì pe capul cel maĭ înalt al patrieĭ. Prin urmare poporul, avênd dreptul suveran, póte revesti cu dînsul pe orĭ-cine va socoti de cuviință și pe câțĭ anĭ i se va părĕ, că-ĭ este maĭ de folos. Așà dar decretă ca Domnia să se deà celuĭ ales numaĭ pe cincĭ anĭ, spre a se tăià rivalitățile și urile îndelungate și spre a

pune o emulațiune între cetățenĭ a fi buni, întregĭ și folositorĭ patrieĭ, ca să tragă încrederea publică.

Poporul român lépădă de la sine orĭ-ce titlu ce i s'a introdus prin corupție de la străinĭ în protiva vechilor sale datine. Domnul este ales unul dintre cetățenĭ și după domnie rĕmâne iară cetățean, fiŭ al patrieĭ. Domnul nicĭ nu a fost, nicĭ nu este Prinț; Domn e tot cetățénul, Domn e și capul țĕrĭĭ. Acesta e titlu cunoscut de toțĭ Româniĭ. Vorba de Prinț e cunoscută numaĭ de ceĭ ce sciŭ din limbile Europeĭ. Vorbele de Pré Înălțat, Pré luminat sunt nisce traducțiunĭ din limbagiul Fanarioților iubitorĭ de titlurĭ.

La multe trebuințe ce are patria acum pentru despăgubire și atâtea cheltuelĭ spre înaintarea patrieĭ, poporul român nu maĭ póte da Domnuluĭ o listă civilă atât de mare și maĭ vîrtos că, și fără acésta, vede că este de neapĕrată nevoie ca Domnul să deà exemplu maĭ întâiŭ de simplitate și de viéță cumpĕtată.

Vorbele nobil, nobilitate, sunt necunoscute între poporul Român. Fapta asemenea e și maĭ necunoscută; căcĭ nimic n'a fost de moștenire în țéra acésta, nicĭ rang, nicĭ titlurĭ, decât proprietatea și numele familieĭ. Poporul Român decretă dar desființarea tuturor rangurilor titulare ce nu aŭ funcțiĭ și al căror nume nu aduc aminte decât nisce timpĭ de barbarie și de servilitate.

Poporul, protestând asupra măsurilor arbitrare și nelegiuite de a se pune o taxă la învĕțătură, de la care săracul, orfanul, fiul văduveĭ e scos afară; protestând asupra releĭ cugetărĭ de a degradà și a ucide naționalitatea prin scóterea limbiĭ naționale din școle, decretă o învĕțătură pentru toțĭ egală, progresivă, integrală pe cât va fi cu putință, după facultățile fie-căruia și fără nicĭ o plată; decretă în Bucurescĭ o școlă politechnică, câte o universitate în Bucurescĭ și Craiova și câte un liceŭ, cum și pensionate pentru amândouĕ sexele, câte un liceŭ, asemenea și un pensionat în fie-care județ, câte o școlă normală în fle-care plasă și câte o școlă începĕtóre bine întocmită în fie-care sat; decretă sciințele ca și până acum în limba patrieĭ și cultura și înflorirea acesteĭ limbĭ după natura și după originea eĭ, cu literele sale, atât în cărțile profane, cât și cele sacre, cum și introducerea literelor în tóte cancelariile.

Despre acest capitol al învĕțăturiĭ, Guvernul va fi dator, subt a sa rĕspundere, a pune cea maĭ activă stăruință spre a se înființà așezămintele de educațiune publică și, precum nu se póte lăsà

No. 1. 1848 Iunie 9.

nicĭ un chreștin a se nasce și a murĭ nebotezat, asemenea nicĭ un fiŭ de cetățean din câțĭ se află adĭ în vîrstă de doĭ-spre-dece anĭ și câțĭ se vor nasce de acum înainte, să nu rĕmâe neîmpărtășit de învĕțătură, căcĭ pe dînsa se întemeiéză viitorul țĕrĭĭ și punerea în lucrare, cum și garanția cea adevĕrată a așezămintelor patrieĭ.

Poporul român lépĕdă de pe sine neomenia și rușinea de a ținé robĭ și declară libertatea Țiganilor celor particularĭ. Ceĭ ce aŭ suferit până acum rușinea păcatuluĭ de a avé robĭ, sunt ertațĭ de poporul român ; iar patria ca o mumă bună, din vistieria sa, va despăgubi pe orĭ-cine va reclamà că a avut pagubă din acéstă faptă creștinéscă.

Poporul, decretând odată drepturile civile și politice ce le-a avut tot-deauna tot cetățénul, declară că tot Românul e liber, tot Românul e nobil, tot Românul e un Domn. Prin urmare, de adĭ înainte desființézĕ orĭ-ce pedépsă cu bătaia și rumpe în obrazul gâdilor orĭ-ce biciŭ și orĭ-ce vargă, ce degradă demnitatea cetățénuluĭ. Bătaia dar se ridică de la orĭ-ce dregĕtorie și cu atâta maĭ vîrtos din rîndul soldaților.

Poporul român, deși nu cunósce ființa pedepseĭ cu mórte, însă pentru că adesea prin judecătoriile criminale, judecătoriĭ de sistema cea veche aŭ cutezat a da afară nisce sentințe de mórte, fără să fi putut a se pune în lucrare, poporul decretă desființarea cu totul a pedepseĭ cu mórte, atât în lucrare cât și în sentințe.

Poporul român, vĕdĕnd întreruperile sale de relațiunĭ cu Î. Pórtă, maĭ vîrtos de la 1828 încoà, vĕdĕnd că representantul sĕŭ la Constantinopole e un străin, reclamă a-și avé relațiunile deadreptul cu Î. Pórtă și representant al sĕŭ la Constantinopole însuși dintre românĭ.

Pe scurt, poporul român, recapitulând, decretă :

1. Independența sa administrativă și legislativă pe temeiul tratatelor luĭ Mircea și Vlad V., și neamestec al nicĭ uneĭ Puterĭ din afară în cele din năuntru ale sale.

2. Egalitatea drepturilor politice.

3. Contribuție generală.

4. Adunanță generală compusă din representanțĭ aĭ tuturor stărilor societățiĭ.

5. Domnul responsabil ales pe cincĭ anĭ și căutat în tóte stările societățiĭ.

6. Împuținarea listeĭ civile ; ardicarea de orĭ-ce mijloc de corupere.

7. Responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor în funcțiunea ce ocupă.

8. Libertatea absolută a tiparuluĭ.

9. Orĭ-ce recompensă să vie de la patrie, prin representanțiĭ cĕĭ, iar nu de la Domn.

10. Dreptul fie-căruĭ județ de a-șĭ alege dregĕtoriĭ sĕĭ, drept care purcede din dreptul poporuluĭ întreg de a-șĭ alege Domnul.

11. Gvardie națională.

12. Emancipația mânăstirilor închinate.

13. Emancipația clăcașilor, ce se fac proprietarĭ prin desbăgubire.

14. Desrobirea Țiganilor prin despăgubire.

15. Representant al țĕriĭ la Constantinopole dintre Românĭ.

16. Instrucțiune egală și întrégă pentru tot Românul de amândouĕ sexele.

17. Desființarea rangurilor titulare, ce nu aŭ funcțiunĭ.

18. Desființarea pedepseĭ degrădătóre cu bătaia.

19. Desființarea, atât în faptă cât și în vorbă, a pedepseĭ cu mórtea.

20. Așezăminte penitenciare, unde să se spele ceĭ criminalĭ de păcatele lor și să iésă îmbunătățițĭ.

21. Emancipația Israeliților și drepturĭ politice pentru orĭ-ce compatrioțĭ de altă credință.

22. Convocarea îndată a uneĭ Adunanțe generale extraordinare constituante, alese spre a representà tóte interesele saŭ meseriile națiunĭĭ, care va fi datóre a face constituțiunea țĕriĭ pe temeiul acestor 21 articole, decretate de poporul român.

Acéstă Adunanță va lăsà în moștenire viitorimiĭ Constituțiunea acésta și va fi datóre încă a o încheià printr'o legiuire, prin care neapĕrat la fie-care 15 anĭ, din dreptul sĕŭ, să-șĭ alégă poporul deputațĭ extraordinarĭ, carĭ, venind în Adunanță extraordinară, să introducă reformele cerute de spiritul epoceĭ. Cu acésta se împedecă de-acum înainte vrednica de plâns nevoie de a se cere reforme cu mâna armată și vor fi fericițĭ copiiĭ și strănepoțiĭ noștri de necesitatea în care s'a aflat astădĭ poporul român.

Aceste decretărĭ vin din glasul general al țĕriĭ, sunt drepturĭ vechĭ ale eĭ, sunt după legĭ, sunt după tractate. Î. Pórtă, atât în generositatea cât și în interesul sĕŭ, le primesce. Rolul Rusieĭ este de a ne asigurà drepturile, când ar fi călcate din afară și maĭ vîr-

No. 1. 1848 Iunie 9.

tos când voim a ne întregì într'însele. Când ea ni se va împotrivì, va dovedì lumiĭ întregĭ că a avut gând rĕŭ asupra nóstră și asupra Turcieĭ. Archipăstorul țĕriĭ le va bine-cuvîntà dacă este păstor după legea luĭ Christos ; va subscrie decretul acesta în capul tuturor de va voì să ne maĭ păstoréscă și de va fi pătruns de duhul Evangelieĭ. Domnul țĕriĭ nu póte sta contră, pentru că este alesul eĭ și nu póte împedecà acéstă faptă, fără a-șĭ trage numele de trădător al țĕriĭ și rebel către Î. Pórtă.

Boeriĭ n'aŭ nicĭ un cuvînt a nu primì, pentru că nu perd nimic și maĭ vîrtos că, prin învoirea lor, vor da lumiĭ o dovadă de frumosul suflet ce caracterisă tot-deauna pe ceĭ maĭ marĭ aĭ țĕriĭ. Strămoșiĭ noștri ne-aŭ asigurat cu sângele lor o patrie. Misiunea boerilor este a statornicì dreptatea ceruluĭ, dreptatea Evangelieĭ într'însa; misiunea lor de astădĭ are și maĭ mare preț înaintea luĭ Dumnedeŭ.

Neguțătoriĭ, meseriașiĭ, sătenĭĭ binecuvîntă decretele acestea, le reclamă, la cer; deșĭ n'aŭ avut până acum glas, le-aŭ cerut cu ochiĭ, cu mânile, cu tóte mișcările, fără a scóte o vorbă, după cum cere mutul ars de sete apa, după cum cere cel astupat, cel înecat aerul.

Fraț Românĭ soldațĭ, carĭ sunțeț fiiĭ și fraț noștri, priveghiațĭ a ținé bună orînduială, pentru că datoria vóstră acésta este! Nu ascultațĭ însă când voitoriĭ noștri și aĭ voștri de rĕŭ vĕ vor porunci a da în fraț voștri și a vĕ întinà mânile în ceĭ ce se scólă pentru binele vostru și al părinților voștri. Punerile la cale, legiuirile cele nouĕ ale poporuluĭ român, vĕ înalță la trépta de om, desființéză vergele de pe spatele vóstre, cu carĭ eraț socotițĭ în starea vitelor, vĕ înalță la trépta de a puté și voĭ a vĕ face ofițerĭ, când veț merità, și ușuréză, daŭ drepturĭ părinților și fraților voștri. Când veț lăsà pușca din mână, de adĭ înainte vĕ aștéptă o patrie, iar nu claca și biciul dorobanțuluĭ. Ceĭ ce vĕ vor da porunci a face foc asupra fraților voștri, însemnați-ĭ, că aceia nu sunt Românĭ, saŭ de vor fi, sunt vînduțĭ și vĕ vînd și pe voĭ, ca să mergeț a umplé șanțurile cu trupurile vóstre, bătêndu-vĕ în potriva voitorilor de bine aĭ omenirii!

Ofițerĭ Românĭ! Camarazĭ voștri din Europa v'aŭ dat exemplu. Europa luminată e cu ochiĭ deschișĭ asupra vóstră. Ațĭ încins săbiile spre a ținé buna orînduélă și a vĕ luptà asupra vrăjmașilor patrieĭ. Țineț buna orînduélă, și voĭ pricepeț maĭ bine

decât soldaţiĭ voştri şi cunóscеţĭ pe adevěraţiĭ vrăjmaşĭ aĭ patrieĭ. Scóteţĭ săbiile, faceţi-le să lucéscă înaintea sóreluĭ dreptăţiĭ şi al libertăţiĭ patrieĭ. Iată, calea cea maĭ gloriósă în analele patrieĭ vi se deschide vouĕ. Fericiţi-vĕ că v'aţĭ aflat în capul camaradilor voştri în acéstă ḑi mare, ce a venit de la Dumneḑeŭ şi care, intrând în eternitate, se va înfăţişà iar înaintea luĭ Dumneḑeŭ cu misiunea sa împlinită şi cu fruntea încoronată de numele vóstre, ca de nisce stele de mântuirea poporuluĭ român. Iar dacă capiĭ voştri vĕ vor comandà asupra fraţilor voştri, n'aveţĭ să ascultaţĭ decât glasul poporuluĭ suveran; frângeţi-vĕ săbiile înaintea orĭ-căreĭ comande vĕrsĕtóre de sânge. Nisce asemenea comandanţĭ vor fi insuflaţĭ de duhul luĭ Satan. Şi el asemenea a fost un căpitan în cetele cerescĭ şi îngeriĭ păciĭ şi aĭ dragosteĭ îĭ smulseră aripele. Smulgeţĭ şi voĭ asemenea spaletele din umeriĭ orĭ-căruĭ căpitan trădător, ce va comandà să se verse cea maĭ mică picătură de sânge.

Cuvioşiĭ egumenĭ, protopopĭ, preoţĭ, voĭ împliniţĭ locul Apostolilor, şi astăḑĭ se proclamă nisce legĭ pe temeiul Evangelieĭ. Este sarcina vóstră, datoria vóstră a eşì cu crucea în mână şi a pecetluĭ cu dînsa tunurile şi ţevile purtătóre de mórte. Christos a înviat şi s'a doborît mórtea şi robia. Voĭ trebue să spuneţĭ lumiĭ că este Antichrist tot omul ce face mórte asupra fratelui sĕŭ, tot omul ce maĭ voesce robia, tot omul ce n'are milă de sărac, de vĕduvă şi de orfan. Luaţĭ vestmintele vóstre, armaţi-vĕ cu crucea şi cântaţĭ psalmul 108 în potriva orĭ-căruĭ vînḑĕtor al patrieĭ.

Boerĭ, voĭ aţĭ fost generoşĭ cu străiniĭ, ĭ-aţĭ primit, ĭ-aţĭ hrănit ĭ-aţĭ avuţit, ĭ-aţĭ chemat a se împărtăşì de drepturile vóstre şi nu veţĭ fi voitorĭ de rĕŭ pămîntenilor, fraţilor voştri, nu veţĭ face ruşine patrieĭ în străinătate, nu veţĭ suferì a se pune o pată pe numele vostru, nu veţĭ lăsà un blestem peste copiĭ voştri, nu-ĭ veţĭ osândì a se ruşinà de numele ce le veţĭ lăsà în moştenire. Daţĭ din frumosul vostru suflet fericirea fraţilor voştri, fără paguba vóstră, căcĭ Dumneḑeŭ vĕ va da însutit şi aşeḑĕmintele cele nouĕ şi drepte peste curînd vor înḑecì veniturile vóstre. Cu toţiĭ întindeţĭ mâna a închegà tóte clasele societăţiĭ într'un singur corp, pe care să-l putem numì fără ruşine, N a ţ i u n e.

Cetăţenĭ în general, preoţĭ, boerĭ, ostaşĭ, neguţătorĭ, meseriaşĭ de orĭ-ce tréptă, de orĭ-ce naţiune, de orĭ-ce religiune, ce vĕ aflaţĭ în

No. 1. 1848 Iunie 9. Capitală și prin orașe, Grecĭ, Sîrbĭ, Bulgarĭ, Germanĭ, Armenĭ, Israeliță, armați-vĕ spre a ținé buna orînduială și a ajutà la fapta cea mare. Patria este a nóstră și a vóstră. Vouĕ vĕ place a ședé într'însa și ea vĕ primesce. Sistema cea veche nu v'a chemat și pe voĭ la masa de obște. De aḑĭ înainte o masă avem cu toțiĭ, un ospĕț de frăție ni se întinde, aceleașĭ drepturĭ vom avé cu toțiĭ.

Și voĭ, o binecuvîntațĭ sătenĭ, frațĭ aĭ luĭ Christos, munca vóstră, pânea și vinul se prefac în trupul și în sângele Domnuluĭ; voĭ sunteți fiiĭ ceruluĭ, fiiĭ păciĭ și aĭ tărieĭ; voĭ sunteți hrănitoriĭ noștri; voĭ ați plâns și vĕ veți bucurà; voĭ ați însetoșat de dreptate și vĕ veți rĕcorì; pé voĭ v'a fericit Mântuitorul lumiĭ. Fericiți sunteți și în lumea acésta și în cea-laltă! Stați dar la locul vostru că ḑiua a venit; cătați-vĕ de câmpurile vóstre ce vi le dăruesce astăḑĭ patria, care rîde înaintea vóstră și vĕ chémă la fericire. Iar pentru că duhul rĕuluĭ, Satana, póte să maĭ ațîțe óre-carĭ vrăjmașĭ ce vĕ pismuesc mântuirea și fericirea, trimiteți din fie-care sat câte un preot cuvios și câte treĭ inși împuterniciți a vĕ cere dreptatea ce vi se cuvine. Dreptatea v'o dă tótă lumea cu mânĭ pline și cu lacrimile în ochĭ. Iar preoțiĭ vor ceti blestemele Sfîntuluĭ Vasile, spre a goni duhul rĕuluĭ din țĕră.

Măria Ta, Domnule ales al țĕriĭ!

Plânge poporul român cu durerea că te pomenesce în urma tuturor și este la Măria Ta să te puĭ în cap. Patria te-a ales, te-a avut fiul eĭ cel maĭ scump; guvernarea țĭ-a fost problematică: te-aĭ arătat în ochiĭ patrieĭ și aĭ lumĭ ca fiul risipitor din Evanghelie. Vino înapoĭ și va pune patria inel în drépta ta și va înjunghià vițelul cel gras. Noĭ nu-țĭ cerem cuvînt, pentru că eștĭ fratele nostru, eștĭ Român. Cuvîntul îl veĭ da înaintea consciinței Mărieĭ Tale, înaintea luĭ Dumneḑeŭ. Nu scim dacă câte aĭ făcut, le-aĭ făcut de bună voie, orĭ silit. Acum e timpul să arăți lumiĭ că aĭ fost și eștĭ Român; acum e timpul să facĭ să se spele cele trecute și să nu lașĭ fiilor un nume veștejit. Patria te reclamă de fiŭ, ea își rupe vesmintele, își bate peptul și alérgă și într'o parte și într'alta, cerênd să nu piéră nicĭ unul din fiiĭ sĕĭ, să nu se verse nicĭ o picătură de sânge de Român. Patria uită tot: fiĭ dar al eĭ, după cum ea voesce să te aibă în cap la acéstă mare faptă. Fă o pagină frumósă istorieĭ române. Nu-țĭ face copiiĭ a se rușinà în sînul Franțeĭ de tatăl lor; nu lăsà țéra fără cap în asemenea împrejurărĭ, în prada intrigiĭ ce ar puté aduce anarchie, căcĭ atuncĭ, vaĭ nouĕ! și de treĭ orĭ vaĭ Mărieĭ Tale!

No. 1.
1848
Iunie 9.

Fraţi Românî! Nu vĕ temeţi de nicî o putere nepravilnică de din afară, căcî s'aŭ dus timpiî sileî şi aî dreptuluî celuî maî tare. Ţineţi numaî buna orînduélă înăuntru. Întrarmaţi-vĕ în gvardie naţională spre asigurarea drepturilor vóstre şi spre a formà cruciata înfrăţiriî claselor înăuntru, cum şi a face parte în cruciata înfrăţiriî naţiunilor în afară. Adunaţi-vĕ cu toţiî sub stégurile patrieî. Cele treî colorî naţionale vĕ sunt curcubeul speranţelor. Crucea ce e de-asupra lor va aduce aminte Rusieî că e creştină. Crucea se va pune pe hotarul nostru şi Rusul nu va călcà în ţéra nóstră, fără să calce maî întâiŭ crucea la care se închină. De nu se va sfiì de semnul acesta, vom trimite înainte-î, nu arme ce nu le avem, ci preoţiî noştri, bătrâniî noştri, mumele nóstre, pruncii noştri, carî, însoţiţi de îngerul Domnuluî, ce păzesce pe ceî ce se scólă în numele luî, vor ţipà şi se va audì până la marginile pămîntuluî, că Românii nu le-aŭ luat nimic, că eî nu-î vor în ţéra lor. Vor pune preoţiî Evangelia, pe care se întemeiézà legile nóstre, o vor pune în calea lor, ca să calce pe dînsa şi să vie să robéscă un popor ce tot-deauna î-a fost voitor de bine, făcĕtor de bine în răsbóiele luî. Rusia până acum s'a ḑis că este chezaşă a drepturilor nóstre. Noî, în strigarea nóstră, nu cerem decât drepturile nóstre şi protestăm maî dinainte la Î. Pórtă, la Franţa, Germania şi Englitera, asupra orî-căreî invasiunî în pămîntul nostru, ce ne va pismuì fericirea şi ne va cucutropì independenţa nóstră dinăuntru.

Apoî poporul român declară astădì în faţa luî Dumneḑeŭ şi a ómenilor că, dacă proclamaţiunea sa se vede pretutindenî însuflată de spiritul păciî, dacă eî nu vorbesc într'un ton amenințător şi se ţin pe drumul legilor şi al tratatelor, acésta învederéză caracterul lor cel pravilnic şi sufletul lor ce de o potrivă adóră libertatea şi a lor şi a altor naţiunî, ce voind a se reîntregì în drepturile lor, scie a respectà pe ale altor naţiunî. Acésta îî face a vorbì ast-fel, iar nu frica: căcî sunt o naţiune maî mult de 8 milióne suflete şi, la orî-ce invasiune din afară ce le va amenințà libertăţile, fie-care va sci a-şî apĕrà vetrele, şi străinul, în cele după urmă, la orî-ce nenorocire, va putè cutropì numaî pămîntul, dacă va dormì Dumneḑeŭ, iar nu şi ómeniî. Nicî un Român nu va maî trăì după mórtea independenţeî patrieî sale.

Fraţi Românî! Respectaţi proprietatea şi persónele, adunaţi-vĕ cât de mulţi, armaţi-vĕ cu toţiî, însă imitaţi pe fraţiî voştri

No. 1 1848 Iunie 9.

Transilvanĭ. Vedeţĭ cum se adunară atâtea miriade, fără să se facă cea maĭ mică larmă, cea maĭ mică neorînduélă. N'aveţĭ nicĭ o temere decât temerea de Dumneḑeŭ, şi atuncĭ vouĕ cu adevĕrat vi se va cuvenì a strigà fără ruşine că: „Cu noĭ este Dumneḑeŭ!“

Cu noĭ este Dumneḑeŭ, fraţilor! În numele luĭ sculaţi-vĕ şi îngerul rĕsbunării dumneḑeescĭ va stinge pe tot vrăjmaşul şi va doborî şi cal şi călăreţ, carele şi armele luĭ vor fi risipite ca pulberea şi planurile luĭ împrăştiate ca fumul.

La arme, Românĭ! La armele mântuirii!

No. 2. 1848 Iunie 26.

2.—SCRISÓREA LUĬ I. C. BRĂTIANU ŞI C. A. ROSETTI CĂTRE EDGAR QUINET.

(Traducere din «Le Courier Français», 1848, 31, VII).

Scumpe maestre, îţĭ trimitem primul act al civilisaţiunii nóstre sociale. El îţĭ aparţine, căcĭ e opera d-tale. Spiritul d-tale ne-a însufleţit; ideile d-tale ne-am încercat să traducem.

De câte orĭ în convorbirile nóstre familiare, după acele lecţiunĭ, în care simţiserăm inteligenţele nóstre crescênd la suflarea d-tale şi inimile nóstre îmbunătăţindu-se, am vorbit, ca de un vis, de marile lucrurĭ ce vedem astăḑĭ împlinindu-se! Da, epoca nóstră este mare şi acéstă operă este vĕdit opera luĭ Dumneḑeŭ.

Dar după Dumneḑeŭ, D-ta, Michelet, ómenii cu inimă dréptă şi cu puternic cuvînt, ca al vostru, sunt ceĭ carĭ aŭ făcut epoca nóstră ceea ce e.

Scumpe maestre, lasă un moment inimile nóstre recunoscĕtóre să mérgă spre D-ta; lasă-ne să-ţĭ spunem speranţele şi temerile nóstre, cum şi scopul către care tindem.

Franţa s'a ridicat şi Europa întrégă s'a ridicat la vocea eĭ. Libertatea s'a avîntat din sînul Franţeĭ, ca Ḑeiĭ luĭ Omer din culmile Olimpuluĭ, şi în treĭ paşĭ ea a făcut înconjurul lumeĭ.

Piciorul eĭ s'a pus şi pămîntul nostru, pe acest pămînt român, a căruĭ limbă şi originĭ le adînceaĭ odinióră; aicĭ, unde numele, cărţile, ideile d-tale deştéptă atâtea simpatiĭ.

Piciorul eĭ s'a pus şi pămîntul s'a cutremurat: un frémăt a alergat de la malurile rîurilor sale până la vîrfurile munţilor sĕĭ; şi într'un moment, fără turburărĭ, fără sdruncinărĭ, fără sfîşieriĭ, fără să curgă sânge, ca prin minune, opera întunericuluĭ a rein-

trat în umbră, opera de lumină și de viață s'a arătat ómenilor: *Lux fiat et lux facta est.* No. 2. 1848. Iunie 26.

Cerul este senin d'asupra capetelor nóstre, dar la orizon sunt norĭ. Eĭ înaintézĕ spre noĭ, împinșĭ de un vînt de Miédă-nópte și purtând în pântecele lor: mórtea, barbaria, sclavia.

Rusia se înarméză, soldațiĭ eĭ sunt gata să trécă hotarul.

Până atuncĭ, ea protestézĕ în numele tratatelor; face apel la dreptul eĭ de Putere protectóre.

Protectoratul Rusieĭ! Il cunóscem. Dar noĭ nu l-am cerut nicĭ nu-l vroim. Cine óre are dreptul să ni-l impună?

Tratatele! Tóte consacră dreptul poporuluĭ român în actele luĭ de administrație interióră.

De altminterĭ, vechile tratate nu maĭ există nicĭ în fapt nicĭ în drept: împĭedicat-aŭ ele óre ocuparea Cracovieĭ? împedicat-aŭ ele pe Italia de a se constitui liber în fața Austrieĭ, obligată de a-șĭ retrage soldațiĭ?

Numaĭ Turcia ar puté să ridice glasul. Turcia însă tace, și tăcerea eĭ este recunóscerea dreptuluĭ nostru.

Dar dreptul nu protege în destul pe ceĭ slabĭ. Rusia ne va zdrobì dacă va puté, dacă Dumnedeŭ și Franța o lasă s'o facă.

Tótă speranța nóstră este decĭ în voĭ, în a doua nóstră patrie.

Și este adevĕrat. Orĭ-ce Român are douĕ patriĭ: maĭ întâiŭ pămîntul în care s'a născut, și apoĭ Franța.

Alexandru ḑiceà că-șĭ datorește viața tatăluĭ sĕŭ Filip și învĕțătoruluĭ sĕŭ Aristot.

Franța ne-a crescut, ne-a învĕțat carte. Scânteia, care încălḑesce patria nóstră, am luat-o de la căminul Franțeĭ.

Iată ce te rugăm să-ĭ spuĭ în numele nostru, scumpe maestre. Vorbesce-ĭ pentru noĭ; ea te va ascultà. Fiĭ apărătorul causeĭ nóstre, nașul tinereĭ nóstre Libertățĭ.

Maĭ amintesce-ĭ încă Franțeĭ că suntem fiiĭ eĭ; că ne-am luptat pentru dînsa pe baricade. Adaugă că ceea-ce am făcut, după pilda eĭ am făcut; că timpul calculelor strîmte ale politiceĭ a trecut; că noĭ suntem de altminterĭ paḑa eĭ din spre Rusia, și că sângele nostru vĕrsat ar cădé asupra eĭ.

In ceea-ce ne privesce pe noĭ, discipoliĭ d-tale, ne simțim tarĭ, pentru că nicĭ o témă, nicĭ o preocupare personală nu e în noĭ. Nu scim care este sórta reservată întreprinderiĭ nóstre. Dar, să scape patria și libertatea; restul nu importă. *Respublica valeat quocumque modo, coetera se habeant bene est.*

No. 2. 1848 Iunie 26.

Numaĭ să fim chemaţĭ a vedé pe ceĭ din urmă dintre tovarăşiĭ noştri întonând imnul de neatârnare, trecênd peste ultimele limite ale deşertuluĭ şi suntem gata să murim, ca Moise, în sînul pămîntuluĭ făgăduit.

Adio, scumpe maestre, fie ca spiritul d-tale, fie ca spiritul Franţeĭ să ne însoţéscă!

(Ss.). **I. C. Brătianu, C. A. Rosetti.**
Secretarĭ aĭ Guvernuluĭ provisoriŭ al Valahieĭ.

No. 3. 1851 Noemvrie.

3. — REPUBLICĂ ROMÂNĂ.

(Articol publicat în fruntea No. 1 din «Republica Română», Paris, Noemvrie 1851, şi semnat de I. C. Brătianu «în numele redacţieĭ»).

I.

Când un om singur saŭ maĭ mulţĭ împreună, aŭ seméţa pretenţiune de a se pune în faţa unuĭ Popor, ca demagogiĭ (1) saŭ sfătuitoriĭ luĭ, datoria lor cea maĭ sfîntă este de a spune îndată şi deslușit în faţa lumeĭ, care le este credinţa, unde voesc să-l ducă, pe ec căĭ şi pentru care sfîrşit.

Acéstă datorie, ca redactoriĭ aĭ Republiceĭ Române, ne încercăm a o împlinì întru ceie d'întâiŭ pagine ale No. 1, pagine, în care cetitorul póte fi sigur că deşì nedepline, reproduc însă mintea şi inima nóstră în tot adevĕrul lor şi cu tótă sinceritatea ce pot aveà ceĭ carĭ, pentru biruinţa adevĕrurilor ce expun acì, sunt gata să deà viéţa lor.

Programul nostru se deosibesce de al acelora carĭ aŭ drept ţintă a ajunge la cârmă şi a dobândì puterea în orĭ-ce chip şi cu orĭ-ce preţ, şi credem că el va dovedì că ţinta nóstră nicĭ maĭ aprópe nicĭ maĭ departe nu este o învălmăşélă, o prefacere de óre-carĭ legĭ al cărora resultat să nu fie maĭ bun de cât al celor d'întâiŭ, nicĭ a dobândì o simplă schimbare de Domnĭ saŭ de ómenĭ; că nu suntem împinşĭ, de nicĭ un interes personal, de nicĭ o ură şi de nicĭ o ambiţie, ci de mâna Dumneḑeuluĭ Românieĭ

---

(1) Din chiar întrebuinţarea acestuĭ cuvînt, se vede că I. Brătianu a avut în vedere înţelesul nobil al luĭ. Cfr. *Littré*: „Demagog....., în societăţile moderne, acela care face parte din partidul popular în contra aristocraţieĭ, şi combate în luptele politice prin presă saŭ prin cuvînt." (Nota edit.).

care se arătă la 1848 pe Câmpul Libertăţiĭ de la Blaj şi de la Bucurescĭ, ca s'o scóţă din întunericul în care gemeà de atâţia timpĭ

Nu! Programul nostru nu este ca al celora ce voesc să arunce o pulbere de aur în ochiĭ ómenilor ca să nu-ĭ vaḍă cum sunt ci cum spun eĭ că sunt, ca al acelora ce voesc cu câte-và cuvinte, fără ideĭ şi fără credinţă, învelite într'un abur de poesie saŭ de diplomaţie, să îmbete Poporul saŭ o parte dintr'însul şi ne maĭ sciind ce face să le pótă slujì drept trepte ca să se urce eĭ în vîrful societăţiĭ. El este expunerea în scurt a credinţeĭ, a sufletuluĭ sufletulnĭ nostru, credinţă întemeiată pe studiĭ şi pe consciinţă, şi care credem cu deplinătate că va fi şi a Românieĭ întregĭ, căcĭ ea numaĭ va puté să o ducă la gloria şi la fericirea menită sie-şĭ. Şi de-aceea, în loc de-a ne arătà în ochiĭ unora, ómenĭ politicĭ aĭ ḍileĭ şi dibacĭ în diplomaţie, făcêndu-ne apĕrătoriĭ instituţiunilor, credinţelor şi aĭ stărĭi lucrurilor maĭ mult saŭ maĭ puţin aprópe de-a celor de astăḍĭ, în loc de-a linguşi vederea cea scurtă a unora, lenea şi nevoinţa de jertfe marĭ a altora, cerênd nisce prefaceriĭ ce se pot dobândi maĭ cu lesnire tocmaĭ fiind-că nu sunt maĭ mult vătĕmătóre decât folositóre, şi a ne deschide ast-fel drumul de a ajunge la popularitate şi la putere, noĭ preferarăm maĭ bine a ne face propovăduitoriĭ adevĕrurilor celor nouĕ, fără a avé altă rĕsplată decât calomnia, isgonirea şi persecuţia chiar pentru astăḍĭ, şi asigurarea biruinţeĭ ideilor nóstre pentru mâine, când póte nicĭ că vom maĭ fi.

II.

Omul nu este al doilea după îngerĭ, precum închipuirile cele înflăcărate ale unora voirà să ne facă a crede, nicĭ cel dintâiŭ dintre dobitóce, unde îl pune sciinţa cea mărginită şi nedeplină a naturaliştilor, nicĭ lumea în miniatură precum plăcŭ altora a ḍice. Asemenea, el nu este nicĭ robul luĭ Dumneḍeŭ, nicĭ despotul natureĭ.

Omul este sinteza generală a planeteĭ pe care locuesce, aşà precum este şi Dumneḍeŭ într'un grad înnalt şi deplin sinteza lumiĭ nemărginite. Omul este oglinda, centrul, sufletul planeteĭ, în care se resfrânge natura întrégă, se vede, şi are consciinţă de ea însă-şĭ, ast-fel precum tóte părţile trupuluĭ omuluĭ se cunosc şi aŭ consciinţă de dînsele în minte numaĭ, al căreia scaun sunt creeriĭ.

No. 3. 1851 Noemvrie

Omul este puntul acela în care vin și se mărită tóte sunetele naturei ca să producă armonia ce și-a propus Creatorul. Omul, fiind și el o creațiune a luĭ Dumnedeŭ, nu póte fi creator în tótă tinderea cuvîntuluĭ, dar are darul și puterea de a desăvîrși, a armonisà și a creeà chiar, (de putem dice ast-fel), într'un ordin de-a doua mână. Ast-fel dar omul nu este tiran natureĭ, precum nicĭ mintea nu este tiran trupuluĭ, ci maiestru, șeful orchestriĭ, ordonatorul natureĭ, și într'acest ordin de lucrurĭ, el țiind în adevĕrat locul luĭ Dumnedeŭ pe pămînt, putem dice că este singurul dintre tóte creațiunile, ce póte și are dreptul a se dice fiul sĕŭ cel adevĕrat, făcut după chipul și asemĕnarea luĭ.

Tótă natura este supusă la nisce legĭ neclintite despre care ea nu are cunoscință și nu voesce nicĭ póte a se depărtà. Ast-fel pămîntul se învîrtesce în jurul sóreluĭ, fără a scì cum și pentru ce ; ast-fel plantele cresc, înfloresc și rodesc, fără a scì ce fac ; ast-fel și dobitócele tóte viețuesc, se înmulțesc, se hrănesc, iubesc aŭ chiar și facultatea de o acțiune personală, dar sunt supuse orbesce legiĭ, ce este pusă într'însele, și care se numesce instinct, fără a dorì, a voì și a puté face alt-fel.

Omul numaĭ are o parte într'însul prin care se osebesce cu totul de natura întrégă ; el numaĭ are cunoscință de tot ce-l împrejură și de el însușĭ, de puterea și facultățile sale, și luĭ numaĭ ca să trăiască în tótă tinderea natureĭ sale și să se desvólte, îĭ trebue drept scenă natura întrégă.

Omul este în adevĕr și el însușĭ creat conform unor legĭ tot atât de tarĭ și riguróse ca și ale natureĭ întregĭ, de carĭ, orĭ de câte orĭ se depărtéză, suferă, nu se póte desvoltà și nu-șĭ póte împlinì misiunea prescrisă luĭ ; dar el numaĭ nu este supus lor orbesce și fără voia luĭ ; el numaĭ are facultatea a descoperì singur și a înțelege acele legĭ și raporturĭ ce există, și cunoscêndu-le sublimitatea, eficacitatea și folosuĭ, să se conforme lor liber și de bună voie ca la orĭ-ce adevĕr.

Acéstă libertate și nesciință primitivă a omuluĭ, a făcut omenirea să trécă prin miĭ de calamitățĭ și suferințe. Dumnedeŭ ar fi putut negreșit să ne scape de tóte aceste ticăloșiĭ prin care nesciința și libertatea ne silì să trecem, arătându-ne din început tóte acele legĭ și supuindu-ne lor ast-fel încât să nu ne putem depărtà de dînsele ; dar atuncĭ omul lipsit de libertate și de puterea d'a 'naintà prin singura sa inteligență. și a se desăvîrși el însușĭ ope-

rațiĭ ce până la óre care punt sunt o creațiune, la ce i-ar fi maĭ slujit inteligența? Ne maĭ avênd nicĭ un cuvînt de-a fi, ar fi fost lipsit de dînsa, saŭ chiar avênd-o, fără lucrare ea ar fi pĭerit, s'ar fi ascuns, ar fi rĕmas în stare latentă, cum ḑic chimiciĭ, și ast-fel omul căḑut în rîndul dobitócelor n'ar fi maĭ fost după chipul și asemĕnarea luĭ Dumneḑeŭ; ne maĭ avênd nicĭ o cădere comună cu dînsul n'ar fi maĭ fost fiul ci robul luĭ, și pămîntul lipsit de omul *întreg*, așà precum este astăḑĭ, ar fi fost un trup fără suflet.

A căutà dar, a descoperì, a înțelege și a se conformà legilor naturale este îndeletnicirea cea maĭ sublimă și lucrarea cea maĭ sfîntă a omuluĭ, nu numaĭ fiind-că printr'însa se simte liber și creator, ci maĭ cu osebire fiind-că de acolea de unde unele sunt numaĭ o simplă abstracțiune și o virtualitate, el le reduce în stare concretă, în stare de realitate.

Invĕțațiĭ ceĭ vechĭ ḑiceaŭ că Dumneḑeŭ ieà sufletul omuluĭ ce cade în robie, și mulțĭ rîseră de acéstă idee ce conține un adevĕr. Dar, nu-ĭ ieà în adevĕr sufletul, însă robia lipsindu-l de libertate și de mijlócele de a se desăvîrși, vĕḑurăm că i se tîmpesce mintea, cade în rîndul dobitócelor, i se modifică sufletul chiar, și nu maĭ este om.

Ast-fel dar acum prin cercetare, prin sciință și cu drept cuvînt putem numì pe stăpînitoriĭ, carĭ mărginesc cât de puțin pe om în libertatea și mijlócele de a se perfecționà, ómenĭ sacrilegĭ, vrăjmașĭ aĭ omenirĭĭ, aĭ naturĭĭ întregĭ și însușĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ, fiind-că în numele Luĭ, ardicând libertatea omuluĭ smintesc lumea întrégă de a înaintà spre destinările eĭ, și pe Dumneḑeŭ în scopul ce Și-a propus când a creat pe om.

O Libertate sfîntă! Tu, prin care omul se simte creator și semenul luĭ Dumneḑeŭ, fiind-că eștĭ o cădere comună la amândoĭ; Tu, care facĭ tótă fericirea, moralitatea și sublimitatea omuluĭ; Tu, îngerul protector al tuturor ómenilor și Popórelor ce voesc să se apropie de modelul sublim și să mérgă pe calea Domnuluĭ, fiĭ de acum înainte sufletul sufletuluĭ Românieĭ, și stéua luminósă ce o va conduce la glorie și la fericire!

III

Omul dar este o ființă perfectiblă, fără sfîrșit, de bună voe-ĭ prin singura-ĭ putere și libera-ĭ voință (1). Misiunea luĭ pe pămînt

(1) Libre arbitre.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI

No. 2. 1851 Noemvrie.

este a-şĭ desvoltà facultăţile morale, intelectuale şi fisice; a se apropià din ce în ce maĭ mult de modelul înalt, de Creatorul sĕŭ, spre a fi maĭ cu deplinătate sinteza planeteĭ pămîntescĭ, şi a face ca ordinul moral să mérgă, în suirea sa treptelnică a desăvîrşiriĭ, de-o potrivă cu suirea ordinuluĭ fisic. Domeniul omuluĭ dar, se întinde peste tot ce póte fi materie de gândit, de simţit şi de-o întrebuinţare materială, fără a puté fi mărginit decât de dreptul, deopotrivă cu al sĕŭ, al semenilor sĕĭ. Însă cum omul ca să trăiască din viéţa intelectuală şi morală, trebue maĭ întâiŭ să trăiască de viéţa fisică, materială, de aceea Dumneḑeŭ a pus la dispositiunea fie-căruia, fără osebire de persónă (căcĭ a făcut pe toţĭ ómeniĭ deopotrivă), bogăţiile firescĭ ale pămîntuluĭ.

Ḑiserăm că toţĭ sunt deopotrivă fiind-că toţĭ aŭ aceleaşĭ trebuinţe, aceleaşĭ căderĭ şi misiĭ echivalente, deşi felurite şi neasemĕnate, şi prin urmare afirmăm că toţĭ aŭ drepturĭ deopotrivă la moştenirea obştéscă, ce o găsim rĕspândită pe pămînt cu îmbelşugare.

Dintr'aceste avuturĭ obştescĭ, unele se schimbă în proprietate personală, după ce omul le făptuesce ca să fie propriĭ întrebuinţăriĭ sale, după ce le pecetluesce cu munca sa şi le dă personalitatea sa, şi staŭ în acéstă categorie pe cât ele maĭ păstréză doveḑile de sudórea omuluĭ şi razele inteligenţeĭ luĭ.

IV

Este în natura omuluĭ să trăiască în unire şi tovărăşie strânsă cu semeniĭ sĕĭ, şi se simte împins la scéstă viéţă comună, nu numaĭ de trebuinţele sale morale şi intelectuale, ci şi de înlesnirea vieţiĭ materiale.

Centrul comun de vieţuire când este compus de un element omogen, ale căruĭ raporturĭ sunt determinate prin nisce legĭ conforme unor principiĭ, şi înfăţişéză o unitate, un ce organic şi cu viéţă, atuncĭ se numesce o *societate.*

Societatea dar este un centru neapĕrat pentru om, şi de la buna eĭ organisaţiune depinde desvoltarea şi fericirea omuluĭ şi a omenirĭĭ întregĭ.

Societatea ca un ordin natural, are elementele sale propriĭ, carĭ după noĭ sunt:

Individul, familia, naţiunea saŭ patria, semiņţia şi omenirea.

Sunt naturale și sunt singurele, fiind-că le găsim, mai mult saŭ mai puțin, orî unde este o societate de ómenî, ba încă unele, până la óre-care grad, le găsim chiar între dobitóce.

Am dis că sunt singurele naturale fiind-că în orî-ce societate s'a introdus o altă clasificațiune și a predomnit, precum nobleța, teocrația, etc., etc., acea societate a fost o monstruositate și nu a putut produce decât neprăsnicii.

În societatea aceia însă unde temelia principală a fost o parte mai mică saŭ mai mare din aceste elemente, acolo omenirea s'a manifestat, mai mult saŭ mai puțin, în frumusețea eî. Ast-fel libertatea individului făcù nemurirea Atenienilor (1) și a Republicilor italiene; familia și libertatea pe a Romanilor; unitatea națională și un instinct de solidaritate cu cele-lalte popóre pe a Francezilor. Ce minunî putem dar așteptà de la acea societate ale căreia baze ar fi împreună: libertatea individuluî, legătura și moralitatea familieî, unitatea națională, legătura intimă cu națiunile de aceiașî semințe, și solidaritatea cu tóte Popórele, adecă unitatea omenireî!

V.

Arătarăm care este natura omuluî, misiunea sa pe pămînt, drepturile sale în genere, și în particular drepturile sale pentru viéța materială, centrul principal în care póte trăi și se desvoltà; adecă societatea și elementele din carî trebue să se compue societatea. Vĕdurăm încă că societatea, ca să merite în adevĕr acest nume, nu este de ajuns să fie compusă din elementele sale naturale, ci mai trebue să fie organisată conform unor principiî, și să aibă nisce legî carî să reguleze raporturile din tóte ḑilele ale cetățenilor între dînșiî, ale fie-căruia cu societatea întrégă, și ale societățiî întregî cu fie-care cetățean.

Principiile și legiuirile ce cârmuiră până astădî osebitele societățî, deșî din ce în ce se perfecționară, apropiindu-se de legile naturale și de principiile moraleî eterne, sunt însă departe încă de dînsele, și tóte se depărtéză mai mult saŭ mai puțin de libertate,

(1) Atenienii aveaŭ în adevĕr robî; robiî însă eraŭ o sumă de ómenî străinî; și deșî robia, chiar ast-fel precum erà la dînșiî, este un vițiŭ și prin urmare aduce vătămare societățiî, dar poporul propriŭ atenian nefiind împărțit în clase, înfățișà o unitate deplină subt instituțiunile cele mai liberale la care antichitatea a putut ajunge.

No. 3. 1851 Noemvrie.

dreptate, solidaritate și frăție, cele patru principiĭ carĭ sunt criteriumul tuturor legislațiunilor, fiind-că rezumă natura omuluĭ, conform cu morala eternă. Generațiile trecute făcură mult într'acésta, noĭ avem a face și maĭ mult; dar ceea ce făcù trecutul și ceea ce este în lucrare de a se face în present, este puțin, fórte puțin cu ceea ce aŭ a face generațiunile viitóre.

Legislațiunile sunt de treĭ feluri: arbitrariĭ saŭ impuse prin putere, conveńționale saŭ primite prin învoirea tuturor mădularelor societățiĭ, și naturale, adecă acelea ce mintea omuluĭ le primesce și se conformă lor de bună voe, cu plăcere și folos ca la orĭ-ce adevĕr.

Când o societate este supusă celor dintâĭ, are nu numaĭ dreptul, ci datoria chiar să le lepede, să scuture și să sfărâme jugul lor, ca un ce monstruos, nelegiuit și contrariŭ natureĭ omuluĭ, care vĕdurăm că este de a fi liber, și a nu suferi nicĭ o impunere cu sila, nicĭ chiar voința luĭ Dumneḑeŭ.

Când este cârmuită de cele de al doilea, atuncĭ societatea aceea este liberă și suverană; fie-care mădular este liber și are partea luĭ de suveranitate, și toțĭ impreună sunt ca nisce asociațĭ, ca nisce contractanțĭ cu drepturĭ și datoriĭ de o potrivă. Dacă unul măcar din cetățeniĭ vârstnicĭ ar fi împedicat saŭ oprit în exercitarea suveranității sale, *în tótă tinderea eĭ*, atuncĭ societatea aceea cade în rîndul celeĭ d'întâiŭ, fiind-că din punctul de vedere al dreptățiĭ numĕrul nu face nimic; unul va năpăstuì o mie, saŭ o mie pe unul, fapta este tot aceea, o năpăstuire. Al treilea mod de societate va fi când omenirea o veni în puntul acela de civilisațiune, de progres, unde tóte raporturile și legile vor fi descoperite și principiile de morală desfăcute de tot ce aŭ astădĭ conveńțional, capriţ̦ios și arbitrariŭ. Acest mod de societate este modelul desăvîrșiriĭ spre care tindem neîncetat și de care din ḑi în ḑi ne apropiem maĭ mult, fără a puté însă să ajungem nicĭ odată cu deplinătate, fiind-că numaĭ luĭ Dumneḑeŭ îĭ este dat de a fi desăvîrșit cu totul.

VI.

Ast-fel dar, voim ca Românul să se restabileze în înșișĭ ochiĭ sĕĭ ca om, și să se întroneze întru tóte drepturile sale ca să pótă trăì după legile natureĭ sale desvoltându-se, perfecţ̦ionându-se și

împlinindu-şĭ misia sa în societate, cu tótă gloria şi virtutea de care este capabil.

Voim să aibă o patrie independentă şi liberă; o patrie cu ḑece milióne de Românĭ, carĭ să aibă toţĭ aceleaşĭ drepturĭ şi aceleaşĭ datorĭĭ; o parte întrégă şi de-o potrivă la suveranitatea naţională; o familie de vor merit-o prin iubirea şi moralitatea lor; o proprietate de vor voĭ să muncéscă. Voim ca fie-care să fie stăpîn pe ródele munciĭ sale, fără a puté să-ĭ iea un paiŭ măcar trîntoriĭ omenirĭĭ. Voim ca România să trăiască în frăţie strînsă cu tóte naţiunile de aceeaşĭ seminţie cu dînsa, adecă cu Italia, cu Francia, cu Spania şi cu Portugalia, ca ast-fel seminţia latină, ce înfăţişéză maĭ mult decât cele-lalte civilisaţiunea modernă, fiind întru întregimea eĭ, să-şĭ pótă împlinì cu deplinătate misia în omenire. Voim ca România să fie în solidaritate cu cele-lalte Popóre ce vor tinde cel puţin spre dreptate, solidaritate şi frăţie.

Iată în scurt ce voim şi ce credem pentru România. Cât pentru mijlóce, nu voim altele decât acelea, ce ne-a dat Dumneḑeŭ ca să ne putem mântuì orĭ de câte orĭ vom voì cu deplinătate, şi carĭ sunt: *mintea*, *inima* şi *braţele nóstre*. Căcĭ cât pentru noĭ o spunem îndată fără sfiélă, că voim să vedem pe fie-ce Român în parte şi pe toţĭ împreună hotărîţĭ, cu tótă credinţa şi întregimea românéscă, a fi eroĭ saŭ martirĭ; a fi saŭ o naţiune română, liberă şi neatîrnată, saŭ ţéra tótă să nu maĭ fie decât un mormînt, siguri fiind că neamul omenesc venind să îngenunche la sfîntul lor mormînt, poporul român în grópă chiar va fi poporul mântuiriĭ.

Voĭ toţĭ câţĭ vĕ hrăniţĭ în întunericul de astăḑĭ cu sudórea muncitoruluĭ, cu suspinul văduveĭ şi al orfanuluĭ, ca strigoiĭ cu sângele rudelor! Voĭ, suflete róbe ce nu maĭ puteţĭ nu a voì şi a căutà, dar nicĭ a înţelege adevĕrul, frumosul şi sublimul, calomniaţĭ cât veţĭ voì programul nostru, şi ḑiceţĭ în cuvintele vóstre cele fără credinţă, fără şir şi logică, că este exaltat, nepolitic şi o simplă utopie! Calomniaţĭ, ḑicem, cât veţĭ voì căcĭ calomniile vóstre trec peste noĭ cum trece fără a ne atinge suflarea cea ciumósă a tiranieĭ. Dar nu ḑiceţĭ un cuvînt măcar de îndoială de credinţa şi puterea Românieĭ, căcĭ 18 secolĭ de lupte şi vitejie vĕ sdrumică sufletele chiar şi pentru eternitate. E póte óre vre-unul din voĭ să ne dobóre argumentele, arătându-ne un singur Popor,

No. 3
1851.
Noemvrie.

fie cât de mic, care a voit cu deplinătate și a hotărît în unire a pĭerì saŭ a trăì liber, și nu a isbutit?

Ovreiĭ ceĭ vechĭ, carĭ se luptară împotriva elementelor și a maĭ multor națiunĭ puternice, și isbutiră dintr'un numĕr de robĭ să formeze nația cea maĭ vigurósă a lumiĭ?

Greciĭ, când luptară contra tuturor puterilor Asieĭ concentrate în mâna luĭ Artaxerxe?

Romaniĭ, când tótă stăpânirea lor nu se întindeà maĭ mult decât câte-và leghe de Roma?

Româniĭ noștri, carĭ luptară atâția secolĭ și biruiră cu Ștefan, cu Mircea, cu Țepeș și Mihaiŭ, deși împărțițĭ în maĭ multe părțĭ rivale și atacațĭ pe rînd și de odată de Ungurĭ, de Poloni și de Turcĭ, la al cărora nume pe atuncĭ se înfiorà Europa întrégă?

Poporul sviţer, care se compune de o mână de ómenĭ, și numaĭ printr'o voință eroică se luptă de atâtea orĭ cu Austria când erà în tótă puterea eĭ, și isbutì a fi astădĭ Poporul cel maĭ liber al Europeĭ? Saŭ óre Circazieniĭ carĭ, singurĭ, sunt 25 de anĭ de când împing neîncetat tóte puterile Rusieĭ fără a desperà și fără a ostenì un minut măcar?

A! ḑiserăm că trebue să combatem chiar de n'am avé altă isbândă decât a face din România mormîntul cel sfînt al libertățiĭ, fiind-că scim că deși sunt uniĭ carĭ nu cunosc în tótă întregimea eĭ puterea Românieĭ, nu este însă nicĭ un Român carele n'ar preferà maĭ bine sórta pompieruluĭ rănit în spitalul din Bucurescĭ, la al căruia eroism se închinaŭ Pașiĭ turcescĭ ce îl cunoscuseră cu paguba lor, de cât sórta nóstră, carĭ avurăm onórea a fi în capul națiunĭ, și din diplomație în diplomație, căḑurăm pe gimiile turcescĭ de rîdere a pasnicilor chiar. Dar mulțumită ceruluĭ, națiunea română este atât de puternică în cât n'avem s'alegem între biruință și pĭeire, ci între o voință eroică care ne va da îndată o patrie mare și liberă, și între o trândăvie și diplomație anti-română subt care ascundem nesciința și micșorarea sufletuluĭ nostru, și care ne va ține în sclavie, precum ne ținù de când uitarăm legea nóstră cea democratică și voirăm să ne apĕrăm patria cu diplomația străină iar nu cu credința și cu sabia strămbunilor noștri.

Tinerĭ Românĭ! voĭ carĭ prin inima vóstră cea jună sunteţĭ în stare a înțelege puterea Poporuluĭ român, și prin instrucțiunea vóstră sunteţĭ menițĭ a luà inițiativa și a fi avantgarda biruințelor sale; spuneţĭ și dovediţĭ voĭ cu cuvinte de foc și viĭ de amor

celora ce se maĭ îndoesc încă, că dacă în 48 Româniĭ, în loc să voiască a se mântuì pe rînd și în parte, uniĭ prin Turcĭ și alțiĭ prin Austriacĭ, în loc de a trimite la junghiere patru-ḑecĭ de miĭ de compatrioțĭ, și a preface în cenușe treĭ sute de sate pentru mîntuirea Împĕratuluĭ Austrieĭ, în loc de a-șĭ perde timpul în diplomațiĭ și a strigà în Ţéra-Muntenéscă „Trăiască Sultanul“, și și în Transilvania „Trăiască Impĕratul“, ca să ajungă în sfîrșit de rîderea celor pentru al cărora stég uitaseră stindarul republiceĭ române una și nedespărțită, de se sculaŭ toțĭ din tóte unghiurile Românieĭ, într'o singură ḑi, și ḑiceaŭ ḑece milióne de glasurĭ de odată „uniți și liberĭ saŭ morțĭ“ n'ar fi maĭ fost nicĭ o Putere ce ar fi cutezat nu să-ĭ atace, dar nicĭ să le tăgăduiască chiar dreptul lor cel sfînt!

No. 3. 1851. Noemvrie

Spunețĭ voĭ și dovediți cum tóte Popórele în admirațiune de priveliștea cea sublimă a unireĭ și amoruluĭ libertățiĭ, ar fi cântat tóte într'un glas gloria și isbânda nóstră! Spunețĭ voĭ și dovediți cum Unguriĭ nu numaĭ n'ar fi cutezat să ridice pretenţiunĭ absurde și anti-democratice asupra Românilor din Transilvania, Banat și Ungaria, ci eĭ singurĭ ar fi cerut să le tindem o mână de frate și aliat. Spunețĭ voĭ și dovediți cum Turciĭ s'ar fi grăbit să se unéscă cu noĭ, și ar fi fost atuncĭ o putere, ca să scape și eĭ din ghiarele ursuluĭ de la Nord; cum Poloniĭ ar fi fost în picióre la glasul nostru, și cu dînșiĭ toțĭ Slaviĭ după Dunăre, și cum toțĭ aceia ce sunt gata a se jertfì pentru libertate și dreptate, ar fi alergat de pretutindenĭ în tabăra nóstră. Spunețĭ în sfîrșit voĭ, și dovediți cu cuvinte de foc și viĭ de amor cum Rusia ar fi înțelenit la hotare, saŭ dacă orbită de păcate ar fi făcut un pas înainte, cum Europa tótă electrizată de eroismul nostru ar fi alergat să intre și ea în hora libertățiĭ, cum Româniĭ atuncĭ c'o singură săltare ar fi luat rangul cel dintâĭ în societatea Popórelor, și cum fruntea Românieĭ, încununată de glorie, ar fi luminat ca a luĭ Iĭsus, când eșì a treia ḑi din mormîntul în care tiraniĭ îl credeaŭ închis pentru eternitate! Și atuncĭ împlinind un apostolat, un sacerdoțiu adevĕrat, inimele vóstre se vor sfinți și maĭ mult, și vețĭ vedé și maĭ bine că Poporul român n'a perdut nimic din vechea luĭ putere, ci este încă și maĭ mare și maĭ temeĭnică acum.

Sculaţi-vĕ dar, junĭ Românĭ! Scuturațĭ după voĭ pulbera trecutuluĭ prin sacrificiile de tóte ḑilele și de tot minutul, prin comunicațiunea directă și necontenită cu Poporul, prin studiul Isto-

No. 3. 1851 Noemvrie. rieĭ tuturor națiunilor și a Românilor în parte, a filosofieĭ și a legiuirilor celor nouĕ, căcĭ cu mâna pe inima nóstră de frați și Românĭ vĕ ḑicem că ast-fel și numaĭ ast-fel veți puté fi demagogiĭ, apostoliĭ și conducătoriĭ poporuluĭ român, și veți avé gloria și fericirea de a fi ceĭ dintâĭ Românĭ liberĭ în anul Mântuiriĭ.

No. 4. 1851. Noemvrie.

4. — ROMÂNIA.

(Articol publicat în „Republica Română“, No. 1 din Noemvrie 1851. Paris.)

I.

Când Popórele Europeĭ sunt póte chiar în ajunul rĕsculăriĭ generale, prin care toți împreună și fie-care în parte să-și urmeze desvoltarea, crescerea, sborul abiă început și întrerupt îndată în 48, cred că fie-care, dintre ceĭ ce contribuiră la acea rĕsculare și împing din noŭ la mișcare Poporul din care fac parte, este dator să se explice, orĭ-cât de slab îĭ va fi glasul și orĭ-cât de mică înrîurirea.

Sciŭ bine că o națiune, ca și un om, când este pe drumul adevĕruluĭ, maĭ curând saŭ maĭ târḑiŭ, maĭ greŭ saŭ maĭ ușor, chiar ne avênd cunosciință de calea ce urméză, va ajunge la un sfîrșit fericit și glorios. Sciŭ bine că dacă năvălirile Tătarilor, stolurile Ianicerilor, legiunile Polonilor, escadrónele Ungurilor, trădările Austrieĭ, veninul Fanarioților, mișeliile ciocoilor, intrigele, cursele și amăgirile Muscalilor nu putură oprì nicĭ abate cu totul România din calea ce i-a însemnat Provedința, de la începutul eĭ, cu atât maĭ puțin nemerniciile unora, dintre ceĭ carĭ se aflară la cârmă în 48, fără să aibă cea maĭ mică idee nicĭ de puterea eĭ, nicĭ de căile ce a străbătut până acuma, nicĭ de misiunea ce i-a dat Provedința atât în timpul revoluțiunilor cât și în urmă, nu vor puté în viitor stăvili saŭ împedică puterea, dorințele și restriștea cea bună și mare a Poporuluĭ român. Dar sciŭ asemenea că națiuniĭ ca și omuluĭ, carele are deplina cunoscință și consciință de misiunea, de puterea sa, și de starea lucrurilor la care este chemat a lua parte, și merge înainte cu credință, și într'o deplină lumină, puterile-ĭ cresc, mijlócele de biruință se înmulțesc și resultatele sunt cu mult maĭ sigure și maĭ strălucite. De aceea eŭ, pe care natura și

îndeletnicirile precedente mĕ osândesc a nu luà condeiul în mânĕ, mĕ socotesc silit, dator astădĭ a jertfì orĭ-ce iubire de sineşĭ şi a expune în puţine cuvinte, care este după credinţa mea, caracterul general al revoluţiuniĭ începute în 48, şi în parte şi maĭ pe larg ce este România, şi care este misiunea eĭ în faza cea nouă în care intră omenirea prin acéstă revoluţiune europeană, ce merge neîncetat cu o putere crescêndă şi nebiruită.

II.

In tótă istoria némuluĭ omenesc nu găsesc o reformă saŭ o revoluţiune care să se pótă aseměnà cu aceea ce se face astădĭ subt ochiĭ noştri, şi la începutul căreia abià suntem, atât prin înălţimea şi generalitatea ideilor, în numele cărora se face, cât şi prin mulţimea Popórelor ce a pus în mişcare încă din ḑiua cea d'întâiŭ.

In epocele trecute, reformele, revoluţiunile societăţilor se făceaŭ înţr'un cerc de ideĭ cu totul restrâns. Ele nu priveaŭ decât o clasă de ómenĭ, o cetate saŭ cel mult o singură naţiune, şi promotoriĭ acelor ideĭ saŭ revoluţiunĭ eraŭ nisce privilegiaţĭ, un individ, o castă de ómenĭ, arare-orĭ o naţiune, cărora împrejurările le ajutase a luà o educaţiune şi o învĕţătură destulă de a-ĭ pune în stare a fi legislatoriĭ uneĭ cetăţĭ saŭ aĭ uneĭ naţiunĭ. Cu cât ne afundăm maĭ mult în vechime cu atât cercul se restrînge; cu cât ne depărtăm de legănul neamuluĭ omenesc, deşì încă nu iea parte tot Poporul la destinările omenirĭĭ, cel puţin reformele se fac în numele şi cu primirea multora.

Ast-fel, ca să daŭ pìlde cunoscute de toţĭ, Moisi, fără a-şĭ consultà naţiunea îĭ impuse o lege nouă; ast-fel, Minos, Codrus la Grecĭ, şi Numa la Romanĭ, pe când, peste câţĭ-và secolĭ, Licurg şi Solon, deşì furà singurĭ urzitoriĭ legilor lor, le făcurà însă însărcinaţĭ fiind de concetăţeniĭ lor carĭ le primirà avênd deplină consciinţă de ceea ce făceaŭ. Maĭ în urmă vedem maĭ tótă Grecia cârmuindu-se fără epitropĭ, şi legile făcêndu-se pe piaţa publică de către toţĭ cetăţeniĭ.

Scim că omul este liber şi cu facultăţile de a se recreà el însuşĭ, (de putem ḑice ast-fel); adecă că la început nu există, în cea maĭ mare parte, decât în virtualitate (1), şi numaĭ prin aplicarea

(1) Ce este numaĭ în putere dar nemanifestată încă.

No. 4. 1851 Noemvrie.

facultăţilor sale ajunge a se desvoltà şi a se completà formându-şĭ un mijloc material, moral şi intelectual, propriŭ existenţeĭ sale şi uneĭ perfectibilităţĭ maĭ marĭ şi necontenite.

Descoperirea mijlócelor, regulelor, şi metódelor, ce trebue să pună omul în lucrare şi cărora trebue să se conforme ca să pótă trăì, se desvoltà şi fi fericit, se numesce *sciinţă*.

Omul dar, silit a descoperì, a creà el însuşĭ pe tótă ḑiua sciinţa fără de care nu póte trăì, omenirea, ca şi individul, cu cât este maĭ tînără, maĭ aprópe de légănul sĕŭ, cu atât cunoscinţele-ĭ sunt maĭ restrînse, şi viéţa maĭ grea şi maĭ spinósă, fiind-că natura, deşi este un isvor nesîrşit de fericirĭ pentru om, se arată însă vrăjmaşă şi rebelă celuĭ fără sciinţă. In acéstă stare de lucrurĭ, Poporul, partea cea maĭ mare şi maĭ sănătósă a societăţiĭ, silit atuncĭ a se ocupà neîncetat şi cu totul numaĭ de agonisirea vieţiĭ materiale, rĕmêneà un numĕr fórte mic de ómenĭ, carĭ, hrăniţĭ prin munca celor-lalţĭ, sub titlul de învĕţaţĭ, de conducĕtorĭ, de sfătuitorĭ, de îngrijitorĭ aĭ bineluĭ general, aveaŭ timpul liber a trăì de viéţa intelectuală, a studià, a cercetà, a se ocupà de sciinţe. Acéstă îndeletnicire, dând un fel de legalitate posiţiuniĭ lor excepţionale, iată societatea împărţită în douĕ clase: în privilegiaţĭ, stăpânĭ, semi-ḑeĭ chiar, şi în Popor, cufundat în întuneric, privit şi tratat maĭ tot-deauna ca robĭ, ca un simplu instrument de lucru. Cu cât însă ne depărtăm de légănul societăţiĭ cu atât sciinţa înaintând, şi prin urmare înlesnind mijlócele de vieţuire, din ce în ce se mărésce cercul privilegiaţilor; şi când înaintarea industrieĭ şi a agriculturiĭ face ca fie-căruia muncitor să-ĭ maĭ rĕmâe puţin timp liber, pe care să l pótă întrebuinţà într'alt-fel decât pentru trebuinţele materiale, luminele încet, încet pătrund în clasele cele desmoştenite până acì, şi ast-fel din ce în ce maĭ mult, Poporul, dobândind consciinţa şi cunoscinţa de drepturile sale, şi simţindu-se în stare a-şĭ căutà singur de interesele sale, mult maĭ bine decât ceĭ ce-şĭ făcuseră interese contrariĭ folosuluĭ public desfiinţă clasele privilegiate, şi societatea ni se arătă în tótă unitatea eĭ.

Istoria fie-căreia naţiunĭ ce a trăit o viéţă completă, a fie-căreia civilisaţiunĭ şi a omenirĭĭ în genere, este supusă teorieĭ ce însemnarăm acì. Tot acéstă lucrare şi desvoltare se face şi în sînul societăţiĭ moderne, numită societatea creştină, şi care se compune din dărîmăturile societăţiĭ romane şi din hórdele barba-

rilor ce în timp de mai mulți secoli năvăliră în Occident din Nordul Europei și al Asiei.

În începutul ei, acéstă societate, înfășurată într'un vĕl de întunerec, păreà menită a perpetuà barbarismul; însă progresul, carele este legea naturii omenesci, străpunse tóte lespedile cu cari voiră să-l năbușéscă, și începù a înodà firele ce se rupseseră și o despărțiaŭ de lumea cea veche.

Sciința adunată de tóte civilisațiunile precedente, care se află închisă prin mânăstiri, în instituțiunile municipale ale unor Popóre din Miadă-di a Europei și în Curțile îmbĕtrînituluĭ Imperiŭ bizantin, fù scósă iar la lumină, civilisă Europa și o aduse în stare de-a împinge sciința, cu o vigóre ce are de putere mișcătóre, tot capitalul sciințelor civilisațiunilor precedente, necunoscute până aci, și ale cărora resultate strălucite astădi încă de-abià unii din noi le zăresc.

Am dis că tot prin fazele ce treceaŭ societățile și civilisațiunile antice, a trecut cu pași mult mai mari, și merge neîncetat tótă societatea modernă; și póte vedé ori-cine că cu cât sciința făcù un pas mai mult, cu cât înlesnirile de viețuire, de comunicațiune, de metóde și de propagare crescură, cu atât un numĕr mai mare de ómeni intrară, năvăliră în clasa ómenilor liberi. Spre pildă:

În secolul al VIII, vedem pe Carol cel Mare stând pe tronul sĕŭ ca un alt Jupiter, și dând legi Europei întregi fără ca vreunul se gândéscă măcar că dreptul luĭ ar puté fi tăgăduit. Din progres în progres, în secolul XVII, vedem nu numai o simplă tăgăduire ci chiar capul Regeluĭ Carol I căděnd pe eșafod, în diua când voi să ieà în serios titlul sĕŭ de Rege deplin stăpânitor al Englitereĭ. Un secol încă și pe nepotul Sfîntuluĭ Ludovic, și al luĭ Ludovic-cel-Mare care diceà: „eŭ sunt statul“, pe Ludovic al XVI, Rege al Franței, carele nu voià să domnéscă ca părinții sĕi, ci numai să pue în cumpĕnă măria luĭ cu a Poporuluĭ, și interesele dinastiei sale cu ale națiunii, ce până aci se socotià proprietatea sa, îl vedem de odată detronat, închis ca un făcĕtor de rele și omorît ca un călcător de cele sfinte. Câți-và anĭ mai în urmă, când Napoleon, eroul democrației, credù că-ĭ este ertat să fie un tiran, îl vedem, de pe tronul cel puternic al luĭ Carol cel Mare, ce dic! de pe tronul lumeĭ întregi, pĭerind pe stânca sfinteĭ Elene. Ast-fel de la 1789 și până acum, omenirea mergênd înainte cu iuțéla va-

No. 4. 1851 Noemvrie.

poruluĭ, apoĭ cu iuțéla drumuluĭ de fer, și în sfîrșit, cu repediciunea telegrafuluĭ electric, în 60 de anĭ civilisațiunea, sciința pătrunse atât prin tóte unghiurile, în cât la 48, numaĭ în Europa maĭ mult de douĕ sute de milióne de ómenĭ, simțindu-se vârstnicĭ, se sculară și arătară că nu maĭ voesc epitropĭ, patronĭ și stăpânĭ, și că în viitor, liberĭ de orĭ-ce domnie, voesc să se cârmuiască „singurĭ“ după legile ce și le vor face „eĭ înșiși“, potrivit cu dorințele, cu desvoltarea spiritului omenesc și cu misiunea fie-căreĭ ginte și fie-căreĭ națiunĭ.

Dar consciința, ce aveaŭ Popórele de drepturile lor, nu erà de ajuns încă pentru isbânda cea deplină. Guvernul democratic, maĭ mult decât orĭ-care altul, este o sciință; și deși principiile generale ale democrațieĭ eraŭ cunoscute, sistemul însă întreg, după care societatea cea nouă trebue să fie organisată, nu erà încă destul de formulat, nu ĭeșise din regiunile învĕțaților. Apoĭ teoria lipsită de practică, póte óre conduce o întreprindere atât de mare?

Popórele, conduse până aci ca nisce instrumente, luând în unele locurĭ o parte fórte mică și în altele maĭ nicĭ-de cum la cârmuirea trebilor, nu cunosceaŭ viéța politică, și de aceea, când la 48 se puseră la cârma Guvernelor respective, furĕ îndată înșelate și subjugate de vechiĭ lor asupritorĭ, dibacĭ și încercați în diplomație.

Acéstă subjugare ajunse astădĭ la culmea eĭ. În aceștĭ treĭ anĭ de robie și suferințe fără marginĭ și fără pilde, fie-care om ca și fie-care Popor, fu silit, îmboldit a studià maĭ cu dinadinsul tóte cestiunile vitale ale societățiĭ viitóre. Prin lupta ce avură cu stăpânitoriĭ și complicĭĭ lor, dobândiră o experiență ce anĭ mulțĭ de pace nu le-ar fi putut-o da, și acum gata în ideĭ, gata în mijlócele de a le realisà, unite în frăție și solidaritate, tóte Popórele aștéptă numaĭ minutul priincios ca să se scóle împreună, să dĕrame pentru tot-deauna tot ce există prin și pentru nedreptate, și să arunce temeliile societățiĭ celeĭ nouĕ.

III.

Sunt maĭ mult de 18 secole de când Republica Romană coruptă de bogățiile lumeĭ întregĭ ce o inundaŭ, și rănită de luptele-ĭ neîncetate între Popor și Patricĭ, adecă între democrație și aristocrație, cădù jertfă sub jugul unuĭ om. La început triumful luĭ Cesar și al multor urmașĭ aĭ sĕĭ, precum în timpul nostru al

luĭ Napoleon, părù a fi triumful Poporuluĭ, fiind-că aristocrația era strivită. Dar Napoleon venià după o Republică ce dăinuise numaĭ vre-o câțĭ-va anĭ și de aceea credù că ar puté să arunce masca fórte curând pe când Cesar și urmașiĭ luĭ se socotiră siliți a menajà tradițiunile de maĭ mulțĭ secolĭ și se desmăscuiră maĭ încet și maĭ treptat, ast-fel încât Poporul vĕdù amăgirea-ĭ fórte târdiŭ, și atuncĭ numaĭ când perduse tóte mijlócele de sculare.

Trebuie însă să băgăm de sémă că deși Roma cu timpul pierdù spiritul libertățiĭ și cetățenĭ începură a se aplecà sub jugul împĕraților, câmpeniile latine rĕmaseră tot republicane, fiind-că cu cât moravurile, obiceiurile, credințele pătrund maĭ anevoe în masa Poporuluĭ, cu atât în urmă se păstrézà maĭ mult timp.

După aceste preliminariĭ putem să cercetăm maĭ cu înlesnire cum s'a colonisat Dacia.

Colonia romană din Dacia, este învederat că nu se póte aseměnà cu coloniile Republicelor grece, ce se făceaŭ din pricina uneĭ pletore (belșug) de viéță, precum se întîmplă în tóte democrațiile când, ajungênd în culmea desvoltăriĭ lor, trimit prisosul poporațiunilor să fondeze în altă parte o patrie după modelul patrieĭ mume, fiind-că atuncĭ Imperiul pe povîrnișul decăderiĭ nu numaĭ nu aveà o pletoră de poporațiune, ci legiunele-ĭ chiar se recrutaŭ afară din Italia.

Ea nu se póte aseměnà nicĭ cu coloniile întreprinse de nisce șefĭ, doritorĭ de folóse și sprijinită de ómeniĭ aceia carĭ, voind cu orĭ-ce preț să-și facă o posițiune ce n'o pot găsì în ocolul cel mic al țĕriĭ lor, se pun subt stindardele unor asemenea șefĭ, și se-aruncă după dînșiĭ în valurile întîmplărilor. Toțĭ sciŭ că în timpul când s'a colonizat Dacia, Statul și societatea romană eraŭ, precum am dis, în deplină scădere. Societatea oficială se compuneà de maĭ multe trepte de robĭ, și despotismul rezemat pe corupțiune începuse să pustieze câmpiile Italieĭ. Intr'o ast-fel de Stare de lucruri, doritoriĭ de averĭ cu orĭ-ce preț nu aveaŭ decât să lingușescă pe Imperatoriĭ și pe curtezaniĭ lor, carĭ stăpâniaŭ lumea întrĕgă, ca să-și împlinéscă dorințele cu prisos. Apoĭ cine nu scie că doritoriĭ de averĭ cu orĭ-ce preț, maĭ ales aceĭ aĭ uneĭ societățĭ corupte, nu pot aveà nicĭ inima, nicĭ puterea de a înfruntà și a birui tóte primejdiile ce trebue să fi întîmpinat colonia romană în Dacia. Este asemenea învederat că o colonie oficială, vre-o câte-và legiunĭ strămutate de Traian în Dacia și carĭ eraŭ recrutate din

No. 4. 1851 Noemvrie.

națiunĭ străine nu putuseră întemeia o societate care, în maĭ puțin de o sută de anĭ, ajunsese una din cele maĭ înflorite ale Imperiuluĭ roman.

Pe acest temeiŭ dar, afirm că fără ca Traian să bănuiască cât de puțin despre ceea ce făceà, colonizația Dacieĭ se făcù în numele și prin puterea uneĭ *ideĭ*.

Democrațiĭ vedeaŭ bine atuncĭ că nu maĭ aŭ mijlóce de restaurare în Italia, și de aceea ast-fel precum scim că la 1660 făcură Puritaniĭ din Englitera prin emigrația lor în America, după căderea Republiceĭ engleze, suntem întemeiațĭ pe tóte dovedile a dice, că și poporațiile democratice și libere ale Italieĭ, ca să scape de jugul fisculuĭ, de insolența favoriților, de amenințarea de-a fi desmoștenite de proprietariĭ ceĭ marĭ, și scârbițĭ de saturnalele despotismuluĭ, luară într'o mână fierul pluguluĭ și în cea-laltă palosul, și veniră să împlânte pomul Libertățiĭ într'un pământ noŭ, tîner și puternic, departe de atmosfera cea molipsită de putrejunele despotismuluĭ, sigură fiind c'aci aveà a combate numaĭ năvălirile barbarilor Norduluĭ și aĭ Asieĭ,—luptă ce o întărià și maĭ mult, dându-ĭ prilejul de a udà rădăcinile pomuluĭ Libertățiĭ cu sângele vrăjmașuluĭ și al martirilor democrațieĭ. Ele sciaŭ încă că dincolo de hotarele obișnuite ale Imperiuluĭ, pe un pământ necunoscut și sălbatec, amenințată neîncetat de a fi cotropită de hórdele barbarilor, democrația n'o să pótă aduce nicĭ-o témă Guvernuluĭ imperial, maĭ ales când emigrația lor puneà în posițiune pe proprietariĭ ceĭ marĭ a le luà proprietățile cu o aparență de óre-care rĕscumpĕrare.

Ast-fel se colonisă patria nóstră, și numaĭ printr'o ast-fel de colonisațiune gigantică se póte explicà pustiirea cea repede a câmpiilor Italieĭ, de care se îngrozesc scriitoriĭ contimporanĭ, și creațiunea într'un timp așà de scurt, a uneĭ coloniĭ atât de puternice, în cât astădĭ încă, peste 18 secolĭ de suferințe, se înfățișézà înaintea Europeĭ în mirare, într'o națiune de dece milióne, în sînul căruia tradițiunile democratice se păstrară cu sfințenie și curățenie; o națiune de dece milióne, care a rĕmas maĭ romană de cât tóte surorile eĭ, și care astădĭ se dă întrégă ideilor celor noĭ de dreptate și frăție; o națiune de apostolĭ și de martirĭ, încercată de 18 secolĭ, care nu numaĭ are mintea și sufletul pregătite pentru democrație, dar care a păstrat-o neîncetat în inima și moravurile eĭ.

IV.

No. 4. 1851. Noemvrie.

România dar, creată în numele uneĭ ideĭ, fu destinată a înfăţişà democraţia în Europa orientală, misiunea căreia, — deşi până astădĭ fatalele împrejurărĭ ale desvoltărieĭ omenirieĭ n'aŭ ertat-o de a şĭ-o împlinì cu demnitate, — ĭ-a rĕmas însă atât de credinciósă de la început şi până acum, în cât pentru dînsa numaĭ viéţa-ĭ întrégă fu traiul unuĭ martir.

România representând ea numaĭ singură, în Europa orientală principiul democratic, şi în epocĭ de despotism, de crăie şi feudalitate, urmà negreşit să fie persecutată, şi de aceea suferinţele eĭ sunt nedescrise.

În adevĕr, când vedem un Popor, carele prin numĕrul sĕŭ, prin vitejia, agerimea şi desvoltarea sa intelectuală, erà maĭ presus de cât multe alte popóre din jurul sĕŭ; când vedem că el înfăţişà aci un trup maĭ omogen; că el din sînul sĕŭ da naţiunilor vecine Regĭ şi eroĭ; că în răsboiul ce fu silită Europa să susţie contra Mahometanismuluĭ, el vĕrsà sângele sĕŭ de o potrivă, de nu maĭ mult ca ceĭ-lalţĭ, şi tot de odată în momentele de pace, el arătà cea maĭ mare aptitudine de civilisaţiune; şi când vedem că Poporul acesta de eroĭ fu cel maĭ nenorocit, cel maĭ desmădulat, cel maĭ asuprit şi depărtat chiar de la banchetul naţiunilor vecine, carĭ se înfioraŭ de însuşĭ numele luĭ, cum putem să nu vedem pipăit, astădĭ cel puţin, că tótă pricina erà fiind-că el purtà într'însul principiul care va dărîmà tóte tronurile regilor, şi va spulberà tóte castelele şi tóte legile stăpânitorilor, la carĭ şi întru carĭ naţiunile vecine credeaŭ şi se închinaŭ.

În tot timpul secolilor de despotism, un popor ca şi un individ, nu puteà să ţie o posiţie de mijloc.

Trebuià ca negreşit să fie jeluitor saŭ jeluit, tiran saŭ rob, cotropitor saŭ cotropit. România dar trebuià saŭ, părăsind tradiţiunile străbunilor eĭ, să-şĭ deà Regĭ şi o noblețe moştenitóre, să-şĭ schimbe municipalităţile în castele feudale şi să încépă a robì naţiunile din juru-ĭ, saŭ, păstrându-şĭ tradiţiile şi rĕmâind o democraţie vie, să vorbéscă naţiilor din juru-ĭ de frăţie, până să ajungă a cădeà ea însăşĭ sub jugul străinilor. Cea d'întâĭ, deşi cu coróna pe cap, ar fi fost o sinucidere morală; cea de a doua un sacrificiŭ, un rol de apostol şi de martir, şi acésta fu alegerea Românieĭ, fără cea maĭ micà şovăire, alegere ce a dus-o adesea până

No. 4. 1851 Noemvrie.

la gura mormîntuluĭ, dar a ertat-o ca neîncetat la orĭ-ce apel al democrațieĭ, România să rĕspundă: „Eŭ“.

Așà dar începutul și viéța întrégă a Românieĭ ne dovedesc că sufletul eĭ și rațiunea de a fi este democrația. Dar chiar de ne-ar lipsì începutul și tot trecutul eĭ, presentul n'ar fi de ajuns să ne arate ce este România și care este misiunea eĭ în viitor?

Revoluțiunea de la 48, — maĭ mărétă de cât tóte revoluțiunile némuluĭ omenesc, ca învierea democrațieĭ, desăvîrșită și desvoltată de 18 secolĭ de progres — atât fu de neînțelésă de tóte Popórele ce ne împrejuraŭ, atât nu credeaŭ în principiile proclamate în Occident, în cât chiar ceĭ ce se slujiră cu cuvîntul de democrație, o făcură ca s'arunce pulbere în ochiĭ democrațieĭ europene, și ast-fel avênd simpatia eĭ să-șĭ pótă împlini scopurile lor cele egoiste și nedrepte, de domnie, de cotropire și robire. Româniĭ însă se uitară pe sineșĭ chiar, iubiră cu tótă inima, creḍură cu deplinătate în eficacitatea și puterea lor, siguri fiindcă n'aŭ acum de cât să le proclame, și să se conforme lor, ca lumea tótă să-ĭ urmeze cu aceeașĭ credință și frăție.

Ast-fel credeaŭ Românii și ast-fel făcură în câmpul Blajuluĭ cincĭ-ḍecĭ de miĭ de deputațĭ, carĭ apĕsațĭ, robĭ până aci aĭ celor de altă gintă, eĭ maĭ întâiŭ ertară, proclamară decalogul legiĭ celeĭ nouĕ și-ĭ chemară pe toțĭ la frăție.

In Bucurescĭ, Poporul român venit din tótă țara, nu s'arătă maĭ puțin sublim în credința sa. Intr'o singură ḍi, societatea română, ce de secolĭ luase o formă monstruósă, se schimbă într'o societate de egalĭ a căreia devisă fu Dreptate și Frăție. Fără amărăciune, fără cea maĭ mică socotélă pentru trecut, toțĭ se gândeaŭ numaĭ la fericirea viitóre. În Bucurescĭ Poporul creḍù și propuse solidaritatea Popórelor, idee ce abia astăḍĭ începe a străpunge inimile vecinilor.

O nația mea, cât eștĭ de sublimă! O singură a ta faptă mĕ sfințesce, mĕ face să creḍ în Dumneḍeŭ, în bunătatea natureĭ omenescĭ și să plâng de fericire, căcĭ sunt din aĭ tĕĭ!

Am cunoscut anevoințele și cunosc cu deplinătate tóte defectele paginilor acestora, în care un condeiŭ slab ca al meŭ se încércă a tratà un subiect atât de mare și întins într'un spațiŭ așà de restrâns. Cu tóte acestea creḍ că încercarea mea pentru viitor va îndemnà pe Românii înzestrațĭ cu talentul de a scrie și vîrtoșĭ în sciință, a tratà pe larg aceste cestiuni capitale; și pentru pre-

sent cred că chiar cu puținul ce am dis, am dovedit, pentru ceĭ cu bună credință că România personifică democrația în Orientul Europeĭ, că misiunea eĭ a fost o misiune de inițiație care astădĭ a crescut și a luat un caracter atât de mare, în cât fără România, Evanghelia cea nouă mult timp încă ar fi închisă pentru Popórele din juru-ĭ, și prin urmare s'ar face o despărțire mare între Orient și Occident care ar stăvilì încă civilisațiunea. No. 4. 1851 Noemvrie.

O națiune ca să înțelégă o lege nouĕ trebue să fie pregătită saŭ prin tradițiunĭ saŭ printr'o desvoltare înaintată de civilisație. Națiunile vecine eșind din feudalitate și monarhie nu împlinesc cea d'întâiŭ condițiune; și pentru cea de a doua nimenĭ nu póte tăgăduì că se află tóte ca și noĭ, într'un grad de civilisație destul de înapoiată. România însă născută, crescută și întărită pe lespedile democrațieĭ, nu maĭ este în stare a înțelege legea cea nouĕ, care este legea întru care s'a născut, modificată de progresul civilisațiunĭĭ ce s'a făcut în sînul națiunilor latine, surorĭ drage ale eĭ, într'a cărora vine curge acelaș sânge, într'a căror pepturĭ bate aceeașĭ inimă, aceeașĭ credință și aceeașĭ dorință, surorĭ iubite cu care se înțelege prin instinct numaĭ, și între care nu s'aŭ curmat nicĭ-odată simpatiile naturale și relațiunile morale.

Maĭ adaog că România maĭ are un avantagiŭ, un rol câștigat în trecut cu umilința eĭ.

Nicĭ una din națiunile vecine n'o póte bănuì de gândurĭ ascunse și egoiste de predomnire. Tot trecutul și presentul eĭ rĕspund pentru viitor. Națiunile vecine, neputênd aveà nicĭ o prejudecată pentru dînsa, și nicĭ o bănuială asupră-ĭ, vor vedé cu bună-voință, cu iubire și credință România venind în mijlocul lor, și dându-le sărutarea de soră, să le ridice întru credința eĭ și să le conducă în sfîrșit pe calea ce de 18 secolĭ a străbătut-o singură cu toiagul pelerinuluĭ.

V.

Acésta este credința mea asupra Românieĭ și a destinărilor eĭ sublime și mărețe, vrednice de a face din Românĭ, un popor de eroĭ. Dacă însă unĭĭ din aceia carĭ în 1848, cu nesciința, cu șovăirile și fricile lor, poticnirĕ națiunea în mersul eĭ cel natural, democratic și național, saŭ altĭĭ ca dînșiĭ, vor cutezà a maĭ cârtì, atuncĭ întru durerea mea, întorcându-mĕ către

No. 4. 1851 Noemvrie.

dînșiĭ, voĭ ḑice: Ce! democrațiа luĭ Cincinatus, democrațiа luĭ Brutus, democrațiа Gracchilor, sîmburile, inimа, partea cea maĭ sănătósă a poporuluĭ celuĭ maĭ glorios din némul omenesc, partea poporuluĭ roman în care se trăsese tot sufletul Romeĭ celeĭ vechĭ; ce! eroiĭ aceia ce-șĭ lăsară patria lor când erà încă stăpîna lumeĭ, ce-șĭ părăsiră căminele la care se încălḑiseră eĭ și părinții părinților lor, ce năpustiră bătătura copilărieĭ lor și mormintele strămbunilor; aceĭ uriașĭ aĭ democrațieĭ carĭ strămutară altarul credințeĭ lor într'un loc sĕlbatic, sute de leghe departe de matca lor, carĭ înfruntară tóte calamitățile, sparseră tóte furtunele de barbarĭ ce năvălirà asupră-le, și plîntând arborul libertățiĭ în inimа Dacieĭ, îl udară neîncetat cu sângele lor, veghiară lângă dînsul, crescură, se înmulțiră și trăiră 18 secolĭ de o necontenită martirologie, — astăḑĭ, în ajunul lupteĭ celeĭ marĭ și celeĭ din urmă a democrațieĭ împotriva despotismuluĭ, a libertățiĭ împotriva sclavieĭ, a dreptățiĭ împotriva asupririĭ, a frățieĭ și a iubirĭĭ împotriva vrăjmășieĭ și a ureĭ, când se arată prin fiiĭ lor, înaintea lumeĭ în mirare, cu documente scrise cu sângele a milióne de Românĭ și cer rangul cel adevĕrat al Românieĭ în rîndul de bătaie, nisce piticĭ, nisce iesme, ca voĭ, bastarzĭ aĭ omenireĭ chiar, carĭ cutezațĭ a vĕ ḑice Românĭ, o înfruntațĭ, vĕ siliți a arătà că Românіа este pitică și slabă ca voĭ, că trebue să-șĭ lase drepturile eĭ și să vie să slugărésсă cu voĭ Sultanuluĭ, Țaruluĭ, saŭ Împĕratuluĭ gîzilor Radetzky și Haynau, (1) și nu sunteți încă tăciunați de trăsnetul democrațieĭ române! Ce! astăḑĭ când Europa întrégă este în frămîntare și gata de a-șĭ luà o organisațiune naturală, ast-fel în cât fie-ce națiune fiind un singur trup, funcționând în tótă libertatea și deplină armonie cu cele-lalte națiunĭ, să pótă să-șĭ împlinéscă misiunea după vrednicia și osârdia sa; astăḑĭ când cea maĭ mică sfărîmătură de orĭ-ce naționalitate ce a putut scăpà în unghiurile pămîntuluĭ, voesce și ea să-șĭ deà tonurile sale în armonia concertuluĭ general al omenirĭĭ, numaĭ némul românesc, carele să înfățișéză cu o frunte de eroŭ și de martir, cutezațĭ a ḑice că n'are putere a-șĭ împlinì cu deplinătate misiunea pentru care a suferit, misiunea prin care și pentru care a

(1) *Iohann Radetzky* (1766—1858) și *Iulius-Iacob Haynau* (1786—1853), generalĭ austriacĭ, vestiți prin cruḑimea lor, cel d'întâĭ în combaterea Italienilor, cel d'al doilea într'a Ungurilor, cu prilejul revoluțiuneĭ din 1848 (Nota ed

trăit peste secolĭ de barbarie! Ce! o națiune de 10 milióne, eșită din „gintea aceea ce nu maĭ piere“ cum o strigă Mazzini, nu vi se înfățișézĕ vouĕ ce vĕ ḑiceți Românĭ, decât ca o adunătură de ómenĭ, ca trup fără suflet ce-l puteți sdrumicà și închirià o parte Turcieĭ, alta Rusieĭ și alta Austrieĭ! Ce! o lucrare atât de uriașă, un resultat atât de sublim, glasul cel tînĕr al Românieĭ ce rĕsună până la ceruri, virtutea eĭ ce apléckă frunțile cele maĭ trufașe, inima, sórele cel strălucit al Românieĭ, carele a încălḑit neîncetat Europa orientală, carele a început acum a o luminà și ale căreia raze străbătură chiar céța Engliteriĭ, și deșteptară comitetul european din Londra, până a ne ḑice că Românĭĭ nu maĭ pot pune arcurile cele nouĕ ale poduluĭ luĭ Traian, voĭ ce vĕ ḑiceți Românĭ, nu simțirăți nimic, nu vĕḑurăți nimic, n'auḑirăți nimic, și nicĭ o singură rază de sóre nu atinse sloiul de ghiață de pe inimile vóstre!... Blestem! No. 4. 1851 Noemvrie

5. — MEMORIŬ ASUPRA ROMÂNILOR DAT ÎMPĔRATULUĬ NAPOLEON III. No. 5. 1853.

(1853)

(Publicat în „Românul“ No. 340 din 6 (18) Decemvrie 1861.)

Sire,

Națiunea română, de la originea sa, n'a încetat nicĭ odată de a avé existența sa propriă, manifestându-se acĭ pe partea dréptă a Dunăriĭ, acĭ pe partea stângă și în timpurile din urmă redusă numaĭ la Moldo-România.

Românĭĭ locuesc țéra cuprinsă între Tisa, Nistru, Marea Négră și Dunăre, și se întind în grupe și dincolo de Dunăre până în Tesalia. Numĕrul lor este de douĕ-spre-ḑece milióne de suflete și, deșĭ sub dominarea diferitelor Puterĭ, eĭ nu sunt maĭ puțin unul din popórele cele maĭ omogene ale Europeĭ. Vorbesc toțĭ aceeașĭ limbă, se închină la acelașĭ Dumneḑeŭ, aŭ aceleașĭ tradițiunĭ și aceleașĭ aspirărĭ, inimele tuturor bat în unire cu ale Franțeĭ, sora lor maĭ mare, care mergênd în fruntea ginteĭ latine, este considerată de eĭ ca protectórea lor naturală. Eĭ locuesc una din țĕrile cele maĭ fertile și cele maĭ avute ale Europiĭ și formézĕ o poporațiune agricolă și resboinică. Posițiunea lor geografică este fórte

No. 5. 1853.

importantă; eĭ sunt proprietariĭ gurilor Dunăriĭ; misiunea lor socială este de a represintà în Orient, ca element latin, civilisaţiunea occidentală şi rolul lor politic este de a împărţi în douĕ pe Slaviĭ de la Miază-ḑi de Slaviĭ de la Miază nópte şi a-ĭ oprì de a devenì o masă compactă şi periculósă pentru Europa sub suflarea vre-unuĭ Ţar, şi al doilea, de a fi spre Miază-ḑi—Rĕsărit de Austria ceea ce este Italia la Miază-ḑi—Apus, adecă un element cu care Franţa să pótă, conform politiceĭ sale seculare, să hărţuiască pe Austria, pe cât timp Austria va existà ca Imperiŭ.

Iacă, Sire, naţiunea despre care avem onórea de a vorbì astăḑĭ lângă Maiestatea vóstră, şi pe care credem că atenţiunea Guvernuluĭ francez este dejà fixată.

Sire, care este idealul ce Româniĭ visézà pentru patria lor, ar fi inoportun a o examinà astăḑĭ. Deşi orĭ-cât de înalt ar fi acel ideal, suntem siguriĭ că nu póte fi desaprobat de Maiestatea Vóstră, căcĭ nicĭ-odată un Napoleon nu va desaprobà iubirea patrieĭ, împinsă chiar până la exaltare. Nu, Sire, misiunea nóstră de astăḑĭ este maĭ positivă, şi maĭ ales maĭ urgentă. Peste puţin, armatele Franţeĭ şi al Mareĭ Britaniĭ, vor da Guvernuluĭ celor douĕ ţĕrĭ facultatea şi dreptul de a resolvà cestiunea orientală pentru un timp atât de lung, cât îl póte calculà prevederea omenéscă. Douĕ din Principatele române, Moldova şi România, sunt un element important, din maĭ multe puncte de privire ale acesteĭ cestiunĭ şi avem tarea convingere, că liniştea Orientuluĭ atîrnă mult de situaţiunea ce se va face acestor ţĕrĭ. Şi acésta ne dă inima de a face să ajungă până la Maiestatea Vóstră, dorinţele poporaţiunilor acestor douĕ Principate şi cunoscinţa trebuinţelor lor cele maĭ urgente, pentru ca Maiestatea Vóstră să pótă decide asupra sórteĭ nóstre, conform cu simţimintele de echitate şi de înaltă politică, ce o caracterisă.

Cele douĕ Principate române, Sire, cum scie Maiestatea Vóstră, nu sunt o ţĕră cucerită: străbuniĭ noştri aŭ recunoscut suzeranitatea Sublimeĭ Porţĭ de bună voe; un contract ne légă cu Sultanul, cu datoriĭ şi drepturĭ reciproce. Printre aceste drepturĭ, avem pe acela al uneĭ existenţe cu totul propriĭ, fără ca Guvernul Sublimeĭ Porţĭ să se pótă amestecà nicĭ-cum în afacerile nóstre, şi datoria Turcieĭ este de a respectà acest drept şi chiar de a-l apĕrà contra cuĭ ar voì să-l atace. Cu acéstă condiţiune, Sire, am încetat de a luptà contra Turcieĭ şi am recunoscut suzeranitatea

sa. Orĭ de câte orĭ ea a violat acest contract, ne-am revoltat contra eĭ și cu ocasiunea acestor neînțelegerĭ, a putut Rusia să se vîre între noĭ și Turcia și să se amestece ast-fel în afacerile nóstre, spre paguba nóstră și a Sublimeĭ Porțĭ. Și când violările drepturilor nóstre aŭ început a se face prin aceea chiar, care aveà pretențiunea de a le protege, ostilitățile nóstre s'aŭ întors în partea aceea cu o energie și o ură cu atât maĭ mare, cu cât pericolul erà maĭ iminent. Așà furăm ceĭ dintâĭ în Orient, carĭ ne declararăm contra Rusieĭ, și dacă în 1848 o luptă armată nu s'a făcut între Rușĭ și noĭ, causa aŭ fost Turciĭ, pe carĭ împrejurările i-aŭ împins între noĭ. Astădĭ chiar, dacă legiunile române nu se opun armatelor rusescĭ, dacă Principatele nu sunt un focar nemărginit pentru a consumà batalionele rusescĭ, causa este tot Turcia, care ne refusă armele și ne opresce de a luptà pentru liberarea proprieĭ nóstre patriĭ. Dispositiunĭ carĭ ne întristézà pentru present și ne fac a ne teme pentru viitor, căcĭ ne lasă să credem că Pórta ar avé intențiunea d'a stăruì să se amestece în afacerile nóstre interióre în contra tratatelor nóstre, așà în cât țĕrile nóstre să fie tot-deauna predate intrigelor și administrării acelora ce vor da maĭ mulțĭ banĭ funcționarilor Porțiĭ. Pe cât timp Guvernul turc erà sub influența Cabinetuluĭ de la Petersburg, înțelegea cine-và fórte bine că Turcia lucrà în Principate contra intereselor sale; dar de adĭ înainte o asemenea purtare ar fi neexplicabilă. Căcĭ în adevĕr, de când ea a intervenit activă și de-a dreptul în afacerile nóstre, Principatele s'aŭ desorganisat și slăbit așà în cât Rusia bagă armatele sale într'însele fără a întîmpinà nicĭ cea maĭ mică resistență, ca și cum ar fi chiar țéra sa, de vreme ce nu maĭ departe de cât la începutul secoluluĭ al 18-lea, Petru cel Mare nu declară rĕsboiŭ Porțiĭ de cât după ce se asigură de alianța celor douĕ Principate române și perdù bătălia de la Prut, pentru că Domnul Romănieĭ rĕmase neutru și Moldova trecù în partea Turcieĭ.

No. 5. 1853.

Așà dar, Sire, dacă Puterile occidentale vor ca aceste douĕ Principate să redevie iarăși un element de putere pentru civilisația europeană în contra barbarieĭ asiatice, iar nu o încurcătură neîncetată, dacă vor maĭ ales astădĭ a găsì în ele un ajutor care să pótă scutì pe jumătate sacrificiile ce vor fi nevoite să facă în rĕsboiul actual, declare-se că capitulările, carĭ singure ne légă cu Pórta, sunt puse iarăși în vigóre, că modificările reclamate de împrejurărĭ nu se vor face în paguba naționalităților nóstre și fără învoirea națiunii,

No. 5
1853.

că, în fine, putem luptă sub stindardele nóstre și împărtăși ast-fel periculele și gloria oștenilor Franței.

Cererile nóstre, Sire, sunt fórte drepte, căcĭ tratatele nóstre, deși adese violate de Sultanĭ, constituesc singurul drept public între Principate și Sublima Pórtă. În tóte relațiunile acesteia cu Puterile vecine, și de câte-orĭ se aflaŭ în cestiune, aceste tratate aŭ fost considerate tot-deauna ca regula situațiuniĭ lor. Când, în 1699, ambasadoriĭ polonezĭ cerură la Carlowitz cedarea Moldoveĭ, Turciĭ rĕspunseră că: „*Sultanul nu este în drept a cedà acest Principat cuĭ-và, pentru că se supusese Imperiuluĭ de bună-voe și pentru că nu fusese cucerit cu spada*“. Rusia însă-șĭ, tot în virtutea acestor vechĭ tratate ale Românilor, intervenià în favórea Principatelor; ea le menționézà în tóte tratatele sale cu Pórta. Tot în dreptul acestor tratate, oștirile turcescĭ aŭ fost nevoite a deșertà Principatele după ocuparea din 1821. Decĭ tot ce s'a făcut contra acestor tratate, ca ocuparea cetăților după terenul românesc, numirea Domnilor de Pórtă și orĭ-ce alt amestec în afacerile Principatelor, n'a fost decât un abus, care nu póte nicĭ odată servì ca drept și din care nicĭ nu trebue să-șĭ facă un merit.

Sire, nu puteam sfîrșì fără a stărui încă odată asupra importanțeĭ unuĭ Stat român, tare constituit pe malurile Dunărieĭ. Ar fi nu numaĭ o dreptate, dar credem că ar fi și în interesul Europeĭ în genere și al Franțeĭ în parte.

Țéra Românéscă, Moldova, Basarabia, — acéstă din urmă parte integrantă din Moldova, încorporată numaĭ în 1812 cu Rusia prin violarea drepturilor nóstre, — pot formà un Stat, nu numaĭ fără a vătĕmà drepturile Porțiĭ, dar chiar în interesul sĕŭ, căcĭ acésta ar pune o barieră seriósă între ea și Rusia.

Intinderea acestuĭ Stat ar fi de maĭ mult de 7000 de leuce (leghe) pătrate; poporațiunea sa de 6 milióne; fruntariile sale: Marea Négră, Nistrul, Carpațiĭ și Dunărea. Acest Stat, așà de bine delimitat, cu avuția pămîntuluĭ sĕŭ, cu condițiunile economice în carĭ se află și cu instituțiunĭ în raport cu spiritul națiunieĭ, póte întreține în picióre o armată de o sută de miĭ ómenĭ, cu o reservă de douĕ sute de miĭ ómenĭ. Constituirea acestuĭ Stat este necesară dacă voesc ca soluțiunea cestiuniĭ orientale să nu fie efemeră, și ea va da Românilor posibilitatea d'a servì civilisația ca străbuniĭ lor, carĭ aŭ fost tabăra înaintată a Europeĭ în contra invasiunilor asiatice. Constituirea acestuĭ Stat român ar fi cea maĭ frumósă cucerire ce a

făcut vre-o dată afară din teritoriul sĕŭ. Armata Statuluĭ român ar fi armata Franțeĭ în Orient, porturile sale de la Marea Négră și de pe Dunăre ar fi intrepositele comerțuluĭ frances, și din causa abundențiĭ lemnelor nóstre de construcțiune, aceste porturĭ ar fi tot de-odată magasinurile de construcțiune (chantiers) ale marineĭ francese; produsele brute ale acestor avute țĕrĭ ar alimentà cu avantagiŭ fabricele Franțeĭ, carĭ ar găsì în schimb un mare debit în aceleașĭ țĕrĭ. In fine Franța va avé tóte avantagiile uneĭ colonĭĭ, fără a avé cheltuelile ce acésta ocasionézà. Compararea nu este exagerată; în lipsă de o metropolă, am adoptat de mult timp pe Franța de a doua nóstră patrie; ea a devenit sorgintea vie din care tragem viéța nóstră morală și intelectuală. De la revoluțiunea cea mare, ale căreĭ principiĭ vorbiaŭ instinctelor și tradițiunilor națiuniĭ nóstre, Franța a devenit idealul nostru și noĭ ne-am dat cu totul eĭ, și deși ea n'a rĕspuns nicĭ odată la apelul nostru, noĭ cu tóte acestea nu ne-am întors ochiĭ de la dînsa și n'am încetat de a sperà în ea, cu tótă indiferența sa; și în momentul chiar când influența sa părea că o să dispară cu totul din Europa, noĭ am crezut tot-deauna că a eĭ este misiunea de a presidà la regenerarea Europeĭ.

No. 5. 1853.

Acéstă stăruință probézà, Sire, că nu venim a manifestà astădĭ expresiunea unuĭ partid saŭ a uneĭ clase, ci simțimîntul națiuniĭ întregĭ, care iubesce pe Franța și speră într'însa. (1)

6. — NAȚIONALITATEA.

No. 6. 1853.

(Articol publicat în „Republica Română" No. 2. Bruxelles. 1853) (2).

I.

În timpurile de acum, cestiunea naționalităților și a gintelor este una din cele maĭ controversate. Uniĭ le tăgăduesc, până a voĭ să le desființeze și altĭĭ le afirmă, până a le jertfi totul.

Spre stabilirea nouluĭ ordin de lucrurĭ în Europa este de neapărat a lămurì acéstă desbatere.

(1) Acì maĭ urmézà câte-và desvoltărĭ ale politiceĭ generale, pe care nu credem că-ĭ timpul a le publicà acum. (Nota redacțieĭ „Românuluĭ".) Aceste desvoltărĭ n'aŭ fost însă publicate nicĭ maĭ târdĭŭ. (Nota edit.)

(2) Cu óre-care suprimărĭ și modificărĭ, acest articol a fost reprodus de „Românul", No. 21 din 19 (31) Octomvrie, No. 24 din 29 Octombrie (10 Noemvrie), No 26 din 5 (17) Noemvrie, No. 29 dln 16 (28) Noemvrie și No. 33 din 30 Noemvrie (12 Decembrie) 1857. Bucurescì. (Nota edit.)

No. 6. 1853. Naţionalităţile şi gintele sunt óre ele elementele firescĭ şi trebuincióse ale omenirĭĭ, saŭ numaĭ nisce forme trecĕtóre, resultate ale nesciinţeĭ şi ale uneĭ stărĭ anormale ce trebue să piéră cu maturitatea omenirĭĭ?

În acéstă cestiune, ce o puseĭ în tótă simplicitatea eĭ, opiniunile se împart în douĕ categorĭĭ generale. Una crede că naţionalităţile sunt numaĭ nisce stărĭ întremiezişe, arbitrarĭĭ, prin care omenirea trebuià să trécă din pricina nesciinţeĭ sale. Cea-lalta, studiind omenirea cu metodul sciinţific, întrebuinţat în sciinţele naturale, arată că naţionalităţile şi gintele sunt elementele naturale şi constitutive ale omenirĭĭ, ca speciile şi genurile (1) eĭ, şi prin urmare neapărate pentru desvoltarea eĭ.

Cea dintâiŭ categorie saŭ despărţire cuprinde pe partisanĭĭ despotismuluĭ, pentru carĭ totul în lume este întîmplare, noroc, şi om dibaciŭ acela care scie să le întórcă tóte în folosul sĕŭ. Pentru dînşiĭ, naţionalităţile, ca şi orĭ-ce alt lucru, se fac şi se desfac după voinţa stăpânilor; simţimîntul naţional este o prejudecată bună cel mult a slujì în minute priincióse ambiţiunĭĭ unuĭ om, uneĭ familiĭ saŭ uneĭ clase. Ţarul Nicolae şi Împĕratul Austrieĭ merg pe acéstă credinţă. (2)

Dacă naţionalităţile ar fi avut de adversarĭ numaĭ pe aceştia din urmă, nu aşĭ fi maĭ avut trebuinţă a vorbì despre dînsele ; dar, din nenorocire, chiar în tabăra nóstră, în tabăra libertăţiĭ, (3) aŭ fost şi tot maĭ sunt ómenĭ carĭ, nevĕdĕnd în simţimîntul naţional decât partea negativă, le privesc ca o formă a trecutuluĭ, stăvilitóre înfrăţiriĭ omenirĭĭ şi împiedicătóre progresuluĭ.

Aceştia încurajară ambiţiunea luĭ Kossuth şi a aristocraţieĭ ungurescĭ ca să voiască a maghiarizà pe Slavĭ şi pe Românĭ, şi tot aceştia împinseră Dieta germană de la Frankfort a se pronunţà în contra Polonilor din Posen şi a Italienilor din Lombardo-Veneţia. Rătăcirea fu mare. Ungurĭĭ credură că în numele libertăţiĭ vor puté împlinì o nelegiuire; Slavĭĭ şi Românĭĭ credură că vor puté umbrì libertatea naţională sub stégul despotic al Caseĭ

(1) Gen saŭ neam, „genus“ în latinesce, „genre“ în franţuzesce; nume ce se dă la un numĕr de speciĭ saŭ felurĭ ce aŭ aseménărĭ obştescĭ între dînsele; precum tóte felurile de dobitóce ce îşĭ cresc copiiĭ cu laptele lor se numesc genul mamifer.

(2) Acéstă propoziţie e suprimată în „Românul“. (Nota edit.)

(3) În „Românul“: „. . . chiar între ómenii liberalĭ. . .“. (Nota edit.)

Habsburguluĭ, și forța furieĭ războiuluĭ internațional trecù dintr'un capĕt al Europeĭ în cel-lalt. Democrația în Franța se turbură vĕdĕnd că cestiunea națională se pune în fața revoluțiuneĭ europene ca un sfinx, strigându-ĭ: „Înțelege-mĕ, îndestuléză-mĕ saŭ te înghiț", și ast-fel luată fără veste, n'avù ce-ĭ da decât anatema eĭ. Confuziunea fu așà de mare în cât tot aceĭ carĭ ridicaŭ pe Unguri la cer, trataŭ de rușinea omenireĭ pe Croați, carĭ nu făceaŭ alt decât să-și apere împotriva Ungurilor tot acelaș drept ce Unguri apăraŭ contra Austrieĭ. Nu cunosc decât un singur jurnal care trimeteà Ungurilor sfaturĭ aspre însă mîntuitóre (La vraie République). (1) No. 6. 1853.

Dar nu puteà fi alt-fel. Înainte de 48 omenirea nu fusese studiată din punctul de vedere al gintelor, al familiilor și al naționalităților. Abià fusese un Blumenbach (2) care studiase gintele ca naturalist, cum le-aŭ studiat Buffon, Cuvier, Desmoulins (3) și Bory (4); un A. Thierry care se încercase a face din studiul gintelor și al naționalităților un punct de căpetenie al istorieĭ; un Safaric (5) care tratase despre Slavĭ în parte; un de Breton care voise a legitimà naționalitățile prin funcțiunea specială a fie-căreia dintr'însele în omenire; un Michelet care strigà cu accentele cele maĭ călduróse: nu stricați, nu înecați o națională, căcĭ rupeți o córdă a harpeĭ, prin care Dumnedeŭ ne face să audim acordurile Luĭ cele armonióse. Câți-va învățați nemți, prin lucrările lor limbistice, pregătiseră elemente fórte trebuincióse pentru studiul gintelor, dar fórte puținĭ profitaseră de dînsele. Lucrările tuturor acestor învățați nu furà decât nisce încercărĭ în trécĕt, lăsând viitoruluĭ acéstă cestiune care este una din sciințele cele maĭ de căpetenie. Cât despre societatea etnologică din Paris, abià că se

(1) Intreg acest pasaj, de la: „Aceștia încurajară ambițiunea luĭ Kossuth..." e suprimat în „Românul". (Nota edit.)

(2) *Iohann-Friedrich Blumenbach* (1752—1840), celebru naturalist german, creatorul anthropologieĭ. (Nota edit.)

(3) *Louis Desmoulins* (1794—1828), naturalist și antomist francez; autorul scriereĭ: «*Histoire naturelle des races humaines du nord-est de l'Europe, de l'Asie boréale et orientale et de l'Afrique australe.*» (Nota edit.)

(4) *Bory de St.-Vincent* (1780—1846), vestit naturalist și explorator francez; i se datoresce, între altele: „*L'homme, essai zoologique sur le genre humain*", 2 vol., 1827. (Nota edit).

(5) *Pavel Safarik* (1795—1861), erudit ceh, renumit prin lucrările sale asupra antichităților slave (Nota edit.)

No. 6. 1853.

ivi și dispărù. Misiunea eĭ ar fi fost maĭ folositóre decât ar fi creḍut-o cine-và, de ar fi făcut pentru sciința etnologică măcar cât făcură alchimiștiĭ pentru chimie.

Ast-fel, crimele de les-umanitate și nedreptățile, ce vĕḍurăm în 48 și 49, (1), pot fi scuzate ca resultatul uneĭ nesciințiĭ fără de voïe. Dacă însă și astăḍĭ, după tóte calamitățile de la 48 și 49, vom închide inimele și urechile la gemetele ce ïes din mormintele a sute de miĭ de victime a uneĭ neînțelegerĭ, și vom trece aniĭ de liniște ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic (2); dacă și astăḍĭ, când suntem preveniți, vom căutà a ne înecà cestiunile în loc de a le lămurì; dacă și astăḍĭ, ne vom maĭ amăgì de sfaturile ómenilor carĭ nu vĕḍ în revoluțiĭ decât mijlocul de a-și mulțumì ambițiunea, păsându-le puțin dacă omenirea merge înainte saŭ înapoĭ; saŭ de sfaturile ómenilor sfioși carĭ se tem a atinge cestiunile cele marĭ, uitând că o revoluție (3) adevĕrată este curat soluțiunea acestor cestiunĭ; dacă, ḍic, și astăḍĭ, ne va găsì noua revoluție tot unde ne-a lăsat cea de la 48, (4), crimele ce se vor reînoì nu vor maĭ puteà fi scuzate. Dorind dar ca revoluția viitóre să fie apărată de tóte sfîșiiturile și fratuciderile celeĭ de la 48 (5); dorind încă ca acéstă revoluție să fie renascerea Europeĭ pentru o libertate statornică, profit de acest timp priincios studiuluĭ, ca să lămuresc, pe cât stă în putința mea, cestiunea naționalităților, ca ast-fel bine înțelésă de tóte popórele, să aḍucă între dînsele adevĕrata înfrățire, și să se scóle tóte în unire în contra vrăjmașuluĭ comun

Ceea ce însă voesc maĭ cu dinadinsul — e! și pentru ce s'o ascund! — este de a face pe Românĭ să înțelégă că de a trăì ca națiune, este cea dintâiŭ condițiune a unuĭ popor, și că, prin urmare, de a-și apĕrà naționalitatea contra celora carĭ aŭ nelegiuirea de a voì să-ĭ lipséscă de dînsa, este nu numaĭ un drept, ci e datorie sfîntă, crimă și sinucidere de a nu o face. Voesc încă a convinge

(1) In „Românul“: „... ce vĕḍurăm în timpiĭ trecuți...“ (Nota edit.)

(2) Acéstă frasă e înlocuită în „Românul“ cu: „dacă astăḍĭ ne vom arătà indiferenți; de ne vom închide ochiĭ și inimele și de nu vom aveà o consciință exactă de naționalitatea nóstră, de nu vom afirma-o înaintea Europeĭ cu energia cerută...“ (Nota edit.)

(3) În „Românul “cuvîntul *revoluție* e înlocuit maĭ în tot-deauna prin acel de *reformă*. (Nota edit.)

(4) In „Românul“: „... acolo unde ne-aŭ lăsat regimurile trecute...“ (Nota edit.)

(5) Cuvintele: „celeĭ de la 48“ sunt suprimate în „Românul“ (Nota edit.)

pe fraţiĭ meĭ românĭ că naţionalitatea fiind cea d'întâĭ condiţiune a libertăţiĭ, ea nu se póte dobândì nicĭ desvolta sub stégul despotismuluĭ, şi de aceea, stégul naţionalităţiĭ, al libertăţiĭ şi al democraţieĭ trebue să fie unul. (1) No. 6. 1853.

A! Fraţiĭ meĭ! Când v'aşĭ vedé pe toţĭ pĕtrunşĭ de aceste adevĕruriĭ, aşĭ puté ḑice ca bĕtrânul Simeon: „Acum slobóde Dómne pe robul tĕŭ, căcĭ aŭ vĕḑut ochiĭ meĭ mântuirea Românieĭ!“ Căcĭ atuncĭ aşĭ fi sigur că sunteţĭ gata pentru revoluţia în ajunul căreia ne aflăm în tóte ḑilele (2); căcĭ atuncĭ, în sfîrşit, aşĭ fi încredinţat că reîntregimea Românieĭ este asigurată, fiind-că stégul nostru ar fi stégul Europeĭ democratice, carele n'ar maĭ puteà peri decât cu lumea întrégă.

II.

Până a nu vorbì despre cestiunea naţionalităţilor, care este o parte numaĭ din revoluţia ce generaţiunea nóstră este menită de-a face, îmĭ pare de trebuinţă a spune în câte-và cuvinte ce este o revoluţie

De-aş fi silit a definì revoluţia, aş ḑice că este un cataclism care înghite vechiul ordin al lucrurilor, şi tot de odată o creaţiune care nasce un altul noŭ şi maĭ presus celuĭ d'întâiŭ.

Mĕ explic.

Viéţa orĭ-căreĭ societăţĭ este o desvoltare necontenită, o apropiere crescêndă de perfecţiunea absolută. Progresul nu se opresce decât când o putere străină dă societăţiĭ o lovire sdrobitóre, saŭ când se zămislesce în sînul eĭ chiar, unul din acele viţiĭ, al căruia efect este de o potrivă cu paralisia în trupul omenesc, saŭ, în fine, când instituţiunile nu maĭ pot ţine, cad în bătrâneţe.

Desvoltarea într'o societate se face prin progresul sciinţelor, al artelor, prin îmbunătăţirea moravurilor, prin introducerea dreptăţiĭ, pĕtrunḑênd din ce în ce maĭ mult în relaţiunile politice, civile şi economice, şi chiar prin modificaţiunea însuşĭ idealuluĭ, de care orĭ-ce societate are neapĕrată trebuinţă.

Instituţiunile orĭ-căreĭ societăţĭ trebuesc a fi raţionalicesce, expresiunea simţimintelor şi ideilor eĭ celor maĭ înalte. Numaĭ subt

(1) Acéstă frasă e suprimată în „Românul“. (Nota Edit.)

(2) In „Românul“: „... pentru renascerea, în ajunul căreia ne aflăm astăḑĭ...“ (Nota Edit)

No. 6. 1853. acéstă condițiune, ele pot avé o lucrare bine-făcĕtóre asupra societățiĭ; nnmaĭ atuncĭ ele pot îmboldì, inspirà și susține pe ómenĭ în mersul lor progresiv.

Instituțiunile și legile, ca să pótă împlinì necurmat misiunea ce arătaiŭ, ar trebuì să se transforme neîncetat și să urmeze progresul căruia ele singure i-aŭ dat mișcarea.

Dar lucrurile sunt departe de-a se face ast-fel. Principiile fundamentale sunt considerate de ceĭ carĭ le prefac în instituțiunĭ, ca nisce adevĕrurĭ absolute, și de-aceea daŭ acelor instituțiunĭ o mare putere de stabilitate, și pe care eĭ o cred destul de tare ca să se pótă susține contra tuturor încercărilor și dăĭnuì în eternitate. Acéstă din urmă condițiune este trebuinciósă, căcĭ de nu s'ar crede că ele conțin adevĕrul absolut, ar fi neputincióse și neproducĕtóre. Ast fel în cât chiar atuncĭ când instituțiunile lăturașe, secundare, merg cu progresul care se face în societate, instituțiunile fundamentale rĕmân nestrămutate. Prin urmare, vine o ḑi în care, conducênd societatea la o desvoltare atât de mare în cât însușĭ idealul șĭ-a schimbat caracterul, devenind maĭ presus, și adesea contrariŭ celuĭ d'întâiŭ, instituțiunile acelea vatămă societatea ce cârmuesc, și o încurcă în mersul eĭ; ba, une-orĭ, ajung de-a o face și sceptică, impuindu-ĭ, prin putere silnică, lucrurĭ la carĭ nu maĭ crede. Atuncĭ, într'o criză de desperare saŭ într'o exaltațiune sublimă de credință pentru Dumneḑeul viitoruluĭ, face o mișcare puternică, și adesea câte-và ore sunt de ajuns ca să umple pămîntul cu tot edificiul cel vechiŭ, carele se credeà că va împietrì cu dînsul însășĭ societatea, adecă viéța.

Acésta este partea destructivă a revoluțiuniĭ, partea cea vijeliósă.

A doua este a reface zidirea pe temeliĭ nouĕ, este epoca pacifică, urzitóre și organizătóre a revoluțiuniĭ.

În 48, cel maĭ mare numĕr al popórelor Europeĭ, printr'o mișcare necunoscută până acì în istorie, săvîrșiră întîia parte a uneĭ revoluțiunĭ pe care progresul o făcuse neapĕrată, dar fură neputincióse d'a face și partea a doua. Acésta era în firea lucrurilor. Principiile fundamentale, condițiile trebuincióse societățiĭ viitóre fuseseră în adevĕr studiate în specialitățile și raporturile lor țărmuite cu cutare și cutare națiune și clasă, dar totul împreună erà încă necunoscut. Unele spirite aveaŭ un simțimînt dar întunecat, nedeslușit; și cel maĭ mare numĕr nicĭ că-șĭ închipuià că este în

joc tótă societatea europénă. Nu înțelegeaŭ încă atuncĭ că omenirea ajunsese cu desvoltarea eĭ în puntul acela, în care nu maĭ eră prin putință a trăi în despărțire, retragere și pustiere; că omenirea a ajuns la o unitate de organism încât orĭ-ce mădular se va despărți, pierdênd isvorul vieții se pierde cu totul. No. 6. 1853.

III.

Revoluțiunea dela 1848, care isbucni în tótă Europa cu atâta unanimitate și putere, a trebuit să ne arate lămurit că nu ne maĭ încape vechiul sistem social și că, cu voe, fără voe, omenirea este silită a intrà într'o fasă nouĕ. Pe pe altă parte luptele internaționale și civile ce vĕdurăm, și a cărora furie se duse până a da revoluțiunea în mâinile vrăjmașilor eĭ, a trebuit să ne arate condițiunile de căpetenie ale societățiĭ celeĭ nouĭ.

Ele sînt:

1. Reorganisarea Europeĭ în naționalități iar nu într'o grămădire silnică; ast-fel în cât din constituirea fie-căreĭ naționalități în întregimea eĭ, să iasă o solidaritate între tóte popórele Europeĭ, și așa să se înființeze acea unitate a republiceĭ universale, ce nu fu prin putință catolicismuluĭ a face.

2. Unitatea năuntrală a fie-căreĭ națiunĭ prin desființarea claselor și reîntregimea fie-căruĭ individ în drepturile sale, oferindu-ĭ mijlócele de a-șĭ desvoltà tóte facultățile și ast-fel să-șĭ pótă împlinì misiunea ce i-a însemnat natura, dându-ĭ cutare saŭ cutare îndemânare.

Din aceste douĕ condițiunĭ, mi-am propus a cercetà astădĭ pe cea d'întâĭ, și a demonstrà legitimitatea și trebuința eĭ pentru viitor. (1)

(1) Textul de la rîndul 31, pag. 44 și până acì e suprimat în „Românul“ și înlocuit prin următorul pasaj: „Aceea ce ḑiseĭ de o societate, ce prin cristalisarea eĭ „pune o stavilă progresuluĭ, nu se póte aplicà societățiĭ Principatelor: edificiul nos„tru național este slab, ba încă și trunchiat; instituțiunile politice și chiar so„ciale, nu numaĭ că nu sunt cristalisate, dar se află atât de schimonosite și de „degenerate, în cât nu se maĭ vĕd într'însele nicĭ măcar umbra străbunelor „nóstre instituțiunĭ, al căror spirit procedà de-a dreptul de la Dumneḑeul Ro„mânieĭ.

De-acì suferințe, strîmtorărĭ, desordine și o scădere morală atât de mare, „în cât nimenĭ, cel puțin de față, nu se maĭ găsesce de-a apĕrà instituțiunile „nóstre și starea politică în care ne aflăm. Un țipĕt general din năuntru și o

No. 6. 1853.

Două ordine de lucruri trebue să luăm în băgare de sémă în societatea omenéscă: unul arbitrar, factice și de învoială, product al nesciinței, dar trebuincios pentru timpul sĕŭ; cel-lalt natural, logic, adevĕrat și bun pentru orĭ-ce timp și loc.

Din ḑi în ḑi maĭ mult, sciința pune pe acesta în locul celuĭ-lalt.

Elementele facticĭ și arbitrariĭ modificându-se prin progres, tind a apune. Elementele firescĭ, fundamentale se modifică întărindu-se și determinându-se din ce în ce maĭ mult.

În cea d'întâiŭ categorie, intră clasele carĭ încep a se osebì atât de mult, că se cred de naturĭ osebite, ca castele Indiilor; trecem apoĭ la robĭ și ómenĭ liberĭ, la servĭ și domnĭ, și ajungem ast-fel la burghezie și proletariat (1), urmele cele de pe urmă ale privilegiuluĭ carĭ vor perì în curînd, ca să lase locul uneĭ societățĭ una și armonică. Una, prin lipsa claselor și egalitatea tuturor în asociațiunea generală; armonică, prin coordinațiunea tuturor funcțiunilor, prin iscusita întrebuințare a tuturor ómenilor, și prin îndestularea ce va da tuturor trebuințelor legitime.

Cât despre elementele firescĭ, ele aŭ mers cu totul invers. Națiunalitățile și gintele, în sila tuturor stavilelor ce li s'aŭ pus, le vedem din starea unuĭ simțimînt întunecat, instinctiv, desvoltându-se din ce în ce maĭ mult, afirmându-se și luând o formă, de nu maĭ învederată pentru toțĭ ochiĭ, dar maĭ țintată, maĭ pipăită pentru sciință.

Ca să ne convingem că gintele, familiile și națiunile sunt împărțirĭ și subt-împărțirĭ firescĭ specieĭ omenescĭ, este de ajuns să aruncăm o ochire asupra întreguluĭ ómenilor ce sunt pe tot pământul. În adevĕr, îĭ vedem împărțițĭ în stoluri marĭ carĭ sunt: ginta albă saŭ caucazică, roșie saŭ americană, galbenă saŭ mon-

---

„reprobațiune a Europeĭ întregĭ, aŭ condemnat edificiul nostru social întreg; „fără dar a avé trebuință d'a maĭ face vre-o opintélă ca să dărâmăm, n'avem „decât a păși la o organisare nouĕ, care să ne pue în armonie cu Europa civi„lisată; ca ast-fel să putem chezășuì că în viitor vom deveni pentru dînsa un „element de tărie și de prosperitate, iar nu un subiect de grije, de milă și chiar „de dispreț, cum eram până acum. Noua nóstră organisațiune are de obiect maĭ „cu deosebire ordinul politic și național. Și ca să pășim cu un pas sigur în„tr'acéstă lucrare gigantică, socotesc, cum am ḑis-o în articolul trecut, de da„toria mea de-a studià, într'acest ḑiar, ce este națiunalitatea."

(1) „În Românul": „la boĭerĭ și ceĭ-lalțĭ ómenĭ." (Nota Edit.)

gólă, négră saŭ etiopiană, și malaeză. Fie-care din aceste marĭ stoluri saŭ ginte sunt împărțite în familiĭ; ast-fel, ginta caucaziană în familiile slavă, teutonică, latină și altele, carĭ locuesc Europa, Asia și nordul Africeĭ. Fie-care familie este sub-împărțită la rîndul eĭ în națiunĭ; familia latină în națiunile franceză, italiană, spaniolă, portugesă și română. Fie-care din aceste ginte, fie-care din aceste familiĭ, fie-care din aceste națiunĭ are tipul eĭ, o colóre osebită, forme fisice și intelectuale osebite, și îndemânărĭ, dibăciĭ osebite. Cine póte, în adevĕr, tăgădui că Negrul și Caucasianul nu sunt douĕ ginte osebite, douĕ varietățĭ în specia umană; că Negrul este negru și Caucazianul alb; că conformațiunea capuluĭ unuia este osebită de-a celuĭ-lalt; că între facultățile Negruluĭ, cele afective sunt cele maĭ desvoltate, pe când la cel Alb predomnesc cele intelectuale? Tot ast-fel și cu ginta caucaziană; spre pildă, familia teutonică se osebesce de familia latină, avênd tot de-odată în comun caracterul particular ginteĭ. Teutonul saŭ Germanul nu este bălaiŭ-roșcat și Latinul ócheș? Forma obrazuluĭ lor nu este osebită? Facultățile lor afective și intelectuale nu aŭ nuanțe destul de însemnate? Cutare facultate nu predomnesce la German cu scăderea alteia, pe când la Latin se întâmplă cu totul din contră? Aceeașĭ osebire vedem între douĕ națiunĭ de aceeașĭ gintă. Trăsurile Italianuluĭ sunt maĭ clasice, și ale Francezuluĭ maĭ omenóse, cum ḑice d-l Henri Martin, adecă că aceștia se apropie maĭ mult de tóte tipurile omenescĭ, pe când cel-alt se apropie maĭ mult de tipul model, de ideal. Italianul este maĭ pasionat, Francezul maĭ entusiast. Cel d'întâiŭ maĭ susceptibil, cel de al doilea maĭ setos de rĕsbunare. Francesul maĭ logic, Italianul maĭ poet și ast-fel în multe. Așà dar nu numaĭ manifestațiunile de afară, cum învestmîntarea, moravurile, fac gintele, familiile și naționalitățile, ci încă și natura întrinsecă a fie-căreia. No. 6. 1853.

Osebirile dar sunt firescĭ la specia omenéscă, ca la tóte celelalte speciĭ ale Globuluĭ; și de aceea ceĭ carĭ ar voi să le strice și să facă din specia omenéscă o singură varietate, ar face ca grădinarul, care ar voi să facă toți trandafirii luĭ de un singur fel, de-ar fi chiar și cel maĭ frumos; ca muzicantul care s'ar încercà să reducă tóte notele într'una singură; ca legiuitorul care ar dori, prin educațiune, să ucidă orĭ-ce personalitate, orĭ-ce individualitate, și să siléscă pe toți cetățeniĭ unuĭ Stat la o identificare, ast-fel în cât unul singur să înfățișeze aidoma pe toți ceĭ-lalți.

No. 6. 1853.

Ce ne încântă și ne desmérdă în contemplarea universuluĭ întreg saŭ a fie-căreia din părțile sale? Nu óre acea mare varietate, acea felurime nesfîrșită și tot de-odată unitatea ce vedem în solidaritatea armonică a tuturor acelor lumĭ nesfîrșite?

Lupta între apĕrătoriĭ privilegiuluĭ, aĭ exploatării unora de către ceĭ-laltĭ și aĭ partizanilor egalității și frățieĭ, a împins spiritele eminente și inimele generóse la un comunism unde individualitatea erà suprimată și societatea devenià o mânăstire care conduceà lumea la nimicnicie.

Tot ast-fel, lupta între partisaniĭ sclavieĭ și aboliționiștĭ (1) a condus pe ómeniĭ progresuluĭ a vedé unitatea omenirii în distrucțiunea gintelor și a naționalităților. Partisaniĭ sclavieĭ, ca să deà o aparență de legitimitate blestematuluĭ comerț de ómenĭ, și ca să împace óre-cum consciința lor cu religiunea, rezemându-se pe o pretinsă josire a Negrilor, susținură, că feluritele ginte nu se trag din acelașĭ trunchiŭ, că nu sunt toțĭ ómeniĭ fiĭ aceleiașĭ perechĭ, și prin urmare că ginta cea négră nu este cuprinsă în evanghelie.

Aboliționiștiĭ ca să-ĭ combată, se siliră a demonstrà origina comună a tuturor ómenilor. D-l Prichard (2), între alțiĭ, ca să dovedéscă trunchiul comun al tuturor gintelor și națiunilor constată înlesnirea ce aŭ de a se unì și a produce generațiunĭ metise (3), din care apoĭ ĭes ginte și națiunĭ. Acésta nu se póte face nicĭ între dobitóce, nicĭ între plante, decât între speciĭ de acelaș gen și maĭ adesea între speciĭ de aceeașĭ clasă. și nicĭ o dată între speciĭ de gen osebit.

Fără a maĭ intrà în alte considerațiunĭ, dic că, chiar de ar fi adevĕrat că genul omenesc întreg s'ar fi trăgênd dintr'o singură pereche, tot n'aș vedé putința ca într'o ḍi tóte gintele, familiile și națiunile să se topéscă într'o unitate deplină a specieĭ umane. Ce fel, fiind-că fratele meŭ și eŭ suntem născuțĭ de acelașĭ tată și mamă, trebue ca într'o ḍi, prin educațiune și solidaritatea intereselor, să ajungem a ne perde personalitatea reciprocă, ca să nu maĭ avem amêndoĭ de cât una și aceeașĭ și să cădem ast-fel într'o identificare deplină?

---

(1) Aboliționiștiĭ, sunt aceĭa ce voiaŭ desființarea robieĭ.

(2) *James Prichard* (1785—1848), medic și anthropologist englez; a scris, între altele: „Researches on the physical history of man". 1813. (Nota edit.)

(3) Metis, care provine din douĕ feluri deosebite.

Chiar de s'ar împlini o asemenea absurditate, cred că nu este nicĭ un om care n'ar vedé că societatea ar perde, în loc de a câștigà.

Ceea ce ḑiseiŭ pentru indivizĭ este adevĕrat pentru ginte, familiĭ și națiunĭ: în adevĕr, omenirea n'ar perde óre când n'ar maĭ fi decât o singură gintă și o singură națiune? N'ar scădé și nu s'ar împuținà când n'ar maĭ aveà felurile personalităței, varietatea formelor, facultatea de a se manifestà felurit? Căcĭ, ce este ginta și naționalitatea, de nu formele și feluritele manifestărĭ ale omenirĭĭ?

Este adevĕrat că tótă desbaterea erà pe tĕrîmul Bisericeĭ creștine. Sciințele încă nu eraŭ destul de înaintate spre a demonstrà prin mijlócele lor egalitatea și frăția ómenilor, păstrându-le tot ce le este lor propriŭ.

Sociologia (1) n'aveà încă nicĭ numele chiar, nu se scia că afară din origină, omenirea este una, nu numaĭ în present ci în trecut și viitor, adecă una în spirit ca și în trup. Sciința ne descopere din ce în ce maĭ mult minunata armonie în nesfîrșitul varietăților; ea legitimézà tot ce este firesc în societate, și lasă în domeniul istorieĭ tot ce este factice, arbitrar saŭ de învoială. Totul ne arată unitatea geniuluĭ omenesc în coordinațiuoea tuturor elementelor ce-l compun, iar nu într'o unire care aduce neapĕrat cu sine desființarea a tot ce avem maĭ sfînt, personalitatea individuală și colectivă.

Istoria omenirĭĭ fusese atât de puțin studiată, atât de puțin cunoscută, în cât istoricĭĭ trataŭ pe om, acĭ ca o excepțiune, o minune pe pămînt, și se siliaŭ prin urmare a născocì o mulțime de fabule și sisteme, carĭ de carĭ maĭ absurde, și aci îl priviaŭ numaĭ ca o simplă specie a genuluĭ animal. Abià maĭ incóce ajunseră a înțelege că, în lumea fisică, este o lume spirituală care se desface din ce în ce maĭ mult, ca să iea asupra celeĭ fisice o putere legitimă, nu ca s'o sfărâme, ca să împedece și să slăbéscă lucrarea care s'a făcut în natură, ci ca s'o desvolte, s'o facă să rodéscă și să tragă afară tot ce este frumos și armonic într'însa; este o putere nouă, care se adaogă puterĭĭ fisice spre a conduce planeta nóstră la o perfecțiune din ce în ce maĭ mare, și ast-fel lumea spirituală avênd un trup și un cerc de lucrare maĭ înnalt să pótă la rîndu-ĭ să se ridice și ea maĭ sus în suirea eĭ spre per-

(1) Sciința socială.

No. 6. 1853. fecțiunea nesfîrșită. N'am trebuință a mai ḑice că acéstă lume spirituală este omenirea în cât se osebesce de lumea fisică.

Omenirea dar, spiritualisându-se, nu-și schimbă natura fisică; o măresce, o desvoltă, o întăresce, o înfrumusețéză, îĭ dă sanctificațiunea eĭ spirituală ca s'o facă neperitóre; ceea-ce face că cu cât omenirea se spiritualiséză, cu atât națiunile, familiile și ginții devin mai lămurite, mai hotărîte, mai personale, mai trainice.

Trebue să mai adaog că, fiind-că pe globul nostru aŭ fost două creațiunĭ, una fisică și alta spirituală, și fiind-că cea din urmă ce se face prin omenire, a început mult mai în urma celeĭ d'întâiŭ, ea urméză necurmat; nu trebue dar să ne mirăm de a vedeà încă omenirea în revoluțiunĭ marĭ, căcĭ ea este în stare de făptuire. Care-ĭ va fi termenul? Fi-va vre-odată unul? Nu sciŭ; dar sciŭ că tot ce a luat o formă bine determinată este încă priincios de modificărĭ, dar, nicĭ-odată de o preschimbare întrégă. Acesta este un adevĕr pentru lumea fisică ca și pentru cea spirituală.

Genul vegetal se împarte în multe speciĭ și sub-speciĭ. Putem prin combinărĭ și procedărĭ sciințifice să le modificăm, să le variem într'un cerc mărginit, dar nu ne este prin putință a formà un gen noŭ, o specie nouĕ. Asemenea nu putem reduce tóte speciele într'una singură, sub osânda de a le stricà, căcĭ prin curcitură o să recădem în speciele de unde am fost plecat, fără a puteà ajunge la una generală care să le înfățișeze pe tóte. Putem ḑice tóte acestea și pentru genul omenesc. Timpurile formațiunĭĭ gintelor, al familiilor și al națiunilor europene sfîrșit fiind, ele sunt încă priincióse de modificărĭ ţĕrmuite, dar nu însă de o formațiune nouĕ; cu atât mai mult este prin neputință a reduce genul omenesc la o singură formă, la o singură gintă.

IV.

După considerațiunile mai mult fisiologice ce aduseiŭ aminte în favórea cestiunĭĭ ce voesc să o vĕd odată limpede și lămurită, îmĭ pare că trebuie să căutăm și în istoria némurilor, care a fost mersul omenirĭĭ din puntul de vedere al ginților. Dacă mersul acela se face în sensul desvoltărĭĭ lor, va fi o dovadă mai mult că ele sunt legitime și neapĕrate pentru conservarea și progresul omenirĭĭ.

In timpurile de mai înainte, când partea fisică a omuluĭ predomnià în viéța sa, când consciința era puțin lucru și omul trăià mai mult prin facultățile sale instinctive, națiunalitățile se osebiaŭ puțin și mai cu sémă prin osebirĭ fisice și din afară.

Spre pildă, orĭ-cine își aduce aminte că Germaniĭ în timpurile dintâĭ aĭ istorieĭ lor eraŭ o glótă confuză, compusă din națiunĭ carĭ în aparență se făceaŭ și se desfăceaŭ neîncetat. Acestea sunt timpurile ante-diluviane ale omenirĭĭ, în cât privesc creațiunea spirituală. Aŭ trebuit secolĭ de lucru ca națiunile să se ginteze și să iea o formă hotărîtă și definitivă. Căcĭ, ca să ḑicem adevĕrul, în antichitate națiunile nu eraŭ constituite: nu se făcuse decât nisce încercărĭ. Evreiĭ, Greciĭ și Romaniĭ sunt maĭ mult excepțiunĭ; și chiar aceste excepțiunĭ nu înfățișéză óre ele caracterul adevĕrat al națiunalităților, ast-fel precum o vedem astăḑĭ? Atenianul tratà de barbar, adecă de străin, pe Grecul, care nu vorbià cu accentul atic; poporul grec erà cel maĭ civilisat din antichitate și cu tóte acestea fórte rar îșĭ aducea aminte de unitatea sa. Cât despre Roma, ea n'a fost decât o cetate, și Evreiĭ fură maĭ mult o sectă religiósă. Conviŭ însă că în fond atuncĭ chiar erà simțimîntul național, carele se manifestà prin cutare saŭ cutare formă.

Acestea sunt din popórele cărora desvoltarea intelectuală și morală le-a dat înlesnirea de a-șĭ face un ideal. Pentru cele-lalte carĭ nu puteaŭ personificà națiunalitatea lor nicĭ într'un Dumneḑeŭ, nicĭ într'o limbă cultivată, nicĭ în cetate, ea se resumă în viéța materială și în moravurĭ. Firesce, ast-fel trebuià să fie. Omul, ca să pótă trăi viața morală, are trebuință maĭ întâiŭ de viéța fisică; de aceea popórele barbare se ingrijaŭ de pămînt numaĭ. Goțiĭ, Ostrogoțiĭ, Vandaliĭ, și alte poporațiunĭ barbare, la întâia năvălire în Imperiul Roman, păreaŭ maĭ mult îngrijițĭ de pămîntul trebuincios hraneĭ lor, decât de a-șĭ garantà existența lor națională, și atât în cât eraŭ gata să-șĭ dea personalitatea, individualitatea lor națională, pentru o bucată de pămînt.

Pămîntul jócă un rol fórte de căpetenie chiar între națiunile civilisate. In adevĕr, o națiune maĭ înainte de tóte trebue să aibă un pămînt al eĭ, pe care să se pótă hrăni și desvoltà, și căruia printr'o lungă apropriațiune a luĭ la trebuințele sale, ajunge a-ĭ pune pecetea geniuluĭ sĕŭ. Atuncĭ numaĭ, pămîntul acela face parte din națiunea aceea, atuncĭ ea este datóre să-l apere ca însușĭ trupul eĭ.

No. 6. 1858. După cele ce ḑiseiŭ, se póte vedeà că în timpurile dintâĭ naţionalităţile eraŭ numaĭ în stare de făt (1), de rudiment; trăiră cu tóte acestea şi susţinură loviri uriaşe, vrednice a sdrobì orĭ-ce alt element factice. Toţĭ îşĭ aduc aminte de cotropirile cele marĭ ale antichităţiĭ, maĭ ales de-ale Romeĭ, sub domnia căreia totul fu sdrobit afară de naţionalităţĭ, care ĭeşiră din acea criză atât de viĭ şi tarĭ încât la rândul lor resturnară ele pe uriaşul acela care ameninţase existenţa lor.

Însăşĭ biruinţa barbarilor asupra Romeĭ se părù un minut că va fi fatală naţionalităţilor. Ceea-ce nu primiseră ca biruiţĭ, pe-aci eraŭ s'o priméscă biruitorĭ fiind. Puterea, bogăţiile, civilisaţiunea şi strălucirea vechilor domnĭ aĭ lumiĭ, îĭ amăgiră până a voì să fie Romanĭ. Dar acésta fu numaĭ o încercare deşartă. Omul, cu voe fără voe, reintră în natura sa. Barbariĭ carĭ se ţinură tare contra descompuneriĭ şi depeiriĭ ce aduce neapĕrat cu sine denaţionalisarea, se întórseră la căminul lor naţional şi numaĭ acolo putură să ajungă la civilisaţiunea în care-ĭ vedem astădĭ.

Când Roma nu maĭ erà de temut, naţionalităţile tot maĭ avură a luptà cu marĭ încercărĭ. Emigraţiunile şi prin urmare juxtapositiunile tuturor popórelor Europeĭ şi ale uneĭ părţĭ a Asieĭ şi chiar ale Africeĭ, fură un cataclism adevĕrat, care puteà să înnece naţionalităţile. Chreştinismul, cu spiritul sĕŭ cosmopolit şi nepĕsarea ce propoveduià glótelor pentru lucrurile lumiĭ aceştia, contribuià îndestul a înlesnì unirea saŭ maĭ bine amestecul tuturor individualităţilor naţionale. Când însă trecù furtuna şi ómeniĭ se coborîră din înălţimile mistice ale chreştinismuluĭ, naţionalităţile reapărură cu aceeaşĭ putere cu care ĭes plantele după revĕrsarea Niluluĭ. Lovitura Mahometismuluĭ fu cea din urmă şi una din cele maĭ furióse şi maĭ distructibile, însă, fără a isbutì maĭ mult decât cele trecute.

După acestea, veniră încercările Papilor şi Împĕraţilor germanĭ de-a realisà imperiul universal prin aglomeraţiunea silită a tuturor naţiunilor europene.

Dar tóte răsbóiele, tóte luptele, între amândoĭ competitoriĭ, saŭ ale fie-căruĭa petitor în parte cu naţiunile, nu fură pentru ele decât o înlesnire de-a se constitui; căcĭ în fundul tuturor răsbóielor religióse, politice saŭ civile, se desbat cestiunile naţionalităţiĭ şi ale

(1) Făt. Embrion. Formarea cea d'întâiŭ a seminţeĭ. Întâia încolţire.

libertății. Iată în puține cuvinte unele din cataclismele, furtunele și vicisitudinile, prin carĭ trecură naționalitățile și gintele, și ĭeșiră ast-fel precum le vedem astădĭ în Europa, adecă maĭ viĭ, maĭ caracterisate, maĭ determinate decât le vĕdurăm până acĭ. E! unde póte găsĭ cine-vă, în timpurile din nainte, națiunĭ carĭ, prin simțimîntul național, prin consciința individualității lor, și prin tinderea lor spre unitate, să se pótă compară cu Spania, cu Franța, cu Italia, cu Germania, cu România, și, maĭ ales cu acea nenorocită Polonie, care maĭ mult de o jumătate de secol de când este junghiată necurmat și fără a încetă de a fi națiunea cea maĭ vie? (1). No. 6. 1853.

Este lesne de vĕdut că aceeașĭ lucrare de creațiune fisică, care s'a făcut pe pămînt, se face și în omenire; adecă că fie-care cataclism aduce o creațiune nouă, maĭ deplină decât cea precedentă. Când cercetez omenirea în epoce osebite și fac în fie-care un paralelism între popórele civilisate și barbare, mĕ încredințez odată maĭ mult că civilisațiunea se face în folosul naționalității. Compară pe Grecĭ saŭ pe Romanĭ cu tóte popórele contimporane și veĭ vedé că Grecul se osebesce maĭ mult de Egiptén, de Evreŭ și însușĭ de Roman, decât un Celt de-un German, saŭ un Slav de un Sarmat.

Bag însă de sémă, că cu cât o națiune este civilisată, cu atât este maĭ tare și anevoie de-a o amestecà cu alta. Poporul evreŭ fu cel maĭ persecutat dintre tóte popórele lumiĭ, și cu tóte acestea, cu puțină osebire, Evreul de astădĭ este tot acela din timpiĭ luĭ Solomon, pe când din multe popóre barbare n'a maĭ rĕmas decât numele.

Istoria dar tótă confirmă, că progresul némuluĭ omenesc se face în folosul desvoltăriĭ naționalităților precum s'a făcut în folosul desvoltăriĭ personalității fie-căruia om. In adevĕr, cine ar puté susține că individualitatea s'a șters, fiind-că ómeniĭ, când se întâlnesc astădĭ, îșĭ daŭ mâna, în loc de-a-șĭ pune viziera și a luà sulița în mână, ca în evul-mediu? Cine ar puté contestà că urmările asociațiuniĭ sunt desvoltarea individuluĭ? Nimenĭ negreșit, decât ceĭ carĭ confundă individualitatea cu egoismul și asociațiunea cu comunismul monahal.

Dar, o maĭ repet, istoria îmĭ întăresce credința. Precum cele câte-vă individualități monstruóse carĭ se păreaŭ marĭ, fiind-că

(1) În „Românul": „... Cu România și în fine cu tóte națiunile din Europa de astădĭ." (Nota edit.).

No. 6. 1853. absorbeaŭ activitatea a miĭ de ómenĭ, dispar prin asociaţiune, lăsând loc tuturor individualităţilor de a se manifestà în originalitatea lor, creḍ că tot ast-fel individualităţile cele marĭ colective, precum Statele formate prin cotropire, vor dispărea, ca să lase tóte naţiunile a se manifestà în propria lor individualitate, prin asociaţiunea generală a tóteĭ Europe (1).

Un om ilustru, îmĭ ḍiceà într'o ḍi, când vorbĭam de naţionalităţĭ: cum veĭ puté descurcà elementele din carĭ se compun naţiunile Europeĭ, ca să poţĭ să le aşeḍĭ la locul lor? Juxtapositiunea a fost atât de înmulţită şi variată, încât este maĭ peste putinţă de a se descurcà şi a cunósce naţionalităţile şi familiile europene. Franţa, spre pildă, este óre gală, latină, burguinionă, francă, normandă, saŭ este amestec de tóte acestea?

Cestiunea revine la acésta: în palengeneziile, adecă în creaţiunile succesive ale omenirĭĭ, cum osebitele elemente ce eraŭ până atuncĭ se amestecară, cum cele nouă se formară şi care a fost partea fie-căruia din elementele cele vechĭ la formaţiunea cea nouă?

Acésta este o cestiune de o mare importanţă, asupra căreia sciinţa nu ne-a dat încă o deslegare deplină, sfîrşită, însă ea nu ne opresce de a constatà naţiunile ce vedem înaintea ochilor noştri. Spiritul, limba, îndemânările şi simpatiile, vor fi mijlócele de clasificare. Datinele ce avem până acum ne sunt de ajuns ca să avem asigurarea, că sciinţa va consfinţì într'o ḍi acéstă lucrare.

Cât pentru rĕspunsul de a dreptul ce s'ar puté da ilustruluĭ învĕţat, este că, dacă în Franţa aŭ fost juxtapositiĭ de multe naţiunĭ, se vede curat astăḍĭ că cu timpul a predomnit elementul galo-roman. Fisiologia ne spune că, atuncĭ când este împerechere între douĕ speciĭ, aceea care este maĭ numerósă şi maĭ tare, cu îndelungul absórbe cu totul pe cea-laltă, fără a maĭ rĕmâneà maĭ nicĭ-decum urme. Ne maĭ arată încă că sunt speciĭ carĭ aŭ afinitate între dînsele şi altele carĭ nu aŭ; că acestea, chiar când se pot împerechià, nu daŭ un resultat folositor, pe când unirea între speciĭ carĭ sunt făcute spre a se completà, dă resultate strălucite; specia produsă este maĭ presus de cele douĕ carĭ aŭ conceput-o. Spre pildă, Celtul şi Latinul, orĭ unde aŭ fost cât-và timp în contact, se topiră şi făcură acea gintă frumósă şi vîrtósă romană saŭ latină, care de maĭ mult de douĕ miĭ de anĭ merge în capul civilisaţiunii,

(1) În „Românul“: „prin asociaţiunea generală a tuturor“. (Nota edit.)

pe când Românii, unii mai de o mie de ani sub domnia Maghiarilor, și alții mai inundați de poporațiunile slave, rămaseră neatinși și neclintiți. Și aci este de luat în băgare de sémă, că fiind de aceeași religiune cu a Slavilor, s'ar fi putut înlesni unirea lor, și cu tóte acestea nu fură nici chiar modificați, ceea ce negreșit s'ar fi făcut dacă Românii ar fi fost în contact cu frații lor de ginta latină. No. 6. 1853.

V.

Când societatea erà încă pretutindeni în starea de pruncie și neajungerea sciințelor făceà pe om servul lucruluĭ pentru hrana vieții sale fisice, se înțelege că sclavia putù fi o tristă fatalitate prin care omenirea trecù ca să ajungă la un grad de civilisațiune. Trebuià ca o mulțime de ómeni să se lipséscă chiar de ceea ce erà trebuincios viețuiriĭ lor, spre a hrăni un numĕr mic de ómeni carĭ, scutiți de lucrul mâĭnilor, să pótă aveâ înlesnirea de a se pune cu totul pe studiul sciințelor, artelor și tuturor speculațiunilor curat intelectuale. Iacă de ce chiar Greciĭ și Romaniĭ în antichitate nu puteaŭ înțelege o societate civilisată fără sclavĭ. Cetățeniĭ ceĭ mai buni aĭ antichității reîmpingeaŭ în fundul inimeĭ lor tótă indignațiunea ce trebuià să simță pentru o asemenea monstruositate. A! cine ar puté să ne spue tóte trudirile luĭ Socrat și Platon în fața acesteĭ înfiorătóre enigme?

Cu timpul, grămădirea capitalurilor, desăvîrșirea măiestriilor, progresul sciințelor și desvoltarea intelectuală și morală făcură pe ómeni a sperà o societate mai bună; și nu se înșelară. Servagiul, precum am ḑis'o, venì în locul sclavieĭ și, în timpiĭ din urmă, lăsà și el locul sĕŭ proletariatuluĭ; și ast-fel, din progres în progres, iacă-ne într'o epocă în care toți ómeniĭ trebue să dobândéscă titlul lor de nobleță, adecă că lucrul nu va mai fi o sclavie, o osîndă ci o condiție de viéță tot de odată fiizică, morală și intelectuală, cu alte cuvinte, un mijloc de perfecționament și fericire.

Sper că nu va ḑice nimeni că societatea va perde, când, în loc de un numĕr mic, toți ómeniĭ aceleĭ societăți vor puté contribuì la desvoltarea eĭ morală și intelectuală.

Ceea ce ḑiseiŭ despre indivizĭ în societate, s'ar puté aplicà până la óre-care punct și la națiuni, privite din puntul de vedere al omenirii. În adevĕr unele cotropiri se pot scusà că aŭ pus o națiune în putință de a face civilisațiuniĭ o propășire.

No. 6. 1853. Romanii și Englezii sunt două pilde fórte însemnate; astăḑi însă ajunserăm la un progres ast-fel în cât asemenea cotropiri nu numai că nu sunt scusate, ci încă sunt criminale. Civilisaţiunea a ajuns într'un punt în cât fie-care naţiune este de ajuns sieşi, și póte prin însăşi ale sale puteri, și printr'o asociaţiune liberă cu cele-alte naţiuni, înaintă cu un pas statornic. Afară din acésta, pentru fie-care naţiune, consciinţa personalităţii, a valóreĭ, a demnităţii sale și nedreptatea ce este de a fi exploatată de o altă naţiune, este atât de desvoltată în Europa, în cât o naţiune cotropitóre și-ar istovi tótă energia înăbuşind mereŭ rĕscóla care ar fi permanentă. Austria., Rusia și Turcia o dovedesc astăzi de ajuns.

Condiţiile emancipaţieĭ sunt dar gata și ne silesc a o face; într'altfel omenirea va fi silită a merge înapoĭ, suposiţie absurdă, fiind în natura eĭ de-a merge neîncetat și tot înainte (1).

Acum să cercetăm de ce reîntregimea fie-căreĭ naţiuni în posesiunea personalităţii sale este neapĕrată spre a produce ceea ce ea este menită.

Precum individul nu póte fi tot ce natura l'a menit să fie, și nu póte produce tot ce este capabil, decât când în educaţiunea ce i s'a dat a ţinut socotélă de individualitatea, de facultăţile ce îĭ sunt propriĭ și chiar de turnura spirituluĭ luĭ, în alţi termeni, fără de a-ĭ înnecà personalitatea sa impuindu-ĭ una străină, asemenea și naţiunea nu póte produce, nu póte da omenirii tot ce este în puterea eĭ, decât când se desvoltă în însăşi elementele și condiţiunile sale naturale, și nu se mişcă decât prin însăşi spontaneitatea sa.

Pildele următóre pot explicà și completà gândirea mea.

Copiiĭ ómenilor celebri, din pricina individualităţii celeĭ marĭ a părinţilor, sunt maĭ tot-deauna maĭ jos, maĭ puţin decât ce sunt din natura lor; și pricina este fiind-că individualitatea lor sugrumată de a tatăluĭ, în tótă viéţa lor ne maĭ urmând din spontaneitate, rĕmân pentru tot-deauna o copie slabă. Acest fenomen se vede și în comunităţile catolice; afară din fórte puţine excepţiunĭ, produc ómenĭ de a doua mână, cel mult instrumente bune și nimic maĭ mult; disciplina, voinţa şefuluĭ înăbuşă individualităţile, și nu sunt decât rótele uneĭ maşinĭ, fórte tare în comparaţiune cu un individ,

(1) Rîndurile de la: „Austria, Rusia și Turcia...“ sunt suprimate în „Românul“. (Nota edit.)

dar fórte slabă în raport cu o asociaţiune în care tóte individualităţile ar rĕmâné în tótă întregimea şi cu tóte puterile lor. No. 6. 1853.

Aceste douĕ pilde se pot aplicà cu deplinătate la naţiunĭ. Istoria ne dă o mulţime de dovedĭ ca acestea ce aduseiŭ pentru individiĭ.

Galia şi Spania n'aŭ dat tot ce puteaŭ, decât după ce fură în posesiunea personalităţiĭ lor. Republicele micĭ ale Greciei şi ale Italiei aŭ produs pentru omenire maĭ mult decât naţiunĭ marĭ grămădite sub dominarea alteia. Ce óre a cîştigat civilisaţia cu subjugarea Poloniei? Rusia întrégă cu Polonia în slujba eĭ produce un Kopernik? Şi dacă avem un Mickiewicz este fiind-că s'a retras din realitate şi a trăit în Polonia sa independentă, una şi nedespărţită. Ce a produs Ungaria de atâţia secolĭ, de când este subt Austria civilisată?

Cotropirile, în ochiĭ multora, aŭ încă o scuză: aceea de a silì popórele barbare să intre pe drumul civilisaţiuniĭ; Romaniĭ în antichitate avură acéstă pretenţiune în Europa.

Decĭ dacă rolul cel d'intâiŭ al cotropirilor nu se maĭ póte aplicà în Europa, cu atât maĭ puţin acesta din urmă.

Vedem în adevĕr cu totul din contră; popóre cotropite silindu-se prin jertfe nepomenite a se civilisà, şi domnitoriĭ lor puindu-le funia de gât ca să-ĭ opréscă. Dar să presupunem un minut că însă-şĭ Rusia şi Austria ar intrà pe calea progresuluĭ şi ar voì să lase popórele ce sunt sub jugul lor să mérgă şi ele cu dînsele. Ast-fel chiar, dic că dacă inima acelor popóre este odată câştigată civilisaţiuniĭ, pentru popórele acelea ar fi o muncă deşartă, o lucrare ce or să fie silite s'o strice într'o ḑi; căcĭ tóte acele naţiunĭ civilisate subt o suflare străină, afară din condiţiunile lor firescĭ,—civilisaţiunea aceea fiind bastardă şi neproducĕtóre,—sunt silite în ḑiua emancipăriĭ s'o lepede ca pe un rod străin şi vătĕmător. A! fericit poporul care va puté să nu găséscă într'însul otrava străinuluĭ mult timp încă în urmă!

Acum rezemându-mĕ pe cuvintele şi dovedile ce am expus, cred că pot osîndì nu numaĭ pe partizaniĭ cotropirilor barbare de astădĭ, ci şi pe ceĭ carĭ, de le vor da o umbră de civilisaţiune, jertfesc naţionalitatea şi primesc ca naţiunea lor să se desvolte sub dominaţiunea străină. Dar ce ḑic! o asemenea desbatere maĭ póte avé o importanţă astădĭ când Europa este neapĕrat silită a se reconstituì îndată pe temeliile firescĭ ale naţionalităţiĭ, astădĭ când suntem în

No. 6. 1853. ajunul ḑileĭ în care tóte popórele trebue să fie reîntregite în posesiunea întrégă și deplină a personalităţiĭ lor? Negreșit că nu.

De aceea, deși glasul meŭ este slab, nu mĕ sfiesc a-l ridicà, cu convicţiunea că, fiind-că spune adevĕrul, el va străbate auḑul tuturor compatrioţilor meĭ. Și le ḑic:

Fraţiĭ meĭ pregătiţĭ-vĕ pentru ora cea mare și sfîntă, căcĭ nu maĭ este departe. Orĭ-ce preocupaţiune afară din acéstă idee este o peire. Nu primiţĭ, nu faceţĭ nicĭ o învoială pentru orĭ-ce altă condiţiune ar voĭ să vĕ facă afară din aceea a uneĭ Românĭĭ libere, una și nedespărţită. Un singur minut măcar nu vĕ învoiţĭ cu vrăjmașul. Nu credeţĭ că naţionalitatea se póte desvoltà sub suflare străină. Către voĭ maĭ cu sémă, fraţiĭ meĭ Românĭ de sub Austria, îndreptez aceste din urmă cuvinte; sunt încă între voĭ ómenĭ carĭ, uniĭ rĕtăciţĭ și alţiĭ orbiţĭ de interesele lor personale, fără a avé consciinţă de rătăcirea lor, vĕ îndémnă a suferì dominarea străină, sub cuvînt ca ast-fel străinul adormind în nepĕsarea luĭ, să vĕ lase puţină rĕsuflare, pe care s'o întrebuinţaţĭ la desvoltarea naţionalităţiĭ nóstre. Sfat otrăvitor, tactică de peire pentru toţĭ câţĭ aŭ urmat-o. Nu, fraţilor, făcênd pe mortul nu vom reînvià naţionalitatea nóstră. Adevĕrul n'a fost nicĭ odată slujit de amăgire și minciună. Crucificarea și chinurile deteră lumea sub domnia chreștinismuluĭ. Și apoĭ cum óre voĭ ómeniĭ dreptăţiĭ veţĭ isbutì a înșelà pe ceĭ carĭ sunt însăși amăgirea și prefăcĕtoria? Austria și Rusia nu ne vor da pace decât când piétra mormîntală va închide grópa ce viséză ele pentru tóte naţionalităţile și pentru a nóstră maĭ cu osebire. Creḑênd și afirmându-vĕ pe tótă ḑiua 'naintea vóstră și-a lumeĭ întregĭ, ast-fel numaĭ veţĭ puté ajunge a da naţiunĭĭ române un trup și un suflet din ce în ce maĭ mare, din ce în ce maĭ tare. Întórceţĭ-vĕ dar privirea, putinţile, aspiraţiunile către fraţiĭ voștri din cele-lalte părţĭ ale mumeĭ comune care se numesce România. Un singur simţimînt numaĭ vĕ este ertat a avé pentru Austria și Rusia: ură și vrăjmășie. Respingeţĭ tot ce vĕ vine de la ele, ca o cursă vicléná, ca o otravă de mórte, de care abià vĕ veţĭ atinge și trupul tot se va învenină. Inimarea simţimintelor vóstre, lupta eroică contra stăpînitorilor, chiar de-ar fi fără o isbândă a ḑileĭ, va fi cu mult maĭ folositóre naţionalităţiĭ nóstre și omenirĭĭ decât concesiunile cele maĭ largĭ ale Austrieĭ, și tóte favorurile Rusieĭ dobândite prin amăgire, adecă cu scăderea moralităţiĭ individuale și naţionale. Suntem un popor tînĕr și fecior și prin urmare cu totul eroic; este pasul cel d'intâiŭ

ce facem în acéstă carieră nouă ce omenirea și-a deschis la 1848. Ómenĭ, carĭ vĕ ḑiceţĭ înţelepţĭ, nu ne faceţĭ să intrăm în arenă cu mască de iezuit, căcĭ perduţĭ vom fi. No. 6. 1853.

Voĭ toţĭ, fraţiĭ meĭ, de la Tisa până la Marea-Négră, de la Dunăre până la Dnistru, ḑi și nópte aduceţĭ-vĕ aminte că isbăvirea fie-căruia din noĭ este numaĭ în isbăvirea a 10 milióne de fraţĭ aĭ noștri în trup și în suflet. Aduceţĭ-vĕ aminte că sufletul Românieĭ nu se póte manifestà decât în unitatea națională; că pe cât vom fi trunchiaţĭ în bucăţĭ, locul naţiuniĭ nóstre va fi gol în hora cea mare a omeniriĭ, și omenirea va suferì și noĭ vom suferì și maĭ tare.

V.

In limbagiul sciinţific se întrebuinţézĕ cuvîntul de gintă ca să arate cele cincĭ divisiunĭ marĭ ale genuluĭ omenesc carĭ sunt, precum am ḑis-o: ginta albă saŭ caucaziană, galbenă saŭ mongolă, roșie saŭ americană, négră saŭ etiopiană și malaesă. Ginta însășĭ se subtîmparte în familiĭ, spre pildă: familiile latine, germane și slave, carĭ sunt o parte din ginta caucasiană, al căreia rest locuesce în Asia și Africa. Ast-fel cuvintele ginte și familie aŭ semnificărĭ fórte lămurite; cu tóte acestea, în limbagiul ordinar, cuvîntul gintă este întrebuinţat în sensul de familie, și am fost silit a întrebuința acest cuvînt în acéstă semnificare, ca să nu pun o confusiune în spiritul cetitorilor meĭ, dacă din întâmplare voiŭ găsì vre-unul.

Tratând despre reconstituirea ginţilor, ating o cestiune care va părĕ póte la unĭ deșartă. Am vĕḑut ómenĭ carĭ, deși partizanĭ călduroșĭ aĭ naționalităţilor, nu voiaŭ să admită că reconstituirea ginţilor ar avé un înţeles. Căcĭ România, îmĭ ḑiceaŭ eĭ, să fie în raport maĭ direct, maĭ intim cu Italienĭĭ, cu Francezĭĭ, decât cu Germanĭĭ, cu Ungurĭĭ și Slavĭĭ, vecinĭĭ eĭ?

Departe de mine ideia de ostilitate între ginţĭ, nu maĭ puţin decât și între naţiunĭ saŭ între ómenĭ. Asemenea vrăjmășĭĭ eraŭ nenorocitele condiţiunĭ ale nesciinţeĭ, ale trecutuluĭ. Solidaritatea și frăţia ginţilor, popórelor și individilor, sunt condiţiunile societăţiĭ viitóre, în triumful căreia cred, și voesc a contribuì din tóte puterile mele a grăbì mersul eĭ.

Insist însă pentru reconstituirea ginţilor, căcĭ cred că este un mijloc maĭ mult pentru desvoltarea omuluĭ, un scut maĭ mult

No. 6. 1853.

pentru a ne apĕrà de ostilităţile şi răsbóiele ce pot să maĭ ţină între ginţĭ. Voesc, punêndu-le în faţă una cu alta în tótă întregimea lor, să învéţe a se respectà şi a-şĭ da mâna una alteia ca egale. Ast-fel vom da cea de pe urmă lovire ideiĭ de cotropire.

Impĕratul Nicolae nu va maĭ puté exploatà Panslavismul (1) făcênd pe Slavĭ a crede că prin mulţimea lor, sunt menìţĭ a cotropì Occidentul, când va scì că în Europa nu maĭ sunt naţiunĭ singuratice, ci ginţĭ tot atât de numeróse, tot atât de compacte, ba şi maĭ tarĭ decât ginta slavă.

Dacă o naţiune este o individualitate care are dreptul de a existà prin ea însăşĭ, cu atât maĭ mult o gintă a căreia personalitate fisică, intelectuală şi morală este maĭ tare şi maĭ osebită. Dovadă că în ţĕrile germane şi slave se confundă indivíduiĭ feluritelor naţiunĭ din ginta latină, şi se iea numaĭ tipul ginteĭ. Tot asemenea şi în Franţa, afară de ceĭ carĭ aŭ făcut un studiu particular despre naţiunile germane, nu deosebesc un Suedez de un Prusian saŭ de un Olandez; tot ce vĕd este ginta germană.

Raporturile intime, schimbul ideilor şi simţimintelor între naţiunile de aceeaşĭ gintă, sunt trebuincióse desvoltării fie-căreia dintr'însele, căcĭ efectele lor sunt maĭ nemijlocite decât cele produse prin relaţiunile naţiunilor de genurĭ deosebite.

Românii, spre pildă, pe cât timp se inspiraŭ, prin studiile lor, numaĭ de geniul german, România rĕmase străină progresuluĭ; când însă studiară şi în Italia şi maĭ cu sémă în Franţa, putură iniţià naţiunea lor la civilisaţiune.

O maĭ repet, nu voesc a ḑice că nu trebue să fie relaţiune de schimb de ideĭ şi simţiminte între ginţĭ osebite, dar ḑic că schimbul acela trebue să se facă pentru ideĭ de o altă natură, de un ordin maĭ înnalt şi de o înrîurire maĭ puţin directă.

Ginţile sunt individualităţĭ marĭ colective ale omeniriĭ, şi, ca tot ce este în natură, aŭ cuvîntul lor de a fi. Trebue dar ca acel cuvînt să-l căutăm şi să profităm de dînsul.

Pe cât nu sciurăm fisiologia genuluĭ omenesc, nu cunoscurăm acea clasificaţiune minunată ce ne-o dă astăḑĭ sciinţa; acum însă că o cunóscem, ar fi o nesocotinţă a o negà şi a voì să o sfărâ-

(1) În „Românul“ : „..... Panslavismul nu se va maĭ puteà exploatà.“ (Nota edit.).

măm. Cu cât cercul desvoltării sale se lărgesce, cu atât omul cresce mai mult. Tóte aceste împărțiri și subtîmpărțiri ale specieĭ omenescĭ sunt spre folosul eĭ. Precum în sciințe, prin mijlocul clasificăriĭ, ajungem la speculațiunile înalte, Dumnedeŭ făcù și pentru om, din acéstă minunată clasificațiune a genuluĭ omenesc o scară prin care să se pótă sui până la dînsul. Treptele scăriĭ aceștia sunt căminul domestic, națiunea, familia generică și ginta. No. 6. 1855.

In adevĕr, omul suge la sînul maiceĭ sale cea dintâiŭ viéță morală; pe genunchiĭ tatăluĭ sĕŭ primesce întâia rază care îĭ luminézá inteligența, și în cercul comuneĭ învață a iubì pe semeniĭ sĕĭ. In urmă, îl ieà patria pe aripele eĭ, ca să-ĭ arate un orizon despre care nicĭ că visase încă; îl face a simți că bate în peptul sĕŭ inimele maĭ multor milióne de ómenĭ; înțelege solidaritatea și frăția, este gata a se jertfì, este sacrat cetățean. In inima națiunilor de aceeași familie, cercul fraților sĕĭ se lărgesce, se simte maĭ tare decât Samson, viéța devine pentru dînsul o armonie, totul cresce, totul se întinde, plutesce în largul mării. Ginta îl inițiază, maĭ mult decât orĭ-ce alt, în tainele vieței generale. Făcêndu-ĭ pipăite individualitățile cele marĭ ale omenirii, îĭ arată că este o clasificațiune transcendentă, îl învață că omul nu este o anomalie pe pămînt, ci coróna acesteĭ lumĭ armonice. Tot ginta îl introduce în omenire, și omenirea, făcêndu-l să înțelégă o lume morală lângă cea fisică, îĭ dă drumul în nesfîrșit, și ast-łel se sue până la Dumnedeŭ, sigur de acì înainte de nemurirea sa.

7. — DESPRE ROLUL ROMÂNILOR DIN PRINCIPATE ÎN RĂSBOIUL ACTUAL. No. 7 1854.

(Memoriŭ făcut în 1854; publicat în „Românul“ No. 336 din 2 Decemvrie, 1861).

Este vorba de răsboiul început în 1853 între Turcia și Rusia, răsboiŭ, în care intervenirĕ, în 1854, ca aliate ale Turcieĭ: Franța, Anglia și Sardinia.

Ion Brătianu vedeà în Românĭ singurul element în Orient, pe care Puterile occidentale s'ar fi putut rezimà într'un mod eficace în acest rĕzboiŭ, și în participarea Românilor la luptă singurul mijloc al reînălțăreĭ poporuluĭ nostru.

Vĕdênd atitudinea nedecisă a Porțiĭ către Principatele române și maĭ ales purtarea Pașeĭ de la Calafat desarmând și înapoind fără apĕrare în mijlocul Rușilor pe grăniceriĭ, carĭ veneaŭ

No. 7. 1854.

să-ĭ ofere ajutorul braţelor şi armelor lor, s'ar păré că Turcia nu scie încă nicĭ astădĭ puterea elementuluĭ român şi utilitatea ce ar puté trage din el în răsboiul actual. Să ni se permită dar câte-vă reflexiunĭ destinate a luminà acest îndoit fapt, chiemând asupra Românieĭ atenţiunea Guvernuluĭ turc şi maĭ ales a Puterilor occidentale.

Singurele puterĭ active ale Turcieĭ afară de Musulmanĭ, sunt Sîrbiĭ şi Româniĭ. În răsboiul actual contra Rusieĭ, Româniĭ singurĭ sunt sinceri cu Pórta.

Acésta e uşor de demonstrat.

În adevĕr, orĭ câte îmbunătăţirĭ ar fi avut condiţiunea raialelor, tóte poporaţiunile creştine puse în dependinţa imediată a Imperiuluĭ, Grecĭ, Armenĭ, Bulgarĭ, etc., urmézà cu tóte acestea a fi tratate ca ţérà cucerită şi nu se bucurà de nicĭ un drept politic, nicĭ chiar de acela de a servì în armată şi sunt prin acésta chiar ostile Musulmanilor dominatorĭ. Cele treĭ Principate numaĭ, avênd o armată naţională, pot să iea o parte activă la răsboiul ce Rusia a provocat în Orient, şi încă avênd drepturĭ ce le constituesc o administrare independentă, aŭ un interes capital şi comun cu Turcia de a respinge cotropirile Rusieĭ.

Dar din aceste douĕ poporaţiunĭ, Sîrbiĭ şi Româniĭ, numaĭ pe aceştia din urmă pot adversariĭ Rusieĭ să compteze de sigur şi în orĭ-ce cas.

Este jumĕtate de secol de când Serbia erà încă o provincie turcéscă, şi numaĭ printr'o insurecţiune şi prin rézimul Rusieĭ a cucerit semi-independenţa de care se bucurà adĭ. Acest interval a fost preà scurt pentru ca ura contra vechilor dominatorĭ să fi dispărut cu totul în Serbia, maĭ ales în masa poporuluĭ, a căruĭ animositate este neîncetat aţiţată de presenţa Turcilor, carĭ urmézà a ocupà fortăreţele ţĕrĭĭ. Pe de altă parte, poporul nutresce în fond pentru Rusia simpatiĭ profunde, întemeiate pe motive vechĭ. Originea slavă a Sîrbilor, afecţiunea lor pentru religiunea grécă, lipsa orĭcăreĭ civilisaţiĭ anterióre şi situaţiunea lor de popor cucerit i-aŭ făcut uşor susceptibilĭ la propaganda Rusieĭ şi fiind-că n'aŭ primit de la dînsa decât servicĭĭ, fără să se fi presentat până acum vre-o împrejurare care să-ĭ edifice asupra desinteresărĭĭ ḑiseĭ lor protectóre, staŭ încă deschişĭ la acéstă influenţă.

Posiţiunea Principatelor române către Turcia şi Rusia este cu totul diferită.

Noĭ Românii n'am fost nicĭ odată cuceriţĭ de Turcĭ. În timpul lungilor răsbóie ce aŭ susţinut cele douĕ popóre unul contra altuia, dacă Turciĭ aŭ pătruns adesea pe pămîntul nostru şi noĭ asemenea i-am vînat adesea până la Adrianopole; dacă eĭ aŭ avut în posesiunea lor fortăreţe pe ţĕrmul nostru, stindardul român a fluturat adesea-orĭ pe fortăreţele de pe ţĕrmul opus; şi dacă am recunoscut suzeranitatea Sultanilor, tratatele ce consacră acéstă suzeranitate ne asigură în schimb atâtea avantagiĭ, încât posiţiunea nóstră, considerată cu a Musulmanilor, póte fi socotită ca o posiţiune privilegiată. De acĭ provine lipsa între cele douĕ naţiunĭ a ureĭ, a dispreţuluĭ, ce nasce de ordinar din raporturile între sclav şi stăpîn. No. 7. 1854.

De altă parte, originea latină a Românilor, participarea lor anterióră la civilisaţia occidentală, aspirarea lor necurmată către acéstă civilisaţie, posiţiunea lor neutră, óre-cum, în sînul Bisericeĭ grece (căcĭ Românii sunt maĭ mult chreştinĭ decât ortodoxĭ grecĭ), starea lor politică, resultând din menţinerea independenţeĭ lor interióre, viéţa naţională, ce a persistat la eĭ,—tóte aceste cause aŭ făcut pe Românĭ să aibă o posiţiune excepţională în Orient. Eĭ aŭ fost tot-deauna acolo representanţiĭ lumeĭ occidentale, inimicĭ a tot ce împedica progresul, inimicĭ prin urmare aĭ Rusieĭ.

Papiĭ înţeleseră importanţa Românilor din secolul XII şi, pe cât timp ţinură sceptrul, sceptrul societăţiĭ occidentale, făcură apel la dînşiĭ în numele Romeĭ, mama lor patriă.

Când Ţariĭ ajunseră pe scena lumiĭ cu pretenţiunea d'a o domină, Principatele atraseră maĭ ales atenţiunea lor. Nu e o ţéră, afară de Polonia, în care eĭ să fi făcut maĭ multe intrigĭ, dar în deşert, Românii aŭ devenit din ce în ce maĭ mult inimiciĭ lor. În deşert Petru-cel-Mare tratéză pe ceĭ doĭ Principĭ de Suveranĭ independenţĭ şi-ĭ numesce amiciĭ şi aliaţiĭ sĕĭ, în deşert le face cele maĭ splendide promisiuuĭ. În 1711 Brâncovénu, Domnul Ţĕriĭ Românescĭ, nu rĕspunde de loc la apelul luĭ în contra Turcieĭ şi Moldova îl părăsì fără voia luĭ Cantemir, Domnul sĕŭ; acésta nu contribuì puţin la pierderea aceleĭ memorabile bătăliĭ de la Prut, în care Caterina fu nevoită să facă *tóte sacrificiile* spre a scăpà armata muscăléscă şi pe Ţar din mânile Turcilor. În deşert toţĭ Ţariĭ şi tóte Ţarinele vorbiră în favórea Principatelor în tóte tratatele lor cu Pórta, Românii *ingraţi* nu se încredinţară în curăţia intenţiunilor acesteĭ Puterĭ care la orĭ-ce moment şi chiar fără voiă-le,

No. 7. 1854.

vreà a-ĭ protege. In deşert şcólele Guvernuluĭ rus şi funcţiunile publice eraŭ deschise Românilor cu aceleaşĭ privilegiĭ ca şi nobilimiĭ rusescĭ, Românii *nu sciură a le apreţuì* şi strălucirà prin lipsa lor.

In fine, anexarea de la 1812 a Basarabieĭ, provincie a Moldoveĭ, la imperiul rus veni de dete dreptate preveţiunilor Românilor şi nu maĭ rĕmase nicĭ o îndoială în spiritul lor despre sórta ce le pregăteaŭ Ţariĭ. Aşà în 1821, când Europa, cu totul entusiastă de deşteptarea anticeĭ Greciĭ, nu vĕdù decât pe Grecĭ şi pe Turcĭ, Românii vĕdură pe Rusia.

Revoluţiunea antirusă a Ţĕriĭ-Românescĭ dejucă intrigele, ce Rusia urdise în tot Imperiul turc, cu scop d'a pune mâna pe dînsul printr'o resturnare generală. Domnul Tudor Vladimirescu, care se pusese în capul mişcăriĭ române, în loc de a se declarà contra Turcieĭ şi de a chemà pe Ruşĭ în ajutorul sĕŭ, cum doriaŭ eĭ, se declară pentru Pórtă, recunoscù vechile tratate carĭ legaŭ Principate cu Turcia şi spre a puté resistà Rusieĭ, făcù apel la protecţiunea Puterilor celor marĭ europene. Din nefericire nicĭ Turcia nicĭ cele-lalte Puterĭ nu înţeleseră de loc mişcarea română, cu mult maĭ imposantă în politică decât mişcarea grecéscă. Domnul Tudor cădù sub pumnalul luĭ Ipsilante, general rus, care petrecuse în Principate în fruntea unuĭ corp de voluntarĭ, organizaţĭ în Rusia; şi Turciĭ veniră apoĭ, ca să deà lovitura de mórte revoluţiuniĭ. Dar, deşì sugrumată maĭ din nascere, ea tot dete fructe în viitor. Invasiunea rusésca care erà iminentă fu oprità, lipsindu-ĭ pretextul. Grecia în loc d'a devenì prada unuĭ noŭ cuceritor, puteà lucrà la independenţa sa. Cât despre noĭ, scăpaţĭ de Domniĭ fanarioţĭ şi de influenţa rusésca, puturăm da o mare desvoltare naţionalităţiĭ nóstre, care nu fu oprità decât de invasiunea muscălésca din 1828, când şcólele nóstre furà schimbate în grajdurĭ şi în spitale, cum furà şi după douĕ-ḑecĭ de anĭ, în 1848, cum sunt şi astădĭ, în 1854.

Prin tratatele din 1829, semnate la Adrianopole, Rusia îşĭ conservà amestecul în administrarea Principatelor, pe când Turcia fu redusă la tristul rol de complice al tuturor atentatelor contra drepturilor Principatelor. Românii protestară de maĭ multe-orĭ prin tóte mijlócele, chiar prin arme: tótă lumea scie că pentru a impune Regulamentul organic, Rusia fu nevoità a îndrepta tunurile.

În fine 1848 vine. Împĕratul Nicolae, ca şi cum ar fi voit să dea dinainte o desminţire acelora ce, pentru interese bine cunoscute

astădĭ, eraŭ să cânte pe tóte tonurile dreptatea, moderarea sa, devotamentul sĕŭ la causa ordineĭ şi păciĭ, voĭ să intre în Principate spre *a le ferì de flagelul revoluţionar*. La acéstă ameninţare, Românii, fără să-şĭ calculeze puterile, rĕspunseră printr'o răsculare generală a tóteĭ Ţĕrĭ Românescĭ şi Ruşiĭ se opriră treĭ luni în Moldova, unde intraseră înainte d'a avé ţéra timp de cugetare, şi nu năvăliră în Muntenia decât pe urmele Turcilor, carĭ serviră d'astădată de antegardă a inimiculuĭ lor spre a sfărîmà singura barieră ce-ĭ adăposteaŭ din partea acésta.

Acest episod mi-aduce aminte suveniriĭ fórte triste, dar le depărtez de mine, căcĭ scopul meŭ nu este a înveninà lucrurile, ci a le luminà, în interesul ţĕriĭ mele, a căreĭ causă este aşà de tare legată cu a Turcieĭ. Şi dacă ating unele lucruri, este pentru ca să atrag atenţiunea Guvernuluĭ otoman, pentru că creḑ că a venit momentul, în care, condus de propriul sĕŭ interes, de nu printr'un simţimînt de dreptate şi echitate, el va luà altă atitudine faţă de Românĭ, va încetà d'a ascultà consiliele perfide ce inimicul sĕŭ de mórte îĭ strecóră în umbră, ne maĭ putênd a-ĭ dictà ordine în ḑiua méḑă mare, nu se va lăsà de loc prinde de tentaţiunile, ce câţĭ-và Românĭ îĭ vor oferì spre a căpĕtà favorurile sale, cum aŭ avut şi p'ale Rusieĭ, nu va întinde pretenţiunile sale maĭ mult decât póte suferì simţimîntul naţional, saŭ în fine, că se va inspirà din trecut spre a-şĭ trage o regulă de purtare în present. În adevĕr, ceea-ce a câştigat Pórta altă-dată luând, în disprețul tratatelor, fortăreţele rîpeĭ stângĭ a Dunăriĭ, e aceea că Rusia le-a dărâmat cu concursul Românilor; de óre-ce, dacă aceştia le-ar fi avut în posesiunea lor, s'ar fi unit cu Turciĭ spre a le apĕrà. — Ce a câştigat înlocuind capiĭ indigenĭ prin Domnĭ fanarioţĭ? A dat Rusieĭ instrumente spre a ruinà Principatele şi a pus ast-fel ea însăşĭ prima piétră a Protectoratuluĭ.—Ce a câştigat în 1821 sugrumând regenerarea unuĭ popor a căruĭ causă erà chiar a eĭ? Ce a câştigat prelungind ocupaţiunea Principatelor şi dând ast-fel ocasiune Rusieĭ să intervie în favórea lor? Ce a câştigat lăsând, chiar după evacuare, un corp de oştire, prea puţin numeros ca să oprésckă ţéra de a fi cuprinsă de Ruşĭ şi îndestulător spre a o apĕsà şi a o stórce? Aceea că în 1828 Ruşiĭ aŭ venit la Dunăre fără să deà o puşcă, căcĭ Românii n'aveaŭ nicĭ un interes de-a apĕrà pe vechiĭ cotropitorĭ contra celor nouĭ. Ce a câştigat în 1848 unindu-se cu Ruşiĭ spre a comprima avîntul naţionalităţiĭ române? Ce a câştigat ţinênd în exil

No. 7. 1854.

pe patrioții români și dând țéra pe mâna creaturelor rusescĭ? Aceea că în 1853 armata muscăléscă, în loc de a găsi în calea sa o națiune de maĭ bine de 5 milióne de ómenĭ, gata a-ĭ opri trecerea, a trecut prin Principate ca prin nisce țĕrĭ dejà cucerite.

Românii, așà precum îĭ vĕdurăm, cu vre-o 30—40 de miĭ de ómenĭ gata a intrà în linie și putênd ridicà, în puțin timp, încă atâția, Românii formând o masă compactă de maĭ mult de 5 milióne de locuitorĭ, socotind și pe ceĭ din Basarabia, și putênd grupà în juru-le 6—7 milióne de alțĭ Românĭ, carĭ primesc impulsiunea lor, sunt, cum am ḑis la început, singurul element în Orient, pe care se póte cine-và rezimà, într'un mod eficace, în răsboiul actual și care să pótă contrabalanțà influența ce Rusia, nu se póte negà, a reușit a-și creà între poporațiunile slave și grece din Turcia.

De aceea conjur, atât în numele umanității cât și al interesuluĭ comun, conjur pe Turcia și pe Puterile occidentale de a nu ne maĭ lăsà în neastâmpĕrul uneĭ așteptărĭ prea mult prelungite. Rĕspundă odată la necurmatul nostru apel! Vie-ne vorba bună! Ḑică-ni-se: „Românĭ din 1821, Românĭ din 1848, cariera vĕ este deschisă, voĭ trebue acum să vĕ arătațĭ demnĭ de străbuniĭ voștri, demnĭ de acéstă patrie pe care o iubițĭ așà de mult și care vi se garantéză a vóstră de acum înainte!“ Și țéra de la un cap până la cel-lalt va tresărì și toțĭ vom fi în picióre fără distincțiune de clasă, căcĭ Dumneḑeul nostru al tuturor este Dumneneḑeul patrieĭ. De la Dunăre până la Nistru nu va fi decât un câmp de bătălie unde vom arătà Europeĭ că dacă ne-am lăsat cotropì, n'a fost din lipsă de patriotism și de bărbăție.

No. 8. 1855.

8. — MEMORIU ASUPRA IMPERIULUĬ AUSTRIEĬ ÎN CESTIUNEA ORIENTULUĬ. (1)

(Publicat în limba franceză, la Paris, 1855; reprodus în traducere în „Românul“ No. 125, 126, 131, 132, 133, 136 din 6 (18), 7 (19), 10 (22), 11 (23), 12 (24), 16 (28) Maĭ, 1860.)

I.

Cu ocasiunea cestiuniĭ Orientuluĭ și a roluluĭ ce Austria jócă în acéstă cestiune, atențiunea ómenilor politicĭ s'a fixat din noŭ asupra acesteĭ puterĭ.

---

(1) „Începem astăḑĭ publicarea unuĭ memoriŭ asupra Imperiuluĭ Austrieĭ ce „s'a dat Împĕratuluĭ Napoleon în timpul răsboiuluĭ Orientuluĭ de către d-l Ion

Fiind-că opiniunea ce se exprimă în genere asupră-ĭ, este de nu mĕ înşel, plină de rătăciriĭ şi de pericole, am creḑut de datoria mea de a consemnà acì pe aceea ce mĭ-am format-o eŭ printr'un studiŭ îndelung, chiar la faţa loculuĭ. No. 8. 1855.

Austria este puternică saŭ slabă, după puntul de vedere în care se va pune cine-và, după chipul cum se va purta cu dînsa, şi după timpul ce i se va lăsà spre a se fortificà.

De când Napoleon I luă sceptrul Imperiuluĭ german de la Casa Austrieĭ, de când creă Regate cu totul independente, şi de când deşteptarea Germanieĭ se făcù subt auspiciile Prusieĭ, acésta rĕmăsese singura putere morală din tótă naţiunea germană, de óre-ce Casa de Habsburg fu óre-cum exilată din comunitatea germanică.

În adevĕr ea nu maĭ represintà nimic în Germania. Trecutul dispăruse cu sceptrul Sfîntuluĭ Imperiŭ, cât despre present, Guvernul Vieneĭ, nu numaĭ nu ajută pe Germanĭ în calea cea nouă pe care intrauŭ, dar se arătà fórte ostil ideilor carĭ făceauŭ viéţa cea nouă a Germanieĭ, şi le persecutauŭ în numele Sfinteĭ Alianţe. Şi trebue să adaug că imensa majoritate a poporaţiuniĭ Imperiuluĭ austriac aparţinea unor rase străine raseĭ germanice, şi că tóte aceste State, conservând individualitatea lor, constituţiunile lor particulare şi privilegiile lor locale, nu eraŭ accesibile la influenţa Guvernuluĭ central. Din causa acésta desvoltarea se făceà în favórea naţionalităţilor, aşà în cât Guvernul riscà de a se desgermanisà el, iar nicĭ-decum de a puté germanisà restul Imperiuluĭ, cum ar fi dorit Germania. Ast-fel Austria se aflà în faţa Germanieĭ, nu numaĭ ca inimică a ideilor eĭ, dar şi ca limită a elementuluĭ german şi ca adversara intereselor sale materiale.

Revoluţiunea din 1848 trebuià firesce să pună în pericol existenţa unuĭ Imperiŭ care se aflà într'o asemenea situaţiune ; Austria, în adevĕr, fu aprópe de a fi desmembrată, fie-care rasă creḑênd că a sosit momentul de a scăpà de acéstă epitropie sgomotósă şi de a se reconstitui în naţiunĭ independente; şi Ger-

„Brătianu. Acest memoriŭ, s'a tipărit cu óre-carĭ modificărĭ, negreşit, încă din „anul 1855, şi tóte ziarele franceze aŭ reprodus multe părţi dintr'însul şi aŭ fă„cut o dare de sémă fórte în favórea autoruluĭ. La noĭ însă, este maĭ de tot ne„cunoscut, şi creḑurăm că acum maĭ cu sémă ar fi de un interes politic a fi cu„noscut în sfîrşit şi de Românĭ, pentru interesele cărora a fost înfăţişat atuncĭ „Împĕratuluĭ Francezilor şi publicat apoĭ pentru acelaş scop.“ (Nota redacţieĭ Românuluĭ).

No. 8. 1855.

mania străvedeà cu óre-care plăcere posibilitatea reîntórcereĭ în sînul mareĭ familiĭ germane, a copiilor sĕĭ din ţéra Austrieĭ, până atuncĭ închişĭ, pare-se, într'un Imperiŭ străin.

Iată pentru ce salutea Imperiuluĭ austriac nu venì de la Germanĭ, ci de la Ungurĭ.

Aristocraţia maghiară, la umbra lupteĭ sale naţionale în contra absorbiriĭ austriace, conservase nisce drepturĭ feudale fórte întinse; ea simţise însă, înainte chiar de a venì revoluţiunea din 48 să i le răpéscă, că trebuià să caute alt unde-và, iar nu în privilegiile sale seniorale, basa posiţiuniĭ sale excepţionale în naţiune. Şi luând pe Englitera de pildă, ea cercă să o afle în acţiunea politică şi despărţită de Austria; căcĭ pe acest tĕrîm se simţià slabă pentru a luptà cu cele-lalte popóre ale Imperiuluĭ, concurenţiĭ sĕĭ. S'o spunem pentru onórea lor, acest tărîm erà de-altminteri antipatic Ungurilor, pentru că erà străin şi inimic naţionalităţiĭ lor. Ea voì dar să-şĭ creieze o scenă politică maghiară, şi pentru acésta ea arătă maseĭ naţiuniĭ formarea uneĭ marĭ Puteri ungare, prin maghiarisarea Slavilor şi Românilor din ţĕrile ce se ţineaŭ saŭ carĭ se ţinuseră de cununa Ungarieĭ.

Revoluţiunea din 48 surprinse pe Maghiarĭ în acéstă lucrare audaciósă şi strălucitóre, dar pentru dînşiĭ cu totul stérpă; ea fu încă chiar pentru Românĭ şi Slavĭ o îmboldire maĭ mult în desvoltarea proprielor lor naţionalităţĭ; şi vîrtejul revoluţionar paralisând maşina guvernamentală a Imperiuluĭ, tot de odată cu răpirea privilegiilor nobililor maghiarĭ, descoperì atuncĭ atâtea naţionalităţĭ câte rase eraŭ în Imperiŭ, declarându-se tóte existând fie-care prin ea însă-şĭ. (1)

Aristocraţia maghiară se află dar în acelaş pericol ca şi casa de Habsburg. Se făcù o înţelegere tacită între ceĭ douĭ adversarĭ carĭ se combătuseră pân'atuncĭ: Guvernul garantă individualitatea şi integritatea regatuluĭ Ungarieĭ, anexându-ĭ şi marele principat al Transilvanieĭ; Maghiariĭ asemenea se obligară a ajutà Guvernul imperial cu braţele lor şi cu baniĭ lor pentru a conservà unitatea imperiuluĭ; fie-care, se înţelege, cu cugetarea d'a înşelà asociatul sĕŭ la prima ocasiune favorabilă.

Casa de Habsburg, venindu-şĭ în simţirĭ din ameţéla produsă

(1) Declararea adunăriĭ de 50.000 de Românĭ în câmpia Blajuluĭ. în Transilvania, în 1848, Maiŭ 4.

de prima sguduitură, se încongiură cu ómenĭ eminenţĭ ale căror interese eraŭ strâns legate de existenţa Imperiuluĭ, şi-şĭ formă astfel un sîmbure de ómenĭ de Stat carĭ, avênd pe lângă dibăcia cancelarieĭ austriace, inimoşia şi cutezanţa ce dă pericolul, sciură a învârtì evenimentele în folosul restaurăriĭ Guvernuluĭ imperial. No. 8. 1855.

După ce Boemia fu supusă, mişcarea Românilor din Transilvania înăbuşită, Galiţia paralisată, rĕscóla Slavilor de la Mează-ḑi oprită, şi Italia sfărămată cu ajutorul Ungurilor, Impĕratul se declară pentru Slavĭ şi Românĭ în contra Ungurilor, şi pe urmă de tot primì ajutorul Rusieĭ, nevoind a învinge pe Maghiarĭ cu singura putere a celor-lalte naţiunĭ ale Imperiuluĭ; căcĭ triumful Slavilor şi Românilor puneà şi maĭ mult în pericol domnia Caseĭ de Habsburg. In adevĕr, cele patru milióne şi jumătate de Unguri, fără familie în Europa şi maĭ puţinĭ civilisaţĭ decât cele-lalte naţiunĭ, sunt cu totul neputincioşĭ, când sunt reduşĭ a fi singurĭ, de a fundà ce-và serios, de vreme ce Slaviĭ de la Dunăre, cu vecinătatea învĕţateĭ Boemiĭ, a cavalerescеĭ Poloniĭ şi a Rusieĭ, aŭ cu totul altă importanţă. Acésta se póte ḑice şi despre Românĭ, carĭ numaĭ în Austria, sunt în numĕr egal cu Maghiariĭ, şi carĭ cu cele-lalte şése milióne din Principate şi după rîpa dréptă a Dunăreĭ, formézà o masă de maĭ mult de ḑece milióne în confraternitate strânsă de rasă, de sânge, de spirit şi de tradiţiune cu tótă rasa latină ce se află în fruntea civilisaţiuneĭ.

Crisa teribilă ce Imperiul Austrieĭ străbătuse, fusese până la óre-care punt, presimţită de ómeniĭ sĕĭ de Stat înainte de 1848. În afară de Italia, în Ungaria şi în Galiţia erà maĭ iminent pericolul. Eĭ făcură cercărĭ pentru a-l parà; dar, pe de o parte, aceste cercărĭ fură timide, căcĭ se temeaŭ de-a provocà tocmaĭ pericolul acela contra căruia voiaŭ a se preservà, şi, pe de alta, mijlócele întrebuinţate în Galiţia, în loc de-a servì pe Guvernul austriac, produseseră o gróză generală în contră-ĭ. De aceea, după ce trecù crisa din 1848, el înţelese uşor ce aveà de făcut pentru a eşì din acéstă stare precară ce resultă din compunerea Imperiuluĭ sĕŭ; căcĭ dacă în trecut un Imperiŭ compus din elemente eterogene fusese cu putinţă, cu condiţiunile sociale ale Europeĭ de astăḑĭ, un ast-fel de Imperiŭ devenià din ce în ce maĭ anevoios; adecă trebuià să ajungă prin asimilare a se transformà într'un singur corp omogen saŭ de nu, a se disolvà neapĕrat maĭ curînd saŭ maĭ târḑiŭ.

Austria scià dar că, dacă rivalitatea naţiunilor împreunate în

No. 8. 1855.

Imperiul sĕŭ o scăpase odată, acésta fusese pentru ultima óră. Dejà chiar puţin lipsise ca Slaviĭ, Ungurii şi Românii să se înţelégă; bataliónele rusescĭ veniră la timp ca să oprésca acéstă înţelegere. Ea se puse dar îndată la lucru ca să germaniseze tot Imperiul.

Rezimat pe baionetele rusescĭ, Guvernul imperial nu menagiă nicĭ pe Românĭ nicĭ pe Slavĭ, precum nicĭ pe Unguriĭ. Luă Slavilor puţinele arme ce le fuseseră date spre a se luptà contra Ungurilor. Nivelul stăriĭ de asediŭ se întinse fără distincţiune peste tóte rasele Imperiuluĭ, şi constituţiunile diferitelor State, administraţiile şi legile lor particulare făcură loc uneĭ legislaţiunĭ şi uneĭ administraţiĭ uniforme.

Când armatele rusescĭ se retraseră, tóte aceste ţĕrĭ fură cuprinse de-o armată cu mult maĭ periculósă: o armată de împiegaţĭ austriacĭ, carĭ toţĭ eraŭ, de nu germanĭ, dar îmbrăcaţĭ cu uniforma imperială, eşind din cancelariile Guvernuluĭ, servindu-se numaĭ cu limba germană, şi împărţiţĭ aşà, în cât fie-care să funcţioneze tot-deauna afară din ţéra sa natală, şi tot-deauna înnecat între împiegaţĭ germanĭ. Cunóscerea limbiĭ germane devenì o necesitate, nu numaĭ pentru ceĭ ce aspiraŭ la funcţiunĭ, dar şi pentru ceĭ carĭ aŭ, de nevoe, afaceriĭ cu administraţia, adecă pentru tótă lumea, şi legea marţială, sub protecţiunea căreia se organisă şi se întări acéstă administraţie, nu fu ridicată în multe locurĭ decât la căsătoria tînăruluĭ Împĕrat, *şi nu încetă chiar în Transilvania decât de când cu războiul actual.*

Înainte de crisa revoluţionară din 1848 şi 1849, şi armata erà organisată după State, şi presintà aceeaşĭ eterogenitate ca şi Imperiul. Erà o armată ungurésca, regimente de grăniceriĭ din Transilvania şi alte provinciĭ, vînătoriĭ tiroliani şi aşà maĭ încolo; dar o armată austriacă propriŭ ḑisă nu existà decât cu numele. Am asistat chiar eŭ la o luptă sângerósă între un regiment german şi un regiment polones.

Acéstă organisare a armatelor pe naţionalităţĭ făcù să triumfe aşà de uşor insurecţiunile naţionale în 1848. Dar după triumful Guvernuluĭ imperial, şi armata primì ca şi cele-lalte ramurĭ ale administraţieĭ, o organisare cu totul unitară, şi în acest moment, Austria posedă cea maĭ frumósă armată ce a avut vre-odată. Rĕmân cu tóte acestea maĭ multe temeriĭ Guvernuluĭ austriac, şi, între altele trebue să menţionăm licenţa şi spiritul de nedisciplină al uneĭ armate care l-a scăpat, nu în numele patrieĭ, — Imperiul austriac

fiind mórtea fie căreĭ naţiunĭ, — dar sedusă prin promisiunĭ şi prin adulărĭ, şi care astădĭ încă, are consciinţa că face tótă puterea Guvernuluĭ sĕŭ, fără ca acest simţimînt să fie balanţat prin acela al datorieĭ de cetăţean. Ce este maĭ grav încă este suvenirea stindarduluĭ ungur, polonez, boem, italian şi român, care e viŭ în inima soldaţilor, şi chiar cu mult maĭ mult decât înainte de 1848, căcĭ revoluţiunea le-aŭ dat nisce simţiminte, nisce ideĭ şi nisce drepturĭ care înainte se aflaŭ numaĭ în stare latentă. Şi Austria astădĭ se teme maĭ mult, nu de răsboiŭ, ci de-o sguduitură în numele naţionalităţilor ; şi va face totul pentru a o evită, până ce drepturile călcate, promisiunile violate, jicnirea simţimintelor celor maĭ sacre vor fi uitate şi alte interese şi alte simţiminte le vor învinge, până ce în fine, stindardul austriac va face să se uite stindardul naţional.

Numaĭ câţĭ-vă anĭ aŭ trecut de când jumătate din Imperiul Austrieĭ se află sub regimul feudal. Dacă Casa de Habsburg credeà că trage óre-carĭ folosinţe din acest regim, el causà cu tóte acestea temerĭ Guvernuluĭ sĕŭ ; şi încă erà şi o causă de slăbiciune pentru Imperiŭ ; maĭ ales tesaurul sĕŭ suferià maĭ mult. După ce vechile sale forme sociale fură sfărâmate de revoluţiunea din 1848, venitul Imperiuluĭ aprópe s'a îndoit ; şi acéstă crescere va urmà neîncetat o stare progresivă superióră celeĭ a celor-lalte State europene ; căcĭ ţĕrile carĭ o compun sunt din cele maĭ avute ale Europeĭ, şi avuţiile lor brute sunt încă neatinse, de óre-ce pentru prima óră sunt deschise industrieĭ şi comerţuluĭ liber. Este adevĕrat că Austria are o datorie fórte mare, mărită încă prin ultima crisă din 1848, şi că creditul sĕŭ cu anevoe se va restabilì ; dar de i se vor lăsà 15 anĭ de repaos, fiinanţele sale vor fi cele maĭ înfloritóre din Europa.

Chiar înainte de 1848, Guvernul austriac scià profitul ce puteà trage din desvoltarea industrială şi comercială. In 1846, un general rus întrebà, în presenţa mea, cu multă solicitudine, pe un om de Stat austriac, ce ar face ca să înnăbuşe agitările carĭ se manifestaŭ pretutindenĭ, şi maĭ ales în Ungaria ? Austriacul îĭ rĕspunse că ar favorisà desvoltarea oraşelor carĭ sunt compuse de elemente străine şi legate prin interesele lor de Austria.

Cel ce và fi studiat de atuncĭ încă actele Guvernuluĭ Vieneĭ, va rĕmâné convins că ele aŭ fost conforme acestuĭ principiŭ. Acest Guvern a căutat să dea o mare întindere mişcărilĭ comerciale şi industriale ; să împingă orĭ-ce activitate a poporaţiunilor pe acéstă cale, şi să formeze marĭ interese solidare cu existenţa Imperiuluĭ.

No. 8. 1855.

El isbutise, prin aceste mijlóce, a-şĭ creeà instrumente în aristocraţia ungară chiar, care erà în capul mişcării naţionale.

Unul din ómenii ceĭ maĭ însemnaţĭ aĭ acesteĭ ţĕrĭ, comitele Széchenyi, (1) ajută pe deplin sistema Austrieĭ, sperând, se înţelege, a o întórce în profitul patrieĭ sale; dar intenţiunile nu sunt destul, şi el fù tîrît aşà de mult pe acéstă clină în cât, în aniĭ ce preceseră revoluţiunea, devenise cel maĭ călduros partisan al Austrieĭ.

Guvernul imperial aveà dar dreptate; interesele materiale, desvoltate în óre-carĭ condiţiunĭ, pot turburà consciinţa şi înnăbuşi interesele morale.

Când se vĕdù el încă odată stăpân, şi de astă dată fără legăturile bĕtrâneĭ Austriĭ, cestiunile economice furà una din primele care atraseră atenţiunea sa. Iată pentru ce în contra tradiţiunilor şi unor puternice opuneriĭ, rămaseră la putere, după crisa revoluţionară nisce ómenĭ ca d-l Bach şi Bruck, (2) carĭ n'aŭ alte titlurĭ decât de-a fi competenţĭ în cestiunile economice şi de-a representà până la óre-care punct interesele acesteĭ ordine.

Progresul repede al industrieĭ austriace, căile ferate carĭ încep a se întinde în tóte părţile şi vor pune tóte provinciele Imperiuluĭ în comunicare; desvoltarea ce câştigă în tóte ţilele, atât navigarea cu vapóre după Dunăre, cât şi cea după Adriatica, carĭ îndestuléză ele singure tótă Marea Négră; importanţa crescêndă ce ieà Triestul şi tóte porturile acestuĭ litoral; şi încă marea întindere a comerţuluĭ austriac în Imperiul otoman şi agenţiĭ consularĭ ce Guvernul austriac a stabilit în maĭ tóte oraşele Orientuluĭ, dovedesc că el lucréză cu tot atâta inteligenţă cât şi folos, şi că în curând calea Triestuluĭ şi acea a Dunăriĭ vor absorbì tóte relaţiunile comerciale ale Europeĭ cu Asia.

Supuşiĭ Imperiuluĭ vor aflà în prosperitatea materială ce le deschide acţiunea Guvernuluĭ austriac o compensare la privaţiunile de lucrurĭ de o ordine superióră (3), pe carĭ sunt prea adesea con-

(1) *Stephan Széchenyi* (1792—1860), om de stat maghiar, supranumit „Cel maĭ mare dintre Maghiarĭ". Luĭ i se datoresc multe din îmbunătăţirile economice ale Ungarieĭ. El a spus: „Ungaria n'a fost, ci va fi." (Nota edit.)

(2) *Alex. Bach* (1813—1870) şi *Karl Bruck* (1798—1860), ómenĭ de stat austriacĭ. Cel din urmă e întemeietorul companieĭ de navigaţiune „Lloyd". (Nota edit.)

(3) Şi apoĭ chiar din partea acésta Austria se silesce, conservând şi sistema sa guvernamentală, de a-şĭ atrage simpatiile învĕţateĭ Germaniĭ. Aşà, de exemplu, se vĕd de la 1848, în universităţile Vieneĭ, catedre de economie politică şi de filosofie, şi ocupate de câţĭ-và învĕţaţĭ profesorĭ din universităţile Germanieĭ.

strânşĭ a le uità când trebuinţele ordinare de tótă ḑiua sunt satisfăcute; ast-fel Imperiul austriac va ajunge să intereseze pe Europa şi pe supuşiĭ sĕĭ la existenţa sa. No. 8. 1855.

In fine, colonisarea Statelor sale de la Sud-Est cu Germanĭ este ultimul şi neapĕrat cel maĭ puternic mijloc, ce Guvernul Vieneĭ întrebuinţéză spre a germanisà şi a consolidà Imperiul. Reuşita nu e cu neputinţă, ba chiar este uşóră.

Revoluţiunea, care a redat libertatea ţĕranilor şi i-a declarat proprietarĭ, cu rescumpĕrare, n'a durat îndestul ca să garanteze tuturor acéstă proprietate, şi maĭ ales în cantitate suficentă ca să pótă devenì pentru cultivatorĭ, şi pentru ţéră o sorginte de prosperitate. După ce revoluţiunea fu înnăbuşită, cestiunea fu lăsată la o parte pe cât se putù, aşà în cât, nu numaĭ toţĭ ţĕraniĭ nu devenirĕ proprietarĭ pe pămîntul ce cultivaserĕ până atuncĭ, dar chiar aceia carĭ avurĕ acéstă proprietate o vĕḑură redusă la aşà de puţin lucru, în cât cultivatorul, asorbind într'însa tóte forţele sale, găsesce abià necesarul pentru a se nutrì pe el şi familia sa. Pe de altă parte, indemnizarea vechilor seniorĭ, devenind maĭ de tot ilusoriă, şi aşezămintele de credit funciar lipsind, immensele domeniĭ ce le rĕmân sunt înţelenite din lipsă de capitaluri. Proprietariĭ ceĭ marĭ, fiind nisce vechĭ seniorĭ marĭ, sunt prea puţin capabilĭ a se ocupà de agricultură cu nouĕle condiţiunĭ economice ce a creat desfiinţarea servagiuluĭ, şi clasa arendaşilor cultivatorĭ nu se formézà decât cu încetul.

De aceea se vede, pe de o parte, tótă poporaţiunea nevoità a stórce o suprafaţă mică de pămînt ca s'o facă să producă necesarul, şi pe de alta, imense proprietăţĭ deşerte şi înţelenite, aşà în cât lipsa proprietarilor marĭ este maĭ mare decât a cultivatorilor, şi proprietatea se află ast-fel la dispositiunea şi discreţiunea capitalurilor străine.

Austria a pus mâna pe acéstă situaţie favorabilă colonisăriĭ, şi de la 1850, a provocat societăţĭ ca să coloniseze cu Germanĭ ţĕrile de la Dunărea de jos, începênd cu Ungaria.

Acest proiect îĭ plăceà aşà de mult Guvernuluĭ, şi erà aşà de uşor de realisat, în cât cu tótă prudenţa şi dibăcia sa tradiţională, se puse a-l executà cu ardóre, şi deştéptà opiniunea publică; dejà se credeà dator a fi ce-và maĭ moderat, când răsboiul Orientuluĭ îĭ făcù o situaţie ast-fel în cât se socotì destul de tare pentru a urmà

No. 8. 1855.

proiectul sĕŭ favorit (1). Numaĭ că de astă dată ĭĭ dete o maĭ mare întindere, aplicându-l chiar la ţĕrile carĭ nu eraŭ de loc ale sale: la Principatele române (2). Şi aplicându-l ast-fel, face un act de înaltă politică; arată în adevĕr Germanilor, că deschide un Mississipi în Europa, chiar la fruntariile lor, şi că ast-fel în puţin timp, patria germană se va întinde de la Rhin până la Marea-Négră. Acésta e o ideiă care póte seduce pe Germanul cel maĭ inimic Austrieĭ. Şi nu este o utopiă, de óre-ce se scie că în fie-care an sute de familiĭ germane trec Oceanul ca să găséscă pămînt de cultivat.

Acéstă emigrare n'ar deveni óre şi maĭ mare, dacă emigranţiĭ n'ar maĭ avé de străbătut decât puţin spaţiŭ, cu cheltuelĭ fórte micĭ, şi fără pericolul navigăriĭ şi schimbăriĭ climeĭ? Când cunósce cine-và natura cotropitóre a Germanilor, când aruncă ochiĭ asupra Boemieĭ şi a Posnanieĭ, germanisate pe jumătate, póte óre să nu se témă că Germaniĭ, superiorĭ în civilisaţie poporaţiunilor de la Dunărea de jos, şi ajutaţĭ de protecţiunea Guvernuluĭ, vor ajunge să germaniseze tótă acea frumósă şi bogată ţéră ce se întinde de la porţile Vieneĭ până la Marea-Négră?

Aşà dar, a forţà pe locuitorĭ să învéţe germănesce, a luà din fie-care naţiune porţiunea inteligentă şi a o desnaţionalisà prin funcţiunĭ în ţĕrĭ străine, a absorbì activitatea poporaţiunilor în mişcarea industrială sub dependinţa Guvernuluĭ şi fără nicĭ un caracter naţional, a colonisà ţĕrile slave, ungare şi române cu Germanĭ,—iată cele patru principale mijlóce cu carĭ se servesce Austria de la 1848 spre a germanisà Imperiul.

Acésta e o lucrare pe care am urmărit-o la faţa loculuĭ chiar în 1850 şi 1851, şi, după puterile ce pune la dînsa Guvernul, am înţeles importanţa ce are pentru dînsul. Folósele ce ar trage dintr'însa ar fi în adevĕr, imense, necalculabile: maĭ întâiŭ unitatea

(1) „In mijlocul preparativelor militare de acum se pregătesc şi la noĭ conchiste „pacifice. Cestiunea colonisăriĭ este din noŭ agitată. Doctorul Stain, învĕţat eco„nomist de la Kiel, care s'a stabilit la Viena, se ocupă mult de acéstă cestiune. „Emigrarea către America a crescut mult în aniĭ trecuţĭ, maĭ ales în ducatul „de Schleswig-Holstein. Se ţice că un proprietar din Schleswig are de scop să „transporte cu cheltuiala sa în Ungaria, cu óre-carĭ condiţiunĭ, un numĕr de fa„miliĭ carĭ vor să emigreze în America“ („Gazeta Postelor“. Viena, 3 Ianuarie 1855).

(2) Austria a propus Guvernuluĭ român actual să aducă în România 60.000 de familiĭ germane cărora să li se deà pămînturĭ. Aceste pămînturĭ fuseseră refusate ţăranilor indigenĭ. (Nota aut.) Cfr., maĭ la vale, discursul asupra aduceriĭ unor colonii strĕine (Nota edit.).

în interior și în nisce ast-fel de condițiuni, în cât voința Guvernuluĭ ar fi suverană, absolută; căcĭ de el singur ar atârnà existența tuturor acestor colonĭ germanĭ ca și a indigenilor ce se germanisézà; în afară, devenind putere germană cu titlurĭ superióre celorlalțĭ membrĭi aĭ confederațieĭ, Austria ar pune iar mâna pe sceptrul Imperiuluĭ germanic. No. 8 1855.

Unitatea națională este o trebuință a epoceĭ; ea este cea d'întâiŭ din tóte pentru popórele carĭ n'o aŭ încă. Franța a tras pré multe folóse din acéstă unitate pentru ca ea să nu ispitéscă pe celelalte țĕrĭ. Pentru acésta, sunt dispuse astădĭ a-ĭ sacrificà tot; și în Germania, maĭ mult decât orĭ unde, acéstă cestiune absórbe tóte spiritele, maĭ ales de la 1848.

Germaniĭ, carĭ se consideră ca primul popor din lume, atribuesc lipseĭ acesteĭ unităț rolul secundar ce eĭ jócă în republica europeană.

Din causa acesteĭ sete de unitate, în 1848 archiducele Ión fù primit la Frankfort ca vicar al Imperiuluĭ, în aclamațiunile întregeĭ Germaniĭ. Deși calitatea sa de Austriac erà în acel timp fórte compromițătóre, dar erà socotit ca partisan al unității germane și acésta erà destul pentru a-l face popular. După câte-và lunĭ, dacă Regele Prusieĭ ar fi primit coróna imperială, tótă Germania ar fi fost încă odată pentru dînsul, cu tótă ciudățenia caracteruluĭ sĕŭ și conduita sa politică.

In timpul întregeĭ acesteĭ prime perióde, Austria nu cuteză a face pe față opositiune Prusieĭ; ea fu redusă la adulărĭ și intrige ascunse. Numaĭ când regele Friedrich-Wilhelm sleì tótă naivitatea și tótă credulitatea germană, și când orĭ-ce speranță în el fu cu neputință, Austria îĭ răpì tóte avantagiile ce o jumĕtate de secol grămădise în favórea Caseĭ de Hohenzollern.

Cercările, ce Regele Prusieĭ și d-l de Radowitz (1) făcură cu Parlamentul lor de la Erfurth, apoĭ când cu afacerea de la Hessa-Cassel, pentru a pune iar mâna pe omnipotența ce Regele refuzase de a primì din mânile Parlamentuluĭ de la Frankfort, trebuiaŭ să cadă chiar fără notele energice și demonstrațiile armate ale Austrieĭ (2); eraŭ destul interesele opuse ale acelor Suveranĭ, cu concursul că-

(1) *Joseph Radowitz* (1792—1853), om politic prusian, însărcinat în 1847—48 de către Regele Prusieĭ să negocieze cu Austria o transformare a Confeder. germ. Susținù în Parlam. din Erfurth asigurarea unității germane subt hegemonia prusiană prin alianța celor treĭ Regĭ. (Nota edit.).

(2) Prusia ar trebuì să-și aducă aminte astădĭ, că din Rusia în particular, trase Austria cutezanța sa în acéstă ocasiune ca și în altele.

No. 8. 1855.

rora se vroià reconstruirea unuĭ Imperiŭ german; căcĭ unitatea Germanieĭ sub Regele Prusieĭ, fiind mediatisarea (acțiunea de a reuni maĭ multe state) maĭ curînd saŭ maĭ târdiŭ a tuturor Suveranilor Germanieĭ, nu se póte face decât printr'o mișcare națională populară, și tocmaĭ acéstă mișcare Regele Friedrich-Wilhelm a desprețuit-o.

In acéstă stare se află Germania când Austria, terminând teribila sa luptă din năuntru, se presintă cu tot prestigiul și tótă încrederea în sine ce-ĭ da un triumf neașteptat.

Nu maĭ erà bĕtrîna Austrie, adevĕrat museŭ al tuturor prejudecăților vechiuluĭ regim, inimică a juneĭ Germaniĭ, dar o Austrie întinerită prin revoluțiune și păstrând tot de-odată caracterul sĕŭ de putere conservatóre. Erà o Austrie care ne perdênd nimic din dibăcia sa tradițională, câștigase energie și cutezanță. Nu maĭ erà în fine acea Putere amfibie, cu interese maĭ mult ostile celor ale Germanieĭ, ci erà de astă dată o Putere germană care a sfărîmat tóte barierele ce diversele sale State opuneaŭ Germanieĭ la Orient.

Ea ĭĭ deschide astădĭ Mediterana prin Adriatica, Marea Neagră prin principalul sĕŭ afluent, Dunărea, și dejà ĭĭ arată în perspectivă de nu dominarea, cel puțin exploatarea Orientuluĭ. De aceea, de la începutul luĭ 1851, influența Austrieĭ devenì a tot putinte. Ea reconstituì dieta de la Frankfort cum vroì, introduse în confederație tóte Statele sale negermane, făcù să se decreteze tóte măsurile ce-ĭ plăceaŭ, știrbì marea operă a Prusieĭ, Zollverein-ul, și-l modifică după interesele Imperiuluĭ sĕŭ.

Austria, mergênd ast-fel cu pașĭ marĭ către scopul sĕŭ, aveà cu tóte acestea o mare pată în ochiĭ, nu numaĭ aĭ Europeĭ, dar aĭ Germanieĭ; acésta erà posițiunea umilitóre ce-ĭ făcuse intervenirea ruséscă din 1849. Căcĭ, trebue luat aminte că dacă Guvernele germane și o clasă óre-care de ómenĭ aŭ devenit maĭ rusolatri de la 1848, simțimintele poporuluĭ german, în genere, aŭ mers într'un sens opus. Germania a avut marĭ decepțiunĭ de la 1848, și le atribuĭe în parte Rusieĭ, a căreĭ atitudine față de Germanĭ, de la 1851 maĭ ales, a jicnit orgoliul și chiar drépta demnitate a națiunĭĭ

Dar evenimentele trebuiaŭ să vină și de astă dată în ajutorul sĕŭ și să-ĭ deà ocasiunea de a scăpà de imputarea de vasalitate.

Cestiunea Orientuluĭ, cu tóte risicele în care a pus-o, i-a dat mijlocul, nu numaĭ de a-și reluà independența, dar chiar de a-și schimbà rolul față de Rusia, și dacă nu se va băgà de sémă, Austria ar puté câștigà maĭ mult într'un moment decât ar fi putut câștigà în cincĭ-decĭ de anĭ de lucrare obișnuită.

II.

No. 8. 1855.

Până la ce punct Austria a fost complice a Rusieĭ în răsboiul actual, este reservat timpuluĭ a ne-o spune. Rusia singură va veni póte într'o ḑi să ne descopere acésta și să arunce asupra Austrieĭ partea de responsabilitate ce a avut acì, ca odinióră în împărțirea Polonieĭ, apoĭ în slăbirea Turcieĭ. Atuncì, vom înțelege misiunea comiteluĭ de Leiningen (1) la Constantinopole, și cum Austria, care abià eșià dintr'o catastrofă, făcù, pe când vulcanul revoluționar fumega încă, un demers din cele maĭ cutezătóre, care trebuià să neliniștéscă nu numaĭ pe Franța și pe Englitera, dar chiar pe Rusia, puțin dispusă a împărți cu vecina sa o dominațiune până atuncì exclusivă.

Ne aducem aminte, în adevĕr, că ultimatul comiteluĭ de Leiningen nu erà nicì maĭ puțin atentator la independența și demnitatea Porțiĭ, nicì maĭ puțin categoric decât acela al principeluĭ Mencicoff. De ce pericol iminent aveà a se teme Austria, din partea Turcieĭ, pentru ca să se decidă la un act așà de cutezător și de prejudițios acesteĭ independențe a Turcieĭ, pentru care manifestă astădĭ atâta solicitudine, în cât voesce a protege *douĕ din provinciile sale* contra Rusieĭ? Cum prudența Austrieĭ creà un asemenea antecedent, ea care cunosceà maĭ bine decât orĭ-cine, nu numaĭ tendințele Rusieĭ, dar și proiectele sale cele maĭ intime asupra Turcieĭ, — proiecte pe carĭ, s'o spunem în treacăt, generaliĭ ruși, indiscreți ca tot-deauna, când acésta place stăpânuluĭ lor, le trădà în gura mare în răsboiul Ungarieĭ, ridicând toasturĭ pentru viitórea lor întîlnire sub murìĭ Constantinopoleĭ?

Se va constată, într'o ḑi, într'un mod positiv, că misiunea comiteluĭ de Leiningen n'a fost decât o încercare și un mijloc de-a pregătì căile principeluĭ Mencicov. (2)

Acéstă misiune, indiscrețiunile carĭ transpiraseră cu maĭ multe lunĭ înainte în înaltele regiunĭ ale societățiĭ vienese, nu numaĭ asupra reintrăriĭ Rușilor în Principate, dar asupra dispositiunii diferitelor corpurĭ în acétă expediție, și ceea-ce este maĭ grav încă, opiniunea atuncì acreditată că Transilvania va fi ocupată de

(1) *Christian von Leiningen-Westerburg* (1812—1856), general austriac; fu însărcinat cu misiunea, de care e vorba, în 1853. (Nota edit.)

(2) *Alex. Sergevici Mencicov* (1789—1869), diplomat rus, trimis în 1853 ca ambasador extraordinar la Constantinopol. (Nota edit.)

No. 8. 1855. corpul generalissimuluĭ Dannenberg și în fine insistența Austrieĭ spre a ocupà Serbia și provinciile turcescĭ vecine cu Adriatica, când nu se pronunțase contra purtăriĭ Rusieĭ, nicĭ chiar în principiŭ, mĕ fac a crede că proiectul de invasiune în Turcia fusese concertat și hotărît cu Austria, și că ocuparea Transilvanieĭ de un corp de armată ruséscă intră în planul de campanie, cu scop de a conținea pe Românĭ și pe Maghiarĭ, și pentru ca Austria, liniștită din partea acésta, să pótă concentrà o mare parte din oștirile sale în Sud-Vestul Imperiuluĭ sĕŭ, ocupà provinciile turcescĭ de la Nord-Vest, și presintà ast-fel, pe singurul punt al Imperiuluĭ sĕŭ accesibil Franțeĭ, o linià de bătaie formidabilă.

Dar esecuțiunea acestuĭ plan fu nimicità, mulțumità înțelegeriĭ neașteptate a Franțeĭ cu Englitera, și măsurilor repedĭ și energice ce luară, și mulțumità și acesteĭ unanimitățĭ a opiniunĭ publice europene în contra insolentelor pretențiunĭ ale Rusieĭ. Guvernul Vieneĭ putù atuncĭ măsurà tot pericolul în care o asemenea întreprindere l'ar pune. In acest cas, în adevĕr, Puterile occidentale ar fi fost obligate să facă apel la naționalitățĭ, și Imperiul Austrieĭ ar fi încetat de a existà peste câte-va lunĭ; de aceea, Guvernul austriac se grăbì să iea nisce dispositiunĭ cu totul diferite de acelea ce le aveà în realitate.

Purtarea sa, în acéstă nouĕ fasă, este presentă memorieĭ tuturor; ea este consemnată pe deplin în actele publice; ea arată complicitatea Austrieĭ cu Rusia și confirmă asigurarea ce Împĕratul Nicolae da Lorduluĭ Seymour (1) despre înțelegerea sa deplină cu Austria asupra moșteniriĭ *muribundului*, înțelegere ce ar fi trebuit prepusă, fără nicĭ un alt semn decât cutezanța cu care Rusia a înfruntat Europa de la începutul acestuĭ răsboiŭ. Cum, în adevĕr, Rusia, care n'a făcut nicĭ odată un singur pas fără să-șĭ iea tóte precauțiunile, ar fi întreprins acum executarea celuĭ maĭ gigantic din tóte proiectele sale, fără să fie sigură d'înainte de concursul Austrieĭ, când a cercat de a se încredințà chiar de complicitatea Englitereĭ!

Pentru acésta, dacă aduc aminte în câte-và cuvinte purtarea Austrieĭ în acéstă a doua fasă, n'o fac atât spre a probà duplicitatea sa, cât spre a arătà consecințele nenorocite ce pot resultà dintr'însa pentru Europa.

---

(1) *George-Hamilton Seymour* (1797—1880), diplomat englez; în 1851 ministru plenipotențiar la St.-Petersburg. (Nota edit.).

Ne aducem aminte cu ce circumspecțiune viriginală Austria lăsà să se întrevadă adevěratele sale simțiminte, simpatiile sale ascunse; dar ea nu voià nicĭ să i se impute nerecunoscința sa: nisce circumstanțe fatale îĭ impuseseră datoriĭ de recunoscință; trebuià dar să i se deà timp spre a dovedì lumiĭ că dacă lucrà contra binefăcětóreĭ sale, o făceà după ce-șĭ împlinise tóte datoriile, după ce a întrebuințat tóte mijlócele raționabile de împăcare; îĭ trebuià asemenea și timp de a se pune în stare să lupte cu un așà de puternic adversar, care se aflà chiar la fruntariile sale. Dar maĭ erà încă o rațiune care o făceà să amâne alianța sa activă cu Puterile occidentale: ea aveà sarcina cea greà de a trage după dînsa puterile germane, ale căror simpatiĭ eraŭ pentru Rusia. No. 8. 1855.

Acéstă nouă atitudine deși echivocă, îĭ câștigă opiniunea chiar în Franța, și o scóse din o posițiune periculósă spre a o pune în alta favorabilă, pe care chiar ea póte n'ar fi cutezat să o spere nicĭ odată.

Când în 1850 credù lumea un moment că erà cu putință o cĭocnire cu Prusia, hârtia austriacă scădù, în vre-o treĭ-patru ḑile, cu 20 la sută. In Transilvania, unde mĕ aflam în epoca aceea, anevoie căpětà cine-và banĭ pentru hârtie, chiar cu perdere de 50 la sută. Ne putem dar face o idee de efectul ce ar fi făcut asupra valorilor austriace un răsboiŭ cu Puterile occidentale, de óre-ce pretinsa sa ostilitate contra Rusieĭ îĭ dete mijlócele de a reface finanțele sale secate. Ea făcù ușor un împrumut fórte mare, de maĭ mult de un miliard de francĭ, și vîndù o parte din drumuriile sale de fer uneĭ companiĭ franceze. Acéstă din urmă afacere erà maĭ importantă în consecințele sale de cât chiar încasarea uneĭ sume de-o sută treĭ-ḑecĭ de milióne într'un moment așà de anevoios; acesta erà un mijloc de-a susțineà creditul pieței din Viena, făcênd-o solidară cu cea din Paris; erà încă și o primă încercare de-a atrage capitalurile francese în Austria pentru a-șĭ pune în valóre avuțiile sale și pentru a interesà pe capitaliștiĭ francesĭ la destinele austriace și a-ĭ face să apese asupra Guvernuluĭ lor orĭ de câte orĭ el ar voì să lucreze contra eĭ.

Tot favorizată d'acéstă viitóre alianță cu Puterile occidentale. Austria ocupă Principatele române, oprì campania de la Prut și închise drumul pe unde armatele aliate puteaŭ pătrunde ușor și fără pericol în inima Rusieĭ.

In adevěr, dacă armatele aliate ar fi avut de basă a operațiilor

No. 8. 1855. Principatele, situaţia lor ar fi fost cu totul alta. Intr'o ţéră avută de provisiuni, cu o poporaţiune de cinci milióne cu totul devotată Franţeĭ şi bătênd din picióre de impacienţa de-a se luptă cu Rusia, cu cinci saŭ şése alte milióne de Romăni din Basarabia, Transilvania şi Banat, toţi gata a respunde ca şi ceĭ din Principate la primul semn al Franţeĭ, cu Polonia în faţă fórte dispusă a se revoltă, răsboiul, în ast-fel de condiţiuni, ar fi avut tóte avantagiele răsboiuluĭ naţionalităţilor, răsboiuluĭ unuĭ principiŭ învederat care a făcut tótă puterea Rusieĭ în Orient, şi fără a presintă nicĭ un pericol pentru Puterile din occidente. Dacă s'a creḑut bine ca Circasianiĭ să se lupte pentru independenţa lor, cu atât maĭ mult trebue creḑut pentru Polonesĭ şi Romăni!

Armatele rusescĭ s'ar fi aflat atuncĭ, nu în faţa unor străinĭ „inimicĭ aĭ credinţeĭ şi aĭ raseĭ lor carĭ vin de departe spre a le căută cértă şi a cotropi ţéra lor", ci în faţa Polonesilor *slavĭ* şi a Românilor *ortodoxĭ* venind, cu ajutorul celor douĕ maĭ marĭ Puterĭ ale lumiĭ, să libereze patriile lor de jugul Ţaruluĭ, şi să facă a triumfă toleranţa, dreptatea şi libertatea pentru Ruşĭ chiar.

Aliaţiĭ, stăpânĭ pe Principate, ar fi avut ocasiune de-a pune mâna pe gurele Dunăriĭ şi pe porturile Basarabieĭ, de-a concentrà acolo puterile lor, de-a-şĭ creà chiar în acele locurĭ un ajutor de o sută de miĭ de Romăni, avênd de reservă tótă naţiunea armată, de-a întări ţéra, de-a află într'însa provisiunile necesare pentru campania Rusieĭ, şi când tot ar fi fost gata, eĭ ar fi putut intrà prin Basarabia în vechile palatinate ale Polonieĭ, fără nicĭ o temere de la spate, tot ca şi cum s'ar află la fruntariile ţĕriĭ lor chiar. Acĭ, nu sunt fortăreţe ca Sevastopol în drum, nicĭ o mare concentrare de oştirĭ, căcĭ armatele aliate, operând din Principate cu flota la dispositiunea lor, amenințaŭ Polonia şi tóte puterile Măreĭ Negre, şi Rusia ar fi fost constrînsă să-şĭ ţină forţele sale împrăştiate.

La vederea unuĭ aşà de mare spectacol, Europa întrégă ar fi fost electrisată, Rusia spăimîntată şi Austria, pusă ast-fel între Italia şi România, ar fi fost la discreţiunea Puterilor occidentale.

În loc de acésta, Austria, ocupând Principatele, puse pe Rusia la adăpost şi nu lăsă aliaţilor decât facultatea de a-şĭ secă puterile lor în contra graniturilor Kronstadtuluĭ şi Sevastopoluluĭ, pe carĭ le credeà inexpugnabile. Afară de acésta, ea reuşì să schimbe, în ochiĭ Germanieĭ, caracterul politic al cestiuniĭ Orientuluĭ. Ea trece astăḑĭ că ar fi constrîns pe Ruşĭ să iasă din Principate, că apĕră fluviul ger-

man și că veghiază asupra intereselor Germaniei în Orient. Și fiindcă pentru dînsa și Rusia cestiunea nu mai este de-a împărți Turcia, ci de-a conservà *statu quo* și de-a depărtà influența occidentală, va cere pacea și va acusà pe Franța și pe Englitera, cum a și făcut-o, că vreà să schimbe scopul răsbiouluĭ în interesul proprieĭ lor ambițiunĭ. No. 8. 1855.

Sciŭ bine că sunt persóne carĭ pretind că interesele Austrieĭ în cestiunea Orientuluĭ, sunt identice cu ale Franțeĭ și ale Englitereĭ; că mărirea Rusieĭ ar lovi-o pe dînsa maĭ mult decât pe orĭcine, și că, prin urmare, ea este, pe cât posițiunea sa critică ĭĭ permite, în mod sincer cu Puterile occidentale.

Dacă acest raționameet este drept astădĭ, ar fi trebuit să fie așà maĭ de mult.

Cu tóte acestea, deși Austria a fost tot-deauna reputată pentru dibăcia și prudența sa, se învoi în 1773 la împărțirea Poloniei, care aduceà pe Rușĭ la fruntariile sale, și-ĭ puneà în contact cu *poporațiunile sale slave* și cu acelea de religiune grécă, și acésta într'o epocă în care cestiunile religióse preocupaŭ spiritele maĭ mult decât în dilele nóstre. Ea acceptă asemenea în 1777 Bucovina din mânile chiar ale Rușilor, deși vĕdù scopul ce Rusia ĭșĭ propuneà dându-i-o, și consecințele ce trebuià să resulte dintr'un asemenea antecedent. Iosef II, care fusese la curtea Caterineĭ II pentru a pătrunde maĭ bine scopurile eĭ, pe carĭ însă ea nu le ascundeà de loc, se unì în 1787 cu Țarina pentru a intrà cu răsboiŭ în Turcia și a o împărți, căcĭ se credeà în posibilitatea acesteĭ împărțirĭ ca și în 1853, și atuncĭ cu maĭ mult cuvînt.

In 1812 ea se neliniști fórte puțin de anexarea jumătățiĭ Moldoveĭ (Basarabia) la Imperiul rusesc, deși acésta făceà pe Rușĭ stăpînĭ peste gurile chiar ale aceleĭ Dunăre pe care o proclamă astădĭ fluviu german. Ea nicĭ nu ridică acéstă cestiune, nicĭ aceea a Principatelor, nicĭ aceea a integrității Imperiuluĭ turcesc la congresul din Viena. Și orĭ-ce s'ar dice, nu împedică Austria, la 1821, pe Împĕratul Alexandru d'a executà proiectul ce pregătea de demult, și cu scirea Austrieĭ, și caracterul ce începură a luà insurecțiunile, prin mijlocul cărora Alexandru I sperà să cuprindă Turcia.

In adevĕr, revoluțiunea Românieĭ ĭĭ fu așà de ostilă, în cât desperă de tóte cele-lalte, și se plecă la consilele prudente ale amicilor sĕĭ din Sfînta Alianță.

Nicĭ, la 1829, nu împedică ea pe Rușĭ de-a ajunge la Constan-

No. 8. 1855.

tinopole, ci energica atitudine a Englitereĭ; căcĭ nu se pot ţiné în sémă manifestările după fapt saŭ carĭ nu sunt însoţite de nicĭ un act. Şi dacă la formarea Regatuluĭ Greciеĭ Austria se arată aşà de gelósă de interesele Sultanuluĭ, n'o făcù pentru că-ĭ păreà rĕŭ de slăbirea Turcieĭ ca Putere, ci pentru că vedeà scăpându-ĭ, prin separarea Greciеĭ, o părticică din moştenirea la care rîvnea în succesiunea eventuală a Turcieĭ, şi invindu-se crearea uneĭ lumĭ nouĕ pe nisce base opuse acelora ale Imperiuluĭ sĕŭ, şi care trebuià să deà în Orient o maĭ mare putere Franţeĭ.

Óre-când, Austria afectă ce-và interes şi pentru Polonia, şi termină acceptând partea sa. Şi dacă vom crede în sinceritatea protestăriĭ sale în favórea Turcieĭ, voiŭ observà că Prusia chiar, prin instructoriĭ militarĭ ce trămisese, acum câţĭ-và anĭ, la Constantinopole, s'a arătat maĭ mult decât Austria favorabilă a introduce Turcia în republica europeană, şi a o scăpà ast-fel de ambiţiunea rusésca.

De mult timp Austria s'a aflat în aşà condiţiunĭ în cât nu puteà întreprinde răsbóie de cuceririĭ: politica sa a fost dar de-a lăsà pe Rusia a slăbì şi chiar a distruge Statele vecine, numaĭ să-şĭ aibă şi ea partea sa de conchistă. Ea se ridică ast-fel prin forţele altuia fără a se neliniştì de mărirea Rusieĭ, sperând că a sa se va face pe nisce base mult maĭ solide, şi că într'o ḑi va avé mare superioritate asupra compliceĭ sale dacă ĭ-ar devenì rivală şi sigură, în orĭ-ce cas, că dacă Rusia ar devenì amenințătóre pentru dînsa, ar devenì pentru tótă Europa, şi că atuncĭ ea s'ar aflà în capul nu numaĭ al oştirilor sale austriace, dar al lumiĭ civilisate întregĭ.

Situaţiunea schimbatu-s'a de la 1848 încoà? Transformarea ce ea a suferit pus-o-aŭ óre în ast-fel de condiţiunĭ în cât politica sa să fi trebuit a se transformà asemenea, şi în privinţa Turcieĭ şi în privinţa Rusieĭ?

Ea a devenit numaĭ maĭ tare, maĭ încredătóre în sine şi maĭ cutezătóre; ea se crede chemată la nisce destine nouĕ şi marĭ; cugetă că va ajunge prin posiţiunea sa şi superioritatea civilisaţieĭ sale materiale asupra Orientuluĭ, a-l dominà, şi prin el a dominà Germania şi Europa. Pentru acésta, trebue să devină cât maĭ curând putere maritimă. Îĭ trebuesce, prin urmare, ţĕrmurĭ considerabilĭ la Adriatica şi chiar posesiunĭ la Marea Négră.

Oferirile Rusieĭ de-a împărţi Turcia, concordând cu trebuinţele sale, aveaŭ negreşit cu ce s'o atragă. Apoĭ cum Rusia, nu nu-

mai rĕmâne din ce în ce mai înapoi, dar are și pretențiunea de a deveni diferită de cea-laltă parte a Europei, sperând prin acésta să impună Europei dominarea sa, acéstă situațiune face pe Austria să créză că ea însăși va ajunge într'o di să steà în fața Rusiei cu aceleași superiorități ce aveà acésta asupra Orientului. No. 8. 1855.

Spre a înțelege mai bine de unde vine încrederea Austriei în privința Rusiei, nu trebue perdut din vedere că situațiunea Europei a ajutat pe Rusia să se suie în mai puțin de un secol și jumătate la primul rang între Puterile europene, din putere mică, barbară și mai asiatică ce erà, și că acéstă situațiune a Europei fiind schimbată, Rusia trebue să piérdă importanța sa de întâmplare și să fie redusă la rolul modest de poporul cel mai puțin înaintat în civilisație.

Europa mai tótă fu distrasă în timp de mai mulți secoli prin descoperirea și colonisarea Americei, prin posesiunea Indiilor, prin răsbóiele religióse și prin acelea ale echilibruluĭ european, și așà Orientul fu cu totul delăsat chiar în ceea ce privesce comerțul. Austria chiar d'abĭa îĭ da din când în când o atențiune distrasă.

Rusia, care n'aveà nicĭ o parte în acéstă activitate a Europei, fu aruncată asupra Orientului de Petru I care-ĭ comunică imensa sa ambițiune. Dar cu tótă activitatea luĭ Petru, cu tot darul cel prețios ce Germania făcù Rusiei dându-ĭ pe Caterina II, care fu adevĕrată zînă a puteriĭ țarine, nu s'ar puté explică acéstă înălțime repede și constantă a Rusiei.

Eraŭ rațiuni în ea însăși, pentru ca să pótă jucà acest rol. Ceĭ doĭ Suverani marĭ aĭ sĕĭ nu făcură alt decât să atîțe puterea care erà într'însa și să arate modul de-a se servi cu dînsa.

Rusia schismatică se putù repausà în fața Orientului, a căruĭ imensă majoritate de poporațiuni se ține de ritul oriental, ca predestinată a ridicà Biserica gréc̆ă care erà persecutată de catolicĭ ca și de mahometanĭ, și a emancipà poporațiunile Imperiului turcesc, liberându-le tot de-odată de jugul musulman și de barbaria în care ele trăiaŭ. Pentru acésta Orientul a alergat înaintea Rusiei și a chemat-o din tóte puterile sale.

Cât despre Occident, ea fu într'o posițiune tot așà de favorabilă. Chiar ritul grecesc care-ĭ da atâta putere în Orient, o făceà să se pară în ochiĭ Occidentului catolic, protestant și filosof, slabă și nepericulósă. Acéstă schismă bĕtrână, fără sciință, fără organisare, nu puteà să aibă nicĭ un efect asupra Occidentului care

No. 8. 1855.

aveà în tóte aspirărĭ superióre de acelea ale Bisericeĭ grece. Și încă acéstă Biserică fiind chiar ea persecutată, nu numaĭ în Turcia, dar și în Polonia și în óre-carĭ State ale Imperiuluĭ Austrieĭ, erà cu totul pentru toleranță și libertate. Ast-fel catoliciĭ, protestanțiĭ și liberiĭ cugetatorĭ, toți fără distincțiune, puteaŭ da mâna Rusieĭ; și uniĭ și alțiĭ puteaŭ să se lege cu dînsa ca să sfărame pe adversarul lor, sigur că nicĭ odată religiunea grécă nu puteà devenì și ea periculósă.

Dacă clerul de ritul grec fu folositor politiceĭ Țarilor, tocmaĭ fiind-că erà unul din cele maĭ puțin instruite între sectele creștine ale Europeĭ, starea barbară a Rusieĭ nu-ĭ făcù maĭ puține serviciĭ.

Nu mĕ opresc la avantagiile ce Țariĭ traseră din barbaria pasivă a Rușilor pentru a stabilì autocrația lor absolută, și a se presintà ast-fel în ochiĭ Europeĭ ca dispunênd de o putere care, mult timp și cu dibăciă ținută departe de orĭ-ce încercare, puteà impune; putere care, capabilă de óre-care resistență pasivă, erà puțin proprie a devenì o putere activă într'o lume ca cea-laltă parte a Europeĭ, cu mult maĭ activă decât Rusia.

Ceea-ce vroesc să arăt, este numaĭ că acéstă barbarie pasivă permite Țarilor, și maĭ ales Caterineĭ, de a se pune în ochiĭ Occidenteluĭ, fără a vătămà prestigiul lor religios și despotismul lor, ca discipul al filosofieĭ sale și ca lucrând la realisarea în acéstă țéră nouă a nouĕlor sale teoriĭ, și a atrage ast-fel tot Orientul într'o nouă cale de progres, în care Occidentuluĭ chiar îĭ erà greŭ a intrà. Ast-fel Țariĭ putură merge spre conchista Orientuluĭ, nu numaĭ în aplausele Occidentuluĭ, dar ajutațĭ și de sciința sa și de ómeniĭ sĕĭ ceĭ maĭ eminențĭ. Și vĕdurăm pe Polonia, care, feudală și catolică, se arătà Occidentuluĭ ca anarhică, netolerantă și ostilă teoriilor celor nouă, căd̨ênd sub loviturile Rusieĭ și ale celor douĕ complice ale sale, fără ca acésta să fi produs o pré mare impresiune.

Caterina II, care se arătase liberală pe cât ideile și aspirările secoluluĭ al XVIII-lea rĕmaseră în stare de teorie, fù cuprinsă de teróre când ele luară un corp, și ea întâiŭ le declară răsboiŭ. Maĭ târd̨iŭ, revoluțiunea fiind învinsă, tînărul Alexandru putù relua masca sa de liberalism, și învelind despotismul sĕŭ într'un misticism seducător, înșelă încă odată Europa. Dar revoluțiunea fiind numaĭ învinsă iar nu ucisă, începù din noŭ a agità tótă Europa, și se vĕd̨ù chiar că pătrunsese până în Rusia cu armatele carĭ făcuseră campania din Franța. Ofițeriĭ luară cu dînșiĭ ideia

unei societăți cu mult mai echitabilă, cu mult mai umană decât a formării țarine. No. 8. 1855.

Pentru acésta, când Nicolae succese Împĕratului Alexandru, avù să reprime o insurecțiune în propria sa capitală, apoi să-și trimită tóte forțele Imperiului sĕŭ în contra națiunii poloneze, revoltată pentru independența sa.

Politica dibace a Țarilor, de la Petru I, fusese de a se arătà ca pionierii (pregătitorii căilor) Europei civilisate către Asia barbară și de-a se servì ast-fel de Occident pentru a supune Orientul puterii sale.

Împĕratul Nicolae, desfăcêndu-se de acéstă tradițiune, se arătă, nu numai ca adversar și ca negațiune a principiilor celor nouĕ carĭ începeaŭ a cârmuì mai tot Occidentul, dar încă și ca președênd o lume cu totul alt-fel, avênd o religiune și o civilisațiune ale căreĭ principiĭ sunt superióre în morală și în energie celor ale religiunilor și civilisațiunilor celeĭ-lalte părți ale Europei, și ca chemat de Providență a dominà și a regenerà Europa îmbĕtrînită, coruptă și căḍută în anarhiă.

Succesul ce avù în 1828 în Turcia, a tot putința ce dobândì în Principate prin tratatul de la Adrianopole, și mai ales triumful sĕŭ asupra insurecțiunii polonese, îl întăriră în credința sa politică și-l împinseră din ce în ce mai mult pe-o cale violentă. Dar chiar aceste succese și atitudinea nouluì Țar deșteptară atențiunea Cabinetelor; și tot în acelaș timp cruḍimoa cu care se folosià de victoria sa asupra Polonesilor revoltă opiniunea publică europeană și săpă un abis între Rusia și cea laltă parte a Europei. Cu atât mai mult că de-astă dată erà Polonia luĭ Dombrovski (1) și a luĭ Paniatovski (2), Polonia care amestecase sângele sĕŭ cu acela al Franței pe tóte câmpurile de bătae ale Republicei și ale Imperiului, Polonia din codicele Napoleon, în fine Polonia persecutată și martiră!

Popórele chiar carĭ speraseră până atuncĭ în ea, începură a-și pĭerde încrederea în dînsa și în Principate, unde simpatia fusese tot-deauna fórte mică; lumea începù să se declare în gura mare contra eĭ, dovadă protestarea Cameriĭ boerilor românĭ în 1836.

---

(1) *Henric Dombrowski* (1755—1918), general polonez; luptă alăturĭ de Poniatowski și de Kosciuszko. (Nota edit.)

(2) *Joseph-Anton Poniatowski* (1762—1813), general polonez, luptă în contra Rușilor, Prusienilor și Austriacilor. (Notă edit.)

No. 8. 1855. Revoluțiunea europeană din 1848 turbură și desconcertă pe împĕratul Nicolae El devenì umil, și declară că renunță la orì-ce împărtășire în afacerile Europeĭ, cu condițiune că nu va fi supĕrat în țéra sa.

Dar vîrtegiul care se părea că voesce a rĕsturnà tot, se oprì de-odată și clasele privilegiate reluară încă odată direcțiunea afacerilor generale.

In acéstă crisă, Guvernul de la St.-Petersburg, care singur nu fusese scuturat de sguduirea revoluționară, devenì puntul de rezimare morală al întregeĭ reacțiunì europene. De aceea, Împĕratul Nicolae scăpat de prima sa spaimă, socotì că revoluțiunea chiar nu venise decât pentru a-ĭ facilità drumul, și se credù dejà potentatul Europeĭ; ajutorul dat Împĕratuluĭ Austrieĭ îĭ dete asigurarea materială.

Trebue să maĭ adăugăm și îmbărbătarea ce-ĭ venià de la panslavism și care-l făceà să créḑă că ambițiunea sa erà voința uneĭ rase întregĭ, simțind în sine energia de-a dominà asupra altor rase cum fusese și ea prea mult timp dominată și cum este încă și astăḑĭ (1).

Cu tóte acestea Țarul erà încă odată victimă a proprielor sale ilusiunĭ. Situațiunea sa erà chiar maĭ puțin favorabilă decât aceea a luĭ Alexandru I în 1819. Opiniunea publică, cum am vĕḑut, s'a întors de-atuncĭ încoà în contra Rusieĭ, și Germania n'aveà nicĭ măcar, ca în 1814, recunoscința că și-a recăpĕtat independența națională cu concursul sĕŭ. Dacă popórele Germanieĭ iertaŭ și de astă-dată pe Suveraniĭ lor că și-aŭ întors ochiĭ spre Nord în crisa de la 1848, nu i-ar fi iertat de-a devenì sateliții Rusieĭ. Austria chiar e constrînsă a manifestà din când în când dispositiunĭ ostile Rusieĭ; acesta e mijlocul pentru dînsa de-a se face populară chiar în Statele sale.

(1) Într'o epocă ca a nóstră, în care viéța și independența națională sunt primele trebuințe ale popórelor Europeĭ, este fórte natural ca acest simțimînt să se fi manifestat și printre națiunile slave carĭ, tóte de la Adriatica până în Asia, putrḕḑesc în dependența și servitutea străină, căcĭ Rușiĭ chiar nu sufer maĭ puțin de despotismul Țaruluĭ, care n'are nemica național decât numele. Slaviĭ, dorind dar a se ridicà ca națiunĭ, și fie-care din ele neputênd găsì pentru acésta în chiar sînul sĕŭ destulă putere și energie, avura ideia unuĭ concurs general al tuturor națiunilor de rasă slavă. Acéstă ideie, născută în Boemia, surîse maĭ ales Polonieĭ, care sperà a răpì ast-fel Guvernuluĭ țaruluĭ instrumentul opresiuniĭ lor, adecă pe Rușĭ chiar. Acésta fu marea rațiune a panslavismuluĭ. Viitorul va justificà tóte speranțele legitime ale tuturor acestor națiunĭ nenorocite; dar, până atuncĭ, Țarismul îl exploatézà cu multă dibăcie.

Împĕratul Nicolae nu putù pătrunde cu privirea aşà departe; el nu vĕdù decât suprafaţa lucrurilor, simpatiile Curţilor, rivalităţile Suveranilor între eĭ, neliniştea ce lăsase revoluţiunea în inimele lor şi aceea şi maĭ mare pe care ar puté-o renasce aparițiunea unuĭ al doilea Napoleon. Dar el nu vĕdù îndărătul acestor inime masa popórelor cu totul transformate prin ideile cele nouĕ; nu vĕdù că instituţiunile societăţiĭ europene întregĭ sunt modificate în sensul spirituluĭ celuĭ noŭ, şi că mergerea înainte este o condiţiune de viéţă pentru acéstă societate; că dacă sguduirile violente o sperie une-orĭ, şi dacă se opresce, este numaĭ pentru a-şĭ reluà puterile iar nu spre a întórce spatele viitoruluĭ, şi că tocmaĭ prin acésta Rusia devenise inimica bineluĭ public al Europeĭ. No. 8. 1855.

Împĕratul Nicolae, cu o mare inteligenţă politică, ar fi înţeles că aţiţările societăţiĭ europene nu eraŭ convulsiunile morţiĭ, ci acelea ale uneĭ exuberanţe de viéţă şi de putere, crisele cresceriĭ; ar fi înţeles tot ce erà mare, gigantic în acéstă societate în lucrare, ar fi priceput că cele maĭ micĭ ale sale mişcărĭ sunt ca tempestele Oceanuluĭ. Prin urmare, s'ar fi apucat, nu a o combate, căcĭ acésta este tot una cu a biciui Oceanul, dar a o urmà, şi Ruşiĭ atuncĭ, tarĭ prin suflarea şi prin rézimul eĭ, ar fi avut nisce destinărĭ frumóse şi marĭ; ar fi putut avé o misiune maĭ gloriósă decât a Hunilor. Dar uit că Ţarul şi Rusia sunt doĭ, şi că a intrà pe acéstă cale ar fi fost pentru Nicolae să lucreze la chiar distrucţiunea sa, şi înainte de tóte el erà Ţar.

III

Guvernul Vieneĭ, care cunósce maĭ bine decât orĭ-cine situaţiunea reciprocă a Rusieĭ şi a Europeĭ, scie că, pe cât timp Imperiul austriac va fi considerat ca un obstacol în contra invasiuniĭ rusescĭ, va avé Europa pentru dînsul; şi chiar poporaţiunile sale de tóte rasele, fără distincţiune, s'ar uni fără îndoinţă cu Occidentul în contra Rusieĭ, maĭ ales după ocuparea ruséscă din 1849, care a lăsat aşà de triste amintirĭ încât orĭ de câte-orĭ aceste poporaţiunĭ murmură în contra Guvernuluĭ Caseĭ de Habsburg, acesta le ameninţă cu întórcerea aceluĭ flagel.

Am străbătut de maĭ multe orĭ, şi în tóte sensurile, maĭ tóte ţĕrile slave din Austria; m'am pus în relaţiune cu tóte clasele şi

No. 8. 1855.

cu tóte partidele, și am putut constată eŭ însumĭ starea spiritului lor.

Dacă, în genere, Panslavismul a fost funest până astădĭ raseĭ slave, i-a redat însă cel puțin simțimîntul solidarității care, în viitor, când despotismul muscălesc nu va maĭ fi un pericol pentru dînsa, îĭ va puté face marĭ serviciĭ. Resultă din acésta că, în orĭ-ce cestiune unde nu este nicĭ de cum vorba de independență saŭ libertate națională, toțĭ Slaviĭ sunt simțitorĭ la gloria națiunilor de rasa lor, ca reflectându-se asupra raseĭ întregĭ; dar cât despre dominarea muscălésca, le e gróză de dînsa. In țĕrile vecine cu Rusia acest simțimînt este fórte viŭ, maĭ ales în clasele inferióre, carĭ aŭ înaintea ochilor starea miserabilă a fraților lor de dincolo de fruntarie. Deși acest simțimînt este maĭ puțin forte și maĭ puțin general printre Slaviĭ de la Méză-zi, eĭ sunt fórte departe de-a dorĭ dominarea rusă; dar, fiind că prin posițiunea lor se cred apĕrați de acéstă dominare, se servesc de acéstă influență în interesul naționalității lor. Și acolo lumina începe a se face, și puțin câte puțin privirile lor se întorc spre Occident.

Ast-fel sunt dispositiunile politice ale Slavilor din Austria pentru Rusia. Cât despre simpatiile religióse ce Rusia ar aflà în Imperiul Austrieĭ, simpatiĭ așà de exagerate în timpurile din urmă, ele sunt și maĭ micĭ. Boemiĭ, Polonezii, Croațiĭ și maĭ toțĭ Slaviĭ din Austria, sunt catolicĭ ca și majoritatea Ungurilor și a Germanilor. Nu sunt schismaticĭ grecĭ decât Sêrbiĭ din Voivodina și din Banat și Românii, și dintre aceștia o parte sunt uniți cu Sântul-Scaun. Sêrbiĭ aŭ avut tot-deauna marĭ libertățĭ și chiar privilegiĭ în Austria; eĭ ar perde mult prin dominarea Impĕratuluĭ ortodox unde clerul nu e decât o ramură a administrațiuneĭ imperiale.

Românii singurĭ aŭ fost persecutați de Imperiul austriac; dar acéstă persecuțiune se întindeà la tóte fasele vieței unuĭ popor. Acéstă persecuțiune religiósă, politică și socială nu erà de origine austriacă ci maghiară; Austria o moștenise și o menținuse. Acéstă stare a Românilor s'a îmbunătățit la revoluțiunea din 1848, deși lasă încă mult de dorit; dar speranțele eĭ nu și le pun de loc în Rusia. Lumea cunósce astădĭ tótă antipatia lor pentru dominarea rusésca; ceea ce nu se scie însă destul de bine, este că Românii, deși urmézà ritul oriental, n'aŭ fost nicĭ odată infeudați la vre-o Biserică străină pentru eĭ; Biserica a fost tot-deauna paladiul naționalității lor, și ĭ-aŭ apĕrat independența eĭ atât contra

Bisericeĭ grece până la căderea Constantinopoleĭ, cât și contra Romeĭ, și maĭ de curând contra Rusieĭ chiar, când acésta a voit să-și întindă supremația asupra Bisericilor din Moldova și din România. Clerul din Transilvania chiar n'a dat óre o probă de drépta sa susceptibilitate de independență și de neîncrederea sa în Rusia în 1850, refusând oferirile Impĕratuluĭ Nicolae în favórea bisericilor române carĭ suferiseră în timpul răsboiuluĭ?

Așà dar, dacă cele douĕ Puterĭ ar voĭ să se vatăme una pe alta servindu-se cu religiunea, avantagiul l-ar aveà Austria; ea are în Rusia maĭ multe milióne de coreligionarĭ persecutațĭ; clerul Galițieĭ ar fi cel d'întâiŭ care ar luà crucea dacă Austria ar pronunțà cuvîntul: libertatea Bisericeĭ Polonieĭ rusescĭ.

Austria, o repet, scie bine că n'are întru nimic a se teme de Rusia pe cât timp ea represintă civilisațiunea în fața barbarieĭ, interesele europene în fața intereselor străine și inimice, pe cât modul saŭ de guvern și de germanisare va fi maĭ dulce, maĭ inteligent și maĭ prefăcut decât acela al Rusieĭ.

Rusia nu numaĭ nu e de loc periculósă pentru Austria dar încă îĭ este fórte folositóre.

Căcĭ dacă, după cum am vĕdut, Austria are tóte superioritățile asupra Rusieĭ, este însă într'o posițiune, cu totul opusă în privința Puterilor occidentale; sciințe, libertate, democrație, arte, industrie, mișcare comercială, tóte vin în Orient din Occident; de aceea tóte poporațiunile de la Alpĭ până la Vistula aŭ ochiĭ întorșĭ către Franța, cea maĭ înaltă expresiune a Occidentuluĭ. Ea este maĭ ales pentru tot Orientul principiul încarnat al naționalităților, și într'însa speră națiunile carĭ simt tare trebuința de-a trăi cu propria lor viéță. Subt acest raport maĭ anume Austria, ca și Rusia, se află într'o situațiune precară și tremură în fața Franțeĭ. Pe acest tărîm, Rusia și Austria sunt tot-deauna unite; temerea și ura Franțeĭ le vor oprì de-a se vătĕmà una pe alta. Interesele lor sunt solidare încă pentru mult timp. Posițiunea lor reciprocă în fața Europeĭ este așà încât una nu póte fără cealalta: Austria adăpostesce pe Rusia în contra Europeĭ, și Rusia servesce de reservă Austrieĭ în contra Europeĭ. Chiar dacă Austria ar fi constrînsă de Puterile occidentale să mérgă în contra Rusieĭ acésta ar fi numaĭ pentru ca să trădeze maĭ bine la un moment. Înarmările în potriva Rusieĭ și concentrarea de oștirĭ la fruntariile rusescĭ n'aŭ fost decât o comedie: oștirile pot fi de aĭ până

No. 8. 1855. mâne transportate la alte fruntarii; intențiunile și temerile intime ale unuĭ Guvern le arată măsurile de apĕrare. Și este cunoscut că până astădĭ Austria n'a fortificat fruntariile sale accesibile armatelor rusescĭ, ci pe acelea de carĭ Franța s'ar puté apropià; ea a desvoltat tótă activitatea sa și tóte sorginții sale de apĕrare în Italia, în Tirol, la Lintz și în fortărețele federale, ridicate tóte numaĭ în prevederea unuĭ răsboiŭ cu Franța.

Austria nu va lucrà contra Rusieĭ decât atuncĭ când Franța nu va maĭ fi ce este, saŭ maĭ bine când Austria va ajunge să germaniseze Imperiul sĕŭ, și când în capul maĭ tóteĭ Germaniĭ, transformate în Imperiŭ german, va fi arbtriul eĭ. Dar până atuncĭ. ea scie că în ḑiua în care Rusia va încetà de-a fi o Putere impunătóre, va dispărè și dînsa din harta Europeĭ. În adevĕr, națiunile carĭ o compun, ne maĭ temêndu-se de intervenirea ruséscă, ar sgudui cu facilitate jugul Caseĭ de Habsburg, și Europa le-ar lăsà să facă acésta, ba chiar le-ar ajutà, când n'ar maĭ avé nevoe de acest pretins zăgaz în contra inundării rusescĭ.

IV.

De cincĭ-ḑecĭ de anĭ Rusia rîvnesce la Constantinopole, și prin Constantinopole la dominarea lumiĭ. Ea a ajuns prin lupte necurmate, și maĭ ales prin intrige, a slăbì puterea otomană atât de mult în cât, de va fi lăsată singură, va fi destul câte-và sĕptămânĭ Rușilor pentru a cucerì Imperiul turcesc. Decĭ a apĕrà acest Imperiŭ în contra invasiuniĭ muscălescĭ, și a întărì Pórta pentru ca să pótă în viitor să resiste cu singurele sale forțe, este o datorie și o necesitate imperiósă pentru Puterile occidentale.

Mărturisesc că cestiunea Orientuluĭ, pusă în aceștĭ termenĭ, devine tot ce este maĭ simplu. Inteligența cea maĭ vulgară o pricepe; ea reasigură pe ceĭ timidĭ, îmbărbătézà pe agiotariĭ Burseĭ, și satisface pe Austria și maĭ ales pe Rusia. Insă, a o pune ast-fel este a o falșificà, a o face insolubilă, și a face sarcina aliaților maĭ greà, chiar pentru present.

Am ḑis, în cursul acestuĭ memoriŭ, că nicĭ Petru cel Mare, nicĭ următoriĭ luĭ, n'aŭ putut, din mijlocul ghețurilor lor, să concépă prin singura forță a geniuluĭ lor conchista Orientuluĭ, și prin el dominarea lumiĭ. Am arătat că se află chiar în aceste locurĭ o causă care provocà și întreținea neîncetat ambițiunea Țarilor: si-

tuațiunea chiar ce conchista otomană făcuse Orientuluĭ. În adevĕr, acéstă conchistă fusese făcută în numele uneĭ religiunĭ pline de juneță, de vigóre și de fanatism, dar ale căreĭ principiĭ nu eraŭ destul de înalte spre a absorbì chreștinismul care erà religiunea popórelor învinse ; resultă din acésta o dominare nu numaĭ de cele maĭ aspre, căcĭ se întindeà peste tóte fasele vieţiĭ omuluĭ, dar care nu putù nicĭ odată să se ștérgă, pentru-că fusiunea erà imposibilă între învingĕtorĭ și învinșĭ. No. 8. 1855.

Chreștinismul, învins în Orient, triumfase în Occident și fundase o civilisațiune nouă pe nisce principiĭ destul de înalte pentru a-ĭ da energia să domine într'o ḑi lumea. Prin acésta chiar, puterea otomană erà lovită de mórte și chreștiniĭ învinșĭ rĕmâneaŭ susținuțĭ în resistența lor, și maĭ ales în desvoltarea lor, în prevederea uneĭ emancipărĭ viitóre. Am arătat cum Occidentul, distras pentru cât-và timp de nisce cestiunĭ interióre și de conchista lumiĭ nouă, lăsase pe Rusia să culégă fructele sforțărilor uneĭ civilisațiunĭ din care ea nu erà decât o palidă reflectare, uneĭ civilisațiunĭ la desvoltarea căreia ea nu contribuise cu nimic. In adevĕr, când Rusia intră în luptă cu Turcia, acésta erà în decadență.

Rusia dar nu venià decât spre a da lovitura de mórte aceluia pe care alțiĭ îl atacaseră de mult. Ea îșĭ dete cu tóte acestea sie-și tot meritul acesteĭ fapte în ochiĭ poporațiunilor din Orient, le făcù să crédă asemenea că de la dînsa venià lumina care luminézà și încălḑesce lumea.

Că tóte ascete poporațiunĭ s'aŭ lăsat a fi duse în rătăcire, că aŭ ajuns a crede că Țarul este Dumneḑeul a tot putinte al pămîntuluĭ și Dumneḑeul salvator al Orientuluĭ, nu e nicĭ o mirare. Vĕḑut-aŭ ele óre în timp de cincĭ-ḑecĭ de anĭ alte armate decât pe acelea ale Țaruluĭ? Auzit-aŭ óre altă voce decât pe a luĭ? Occidentaliĭ făcutu-s'aŭ óre cunoscuțĭ prin alte acte decât prin încurcăturile din locurile sfinte și prin nisce privilegiĭ exclusive ce dobîndiaŭ pentru sectele lor, și afară de tóte acestea n'aŭ vĕḑut și eĭ pe Rusia ast-fel cum o vedeaŭ Orientaliiĭ? Și astăḑĭ încă, Occidentul nu se înșélă óre asupra situațiuniĭ Orientuluĭ și Rusieĭ? Cum vor dar ca Greciĭ și Slaviĭ să nu să amăgéscă, maĭ ales când nu caută nimenĭ a-ĭ luminà nicĭ prin cuvînt nicĭ prin fapte? În adevĕr, a pune cestiunea cum s'a pus ; a urmà precum s'a urmat de la începutul conflictuluĭ, adecă a luà puțin séma la poporațiunile chreștine, și-a se ocupa maĭ mult de întărirea puterĭĭ otomane decât de pregătirea

No. 8. 1855.

emancipăriĭ popórelor chreştine; a lăsa Principatele române în voia invasiuniĭ Austriacilor şi Turcilor spre a le oprima şi a violà drepturile lor, în loc de a le admite în rândul aliaţilor, — armând pe locuitoriĭ lor, cum o reclamă şi cum o meritä prin atitudinea lor anti-muscălésca, — nu va să ḑică óre a disperà aceste poporaţiunĭ. a le aruncà iarăşĭ cu totul în braţele Rusieĭ? Nu va să ḑică a face Occidentul să pérḑă influenţa ce încercà să ieà asupra chreştinilor din Orient, — influenţă care devenià învederată maĭ ales de la emancipărea Grecieĭ, de când ideile Occidentuluĭ se îmmulţiaŭ aşà de cu abundenţă în cât nimenĭ nu se maĭ puté înşelà asupra sorginţiĭ din care ĭeşiaŭ, de când în fine Polonezĭĭ şi Românĭĭ presintaseră drapelul Franţeĭ ca drapel al libertăţiĭ şi al independenţeĭ?

Din cele ce ḑiseiŭ urméză că cestiunea Orientuluĭ se află pusă de sine, prin forţa lucrurilor: cucerirea imperiuluĭ Orientuluĭ prin mahometanism este condemnată prin triumful definitiv al chreştinismuluĭ, din care purcede lumea cea nouă; poporaţiunile indigene şi crheştine din Orient aŭ luat destulă desvoltare ca să voéscă emancipărea lor, şi ele aŭ destulă consciinţă de forţa lor ca să îndure cu impacienţă jugul musulman.

Decĭ, a acceptà cestiunea aşà cum se pune cu soluţiunea eĭ naturală, şi a lucrà în vederea acesteĭ soluţiune, este mijlocul de a completà şi de a întărì pentru tot-deauna triumful ce Puterile occidentale aŭ câştigat la Sevastopol în contra Rusieĭ.

Punêndu-se pe acest tărîm, Puterile occidentale şi-ar creà de odată punte de razim solide în Orient. Franţa ar puté scuti o parte din sângele séŭ, tot-deauna scump omenirĭĭ, şi o parte din sacrificiile sale materiale; Englitera ar avé o armată îndestulătóre în soldaţiĭ séĭ indigenĭ şi n'ar maĭ avé nevoie să înroleze pe vagabonḑiĭ din Germania şi pe nenorociţiĭ din Elveţia şi din Italia spre a-şĭ completà contingentul, ar puté scăpà şi de faimoşiĭ Başĭ-Buzucĭ carĭ o compromit înaintea poporaţiunilor orientale fără să-ĭ aducă nicĭ un folos. Atuncĭ, în adevĕr, poporaţiunile chreştine din Orient s'ar precipità în rândurile aliaţilor; Principatele române singure ar da un contigent de o sută de miĭ de ómenĭ. Occidentul chiar, care pare căḑut din noŭ în amorţire de când Rusia se află redusă la defensivă, s'ar electrisà fără nicĭ o îndoială în ḑiua în care Puterile occidentale ar deschide o eră nouĕ Europeĭ, prin cestiunea Orientuluĭ, eră a căreĭ aşteptare este în inimele tuturor naţiunilor europene fără deosebire

Germaniĭ chiar, pe carĭ Austria vreà să-ĭ facă instrumentele dominaţiuniĭ sale, şi carĭ s'ar lăsà să fie târâţĭ pe nesimţite pe acéstă cale, dacă evenimentele ar urmà cursul ce aŭ luat de la 1849, nu sunt eĭ óre, în simţiminte şi idee, maĭ înaintaţĭ decât cele-lalte popóre? Şi dacă nu este în natura lor de a luà iniţiativa, nu s'ar aruncà eĭ óre cu entusiasm pe calea viitoruluĭ dacă alţiĭ le-ar deschide-o?

Poporul german scie fórte bine astădĭ că libertatea şi independenţa celor-lalte naţiunĭ sunt condiţiunile neapĕrate ale libertăţiĭ şi ale independenţeĭ fie-căruĭ popor, şi ce popor are maĭ multă nevoe de libertate şi de independenţă decât poporul filosof, poporul ideiĭ şi al simţimîntuluĭ prin excelenţă? Nu scie el că influenţa sa ar fi maĭ mare şi misiunea sa maĭ frumósă într'o Europă compusă din popóre libere decât într'o Europă sclavă a Caseĭ de Habsburg? Nu scie el că ceĭ carĭ se servesc de dînsul pentru a servì pe cele-lalte popóre, îĭ pregătesc prin acésta chiar aservirea luĭ? Nu scie el că Casa de Habsburg este casa iesuitică prin excelenţă; că ea nu se servesce de libertate decât pentru a-şĭ stabilì maĭ bine despotismul şi că destinele Germanieĭ ar fi cu totul compromise, când ar fi lăsate în voia unor iesuiţĭ deghisaţĭ în filosofiĭ şi în patrioţĭ?

Cât despre Franţa, póte óre să rĕmâe nesimţitóre orĭ de câte orĭ cele-lalte popóre fac un pas spre a se apropià de dînsa? De când ea s'a desfăcut de vechea stare de ucrurĭ spre a încarnà în sine principiile uneĭ nouĭ stărĭ, treptat cu desvoltarea lor, transformarea Europeĭ după imaginea Franţeĭ, a devenit o necesitate absolută pentru ea, căcĭ menirea eĭ este de a triumfà saŭ de a fi învinsă odată cu ideile cele nouĕ.

De om vrea orĭ de n'om vrea, de e uşóră orĭ greà, — dacă dorim serios independenţa Europeĭ,—reconstituirea Orientuluĭ pe basele naţionalităţilor, este singura soluţiune a acesteĭ cestiunĭ, care vine periodic, şi tot-deauna cu maĭ multă gravitate, să se pună înaintea Occidentuluĭ.

Reconstituirea Orientuluĭ pe basele naţionalităţilor este asemenea o condiţiune *sine qua non*, pentru ca el să se pótă civilisà, şi nimenĭ nu póte negà consecinţele fericite ce ar resultà pentru Occident dacă Orientul ar veni să măréscă cu ele cercul sĕŭ de activitate. Dar cel maĭ mare profit din acésta l'ar trage Franţa. Iubită până acum de tóte popórele, nu maĭ pentru intenţiunile sale generóse,

No. 8. 1855. ea ar devenì fără nicĭ o îndoială idolul şi arbitrul popórelor din aceste regiunĭ, care ĭ-ar datori renascerea lor la viéţă, la lumină. Acéstă misiune a Franţeĭ este indicată prin dispoziţiunile şi situaţiunea chiar a Orientuluĭ. In afară de prestigiul ce Republica şi Imperiul aŭ rĕspândit asupra Francieĭ, şi despre care Orientul păstréză încă amintirea; în afară de popularitatea ce-ĭ câştigase participarea eĭ la independenţa Grecieĭ, şi simpatiile ce şi-a atras devenind focarul luminelor şi al simţimintelor generóse; în afară de intima şi nedisolubila alianţă ce Franţa a contractat pe o mulţime de câmpurĭ de bătae cu unul din acele popóre, cu Polonia, Providenţa a aruncat în Orient, înainte chiar de epoca istorică, elementele uneĭ forţe care trebuià, de nu a se mărì, cel puţin a se modificà, ast-fel în cât să se apropie din ce în ce maĭ mult de naţiunea franceză, şi a devenì representantul sĕŭ fidel în aceste regiunĭ.

Treĭ diferite elemente, provenind probabil din aceeaşĭ viţă, Traciĭ (din care Daciĭ eraŭ numaĭ o seminţie), Galiĭ şi Italienĭĭ, reuniţĭ prin nisce circumstanţe diverse pe acelaş pămînt, s'aŭ contopit într'o aceeaşĭ naţiune, sub presiunea forţelor străine şi favorizate de o afinitate naturală; acéstă naţiune se numesce ea însăşĭ romană saŭ română, şi străinĭĭ o numesc, din evul-mediŭ, valahică.

Deşì de la al VI-lea secol al ereĭ nóstre, Românĭĭ s'aŭ aflat cu totul despărţiţĭ de restul raseĭ latine, eĭ aŭ conservat cu tóte acestea caracterul lor latin, tradiţiunile poporuluĭ-rege şi o rĕmăşiţă din acea civilisaţiune romană, pe care aŭ căutat tot-deauna să o reînsufleţéscă la suflarea civilisaţiunĭĭ moderne. Şi dacă surorile sale din Occident aŭ uitat-o, România tot îşĭ are ochiĭ întorşĭ către dînsele, maĭ ales de când revoluţiunea cea mare a făcut din Franţa un sóre, şi de când Imperiul a învederat tótă valórea şi tótă puterea sa. Dorinţa Românilor a fost de-a trăì cu viéţa Franţeĭ, şi dînşiĭ n'aŭ încetat nicĭ odată de-a-ĭ bate la uşĭ, spre a fi primiţĭ şi recunoscuţĭ în mod oficial, ca representanţiĭ eĭ, ca ante-garda eĭ orientală.

Credinţa lor instinctivă a fost aşà de mare în Franţa, în cât deşì ea n'a rĕspuns nicĭ odată la manifestările lor, şi deşì prestigiul a tot putinţeĭ rusescĭ dominéză lumea, eĭ tot aŭ aruncat, de la 1848, mănuşa Rusieĭ, cu risicul de-a fi sfărâmaţĭ de dînsa.

Nisce circumstanţe fórte nenorocite aŭ redus de cât-và timp

pe Românĭ la nelucrare; dar pentru acésta trecutul lor nu e maĭ puțin glorios. Înecațĭ în toțĭ timpiĭ într'o mare de poporațiunĭ străine și inimice, eĭ nu s'aŭ lăsat nicĭ odată a fi înfrînțĭ de dînsele, și în cele din urmă le-aŭ învins tot-deauna. Eĭ s'aŭ bătut de-odată și pe rând, cu Grecĭĭ din Imperiul bizantin, cu Rușiĭ, cu Ungurĭĭ, cu Tătarĭĭ, cu Polonesiĭ, și reputațiunea lor erà mare în acele epoce de sânge. Și când veniră și Turcĭĭ, aflară în Românĭ pe ceĭ maĭ înspăimîntătorĭ adversarĭ (1). In timpul acesteĭ invasiunĭ teribile, Principatele Moldoveĭ și Valahieĭ, singurele douĕ provinciĭ române rĕmase independente, fură, maĭ mult decât orĭ-ce altă țĕră, apĕrătorĭĭ chreștinătățiĭ. Când Pesta chiar erà reședința unuĭ pașalîc turcesc, Principatele îșĭ aveaŭ independența lor, și nu fură nicĭ odată cucerite de armatele turcescĭ; ele se puseră de bună-voia lor sub protecțiunea Sublimeĭ-Porțĭ spre a se bucurà de pace, conservând tot de-odată o independență aprópe completă. Și chiar la începutul secoluluĭ al X-lea, Petru cel Mare venì în persónă la Iașĭ pentru a atrage pe Domnul Moldoveĭ în alianța sa contra Turcilor. No. 8. 1855

Dacă de la acea epocă. Românĭĭ n'aŭ maĭ avut un rol propriŭ dis politic, eĭ aŭ urmat cu tóte acestea de-a fi cheia bolțiĭ Orientuluĭ. Toțĭ aceĭ carĭ aŭ voit să domine Imperiul turcesc aŭ fost obligațĭ să se rézeme pe Românĭ. Rĕsbóiele Austrieĭ și ale Rusieĭ, până în 1828, sunt martore spre a constatà concursul activ al Românieĭ.

La sfîrșitul secoluluĭ trecut, Caterina și Iosef II se pregăteaŭ a cotropì Turcia împreună; dar fiind că fie-care din ceĭ douĭ aliațĭ nutrià speranța de-a înșelà pe cel-alt în dominarea Orientuluĭ, amândoĭ căutară a câștigà pe Românĭ promițêndu-le reconstituirea Dacieĭ, și Potemkin erà să-ĭ fie rege, și Iosef II străbăteà Transilvania, repetând Românilor:

„*Imperator Romanorum sum.*“

Și promisiunile ce le făceà eraŭ așa de marĭ încât produseră o insurecțiune în contra Ungurilor, dominatorĭĭ lor, insurecțiune care fù înecată în sângele Românilor de chiar acest *Împĕrat român*.

Importanța Românilor în Orient resultă nu numaĭ din faptul că eĭ sunt un popor de ḑece până la douĕ-spre-ḑece milióne de su-

(1) „Soliman cel Mare, cel Măreț, ḑice că a merge ca inimic contra Va-„lahilor, este cea maĭ mare nebunie, și că a cercà cu armele o națiune neînvinsă, „este a expune la o rușine și la un pericol sigur gloria Ali-Osmanliilor.“

(Dumitru Cantemir).

No. 8. 1855. flete, dar mai ales acela că formézā poporul cel mai omogen în limbă, în religiune, în tradițiuni și în aspirațiuni. Uniți prin sânge și prin inimă cu rasa latină, ei trăesc din civilisațiunea ei și trag, cu tótă indiferența surorilor lor din Occident, o mare putere din acéstă înrudire; ei aŭ o credință vie în viitor, și lucrézā, cu tóte pedicele, cu o încredere nestrămutată la reconstituirea politică a României.

Posițiunea geografică chiar a Românilor, care le-a făcut nenorocirea, contribue la mărirea importanța lor și arată rolul ce sunt destinați a juca.

Românii ocupă, în adevĕr, țéra care se cuprinde între Tisa, Nistru, Marea Négră și Dunăre; trec acest rîŭ pentru a ocupà cu Bulgarii rîpa dréptă, și pătrund până în Macedonia și în Tesalia, spre a formà o grupă de aprópe un milion de locuitorĭ.

România propriŭ ḑisă, saŭ Dacia luĭ Traian, după rîpa stîngă a Dunării, este țéra cea mai mărétă din Europa; avută în tot felul de producțiuni naturale, ea nutresce Viena și Constantinopole; fabricile din Viena ieaŭ dintr'însa o parte din materiele lor prime. România, în concurență cu Rusia (1), aprovisionézā Grecia și tóte țĕrile udate de Adriatica, și rivalisézā cu Egiptul și cu America pe pĭețele Marsilieĭ și Londreĭ. Ea este Edenul Orientuluĭ întreg. De la Viena până la Constantinopole, de la St.-Petersburg până la Atena, toți ceĭ ce visézā stare vin de o cautà în Principate. Proverbul Rĕsărituluĭ întreg este că de atingĭ cu mâna pămîntul din România, el se preface în aur.

România, înconjurată de rîurĭ marĭ și de Marea Négră, străbătută de o mulțime de rîulețe, tăiată diagonal de Carpați, carĭ, fiind tot de-odată reservoriĭ de bogăție, îĭ servesc și de fortărețe inexpugnabile, în comunicațiune cu Europa centrală prin cel mai mare fluviŭ al eĭ, cu cea-laltă lume prin Marea-Négră, și posedând gurele Dunării, care îĭ daŭ o parte egală cu a Dardanelelor asupra destinelor Orientuluĭ, România este una din cele mai frumóse țĕrĭ ale Europeĭ și care are mai mult viitor.

Aceste considerațiunĭ de ordine diferite aŭ făcut ca Principatele române, deși în condițiunĭ politice mai nenorocite decât ale țĕrilor vecine, să se afle cu tóte acestea în fruntea civilisa-

(1) Basarabia dă o parte din grâul din Odesa.

ţiunii Răsăritului. Şi capitala acesteĭ civilisaţiunĭ nu e de loc Constantinopole, nicĭ chiar Atena ci Bucureştiĭ. No. 8. 1855.

Écă naţiunea pe care Franţa trebue neapărat să se rézime, pentru a transformà Orientul şi pentru a-şĭ stabilì temeĭnic într'însul influenţa sa.

Naţionalitate, civilisaţiune, libertate, acesta e programul ce trebue să urmeze Franţa în Orient (1).

Românii drept punt de razim, acesta e mijlocul principal.

Cât despre transiţiunile prin carĭ trebue să se trécă şi mijlócele secundare cu carĭ trebue a se servì, ele se vor înfăţişà treptat cu evenimentele. Dar e neapĕrat maĭ întâiŭ a constrînge pe Austriacĭ să deşerte Principatele; a permite Moldo-Românilor să se unéscă într'un singur Stat, şi să se reconstituéscă în elementul lor naţional, curăţindu-se de tóte elementele necurate de origină ruséscă, carĭ nu se maĭ conservă decât prin puterea baionetelor austriace, pentru ca să pótă şi eĭ intrà îndată în linie de bătae în contra Rusieĭ, cu o armtă de o sută de miĭ de ómenĭ.

Tot de odată trebue să se declare egalitatea deplină a tutulor locuitorilor Turcieĭ, şi să se asigure Grecieĭ, despăgubind pe Imperiul Turcesc cu posesiunile rusescĭ din Asia, o mărire de teritoriŭ.

I s'ar da prin acésta condiţiunile indispensabile spre a puté trăì şi prosperà.

Atuncĭ, Grecii şi Slavii, ca şi Românii, vor fi din inimă cu Occidentul în contra Rusieĭ; Polonia va avé o garanţie positivă pentru propria sa reconstituire, şi va căpĕtà puterĭ spre a combate pe apĕsătoriĭ sĕĭ; şi Europa întrégă va aclamà cu entusiasm acéstă reînviere, acéstă palingenesie a Orientuluĭ.

(1) Dacă Franţa s'ar pune în Orient ca representanta intereselor catolice, ar reaţiţà şi ar realimentà simpatiile şi influenţa ruséscă.

No. 9. 1857.

9. — MEMORIŬ ASUPRA SITUAȚIUNII MOLDO-ROMÂNIEĬ DUPĂ TRATATUL DIN PARIS

(Traducere după broșura tipărită la Paris, Franck, 1857.)

I.

Din ḑiua în care Turcii deveniră stăpânii regiunilor numite de atuncĭ Turcia, Europa căḑù într'o stare de neliniște și de turburare ce dăinuesce încă. În timpul primilor secolĭ, raitele impetuóse ale Ianicerilor neliniștesc națiunile chreștine și le ținu cu sufletul pe buze, și când puterea năvălitóre se sleiesce în sfîrșit, tocmaĭ slăbiciunea eĭ pune din noŭ Europa în primejdie, căcĭ marele gol ce devastările Turcilor aŭ făcut în jurul lor, provócă și va provocà, până ce se va umple, nouĕ invasiunĭ și nouĕ nenorocirĭ în Orient, și prin urmare nouĭ neliniștĭ și nouĭ pericole pentru Occident. Dar dacă în evul — mediŭ, Europa feudală, acest monstru cu miĭ de capete, aprópe incapabil de mișcare, erà nevoită să aștepte primejdia pe pragul porțiĭ sale, nu tot așà e și cu Europa democratică a timpurilor moderne, căcĭ acesteia sciința i-a dat putința de a fi propria-ĭ Providență, iar libertatea i-a dat aripĭ spre a merge dincolo de oceane să tîrască tóte popórele în vîrtejul civilisațiunii sale.

De aceea, când de curând Rusia, însemețită de ușórele-ĭ isbânḑĭ repurtate în potriva triburilor asiatice saŭ a Statelor în disoluțiune, creḑù că a sosit momentul de a bravà Europa și de a se precipità asupra Orientuluĭ, care o atrăgeà prin situațiunea luĭ critică, Occidentul îșĭ avîntă, fără cea maĭ mică esitare, legiunile și flotele sale, și merse să sfărame spada Țaruluĭ în însășĭ țéra luĭ, făcêndu-l astfel să-șĭ înțelégă mărimea ilusiunilor.

Dar óre cu acésta se sfîrșià misiunea Occidentuluĭ în Orient? Ar fi o mare greșélă s'o credem. Cruciațiĭ câștigară și dînșiĭ bătăliĭ, deveniră chiar stăpânii Asieĭ, fundară regate și deteră împĕrațĭ Byzanțuluĭ. Vaĭ! din tóte isbânḑile acestea frumóse ce supseră sângele Europeĭ, ce maĭ rĕmânea pentru generațiunile următóre? Nimic, afară numaĭ de o despărțire maĭ profundă între Orient și Occident. Dar cruciațiĭ încaĭ aveaŭ o țintă în afară de lumea acésta, și puțin le păsà de resultatul dobândit pe pămînt; ceĭ carĭ cădeaŭ pe câmpiĭ de bătaie deveniaŭ martirĭ și acésta erà destul.

Astădĭ răsbóiele aŭ óre acelaș scop? Nu, de sigur, și dacă Europa a palpitat în tot timpul răsboiuluĭ din Orient, acésta nu a fost pentru simplul amor propriŭ de a-șĭ vedé soldaţiĭ biruitorĭ aĭ Rușilor și încă maĭ puțin cu gândul de a înfige semi-luna pe ruinele Kremlinuluĭ, ci pentru că acest răsboiŭ, care dă pe Rusia înapoĭ, trebuià în acelaș timp să ușureze și să chezășuiască nașcerea uneĭ lumĭ nouĕ spre a înlocuì pe cea care se năruià; o lume care nu va maĭ limità cercul de activitate al societăţiĭ occidentale, dar care îl va lărgi. No. 9. 1857.

Totușĭ, a scóte Orientul din scutecele luĭ și a-ĭ da veșmîntul viril, nu e trébă de o ḑi precum fu aceea de a nimicì o flotă și de a distruge un Sevastopol. Sarcina este cu atât maĭ greà pentru Puterile occidentale, cărora le revine acest rol, cu cât dînsele se află pe un teren cu totul noŭ pentru ele; le trebuie timp pentru a-șĭ puté da sémă de sine-le în lumea acésta care, la aurora eĭ și în mijlocul ceţiĭ primeĭ sale dimineţĭ, pare cufundată în chaos. De aceea, în așteptarea luminiĭ, esitările, pașiĭ greșiţĭ, contrăḑicerile și erorile sunt inevitabile.

Acésta totușĭ nu a împedecat pe Franța și pe Anglia de a recunósce dintru început că nu ar fi să se ușureze soluţiunea cestiuniĭ Orientuluĭ, că nu ar fi de loc în interesul siguranţeĭ și civilisaţiuniĭ europene, că nu ar fi maĭ ales conform justiţieĭ și în raport cu nobleța simţimintelor lor, ca sângele ce aŭ vĕrsat și miliardele ce aŭ cheltuit să nu servéscă la altcevà decât la întărirea lanţurilor poporaţiunilor creștine din Imperiul turcesc; și cu atât maĭ puțin aŭ putut ele să vroiască a cucerì, pe séma Sultanuluĭ, cele douĕ State chreștine carĭ, prin eroismul și prin posiţiunea lor geografică, sunt singurele carĭ aŭ scăpat, deșĭ mutilate, din cataclismul ce Orientul a suferit.

De aceea primul act important al Congresuluĭ, a fost de a declarà emanciparea Chreștinilor din Imperiul turcesc, — ḑic important, căcĭ dacă acéstă declarare ar devenì fapt îndeplinit, Orientul s'ar află prin chiar acésta în plină transformare.

Al doilea act al sĕŭ fu de a declarà necesitatea reînălţării vechiĭ întăriturĭ a Europeĭ la Dunăre, făcênd din Moldo-România un singur Stat, puternic constituit.

Ideea acésta de a formà un Stat român prin unirea celor douĕ Principate, a fost o preocupare constantă a Puterilor occidentale;

No. 9. 1857. de la începutul ultimuluĭ conflict, ea li s'a impus de către chiar situaţiunea acestor ţĕrĭ.

Intr'adevĕr, Principatele Moldoveĭ şi Muntenieĭ aparţin uneia din cele maĭ bine şi maĭ puternic constituite naţionalităţĭ ale Orientuluĭ şi a căreĭ importanţă e cu atât maĭ mare, cu cât Româniĭ sunt în comunitate completă de simţiminte şi de ideĭ cu Occidentul

Energia acesteĭ poporaţiuni e atestată de însăşĭ durata celor douĕ Principate, carĭ, singure dintre tóte Statele ce le înconjuraŭ altă-dată, aŭ putut scăpà din naufragiul comun. Astăḑĭ chiar, în starea lor de desorganisare şi de slăbiciune, nu aŭ avut ele óre curagiul de a se rosti cele dintâĭ în potriva Rusieĭ care le ameninţă în chip serios existenţa?

Aşà dar, a lipsì pe Românĭ de drepturile lor de suveranitate, a-ĭ împiedicà de a se unì şi de-a se organisà într'o Putere unică, ar fi a-ĭ osîndi la o stare de fermentaţiune permanentă şi în unele casurĭ de rĕscólă făţişă; ar fi să se facă dintr'înşiĭ, cu sciinţă şi cu voinţă, un element de turburare şi de slăbiciune pentru Orient; pe când reintegrându-ĭ în drepturile lor şi dându-le locul ce cer în republica europeană, eĭ ar devenì un element puternic de ordine şi de prosperitate pentru Europa întrégă.

In afară de aceste consideraţiunĭ de *politică generală* şi de *interese europene*, de care ar fi nedrept şi imprudent să nu se ţină sémă, Puterile occidentale eraŭ obligate să reintegreze pe Românĭ într'o suveranitate ce se întemeiază pe dreptul ginţilor şi pe buna credinţă a tratatelor.

Intr'adevĕr, Moldova şi Muntenia şi-aŭ încheiat tratatele lor cu Pórta într'o epocă, în care puterea Turcilor erà la apogeul sĕŭ, adecă atuncĭ când ea putea să dicteze condiţiunile cele maĭ aspre. Totuşĭ aceste tratate (şi să se noteze că nu posedăm astăḑĭ decât textul acelora pe care Sultaniĭ le-aŭ dat Domnilor românĭ, şi nu textul celor pe care Românii le-aŭ dat Porţiĭ) constată, cu tot limbagiul emfatic al Sultanilor din acele vremurĭ, că Principatele nu s'aŭ deposedat câtuşĭ de puţin, în favórea Porţiĭ, de drepturile lor de State independente şi suverane. Sultaniĭ eĭ înşişĭ declară formal în tratate, maĭ ales în ce privesce pe Moldova, că sunt ţĕrĭ *libere şi independente*; că Turciĭ nu aŭ nicĭ măcar dreptul de a-şĭ practică cultul pe pămîntul Principatelor; că Domniĭ noştri aŭ dreptul de a face răsboiŭ şi pace. Singura inegalitate ce în aceste tratate e în folosul Turcilor, e că dînşiĭ fiind ceĭ maĭ tarĭ, făgăduesc protecţiune Românilor şi le garantéză in-

tegritatea teritoriuluĭ, în acelaș mod în care Puterile contractante o garantară Turcieĭ. No. 9. 1857.

Românii se légă, e adevĕrat, de-a da în fie-ce an Porțiĭ o sumă de banĭ, dar să ne ducem cu gândul la epoca încheieriĭ tratatelor și ne vom convinge că nu erà vorba decât de nisce subsidiĭ pentru a evità trecerile și raitele Turcilor pe teritoriul Principatelor, ceea-ce nu constitue pe Domniĭ românĭ tributarĭ Turcilor tot așa precum sumele anuale ce Impĕrațiĭ romanĭ plătiaŭ predecesorilor noștri, Dacilor, pentru a le împedicà devastările, nu-ĭ constituiaŭ tributarĭ aĭ acestor barbarĭ.

Tot așà și când Sultanul ḑice, în tratate, că l-a înscris pe Domnul român pe lista supușilor sĕĭ; se cunósce puțina valóre ce cuvintele de acest fel aŭ în gura Orientalilor. Impĕratul Rusieĭ e înscris și el pe lista supușilor Impĕratuluĭ Chineĭ, și de sigur, el nu iea pentru acésta în serios mania ce are Potentatul tătar de a se considerà, după chipul Sultanilor din secoliĭ XIV și XV, ca Regele Regilor. Adevĕratele raporturĭ ale celor douĕ State o indică totalitatea tratatelor, articolele lor substanțiale, iar câtușĭ de puțin exagerările stiluluĭ oriental, care, în fața unor clause positive, n'aŭ nicĭ o însemnătate.

Istoria maĭ multor secole mărturisesce în favórea aserțiuniĭ nóstre și constată că ceea-ce se numesce astădĭ *capitulațiuni* saŭ *imunități și privilegiĭ* sunt pur și simplu adevĕrate tratate între Pórtă și Principate, *cuprinḑênd garanția unor folóse reciproce.*

Cu timpul Turciĭ se amestecară puțin câte puțin în afacerile nóstre; eĭ prinseră a ne încălcà teritoriul, și, fără de-a avé dreptul, numiră pe Domnĭ. Aceste violărĭ împinseră adesea pe Românĭ să se răsboiască cu Turciĭ, și maĭ târḑiŭ să facă causă comună cu Austriaciĭ și cu Rușiĭ, când aceștia atacară Pórta la rândul lor. Dar aceste violărĭ, în potriva cărora Românii nu încetară nicĭ odată de a protestà, nu pot să constitue un drept, maĭ ales dacă se are în vedere faptul că în epoca, în care aliațiĭ sosiră în Orient, ele încetaseră de a fi fapte contemporane, și nu maĭ aparțineaŭ decât Istorieĭ.

Intr'adevĕr, Turciĭ eraŭ scoșĭ de mult din Moldo-România, fără ca pentru acésta Românii să fi reintrat în deplinul exercițiŭ al drepturilor lor. Protectoratul rusesc apĕsă asupră-le în cele din urmă. Ast-fel, dreptul erà pentru Românĭ și faptul pentru Rușĭ, căcĭ, încă odată, amestecul Porțiĭ în afacerile Principatelor fusese cel puțin tot așà de nelegal ca și acel al Ţarilor.

No. 9. 1857.

Puterile occidentale carĭ merseseră în Orient spre a apĕrà interesele Europeĭ în contra Rusieĭ, în numele dreptuluĭ, al legalităţiĭ, al echităţiĭ şi al libertăţiĭ, puteaŭ ele óre să facă alt ce-và gonind pe Ruşĭ din Principate, decât să reintegreze pe Românĭ în suveranitatea lor legitimă? Puteaŭ ele óre să aibă o măsură pentru mahometanĭ, şi alta pentru chreştinĭ? Ar fi fost óre politic din parte-le de a violà drepturile Românilor pentru a favorisà pe Pórtă, tocmaĭ în momentul când ele apăraŭ drepturile Turcilor în contra Ruşilor? Nu, Puterile occidentale carĭ *împinseseră fidelitatea către principiul legalităţiĭ până la sacrificarea intereselor şi a sângeluĭ soldaţilor sĕĭ, maĭ mult decât stricta necesitate o cereà*, nu puteaŭ să se desmintă când erà vorba de România; cu atât maĭ mult cu cât drepturile Românilor sunt drepturĭ naturale, conforme cu justiţia, şi prin urmare maĭ în armonie cu simţimintele şi cu principiile ce conduc Occidentul decât drepturile pe carĭ se întemeiază acéstă Putere turcéscă. Ast-fel, din punctul de vedere al dreptuluĭ, erà o necesitate de a-ĭ face pe Românĭ să reintre în deplinul exerciţiŭ al suveranităţiĭ lor.

Unirea ţĕrĭĭ lor într'un Stat unic nu erà maĭ puţin o măsură indispensabilă, ea erà chiar consecinţa celeĭ d'întâiŭ.

Ḍic consecinţa, fiind-că Moldo-Româniĭ voiaŭ unirea şi nimenĭ nu puteà să se opună la acest act care erà însuşĭ exerciţiul suveranităţiĭ lor; adaug că unirea erà indispensabilă interesuluĭ european, avênd în vedere că starea de anarhie şi de slăbiciune, în care se află Principatele, e o causă neîncetată de turburare pentru Europa întrégă, şi că numaĭ unindu-le într'un singur Stat suveran, ele vor puté să se găséscă în condiţiunĭ de prosperitate şi de forţă.

Puterile occidentale şi în deosebĭ Franţa, isbite de aceleaşĭ consideraţiunĭ, atât la Constantinopol cât şi în Conferinţele din Viena, urmăriră ideea de a formà un Stat român, dar maĭ ales în Congresul din Paris cestiunea dobândì tótă importanţa sa şi se putù constatà că majoritatea Congresuluĭ îĭ erà favorabilă.

Austria şi Turcia sunt singurile Puterĭ ce se împotriviră şi chiar cu îndărătnicie la proiectul uniriĭ (1). Turcia de óre-ce se măgulesce cu ideia că Principatele rĕmânênd slabe, vor puté într'o

(1) V. maĭ 'nainte „Memoriul asupra Austrieĭ în cestiunea Orientuluĭ", şi *D. Bratiano*, Lettres sur la circulaire de la Porte du 31 Juillet 1856, relative à la réorganisation des Principautés. Berlin, 1857.

ḍi să fie transformate în paşalîc, — speranţe puţin raţionabile în situaţiunea eĭ actuală. Austria, de óre-ce de nimic ea nu se teme maĭ mult ca de deşteptarea naţionalităţilor şi maĭ ales de a naţionalităţilor italiană şi română. Ore nu are dînsa atât la Dunăre cât şi la Pad maĭ multe milióne de sclavĭ pururea fremătînd? Acéstă din urmă Putere maĭ are şi alte cuvinte pentru ca să vaḍă c'un ochiŭ îngrijit formarea unuĭ puternic Stat român la Dunărea de jos; căcĭ nicĭ eĭ nu-ĭ lipsesc pretenţiunile asupra Orientuluĭ; a-l lăsà să se constituie şi să se întăréscă, ar fi pentru dînsa să renunţe la cele maĭ scumpe speranţe ale sale şi să se resemneze în acelaş timp a nu maĭ exploatà aceste regiunĭ, cum face astăḍĭ, exclusiv în profitul comerţuluĭ şi industrieĭ sale.

Dar nicĭ Turcia nicĭ Austria nu putură invocà, în contra Uniriĭ, drepturĭ ce într'adevĕr le aparţineaŭ lor; şi cum nicĭ ingenuitatea, nicĭ moderaţiunea, nicĭ generozitatea nu caracteriséză pe Turcia şi cu atât maĭ puţin pe Austria, este evident că s'aŭ lovit în acéstă cestiune de o imposibilitate absolută. De aceea, pentru a da împotriviriĭ lor o culóre de legalitate, de desintersare şi de echitate, ele fură obligate să invóce propria nóstră suveranitate. Ele contestară Românilor, nu dreptul, dar voinţa de a se unì, şi apelară la însăşĭ autonomia nóstră în contra orĭ-căreĭ hotărîrĭ ce ar tinde să dispună de sórta nóstră fără voia nóstră.

Trebuià negreşit ca d-l de Buol (1) să fie în mare lipsă de expediente pentru a se servì, dînsul, primul ministru al Cabinetuluĭ austriac, de o armă aşà de primejdiósă pentru Guvernul sĕŭ ca acest apel la dorinţa naţională. E constatarea cea maĭ formală a suveranităţiĭ nóstre şi nimic *nu indică maĭ bine situaţiunea* Turcieĭ faţă de Principate ca argumentele cu carĭ s'a sprijinit în Congres opiniunea mareluĭ Vizir, care, după propriile cuvinte ale d-luĭ de Buol, nu are *altă autoritate* în cestiunea Principatelor decât aceea *„de a fi maĭ bine aşeḍat decât toţĭ ceĭ-lalţĭ membri aĭ Congresuluĭ*, „pentru a aprecià adevĕratele trebuinţe şi dorinţe ale Românilor.“ (2)

Anglia, jicnită de a se vedeà depăşită, în respectarea dorinţelor naţionale, de către însuşĭ inimicul naţionalităţilor precum şi desorientată, ca s'o spunem în trécĕt, prin abila adesiune a Rusieĭ

(1) *Boul-Schauenstein* (1797—1865), diplomat austriac; în 1852 deveni ministru al afacerilor străine şi preşedinte al Cabinetuluĭ austriac. Conduse politica Austrieĭ în timpul răsboiuluĭ Crimeiĭ şi îşĭ represintă ţéra în Congresul din Paris (Nota edit.).

(2) Protocolul No. VI, Sed. din 8 Martie 1856.

No. 9. 1857. la proiectul Uniriĭ, şi preocupată maĭ ales de a nu jicni pe Turcia, asupra căreia vroia să-şĭ păstreze influenţa, spuse la rându-ĭ, prin vocea lorduluĭ Clarendon (1), că e în tot-deauna bine să se ţină sémă de dorinţele poporaţiunilor. Cestiunea ast-fel pusă, nu puteà fi respinsă de către plenipotenţiariĭ francezĭ, al căror Suveran spune Europeĭ, în fruntea orĭ-căruĭ act, că domnesce *prin graţia luĭ Dumneḍeŭ şi voinţa naţională.*

Congresul consimţì decĭ a nu luà nicĭ o hotărîre, relativ la unirea celor douĕ Principate şi la organisarea lor, până ce nu se vor fi consultat maĭ întâiŭ dorinţele poporaţiunilor, — mulţumindu-se de a hotărî de o cam dată articolele 22, 23, 24, 25, 26 şi 27 ale tratatuluĭ din Paris care regulézĕ cestiunea moldo-română în genere şi care pregătesc în acelaş timp soluţiunea eĭ definitivă.

Să încercăm decĭ a urmărì cugetarea şi intenţiunile Congresuluĭ în ale sale şése articole şi în protocólele ce le privesc.

II

Dispositiunile articolelor tratatuluĭ din 30 Martie privitóre la Moldo-România sunt de douĕ felurĭ:

Unele constată, explică şi garantézĕ drepturile Principatelor române, posiţiunea lor politică în Europa şi relaţiunile lor cu Pórta.

Cele-lalte determină mijlócele ce Congresul îşĭ reservă de a întrebuinţà pentru viitórea organisare a Moldo-Românieĭ.

Însăşĭ natura acestor douĕ categoriĭ de dispositiunĭ le claséză, le indică importanţa, face pe unele permanente, pe altele transitoriĭ, şi chiar prin acésta ele sunt subordonate unele altora.

Dar maĭ înainte de a analisà aceste dispositiunĭ, nu va fi de prisos de a ne lămurì asupra valóreĭ câtor-và termenĭ impropriĭ şi absurḍì de carĭ se face uz de cât-và timp în afacerile Orientuluĭ şi pe carĭ Congresul s'a socotit ţinut să le adopte.

Doĭ sunt ceĭ maĭ importanţì dintre aceştĭ termenĭ şi anume, pe de o parte, „privilegiĭ şi imunităţĭ“, şi pe de alta, „suzeranitate.“

Se înţelege de obiceiŭ prin „privilegiĭ şi imunităţĭ“, condiţiunile excepţionale ce guvernézĕ o provincie, un oraş, o companie, etc., favorisate faţă de altele; saŭ şi avantagele, scutirile ce un Suveran acordă în Statele sale unor străinĭ.

---

(1) *George Clarendon* (1800—1870), om de stat englez, avù întréga conducere diplomatică a răsboiuluĭ Crimeiĭ şi represintă pe Anglia în Congresul din Paris. (Nota edit.).

Al doilea termen, cel de „suzeranitate“, care aparține exclusiv limbagiuluĭ feudal, însémnă o sumă de drepturĭ superióre și care domină drepturile unuĭ Suveran saŭ ale unuĭ proprietar, care chiar prin acésta nu maĭ e decât vasalul aceluia care posedă aceste drepturĭ superióre. Cu alte cuvinte, deși eștĭ Suveranul saŭ proprietarul unuĭ Stat saŭ al unuĭ domeniŭ, de îndată ce le-aĭ primit saŭ eștĭ socotit că le-aĭ primit de la un altul, care și-a reservat óre-carĭ drepturĭ și între altele pe cel de înlocuire, nu maĭ eștĭ decât un Suveran saŭ un proprietar vasal, adecă dependent de un altul care se numesce Suzeran.

Óre în acest sens sunt întrebuințațĭ ceĭ doĭ termenĭ aĭ tratatuluĭ din Paris? Evident că nu; căcĭ cu tóte că Românĭĭ se bucură de óre-carĭ privilegiĭ și imunităților când călĕtoresc saŭ când fac comerț în Statele Sultanuluĭ (avantage cuprinse printre cele pe carĭ Principatele le-aŭ obținut în schimbul uneĭ sume de banĭ ce plătesc anual Porțiĭ), totuși nu despre aceste imunități și privilegiĭ vreà să vorbéscă articolul 22. Spiritul tratatuluĭ o arată destul de limpede și organul oficial al Guvernuluĭ frances a spus-o categoric că aceste imunități și privilegiĭ sunt vechile tratate ale Principatelor, carĭ singure reguléză raporturile lor cu Pórta. Intr'adevĕr, altele nicĭ nu sunt și nicĭ nu ar puté fi.

Rusia și Turcia însă-și, când aŭ vroit să dea o aparență de legalitate încălcărilor lor în Principate, aŭ fost nevoite să se sprijinéscă pe aceste vechĭ tratate încheiate cu Domniĭ românĭ. Congresul din Paris, care nu a vroit să depășéscă cercul tras de dreptul positiv, fu obligat la rândul sĕŭ să se pună în acéstă cestiune română, pe unicul teren legal ce se ofereà, adecă acela pe care vechile tratate îl creaŭ (1).

---

(1) Aceste tratate cu Pórta, în care Românii se légă a-ĭ plăti o sumă de banĭ pe fie-care an, în schimbul uneĭ protecțiunĭ eficace și care să le asigure o întrégă suveranitate atât internă cât și externă, constituesc dreptul public al Principatelor în Europa.

Congresul din Paris nu a creat decĭ acest drept Principatelor ; el n'a făcut decât să-l constate și să-l explice după felul sĕŭ de a vedé. Dacă acéstă explicare e departe de a fi așà de favorabilă Românilor precât stipulațiunile lor cu Pórta o comportaŭ, ea nu e totuși așà de neavantagiósă precât actele Guvernuluĭ turc ar lăsa să se crédă. Ea ar fi chiar, dacă nu am avé afface cu Turciĭ, îndestulătóre pentru a creà Țĕrilor-Române o situațiune în care ele ar puté să se dosvolte și să prospere.

No. 9. 1857.

Aceste tratate, carĭ fac din Moldova şi din Muntenia două State europene, sunt singurele care daŭ drept Puterilor contractante de a se amestecà în organisaţiunea lor; căcĭ dacă aceste două Principate nu sunt, în virtutea suveranităţiĭ lor, din vechime recunoscută de către Pórtă, două State despărţite de Turcia, cu un drept public al lor, Congresul a violat, în clausele ce privesc Moldo-România, principalul articol al tratatuluĭ, acela care garantéză integritatea şi independenţa Imperiuluĭ otoman, şi în acest cas tratatul, o spunem, este un non-sens, un act anulat maĭ înainte de a fi fost semnat şi cestiunea Orientuluĭ e readusă la acelaş punt, în care erà la 1853.

Nicĭ expresiunea de „suzeranitate“ nu are o semnificare feudală în tratatul din 30 Martie; ea nu a fost introdusă decât din lipsa unuĭ termen propriŭ pentru a exprimà situaţiunea particulară a Principatelor faţă de Turcia. Într'adevĕr, Domniĭ românĭ nu şi-aŭ primit Statele de la Sultan; Principatele, după tratate, sunt ţĕrĭ libere şi independente (1), şi Sultanul nu numaĭ că nu are dreptul de investitură, dar el se légă în mod formal „să recunóscă alegerea Domnilor, fără a puté să ingereze, în acéstă alegere, să-ĭ numéscă el însuşĭ saŭ să pună cea maĭ mică pedică în acéstă privinţă“. (2)

Când ne amintim puterea şi ambiţiunea Sultanilor din acel timp, nu ne maĭ mirăm că Româniĭ, în momentul când contractaŭ o alianţă intimă cu Pórta, aŭ luat atâtea precauţiunĭ în potriva unuĭ aliat vecin aşà de primejdios. Strămoşiĭ noştri prevedeaŭ că dacă alegerea Domnilor aveà marĭ avantage, ea da în acelaş timp un bun prilej inimicilor patrieĭ; marea primejdie pe care Româniĭ, tot aşà ca şi Polonezĭi, maĭ târdiŭ, n'aŭ putut s'o evite pe deplin.

Nu póte fi nicĭ o îndoială asupra interpretărĭ acestor articole; litera şi spiritul sunt categorice, şi Istoria ea însăşĭ constată, că Pórta nu aveà dreptul de investitură; într'adevĕr, Sultaniĭ carĭ aŭ încheiat aceste tratate, precum şi succesoriĭ lor, timp destul de îndelungat, nu aŭ ridicat nicĭ o pretenţiune în acéstă privinţă şi Domniĭ se urcară pe tron fără a fi fost vre-odată vorba de investitură. Dacă, maĭ târdiŭ, când pretendenţiĭ la Tronurile Princi-

(1) Tratatul luĭ Bogdən, 1513, art. 1. Tratatul luĭ Petru Rareş, 1529, art. 9.

(2) Tratatul luĭ Mircea, 1393, art. 9. Tratatul luĭ Vlad, 1460, art. 9. Tratatul luĭ Petru Rareş, art. 11.

patelor isbutiră să pună mâna pe putere cu ajutorul Porții, acésta începù a le trimite semne onorifice, fu numaĭ ca o dovadă de amiciție și de favóre dată protegĭaților eĭ, și câtușĭ de puțin ca un semn de investitură în virtutea unuĭ drept de suzeranitate. Investitura propriŭ disă, nu fu aplicată decât atuncĭ când, violându-ne drepturile, Pórta ne impuse Domnĭ, și ea nu fu în realitate decât o violare, o consecință a uneĭ alte violărĭ. Așà dar a se servì tocmaĭ de aceste stipulatiunĭ carĭ garantézà independența Domnilor românĭ și libertatea alegerilor, spre a creà Porții un drept feudal de suzeranitate asupra Principatelor, ar fi un act cu adevĕrat monstruos. No 9. 1857.

Congresul din Paris nu a căḑut în acéstă greșélă; el nu ne-a violat independența în favórea Turcieĭ; odată Țĕrile-Române organisate, tratatul din Paris nu recunósce Porții asupră-ne nicĭ unul din drepturile ce constitue suzeranitatea feudală. (1)

Fixațĭ ast-fel asupra însemnării termenilor ce ar puté să deà loc la echivocurĭ, putem trece acum la examinarea dispositiunilor ce determină într'un mod permanent și definitiv situațiunea politică a Țĕrilor-Române, și care le reguléză legăturile cu celelalte state.

Prin articolul 22, Puterile contractante garantézà privilegiile și imunitățile ce posedă Principatele, adecă tóte stipulațiunile inserate în vechile lor tratate cu Pórta; stipulațiunĭ ce le asigură atât în năuntru cât și în afară o suveranitate completă, subordonată numaĭ uneĭ supremații a Porții. Să trecem sub tăcere clausele carĭ nu sunt decât corolariĭ, desvoltărĭ ale articoluluĭ 22, pentru

(1) Acésta nu ne împedecă de a regretà fórte că Congresul a intrebuințat aceștĭ doĭ termenĭ în tratatul din 30 Martie. Că Rusia, Austria și Turcia aŭ numit une-orĭ stipulațiunile ce légă Țĕrile-Române cu Pórta „imunităților și privilegiĭ“, și pe Sultan „Suzeran“ al Principatelor, nu e întru nimic de mirat. Aceste treĭ Puterĭ vroiaŭ s'o facă pe Europa a crede că cele douĕ State române eraŭ simple provinciĭ turcescĭ: Pórta, spre a le exploată la largul sĕŭ, și celelalte douĕ, pentru a și le aproprià cu maĭ multă ușurință într'un moment favorabil.

Dar prin ce supĕrătóre nedumerire Puterile occidentale, al căror interes este contrar celuĭ al celor treĭ Puterĭ limitrofe, primit-aŭ ele pentru Țĕrile-Române aceste expresiunĭ cu adevĕrat impropriĭ? Ce de șicane și de dificultățĭ s'ar fi evitat prin simpla precisare a termenilor! Dacă Congresul ar fi chemat în sînul sĕŭ un representat al Principatelor, ceea ce ar fi fost fórte drept, aceste erorĭ și încă multe altele nu s'ar fi putut strecurà în redactarea tratatuluĭ.

No. 9. 1857. a ne oprì asupra dispositiunilor ce par în opositiune cu acest articol, garant al suveranităţiĭ nóstre. Numaĭ examinând aceste dispositiunĭ de maĭ aprópe, se póte prinde adevĕratul înţeles al lor şi stabili convingerea că ele se rapórtă maĭ mult la formă decât la fond.

Cea maĭ însemnată dintre aceste clause este aceea a articoluluĭ 26, care pare a subordonà măsurile extraordinare de apĕrare în Ţĕrile-Române uneĭ înţelegerĭ cu Pórta (1). Puterile occidentale vroit-aŭ óre prin acésta să deà o garanţie positivă Porţiĭ că Statul român nu va puté, în nicĭ un cas, să facă înarmărĭ extraordinare şi amenințătóre în potriva Porţiĭ, şi să liniştéscă ast-fel îngrijirile ce pot pricinuì formarea unuĭ Stat român, puternic constituit, care, după spusele Turcilor, le-ar suscità la sigur aceleaşĭ dificultăţĭ şi aceleaşĭ primejdiĭ ca şi Grecia? Orĭ-ce témă de acest fel este himerică. Cine nu scie óre că nu puterea, exuberanţa forţiĭ îĭ pune pe Grecĭ în agitare şi-ĭ împinge în Tesalia, şi, că din potrivă, tocmaĭ din causă că aŭ fost puşĭ în condiţiunĭ neviabile, eĭ caută să-şĭ întindă hotarul şi să-şĭ alipéscă poporaţiunile grecescĭ reţinute sub stăpânirea turcéscă? Acesta, de sigur, nu este casul Ţĕrilor-Române; căcĭ fie-care din cele douĕ Principate în parte nu este óre maĭ mare decât Grecia?

Pentru-ce atuncĭ, după pilda acesteia, n'aŭ atacat ele pe Turcia? Pentru-ce, pe când Greciĭ daŭ mâna Ruşilor, Româniĭ voiaŭ să facă causă comună cu Pórta? Pentru-că România întrégă este dincóce de Dunăre, şi nu dincolo, şi pentru-că nu în paguba Turcieĭ, ca Greciĭ, Româniĭ îşĭ aŭ de cucerit patria bucată cu bucată. În ce interes decĭ Principatele unite ar devenì agresive faţă de Turcia, maĭ ales după-ce positiunea lor independentă ar pune capăt orĭcăreĭ pricinĭ de conflict între Turcĭ şi Românĭ? Óre numaĭ pentru plăcerea de-a sfîşià tratatul din Paris care-ĭ protege? Dar a sfîşià acest tratat ar însemnà să ne punem în stare de răsboiŭ cu tótă Europa: şi pe cine ne-am puté bizuì într'o ast-fel de împrejurare? Óre pe *amiciĭ inimicĭ*, Ruşiĭ şi Austriaciĭ? Tot atâtea absurdităţĭ câte presupunerĭ!

(2) „S'a convenit că va fi în Principate o forţă armată naţională, organi-„sată în scopul de a menţine siguranţa în năuntru şi de a o asigurà pe aceea a „hotarelor. Nicĭ o pedecă nu se va puté aduce măsurilor extraordinare de apĕ-„rare ce, în înţelegere cu Sublima-Pórtă, ele ar fi chemate să iea spre a res-„pinge orĭ-ce agresiune străină.“ (Anexele tratatuluĭ din Paris, art. 26.)

Așà dar nu pentru a asigurà pe Turcia în potriva uneĭ temerĭ himerice, membriĭ Congresuluĭ aŭ stipulat articolul 26 al tratatuluĭ; ci numaĭ pentru a constatà că Puterile vecine, ca Rusia și Austria, nu aŭ dreptul de a se opune, în calitate de părțĭ garante, ca Țĕrile-Române și Turcia să iea în comun *măsurĭ extraordinare spre a respinge o agresiune străină.* No. 9. 1857.

Acéstà din urmă explicațiune este cea maĭ naturală și cea maĭ conformă cu litera și cu spiritul articoluluĭ; și dacă ea nu este maĭ precisă, este din causă că Puterile contractante șĭ-aŭ reservat evident dreptul de a revenì maĭ în amănunt, în convențiunea ce trebue să încheĭe pentru organizațiunea definitivă a țĕrilor române. E într'adevĕr, de o mare importanță, ca acest punt al tratatuluĭ să fie explicat așà în cât să se constate că libertatea de acțiune a Românilor, chiar în casul unor înarmărĭ extraordinare, nu e câtușĭ de puțin mărginită și subordonată voințeĭ Porțeĭ; numaĭ ast-fel se va evità orĭ-ce causă de conflict între Turcĭ și Românĭ (1).

Ast-fel tratatul din Paris nu ne modifică de loc suveranitatea, și cu atât maĭ puțin o mărginesce în clausele ce garantéză și explică vechile nóstre tratate cu Pórta. Dacă el întrebuințéză termenĭ și expresiunĭ carĭ, în adevĕrata lor însemnare feudală, ar fi incompatibilĭ cu drepturile nóstre, e din causă că Puterile occidentale aŭ crezut că eraŭ nisce expresiunĭ de pură formă, consacrate în limbagiul cancelariilor Orientuluĭ, avênd cu totul altă însemnare decât în vechiul limbagiŭ al evuluĭ-mediŭ, și că aŭ vĕzut că nu e nicĭ un inconvenient să se servéscă de ele, astădĭ când feudalitatea, dispărênd din tótă Europa, nu puteà fi raționabil restabilită în Principate, în favórea Turcieĭ.

(1) Sperăm chiar că acésta nu va fi singura reparațiune ce ni se va face și că se va revenì și asupra Delteĭ, pe care tratatul din Paris o restituise proprietaruluĭ eĭ legitim, Moldova, și pe care convențiunea din 6 Ianuarie a deslipit-o apoĭ de acésta spre a o dà Turcieĭ. Căcĭ în zadar te întrebĭ ce grabă, ce utilitate generală a determinat pe Puterile contractante să răpéscă Moldoveĭ îmbucătura Dunăreĭ, care e singura eĭ comunicațiune cu marea, și prin urmare cu restul lumeĭ. Trebuiaŭ motive puternice pentru a violà ast-fel dreptul cel maĭ sacru al proprietățiĭ și tratatul din Paris însușĭ; și eŭ nu vĕd nicĭ unul. Crede-se óre, de pildă, că e în interesul Europeĭ ca singurul braț, navigabil al celuĭ maĭ mare dintre fluviile sale să fie maĭ bine în mâinile Turcilor decât în ale Românilor? Mândriĭ Musulmanĭ fac óre un atât de bun us de nenumĕratele și mărețele lor fluviĭ și porturĭ de mare, pentru a le încredința cheile Dunăreĭ, prin care se scurg bogățiile produse de Germania, Ungaria și maĭ ales de România?

No. 9. 1857.

Cât despre articolul relativ la cestiunea apĕrărilor extraordinare, am vĕḑut că el nu trebue să fie considerat decât ca o simplă precauţiune în contra Austrieĭ şi a Rusieĭ.

In orĭ ce cas, să constatăm pentru cea din urmă óră, că orĭ-care ar fi interpretarea ce se va da articoluluĭ 26, ea nu atinge întru nimic suveranitatea Ţĕrilor-Române. Ea nu are, într'adevĕr, caracterul unuĭ drept ce s'a vroit a se creà Porţiĭ, ci cel mult al unor înarmărĭ de făcut în comun între Ţĕrile-Române şi Turcia, şi al uneĭ garanţiĭ în contra piedicelor ce Rusia şi Austria ar puté pune acesteĭ măsurĭ.

Ne rĕmâne acum să examinăm dispositiunile tratatuluĭ ce se rapórtă la măsurile transitoriĭ pe carĭ Congresul şi le-a rezervat ca mijlóce, în vederea viitóreĭ organisaţiunĭ a Ţărilor-Române.

III.

Articolele 23, 24 şi 25 stipuléză că o comisiune, compusă din representanţiĭ Puterilor contractante, se va întruni la Bucurescĭ pentru a culege dorinţele poporaţiunilor asupra viitóreĭ organisaţiunĭ a ţĕriĭ lor.

Sultanul va convocà, în scopul acesta, în ambele Principate, Adunărĭ carĭ să represinte interesele tuturor claselor societăţiĭ. Lucrarea comisiuniĭ va fi transmisă la Paris, la sediul conferinţelor, unde se vor aşterne bazele uneĭ constituţiunĭ, carĭ vor fi consacrate printr'o convenţiune între tóte Puterile contractante şi comunicate Românilor printr'un haţişerif.

Aceste dispositiunĭ suspendă, precum se vede, exerciţiul suveranităţiĭ nóstre până la organisaţiunea Ţĕrilor-Române.

Pentru a înţelege maĭ bine valórea acestor dispositiunĭ timporare, urmările de carĭ sunt capabile, şi situaţiunea ce fac diferitelor părţĭ, adecă Ţĕrilor-Române pe de o parte, şi Puterilor contractante pe de alta, credem necesar să resumăm în câte-và cuvinte ceea-ce am expus în paginele precedente. Acéstă recapitulare ne va pune în stare să apreciem şi ceea-ce s'a făcut la Constantinopol şi în Principate dela semnarea tratatuluĭ.

Orientul, aflându-se în anarhia şi slăbiciunea ce precedéză marile preschimbărĭ ale societăţilor, erà ameninţat de a devenì prada Rusieĭ.

Europa nu puteà să asiste cu puşca la umĕr, la o rĕrturnare

care fără de îndoiélă ar fi atins-o. Ea sbóră în ajutorul Orientuluĭ și-l mântue, în aplausele unanime ale lumeĭ civilisate. No. 9. 1857.

După victorie, Puterile de prima ordine se întrunesc în Congres la Paris, pentru a asigurà viitorul în contra unor ast-fel eventualităţĭ.

Acéstă Adunare, represintând interesele generale ale Europeĭ, se constitue în tribunal suveran; ea impune limite puteriĭ rusescĭ; ea introduce pe Turcia în consiliul european și ĭ garantézà integritatea și independența; ea recunósce drepturile Ţĕrilor-Române la o existenţă politică și pune aceste ţĕrĭ subt paza Europeĭ. Ea *constată* reformele făcute de Sultan în Statele sale, și decide de a inaugurà la rîndu-ĭ o nouă stare de lucruri în Ţĕrile-Române, cu ale căror destine ea se însărcinézà până la organisaţiunea lor definitivă într'un Stat puternic constituit.

Faptul incontestabil ce reiese din acest scurt resumat e că Turcia și Ţĕrile-Române formézà douĕ State cu desăvîrșire deosebite, căcĭ în tratatul din Paris Puterile occidentale, vorbind de reformele maĭ mult promise decât inaugurate de către *Sultan*, ḑic că ele se mărginesc a *constată în mod oficios* reformele cu carĭ el îșĭ gratifică supușiĭ, și că-șĭ interḑic de a se amestecà în administraţiunea Imperiuluĭ luĭ, și câte-và rînduri maĭ la vale, în acelaș tratat, aceleași Puterĭ vestesc lumiĭ că se vor ocupà de organisaţiunea Ţĕrilor-Române (1). Se póte óre constatà maĭ oficial, maĭ categoric că, atuncĭ când e cestiunea despre Ţările-Române, nu maĭ e vorba de *Imperiul turcesc, în afacerile căruia ele nu aŭ dreptul să se amestece*, ci de o ţară în afară de Imperiŭ, care se posedă în drept, și care face parte din concertul european, tot așà ca și Turcia?

Și dacă Puterile contractante nu respectă în Ţĕrile-Române independența puteriĭ cu tot atâta scrupul ca în Turcia, e că, în Principate, nu există putere care să fie expresiunea suveranităţiĭ naţionale. În urma încălcărilor succesive ale Turcieĭ și ale Rusieĭ, nu se află, în aceste ţĕrĭ, decât administraţiunĭ improvisate odinióră cu concursul Rușilor saŭ al Turcilor și acum cu acela al Austriacilor, dar nicĭ-odată cu acela al naţiuniĭ. Intervenţiunea

(1) „Acéstă *constatare* nu ar puté, în nicĭ un cas, să deà drept pomenitelor Puterĭ de a se amestecà, fie colectiv, fie în parte, în raporturile M. S. Sultanul cu supușiĭ sĕĭ, *nicĭ în administraţiunea interióră a Imperiuluĭ sĕŭ.*“

No. 9. 1857. Puterilor contractante are tocmaĭ scopul de a face să înceteze acéstă stare de lucruri anarhică și ilegală, punênd din noŭ Țĕrile-Române în posesiunea suveranităței lor, așà precum aŭ făcut-o pentru Grecia și Belgia, și pentru alte țĕrĭ. Că Congresul, care și-a reservat întrebuințarea mijlócelor transitoriĭ, cele maĭ propriĭ să asigure organisațiunea Principatelor, a mers cam departe în alegerea mijlócelor sale; că lucrând cam ca un tutor despot, a dat uneia dintre Puterile contractante o acțiune prea mare în Principate în timpul interegnuluĭ suveranităței naționale; că în loc de pildă, de a decide ca convocările Adunărilor constituante și promulgarea nouĕlor statute să fie făcute prin adrese semnate de către toțĭ membriĭ comisiuniĭ europene, a lăsat grija numaĭ pe séma Turcieĭ; — acestea sunt măsurĭ pe carĭ le putem desaprobà, ca vătămătóre causeĭ nóstre și în acelaș timp ca atentatóre la demnitatea nóstră națională, dar care nicĭ nu ar puté să pună în discuțiune suveranitatea nóstră, nicĭ nu ar puté să creeze vre-un drept Porțiĭ, căcĭ, ținem s'o constatăm, Turcia nu lucréză în Principate decât ca un simplu mandatar al Puterilor contractante, nimic maĭ mult, nimic maĭ puțin.

Să vedem acum cum și-a îndeplinit acest mandat, și dacă și-a justificat posițiunea cu totul particulară, pe care d-l de Buol a reclamat-o în numele eĭ, în organisațiunea Principatelor, *ca fiind maĭ bine așezată decât orĭ-ce altă Putere pentru a cunósce și aprecià trebuințele și dorințele poporațiunilor române.*

Puterile occidentale îngrijate, cum eram și noĭ înși-ne, de alegerea Constituantelor, care s'ar face sub nisce administrațiunĭ așà de puțin naționale ca acelea carĭ guvernaŭ atuncĭ, puseră, în conferința *din 8 Aprilie,* cestiunea de a se scì dacă nu erà de trebuință să se aviseze la înlocuirea Domnilor.

Primul plenipotențiar al Austrieĭ, care restabilise pe Domnul Știrbey în capul administrațiuniĭ Muntenieĭ, pledă pentru *statu quo,* invocând spectrul revoluțiuniĭ și al anarhieĭ, și sfîrși prin aceste cuvinte în favórea protegiatuluĭ sĕŭ: „În orĭ-ce cas, Congresul „trebue *să lase* Porțiĭ *grija* de a luà măsurile ce ar puté crede „necesare.

„Marele Vizir a arătat maĭ ales, că administrațiunea actuală „nu presintă *póte* tóte garanțiile ce *Congresul ar puté să dorésca,* „dar că ar fi primejdie de a cădé în *anarhie, dacă s'ar încercà e-* „*șirea din ordinea legală.*“

Lordul Clarendon și, cu dînsul alți plenipotențiarĭ, spuseră că eĭ nu înțelegeaŭ să rĕstórne tóte puterile, ci numaĭ să îngrijéscă de interegnul ce aveà să încépă odată cu expirarea puterilor Domnilor. No. 9. 1857.

„ âți-và plenipotențiarĭ amintesc că legea organică prevede „întreruperea puterei Domnilor.“

„După aceste explicațiunĭ, Congresul *decide* că *se referă* la „Sublima Pórtă spre a luà, de e necesar, la expirarea puterilor „Domnilor actualĭ, măsurile necesare și propriĭ *de a îndeplinì in-„tențiunile Congresului, combinând libera exprimare a dorințelor* „Divanurilor cu menținerea ordineĭ și cu *respectul stării legale.*“

Cine scie să cetéscă, înțelege prin aceste pasagiĭ ale protocoluluĭ 22 din 8 Aprilie, transcris de noĭ aprópe în întregime, că Congresul a voit, pe de o parte, să ieà tóte precauțiunile pentru ca Românii să-și pótă exercità în tótă libertatea partea de acțiune ce li se lăsà în organisațiunea țĕrĭĭ lor, și în acelașĭ timp, pe de altă parte, să reasigure pe Austria și pe Turcia în contra eventualităților uneĭ revoluțiunĭ.

În acéstă îndoită intențiune, Congresul învestì cu depline puterĭ Pórta, care, după spusa d-luĭ de Buol *cunósce maĭ bine Principatele*, spre a luà una din măsurile cele maĭ propriĭ de a se împlinì intențiunilə Congresuluĭ, adecă, saŭ de a continuà puterile Domnilor, saŭ de a le înlocuì conformându-se *legalității.*

Guvernul turcesc se hotărî pentru cea de a doua măsură, aceea a înlocuirĭĭ Domnilor. Întru acésta, el lucrà în virtutea dreptuluĭ ce Congresul îĭ acordase, e adevĕrat, dar cu condițiunea de a se conformà legalității.

Dar, în Principate, nu sunt decât douĕ legalități, una istorică reeșind din drepturile nóstre puse în vigóre prin tratatul din Paris și fiind singura pe care Românĭĭ o recunosc, și alta, care este cea a Regulamentuluĭ organic și pe care Românĭĭ și Turcĭĭ o invócă atuncĭ când aŭ trebuință să se servéscă de dînsa.

In primul cas, ar trebuì să se cheme națiunea spre a-și da, prin notabilĭĭ sĕĭ, un Guvern provisoriŭ, precum s'a făcut orĭ de câte orĭ ne-am bucurat de vechile nóstre libertățĭ.

In al doilea cas, Guvernul erà constituit gata prin Regulamentul organic; dar dacă Turcĭĭ aŭ învĕțatat să pronunțe cuvîntul legalitate, când sunt la Paris, le este însă peste putință să i se conformeze în fapt când sunt la Constantinopol.

No. 9. 1857.

De aceea Guvenul turcesc, în afară de orĭ-ce legalitate, trimise un Caimacam la Bucurescĭ și un altul la Iașĭ, întocmaĭ ca și cum ar fi fost vorba despre Alep și Damasc. Este cea dintâiŭ, dar nu unica violare a tratatuluĭ din Paris.

Cel puțin, aceste numirĭ fură óre făcute în scopul *de a împlinì* maĭ bine una din *intențiunile Congresuluĭ*, care erà, după protocolul din 8 Aprilie, *să se asigure libera exprimare a dorințelor poporațiunilor*?

Caimacamul Moldoveĭ, d-l Balș, erà din fórte micul numĕr al celor carĭ se rostirà cu ostentațiune în contra Unirĭĭ și în contra orĭ-căreĭ modificărĭ a stărĭĭ actuale a Principatelor. Caimacamul muntean Alexandru Ghika, dacă nu e primejdios prin el însușĭ, erà însă prin partidul anti-național și încălcător ce se adăpostià la spatele luĭ; i-am numit pe Fanarioțĭ.

Ce puteà dar să aștepte Muntenia și Moldova de la asemenea alegerĭ?

Din momentul ce Principatele eraŭ încredințate unor Pașale saŭ unor Caimacamĭ, demnitate tot atât de turcéscă ca și cea dintâiŭ, urmà în mod firesc că legile țĕrĭĭ trebuiaŭ să fie subordonate firmanelor Porțiĭ; articolele tratatuluĭ carĭ chezășuesc Principatelor o legislațiune și o administrațiune independentă, și angajamentele solemne consemnate în protocolul 22, că nu se va eși din legalitate, nu ar maĭ puté nimic în contra logiceĭ faptelor, care e maĭ puternică decât tóte legile lumeĭ.

De aceea firmanele și începură să curgă.

Pórta primise din partea Congresuluĭ mandatul de a asigurà Principatelor libera manifestare a dorințelor lor. Presa, cu tótă ocupațiunea austriacă, păstrà încă o părere de libertate; un prim firman o suprimă.

Un al doilea firman suprimă privilegiul navigațiunĭĭ pe Siret, concedat uneĭ companiĭ franceze.

Un al treilea firman suprimă privilegiul Bănceĭ Moldoveĭ, concedat uneĭ companiĭ prusiene.

Un al patrulea firman interdice întórcerea în țéră a patrioților românĭ, expulsațĭ în urma invasiunĭĭ ruso-turce din 1848.

Pentru a sfîrși cu acéstă nomenclatură, trec la firmanul principal, care e însușĭ obiectul acesteĭ lucrărĭ și care póte avé cele maĭ funeste consecințĭ pentru Țĕrile Române.

Tratatul din 30 Martie atribuià, precum am vĕdut, Porțiĭ,

dreptul de a convocà Adunările constituante. Acéstă atribuțiune, nu implică de loc și pe aceea de a face legea electorală. Totuși membriĭ Congresuluĭ, neîncredințându-se uneĭ legĭ ale căreĭ baze ar fi așternute chiar în Principate, unde tóte puterile sunt în mânile unor ómenĭ ostilĭ orĭ-căreĭ ameliorărĭ politice și sociale, consemnară în protocolul XIV că: „firmanul ce va prescrie convocarea unor Divanurĭ *ad-hoc*, va fi concertat cu representanțiĭ Puterilor contractante la Constantinopol, și redactat așà încât să îngrijéscă de întréga executare a articoluluĭ ce determină compunerea Adunărilor.“

Dacă acéstă interpretare a articoluluĭ 24 întinde atribuțiunile firmanuluĭ de convocare până la fixarea principiilor generale ale legiĭ electorale, pentru ca să asigure fidela representare a națiunĭĭ, ea totuși nu le întinde până la decretarea uneĭ legĭ electorale în tóte amănuntele sale.

Erà dejà o interpretare fórte largă și fórte arbitrară a articoluluĭ 24 al tratatuluĭ; dar intențiunea scuză mijlocul.

Firmanul ieșit din conferințele de la Constantinopol merge și maĭ departe. El nu e nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puțin decât o lege electorală completă care, în loc de a se ține la principiĭ generale reguléză pe cale de autoritate tóte cestiunile de formă și de amănunt. Dacă actul în el însuși e arbitrar, dispositiunile luĭ nu sunt maĭ puțin; ele sunt contradictoriĭ, absurde și concepute într'un spirit opus aceluià ce animà Congresul din Paris.

Și cum puté să fie alt-fel cu o lege făurită la Constantinopol, într'un mediŭ și de către persóne ostile scopuluĭ ce erà menită să atingă? Căcĭ participarea rapresentanților favorabilĭ causeĭ române a fost evident nulă în confecțiunea acesteĭ legĭ. Cu totul străinĭ Principatelor și depărtați de isvórele la carĭ s'ar fi putut instruì, le erà peste putință să pricépă defectele și perfidiile ce cuprindeà. Și chiar de le-ar fi vĕḑut, ce sorțĭ ar fi avut eĭ de a-și face amendamentele să triumfe, în fața unor adversarĭ carĭ, uniĭ cunosceaŭ profund Țĕrile-Române, iar alțiĭ, ca Turciĭ, eraŭ socotiți că le cunosc?

Puțin importă, de altminteri. Legea acésta, ni se impune; dar ne rĕmâne cel puțin dreptul de a o discutà înaintea Europeĭ, fiind convinși că dreptate ni se va face maĭ curînd orĭ maĭ târḑiŭ de către opiniunea publică, pe care Împĕratul Napoleon III o recunósce de cârmuitóre a Suveranilor chiar.

IV.

No. 9. 1857. Tratatul din Paris stipuléză că Adunările Principatelor *vor fi compuse așà în cât să consitue representarea cea maĭ exactă a intereselor tuturor claselor societățiĭ.*

Intenţiunea Puterilor contractante e formulată, în acéstă ocasiune, în modul cel maĭ precis și maĭ limpede: ele nu maĭ vor o Adunare ca aceea a Regulamentuluĭ organic, în care o clasă a societățiĭ, și cea maĭ puțin importantă, aveà singură majoritatea, și din care ţĕraniĭ eraŭ esclușĭ; ele vor de astădată o Adunare cu adevĕrat națională, nu numaĭ cu numele, dar și prin elementele din care va fi compusă.

Pentru a obţiné acest resultat, erà destul să se aștérnă numaĭ principiile generale ale legiĭ electorale.

Primul dintre aceste principiĭ erà determinat prin chiar tratatul din Paris, și se resumă în aceste simple cuvinte: să nu maĭ fie privilegiĭ; colegiile electorale sunt deschise fără deosebire tuturor claselor societățiĭ. Așà erà tradiţiunea. Firmanul (1) nu maĭ aveà decât să decidă dacă se va cere un cens electorilor și eligibililor; saŭ dacă vor fi dispensațĭ; dacă alegerile trebuiaŭ să se facă în primul saŭ în al doilea grad; și în sfîrșit, din câțĭ membri trebuià să se compună Adunarea.

Aceste principiĭ eraŭ îndestulătóre, după părerea nóstră pentru a determinà caracterul legiĭ. Cât despre legea însășĭ, ea trebuià să fie lăsată a se face în ţéra în care trebuià să fie aplicată.

Dar firmanul n'a vroit să se ţină în aceste limite pe care bunul simţ le indică, și formuléză o lege electorală completă, cu desăvîrșire contrară spirituluĭ tratatuluĭ în totalitatea sa, și neaplicabilă în amănuntele sale.

Intr'adevĕr, el crează privilegiĭ noĭ în loc de a anulà pe acelea ce s'aŭ introdus într'un mod abusiv în aședămintele Principatelor, și a căror ștergere Congresul o pronunţase. Firmanul merge chĭar maĭ departe: el ţărcuesce pe locuitoriĭ Ţĕrilor-Române

(1) V. textul francez al firmanuluĭ în: *D. Sturdza,* Acte și Docum. privitóre la istoria renasc. Rom., III. 1049, și traducerea română în „Buletinul Divanuluĭ Ad-hoc a Moldoveĭ", No. 1, pag. 4. Cf. „Instrucțiunile pentru alegerile din Ţéra-Muntenéscă", ibid, Supl. No. 1 pag. 3, și *B. Boeresco:* Le firman turc pour la convocation des Divans ad-hoc. Paris. 1857 (*Sturdza,* op. cit. III, 341).

în cincĭ clase, și nu maĭ convócă în consecință, *Adunărĭ naționale* carĭ să represinte interesele naturale, legitime, acelea ale țĕriĭ însășĭ, ci dóră nisce *State Generale* carĭ represintă interesele castelor create de către Turcĭ. No. 9. 1857.

Și ca și cum legiuitorul ar fi voit să nu maĭ lase cea maĭ mică îndoială asupra intențiunilor sale de reînvierĭ feudale, statornicesce nu numaĭ clase, dar încă, în fie-ce clasă particulară, atâtea deosebirĭ câte ĭ-a fost cu putință să facă.

Ast-fel condițiunile alegătorilor și eligibililor, modul alegerilor, și chĭar epoca în carĭ alegerile trebuie să aĭbă loc, totul este diferit, totul funcționéză aparte în fie-care dintrə castele ce a creat.

Pentru una, se cere titlul de boier și de mare proprietar; pentru alta, nu se cere decât simplul titlu de proprietar, dar cu condițiunea cĭudată ca pămîntul posedat să nu fie nicĭ pré mare, nicĭ pré mic, ci tocmaĭ de mărimea patuluĭ luĭ Procust; pentru o a treĭa se cere ca propietarul *pămîntuluĭ să plătéscă o redevență unuĭ terțiŭ.*

În unele clase, alegerile trebuie să se facă în primul grad și într'altele în al doilea, și chiar în al treilea grad; în sfîrșit unora le trebue treĭ anĭ de domiciliŭ, altora, constatarea domiciliuluĭ le ajunge, fără designare de durată, și sunt chiar uniĭ carĭ, considerațĭ ca vagabonḑĭ incorigibilĭ, sunt scutițĭ de a avé un domiciliŭ, — aceștia sunt boieriĭ ceĭ marĭ.

Pentru ce óre acest regim feudal, pe care nu l'am avut nicĭ odată și pe care pururea nu l'am putut suferì, ni s'ar impune, astăḑĭ când Europa întrégă l'a părăsit în mod definitiv? Să fie óre pentru-că, din întîmplare, Turcia, vroind drepturĭ fedulale pe sémă-ĭ, se încércă să convertéscă vre-o câțĭ-và Românĭ la acest regim prin folósele ce le făgăduesce?

Orĭ-care ar fi motivul, trebue însă să ne întrebăm dacă este cu putință să ni se creeze o stare socială nouă prin simpla magie a decretelor. Cum s'ar puté óre să se prindă și să se stereotipeze societatea acésta românéscă, tot atât de variată ca și flora Românieĭ și tot așà de mișcătóre ca și valurile Dnnăriĭ? Într'adevĕr în Principate, în vremea când ne bucuram de libertățile nóstre, funcțiunile publice se daŭ celor maĭ meritoșĭ, fără considerațiune de nascere; nimic nu e maĭ puțin feudal ca o ast-fel de stare de lucrurĭ. De când însă străinul e mare și tare în trebile nóstre, ele se încre-

No. 9. 1857. dințară celor carĭ daŭ maĭ mult și maĭ ales acelor carĭ consimt să devină uneltele înjosirĭĭ patrieĭ. De aceea se vede adesea un fecior ajungênd la gradul de mare boier pe când un nepot al celor maĭ iluștrĭ ómenĭ aĭ noștri ține de córnele pluguluĭ, saŭ face pe lacheul la spatele trăsurilor boieruluĭ, al căruĭ tată a fost servitorul străbunuluĭ sĕŭ. Tot așà și cu tóte cele-lalte clase, în carĭ rangurile și condițiunile se schimbă și se amestecă neîncetat; negustorul care cumpĕră un grad, se bucură de folósele boierilor, fără de a încetà pentru acésta să-șĭ vadă de treburile luĭ și să fie un adevĕrat negustor; și tot așà, țĕranul care plătesce patentă, este pentru moment negustor, fără ca să fie împedicat de a redevenì țĕran cultivator, când munca câmpuluĭ începe.

Dar autorul firmanuluĭ nu se îngrijesce de starea acésta complexă și variabilă a societățiĭ române; puțin satisfăcut cu titlu de legiuitor, el aspiră la acela de creator, și după pilda luĭ Dumneḑeŭ, care a făcut pe om dintr'o mână de țĕrînă, el pretinde să creeze cu elemente necurate clase nobile, ca cele numite în articolele 1 și 2 ale legiĭ ce vom examinà.

„Articolul I. Afară de Mitropolitul și de Episcopiĭ provincieĭ carĭ vor fi după drept (adecă conform cu tradițiunea) membri aĭ Divanuluĭ, egumeniĭ saŭ cârmuitoriĭ mânăstirilor proprietare de averĭ închinate și egumeniĭ mânăstirilor proprietare ale bunurilor neînchinate vor alege în deosebĭ doĭ deputațĭ clericĭ și pămînteni, adecă patru deputați în totul; și preoțiĭ ce îndeplinesc cu orĭ-care titlu funcțiile ministeruluĭ lor în reședința fie-căreĭ Episcopiĭ se vor întrunì după convocația Episcopuluĭ lor eparhiot, spre a numì de asemenea dintre dînșiĭ câte un deputat la Divan pentru fie-care eparhie.“ Ast-fel casta clericală, din carĭ ceĭ opt miĭ de preoțĭ, sunt excluși ca făcênd parte din societatea laică, nu se compune pentru Muntenia, decât din Mitropoliți, din treĭ Episcopĭ, din vre-o patru-ḑecĭ de Egumenĭ și din câțĭ-va preoțĭ *funcționarĭ la reședințele Episcopatelor*, cu totul, vre-o patru sute de persóne.

Dar ce represintă óre acéstă clasă, creată prin articolul I? Óre Biserica? Nu, căcĭ singura categorie a cleruluĭ român care deservesce bisericile, asistă pe muribunḑĭ, introduce pe noŭ-născuțĭ în societate, consacră legătura cea maĭ sfîntă, căsătoria, și ține actele stărĭĭ civile, e clerul regulat; adecă acel corp de opt miĭ de preoțĭ, care în tóte epocele a fost partea cea maĭ sănătósă și cea maĭ patriotică a națiuniĭ, și pe acesta firmanul îl exclude din clasa cleruluĭ.

No. 9. 1857.

Şi cum să se explice posiţiunea importantă pe care firmanul o dă Episcopilor şi sfinţilor Egumenĭ? Sunt eĭ óre în Ţĕrile-Române ceea ce eraŭ seniorii Episcopĭ aĭ feudalităţiĭ? Aŭ eĭ bunurĭ de administrat? Aŭ eĭ vre-o jurisdicţiune asupra unor servĭ? Aŭ eĭ, în sfîrşit, de apĕrat în viitórea Adunare propriile lor privilegiĭ şi pe cele ale vasalilor lor? Nu, clerul în Principate nu s'a bucurat nicĭ odată de asemenea privilegiĭ, nicĭ nu e măcar proprietar. Astădĭ, Statul administrézĕ bunurile Bisericeĭ. Mitropoliţĭ, Episcopĭ, Egumenĭ, toţĭ sunt retribuiţĭ ca simpli funcţionarĭ.

Ce-và maĭ mult, Mitropolitul şi Episcopiĭ sunt numiţĭ de către mariĭ boerĭ strânşĭ în Adunare specială; cât despre Egumenĭ, afară de puţine excepţiunĭ, sunt numiţĭ de către Ministerul Cultelor. Ast-fel Mitropolitul şi Episcopiĭ, cărora firmanul le recunósce dreptul de a intrà de drept în viitórea Cameră, nu sunt în realitate, în calitate de aleşĭ aĭ marilor boerĭ, decât representanţiĭ acesteĭ clase, şi cătuşĭ de puţin representanţiĭ cleruluĭ. Acelaş lucru se póte spune şi despre ceĭ-lalţĭ patru deputaţĭ carĭ vor fi aleşĭ de către preoţiĭ funcţionarĭ aĭ Episcopatelor. Cât despre deputaţiĭ aleşĭ de către Egumeniĭ pămîntenĭ, eĭ nu sunt decât representanţiĭ uneĭ micĭ fracţiunĭ a funcţionarilor Guvernuluĭ, şi ceĭ-lalţĭ doĭ aleşĭ de către Egumeniĭ grecĭ nu sunt de asemenĭ decât representanţiĭ unor călugărĭ străinĭ, carĭ locuesc departe de ţĕră, şi cărora firmanul le dă drepturĭ politice în Muntenia, pentru simplul motiv că primesc pomana Principatelor.

Am vĕdut că Mitropolitul şi Episcopiĭ sunt numiţĭ de drept prin firman membri aĭ Adunăriĭ. Pentru a legitimà acest act extralegal se invócă tradiţiunea. Dacă ar fi vroit Dumneḍeŭ ca aceĭ carĭ aŭ făcut aceste legĭ să se conformeze cu fidelitate tradiţiuniĭ, noĭ am fi fost mulţumiţĭ; căcĭ tradiţiunea naţională, care e puţin cam primitivă, nu ne face să roşim ca regimul ce inimiciĭ noştri ne-aŭ impus. Acéstă tradiţiune e curată şi nepĕtată; ea nu are pe frunte stigmatul infamieĭ, de aceea amintirea eĭ numaĭ ne face să tresărim; căcĭ ea ne aduce aminte vécurile de glorie şi de virtute; ea ne amintesce că România póte fi şi ea patria eroilor. Dar tocmaĭ pentru-că îngenunchiam înaintea acesteĭ tradiţiunĭ, care ne explică gloria nóstră şi ne indică drumul ce trebue să urmăm spre a fi demnĭ urmaşĭ aĭ luĭ Mircea-cel-Bătrân şi aĭ luĭ Ştefan-cel-Mare, ne revoltăm în contra celor carĭ se servesc

No. 9. 1857. de numele eĭ pentru a ne întări maĭ bine lanțurile și a ne da maĭ ușor pe mâna străinuluĭ, și-ĭ rechemăm la simțul pudóreĭ.

Da, tradițiunea chemă în sînul Adunărilor părinților noștri nu numaĭ pe Episcopĭ și pe Egumenĭ dar și pe boerĭ și pe notabilĭ adecă pe toțĭ carĭ se bucuraŭ de considerațiunea publcă; eraŭ cu adevărat *Câmpurile luĭ Marte*, în care națiunea îșĭ regula afacerile sale; și maĭ e adevĕrat că aceste Adunărĭ eraŭ presidate de către Mitropolit.

Dar ce este óre comun între Adunările representative de astădĭ și vechile nóstre Câmpurĭ ale luĭ Marte, compuse de maĭ multe miĭ de ómenĭ, și deschise fără deosebire orĭ-căreĭ persóne care avea consciința că onestitatea și patriotismul sĕŭ îĭ daŭ dreptul de a-șĭ spune cuvîntul în afacerile publice?

Și ce este óre comun între boieriĭ de atuncĭ, carĭ-șĭ câștigaŭ gradul pe câmpul de bătaie, și boieriĭ de astă dĭ, carĭ și-aŭ câștigat titlurile în anticamera apĕsătorilor patrieĭ?

Ce este comun între Mitropoliții și Episcopiĭ de altă dată, pe carĭ Câmpurile luĭ Marte îĭ înălțaŭ pe scaunele lor episcopale, și Episcopiĭ de astă dĭ numițĭ de către 80 de boierĭ, a căror consciință a fost câștigată prin baniĭ candidaților și carĭ aŭ delibert sub inspirațiunea unuĭ consul rus? Ce este comun între aceĭ pioșĭ călugărĭ, aceĭ patrioțĭ luminațĭ, aceĭ cetățenĭ virtuoșĭ de altă dată pe carĭ mulțimea îĭ smulgeà din locul lor de retragere, adesea-orĭ fără voia lor, spre a le încredința cârja pastorală, și intriganțiĭ de astădĭ, carĭ, în posițiunĭ inferióre, îșĭ storc pe subordonațĭ, îșĭ jupóie oile, și îșĭ agonisesc astfel suma necesară spre a cumpĕrà, nu cârja păstoruluĭ evangelic, ci o posițiune maĭ lucrativă decât cea pe care o ocupaŭ.

„Articolul 2. Toțĭ boieriĭ și fiiĭ de boierĭ, de orĭ-ce rang ar fi, „cu condițiune numaĭ de a fi în vîrstă de treĭ-decĭ anĭ, pământenĭ „saŭ acuma și legiuit împământeniți, și de a se bucurà de dri- „turile lor civile, se vor duce la reședința ținutuluĭ în care sunt „statornicițĭ cu locuința și aŭ o proprietate, de o sută fălcĭ cel „puțin saŭ tot de atâtea pogóne de pământ lucrător și producĕtor „de venit. Eĭ vor alege acolo, cu majoritatea glasurilor, doĭ depu- „taț la Divan, din aceia dintre eĭ, carĭ ar dovedì că sunt proprietarĭ „sloboțĭ de orĭ-ce sarcină ipotecară de un avut nemișcător de 300 „fălcĭ cel puțin. saŭ de atâtea pogóne de pământ lucrător și pro- „ducĕtor de venit. Numaĭ boieriĭ ceĭ marĭ ce vor îndeplini acéstă

„de pe urmă condițiune, vor puté fi aleși în ținutele unde nu vor „fi statornicițĭ cu locuința.“ No. 9. 1857.

Boierii sunt aceia carĭ, după un serviciŭ public de treĭ anĭ, aŭ obținut un grad într'o funcțiune civilă saŭ militară; dar cum funcțiunile se daŭ pe banĭ saŭ pe favóre, candidatul care o solicită, plătind cu dărnicie, e adesea-orĭ dispensat de ceĭ treĭ anĭ de serviciŭ ceruțĭ de lege. Legiuitorul vroit-a óre să constitue cu acești funcționarĭ gradați clasa nobilimeĭ, asimilându-ĭ cu conțiĭ și baroniĭ din primele timpurĭ ale feudalității? Nu, căcĭ póte cine-và ocupà primul rang printre boierĭ, adecă să aibă gradul de general orĭ de ministru, și totuși dacă n'are o proprietate mare nu face parte din acéstă clasă.

Care e dar clasa acésta, al căreĭ blason nu l'a făcut încă sciința eraldică? E óre clasa marilor proprietarĭ? Tot atât de puțin; căcĭ poțĭ fi proprietar al uneĭ jumětățĭ din Principate și dacă nu aĭ un grad, saŭ dacă părintele tĕŭ n'a avut fantasia de a cumpĕra unul, nu facĭ parte din acéstă clasă. Acestea ne-ar face să credem că e într'adevĕr clasa nobilimeĭ dar cu devisa primelor timpurĭ ale feudalității: *„nicĭ un senior fără pămînt“*, și că legiuitorul turc, vroind să împingă acest principiŭ maĭ departe, a spus: *„nicĭ un senior fără pămînt întins.“*

Nu e însă nicĭ așà, căcĭ poțĭ fi strănepotul luĭ Ștefan saŭ al luĭ Mihaiŭ-Vitézul și să posedĭ, pe lângă acésta, și o proprietate mare cât un Principat din Germania, și dacă nu aĭ un grad, saŭ dacă nu eștĭ născut dintr'un tată care să fi fost cel puțin sublocotenent, nu facĭ parte din clasa II, ba nu facĭ parte din nicĭ o clasă, căcĭ eștĭ esclus din clasa III, fiind-că proprietatea ta depășesce maximum de 99 fălcĭ; eștĭ esclus din clasa IV, fiind-că nu aĭ nicĭ patentă, nicĭ diplomă, nicĭ imobil în vre-unul din orașele indicate; și în sfîrșit eștĭ exclus din clasa V, fiind-că proprietatea ți-e scutită de orĭ-ce servitute, și eată-te asvîrlit printre paria.

Lucrul pare peste putință; dar Turciĭ aŭ voit-o, și lucrul există.

Care este decĭ cugetarea care a presidat la formarea acesteĭ clase, și ce regulă s'a urmat pentru a face alegerea membrilor eĭ? Ne este cu neputință nouĕ înșine să le ghicim, și totuși pentru noĭ s'a făcut acéstă lege.

In orĭ-ce cas, dacă cugetarea filosofică a acestuĭ articol 2 este de nepriceput, scopul imediat ce Turciĭ își propun, acela de a

No. 9. 1857.

domni în Principate prin mijlocirea marilor boerĭ, se trădézĕ în fie-care din dispositiunile sale.

Rusia, care voise de asemenea să domnéscă legalmente în țĕrile române, hotărîse, în Regulamentul organic, că majoritatea Adunărilor va fi compusă din mariĭ boerĭ, cari-ĭ eraŭ devotațĭ, nu numaĭ din recunoscința gradelor ce primiseră de la dînsa, dar și din convingerea că nu-șĭ vor puté păstrà positiunea lor privilegiată de cât cu ajutorul baionetelor străine.

Turciĭ, carĭ, precum am spus-o, urmăresc acelaș scop ca și Rușiĭ, se grăbesc să împrumute de la dibaciĭ lor predecesorĭ aceste instrumente docile și la rîndul lor adoptă pe mariĭ boerĭ. Dar de óre-ce modul de purtare al Turcilor nu póte fi tot așà de franc ca acela al maĭ-nainte puterniceĭ Rusiĭ, eĭ întrebuințézĕ un mijloc piezis ca să ajungă la acelaș resultat, dând boerilor o positiune preponderantă în Adunare *aprópe* fără a-ĭ numì.

Intr'adevĕr, articolul 2 impune alegătorilor condițiunea unuĭ domiciliŭ în chiar județul, în care sunt proprietarĭ, cere în plus eligibililor o proprietate de treĭ orĭ maĭ mare de cum o cere alegătorilor; dar, când se scie că în Muntenia, proprietariĭ, și în deosebĭ mariĭ proprietarĭ, nu locuesc decât în capitală, saŭ în alte douĕ, treĭ orașe principale, și când se vede în acelaș timp că firmanul scutesce numaĭ pe mariĭ boerĭ de condițiunea domiciliuluĭ, se recunósce că intențiunea Turcilor a fost de a reservà exclusiv favoriților lor sorțiĭ la deputăție.

Dar maĭ ales în numĕrul deputaților acordat de firman boerilor, se trădézĕ cu semne vizibile iubirea Turcilor pentru acéstă clasă. Intr'adevĕr, numĕrul de 34 de deputațĭ aĭ claseĭ boerilor este în totalitate îndoitul cifreĭ mijlociĭ a deputaților pe carĭ fiecare din cele-lalte clase are dreptul să-ĭ trimétă la Cameră, și cum este sigur că ceĭ 12 deputațĭ călugărĭ vor votà în tot-deauna cu boeriĭ, aceștia vor avé nelipsit într'o Adunare de 102 membri o legiune compusă de 46 deputațĭ, adecă o majoritate asigurată de maĭ 'nainte; căcĭ cele-lalte treĭ clase sunt compuse așà încât să nu pótă face nicĭodată împreună causă comună.

Ast-fel, precum am arătat maĭ sus, Turciĭ aŭ întocmit legea electorală așà în cât să-ĭ facă pe boeriĭ ceĭ marĭ stăpânĭ aĭ viitórelor Adunărĭ, precum eraŭ în Adunările Regulamentuluĭ organic impus de Rușĭ.

„Articolul 3. Toțĭ proprietariĭ, sub orĭ-ce numire ar fi, cu con-

diţiunea numaĭ de a fi în vîrstă de 30 anĭ, pămînteni saŭ acuma şi legiuit împămînteniţĭ, de a se bucurà de drĭturile lor civile şi carĭ vor avé o proprietate de 99 fălcĭ cel mult saŭ de atâtea pogóne de pămînt, lucrător şi producĕtor de venit, şi de 16 fălcĭ cel puţin de pămînt de aceeaşĭ natură saŭ de atâtea pogóne, se vor întrunì la reşedinţa ocoluluĭ unde sunt statorniciţĭ cu locuinţa şi vor însemnà dintre dînşiĭ, cu majoritatea glasurilor, cincĭ alegătorĭ de al doilea grad. Aceştĭ delegaţĭ se vor duce la reşedinţa ţinutuluĭ şi vor numì *dintre dînşiĭ*, cu acelaşĭ chip, un deputat la Divan."

După articolele 2 şi 3, s'ar puté crede că, în Principate, proprietatea aparţine la douĕ categoriĭ, fie-care dintre ele avênd drepturĭ şi datoriĭ diferite. Totuşĭ nu e aşà: proprietatea, fie că e mare saŭ că e mică, fie că e posedată de un boer saŭ de un ţĕran, este cârmuită la fel; ea nu înobiléză pe acela care o posedă, tot aşà precum boerul care devine stăpânul eĭ nu-ĭ aduce nicĭ un privilegiŭ pe care să nu-l fi avut ea de la sine.

Maximum şi minimum de întindere, în care articolul 3 mărginesce proprietatea cerută membrilor acesteĭ clase, sunt absurde în principiŭ; dar nu e tot aşà în ceea ce privesce ţinta ce firmanul şĭ-a propus statornicind aceste douĕ limite.

Intr'adevĕr, maximum îndepărtézà dela scrutin pe tóte persónele bogate carĭ aŭ rĕmas independente şi carĭ nu aŭ vroit să-şĭ vîndă consciinţa pentru o boerie, şi minimum îndepărtézà *némurile*, pe *mazilĭ* şi pe toţĭ ţĕraniĭ micĭ proprietarĭ, al căror pămînt este liber de orĭ-ce servitute, şi prin acésta chiar în condiţiunĭ de independenţă ce plac tot aşà de puţin Turcilor ca şi Austriacilor, Ruşilor ca şi boerilor.

Totuşĭ, clasa acésta, aşà limitată cum e, tot nu inspiră Turcilor o încredere atât de mare ca aceea ce le-o inspiră boeriĭ. Iată de ce ea este pusă să voteze, nu pe judeţ, ci pe plasă, nu în primul grad, ci în al doilea; şi în loc de 34 deputaţĭ câţĭ aŭ boeriĭ, lor nu li se acordă maĭ mulţĭ de 17.

Alegerile făcute în aceste condiţiunĭ şi subt o administraţiune turcéscă nu pot liniştì decât pe duşmaniĭ noştri.

„Articolul 4. Obştele sătescĭ, compuse din ţĕranĭ clăcaşĭ (pon-
„taşĭ), *de orĭ-ce clase ar fi proprietariĭ moşieĭ*, vor trimete fie-care
„la reşedinţa ocoluluĭ, câte doĭ delegaţĭ de întâiul grad, numiţĭ
„după formele statornicite pentru alegerea autorităţilor sătescĭ.

No. 9. 1857. „Acești delegați vor alege doui dintre ei spre a îndeplini funcțiunile „de alegători *de al doilea* grad, și alegătorii de al doilea grad, în„truniți la reședința ținutului, vor numì *dintre dînșii* un deputat „la Divan, care va primì o despăgubire potrivită pentru cheltuelile „drumului, și a petrecerii sale în Capitală.“

Acesta e un articol care prețuesce miliarde pentru ceĭ interesați. El înmormîntéză legal, și în sunetul fanfarelor liberalismului, cea mai mare cestiune socială care este în litigiŭ în Țările-Române. Acéstă cestiune este aceea de a se scì dacă trebue să se emancipeze de orĭ-ce servitute proprietățile mai multor miĭ de țărani români, saŭ dacă trebue să fie confiscate în folosul câtor-và indivizĭ, făcênd ast-fel pe țărani proletarĭ. Tocmai pentru a deslegà mai ales acéstă cestiune, ceĭ 17 țărani deputați sunt chemați în Constituantă.

Dar persónele, de carĭ atârnă proprietatea țăranilor, se urcă în Adunarea constituantă, compusă din 102 membri, la numĕrul de 51, la care adăogênd pe ceĭ 12 deputați călugărĭ carĭ, precum am spus-o, vor votà în tot-deauna cu boerii, ajungem la cifra rotundă de 63 deputați, pe când țăraniĭ nu sunt cu toțiĭ decât 17. Ast-fel, cestiunea judecându-se cu majoritate de voturĭ, țăraniĭ sunt condemnați de mai 'nainte.

Să vedem cel puțin dacă acești 17 deputați țărani vor puté fi aleși liber și în cunoscință de causă, așà încât deputații să fie adevĕrata expresiune a acesteĭ clase.

Articolul 4 ḍice că, câte doĭ deputați din fie-care comună, aleși în primul grad, se vor întrunì la reședința plășiĭ, adecă la reședința sub-prefecturiĭ, *și acì*, ceea ce însémnă, cu alte cuvinte, sub conducerea sub-prefectului, vor alege dintre dînșiĭ doĭ alegătorĭ de al treilea grad. Dar, dat fiind arbitrariul administrațiunii în Principate, și ținênd în sémă că sub-prefecții sunt numiți de către chiar persónele cărora sunt supuse proprietățile țăranilor, se póte avé o idee de libertatea alegerilor făcute subt o ast-fel de supraveghere.

Alegătoriĭ de al treilea grad, 2 de plasă, cu toțiĭ 10—14 de județ, se vor întrunì la reședință, și acolo, bine înțeles sub supravegherea prefectului, vor alege dintre dînșiĭ un deputat în Constituantă.

10—14 țărani, carĭ eĭ înșiși aŭ fost mai mult desigați de către sub-prefect decât aleși de către alegătoriĭ de al douilea grad, necunoscêndu-se între dînșiĭ, ca și rătăciți în oraș, desorientați,

zăpăciți, închiși într'o odae la prefectură, subt ochiul amenințător saŭ desmerdător al prefectuluĭ, sunt eĭ óre în condițiunĭ prielnice spre a face o alegere liberă și în deplină cunoscință de causă? Votul acestor deputați țĕranĭ va prețuì miliarde. Cum s'ar puté óre crede că administrațiunea, care este în mâinele boierilor, și căreia firmanul nu-ĭ refuză nicĭ unul din mijlócele de a abusà, nu va săvîrși tot ce-ĭ va stà în putință, nu va pune totul în joc spre a face alegerile după placul lor? De aceea inimele nóstre se strîng de maĭ înainte, căcĭ nu este greŭ de prevĕdut că cununa de florĭ ce se pune pe capul țĕranuluĭ nu este cununa triumfătoruluĭ, ci a victimeĭ ce se conduce la altar, saŭ că, cu alte cuvinte, țĕranul nu este chemat în acéstă Adunare decât spre a-și consfinți prin presența sa robia saŭ nou-ĭ pauperism. Da, inimele ne sângeră la acéstă idee, căcĭ robia țĕranuluĭ a adus pe aceea a patrieĭ, și patria nu se va puté nicĭ odată ridicà fără emanciparea uniculuĭ eĭ apĕrător. No. 9. 1857.

„Articolul 5. Orașul de reședința Cârmuirĭĭ avênd a numì „patru deputați la Divan, ambele tîrgurĭ de a doua clasă câte doĭ „deputați fie-care, și cele-lalte tîrgurĭ, reședințe de ținut, fie-care „câte un deputat, alegerile acestea se vor face pe bazele următóre:

„Vor fi alegătorĭ, cu condițiune de a fi în vîrstă de 30 anĭ, pă„mîntenĭ saŭ acuma și legiuit împămînteniți, de a nu atîrnà de „nicĭ o protecțiune străină, și de a se bucurà de tóte driturile lor „civile:

1) „Locuitorĭĭ proprietarĭ de case de o valóre de 20.000 leĭ cel puțin pentru capitală, și de 8.000 leĭ cel puțin pentru cele-lalte „tîrgurĭ, afară de aceia care ar fi chemați a da votul lor în pu„terea dispositiunilor No. 2 și No. 3 din acest firman.

2) „Persónele dedate uneĭ profesiunĭ liberale, precum: profesorĭĭ „școlelor Statuluĭ și membrĭĭ Academiilor saŭ a societăților literare, „sciințifice recunoscute de Guvern, precum medicĭĭ și legiștĭĭ înzes„trați cu diplome regulate, și ingineriĭ civilĭ, *îndeplinind și unĭĭ și „alțiĭ funcțiunile saŭ arta lor de treĭ anĭ în orașul unde residéză;*

3) „Negustătorĭĭ patentarĭ a tustrelilor clase, înscrișĭ în cele pe „urmă liste pregătite pentru alegerea municipalităților;

4) „Starostiĭ osebitelor corporațiunĭ de meseriașĭ, către carĭ se „vor ădăogì încă câte treĭ delegați de fie-care corporațiune, aleșĭ „după formele obicĭnuite pentru numirea starostilor.“

A cincea clasă după spiritul firmanuluĭ, este a *treia-stare* (le

No. 9. 1857.

tiers-état); ea ar fi în realitate națiunea, dacă legislatorul ar fi luat acéstă a *treia-stare* a Țĕriĭ-Românescĭ și i-ar fi adăugat pe țĕranĭ; căcĭ în afară de aceste clase, nu maĭ sunt decât trîntorĭ carĭ trăesc în paguba țĕriĭ.

Dar atât de mare e arbitrariul ce a domnit la confecțiunea acesteĭ legĭ, în cât clasa articoluluĭ 5 nicĭ nu e măcar a *treia-stare* a Țĕriĭ-Românescĭ, nu e decât aceea a 17 orașe reședințe de județ.

Intr'adevĕr, toțĭ meseriașiĭ, toțĭ neguțătoriĭ, și toțĭ ceĭ carĭ exercită o profesiune liberală, chiar când ar fi ceĭ maĭ marĭ producĕtorĭ aĭ țĕriĭ, chiar când ar avé cele maĭ frumóse stabilimente, dacă locuesc în afară de aceste 17 incinte designate de firman, sunt lipsiți de tóte drepturile lor politice și asvârliți afară din țéra legală, pe când boierul cel mare, care n'are drept locuință decât anticamera inimiculuĭ, și drept profesiune pe aceea de a-șĭ trădà țéra, precum și călugărul grec de la muntele Athos, care trăiesce din pomana Românilor, se bucură amândoĭ de drepturĭ politice și sunt admiși de preferință să hotărască sórta Românieĭ.

În alte țĕrĭ liberalitatea uneĭ legĭ electorale se măsóră, pentru fie-ce clasă, după importanța eĭ numerică, după patriosmul, după cultura, după curățenia moravurilor și după activitatea productivă a eĭ. În Țĕrile-Române tocmaĭ clasa meseriașilor întrunesce totalitatea acestor calități; eĭ constituie, într'adevĕr, partea cea maĭ numerósă a *stărĭĭ a treia*, moravurile eĭ sunt nepătate, instrucțiunea lor egaléză pe aceea a neguțătorilor, după țĕranĭ eĭ sunt ceĭ maĭ puternicĭ producĕtorĭ aĭ noștri, și cum eĭ sunt toțĭ Românĭ, patriotismul lor este maĭ arḑĕtor și maĭ bine înțeles decât al maĭ tuturor celor-lalte clase ale societățiĭ.

Totușĭ, pe aceștĭ meseriașĭ, carĭ aveaŭ drept, maĭ presus de orĭ-cine, la solicitudinea legislatoruluĭ, firmanul îĭ exclude aprópe cu desăvîrșire din colegiile electorale, nedând drepturĭ de alegătorĭ decât starostilor breslelor lor, asistați de alțĭ treĭ membri. Tot așà și cu profesiunile liberale, pe care firmanul de asemenea nu le numesce decât spre a le exclude; căcĭ cum să se găséscă printre particularĭĭ ce le exercită un numĕr îndestulător de alegătorĭ carĭ să îndeplinéscă tóte condițiunile ce li se impune?

Legea vorbesce într'adevĕr despre membrĭĭ Societăților științifice și literare recunoscute de Guvern; însă aceste Societățĭ nu numaĭ nu sunt recunoscute de către Guvern în Țĕrile-Române, dar

încă sunt și persecutate cu tot atâta asprime, ca și Societățile secrete de pe aiurea. No. 9. 1857.

Vin apoĭ avocaţiĭ, mediciĭ și ingineriĭ civilĭ avênd diplome, 30 de anĭ vîrstă și un domiciliŭ de 3 anĭ. Nu maĭ departe decât acum câţi-vă anĭ, se află óre în tot cuprinsul Ţĕrilor-Române o singură Facultate unde să se pótă dobândì aceste diplome? Iar cât despre licenţiaţiĭ și doctoriĭ carĭ și-aŭ obţinut gradul în Facultăţile străine, printre eĭ nu ne putem așteptà să aflăm mulţĭ carĭ să aibă 30 anĭ, dat fiind că de puţin timp tinerimea, și maĭ ales părinţiĭ, aŭ început să bravezę persecuţiunea ce Guvernul exercità în contra tuturor celor carĭ, printr'o educaţiune alésă, dobândeaŭ o óre-care independenţă de caracter.

Dar majoritatea acésta politică, fixată la 30 anĭ nu atinge numaĭ clasa despre care vorbim, dar e impusă și tuturor celorlalte, exceptându-se clasa ţĕranilor. E mĕsura cea maĭ arbitrară și cea maĭ machiavelică ce se póte închipuì. În casul acesta, ca și în altele douĕ saŭ treĭ încă, firmanul a vroit să depășéscă restricţiunile impuse de regimul rusesc.

Ast-fel, Regulamentul Organic aflând majoritatea politică, ca și majoritatea civilă, fixată din vremurĭ, în Ţĕrile-Române, la 25 anĭ, a menţinut acéstă limită de vîrstă, în ceea-ce se atinge de dreptul de alegere, ridicând-o la 30 anĭ numaĭ pentru dreptul de eligibilitate.

Dar auŧorul firmanuluĭ, asimilând probabil pe Românĭ cu Turciĭ, ne declară incapabilĭ de a ne bucurà pe deplin de exerciţiul facultăţilor nóstre maĭ înainte de 30 anĭ, și îndepărtézà prin acésta de la vot noua generaţiune care, sustrasă de la vechea corupţiune ruso-fanariotă, este însufleţită de un patriotism maĭ luminat și maĭ desinteresat.

După acéstă digresiune să revenim la *a treia stare* a nóstră și să vedem dacă, după atâtea ciuntirĭ, ea obţine cel puţin prin firman un numĕr de deputaţĭ, proporţional cu importanţa sa.

Am vĕdut că s'aŭ concedat 34 de deputaţĭ boerilor, al căror numĕr nu se urcă la maĭ mult de 3.000 și a căror importanţă și utilitate sunt maĭ mult decât contestabile. Cu cât maĭ numerósă trebuià decĭ să fie representarea celeĭ de *a treia stări*, ale căreĭ interese sunt interesele naţiuniĭ însășĭ! Eĭ bine, firmanul nu-ĭ acordă decât 22 de deputaţĭ; așà încât *starea a treia* chiar unindu-se cu ţĕraniĭ carĭ n'aŭ maĭ mult de 17 deputaţĭ, ar puté cel

No. 9. 1857.

mult, în viitórea Adunare, să opună 39 de voturĭ celor 63 de voturĭ ale celor-lalte treĭ clase privilegiate, ale căror interese sunt ostile progresuluĭ şi ruinătóre pentru ţéră.

Iată-ne aprópe de sfîrşitul acestuĭ imbroglio ce se numesce firmanul de convocare, în care e de tóte, afară de dreptate şi de logică. Autorul luĭ îşĭ consacră ultima grijă la constituirea Adunăriĭ cu deputaţiĭ ce-a scos din sînul diferitelor clase.

„Pentru a puté ajunge maĭ bine la acest scop, deputaţiĭ fie-„căreĭ categoriĭ (clase) vor formà atâtea comitete despărţite, carĭ „se vor dedà maĭ cu osebire la studiarea feluritelor cestiunĭ în „raporturile lor cu interesele şi trebuinţele claseĭ lor propriĭ.

„Divanul avênd misiune numaĭ de a rostì dorinţĭ, carĭ vor „fi maĭ întâiŭ cercetate de Comisiunea compusă din delegatul Înalteĭ „nóstre Porţĭ şi din delegaţiĭ puterilor garantuitóre, discutate apoĭ „între Înalta nóstră Pórtă şi Curţile aliatele sale, propoşiţiunile „eşite din comitetele particulare şi carĭ vor fi presintate Adunăriĭ „generale vor trebui să fie supuse comisiuniĭ prin osebite rapor-„turĭ precum şi resultatul deliberaţiunilor aceste Adunărĭ.

„Preşedinţa Divanuluĭ se cuvine Mitropolituluĭ, asistat de un „vice-preşedinte numit, cu majoritatea glasurilor, în Adunarea ge-„neralĕ, dintre boeriĭ de clasa întâia.“

Precum se vede, Turciĭ reglementézĕ totul, nu lasă nimic la iniţiativa Românilor, a căror tînĕră experienţă parlamentară nu oferă probabil destule garanţiĭ acestor bĕtrînĭ Nestorĭ aĭ regimuluĭ constituţional. Intru acésta Turciĭ aŭ dreptate, căcĭ de s'ar fi lăsat cea maĭ mică libertate de acţiune Românilor, s'ar fi isprăvit cu edificiul pe care firmanul îl ridică în Ţĕrile-Române.

Tóte tradiţiunile nóstre sunt cu desăvîrşire opuse la ceea-ce se caută a se face astăḑĭ. Adunările nóstre aŭ fost în tot-deauna constituite fără a se ţine sémă de deosebirile de clase; deputaţiĭ ce se trimeteaŭ în ele eraŭ socotiţĭ că nu represintă decât interesele variĭ ale naţiuniĭ, şi nu acelea ale uneĭ caste particulare.

Cu aceste tradiţiunĭ, cum óre să le fi venit astăḑĭ Românilor ideea de a se ţărcuì în Adunare pe genurĭ şi pe speţe? Şi închipuindu-ne că aŭ fost uniĭ dornicĭ de a imità pe domniĭ nobilimeĭ franceze din 89, eĭ n'ar fi avut de sigur curagiul de a o încercà în secolul XIX într'o ţéră, în care lumea şi-ar fi bătut joc de aceste pretenţiunĭ, chiar în secolul XV. De aceea legislatorul, prevĕḑênd că cele cincĭ clase ale creaţiuniĭ sale, de vor trece pragul

Parlamentuluĭ, se vor contopì la sigur într'o Adunare unică, s'a grăbit de a duce și în Parlament acéstă clasificare factice ast-fel precum este ea în legea electorală; numaĭ că a deghizat-o sub numele amăgitor de comitete. No. 9. 1857.

Representarea țĕriĭ, ast-fel constituită în *State-Generale*, nu se potrivesce cu tradițiunea, ne jignesce tóte simțimintele și e plină de furtunĭ pentru viitor, dar maĭ ales pe clasa țĕranilor o atinge maĭ mult. Cuvîntul e fórte simplu: firmanul pe de o parte a început prin oprirea țăranilor de a-șĭ alege representanțĭ în afară de clasa lor; și pe de altă parte, constituind Adunarea pe clase, maĭ interdice acestor representanțĭ țĕranĭ de a întroduce în compunerea biurouluĭ lor representanțĭ dintr'o altă clasă decât a lor. Dar, de óre-ce în trecut s'a făcut totul pentru a se împiedica instrucțiunea țĕranilor, biuroul *comitetuluĭ* lor din nefericire nu prea va fi în stare să traducă trebuințele lor în proecte de legĭ și să-șĭ expună drepturile în rapórte. Și totuși aceste proecte de legĭ și aceste rapórte sunt socotite că vor așterne temeliile viitóreĭ organisațiunĭ a Țĕrilor-Române.

În ultima sa dispositiune firmanul numesce pe cale de autoritate pe Mitropolît de președinte al Statelor-Generale.

Într'acésta legislatorul rĕmâne în rolul ce a luat de la început și continuă de a fi arbitrar; atâta numaĭ că dacă e vorba de arbitrar, prefer, în ce mĕ privesce, pe acela care se arată la lumina mare; prefer, de pildă, numirea d-luĭ Vogoridis, noul Pașă al Moldoveĭ, cu işlicul roșu pe cap și nesciind o vorbă românesce, numiriĭ d-luĭ Balș, predecesorul luĭ, al căruĭ exterior românesc maĭ produceà încă ilusiune. Și tot așă, numiriĭ arbitrare a Mitropolituluĭ ca președinte al Adunăriĭ, aș fi preferit numirea Șeic-ul-Islamuluĭ, fiind-că cel puțin am puté bănuì mijlócele de care acesta s'a slujit spre a dobândì posițiunea eminentă ce ocupă în corpul Ulemalelor.

Numirea vice-președinteluĭ e lăsată Statelor-Generale, dar cu condițiune că nu se va numì decât un boer mare.

Aicĭ legislatorul se trădéză fățiș; el mărturisesce însușĭ că și-a întocmit legea așà încât Adunarea să fie cu siguranță poporată de boieriĭ marĭ, căcĭ cum scià firmanul de maĭ înainte că Românĭĭ vor alege boieriĭ marĭ la Adunare, ba maĭ mult, că vor alege un numĕr destul de mare, pentru ca să se pótă găsì unul printre

No. 9. 1857.

dînșiĭ care să fie vrednic de a îndeplini rolul important de vice-președinte?

Nu sunt în Muntenia decât 70—80 boierĭ marĭ, maĭ toțĭ compromișĭ cu străinul, și a căror incapacitate și obiceiurĭ de prevaricațiune aŭ devenit proverbiale. Ar fi decĭ din partea națiuniĭ o aberațiune de neiertat de a încredința opera regenerațiuniĭ sale tocmaĭ acelora carĭ aŭ abrutizat-o până ierĭ. Dar legislatorul a prevĕḑut nenorocul ce așteptà pe favoriții luĭ și a întocmit legea electorală așà încât să silèscă națiunea de-a alege pe mariĭ boierĭ, cu tótă scârba ce simte pentru dînșiĭ.

Sfîrșim acéstă penibilă discuțiune a firmanuluĭ prin obiecțiunile ce ne suggeréză micul numĕr de deputațĭ din care se compun Statele-Generale ale fie-căruĭ Principat.

Străvechile Câmpurĭ ale luĭ Marte, se compuneaŭ din miĭ de indivizĭ. Aceste Câmpurĭ ale luĭ Marte, micșorate maĭ târḑiŭ de către Domnĭ, și maĭ ales de către Domniĭ din Fanar, tot se urcaŭ la numĕrul de 270—300 membri.

Rușiĭ, carĭ avură pretențiunea rĕŭ fundată de a introduce în Principate regimul representativ pur, reduseră cifra deputaților în Adunările extra-ordinare la 190 membriĭ pentru Muntenia, și la 130 pentru Moldova

Firmanul care înlocuesce vechile Adunărĭ prin State-Generale, în loc de a mărì numĕrul deputaților, cum ar cere-o natura acesteĭ din urmă Representărĭ, îl reduce la 102 pentru Muntenia și la 90 pentru Moldova.

Voit-aŭ Turciĭ prin acésta să ne convingă odată maĭ mult că în ce privesce arbitrariul eĭ îĭ întrec și pe Rușĭ? Erà în zadar; am fost în tot-deauna atât de convinșĭ că Turciĭ, Rușiĭ și Austriaciĭ sunt la fel, în cât n'am căutat nicĭ odată mântuirea patrieĭ în schimbărĭ de stăpânĭ și de protectorĭ.

V.

In cursul acestuĭ memoriŭ am arătat carĭ aŭ fost causele principale ce aŭ determinat răsboiul din Orient; care erà situațiunea Principatelor române la începutul criseĭ; care este aceea ce le-a făcut tratatul din Paris, în virtutea vechilor lor tratate; care este noua situațiune ce Congresul le-a pregătit în viitor, și mij-

lócele ce Puterile contractante și-aŭ reservat pentru a ajunge la acest scop, adecă formarea unuĭ Stat român. No. 9. 1857.

In sfîrșit, am indicat abusul ce Turcii aŭ făcut cu misiunea, pe care cele-lalte cincĭ Puterĭ ĭ-aŭ încredințat-o în Principate, și am făcut să reiasă cum acțiunea lor compromite acéstă operă de regenerare și de organisare a Țĕrilor-Române, pe care Puterile occidentale și-aŭ propus-o, de acord cu poporațiunea lor.

Ne-ar maĭ rĕmâne încă o conclusiune de tras, dacă nu ne-am gândi că ea s'a produs de la sine în spiritul cetitoruluĭ pe măsură ce a percurs acest memoriŭ. Dacă n'ar fi așà, lucrarea mea ar fi insuficientă și o conclusiune nu ar puté s'o facă maĭ bună.

Tot ceea-ce putem adăugà, și ceea-ce ținem a spune, e că de acum înainte nicĭ un obstacol nu ne va împiedicà de a reconstituì România; nu maĭ e vorba decât de o cestiune de timp, și cine este printre noĭ acela pe care maĭ multul saŭ maĭ puținul drum de străbătut să-l împiedice de a înaintà atuncĭ când e vorba de a fi saŭ a nu fi?

Am început lupta atuncĭ când a tot puternicia Rusieĭ făceà pe mulțĭ dintre noĭ să se îndoiască de posibilitatea triumfuluĭ. Cum decĭ am esità noĭ s'o continuăm, astădĭ când Rusia nu maĭ produce niměnuĭ ilusiunĭ, și când Regiĭ înșișĭ aŭ fost obligațĭ prin forța lucrurilor să se declare campioniĭ independenței nóstre, și să-ĭ vină în ajutor când primejdia a fost iminentă?

Nu, nimic de acum înainte nu ne va maĭ oprì avîntul; am câștigat dejà o mare biruință; Europa a recunoscut că suntem un popor de ḑece milióne de ómenĭ, menit să se lupte și să triumfe odată cu libertatea. Positiunea nóstră e indicată printre națiunile ce constitue republica europeană, de noĭ atîrnă s'o cucerim. (1)

(1) Ca anexe la broșura sa, I. Brătianu a adaus o sémă de piese justificative și anume: Tratatele Românilor cu Turcii, Tratatul din Paris, Instrucțiunea Congresuluĭ pentru Comisiunea specială a Principatelor, Protocolul semnat la Paris la 6 Ianuarie 1857, și Firmanul pentru convocarea Divanurilor adhoc în Țéra-Românéscă și în Moldova.

No. 10.
1857
Iulie 1.

10. — CESTIUNEA ROMÂNĂ.

(Articol din 1 Iulie 1857, publicat în limba francesă în „l'Estaflete" din 9 Iulie 1857, și în românesce în „Românul" No. 140 din 19 (31) Maiŭ 1860).

Domnule Redactor,

Orĭ de câte orĭ se agită în lume o cestiune de dreptate, de umanitate saŭ de libertate, Franța se mișcă și iea apĕrarea și causa celuĭ apĕsat. Pentru acéstă, simpatia ce ea manifestéză astădĭ causeĭ române, s'ar explică de sine. Este, cu tóte acestea, în organele tuturor partidelor, o așà unanimitate și o solicititudine așà de constantă pentru a cere formarea unuĭ Stat român puternic și independent, în cât trebue să credem că, afară de simpatia ce avem fericirea de a inspirà, s'a înțeles de asemenĭ și cât de mult este apropiată acéstă cestiune de interesele Franțeĭ în Orient și chiar de acelea ale Europeĭ și ale civilisațiuniĭ în genere. Tocmaĭ acéstă încredere mĕ îmbărbătéză a venì și eŭ să reclam cuvîntul, în acelaș ḑiar în care, în maĭ tóte ḑilele, vocea d-tale generósă se rădică în favórea nóstră.

Sforțările ce facem spre a ne constituì și a trăì o viéță independentă și regulată, nu încep de ierĭ; căcĭ simțimîntul anticeĭ nóstre libertățĭ n'a dispărut nicĭ-odată cu totul din inimile nóstre și acéstă libertate am voit în tot-deauna s'o recucerim. Dar maĭ ales la începutul acestuĭ secol reacțiunea în contra opresiuniĭ străine s'a făcut maĭ simțibilă și, de atuncĭ a mers crescênd în tóte ḑilele, așà în cât astădĭ, independența nóstră a devenit o necesitate absolută. Și raționea eĭ este fórte simplă: poporațiunile nóstre, a căror naționalitate este așà de tare caracterizată, aŭ ajuns tot într'un timp, la o desvoltare morală, intelectuală și chiar socială destul de mare, pentru ca orĭ-ce viéță nedefinită, nesigură și dependentă să le fi devenit nesuferită.

Dar pentru a înțelege maĭ bine caracterul acesteĭ lupte ce susținem de atâta timp, și pentru a specficà maĭ bine elementele ce sunt în joc în cestiunea ce se desbate la Dunăre, trebuie să ne suim ce-và maĭ sus de secolul nostru în expunerea evenimentelor.

La începutul secoluluĭ trecut, după o luptă de treĭ sute de anĭ, Turciĭ și Româniĭ ne aflarăm în decădere completă, nu desecațĭ de sângele ce vărsasem — noĭ apĕrându-ne independența nóstră, eĭ

atacând-o, — ci în urma transformărilor sociale ce se operaseră în sînul chiar al fie-căreia din cele două societăți inimice. Cu tóte acestea, campania aventurósă a luĭ Petru-cel-Mare la Prut procură Turcieĭ ocasiunea de a înscrie în analele sale o ḑi de glorie, chiar în acéstă epocă de decădere. Triumful Turcilor asupra unuĭ Principe, învingĕtor al luĭ Carol al XII, impuse Europeĭ și Pórta profită de acéstă reîntórcere a noroculuĭ ca să se maĭ întindă în violarea drepturilor nóstre, pe care însă le garantase în tratate solemne. Atuncĭ ne impuse Principĭ grecĭ din Fanar, carĭ nu eraŭ decât nisce simpli arendașĭ aĭ Sultanuluĭ.

După un secol de agonie și de lupte sterpe, subt acest regim de tristă memorie, părinții noștri putură în fine, la începutul seeoluluĭ al XIX-lea, să alerge la arme. Și, dacă insurecțiunea națională a Domnuluĭ Tudor (1821) nu aduse emnaciparea completă, ce și propusese, cel puțin scăpă Principatele de hospodariĭ străinĭ. După ce dobîndirăm acest întâiŭ punt, animați prin spiritul regenerator al nouĕlor principiĭ domnitóre în Europa, ne puserăm, cu o ardóre tinerésca, a străbate distanța ce se stabilise cu încetul între civilisațiunea nóstră și aceea a Occidentuluĭ. Ultimele evenimente ne lăsaseră o mare lecțiune: revoluțiunĭ din 1821 nu-ĭ lipsise bărbăția poporuluĭ, ci dibăcia capilor. Generațiunea cea nouĕ înțelese acésta și primele sale sforțărĭ se îndreptară spre instrucțiune.

In acéstă lucrare cu totul națională și dejà fecundă, fură surprinse Principatele de invasiunea rusésca din 1828. Prima mișcare a Românilor fu de a sburà cu Rușiĭ, spre a alungà pe Turcĭ după rîpa română a Dunării, unde eĭ se înstalaseră, violând capitulațiunile nóstre cu Pórta, care ne garantaŭ formal integritatea teritoriuluĭ nostru.

Dar, după ce Turciĭ fură respinși dincolo de Dunăre, Românii începură a cam înțelege că Rușiĭ nu le aduceaŭ independența, ci o servitute nouă. Cucerirea Polonieĭ și maĭ ales sórta Basarabieĭ, pe care Rușiĭ o luaseră de la Moldova în 1812, ar fi fost destul pentru a luminà pe ceĭ maĭ orbĭ. De aceea, opositiunea în contra Rusieĭ începù cu atâta vietate în cât Cabinetul din St. Petersburg se credù îndatorat de-a pune maĭ multă dibăcie în modul sĕŭ de acțiune. Generalul conte Kisseleff fù însărcinat de Împĕratul Nicolae să arunce primele fundamente ale dominăriĭ rusescĭ în Principate, fără a provocà, din partea locuitorilor, nicĭ o resistență care ar fi dat de scire Europeĭ. Contele Kisseleff își îndeplinì misiu-

No. 10. 1857 Iulie 1.

nea cu talent și cu un succes care-ĭ câștigă, nu numaĭ ministerul domeniilor Coróneĭ, în tot timpul domnieĭ luĭ Nicolae, ci și postul, mult maĭ important, de ambasador la Paris, în momentul când se va regulà viitorul Principatelor și până la óre-care punt al Orientuluĭ întreg.

Cu tóte acestea, când maĭ târdiŭ faptele veniră de desmințiră limbagiul seducĕtor al ilustruluĭ diplomat, opositiunea reîncepù cu maĭ multă putere și merse crescênd până în 1848, când isbucnì în revolutiune. Acéstă insurecțiune cu totul națională a Țĕriĭ-Românescĭ, fù destul de unanimă și destul de energică, în cât să mă-ture, într'o singură ḍi, tótă lucrarea ce Rusia făcuse în Principate spre a pune acì baza dominării sale în Orient.

De la 1828, Pórta erà datà la o parte din Moldo-România. Nu se maĭ auḍià numele sĕŭ decât când Cabinetul din St.-Petersburg avé nevoie să capete de la dînsa vre-un firman, spre a da încălcărilor sale o aparență de legalitate. Ast-fel în 1848, noĭ uĭtaserăm tóte vechile nóstre motive de ură contra Porțiĭ. De aceea, când în epoca acésta vroirăm a face o alianță cu toțĭ vecinii noștri carĭ aveaŭ a se teme de întinderea Rusieĭ în Europa, la Turcĭ ne adresarăm maĭ întâiŭ. Nimenĭ, într'adevĕr, maĭ mult decât eĭ, nu trebuiaŭ să se témă de dominarea Țarilor; căcĭ dacă o națiune indigenă ar puté conservà încă sub jugul rusesc speranța de a-și recâștigà odată independența, acésta erà peste putință pentru Turcĭ carĭ, tăbărîțĭ numaĭ în Europa, ar dispăreà fără îndoință, ca națiune, în ḍiua, în care Imperiul lor ar încetà. Cu tóte acestea, încercările ce făcuserăm maĭ nainte, ne arătaseră ce anevoie erà de a atrage pe o cale așà de cutezătóre pe acești Osmanliĭ, altă-datà atât de valoroșĭ. Terórea ce le inspirase *Moscovul*, îĭ amorțise așà de mult încât le răpise chiar cugetarea uneĭ asemenea întreprinderĭ. Pentru acésta, furăm obligațĭ de a alergà la o stratagemă care erà să ne coste fórte scump maĭ târdiŭ; adecă de-a scóte din pulbere și de-a cere executarea vechilor tratate ce Principiĭ noștri contractaseră cu Pórta, într'o epocă în care Turciĭ inspiraŭ témă Europeĭ întregĭ. Aceste tratate ne garantaŭ protecțiunea Baiaziḍilor și a Solimanilor în contra inimicilor noștri, în schimbul uneĭ sume de banĭ, pe care ne îndatoram a-ĭ plătì pe fie-care an. Decĭ, pentru-că noĭ nu încetaserăm de a-ĭ plătì acéstă sumă, ba chiar, maĭ mult, ceream de la Pórtă să-și îndeplinéscă și ea îndatoririle sale și

să ne protégă în contra Rusieĭ, în casul ca ea să voiască a ne maĭ impune protectoratul eĭ. Și adăogam fórte încet Turcilor: acéstă suzeranitate ce Rusia se preface că vĕ atribuesce, ca să legaliseze, prin tratate între ea și voĭ și prin firmane, aservirea nóstră sub dominarea sa, de ce să n'o întórcem astădĭ chiar contra eĭ, legitimând înaintea Europeĭ, în numele acesteĭ suzeranităţĭ, acţiunea nóstră comună în contra Rusieĭ?

Turciĭ se părură că apreţuesc acéstă nouĕ situaţiune ce le făceam noĭ pe neașteptate, adecă aceea de protectorĭ aĭ Chreștinilor contra ortodoxeĭ Rusiĭ; de aceea începură a concentrà oștirĭ pe rîpa dréptă a Dunărieĭ.

Cu tóte acestea, fiind-că acéstă armată trecù Dunărea, și venì de tăbărî pe rîpa română, înainte ca Pórta să se fi declarat oficial pentru noĭ, Româniĭ se mișcară și protestară contra acesteĭ violărĭ a teritoriuluĭ lor. Dar, puțin după aceea, Soliman-Pașa, ministrul comerţuluĭ, venì la Bucurescĭ și risipì orĭ-ce îndoință recunoscênd, în numele Sultanuluĭ, revoluţiunea îndeplinită, declaraţiune ce erà tot ca și un pact de alianță contra Rusieĭ.

Un triumf așà de strălucitor de la primiĭ pașĭ produse Românilor o mare bucurie. Într'adevĕr, ce póte fi maĭ surprindĕtor și maĭ frumos decât a-ĭ vedé pe Turcĭ, moștenitorĭ aĭ instinctelor, de nu aĭ energieĭ strămoșilor lor, atrași numaĭ prin puterea cuvîntuluĭ, nu numaĭ ieșind din amorţirea lor, ci devenind soldaţiĭ libertăţiĭ și aĭ civilisaţiunieĭ. De aceea, Românieĭ, în ilusiunea lor, concepură o așà de mare încredere în noiĭ lor fraţĭ, Turciĭ, încât le făcură tóte concesiunile ce cerură. Vocea acelora carĭ consiliaŭ maĭ multă prudenţă cu aceștĭ de curând convertiţĭ la libertate nu fu ascultată.

Eram încă toţĭ ameţiţĭ de bucurie, când se află în Bucurescĭ că Soliman-Pașa se înlocuise cu Fuad-Efendi, și că acesta înaintà spre capitală și nu cu o escortă de onóre, ca predecesorul sĕŭ, ci cu o armie de cincĭ-spre-ḑece miĭ de ómenĭ și multă artilerie. Intr'adevĕr, se asigurà că acésta erà spre a constatà maĭ bine în ochiĭ inimicilor revoluţiuniĭ române, că Guvernul turcesc erà decis a o susţineà chiar cu armele.

Fuad-Efendi, sosind pe înălţimile Bucurescilor, puse armia ce-l escortà într'o posiţiune strategică și ne invită a-ĭ trimite o deputaţiune, compusă din ómenĭ investiţĭ cu încrederea naţiuniĭ, ca să se înţelégă cu dînșiĭ asupra afacerilor ţĕriĭ. Când trimisul Sul-

No. 10. 1857 Iulie 1. tanului avù în tabăra sa pe ómenii ceĭ maĭ influenţi aĭ Ţĕriĭ-Românescĭ, carĭ toţi se grăbiseră a rĕspunde la apelul sĕŭ, le declară că el venià în numele Stăpânuluĭ sĕŭ şi *Suveranuluĭ* nostru, Sultanul, precum şi în numele augustuluĭ aliat al Porţiĭ şi *Protector* al nostru, Împăratul Nicolae, spre a restabilì *ordinea legală*, pe care nisce turburătorĭ culpabilĭ o rĕsturnaseră.

Toţi ceĭ carĭ protestară contra acesteĭ trădărĭ fură arestaţi şi mulţi din eĭ fură chiar trimişi pe „gimiĭ“.

Tot în ora aceea, Omer-Paşa, cuprinse capitala cu armata ce comandà şi, până a doua ḑi, poporaţiunea fu lăsată la discrţiunea acelor soldaţi otomanĭ carĭ, sub numele de Başĭ-Buzucĭ, se făcură aşà de celebri în răsboiul Orientuluĭ.

Peste treĭ ḑile intrară şi Ruşiĭ în România ca să-şĭ îndeplinéscă rolul de *protectorĭ* aĭ Românilor şi *aliaţi* aĭ Sultanuluĭ.

La tóte acestea, Europa creḑù că nu are nimic de ḑis: noĭ chemaserăm pe Turcĭ în Principate şi-ĭ numiserăm *Suzeranii* noştri şi Turciĭ, adusesără şi eĭ pe Ruşĭ, *aliaţiĭ* lor.

Eraŭ în purtarea Turcilor destule fapte, care să despere pe ceĭ maĭ suferitorĭ, dar în faţa Ruşilor, inimicĭ mult maĭ periculoşĭ decât Turciĭ pentru naţionalitatea română, Moldo-Româniĭ respinseră în inimile lor simţimintele de indignare, păstrând tótă ura lor pentru Ruşĭ. Cât despre noĭ, câţĭ-vă carĭ putuserăm scăpà din „gimiile“ turcescĭ, ne rĕspândirăm în Occident şi predicarăm răsboiul contra Rusieĭ, representând pe Turcĭ chiar ca *victime* ale vicleniеĭ Ţaruluĭ şi ale dominaţiuniĭ ce este lăsat a exercità în Orient. Turcia, în faţa acesteĭ purtărĭ a Românilor, în loc de a modificà pe a sa şi de a căutà să-şĭ repare greşélele, nu făcù decât a le mări. În adevĕr, nu numaĭ readuse apĕsarea Rusieĭ în Principate, dar îĭ dete, prin convenţiunea de la Balta-Liman, şi puţinele garanţiĭ ce ne maĭ rĕmâneaŭ şi carĭ ne protegĭaŭ contra Ruşilor.

Pórta creḑù că şi-a apropiat o mare parte în acéstă despuiare stipulând că va exercità în Principate o autoritate egală cu a Rusieĭ. Urmarea evenimentelor a putut s'o facă a înţelege că erà o nebunie din parte-ĭ a se crede în stare să împărţéscă autoritatea cu Rusia, şi să o convingă că ea nu îndeplinise în Principate, decât un rol de jandarm însărcinat a pregăti aceste ţĕrĭ la cucerirea definitivă a Ţaruluĭ. Într'adevĕr, când Ruşiĭ luară în 1853 drumul Constantinopoleĭ, pĕtrunseră în Moldo-România ca în provinciile lor chiar; provisiunĭ şi cvartir, tóte eraŭ gata; autorităţile

locale primiră pe generalii ruși cu pâînea și cu sarea cum se cuvenià unor credincioși supuși ai Impĕratului Nicolae. (Și aceste autorităţi eraŭ tocmaĭ acelea care în 1848 și 1849 fuseseră instituite prin autoritatea baionetelor rusescĭ și turcescĭ reunite) (1). No. 1 1857 Iulie

Din fericire, pe lângă câte-va creaturĭ ale străinului, erà un popor în Principate care scăpă onórea națională și opri de a se compromite cestiunea Orientului la Dunăre, și acest popor erà chiar acela care fusese trădat, măcelărit, brutalisat și prădat de Turcĭ la 13 Septemvrie 1848. Două sute de miĭ de Ruși se întindeaŭ pe rîpa română a Dunăriĭ, spre a cuprinde Turcia. Afară de acésta, se scià că concursul Austrieĭ le erà asigurat și că Occidentul se îndoià de a se declară contră-le. De aceea, Greciĭ și Slaviĭ nu-și maĭ ascunseră bucuria lor pentru căderea Imperiului turcesc. Românii singurĭ uitară, pentru a mia óră, trecutul, și nu maĭ cugetară decât la pericolul de față. Proscrișiĭ alergară din tóte părțile în Turcia, împrejurul aceluĭ Omer-Pașa, care cu cincĭ anĭ maĭ înainte îĭ ferecase prin trădare, și îĭ promiseră concursul națiunii întregĭ, care așteptà într'o atitudine ostilă contra Rușilor, armele și un semnal spre a se ridică grămadă.

Dar dacă Românii stăruiră a uità relele Turcilor, aceștia din parte-le, urmară vechile lor rătăciri.

Pe la început, Turcii ne primiră bine și se arătară dispuși a ne acordà maĭ mult decât le ceream: nu numaĭ nu se opuneaŭ la unirea Principatelor; nu numaĭ nu maĭ ridicaŭ nicĭ una din pretențiunile lor ilegale, dar ne promiteaŭ și arme, și din propria lor voință, renunțaŭ chiar la acea umbră de supremație ce vechile nóstre tratate le atribuiaŭ.

Aceste dispositiuni ale Turcilor, ținură atât cât Puterile occidentale staŭ la îndoință. Dar fu cu totul altminterĭ când Franța și Englitera sburară în ajutorul lor și-ĭ reasigurară! Nu le trebuiră mult într'adevĕr, pentru a-și schimbà limbagiul și purtarea. *Suzeranul* ridică capul și tonul devenià mărețŭ. La fie-ce bătălie câștigată de către frații noștri din Occident, Turcii ridicaŭ o pretențiune maĭ mult asupră-ne; se opuseră necurmat la armarea nóstră; respinseră chiar un batalion de grăniceri români, carĭ trecuseră, cu arme și bagaje, în tabăra turcéscă de la Calafat. Maĭ târdiŭ, când Rușiĭ, amenințați în țéra lor de puterile unite ale oș-

(1) Rîndurile puse în parantes nu figuréză în traducerea din „Românul". (Nota edit.)

No. 10. 1857 Iulie 1.

tirilor occidentale, fură obligaţi a deşerta Principatele, Turcii, carî îi înlocuiră, îi făcură să fie doriţi prin prădările şi măcelurile lor. Şi fiind-că eraŭ siguri că armatele aliate or să vie să termine dominarea lor abusivă, se grăbiră a ne încredinţà în paza Austrieĭ.

Acéstă ocupare a Moldo-Românicĭ de armele luĭ Francisc-Iosef, avù maĭ multe consecinţe nenorocite pentru noĭ, ca şi pentru aliaţiĭ Porţeĭ. Maĭ întâiŭ, strămutând teatrul lupteĭ şi acésta în favórea Rusieĭ, ea ne puse în neputinţă de a luà parte la răsboiŭ şi de a câştigà, ast-fel, titluri în ochiĭ Europeĭ; şi, în fine, ea întroduceà Austria în afacerile Orientuluĭ pentru a împiedicà rezultatele ce cereaŭ interesele Europeĭ şi carî păreaŭ promise de imensele sacrificiĭ făcute de Franţa.

Resultă din acéstă scurtă narare că, din ḑiua în care puterea ruséscă devenì periculósă pentru noĭ ca şi pentru tot Orientul, nu ne îndoirăm un singur moment de a întórce în contea eĭ tóte puterile nóstre. Sînt treĭ-ḑecĭ de anĭ de când, înfruntând invasiunile, persecuţiunile, exilul şi închisórea, îĭ facem un răsboiŭ inverşunat şi căutăm a interesà pe Europa de Turcia ca şi de noĭ înşi-ne. De altă parte, uitând trecutul, tindem tot-deauna Turcilor o mână amică şi leală, fără să reuşim însă a-ĭ face să înţelégă că independenţa şi prosperitatea nóstră aŭ devenit o necesitate absolută pentru propria lor siguranţă şi că, de acum înainte, puterile nóstre în loc de a se combate, trebuesc a se întrunì contra inimiculuĭ nostru comun. Avanţele ce le facem nu sunt pentru eĭ decât nisce ocasiunĭ de a mărì pretenţiunile lor asupră-ne maĭ mult decât însăşĭ Rusia şi de a lovì Principatele, atuncĭ chiar când slăbirea nóstră nu póte servì decât spre folosul Ruşilor şi Austriacilor; căcĭ se vede că ceea-ce doresc maĭ mult, este de-a oprì pe aceĭ carĭ odată aŭ fost sub dependinţa lor de a renasce la libertate.

Cel puţin, în tot timpul acesta de aspre încercărĭ, vĕḑutu-s'aŭ oare Turcii, carĭ vor astăḑĭ a se constituì *epitropiĭ* noştri şi *singuriĭ depositarĭ aĭ libertăţilor Orientuluĭ*, mişcându-se şi lucrând, fără noĭ, contra Rusieĭ? Găsitu-s'a óre, de la 1828 până la 1853, un singur om dintre eĭ cutezând să ridice vocea contra luĭ Nicolae, care voià să-ĭ înmormînteze şi să iea cu orĭ-ce preţ moştenirea lor? Nu ĭ-am vĕḑut, din contra, preocupaţĭ de a umple fiecare punga sa şi de a căpĕtà funcţiunĭ şi onorurĭ, devenind complăcătorĭ, când pentru Ţarul ortodox, când pentru Maiestatea Sa catolică şi apostolică, şi lucrând ast-fel chĭar eĭ la ruina Imperiuluĭ lor?

Deşi este aşà, — şi nu vorbesc eŭ, ci faptele, — întreb: cuĭ se cuvine rolul de sentinelă veghetóre a Occidentuluĭ la Dunăre, Turcilor saŭ Românilor? Intreb pe aceia carĭ se opun la unirea nóstră, şi carĭ ar voĭ să ne pună sub dependinţa Turcieĭ, dacă este acesta mijlocul de-a garantà independenţa Orientuluĭ şi liniştea Europeĭ, saŭ dacă în adevĕr prin acésta nu deschid iară drumul către Constantinopole, Rusieĭ şi Austrieĭ? La Englitera maĭ ales fac apel şi o întreb dacă atitudinea Guvernuluĭ sĕŭ în cestiunea Principatelor este conformă cu interesele sale. Purtarea agenţilor sĕĭ de la Dunăre este demnă de rolul ce naţiunea engleză are drépta pretenţiune de a jucà în lume? Trebue óre a crede că imensele sale posesiunĭ din Asia aŭ turburat într'atâta simţul politic al naţiuniĭ chĭar, în cât nu maĭ vede lămurit în afacerile europene?

No. 10. 1857 Iulie 1.

In orĭ-ce cas, este timp de-a se deşteptà şi de a-şĭ schimbà politica la Dunăre, căcĭ peste puţin Rusia va recâştigà tóte avantagele perdute la bătăliile de la Alma, de la Inkjerman şi sub murĭ Sevastopoleĭ.

11. — RAPORTUL COMISIUNIĬ DE URGENŢĂ.

No. 11, 1857 Octomvr. 9

(Monitorul Adunărĭĭ Ad-Hoc, No. 3 din 24 Octomvrie 1857.)

În şedinţa de la 8 Octomvrie a Adunărĭĭ ad-hoc, C. A. Kretzulescu citesce o „propunere urgentă", prin care cere ca: 1°. Adunarea să declare cele 4 punte ale programeĭ naţionale (chezăşuirea autonomieĭ şi a drepturile nóstre internaţionale şi neutralitatea teritoriuluĭ, unirea ţĕrilor, Prinţ străin, Guvern constituţional representativ şi o singură adunare obştéscă) ca dorinţă unanimă a naţiuniĭ române ; 2°. Să se supună acéstă declarare Comisiuniĭ europene ca expresia cea maĭ exactă a trebuinţelor tuturor claselor şi ca o condiţiune, căreia sunt subordonate orĭ-ce alte dorinţe, ce deosebitele clase ar maĭ puté fi chemate să exprime în privinţa reformelor interne; 3°. Adunarea să exprime Puterilor recunoscinţa tuturor Românilor.

Adunarea, votând cu unanimitate urgenţa acesteĭ propunerĭ, o trimite în cercetarea uneĭ comisiunĭ, alésă din sînul sĕŭ (Episc. Buzĕuluĭ, I. Brătianu, Gh. Magheru, A. Golescu, C. Aricescu, etc.). Comisiunea, întrunindu-se în aceeaşĭ ḑi, încuviinţând casul de urgenţă şi opinând ca cele 4 punte să se voteze nedespărţite şi numaĭ în principiŭ, alese ca raportor al sĕŭ pe *Ion Brătianu*, care, în şedinţa de la 9 Octomvrie, citì următorul raport:

Domnilor,

Este un an şi şépte lunĭ de când Congresul de la Paris a hotărît în înalta sa înţelepciune ca Principatele române să fie consultate des-

No. 11. 1857 Octomvr. 9. pre condițiunile ce s'ar cuvenì a li se face în noua regulare a Europeĭ orientale.

Am avut un interval de un an și șapte lunĭ, nu ca să ne chibzuim despre condițiunile ce ne sunt de neapĕrat ca să renascem la o viéță nouă, ci numaĭ ca să le formulăm. Și un timp așà de lung a fost maĭ mult decât destul pentru o asemenea lucrare; de aceea acestea formule sunt astăḑĭ întipărite, săpate în spiritele tuturor Românilor. Dar, domnilor, maĭ repet că tot ce am făcut în intervalul ce ne desparte de la încheierea tratatuluĭ de la 30 Martie, a fost numaĭ ca să ne formulăm nisce trebuințe ce sunt simțite cu tărie de noĭ toțĭ, nu numaĭ de la 30 Martie, ci de un timp îndelungat; căcĭ nu de ierĭ, domnilor, simțim noĭ Româniĭ, că, călcarea drepturilor nóstre ca națiune și înrîurirea străinilor în trebile nóstre din năuntru aŭ fost un isvor nescurs al nenumĕratelor calamităţĭ ce bîntue de maĭ mulțĭ secolĭ aceste nenorocite țĕrĭ.

Asemenea, domnilor, cine nu scie că încă din timpiĭ bătrînĭ dorința Românilor luminațĭ a fost ca aceste douĕ țĕrĭ, carĭ nu aŭ decât un singur suflet, să fie împreunate într'un singur Stat, ca ast-fel naționalitatea română să pótă prosperà și înflori subt apĕrarea unuĭ scut de douĕ orĭ maĭ tare decât scutul fiesce-căruĭ Principat în parte. Acéstă dorință a Uniriĭ, ce în timpiĭ trecuțĭ numaĭ luminile o insuflaŭ Românilor, a devenit astăḑĭ prin lungile suferințe, un sinţimînt tare, care domnesce în inimile tuturor, fără deosebire de clasă, de vîrstă saŭ de sex. Aceea ce ḑiserăm pentru desrobirea drepturilor străbune, ce ne sunt garantate de capitulațiunile ce avem încheiate cu Înalta Pórtă și pentru întruparea Principatelor într'un singur Stat, putem ḑice și pentru trebuința ce simțim de-a avé un Domnitor ereditar luat dintr'o dinastie a Europeĭ apusene.

Într'adevĕr, toțĭ am vĕḑut în istoria acestor țĕrĭ, care nu este decât o lungă dramă ce se desfășură de maĭ mulțĭ secolĭ, că suirea pe scaun a Domnilor aleșĭ dintre noĭ a fost prilejul necontenit al înrîuririĭ străinilor în aceste Principate; că scaunul domnesc a fost mĕrul de discordie al tuturor familielor influente în aceste țĕrĭ, carĭ în loc de a-șĭ cheltuì puterile lor pentru apĕrarea și întărirea patrieĭ, n'aŭ făcut decât d'a o slăbì prin luptele, ce sgândărià nelegiuita lor ambițiune, lupte ce ne scurseră maĭ mult sânge decât ce vêrsarăm pentru apĕrarea mumeĭ nóstre comune. Și dacă sângele încetă d'a curge de la un timp încóce, însă puterile nóstre

naţionale n'aŭ încetat a se sleĭ, prin felurite sfîşieriĭ, prin necontenite prădăriĭ şi prin canalul vistieriilor ce pretendenţiĭ la domnie deşertaŭ, saŭ pentru ajungerea la scaun, saŭ ca să se menţie pe dînsul. De aceea, domnilor, Românii vor astădĭ cu tărie ca să aibă în capul nouluĭ Stat un mădular, luat dintr'o familie domnitóre în Europa apuseană. Eĭ, cerênd un conducĕtor din aceste dinastiĭ daŭ chezăşie Europeĭ, că sunt hotărîţĭ să mérgă, în cel maĭ deplin, pe drumul ce însăşĭ ea urmézĕ, adecă drumul progresuluĭ, al civilizaţiuniĭ. Nicĭ pentru noĭ, domnilor, Principele străin nu este de o maĭ mică chezăşie în privinţa Europeĭ. Solidaritatea ce există între dinastiele europeane, o să le facă a se interesà la existenţa nóstră naţională, maĭ de a dreptul şi maĭ cu dinadinsul; şi ast-fel garanţia tratatelor o să fie rezemată, întărită de garanţia intereselor în parte a maĭ multor dinastiĭ puternice.

Domnilor, trebuinţa unuĭ Guvern tare, dar inteligent şi drept, nu este maĭ puţin simţită de Românĭ, carĭ aŭ suferit atât de mult de arbitrariŭ, de slăbiciunea şi de neinteligenţa ce până acum fură singurile calităţĭ ale feluritelor Guverne, subt care gemură de atâta timp aceste ţĕrĭ. Şi de unde un Guvern póte dobândì tóte aceste calităţĭ, decât de la o adevĕrată Representaţiune naţională? Şi de aceea dorinţele unanime ale naţiuniĭ se încheie cu aceea de-a avé un Guvern representativ în tótă sinceritatea cuvîntuluĭ.

Într'aceste patru punte se resumă dorinţele naţiuniĭ. Numaĭ pe dînsele o să putem rădicà edificiul social de care suntem atât de doritorĭ, căcĭ el singur ne póte introduce în societatea europeană şi a ne asigurà viitorul, — edificiul social, pentru care Puterile garante se par a se preocupà aşà de mult. Aceste dorinţe sunt, cum am dis, de demult în inimile nóstre, şi graţie bine făcătorilor noştri, astădĭ în sfîrşit, putem a le rostì cu glas mare în faţa lumiĭ.

Domnilor! Acestea sunt propunerile d-luĭ Costake Kretzulescu, susţinute de Adunarea întrégă. Dumnealuĭ cerù încă urgenţa, pentru care aţĭ numit o comisiune spre a chibzuì dacă urgenţa e o necesitate şi comisiunea împlinindu-şĭ sarcina pusă asupră-ĭ, m'a numit raportorul eĭ. Le-am făcut tóte acestea, ca să împlinim o formalitate, căcĭ urgenţa nu este cerută numaĭ de d-nul Kretzulescu saŭ numaĭ de comisiune, ci de cincĭ milióne de Românĭ, carĭ sunt nerăbdătorĭ, ca cu un ceas înainte să nască la viéţa naţională, să iésă în sfîrşit din întunerecul şi ticăloşia în carĭ zac de atâta timp,

No. 11. 1857 Octomvr. 9.

ca să-şĭ iea locul lor la sórele bine-făcător al civilisaţiunĭĭ şi al libertăţiĭ.

Comisiunea dar, domnilor, este de părere ca într'acest minut chiar să aclamaţĭ puntele următóre:

Art. 1. Chezăşuirea autonomieĭ şi a drepturilor nóstre internaţionale, după cum sunt hotărîte amândouĕ prin capitulaţiunile din anĭĭ 1393, 1460 şi 1513, încheiate între Ţĕrile-Române cu Inalta Pórtă, precum şi neutralitatea teritoriuluĭ moldo-român.

Art. 2. Unirea ţĕrilor România şi Moldova într'un singur Stat şi subt un singur Guvern.

Art. 3. Prinţ străin cu moştenirea tronuluĭ, ales dintr'o dinastie domnitóre de-ale Europeĭ, aĭ căruĭ moştenitorĭ născuţĭ în ţéră am dorì să fie crescuţĭ în religiunea ţĕrĭĭ.

Art. 4. Guvern constituţional representativ şi, după datinele cele vechĭ ale ţĕrĭĭ, o singură Adunare obştéscă, care va fi întocmită pe o basă electorală largă, în cât să represinte interesele generale ale poporaţiunĭĭ române.

Comisiunea vĕ maĭ învită, după propunerea d-luĭ Kretzulescu, ca de odată cu strigarea: „Să trăiască România, una şi nedespărţită,“ să strigaţĭ, împinşĭ cum sunteţĭ de o vie recunoscinţă: „Să trăiască Puterile ce ne-aŭ deschis porţile viitoruluĭ.“

---

12. — DISCURS ASUPRA NOTEĬ COMISUNIĬ INTERNAŢIONALE.

No. 12. 1857 Noemvr. 25.

(Traducere din „Procès-verbaux des séances de l'asemblée ad-hoc de la Roumanie“ No. 8 şi 9).

Adunarea ad-hoc, după discutarea şi votarea actuluĭ desvoltător al votuluĭ din 9 Octomvrie, încuviinţând părerea, exprimată de I. Brătianu, de a nu procede la alte lucrărĭ, Comisiunea internaţională, printr'o notă către preşedintele acesteĭ Adunărĭ, observă că: „In virtutea art. 33 al Tratatuluĭ din 30 Martie, şi după cuprinsul Firmanuluĭ de convocare, Divanul maĭ are încă obligaţia de a procede la revisuirea statutelor şi regulamentelor în vigóre.“

Spre a motivà hotărîrea Adunărĭĭ, I. Brătianu rostesce, în şedinţa de la 18 Noemvrie, următorul discurs, care, conform unuĭ vot al Adunărĭĭ, se inseréză în întregime în procesul-verbal al şedinţeĭ:

Domnilor,

Douĕ principiĭ aŭ călăuzit acéstă Adunare încă de la deschiderea eĭ: menţinerea intactă a drepturilor strămoşilor noştri şi

respectarea tratatuluĭ din Paris. Drepturile Principatelor sunt adânc întipărite în inimile tuturor Românilor. Ele sunt lumina consciinţeĭ nóstre şi nicĭ odată nu ne-aŭ putut rătăci paşiĭ. No. 12. 1857 Noemvr. 25.

Nu tot aşà a fost şi cu tratatul din 30 Martie. Elaborat fără de concursul nostru, a trebuit să-l studiăm, ceea ce făcurăm cu o mare silinţă şi chiar cu o activă solicitudine, căcĭ el ne făgăduesce o restauraţiune, saŭ maĭ bine o reparaţiune. Am studiat în acelaş timp protocólele şedinţelor Congresuluĭ, în care s'a elaborat acest tratat, protocóle carĭ sunt comentariile acestuĭ act

În acest studiŭ, am căutat maĭ presus de tóte, să pricepem intenţiunea congresuluĭ din Paris cu privire la cestiunea Principatelor şi ne-am încredinţat, că acéstă intenţiune a fost de a scóte aceste douĕ ţĕrĭ române dintr'un provisorat fatal pentru ele şi păgubitor Europeĭ.

Şi, drepturile nóstre şi voinţa Congresuluĭ de a ne asigurà o posiţiune statornică, de a ne introduce în societatea europeană, iată luminile ce ne-aŭ arătat calea în tot cursul lucrărilor nóstre. Protocolul semnat la 9 (21) Octomvrie şi Memorandul votat la 6 (18) Noemvrie, sunt rezultatele acestor lucrărĭ.

Vĕ amintiţĭ, Domnilor, cât de fericiţĭ am fost noĭ în tot acest rĕstimp! Indeplinindu-ne cu sfinţenie misiunea, ce ne fusese încredinţată de naţiune, am creḑut că rĕspundem în acelaşĭ timp şi voinţeĭ Congresuluĭ din Paris, căcĭ nicĭ o clipă nu ne-a trecut prin minte că Puterile garante ar puté să caute folóse în paguba drepturilor nóstre.

Ne legănam cu acéstă dulce speranţă, când veni să ne trezéscă adresa înalteĭ Comisiunĭ, cu data de 22 (10) Noemvrie, prin care ni se lasă să înţelegem că n'am priceput decât pe jumătate tratatul din Paris. O nouă adresă vine astăḑĭ să ne asigure că înalta Comisiune doresce să ne pună pe un alt teren decât acela pe care s'a pus naţiunea în virtutea drepturilor sale, teren pe care îl acceptaserăm, creḑênd că ne conformăm tratatuluĭ din Paris.

Pentru a înţelege deplin întristarea ce ne-a cuprins sufletele la primirea adreselor înalteĭ Comisiunĭ, trebue să ne amintim ceea ce este pentru noĭ înalta Comisiune.

După atâtea vécurĭ, Europa ne aude în sfîrşit glasul; ea îşĭ aduce aminte că există un popor care ar puté să fie un element de forţă şi de prosperitate pentru dînsa, dacă drepturile strămoşilor luĭ ar

No. 12. 1857 Noemvr. 25.

fi respectate, ea declară printr'un act solemn că acest popor ca și drepturile luĭ, este pus sub scutul sĕŭ.

Puterile care se legară ast-fel, nemărginindu-se la acéstă declarațiune, îșĭ trimiseră pe representanțiĭ lor să studieze spiritul, dispositiunile acestor țĕrĭ, și să examineze care sunt condițiunile politice indispensabile pentru a le statornici, a le întări și a le asigură liniștea și prosperitatea prin mijlocirea proprieĭ lor forțe și nu numaĭ prin aceea a protecțiuniĭ străine.

Așà dar, sórta nóstră atârnă de rapórtele ce vor face Excelențele Lor Comisariĭ; în eĭ se concentrară decĭ speranțele nóstre, noĭ vĕdurăm într'înșiĭ pe părinții patrieĭ nóstre. Țéra întrégă se preschimbă pentru dînșiĭ într'un légăn de florĭ și bine cuvîntările a cincĭ milióne de Românĭ fură musica, ce-ĭ adormì séra și-ĭ deșteptă diminéța.

La acéstă privelisce, inimiciĭ frumóseĭ Românieĭ fură ca trăsniți și nu maĭ sperară de cât în intrigile ce-și propuneaŭ să urzéscă, și în cursele, ce trebuiaŭ să întindă în întunerec. Învinșĭ la alegerĭ, eĭ se sforțară, la convocarea Adunăriĭ, să încingă un foc, menit să ne înăbușe. Totuși, îșĭ sleiră puterile în zadar, căcĭ cu cât maĭ active eraŭ sforțările lor pentru a ne desbină, cu cât se căsniră să semene printre noĭ ura care trebuià să deà nascere anarhieĭ, cu atât Românii din tóte clasele să recunoscură de frațĭ, îșĭ deteră toțĭ mâna și se arătară în fața Europeĭ ca formând o singură familie demnă de interesul lumeĭ civilisate.

Perdêndu-și acéstă speranță și vĕdênd că națiunea română, prin representanțiĭ sĕĭ, câștigà din di în di încrederea și simpatia Europeĭ, eĭ scornirà o nouă tactică, consistând în insinuarea că, dacă Adunarea ad-hoc se decideà să nu intre în desbaterile cestiunilor interne de cât după ce Puterile garante vor satisface dorințele Românilor, ea o făceà numaĭ dintr'un simțimînt de ostilitate față de înaltele Puterĭ și cu unica țintă de a călcà în picióre tratatul din Paris, nutrind într'ascuns intențiunĭ revoluționare.

Acéstă nouă positiune, ce ne crează inimiciĭ causeĭ nóstre naționale, e periculósă în douĕ felurĭ. Dacă am intrà în cestiunile interne, necunoscêndu-ne încă positiunea nóstră politică, am lucrà în întunerec, ne-am rătăcì, ne-am ameți, am ajunge să nu ne maĭ înțelegem între noĭ și le-am da, în acest chip, prilejul atât de do-

rit de a veni să ne scótă din *zăpăcélă* și să stabiléscă *buna rînduială* printre noĭ. No. 12. 1857 Noemvr. 25

Dacă nu am intrà, am compromite causa, ḍic acești domnĭ, punêndu-ne în conflict cu înalta Comisiune și în opositiune cu stipulațiunile *tratatuluĭ din Paris.*

Să vedem decĭ acum, Domnilor, dacă respectul dreptuluĭ nostru de autonomie și interesul de a rĕmâné până la sfîrșit uniță, ne-ar pune într'adevĕr în conflict cu înaltele Puterĭ și în opositiune cu tratatul din Paris.

Tótă lumea scie, că scopul diplomaților carĭ aŭ elaborat acest tratat, a fost de a pune un sfîrșit conflictelor prilejite de acest răsboiŭ, al căruĭ teatru fumegà încă atuncĭ, și de a dà edificiuluĭ oriental base destul de largĭ spre a-l consolidà.

Principatele, prin situațiunea lor geografică, prin spiritul poporațiunĭĭ lor de origine occidentală, prin vitejia desfășurată în trecut și prin aspirațiunile lor actuale, ocupă un loc important în Orient. Ele trebuesc prin urmare să preocupe cu atât maĭ mult, cu cât aŭ fost de multă vreme un mĕr de discordie între cele treĭ Imperiĭ învecinate.

Congresul din Paris află Principatele Române într'o positiune excepțională; ele nu eraŭ nicĭ provinciĭ turcescĭ, nicĭ austriace, nicĭ rusescĭ. Nu eraŭ cu tóte acestea independente, ci călcate și lovite în drepturile lor, când de către uniĭ, când de către alțiĭ. Puterile occidentale, care la începutul răsboiuluĭ declaraseră că nu vor cucerì nicĭ o țĕră pe séma lor proprie, cu atât maĭ mult nu puteaŭ să cuceréscă pe séma altora; ele nu puteaŭ prin urmare să declare Principatele de posesiune ale unuia din cele treĭ Imperiĭ învecinate. Nicĭ nu puteaŭ să le lase expuse la repetirea încălcărilor, ce aŭ dat loc la un șir de răsbóie și de rĕscóle.

Intențiunile Congresuluĭ, care reies maĭ cu sémă din protocóle, furà decĭ de a asigurà drepturile Principatelor și de a îndemânà acestora tóte mijlócele posibile de consolidare. Unele dintre Puterile contractante, convinse prin reclamațiunile nóstre, aŭ crediut că aceste condițiunĭ de consolidare ar fi unirea Principatelor într'un singur Stat și încetarea regimuluĭ Voevoḍilor. Nu tóte împărtășeaŭ însă aceașĭ părere și câte-và pretinseră, că acéstă Unire ar fi contrară voințeĭ poporațiunilor. Acéstă contestare determină pe Congresul din Paris să ne consulte direct.

Iată, domnilor, ideea mumă a convocărĭĭ acestor Adunărĭ ad-hoc.

No. 12. 1857 Noemvr. 25.

Dar pentru-ce, mi se va ḍice, tratatul din Paris, nu vorbesce óre de Unire și nu pomenesce decât despre revisuirea legilor și Statutelor, părênd a-și arogà prin acésta misiunea uneĭ Adunărĭ legislative române?

Convingerea mea este, domnilor, că acésta provine din faptul că Congresul scia, că în virtutea autorităţiĭ sale omnipotente, nu avé decât să-ĭ întrebe pe Românĭ în privinţa Unireĭ, pentru ca, în casul afirmativ, Unirea să devină imediat voinţa lor. Congresul decĭ, cu spiritul de echitate ce-l caracteriză și în înalta-ĭ înţelepciune, a vroit negreșit să chezășuiască, în tótă integritatea eĭ, libera exprimare a voinţeĭ Românilor, ferindu-se de a se rostì el însu-și în acéstă privinţă.

Nu pot, domnilor, să explic într'al-fel art. 23, căcĭ orĭ-ce altă interpretare ar fi o mărturisire că acest articol e în contraḍicere cu el însuși, avênd în vedere că în prima sa parte ne asigură o legislaţiune independentă. Și ceea-ce ar fi cu tóte acestea și maĭ grav, e că ar avé dispoziţiunĭ contrariĭ celor cuprinse în articolele ce-l precedă. Intr'adevĕr, art. 22 stipuléză că ne bucurăm de privilegiile și imunităţile ce posedăm; articolul 21 declară că imunităţile Principatelor sunt drepturĭ. Dar, carĭ sunt aceste drepturĭ, dacă nu cele stipulate în capitulaţiunile nóstre cu Sublima Pórtă, și carĭ ne asigură o Suveranitate întrégă? Nu cunóscem altele; căcĭ cele carĭ sunt menţionate de către Rusia în tratatele eĭ cu Turcia, sunt dobândite în virtutea acestor tratate. Voiŭ adăogà că nu póte fi vorba în tratatul din Paris de drepturile stipulate în tratatele rusescĭ, căcĭ aceste tratate eraŭ anulate în epoca Congresuluĭ din Paris, și așà de anulate în cât, când fu vorba să se fixeze posiţiunea Serbieĭ faţă de Sublima Pórtă, tratatul din Paris fu forţat să se refere la haturile imperiale, și nu la tratatele rusescĭ, care daseră loc acestor haturĭ.

Intr'adevĕr, dacă tratatul din Paris nu vorbesce de capitulaţiunile nóstre, precum vorbesce de haturile ce privesc pe Serbia, causa e că aceste capitulaţiunĭ, constatate de către Rusia în tratatele sale, mărturisite de către Turcia în diferite rînduri și chiar în protocolul din Constantinopol de la 11 Fevruarie 1856, recunoscute de *Monitorul* Guvernuluĭ frances din 1855, sunt de mult în domeniul european; pe când haturile, ce reguléză, ce recunosc, ce creză drepturĭ Serbieĭ, sunt obţinute și recunoscute numaĭ de către Rusia.

Iată cum Românii aŭ înțeles tratatul din Paris, și nu puteaŭ să-l înțelégă alt-fel, căcĭ, în acest din urmă cas, acest tratat fiind în contradicere cu el însușĭ, ar fi violat aceleașĭ drepturĭ ce ne garantézĕ pe de altă parte, și Românii ar fi legitimat acéstă violare, dacă ar fi primit'o ca bază a lucrărilor lor. No. 12. 1857 Noemvr. 25.

Spuseiŭ intenționat că ast-fel aŭ înțeles Românii tratatul din Paris; căcĭ programul național, ce inspiră cuvintele mele, și mandatul, impus deputaților, de a nu intrà în lucrările de organisațiune internă, maĭ nainte de a dobândi cele patru punte, eraŭ redactate și deveniseră ca o religiune națională, cu mult înainte de întórcerea în țéră a nóstră, a emigraților, cărora, cu atâta caritate, ni se atribue ideile cele maĭ subversive.

Dacă totușĭ, noĭ am apreciat în acest fel situațiunea nóstră, Înalta Comisiune, precum vedem, pare că nu o privesce din acelașĭ punct de vedere, de óre-ce se pune cestiunea de a scĭ, dacă voim să intrăm în lucrările de organisațiune internă, saŭ dacă ne credem misiunea terminată. Întru cât mĕ privesce, Domnilor, cred că s'ar cuvenì să rugăm pe Înalta Comisiune, cu tot respectul ce-ĭ datorăm, de a bine-voì să ne spună, care e Statul, despre ale căreĭ cestiunĭ de organisațiune internă doresce să ne manifestăm opiniunea? Sunt óre Principatele unite subt un Șef ereditar și străin, bucurându-se de tótă independența ce ne asigură capitulațiunile, și cu un guvern represintativ? saŭ este Principatul acesta aparte, cu drepturile violate, cu regimul Voevoților și cu nimic sigur pentru ḑiua de mâine?

Cine dintre noĭ, domnilor, nu vede că, fără acest rĕspuns, ne este peste putință să facem un singur pas înainte? Într'adevĕr, alta va fi forța publică într'un cas, și alta în cel-lalt cas. Necesități publice diferite vor cere sisteme financiare diferite, și sisteme financiare diferite vor cere sisteme economice diferite și vice-versa.

Un Stat puternic, de pildă, cu o formă de guvern stabil, ar inspirà de îndată Europeĭ încrederea voită pentru un credit profitabil; și grație creditului, am puté să combinăm un sistem financiar conform sistemelor celor-lalte State europene, sisteme carĭ sunt gloria societățiĭ moderne și buna stare a țĕrilor carĭ aŭ fost în stare să le adopte. Din potrivă, dacă ar fi vorba de un Stat ca acela al Românieĭ de astăḑĭ, în care nu se póte întemeià nicĭ-o instituțiune financiară, în care nu se póte face măcar o șoseà, într'un ast-fel de Stat, nu am puté creà un sistem financiar, căcĭ el

No. 12. 1857 Noemb 25.

s'ar sprijini ca astădĭ pe dărĭ silnice, puse pe proprietățile financiare și pe persóne pentru a face față necesităților dilnice ale Guvernuluĭ.

Să trecem la un alt exemplu, la armată. Și întreb dacă Românii ar fi gata să facă acelaș sacrificiŭ atuncĭ când ar fi vorba de o țéră care le procură mijlócele de bună stare lăuntrică și care le crează în afară o posițiune demnă, ca și atuncĭ când ar fi vorba de o țéră, în care nu se pot aștepta decât la mizerie, și care, în afară, le-ar face o posițiune umilitóre, o țéră, în sfîrșit, în care armata nu ar servi decât la părădile pentru un Voevod arogant și despot în năuntru, și tîrâtor în afară.

Nu numaĭ în ce privesce armata, dar în general, domnilor, credețĭ óre că în folosul unuĭ Domn, născut în condițiunĭ de corupțiune și de subalternitate față de străinĭ, unuĭ Domn care ar fi jucăria intrigelor în năuntru, și prada amenințărilor din afară, am fi noĭ dispușĭ să ne deslegăm pungile cu încredere? Nu le-am strânge óre băerile cât maĭ mult posibil, pentru ca să nu dăm decât numaĭ ceea ce n'am puté reținea?

Cu ce încredere, din potrivă, cu ce grabă, ne-am golĭ pungile în casele unuĭ Stat stabil și puternic, unuĭ guvern pus în condițiunĭ de probitate și de onorabilitate. In acest cas, într'adevĕr, casele luĭ ar fi în realitate casa generală, casa țĕriĭ.

Nu aș maĭ sfîrși, domnilor, dacă aș voĭ să enumĕr tóte dificultățile, tóte imposibilitățile ce ne-ar împedică să revizuim legile și statutele, așà precum se spune într'o parte a art. 23 al tratatuluĭ din Paris, maĭ 'nainte de a cunósce Statul pentru care ar fi destinate aceste legĭ și aceste statute.

Așà dar, hotărîrea nóstră de a nu intrà în cestiunile de organizațiune internă, maĭ 'nainte de a scĭ despre ce fel de Stat e vorba, este o hotărîre matură, întemeiată pe rațiune, determinată prin forța lucrurilor și nu prin voința nóstră, prin capriciul nostru.

Acum, douĕ cuvinte, domnilor, la adresa acelor carĭ pretind că, dacă nu voim să intrăm în cestiunile de organizațiune internă, causa trebue să se atribue unuĭ spirit de revoltă în contra Puterilor garante și proectelor ostile ce meditâm în taină, precum spun dînșiĭ, în potriva siguranțeĭ Statelor vecine și în potriva ordineĭ publice europene.

Cine óre ar fi putut crede vre-odată că în fața moderațiunĭ, prudențeĭ, înțelepcĭuniĭ și încrederĭ nemărginite manifestate de către poporul român, de când i s'a recunoscut dreptul de a se ma-

nifestă, s'ar găsi ómenĭ capabilĭ să-l calomnieze cu atâta îndrănélă? Cum, ședte Puterĭ de prima ordine ne permit înfăptuirea celor două visurĭ, carĭ ne-aŭ fermecat copilăria și pentru a căror realisare ne-am cheltuit din belșug tóte puterile tinereții, și noĭ, în loc de a căutà, prin însușĭ sacrificiul vieței nóstre, să cooperăm la opera lor, la restaurarea Românieĭ, să venim din potrivă a-ĭ pune pedică, să ne facem chiar dușmaniĭ lor, atuncĭ când ele se pregătesc să fie bine-făcătórele patrieĭ nóstre?!

No. 12. 1857 Noemvr. 26.

Să ne închipuim cu tóte acestea, pentru un moment, că uniĭ dintre noĭ, dominați de teoriĭ particulare, ar fi ispitiți să respingă cooperarea, protecțiunea Monarchilor carĭ ne-aŭ spus să ne punem încrederea într'înșiĭ. Cu ce speranță ar face-o dînșiĭ, vĕ întreb? Din ce parte ne-am căutà óre sprijinul, unde viează óre elementele revoluționare de la care am puté să așteptăm sprijin și ajutor în contra acestor ședte Puterĭ, carĭ dispun astădĭ de sórta Europeĭ? Precum vedețĭ, domnilor, tot atâtea absurdități câte închipuiriĭ!

Sper că, după ceea ce am spus, nu maĭ póte fi vre-o îndoială pentru nimenĭ, că dacă situațiunea nóstră pare dificilă, spinósă, încurcată chiar, ea devine totușĭ, după o scurtă cercetare, limpede și tot atât de simplă precât de legală.

Să avem decĭ speranța, Domnilor, că Înalta Comisiune, care se află la fața loculuĭ, se va identificà cu adevĕrul și că îl va pledà înaintea Congresuluĭ și înaintea Europeĭ, cu autoritatea cu care e învestită, și că va meritâ, până la sfîrșit, bine-cuvîntările țĕrieĭ întregĭ.

Cât despre declararea că misiunea nóstră e terminată, vĕ amintesc, domnilor, că națiunea ne-a trimis acĭ pentru a obținé reintegrarea străvechilor nóstre drepturĭ, unirea Principatelor sub un cap creditar ales dintr'o familie domnitóre în Occident și un guvern representativ. Când le vom fi obținut, națiunea va spune dacă misiunea nóstră s'a terminat.

---

13. — COMERȚUL.

No. 13. 1857 Noemvr. 72.

(Articol publicat în „Românul“ No. 28, din 12 (24) Noemvrie 1857).

Comerțul este suma tuturor mișcărilor de schimb între ómenĭ; și schimbul este principiul activ a uneĭ a doua creațiunĭ pe-acéstă

No. 13. 1857 Noemvr. 27.

planetă. Fără schimb nu este agricultură, fără schimb nu este industrie, fără schimb nu sunt ideĭ nicĭ simțiminte, nu este sciință, nicĭ arte, nicĭ morală; în sfîrșit fără acest fir care légă pe ómenĭ în societate, ómeniĭ ar rĕmâné într'o nedesvoltare care s'apropie de-a dobitoculuĭ, și pămîntul în primitiva sa *sălbătăcie.*

Schimbul numaĭ, într'adevĕr, dă nascere agricultureĭ, industrieĭ sciințelor, moravurilor; numaĭ el face să rodéscă țarinile, să țîșnéscă fântâna din pântecele pămîntuluĭ, să desemne grădinĭ, să spintece pietrele ca să scóță diamantele, să smulgă mărgeanul și mărgăritarul din abisurile oceanelor, să transforme materia ineptă într'un principiŭ activ, să ajute la perfecția dobitócelor, să dea viéță marmureĭ și pânzeĭ; ce dic, omul civilisat este un resultat al schimbuluĭ, al comerțuluĭ; el în sfîrșit transformă pămîntul într'un paradis și pe om în înger.

Mijlócele schimbuluĭ sunt șoselele, drumurile de fier, navigarea saŭ plutirea apelor, Băncile, casele de comision, magasiile saŭ antrepositele, docurile, casele de siguranță și c. a., precum și o mulțime de legĭ atingătóre schimbuluĭ.

Unde aceste mijlóce aŭ fost maĭ întinse și maĭ perfecționate, acolo schimbul a avut o maĭ mare desvoltare și civilisațiunea a mers până la cel maĭ înalt punt. Nu fac aci o teorie, ci scot un fapt care s'a reprodus pretutindenea fără a suferi vre-o excepțiune; acésta o dovedesce istoria tuturor némurilor. Într'adevĕr, care sunt societățile cele maĭ civilisate, la al cărora légăn ne putem urcà cu istoria? A Atenienilor, a Cartaginesilor, a Grecilor, a Italienilor, a Olandezilor, a Englezilor, a Portugesilor, a Spaniolilor, a Francezilor și a Germanilor, și tot acestea sunt și națiunile carĭ țin cel dintâiŭ loc ca națiunĭ comerciante.

Aceste puține cuvinte sunt destule să explice dacă încetarea comerțuluĭ în Principate aruncă societatea nóstră într'o stare așà de ticălósă în cât maĭ mulțĭ secolĭ nicĭ nu maĭ furĕ socotite în Europa civilisată.

Într'alt articol voiŭ dovedi că Principatele Moldoveĭ și Valahieĭ n'aŭ fost de la un timp încóce lipsite de un comerț întins și activ, și că amorțirea lor a fost pricinuită numaĭ de împrejurărĭ politice atât din năuntru cât și din afară. Voiŭ arătà încă că în minutul când unele din acele stavilĭ aŭ început a se ridica, comerțul a început iarăși să-și ieà sborul, lăsând pretutindenea în urmă-ĭ înbelșugarea și civilisațiunea.

Dacă încetarea comerțuluĭ ne înstrăinase de lumea civilisată

în cât ea să fie în cea mai mare nepăsare de nenumăratele nenorociri ce ne bântuiaŭ, înflorirea luĭ trebue să înóde firele rupte ce ne legaŭ şi ce trebue să ne lege firesce cu naţiunile surorile nóstre din Occident, ca ast-fel devenind iarăşĭ un mădular activ al Europeĭ să ne ocupăm locul nostru legiuit, starea la care tind tóte aspirările nóstre. No. 13 1857 Noemvr. 1

A lucrà dar pentru desvoltarea comerţuluĭ, pentru perfecţionarea, îmbunătăţirea mijlócelor de schimb, este a face un act de devotament, un act patriotic.

Ast-fel cel puţin va fi privită şi îmbrăţişată de noĭ, orĭ-ce întreprindere ce va avé acest caracter, fără ca să ne informăm dacă întreprinḑătoriĭ sunt împinşĭ tot de acelaşĭ mobil de care ne simţim împinşĭ noĭ.

Insă în ocasia în care luăm condeiul, suntem fericiţĭ de a avé convingerea că nu suntem siliţĭ a face acéstă din urmă reservă.

Într'adevĕr, Compania Franco-Danubiană, care este organisată spre a aşezà nisce relaţiĭ înlesnitóre şi de-a dreptul între Occident şi România, împlinesce tóte condiţiunile dorite ca să ne facă s'o iubim şi s'o adoptăm ca un aşezămînt naţional.

---

14. — MIJLOACELE DE COMUNICAŢIUNE.

No. 14. 1857 Noemvr. 3

(Articol publicat în „Românul“ No. 31, din 23 Noemvrie (6 Decemvrie), 1857).

Am ḑis că schimbul este un principiŭ vital al uneĭ societăţĭ, că prin dînsul viéţa socială se ridică, se activéză, şi fără dînsul scade, se periclitéză.

Astăḑĭ ne propunem să arătăm importanţa mijlócelor de comunicaţiune şi să dovedim că dacă schimbul este un principiŭ, drumurile şi navigaţiunea sunt nisce condiţiunĭ *sine qua non* ale schimbuluĭ.

Cine a observat puţin mecanismul social şi nu s'a convins, că, ceea ce sunt vinele pentru economia trupuluĭ omuluĭ, sunt drumurile pentru economia corpuluĭ social? Căcĭ dacă prin cele dintâĭ circulă sângele spre a alimentà tóte mădularele trupuluĭ, spre a împuternicì şi a activa viéţa omuluĭ, prin cele de-al doilea circulă tóte productele de orĭ-ce natură spre a alimentà şi activà viéţa socială. De aceea precum suferă trupul omuluĭ când circulaţia se face

No. 14. 1857 Noemvr. 31.

cu greutate și se paralisézĕ când ea se întrerupe, tot așà se întîmplă și cu corpul social: el este în suferință, amorțesce chiar, când drumurile nu sunt decât nisce făgașe peste câmpiĭ, nisce poteciĭ, nisce colnice, când plutirea pe apă este în genere nulă și când singurile vase ce se maĭ vĕd pe cel dintâĭ fluviŭ sunt conduse de interese străine și ostile intereselor locale.

Istoria este față și spune cât de dréptă este comparațiunea nóstră: satele și orașele cele maĭ poporate și maĭ comerciante, cele maĭ opulente și maĭ maiestóse, cele maĭ industrióse și maĭ vestite, și așezate în luncile cele maĭ roditóre și maĭ frumóse, de îndată ce mijlócele înlesnicióse și sigure de comunicațiune le-aŭ fost ridicate, întrerupte, ele aŭ scădut încet-încet, și într'un timp óreșĭ-care nu s'aŭ maĭ înfățișat decât sub ruinele Babilonuluĭ, Palmireĭ, Tiruluĭ ș'ale nenumĕratelor *municipiurĭ* ce împrejmuiaŭ în vechime *Troianurile* din Dacia. Din potrivă, de câte orĭ s'a tras o șoseà, un drum de fĭer saŭ un canal, chiar într'o pustietate, orașele și satele s'aŭ ridicat cu trufie în preajmă-le și cu o iuțélă, cu care nu erà lumea obișnuită decât când se amestecà nueluța vre-uneĭ ursite. America și Australia ne înfățișézĕ în tóte ḑilele exemple nouĕ în acest fel.

Din ceea ce ḑiserăm, se înțelege că cel dintâĭ semn de civilisațiune într'o țĕră sunt șoselele, drumurile de fier și plutirea. Când un popor civilisat cuprinde o țĕră nouă, necultă, nu înaintézĕ într'însa decât atâta precât aŭ acoperit-o cu șosele; pare că pentru dînsa, pămêntul n'are o valóre fără drumurĭ. Romaniĭ, Engleziĭ și Francezii, în mersul lor triumfal, nu făcură un pas fără ca pămîntul să nu fie așternut cu lespeḑĭ de piétră saŭ cu șine de fier. Avem încă rĕmășițele șoselelor ce trase Traian când cuprinse Dacia; iuțéla cu care se executară ne spune prețul ce puneaŭ Romaniĭ pe înlesnirea comunicațiunilor; acum, peste o mie-șépte-sute de anĭ, și se pare ceva fabulos acéstă lucrare gigantică; pare că mantia străbunuluĭ nostru Împĕrat, tîrându-se pe pămînt, aveà virtutea de a nasce mărețele Troianurĭ.

Intr'un moment dar de renascere, ca acela în care ne aflăm, ar trebui, ar fi politic chiar, ca ceĭ dintâĭ pașĭ ce vom face într'acéstă viéță nouă, să fie de natură a dovedì lumiĭ că suntem și cu fapta strănepoțiĭ poporuluĭ uriaș cum suntem cu limba și cu numele, că cunóscem ca dînsul carĭ sunt cele dintâiŭ condițiunĭ de civilisațiune și că avem energia d'a le executà. Să pășim dar ca dînșiĭ, să ne punem la luptă uniĭ cu brațele, alțiĭ cu sci-

ința și cu pungile și toți cu bărbăția strămbunului nostru Împĕrat și să ridicăm șosele, să tragem drumurĭ de fĭer, să canalisăm rîurile, să zidim porturĭ și să organisăm companiĭ de navigare. No. 14. 1857 Noemvr. 31

Am dis că ar fi politic să pășim îndată la înființarea mijlócelor de comunicațiune și écă pentru ce.

Cine nu scie că nu este destul să aibă cine-vă dreptul pentru dînsul, și că este de multe orĭ de trebuință ca dreptul sĕŭ să fie d'un interes general ca să-l pótă câștigà; într'acéstă posițiune ne aflăm noĭ maĭ cu sémă. Póte că ce-vă filantropĭ, ce-vă profesorĭ de dreptul internațional, să se fi interesat de sórta nóstră din punt de vedere al drepturilor nóstre internaționale; dar pe tótă lumea cea-laltă, de la Împĕrațĭ până la lucrătorĭ, nu am interesat-o decât numaĭ din privirea folosuluĭ public european; numaĭ pe cât causa nóstră fu lipită într'un fel de-a dreptul și materialicesce d'a lor, eĭ îșĭ aduseră aminte că avem drepturĭ. Ast-fel se întîmplă de unà-dĭ: când unĭĭ din Monarchiĭ Europeĭ căutară să ne facă o posițiune, să ne deà un loc la sórele dreptățiĭ, eĭ aveaŭ o idee fórte confusă și slabă de drepturile nóstre ca stat european; ceea-ce îĭ făcù dar să se intereseze de sórta nóstră și să voiască a ne asigurà un viitor maĭ ferice, nu fu decât posițiunea nóstră geografică, de cât interesul lor politic.

De aceea dar, prin bărbăția nóstră, am încredințà Europa că calamitățile, ce ne-aŭ bântuit până acum, nu ne-aŭ sdrobit și că societatea nóstră păstrézà încă calitățile societățiĭ romane, și i-am comunicà ast-fel, fără póte, convicțiunea nóstră, că un Stat român pe Dunăre ar fi un element de prosperitate și de întărire pentru societatea civilisată, și atuncĭ restaurarea Europeĭ ar deveni voința unanimă a Europeĭ.

Adăogăm încă că a pune bărbăția de a creà drumurĭ de comunicațiune, de a înlesnì, de a înmulțì și de a ĭeftenì mijlócele de shimb între noĭ și celelalte popóre ne-ar fi de un interes și maĭ de-a dreptul și maĭ eficace decât acela ce însemnaĭ. Într'adevĕr, aceste mijlóce de schimb ar așezà de loc nisce legăturĭ strînse, o solidaritate fórte mare între interesele nóstre și ale statelor cu carĭ am comunicà, și aceste interese comune ar pledà cu maĭ multă eficacitate, decât tóte memorandele din lume, în favórea drepturilor nóstre, le-ar creà chiar de nu le-am avea.

Câte dișerăm socotim să fie destule ca să convingă pe orĭ-cine de importanța, Companieĭ Franco-Danubiane într'o epocă ca acésta

No. 14. 1857 Noemvr. 31.

în care ne aflăm. Ea are o valóre cu atât mai mare, că nu ne cere de cât un concurs pecuniar, și acesta într'o mică proporțiune, ca să ne deschidă un drum lesnicios, eftin și sigur cu tóte popórele Occidentului. Toți dar câți suntem doritori bineluĭ patrieĭ nóstre și înțelegem chiar folosul nostru în parte, să strângem cu căldură și cu interesul ce merită acéstă mână industriósă și dibace ce vin să ne deà fraților noștriĭ din Occident.

No. 15. 1858 Ianuarie, 28

15 — PROFEȚII.

(Articol publicat în „Românul“ No. 8, din 28 Ianuarie (9 Fevruarie) 1858).

Un popor, ca și un indvid, nu isbutesce a săvîrșì lucrurĭ demne, fapte mărețe, decât când este condus de o convingere adâncă într'o idee înaltă, când este susținut de-o credință nestrămutată că împlinesce o misiune maĭ generósă decât aceea de a-și servì numaĭ interesele luĭ particulare.

Acest adevĕr este chiar uu axiom ce nu sufere nicĭ o excepțiune: soldatul pe câmpul de răsboiŭ, împins de ambițiune și de cupiditate, îmbătat de praf de pușcă, de clincăitul armelor, de bubuitul tunurilor, de sunetul musicilor, de glasul încurajator al șefilor, în sfîrșit, soldatul care își apĕră viéța, se bate cu maĭ puțină energie decât omul ce se luptă pentru o idee, de al căreia adevĕr este pătruns, este stăpânit, decât omul ce se simte împins de-o mână nevĕdută, de mâna Dumnedeuluĭ viitoruluĭ. Tot asemenea și pe o societate, numaĭ autoritatea morală, numaĭ puterea ideilor de un ordin înalt o póte mișcà, însufleți, inimà și póte face dintr'o mână de *paria* aĭ Egiptuluĭ, poporul luĭ Dumnedeŭ, ce patru-decĭ de anĭ străbătù pustiurile Asieĭ, și de al căruĭ nume rĕsunară maĭ multe decimĭ de secolĭ. Din potrivă, fără ideal, fără o autoritate morală, o societate, d'ar numĕrà sute chiar de milióne de suflete, ca a Chinezilor, nu póte prețuì maĭ mult decât o adunătură confuză de ființe, bune cel mult de a consumà opiumul Englezilor.

Fiind-că pomenirăm de Chinezĭ, ce alt exemplu maĭ viŭ decât dînșiĭ, ne pote arătà, unde póte fi condusă, cât de jos póte cădeà o societate ce se lasă a se amăgì, a se linguși, a se adormì de maximile, de sfaturile *prudenților de profesiune, ale moderaților brevetați, ale dibacilor în cele sacre,* carĭ, lipsiți de noțiunea de

orĭ ce ideal, aŭ grózā de *ideĭ abstracte, mistice şi enigmatice;* adecă de ideĭ carĭ merg maĭ departe decât aceea de: *„scólă-te tu, să mĕ aşez eŭ,“* ce este pentru dînşiĭ singura idee positivă naţională, patriotică; carĭ nu vor ca „naţiunea lor să serve causa umanităţiĭ întregĭ“, ci numaĭ, negreşit a ambiţieĭ lor; carĭ „nu vor să se îngrijéscă decât de trebuinţele propriĭ ale naţiuneĭ“, trebuinţĭ ce-şĭ însuşesc dreptul de a le mĕsura singurĭ, după placu-le, tratând de contrabandă orĭ-ce aspirare n'ar purtà sigiliul lor; carĭ „se păzesc de a se înspirà de doctrinele străine ale Docţilor şi ale învĕţaţilor, incompatibile cu principiile“ negreşit ale lor, „şi cu nevoile uneĭ naţiunĭ ce nu voesce nicĭ a fi sguduită, nicĭ a face sgomot mare în lume“ ci numaĭ atât cât le place lor; ceĭ carĭ nu voesc nicĭ măcar să-şĭ aducă aminte de trecutul aceleĭ naţiunĭ, temându-se negreşit, că acel trecut le-ar impune datoriĭ incompatibile cu principiile lor, ce nu sunt maĭ generóse decât faimósa maximă a luĭ Dupin, „fieşte-care la dînsul, fieşte-care pentru dînsul“; maximă în contra căreia Franţa protestà necontenit printr'un şir de acte generóse şi umanitare, — acte ce o ridică aşà de sus în opiniunea lumiĭ şi o făcù scumpă tuturor popórelor.

Vĕdurăm care este puterea ideiĭ, a autorităţiĭ morale; putem maĭ adăogà că chiar autocraţiĭ ceĭ maĭ absoluţĭ, ceĭ maĭ puternicĭ s'aŭ închinat eĭ, şi ca să dobândéscă resultate marĭ, aŭ alergat nu numaĭ la autoritatea omnipotenţiĭ lor, ci maĭ cu deosebire la aceea ce are virtutea de a însuflà convingerea, credinţa, şi a face din fie-care om un brav, un eroŭ chiar, deşi acea autoritate morală nu este înfăţisată adesea, decât de o simplă icónă, de un simplu stindard.

In timpiĭ de nesciinţă, pe când popórele se conduceaŭ de instinct maĭ mult decât de raţiune, isvorul autorităţiĭ morale se ascundeà observaţiuneĭ, analiseĭ, rĕmâneà un mister, ce-và srpra-natural, erà Dumnedeŭ el însuşĭ. Ceĭ carĭ se arătaŭ lumiĭ ca adăpaţĭ la acel isvor, se numiaŭ revelatorĭ, profeţĭ, ce comunicaŭ de a dreptul cu Dumnedeŭ, ce singurĭ cunosceaŭ tainele şi voinţele Providenţiĭ.

Însă numaĭ ceĭ carĭ prin înălţimea geniuluĭ lor ajunseră într'un moment a fi oglinda, consciinţa unuĭ popor şi une-orĭ a omenireĭ întregĭ se putură bucurà de acest credit şi se numiră profeţĭ; şi acésta cu drept cuvînt, căcĭ, după bĕtrînul adagiŭ, însuşĭ Dumnedeŭ vorbeà prin gura lor: *vox populi vox Dei.*

Sciinţa însă ivindu-se luă, încet — încet, locul instinctuluĭ, şi

No. 15. 1858 Ianuarie.

aruncând pe acest din urmă pe al doilea plan, schimbă condițiunile societăților și le bagă într'o fază nouĕ: căcĭ cum am maĭ dis-o, sciința nu este alt decât cunoscința lămurită a legilor, a condițiunilor firescĭ, ce sunt impuse lumeĭ întregĭ și în parte societăților omenescĭ, ca să dăinuiască și să înainteze. Fu dar lucru firesc, că de ce sciința se înălță și devenì sórele lumiĭ intelectuale, de aceea întunecimile se risipiră, misterele ce înconjuraŭ légănul societăților se luminară, și de acolo de unde omenirea nu vedeà decât chaos, își luà propria sa umbră de o fantasmă înfricoșătóre, de un uriaș, începù a descoperì frumósa armonie a lumeĭ, a se cunósce pe ea însăși, a nu maĭ vedeà în minunile lumiĭ morale decât producerile propriuluĭ sĕŭ geniŭ, și a înțelege că adevĕratul profet este ea însăși.

De atuncĭ încoà, ceĭ carĭ maĭ avură pretențiunea ca profeția să fie un monopol individual al lor, furà tratațĭ de impostorĭ și nu culeseră decât disprețul lumiĭ.

Împingênd dar națiunea română pe calea sciințelor; dicênd Românilor că de vor într'adevĕr a se regenerà și a meritâ un loc în societatea europeană, trebue să scie carte și încă multă carte, că trebue să citéscă ḍi și nópte atât în cartea némuluĭ nostru, cât și într'a celor-lalte némurĭ, creḍ că este mijlocul cel maĭ eficace de-a închide pentru tot-deauna drumul pretinșilor profețĭ; dând tot de-odată și-o probă în faptă de ura și disprețul ce avem pentru Taumaturgiĭ de tot felul și maĭ cu deosebire pentru ceĭ carĭ se ascund sub masca ipocrizieĭ, atribuind altora propriile lor intențiunĭ.

No. 16. 1858 ug.—Sept.

16.—BILANȚUL SITUAȚIUNIĬ.

(Articol publicat în „Românul“, No. 65, 66, 68 și 69, din 18 (30) August, 21 August (2 Sptemvrie), 28 August, (9 Septemvrie), 1 (13) Septemvrie, 1858.)

I.

Națiunile, ca tóte cele-lalte corpurĭ viețuitóre, cresc, înaintézĕ, se desvoltă în virtutea elementelor, principiilor vitale ce conțin într'însele. Orĭ-ce stavilă li s'ar pune, fie măcar legile cele maĭ draconiane, fie Guvernele cele maĭ tiranice, fie voințele cele maĭ potente, ca a luĭ Alexandru-cel-Mare, a luĭ Cesar saŭ Napo-

leon I, fie țesăturile cele mai negre, ce mai mulți Machiavelĭ în unire ar puté urzi pentru a îngiulgiui un popor, tóte acestea, dic, n'ar puté de cât să împiedece timporal, saŭ mai bine să provóce opintelĭ mai marĭ din partea unuĭ popor mergĕtor spre viéță. Și din contră, când dintr'o națiune s'a stins făclia vieței, a putrezit germenul ce încolțiă în tóte primăverile vieței sale, atuncĭ vie chiar Temistocle, Romul, vie Wilhelm Tell, Danton, Hoche saŭ Canaris, Botzaris, spre a sufla asupră-ĭ eroicul lor geniŭ, vie chiar ceĭ șépte înțelepți aĭ Greciei spre a-ĭ da o constituțiune în 56 de articolĭ saŭ într'o mie, acea națiune tot ar rĕmâné un lut fără suflet, un corp ce s'ar spulberà în miasme. No. 16. 1855 Aug.—Sept.

Dic dar că națiunea română nu trebue să-și tragă oroscopul eĭ uitându-se pe cer și vĕdĕnd combinările stelelor, ci să pue mâna pe pieptul sĕŭ și, daca va găsi că mai bate încă într'însul inima luĭ Mircea-cel-Bătrîn, a luĭ Ștefan-cel-Mare, a luĭ Mihaiŭ, a luĭ Cantemir, a luĭ Șincaĭ, a luĭ Lazăr, și a tuturor ce deschiseră din noŭ isvórele vieței naționale, din carĭ noĭ sorbim astădĭ cu atâta sete, atuncĭ, tare în consciința eĭ națională, să pășéscă înainte pe calea ce i se deschide, fără a se mai îngriji de spiniĭ ce i s'ar fi semĕnat de dînsa.

Incă de la sfîrșitul secoluluĭ din urmă națiunea română prinse iarăși firul viețiĭ ce-ĭ scăpase de un secol și mai bine, și ținêndu-l în sfîrșit cu energia ce o da primejdia, se strecură prin labirinții, cu carĭ miĭ de inimicĭ o înconjuraseră.

Condițiunile în carĭ ne aflăm nu ne iartă să descriem acĭ tóte giganticele stavile ce Românii întâlniră și abătură saŭ ocolirà într'acest mers trudos, tóte prăpăstiile ce-ĭ săpaseră înainte spre a-l prăvăli într'însele, și pe carĭ eĭ sciură să le trécă pe aripele eroismuluĭ. Resultatul însă este acum vĕdut pe față, lucesce ca sórele și prin urmare îl pot cuvînta și eŭ.

Nu mai departe decât cincĭ-decĭ de anĭ, ce dic, nu mai departe de cât dece anĭ, existența nóstră națională erà atât de necunoscută în restul Europeĭ în cât, după uniĭ nu mai rĕmânea altă anevoință pentru desăvîrșita nóstră stingere decât să se hotărască de suntem Slavĭ, spre a ne topi în imperiul luĭ Petru I, saŭ de suntem nisce triburĭ de paria ce am puté fi desmoșteniți în favórea coloniilor germane, pe când astădĭ vĭersul tuturor națiunilor europene, și mai cu deosebire al ginteĭ latine, se ridică spre a salutà în concert aparțiunea acesteĭ stele nouĭ ce vine a luminà

No. 16. 1858 Aug.—Sept.

pe cât îĭ stă prin putere, şi a înfrumuseţà firmamentul lumiĭ civilisate. Cine ar fi creḍut acum ḍece aniĭ că, fără ajutorul nimuluĭ alt decât al Dumneḍeuluĭ Românieĭ, chiar primejdiile ce ne ameninţaŭ în existenţa nóstră naţională vor deveni causele de salvare pentru noĭ; cine ar fi creḍut că acéstă naţiune părăsită şi uitată de Europa va deveni obiectul de solicitudine, nu numaĭ al popórelor, ci chiar al capetelor încoronate şi că sórta eĭ va interesà până a pune în pericol pacea lumiĭ?

Glorie dar, ţie Dumneḍeule a tot puternic, care daĭ şi tragĭ viéţa popórelor, care ţi-aĭ ascuns puterea şi mila ta de de-asupra poporuluĭ tĕŭ, spre a o arătà la timpul sĕŭ şi maĭ mare şi maĭ îndurătóre? Glorie ţie, care ne-aĭ aplecat până în marginele cele întunecate ale periciuniĭ, spre a ne ridicà într'o ḍi prin nebiruita-ţĭ putere la înălţimea naţiunilor ce luminézà şi conduc némul omenesc pe căile fericiriĭ! Spre tine dar întórcem şi astăḍĭ rugăciunile nóstre, şi cu inimarea ce vom trage din credinţa nóstră, vom dobândi de sigur puterile trebuincióse, spre a combate şi a nimici pe ceĭ carĭ cred că poporul tĕŭ este rĕstignit, şi că nu maĭ aŭ acum de cât a aruncà sorţĭ asupra veşmintelor luĭ.

II.

Spre a aşterne activul şi pasivul vieţeĭ nóstre sociale şi politice, nu putem, cu cunoscinţele istorice ce sunt familiare tuturor, plecà maĭ de departe decât de la restaurarea acestor douĕ Principate în urma invasiuniĭ Tătarilor din al XIII-lea secol.

Tóte documentele, tóte hrisóvele vechĭ ne dovedesc că societatea română dintr'acest period plécă de la o stare quasi-democratică ca să ajungă, în al XVI-lea şi al XVII-lea secol, la o stare de quasi-feudalitate.

Acéstă revoluţiune socială se făcù în chipul următor: Româniĭ din Principate, după ce ţinură o luptă crâncenă în potriva legiunelor luĭ Batu-Khan, fură siliţĭ să lase bogatele lor câmpiĭ prada hórdelor tătărescĭ şi să se retragă uniĭ peste Dunăre, alţiĭ în Carpaţĭ, şi mulţĭ chiar peste Carpaţĭ, în Statele Coróneĭ Ungarieĭ. Perturbarea ce aduse în existenţa nóstră naţională năvălirea tătară nu fù cea maĭ vătĕmătóre, căcĭ cu timpul Româniĭ putură a-şĭ descotropì pămînturile lor şi restaurà Principatele aruncând pe Tătarĭ peste Nistru.

O altă nenorocire isvorî din stricarea ţĕrilor, deşi independentă de voinţa barbarilor, ce pustiiseră nu numaĭ Principatele, ci Rusia, Polonia şi Ungaria. No. 16. 1858 Aug.—Sept

In epoca despre care vorbim, domnia dincolo de Carpaţĭ feudalitatea cea maĭ rigurósă. Şefiĭ, primariĭ poporaţiunilor din Principate ce fuseseră respinşĭ acolo, găsiră că sórta patricianilor de la vecinĭ erà mult maĭ lesne şi maĭ plăcută decât aceea ce o aveaŭ eĭ într'o societate democratică. Indată dar după întórcerea lor în patrie, se puseră a introduce, pe cât împrejurările îĭ iertaŭ, un regim ce se aseména, până la óreşĭ-ce punct, cu cel feudal. Nu se scie încă dacă în societatea română de atuncĭ nu eraŭ ce-và dîre de servitudine, póte şi chiar romane, ce călĕuziră, înlesniră cele dintâĭ pasurĭ ale regimuluĭ noŭ; ceea-ce vedem însă este că, în secolul al XVII-lea, maĭ tóte poporaţiunile acestor Principate se „rumânisară“, cum se ḑice la noĭ, şi se „învecinară“, cum se ḑiceà în Moldova, adecă se robiră boerilor.

Transformarea socială aduse o perturbare însemnată în starea politică a ţĕrilor. Boeriĭ deveniră, rĕmaseră puterea ţĕriĭ, însă, oricât de puternicĭ se făcuseră prin absorbirea a tóteĭ activităţiĭ naţionale, puterea lor nu putù să se egaleze cu a unuĭ popor întreg, pe care-l aruncaseră în sclavie.

Acéstă schimbare ocasionă un şir de calamităţĭ, de nenorociriĭ ce aduseră căderea nóstră naţională. Româniĭ, carĭ inspiraŭ respect chiar trufaşuluĭ Padişah Soliman, deveniră ast-fel jocul vecinilor.

Familiile puternice, a caror ambiţie, liberă de aicĭ înainte de voinţa naţională, nu se maĭ mişcà, nu maĭ încinseră paloşul decât ca să-şĭ facă drum la Tron.

Iacă de ce, în secoliĭ din urmă de independenţă, escadrónele străinilor putură să se încure fără témă pe câmpiile luĭ Traian, Vaĭ! ne este ruşine să ne-o repetăm nouĕ înşine, că adesea hórdele inimice intraŭ în ţéră sub stindardul pretendenţilor la Tron! Nu are cine-và decât să-şĭ arunce ochiĭ pe tabloul Domnitorilor spre a cetì în cifre, că un Guvern nu póte fi stabil decât când se rézemă pe consimţĕmîntul naţiuniĭ întregĭ şi că, din contră, când un Domnitor se ridică pe pavĕḑa unuĭ partid, este tot atât de efemer ca focurile ce trec nóptea pe cer. Intr'adevĕr, în timpiĭ când naţiunea întrégă aclamà pe Domnul eĭ, şi stindardul luĭ erà purtat de un popor liber, domnia Prinţilor dăinuià anĭ mulţĭ şi îndelun-

No. 16. 1858 Aug.—Sept.

gați, iar când fură impușĭ de facțiunile boerilor, atuncĭ adesea lunile chiar eraŭ maĭ lungĭ de cât domniile lor.

Istoria acesteĭ din urmă epocĭ, epocă de prădărĭ, de invasiunĭ, de sânge și de corupțiunĭ, o putem numì istoria nu națională, ci a pretendenților, a candidaților la domnie. Cu tóte acestea, tot încă se maĭ găsì, chiar într'acest timp de decadență, câte un individ care, cu o vigóre eroieă, se luptă de a trage Principatele după priporul ce le duceà în prăpastie; dar întunerecul timpuluĭ nu iertà pe nimenea să vadă unde este rĕul și care este lécul. Cantemir, Iulian al aristocrațieĭ române, făcù cea din urmă încercare; nimic nu-ĭ lipsià eroiculuĭ Prinț; nicĭ simțĕmîntul național, nicĭ activitatea și energia, nicĭ chiar o întinsă erudițiune; solidaritatea însă între individ și societate este așà de mare în cât nicĭ chiar geniile cele maĭ înalte nu pot vedeà cu altĭ ochĭ de cât cu aĭ epoceĭ lor.

Cantemir avù o singură greșélă însă capitală: aceea de a crede că cu boerii și cu ajutorul străin, fie chiar al luĭ Petru-cel-Mare, ar puté reînvià eroica Moldovă din secoliĭ de libertate.

Cu tótă greșéla luĭ, Cantemir însă nu este maĭ puțin pentru noĭ decât un eroŭ iubit. Căcĭ de și drapelul național cădù cu dînsul la bătaia de la Prut, însă cădù alăturea cu al luĭ Petru-cel-Mare, cădù din mâna celuia care, prin liniile urmĕtóre, ridică naționalitatea română maĭ sus decât ce îndrăsnim a o pune noĭ astădĭ în mijlocul secoluluĭ al XIX-lea:

„Căcĭ aceștia aceiașĭ Romanĭ sunt, carii (precum singure leato-„pisețele Sclavonilor spun) pre némul slovonesc, în scurtă vreme, „de pre malurile Dunării gonindu-ĭ, până la apa Vistleĭ i-aŭ împins, și acolo botîndu-ĭ, începăturile stăpânirii lor pre acelaș loc a-și da i-aŭ „asuprit. Aceștia aceiașĭ Romanĭ sunt, carĭ pe Polovții și pe Picinigĭ, „vrăjmașĭ a Împĕrăției Romanilor neprietenĭ i-aŭ făcut să-și cunóscă „hotarele, pustiurile cele de peste Nistru. Așișderea cu cursul vremilor, „orĭ ca pre nisce supușĭ i-aŭ domolit orĭ-ca pre nisce soțĭ i-aŭ avut,....

„Aceștia aceĭașĭ Romanĭ sunt, carii pre vremea Împĕraților luĭ Con-„stantin și maica sa Irina, când Carolus marele schiptrul Împĕrăției Apu-„suluĭ de a Rĕsărituluĭ aŭ despărțit, și până la Dachia coborîndu-se, prin „soliĭ sĕĭ, cu dînsul, lucrurile stăpânirii lor și-aŭ așezat. Aceștia aceiașĭ „Romanĭ sunt, carĭ luĭ Conrat al treilea, Împĕratuluĭ apus uluĭ, când la „Sfînta óste ĭerusaliméscă, prin Polonia și de acolo prin Moldovla-„hia mergea, la douĕ sute de miĭ de ómenĭ cu sine ducênd, de „tótă hrana și altele, carele la calea a atâta óste trebuĭa, îndestul

„aŭ dat. Aceștia aceiași Romano-Moldo-Vlahĭ sunt, carii și pe Alexie „Comneno și pe Isachie Anghel, Împărații Țarigraduluĭ, vrênd cu ti- „rănie asupra lor să se ispitéscă, mai mult de cinci orĭ, cu vrăjmașe „rĕsbóie i-aŭ biruit, și precum Românul slobod pré bună soție (este), „așà întărâtat, rĕsboinic fără protivnic să fie lĭ-aŭ arătat. Aceștia „aceiași Romanĭ sunt, carii, după ce Latinii cu amăgélă apucase Ța- „rigradul de la Grecĭ, împotriva năvrăpitoruluĭ Balduin, biruitóre „arme aŭ purtat, și Grecilor, carii acmù pentru Împĕrăție fără nicĭ „o nădejde rĕmăsese ca Împotrivă a amăgeŭ ca acesta, îndrăsnĭală, „și arme să apuce, și până mai pre urmă și Împĕrăția să-și rescum- „pere, fórte cu îndemână prilej, și ajutor lĭ-aŭ dat. Aceștia iarăși, „ḍic, aceiași Romanĭ sunt, carii singuri numai cu Secuii puterile, și „armele împreunându-și, între atâtea asiaticescĭ și evropescĭ ves- „tite némurĭ, eĭ numai pe a luĭ Batie compleciune și a Tătarâlor luĭ „vrăjmășie. bărbătesce aŭ tîmpit, și locurile sale, de prada vărvă- „rĭască mai nebetejite ferind, prin moșiile lor trecĕtóre a le da, „adevĕrat românéște lĭ-aŭ tăgăduit....

No. 16. 1858. Aug.—Sept.

„Aceștia adecă sunt aceĭ Romano-Moldo-Vlahĭ, carii după ce a „început zmăul cu șépte capete Turcul, atâtea Împĕrații și Crăii a „Rĕsărituluĭ, și a Apusuluĭ, cu larg și nesăturat gârtan a înghiți, și „ales mai tótă lumea a părților chreștinescĭ, mai la cea de pe urmă „mișelie lĭ-aŭ adus. . . Ḍic dar eĭ, precum acea de sus Pronie, pur- „tând de grija mântuinții acestor crivățéne noróde, cu némul Ro- „mano-Moldo-Vlahilor, ca un zid pré vîrtos și nebiruit să se fi slujit, pe „carele împotriva a vrăjmașe sărĭturile păgânilor puindu-l, cu pep- „turile lor întregĭ încă până acum, și în scaunele sale înfipți și „odihniți să-ĭ fie păzit. . . .

„Suleiman acela, a Ghermaniiĭ grózā, a Ungariiĭ domolitorĭu a „Sêrbilor și a Bulgarilor supuitorĭu, a Turcilor Ulisis și a Osmanilor „Licurgos, carele cum din scrisele, așà din ḍisele bĕtrînilor sĕĭ în- „țelegênd, precum împotriva Romano-Moldo-Vlahilor cu neprietenie „a merge, ĭaste cea mai de săvîrșit nebunie, și asupra a nĭam ca „acesta cu armele nebiruit fiind, cu arme și cu rĕsboiŭ mai mult a „ispiti, altă să nu fie fără numai lucru de batjocură și de primejdie „slaviĭ Aliosmănescĭ (1).“

De câte-orĭ citesc aceste rînduri îmĭ aduc aminte de un episod din istoria revoluțiuniĭ francesee de la 1830. Poporul sculat împo-

(1) Cantemir, Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor. Iași 1835.

No. 16. 1858. Aug.—Sept.

triva unuĭ despotism impus de străinĭ sta în faţa unuĭ pod ce erà apĕrat de sute de tunurĭ şi de miĭ de baionete; un copil de 14 anĭ ieà stégul rĕsculaţilor şi se repede pe pod, strigând: „Aduceţi-vĕ aminte că mĕ chiamă d'Arcole!“ Copilul cade pe loc sub glonţul slujitorilor tiranieĭ, însă poporul îşĭ aduce aminte că d'Arcole va să ḑică biruinţă (1) şi podul fu luat într'o clipă. Ast-fel, deşi drapelul naţional căḑù cu Cantemir, dar vĭersul luĭ ne strigă neîncetat de un secol şi jumĕtate: „Aceştia, aceiaşĭ Românĭ sunt.“ Existenţa nóstră politică erà compromisă de o oligarhie egoistă şi desfrânată; de a cădé dar cu un Cantemir erà tot ce puteà să ni se întîmple maĭ fericit. Într'adevĕr, cât de mult maĭ jos am fi căḑut dacă Domnul Moldoveĭ ar fi fost un al doilea Brâncoveanu, ce mistui lunga sa domnie în a înşelà pe Rusia, în a cumpĕrà titlurĭ de la Austria, în a despuià ţéra pentru a sătură lăcomia Paşilor de la Constantinopol, şi sfîrşind întinḑêndu-şĭ gâtul călĕuluĭ turcesc cu resignarea unuĭ sclav.

III.

Când o fiinţă este în apusul vieţeĭ sale, descompunerea începe maĭ înainte de mórte şi miasmele ce se rĕspândesc în aer atrag împrejuru-ĭ vulturĭ şi corbĭ. Tot ast-fel şi Greciĭ din Fanar, de la un timp încóce, daŭ ocol putredeĭ aristocraţiĭ române; din timp în timp îşĭ şi încercaŭ ghiarele într'acest corp ce-l priveaŭ destinat a fi prada lor; dar pe cât bĕtrînul boer maĭ simţì într'însul o suflare de viéţă protestă, chiar prin masacrurĭ generale ale Grecilor din ţĕră. Ora fatală însă a sfîrşituluĭ domnieĭ boerilor pămîntenĭ nu puté întârḑià, şi cu începutul secoluluĭ al XVIII-lea ea şi sună.

Boeriĭ românĭ, deşi cu venirea domnieĭ străinilor furà depărtaţĭ de la cârmă şi căḑurà ca corp politic, rĕmaserà însă ca indivizĭ ce concentraŭ în mâinile lor bogăţiĭ însemnate; dar Fanarioţiĭ, carĭ sciaŭ, ca Machiavel, că numaĭ morţiĭ nu maĭ vin, cea dintâiŭ grijă ce avurà fu de-a-ĭ omorî ruinându-ĭ. Ca să ajungă însă la boerĭ, luarà precauţiunea de-a le ridicà singura armă de împotrivire de care maĭ puteaŭ dispune, adecă rĕmăşiţa legiunilor indigene, ce ar

(1) La podul d'Arcole, în Italia, oştirea francesă era maĭ învinsă de Austriaciĭ ce eraŭ într'un număr mult maĭ mare de cât al Francesilor; tînărul general republican Bonaparte ia drapelul şi intonând marselieza se repede pe pod, şi biruinţa fu îndată a legiunilor Republiceĭ una şi nedespărţită.

fi fost lesne boerilor a ridică contra unuĭ Guvern străin. Boeriĭ orbiţĭ de un interes personal şi momentan, primiră desarmarea oştireĭ sub pretext de uşurarea cheltuelilor ţĕriĭ; căcĭ, în timpiĭ aceia, boeriĭ tot maĭ contribuiaŭ la susţinerea Statuluĭ chiar cu punga lor.

Odată catanele desfiinţate, veni rîndul boerilor ce fură ruinaţĭ dintr'un condeiŭ, desfiinţându-se „vecĭnicia“ (1) adecă servagiul, sclavia.

Familiile boerescĭ isolate acum ca nisce cucuvăĭ în vechile lor cule, gonite de blestemul poporuluĭ şi de ura Grecilor, se stinseră cele maĭ multe, ne maĭ lăsând în urmă-le nicĭ chiar un nume; iar cele ce maĭ plutiră după acest naufragiŭ, fură reduse la o nulitate desăvîrşită; căcĭ, deşĭ boeriĭ primiră la desfiinţarea servagiuluĭ o despăgubire în poslušnicĭ şi scutelnicĭ, aceştia însă nu se moşteniaŭ ca serviĭ, ci se daŭ ca un favor cuĭ plăceà Domnilor străinĭ.

Pe cât un element pămîntean erà tare, el puteà, reparându-şĭ până la óre-ce punct greşélele sale în privinţa poporuluĭ, să se pună în capu-ĭ spre apĕrarea naţionalităţiĭ române contra grecismuluĭ; a-l ruinà dar, chiar printr'un act liberal, erà o lovitură a naţionalităţiĭ nóstre; căcĭ, ḑice patriotul napolitan osândit la mórte, „nicĭ chiar liberarea patrieĭ să nu se primëscă de la inamic“. Cu desfiinţarea servagiuluĭ, Domniĭ fanarioţĭ îşĭ maĭ propuneaŭ încă un serviciŭ şi maĭ grabnic, căcĭ erà vorba de banĭ: pe cât boeriĭ eraŭ depositariĭ bogăţiilor ţĕriĭ, Domniĭ fanarioţĭ smulgeaŭ cu greutate nenumĕratele sume de care aveaŭ trebuinţă, atât pentru cumpĕrarea şi susţinerea domnieĭ, cât şi pentru a mulţumì desfrînatul lor lux asiatic; cu desfiinţarea servagiuluĭ, plugarul, unicul producĕtor al ţĕriĭ, ce până acì aveà pe boerul proprietar de mijlocitor, rĕmase la discreţiunea Guvernuluĭ, care îl stórse, îl sleì, d'acì înainte, fără milă şi fără témă şi ţéra tótă, devenind prada Grecilor, putù fu numită grădina Stambululuĭ, adecă moşia Turcilor arenduită Fanarioţilor.

(1) Am ḑis în articolul precedent că servagiul se numià la noĭ „rumânie“ şi în Moldova „vecinie“. D. Peşacov, translatorul de slavonesce, este de părere că aceste cuvinte s'aŭ introdus după ce grecismul începuse a triumfà asupra romănismuluĭ; căcĭ, după cum am vĕḑut şi eŭ, hrisóvele slavonescĭ nu ḑic nicĭ „rumânie“, nicĭ „vecinie“, ci „vecĭnicie“; mĕ vînḑ vecĭnic luĭ jupan, adecă pentru tot-deauna, fără a determinà cât mărginesce acea vînḑare libertatea vîndutului. Părintele D. Peşacov a fost cel ce a lămurit acest pnnct al istorieĭ nóstre şi cu un curagiŭ ce-l onóră; căcĭ, ca să spele numele de Român de o pată, căutà a se luptà chiar cu Guvernul Prinţuluĭ Bibescu Român, sinonim de sclav, nu numaĭ că ne înjosià, dar erà un punt al Istorieĭ nóstre ce nu se puteà înţelege, şi cu tóte ipotesele ce se făceaŭ o împiedicà în mersul sĕŭ.

No. 16. 1858. Aug.–Sept.

La începutul secoluluĭ nostru, vechile urĭ, antipatiile, grĭefurile unor clase asupra altora se uitaseră, se șterseseră cu totul, și ura tótă se concentrase asupra Guvernuluĭ străin și a biurocrațieĭ căreia el dedese nascere. Domnul Tudor, ce fu expresiunea cea maĭ vie, cea maĭ energică a acesteĭ urĭ, ridică stindardul independenței, al naționalității române, și poporul alergă sub dînsul. Din nenorocire, cele-lalte clase ale societățiĭ uitaseră vĭersul strămbunilor lor, și nu numaĭ că fură surde la bărbătescul apel al erouluĭ român, ci se spăimîntară chiar, și fugiră peste Carpațĭ; ele urmară într'acésta o clasă ce nu eră română, și pe care o așteptă rĕsbunarea uneĭ lungĭ tiraniĭ. Într'adevĕr, cu regimul fanariot se formase în Principate o clasă străină, o oligarhie biurocratică, compusă din tóte leșinăturile ce se năpustiaŭ asupra bietelor țĕrĭ la reînoirea fiecăreia domniĭ, și din familiile pămîntene ce primiră a se unì cu străiniĭ spre a apĕsà și a despoià patria ce-ĭ născuse și hrănise. Scularea poporuluĭ eră osânda chiar a acesteĭ biurocrațiĭ și fuga singura eĭ scăpare. Ce eră însă comun între acéstă obligarhie, urmărită de ura națională și fiiĭ Românieĭ ceĭ maĭ avuțĭ și maĭ luminațĭ, al căror loc eră acum în fruntea eĭ? Nimic de cât fatala rătăcire.

Insurecțiunea română, condemnată ast-fel a fi condusă de șefĭ străinĭ, de aventurierĭ, trebui să cadă. Cu tóte acestea, ea avù fericitul resultat de a ne scăpà de regimul fanariot, și a ridicà numele de Român la onórea ce i se cuvenià, cel puțin în patria sa.

Acéstă revoluțiune dede un spor noŭ și viguros regenerărĭĭ naționale ce începuse încă de la sfîrșitul secoluluĭ al XVIII-lea printre Româniĭ de peste Carpațĭ, și al căreia cel d'întâiŭ apostol în Principate fu fericitul Lazăr.

Epoca la care am ajuns îmĭ este dragă cu deosebire, și de câte orĭ mĕ gândesc la dînsa ochiĭ mi se umplu de lacrimĭ; nu sciŭ dacă vĭersul cel dulce al nouluĭ prunc ce străbătù până la noĭ nu este care mĕ mișcă și șoptesce duios inimeĭ mele; dar sciŭ că, fără voia mea, exclamațiunea de epocă de aur îmĭ scapă adesea și fericesc pe ceĭ carĭ trăiră și muriră într'însa; căcĭ, cu tóte că Turciĭ conăceaŭ pe maĭ multe punturĭ ale pămîntuluĭ nostru, cu tóte defectele instituțiunilor de atuncĭ, cu tótă barbaria unor legĭ, cu tóte vițiurile ce lăsase în urmă-ĭ regimul fanariot, nimic însă nu póte ridicà meritul și farmecul unuĭ timp când străinul nu maĭ aveà mâna în trebile nóstre ca să ne împingă la rĕŭ și să ne împiedice la bine; unuĭ timp când cel maĭ primejdios rĕŭ pierise dintre

noĭ, voiŭ să dic ura între clase, ura ce face pe om nedrept, ce-l schimbă într'o fiară, ce înveninéză chiar fapta cea mai bună, ura în umbra căreia numaĭ, inimicul de afară se póte vîrî în sînul uneĭ naţiunĭ şi-ĭ róde băierile inimiĭ. Într'adevĕr, ce póte visà cine-và maĭ fericit de cât o societate ca aceea despre care vorbim, o societate al căreia sufiet erà amorul şi credinţa, o societate unde progresul şi patriotismul îşĭ găsiaŭ un altar ridicat în mijlocul tuturor claselor fără deosebire, unde omul, împodobit cu sciinţe şi cu virtuţi, erà privit ca o bine-facere dumneḑeiască şi unde fie-care găsià interesul sĕŭ propriŭ în înaintarea tuturor şi toţi în înaintarea fie-căruia!

No. 16. 1858. Aug.—Sept.

IV.

Lăsarăm Principatele în primăvara regenerăriĭ lor, când sórele amoruluĭ şi al credinţeĭ sugeà desvoltarea uneĭ plantaţiunĭ tinere şi viguróse. Unde am fi ajuns astăḑĭ, de-am fi rĕmas într'aceste condiţiunĭ? Cel puţin unde ajunserà Sêrbiĭ, adecă a avé curagiul şi puterea de a face pe străinĭ să respecte pămîntul Românieĭ şi a ne ocroti ast-fel de năvălirile trecute, ce furà calamităţile cele maĭ marĭ de care suferirà ţĕrile nóstre. Sórta Românieĭ vru însă într'alt-fel, şi o nouă furtună venì şi rĕsturnà tot.

La 1828 Principatele devenirà piaţa de răsboiŭ a Rusieĭ contra Turcieĭ. In douĭ anĭ ţéra fu sleită de bogăţiile strînse de maĭ mulţĭ anĭ de prosperitate. Dar ce atîrnă, în cumpĕna naţională, bunurile materiale pe lângă cele morale ce Românii perdurà cu ocupaţiunea rusă! Franţa, ce avé un capital de moralitate de maĭ mulţĭ secolĭ de independenţă, şi tot scriitoriĭ eĭ se plâng de scăderea morală ce aduse scurtele invasiunĭ de la 1814 şi 1815, al cărora efect nenorocit se simte încă până astăḑĭ.

Fără a prejudecà, fără a căutà de a pătrunde intenţiunile şi moralitatea năvălitorilor de la 1828, şi raportându-ne numaĭ la necesitatea în care se aflaŭ, eĭ furà o causă energică a scăderiĭ nóstre morale.

O armie de douĕ sute de miĭ de ómenĭ în campanie, căreia comerţul nu ĭ putù venì în ajutor, fu silită să alerge la rechisiţiunĭ, la beilicurĭ, la contribuţiunĭ silnice, ca să se pótă susţine şi biruì. In asemenea împrejurărĭ trebuinţa cerù să se serve de executorĭ cu o energie ce o dă numaĭ entusiasmul patriotismuluĭ saŭ

No. 16. 1858. Aug.—Sept.

cupiditatea tâlhărieĭ. Administraţiunea de atuncĭ fu silită să alerge la acésta din urmă, şi prădările, jafurile, neomeniile, furĭ împinse atât de departe, în cât chiar un Guvern, emanat de la un autocrat se credù dator să deà o reparaţiune nenorocitelor poporaţiunĭ din Principate.

Intenţiunea nóstră nu este de a cercetà dacă comisiunea ruso-română, ce fu instituită pentru acésta, îşĭ îndeplini sarcina eĭ; tot ce voim este a constatà că ea a existat, şi prin urmare aŭ fost şi rănile ce ea erà chemată a vindecà.

Răsboiul se sfîrşi şi cu dînsul trebuì să înceteze şi ocupaţiunea rusă din Principate. Cabinetul de St-Petersburg vru însă a profità de acéstă ocupaţiune spre a da ţĕrilor o nouă organisare, la care se gândise şi se pregătise încă de la 1826, precum o dovedesc liniile următóre din convenţiunea de la Akerman.

„Fiind-că turburările ce s'aŭ întîmplat în anii trecuţĭ în Mol-„dova şi Valahia aŭ adus cea maĭ grea smintélă ordinuluĭ în deo-„sebitele ramurĭ ale administraţiuniĭ din năuntru, Hospodariĭ vor fi „datorĭ a se ocupà, fără cea maĭ mică întârdiere, cu Divanurile res-„pective, de măsurĭ necesariĭ ca să îmbunătăţéscă situaţiunea Prin-„cipatelor încredinţate îngrijiriĭ lor, şi aceste măsurĭ vor face obi-„ectul unuĭ regulament general pentru fie-care provincie, care va „fi îndată pus în executare.“ (Act deosebit al tratatuluĭ de la Aker-man, 1826.)

Aceste liniĭ ne maĭ dovedesc că, dacă Românii primiseră căderea regimuluĭ fanariot ca o emancipare, Rusia o privià ca o catastrofă, ca o turburare ce smintise, dĕrîmase ordinul legal. Până a nu deşertà dar ţĕrile, ea vru să le pună pe calea dréptă, pe care Fanarioţiĭ le condusese cu fericire un secol întreg. Acésta fu misiunea Regulamentuluĭ organic ce ne fu dat la 1832.

N'a fost chartă în lume maĭ mult discutată, maĭ cu foc apĕrată decât regulamentul; şi cum puteà fi într'alt-fel cu o constituţiune unde nu este maĭ puţină confusiune decât ce fu între popórele ce zideaŭ turnul Babeluluĭ, când se pomeniră fie-care vorbind o limbă deosebită. Intr'adevĕr, fie-ce articol din regulament nu vorbesce o altă limbă, nu proclamă un alt Dumneḑeŭ în contra celuĭ-lalt, fie-care articol nu combate, nu desfiinţéză, nu omóră pe cel-lalt? Spre pildă:

„Domnul guvernă cu obştésca Adunare.“

Póte fi ce-và maĭ sfînt, maĭ liberal? *Obştésca* Adunare însă

este compusă de boeriĭ ce sunt boeriţĭ de Domn; adio responsabilitate, garanţie, moralitate, libertate, şi să trăiască corupţiunea, intrigile, şi printr'însele *mult renumitul: „aşà voiŭ eŭ.“*

Ce este slăbiciunea omenéscă! Iacă-mĕ şi eŭ năpustindu-mĕ asupra bietuluĭ Regulament! Par'că mĭ-ar fi témă că n'ar fi destul de ucis de loviturile celora cărora el fusese încredinţat, ba chiar de ale celora ce-ĭ daseră nascere, şi că piétra sepulcrală ce puse de-asupra ĭ Congresul de la Paris n'ar fi destul de grea! Nu, el este ucis şi cu atât maĭ mult că-mĭ aduseiŭ aminte că, ca instituţiune naţională, el este spulberat încă de mult timp d'anatema capuluĭ Bisericeĭ, la care maĭ multe milióne de Romănĭ rĕspunseră: amin. Ba însă de aşĭ fi viclén, în loc de a critică Regulamentul l'aş lăudà cu vĭers şi maĭ tare decât partisaniĭ luĭ, ca să pot ḑice şi cu maĭ multă tărie „nevoiaşilor, ce aţĭ făcut cu o lege atât de sfîntă?“ şi aş puté a mĕ servì d'acéstă stratagemă cu atât maĭ mult că sunt convins, şi lumea cu mine, că Regulamentul, de-ar fi fost o lege scoborîtă din cer tot ar fi devenit o armă de tâlhărie şi de corupţiune în mâna uneĭ oligarhiĭ care nu se maĭ însemnà, în genere vorbind, decât prin viţiurile sale.

Imĭ aduc însă aminte că Evangelia ḑice să dăm luĭ Cesar ceea-ce este a luĭ Cesar; să dăm dar rĕspunderea ce se cuvine şi celor-lalte clase ce rĕmăseseră afară din acéstă biurocraţie, saŭ din acest cerc de barbariĭ, cum îĭ numiaŭ pe atuncĭ. Căcĭ, chiar amenînţaţĭ cum eram, de-a fi sugrumaţĭ d'o năvălire străină la orĭ-ce strigare de dreptate, moralitatea naţiuneĭ însă, de n'ar fi fost decât pasivă, tot ar fi ţinut în frîŭ mâna de ómenĭ ce ne guvernà. De unde însă eră să curgă acea moralitate? După şépte anĭ de-o ocupaţiune străină, după şépte anĭ de un regim militar, întreb care este societatea, care este clasa ce ar fi putut resistà la o asemenea încercare şi eşi vergină şi fără pată? Desfrânarea, galanteria, intrigile, traiul familiilor, luxul şi jocul de cărţĭ ca singura distracţiune a claselor avute; beţiile şi hoţiile, singurele vitejiĭ ale apĕrătorilor ţĕriĭ: iacă virtuţile cu carĭ altoiră străiniĭ societatea nóstră căreia în timp de maĭ mulţĭ anĭ îĭ deteră tonul ca stăpânĭ, şi de care ne trebue timp lung spre a ne desface.

Am ḑis, în prefaţa acestuĭ bilanţ, că uneĭ naţiunĭ, în care principiul vital este în tótă vigórea sa, orĭ-ce pĭedicĭ, orĭ-ce stavilă i-ar pune ómeniĭ ceĭ maĭ rĕĭ şi legile cele maĭ draconiane, nimic nu-ĭ va puté poprì desvoltarea eĭ; ast-fel fu cu naţiunea română şi într'acéstă

No. 16. 1858 Aug.—Sept.

ocasiune. Alăturea cu țéra legală, cu lumea oficială ce se putrediă în atmosfera ciumată în care trăiă, ce se mistuiă prin abusurile uneĭ puterĭ discreționare, umbrită de pavăza străinilor, se ridică o societate nouĕ ale căreia simțiminte și aspirărĭ eraŭ o protestație vie și energică contra presentuluĭ, și care asigura patrieĭ nóstre un viitor demn de numele ce-l pórtă.

Unĭĭ de bună credință, luând acéstă nouă societate drept o clasă, o numesc burghesie, saŭ clasa de mijloc; chiar de ar fi ea o clasă' numele ce i-l daŭ de burghesie, saŭ clasă de mijloc, ar fi impropriŭ într'o țéră unde nu este o clasă de sus, o nobleță. Puțin însă ne pasă de nume, voim numaĭ a constată că aceea pe care o chiamă astădĭ Europa spre a-ĭ încredința sórta țĕrilor, nu este o clasă ci o societate nouă, prin care se manifestă consciința națională, geniul chiar al Românieĭ. Dar, ea nu este o clasă, ci România viitóre, România regenerată care se ridică, cresce și se întărește necurmat, care se luptă de atâta timp, nu contra uneĭ clase ci contra unuĭ regim ce fu creațiunea străinilor pentru apĕsarea, desnaționalisarea și subjugarea acestor țĕrĭ; dar nu este o clasă ci România tînĕră și morală, România patriotică care se luptă, nu contra uneĭ alte clase, ci contra tuturor celor ce aŭ fost corifeiĭ regimuluĭ osândit de Europa întrégă, carĭ până astădĭ aŭ nerușinarea de-a se declară partisaniĭ luĭ, și carĭ, dându-și mâna cu inimiciĭ naționalității nóstre, lucréză în întuneric, cu miĭ de mijlóce nelegiuite, cu fel de fel de uneltirĭ, ca să se facă impilătoriĭ némuluĭ lor.

No. 17. 1858. Oct. 13.

17. — DECLARARE.

(Articol publicat în „Românul", No. 81, din 13 (25) Octomvrie, 1858.)

După rostirea Adunărilor ad-hoc, Congresul din Paris întocmi *Convențiunea* din 7 (19) August 1858, privitóre la reorganisarea Țĕrilor-Române. Ión Brătianu, în a sa *Declarare*, precisézĕ, față de acéstă Convențiune, atitudinea partiduluĭ, al căruĭ fruntaș erà.

Luptele crâncene și inegale, ce dăinuiră maĭ mulțĭ secolĭ scurseseră sângele cel maĭ generos din vinele națiunii române și ea căduse într'o letargie atât de profundă în cât toțĭ vecinĭĭ îĭ cântară aliluia și credură că nu le maĭ rĕmâne altă grijă decât cum să-și împartă rĕmasul eĭ.

Destinele patrieĭ nóstre însă nu eraŭ sfîrșitul poporuluĭ ro- No. 17.
mân, care se luptase cu atâta bărbăție pentru a apĕrà Europa pe 1858.
când ea erà în născare de-o civilisațiune nouă, de civilisațiunea Oct. 13.
chreștină. El erà menit d'a trăi, ca într'o ḑi să iea și el parte la desvoltarea aceleĭ civilisațiunĭ, și să se bucure de ale eĭ róde. Încet încet, umbrit de o pavăză nevĕḑută, ce erà a Providenței chiar, poporul român începù a-și recâștigà puterile perdute, ridică capul, se pipăi, se simți, consciința națională se deșteptă și se revoltă, comparând eroicul sĕŭ trecut cu ticălosul present. De atuncĭ datézà încercările Românilor de-a smerì pretențiunile străinilor, de-a pune un capĕt violărilor lor; de-atuncĭ eĭ voesc cu stăruință de-a trăi cu propria lor viéță, de-a-și luà iarăși rangul lor ca națiune autonomă, de-a-și asigurà neutralitatea, independența, teritoriul lor, ca ast-fel casele ce zidesc, țarinele ce muncesc, pomiĭ ce altoiesc, vitele ce cresc, talentele ce cultivă, femeile ce împodobesc să nu maĭ fie spre locuirea, spre serviciul, spre desfătarea inimicilor patrieĭ, ce vin să ne subjuge, să ne stăpânéscă cu propriile nóstre mijlóce.

Încercările nóstre, luptele nóstre, lucrarea nóstră națională, deși nu avù jafurĭ, episóde lucióse, strălucite, carĭ să merite numele de epopee și să întunece ochiĭ lumiĭ, însă, prin stăruința lor, prin permanența manifestăriĭ lor, Româniĭ dovedirà Europeĭ că ele nu sunt resultatul uneĭ exaltărĭ, uneĭ bețiĭ a imaginațiunĭ, ci expresiunea unor trebuințe naturale, neapĕrate și cu atât maĭ legitime cu cât eraŭ conforme cu drepturile nóstre legale ce făceaŭ parte din dreptul public european.

Europa, prin representanțiĭ sĕĭ ceĭ maĭ puternicĭ, prin aceĭ carĭ presidă astăḑĭ la tóte lucrările sale, a constatat în sfîrșit că suntem o națiune, că în faptă și în drept avem facultatea d'a trăi, de sine-ne stăpânĭ, fără ca nimenĭ să pótă a ne sminti, a ne mărginì, a ne poprì în activitatea, în desvoltarea, în viéța nóstră națională. Protocólele Congresuluĭ de la Paris aŭ trîmbițat lumiĭ acéstă sentință a înaltuluĭ tribunal, sentință ce este fără apel, căcĭ numaĭ noĭ Româniĭ aveam dreptul de-a apelà, și acésta nu erà de interesul nostru de-a o face.

Dar, ca orĭ-ce hotărîre omenéscă, la punerea în lucrare a principiuluĭ proclamat de Congresul de la Paris, ea fu știrbită și fórte știrbită. În teorie, din punctul de vedere al dreptuluĭ absolut, Conferința de la Paris făcù o nedreptate, am puté ḑice o călcare, neconformându-se cererilor Românilor, și trecênd ast-fel chiar peste

No. 17. 1858. Oct. 13.

voința Congresului de la Paris, al căruia Conferința nu era de cât un mandatar spre a executà ceea ce el hotărîse.

Până la ce punct însă noĭ avem dreptul de a ne plânge, de a protestà? Darul, ḑice Românul, nu se caută după dinți. Nu înțelegem printr'acésta că Europa ne-a dăruit drepturĭ; noĭ le aveam, însă eraŭ călcate, violate și n'am făcut încă sacrificiile cerute pentru a le desrobì. Puterile occidentale, luptându-se pentru libertățile Europeĭ, ne-aŭ făcut și nouă puțină parte din ceea ce aŭ dobândit prin singurile lor sacrificiĭ. Să primim dar cu recunoscință acest mic dar, care este Convențiunea de la 19 August și, cum ne ḑic amiciĭ noștriĭ din Occident, să ne servim de mijlócele ce ea ne dă, ca să dobândim, cu sudórea frunțiĭ nóstre, ceea ce ceream, cu viers setos, de la străinĭ. Atuncĭ numaĭ, vom fi dovedit prin faptă că merităm sórta, posițiunea ce ambiționăm și că pretențiunile exprimate înainte Europeĭ cu atâta solemnitate eraŭ la înălțimea vredniciei nóstre naționale.

Acestea sunt cuvintele ce ne fac să primim în principiŭ convențiunea de la 19 August și o primim cu tótă sinceritatea, cu tótă lealitatea, ce am pus în tóte actele vieții nóstre politice.

Nu o primim însă numaĭ în principiŭ; o primim în faptă, o primim în tótă întregimea eĭ, în tóte dispositiunile eĭ; și o primim fără vre-o cugetare ascunsă, fără vre-o viclenie; o primim nu cu cuget de a o călcà, ci cu hotărîre de a o apĕrà chiar cu sângele nostru; nu o primim cu gând de a o schimbà, de a o strânge de gât ca s'o facem a vorbì maĭ mult în favórea uneĭ clase de ómenĭ de cât a alteia, ci de a o observà, de a o păstrà în tótă întregimea eĭ, de a o explicà, de a o împodobì cu tóte legile ce decurg dintr'însa, cu tóte instituțiunile ce ea reclamă, ca astfel să devie isvorul de fericire al națiuniĭ întregĭ și paladiumul naționalității nóstre. Ne explicăm: Nu facem acéstă declarare în favórea Constituțiuniĭ pentru că ne simțim amorezați de perfecțiunile eĭ, ci fiind că nu ne-a fost nouă ertat de a face una, o primim pe acésta, credènd că tărîmul ce ea ne deschide este maĭ larg, maĭ sigur de a servì interesele naționale decât tĕrĕmul opositiuniĭ, ce devine de astădĭ înainte proprietatea adoratorilor regimuluĭ ce convențiunea de la Paris îl îngrópă.

Acésta este profesiunea nóstră de credință, încât privesce convențiunea de la 19 August.

Avem acum a ne maĭ explicà asupra actuluĭ adițional, legea

alegĕtóre, care deşì este un act secundar ce nu are nicĭ caracterul, nicĭ însemnĕtatea Constituţiunĭĭ, are însă un mare preţ în ocasiunea de astădĭ. El, într'adevĕr, o să deà o existenţă Adunărĭĭ care în numele naţiunĭĭ, ca un creator, o să sufle asupra Constituţiunĭĭ, să-ĭ deà viéţă şi să facă dintr'însa o fiinţă atât de mare, atât de vie, atât de puternică, în cât să domnéscă pe deasupra tuturor, să supue eĭ tóte voinţele, să inimeze, să inspire, să reguleze, să stimuleze tot ce există, tot ce mişcă, ce vieţuesce într'aceste ţĕrĭ. No. 17. 1358. Oct. 13.

Până în cele maĭ dosnice colţuleţe ale Românieĭ nu se aude decât un singur vĭers: „dreptul de alegĕtor este pré restrîns“ ; chiar inimiciĭ bineluĭ public, aceĭ carĭ speră că acéstă lege alegĕtóre o să le deà iarăşĭ puterea, tot n'aŭ curagiŭ de a o lăudà pe faţă. Am fi fost dar bucuroşĭ să se fi făcut demersurĭ active pentru a se modificà acéstă lege ce mărginesce atât de tare ţéra legală; şi, de va fi timp şi putinţă, să nu neglijăm nimic pentru îmbunătăţirea eĭ. Dacă însă ea va rĕmânĕ precum este, suntem hotărîţĭ s'o primim până când experienţa o va consacrà saŭ o va osândì.

De la voĭ dar, alegĕtorĭ de tótă mâna, de la voĭ pe carĭ Conferinţa de la Paris v'a credut ceĭ maĭ virtoşĭ, ceĭ maĭ independenţĭ, ceĭ maĭ tarĭ, în sfîrşit, în credinţa naţională, şi v'aŭ încredinţat tutela poporuluĭ român; de la voĭ, ḑicem, depinde să vĕ arătaţĭ demnĭ de sacerdoţiul, de preoţia, de darul cu care v'aŭ învesmîntat Potentaţiĭ Europeĭ şi să faceţĭ să piară grija ce aŭ însuflat Românilor acéstă lege monopolisătóre. Ridicaţi-vĕ la înălţimea misiunĭĭ ce aveţĭ a împlinì; nu faceţĭ din voturile vóstre o armă de partidă, de egoism, de clasă, de interes individual, o armă a trecutuluĭ contra viitoruluĭ, o armă a abusuluĭ contra dreptuluĭ, a privilegiuluĭ contra interesuluĭ naţional, o armă de apĕsare, o armă a străinuluĭ contra maiceĭ nóstre comune, a Românieĭ, căcĭ acea armă va fi fatală vouĕ înşi-vĕ, va rănì chiar pe-aceĭ carĭ aŭ ascuţit-o. Aduceţi-vĕ aminte de sórta alegĕtorilor Regulamentuluĭ de tristă memorie carĭ, uitând ţéra pentru mârşavele lor interese particulare, ea se depărtă de dînşiĭ, şi atuncĭ, părăsiţĭ de ómenĭ şi de Dumneḑeŭ, alesul lor, Domnul patriot, fu cel care dete cea dintâiŭ lovire, închiḑând, în puterea unuĭ firman turcesc, Adunarea naţională, Camera ce-l ridicase la domnia ţĕrĭĭ, ca maĭ târḑiŭ Domn, cameră şi alegĕtorĭ să se măture de pe scena politică, nelăsând

No. 17. 1858. Oct. 13.

în urmă-le decât disprețul general. Nu vĕ lăsați a vĕ amăgi de ceĭ carĭ speră să isbutéscă de a face din Constituțiunea ce ne este dată pentru regenerare, o prăpastie de peire și maĭ mare decât a Regulamentuluĭ organic, și carĭ se muncesc să facă din voĭ nisce complicĭ aĭ uneltirilor ce proiectézĕ în întunericimile palatelor lor. Nu, căcĭ, cum am maĭ dis-o, acésta n'a fost voința legislatorilor ce ne-a dat Constituțiunea de la 19 August. Regenerarea, reconstituirea Românieĭ, aŭ fost preocuparea statornică a Europeĭ întregĭ în timp de doĭ anĭ. Puterile ce o represintaŭ în conferințele de le Paris, aŭ făcut pentru acésta tot ce aŭ putut, tot ce aŭ crezut că trebue să se facă, și restul, de a completà opera solicitudiniĭ lor, adecă renascerea Românieĭ, vi l'aŭ încredințat vouĕ, avuților de la o sută galbenĭ venit în sus. Deveniți dar adevĕrata consciință națională, și pe când comițiele alegĕtóre vor fi deschise, uitați interesele cele micĭ de tóte ḑilele, și nu vĕ gândiți decât la interesele cele marĭ și generale, ce sunt și ale vóstre, și de la carĭ atârnă adevĕrata prosperitate a intereselor particulare. Uitați orĭ-ce simpatie și orĭ-ce antipatie personală, și nu priviți pe om de cât după valórea luĭ ca Român. Gândiți-vĕ că deputațiĭ ce veți trimite or s'arunce temeliile edificiuluĭ național și că tot eĭ aŭ să numéscă și pe Cela ce, într'un timp d'o viéță de om, are să preside la gigantica lucrare de regenerare și reconstituire a unuĭ popor întreg și care o să aibă să lupte și să resiste contra înrîuririlor ce străiniĭ s'aŭ deprins d-a aveà în trebile nóstre. A! cât de sus trebue să fie pusă inima unuĭ ast-fel de om, cât de tare, cât de oțelit trebue să fie caracterul luĭ de Român, ca în tótă viéța luĭ, cu piciórele bine înfipte pe pragul țĕriĭ, să nu alunece un singur minut, și tóte amenințările, tóte ispitele ce vor suflà din tóte părțile, nu numaĭ să nu-l abată, să nu-l clatine, ci să-l întăréscă, cum întăresce vîntul pe luptător în mijlocul arșițelor din luna luĭ Cuptor! Da, trimiteți la Adunarea viitóre deputați carĭ, prin luminele lor, prin onorabilitatea caracteruluĭ lor, prin devotamentul lor către patrie, să vĕ lase conscința împăcată că v'ați făcut datoria și să fiți siguri că nu o să auḑiți în urmă-vĕ de cât bine-cuvîntările tuturor generațiunilor viitóre, iar nu blestemele lor. Trimiteți deputați al căror trecut să fie o garanție pentru viitor, ca ast-fel inspirând o încredere absolută națiuniĭ întregĭ, ea să fie cu trup și suflet cu dînșiĭ în tóte lucrările lor, căcĭ numaĭ legile făcute în asemenea condițiunĭ, nu-

mai un Domn numit de asemeni deputați vor puté avé autoritatea, puterea, eficacitatea de a întemeiá, de a asigurá ordinul politic, pacea, liniștea, prosperitatea generală și a fie-căruia în parte și prin urmare independența patrieĭ nóstre. Atuncĭ voturile vóstre devenind isvórele, sorginții vieții naționale, vor fi respectate, ocrotite, fără ca să se mai gândéscă numenĭ de a vi le discutá.

Încă odată, alegĕtorĭ de tóte categoriile, de tótă mâna, asigurați independența Românieĭ, faceți-vĕ campionii măririĭ eĭ, faceți ca actele vóstre politice să fie modelurĭ de înțelepciune, de curaj și de patriotism, și atuncĭ noĭ ce dintâiŭ, noĭ, pe carĭ uniĭ aŭ voit să ne descrie ca pe nisce exaltați carĭ nu visăm de cât foc și sânge, și voim stingerea unora în favórea altora, vĕ vom înconjurá cu stima și cu dragostea nóstră, vĕ vom salutá de părinți aĭ patrieĭ, și vom ridicá temple și statuĭ în onórea vóstră, căcĭ fie-ne iertat a o spune fără sfială, nu suntem din ceĭ carĭ nu voesc a se face binele decât printr'înșiĭ, saŭ printr'o clasă mai cu preferință decât prin alta. Nu, de orĭ-ce clasă, din orĭ-ce categorie de Românĭ va isvorî binele patrieĭ nóstre, îl vom prețuì după bunătatea luĭ, și vom îndreptá recunoscința nóstră, ca Românĭ, cuĭ se cuvine.

Din acéstă declarare a nóstră, orĭ-cine póte înțelege că, cu schimbarea posițiuniĭ politice a țĕrilor, s'a schimbat și posițiunea nóstră, a partiduluĭ național: din partid de opositiune saŭ revoluționar, saŭ orĭ-carĭ a fost numele ce avurăm saŭ ne-aŭ dat, devenim partidul conservator, nu spre a exploatá o situațiune sigură, legală, nu spre a ne hrănì în nepĕsare, a ne îngrășà și a adormì în trândăvie, ci spre a luptá cu bărbăție pentru apĕrarea Constituțiuniĭ contra tuturor atacurilor ce se grămădesc pe noul orizont al Românieĭ. Și credem cu atât mai mult de datoria nóstră de a luá acest angajament înaintea lumiĭ, cu cât ni se șoptesce, din tóte părțile, că acéstă Constituțiune va primì cea dintâiŭ lovire de odată cu publicarea eĭ. Acésta însă, mărturisim, că ni se pare prea tare. În adevĕr, Conventiunea stipuléză că un hati-șerif are s'o promulge, dar că acì se va închide, și pentru tot-deauna, era călcăriĭ autonomieĭ nóstre. Pe ce punte dar, saŭ pe ce scară s'ar mai puté introduce o nouă violațiune? Orĭ-cum va fi, noĭ o mai repetăm, că cu aceeași vigilență ce am avut în lupta susținută pentru închiderea porților, prin carĭ s'aŭ strecurat în România tóte nenorocirile ce o bântuiră atâta timp, vom veghiá și pentru apĕrarea

No. 17. 1858. Oct. 13.

lor, și, cu ajutorul Dumnedeuluĭ Românieĭ, sperăm, acum maĭ cu sémă când tótă națiunea veghéză, a dejucà împreună orĭ-ce trădare, a împiedicà orĭ-ce încercare s'ar maĭ face pentru ruperea peceților cu carĭ le-a sigilat astădĭ Congresul de la Paris.

No. 18. 1858. Oct. 16.

18 — APEL ALEGATORILOR.

(Publícat în „Românul", No. 82, din 16 (28) Octomvrie 1858.)

Acest apel a fost făcut în vederea alegerilor pentru Adunarea electivă. Ion Brătianu intră în acéstă Adunare, care se deschise la 27 Ianuarie 1858, ca deputat al colegiuluĭ direct al jud. Argeș.

Tocsinul de la 1789, ce deșteptà Franța și Europa la o viéță nouĕ, și sgudui până în temeliĭ edificiile societățiĭ mediuluĭ-ev, ce eraŭ basate pe conchistă și pe sclavie, avù rĕsunetul sĕŭ până în România; și speranța începù a nasce în inimile părinților noștri. De nu maĭ mult, cel puțin se încredințară că mâna de fer ce apĕsà tot némul Român, nu erà mâna destinuluĭ sub care ar fi nebunie a se mișcà, ci a omuluĭ; și speranța încăldì inimile lor, se desmorțiră, și se puseră, cu modestia caracterelor antice, a scutură praful ce secoliĭ grămădiseră pe Istoria némuluĭ nostru. Studiul Istorieĭ le dete credință în viitorul Românieĭ, și credința le dete curagiul.

Ca să nu vorbim de cât de principatul Valahieĭ, Lazăr fù cel d'întâiŭ care purtă candela ce ne încăldì și ne lumină, și Domnul Tudor cel carele sgudui brațul Românieĭ, și-ĭ dovedì că el nu erà de cât amorțit, și că nu erà de cât să voiască cu bărbăția și cu credința străbună ca să smeréscă iarășĭ pe ceĭ carĭ o bântuiaŭ acum în nepĕsare.

Scularea Domnuluĭ Tudor, deșì rĕmase numaĭ o încercare, însă ea fu roditóre cum am arătat-o altă dată.

După dînsul, venì maĭ târdiŭ Regulamentul, căcĭ el, deșì fù impus de străinĭ, însă împunerea sa se făcù cu atâta dibăcie, cu atâta iscusință, în cât Românĭĭ îl primiră la început ca o chartă ce le deschide o eră de regenerare și de împuternicire națională. Dar, este timpul să mărturisim că afară de țĕranĭ carĭ simțiră efectele luĭ de la început, și de vre-o câțĭ-va marĭ privilegiațĭ a cărora

omnipotență o mărginià Regulamentul, afară dintr'aceștia, dic, tóte clasele luminate îl primiră ca o reformă ce erà să regenereze să îndrepteze, să învieze, să îmbunătățéscă instituțiunile și ómenii, și să deà un sbor puternic acvileĭ Române. Regulamentul însă cum am maĭ dis'o, ce erà din natura luĭ destinat saŭ să ne încenușéscă ca națiune, saŭ să-l ardem noĭ pe dînsul, de ar fi fost chiar legea cea maĭ sfîntă, în condițile de viéță în carĭ l-aŭ fost pus, nu puté avé o carieră maĭ fericită decât aceea ce el avù. No. 18. 1858. Oct. 16.

Revoluțiunea de la 1848 fu o a treia încercare prin care Româniĭ voiră să se mântuie de înrîurirea și de domnirea străinilor; printr'o organisare nouĕ, eĭ căutară să ieasă din anarhia Regulamentuluĭ ce-ĭ mistuià, și să facă să curgă tóte sorginții de prosperitate ce Providența a pus într'acéstă țéră, ca să devie de aci înainte tare prin propriele sale mijlóce, fără ca pentru acésta să neglijeze de a așezà o solidaritate strânsă între România și cele-lalte națiunĭ, spre a-ĭ cruțà ast-fel multe din sacrificiile ce necesitézà apĕrarea națională. Toțĭ scim ce sfîrșit nu nenorocit, ci dureros avù acéstà încercare.

Congresul de la Paris ne dete o nouă ocasiune de a crede că timpul a sosit și pentru noĭ de a luà un loc în rîndul Statelor ce formézà confederațiunea independentă a Europeĭ, și astădată erà pré lesne; nu aveam decât să exprimăm voința nóstră în formă de dorință. Conveńțiunea de la 19 August ne spune că, deși cererile nóstre eraŭ legitime și conforme cu dorințele a maĭ multora din Puterile garante, însă că ele nu pot fi tóte înființate acum.

Astădĭ ne aflăm în ajunul uneĭ a cincilea încercărĭ care este punerea în lucrare chiar a acesteĭ Constituțiunĭ de la 19 August, ce Europa occidentală ne-o recomandă, ca o barcă de scăpare ce, de vom scì să o conducem bine, ne va duce drept la constituirea Românieĭ, ast-fel cum o cerem de a gata de la străinĭ.

Să cercetăm acum care este caracterul particular al fie-căreia din aceste încercărĭ, al căror scop este unul și acelaș: independența și mărirea Românieĭ.

La 1821, Spania, Italia, Grecia și Serbia, eraŭ cu armele în mânĭ, și se luptaŭ pentru independența lor națională.

Româniĭ, în cercul ideilor de atuncĭ și cu mijlócele ce eraŭ în credit, făcură o mișcare care le fu proprie și prin care căutară să scape de lipitorile Fanaruluĭ și să reguleze până la óre-care

No. 18. 1858. Oct. 16. punt raporturile lor cu Pórta. Caracterul dar al scularii fù ostășesc, patria erà în tabără și strigătul de raliment fù: „Jos Greciĭ, jos jaturile, să trăiască Domnul român!“

La 1831 și 32, Rușiĭ eraŭ tarĭ și marĭ, smeriaŭ pe Turcĭ trecêndu-ĭ peste Dunăre din cetățile nóstre, ne daŭ o Constituțiune, ne desrobiaŭ unele din drepturile nóstre, și ne juraŭ dragoste și protecțiune. Românii, setoși de a reînvià la o viéță nouă, se aruncară cu entusiasm pe drumul ce li se deschisese; ómenii ce se găsiaŭ în capul activității naționale se puseră pe tărîmul Regulamentuluĭ cu tótă sinceritatea ce le-o da o încredere órbă într'însul. Când însă timpul le dovedì că barca în care se aruncaseră, în loc de a fi corabia luĭ Noe pentru naționalitatea nóstră, erà un brulot, o luntriță plină de materiĭ aprinḍétóre, ce trebuià maĭ curând saŭ maĭ târḍiŭ să pună foc Românieĭ întregĭ, eĭ sărirà dintr'însa dându-ĭ cu piciorul cu tótă energia primejdieĭ; ura contra Regulamentuluĭ crescù din ḍi în ḍi și în sfîrșit nu-ĭ rĕmaseră alțĭ adoratorĭ decât aceĭ carĭ, și după ce Europa întrégă îl osândì ca o lege omorîtóre pentru noĭ, avură încă curagiul de a-și face un merit în jurnalul „Ilustrația“ că aŭ fost colaboratoriĭ luĭ.

La 1848 Europa întrégă erà în revoluțiune, și caracterul eĭ erà republican și socialist. Prusia și Austria, cele maĭ conservatóre și maĭ reacționare Puterĭ din Europa, se supuseră necesității timpuluĭ și nu numaĭ că dederă libertățile în credit atuncĭ, dar merseră până a împroprietărì pe țĕranĭ. Nobleța maghiară, cea maĭ aristocratică, cea maĭ feudală din Europa, creḍù că ar fi nebunie de a se împotrivì curentuluĭ ideilor, și maĭ cu deosebire în fața lupteĭ ce se pregătià contra Austrieĭ, și aruncă pe altarul patrieĭ tot ce făceà puterea, măria și bogăția eĭ.

Pe când dar tóte popórele din Europa respiraŭ, independente și libere, Românii singurĭ puteaŭ și trebuiaŭ óre să steà pe loc și să putreḍéscă în ticăloșie, în sclavie? Puteaŭ eĭ stà cu mânile pe piept și primì invasiunea ce erà hotărîtă și se pregătià cu atâta ostentațiune, fără ca cel puțin să protesteze, adecă să afirme naționalitatea lor înaintea Europeĭ, și acésta până a nu primi o lovire ce puteà fi atuncĭ omorîtóre? Românii dar se sculară și spuseră Europeĭ că și eĭ sunt un popor ce are drept și voință de a trăì de sine-și, de viéța sa proprie și a face parte din libera societate europeană.

Din câte ḍiserăm orĭ-cine póte înțelege că deși revoluțiunea de

la 48 fù locală, indigenă, însă că ideile ce domniaŭ atuncĭ ca un Suveran absolut în tótă Europa, trebuiră să aibă o înrîurire asupra eĭ, și să-ĭ modifice caracterul.

Aceste puține cuvinte, în ceea-ce se atinge de 48, ar fi destule dacă nu ar fi rĕu-voitorĭ carĭ se muncesc a rătăcì opiniunea publică; eĭ se fac într'adevĕr că cred că mijlócele cu carĭ se servì revoluțiunea eraŭ chiar țelul sĕŭ, și că prin urmare orĭ-ce mișcare, orĭ-ce lucrare, orĭ-ce desvoltare națională nu póte asemenea avé alt țel decât de a luà pămîntul din mânile acelora ce-l posedă astădĭ, spre a-l încredința în mânile altora. Dacă acest joc póte să ne smintéscă până la óre-care punct afecțiunea și încrederea proprietarilor, el va devenì însă cu timpul mult maĭ primejdios pentru aceștĭ din urmă; căcĭ resistând progresuluĭ și repetând că națiunea nu póte face un pas înainte fără a deposedà pe proprietariĭ de astădĭ, națiunea ar ajunge cu timpul să o crédă și, cum o națiune nu se póte osândì ea însăși de a murì pentru interesul uneĭ clase de ómenĭ, orĭ-cine póte vedé la ce extreme ar ajunge. Nu dar atât pentru apĕrarea nóstră, a partiduluĭ național, cât în favórea interesuluĭ general, ieaŭ libertatea de a maĭ adăogà câte-và rîndurĭ asupra evenimentelor aceleĭ epoce care ne va devenì cu atât maĭ scumpă cu cât vom cunósce-o maĭ bine.

Principatele Române până la 48 eraŭ puțin cunoscute; ele făcuseră causă comună cu Rușiĭ în tóte rĕsbóiele lor contra Turcilor, de aceea și mulțĭ ne credeaŭ Slavĭ; Rușiĭ plecaseră din țéră până a nu se simțì efectele cele desastróse și sdrobitóre ale Regulamentuluĭ și numaĭ ceĭ luminațĭ cunosceaŭ causa de căpetenie a rĕuluĭ; mulțimea reduceà tot rĕul la boerĭ. Principatele aflându-se într'o asemenea posițiune, care este Românul care nu se îngrozì când legiunile ruse se înșiruiră, la începutul luĭ lunie 1848, pe malurile Prutuluĭ? Într'adevĕr, Rusia încă odată cu mâna în țéră, în condițiunile în care se aflà atuncĭ Europa, cu ideile ce domniaŭ pretutindenea în aer și cu óre-care dibăcie, negreșit că cel d'întâiŭ act al eĭ ar fi fost să deà satisfacțiunĭ materiale mulțimiĭ ca să-ĭ întunece ast-fel cu totul consciința națională; scim cât puternica nóstră vecină este îndrăsnéță în asemenea ocasiunĭ, și ceea-ce se petrece astădĭ chiar în năuntrul Imperiuluĭ, este o dovadă maĭ mult în favórea acestuĭ adevĕr. România, în fața unuĭ asemenea pericol, aruncă vĕlul ce-ĭ acoperià fața și se arată Europeĭ sub adevĕrata eĭ figură; acésta pentru afară

No. 18. 1858 Oct. 16. În năuntru, ea proclamă libertățile poporuluĭ și, primind în principiŭ împroprietărirea țĕranuluĭ cu despăgubire, smulse străinilor arma cea maĭ puternică cu care s'ar fi putut servì pentru a ucide o naționalitate ce nu erà încă destul de desvoltată pentru a nu se maĭ teme de orĭ-ce lovire. Vie acum Turciĭ, Muscaliĭ, Austriaciĭ, Engleziĭ, Francesiĭ, vorbéscă poporuluĭ român pe tóte tonurile, întrebuințeze tóte ispitele, tóte cursele, să nu-ĭ cruțe nicĭ o lovitură, facă-ĭ trupul numaĭ o rană, el rêmâne nesmintit în naționalitata luĭ și neclintit în credința sa că rĕul principal vine de la străinĭ. Nu, dragiĭ noștri compatrioți, nu vĕ lăsațĭ a vĕ amăgì de ceĭ rĕĭ, nu aruncațĭ piétra pe capul acelor carĭ, deși cu un mijloc îngrozitor póte pentru ceĭ carĭ n'aŭ înțeles saŭ n'aŭ voit a înțelege, s'aŭ silit însă a face să avem astădĭ o patrie și să fițĭ stăpânĭ într'însa; fără dînșiĭ, credeți-ne, perdeațĭ moșiile și patria, cum le-aŭ perdut vecinĭĭ noștri. Nu, vina lor, în ochiĭ acelora carĭ ĭĭ atacaŭ, nu este alta decât că, tăind înrîurirea străinilor în țĕră, se pune capĕt domnirĭĭ lor; căcĭ puțin le pasă lor dacă uniĭ din d-vóstră veți avé câte-và pogóne maĭ multe saŭ maĭ puține; a stat în mâna celora carĭ ne calomniază, ca cu facerea drumurilor, cu canalisarea rîurilor, cu construcțiunea porturilor, cu așezarea Băncilor, cu reformele vămilor, cu îmbunătățirea legilor, cu îndreptarea tribunalurilor, cu protegiarea comerțuluĭ și cu stingerera jafurilor nu să îndoiască veniturile vóstre, ci să le înțeciuiască; și dacă nu aŭ făcut-o nu este că nu o aŭ putut, ci fiind-că ereaŭ maĭ grăbițĭ de a umpleà pungile lor, decât de a face prosperitatea vóstră și a scumpeĭ lor patriĭ, precum aveaŭ nerușinarea de a o numì.

Încercarea de la 1857, deși rĕspundeà dorințelor nóstre, trebuințelor nóstre celor maĭ scumpe, celor maĭ simțite, însă ea erà o încercare europeană. Ceea-ce ceĭ maĭ exaltațĭ, ceĭ maĭ nebunĭ de la 48 visaŭ și lucraŭ în secret pentru patria lor, acum deveni voința Europeĭ monarhice, voința celor maĭ potenți și maĭ înțelepți Suverani din lume; eĭ declarară că este de un interes european de a face din Principatele Române o cetate tare care, putêndu-se apĕră până la óre-ce punt cu propriile sale puterĭ, să devie un adevĕrat bastion pentru apĕrarea Europeĭ. Acésta fu credința și voința majorităților Congresuluĭ de la Paris. Puterile al căror interes era contrariŭ reconstituirĭĭ naționalităților nóstre, făcură pe celelalte să se îndoiască de vitalitatea, de vrednicia, de capacitatea

nóstră națională; ele făcură să crédă pe unii că nu o să avem inimă nici măcar să voim de a intră în măréța carieră ce voiaŭ să ne deschidă. O lungă sclavie, ḑiceaŭ ei, ne-a corupt, ne-a tîmpit până chiar de a nu dori o altă sórtă mai potrivită cu demnitatea omuluĭ, și că prin urmare ne-ar lipsi cu atât mai mult bărbăția ce trebuie unuĭ popor ce merge de sine-și, și care are să se păzéscă de tóte cursele ce i s'ar întinde și să nu se sfiască în fața amenințărilor ce i-ar veni de la puternicii sĕĭ vecini. No. 18. 1858 Oct. 16.

Acestea fură adevĕratele motive carĭ determinară Congresul de la Paris a ne întrebă despre dorințele nóstre, până a nu dispune de sórta Principatelor.

Ahil, copil încă, ascuns sub haine de fetiță, s'a descoperit însuși prin preferința ce el dete armelor din tóte cele-lalte daruri ce i se presintară. Erodot ghicì viitorul luĭ Tukidid, când acesta, încă copil, plângeà la audirea capuluĭ d'operă al părinteluĭ Istorieĭ. Tot ast-fel Europa voì, după rĕspunsurile nóstre, după atitudinea nóstră, să ne judece dacă într'adevĕr, sub sdrențele cu carĭ suntem astădĭ învestmîntațĭ, bate încă în pieptu-ne inimă de Român, inimă care să nu leșine în fața uneĭ lucrărĭ, uneĭ opere căreia nu-ĭ póte lipsì greutățile ce sunt lipite de orĭ-ce faptă mare.

Aceĭ carĭ s'aŭ ridicat prin căderea, prin înjosirea, prin umilința, prin despuierea patrieĭ lor și cărora le e témă cu drept cuvînt ca nu cum-và ridicarea Românieĭ să aducă căderea lor, șoptiaŭ Românilor să nu se încrédă făgăduințelor Europeĭ ce nu sunt decât nisce ispite, să se arate mulțumițĭ de sórta lor, să rĕspundem la întrebările ce ne vor adresà cu umilință și cu genunchiĭ plecațĭ; așà numaĭ o să putem scăpà poporul de revoluționarĭ; orĭ-ce pretențiune la o existență, la o viéță maĭ națională, maĭ independentă, ar fi semnalul uneĭ invasiunĭ; ne arătaŭ cu degetul batalióne străinilor carĭ staŭ cu baionetele pe braț, ca, la cel d'întâiŭ cuvînt de unire, de autonomie și de Prinț străin, să năvălésca asupră-ne; unĭĭ dintre dînșiĭ aveaŭ listele proscrișilor ce curênd eraŭ să fie expatriațĭ.

Românii întórseră capul de la dînșiĭ cu dispreț și la apelul Europeĭ se scularà ca un singur om, și cu viers tare, cu o atitudine bărbătéscă, declinară titlurile, drepturile ce aŭ ca să se constitue într'un singur Stat autonom și cu un Șef străin care, prin ilustrațiunea familieĭ luĭ, să aibă o autoritate puternică, pe care

No. 18
1858
Oct. 16.

comunicând-o nouluĭ Stat, să-ĭ deà îndată o posițiune respectabilă între cele-lalte State europene.

Care a fost atitudinea nóstră, a partiduluĭ național, într'acéstă ocasiune? Sacrificat-am noĭ óre interesul patrieĭ teoriilor ce ne impută inimiciĭ noștri? În tot timpul cât am avut tribuna națională la dispositiunea nóstră, pronunțat-am noĭ un singur cuvînt care să nu fie primit de monarhistul, de conservatorul cel maĭ ortodox? Întreb încă pe ceĭ carĭ voesc să facă pe lume să créḑă că, numaĭ încredințându-le lor puterea, țéra ar puté trăi în liniște și în pace, ḑic cine, — eĭ saŭ noĭ, — a liniștit, în ocasiunea de care vorbim, mânia claselor ce administrația lor le rănise până la os?

De la Congresul ce adoptă în principiŭ reconstituirea Principatelor până la Conferințele ce executară acea reconstituire, trecù un timp destul de îndelungat ca să modifice posițiunea amicilor Românilor, și nu putură a ne dobândi tot ce ceream; ar fi trebuit pentru acésta sacrificiĭ, și sacrificiĭ marĭ; apoĭ dacă noĭ nu le-am făcut până acum, cum puteam aștepta ca să le facă străiniĭ?

La acest eșec, pașĕrile de pradă creḑură că timpul lor iarășĭ a sosit; fără cea maĭ mică rușine, ceĭ carĭ, când eraŭ la putere, făcuseră din cuvîntul de Unire un titlu de gónă, acum furiș aruncară anatemă asupră-ne, sub cuvînt că, cu exagerările nóstre, am compromis ce?... Unirea și Prințul străin! Și îndrăsnesc să ne arunce aceste calomniĭ atuncĭ când tótă lumea scie că amiciĭ, protectoriĭ lor, sunt ceĭ carĭ s'aŭ opus de a se acordà cererile nóstre, cererĭ ce Convențiunea de la 19 August, prin tóte dispositiunile eĭ, ni le însémnă ca idealul la care trebue să tinḑă tóte lucrările nóstre. De am compromis saŭ de am întărit simpatiile amicilor Românieĭ, Împĕratul Napoleon el însu-și se însărcinéză de a o spune, print'o notă oficială adresată către tóte Cabinetele Europeĭ.

„Guvernul Împĕratuluĭ, precum sciĭ, s'a pronunțat pentru de-
„săvîrșita unire a Principatelor subt un Prinț străin; convingerea
„luĭ nu s'a schimbat; din potrivă, s'ar maĭ fi întărit încă, de ar fi
„fost cu putință, prin manifestarea unanimă a dorințelor poporați-
„uniĭ moldo-române. Am fost însă siliți a luà în considerare opi-
„niunea contrariă a celor-lalte Puterĭ și mai cu sémă a Curțiĭ suze-
„rane, și a găsì mijlóce spre a împăcà diferitele opiniĭ...

„Aceste dispuneriĭ, ce nu le voiŭ cercetà acì decât în parte,
„constitue o adevĕrată Unire în lucruriĭ. Este dar de sperat că po-

„poraţiunile române vor găsi într'însa o satisfacere precum şi o „dovadă de a nóstră solicitudine în favórea lor.“ (1) No. 18. 1858 Oct. 16.

Să căutăm acum carĭ sunt Condiţiunile în carĭ ne aflăm astădĭ, la punerea în lucrare a Convenţiuniĭ de la 19 August.

Europa întrégă e organisată în monarchiĭ basate pe principiile cuprinse în convenţiunea de la Paris; tóte naţiunile caută în cercul tras de aceste principiĭ, să realiseze îmbunătăţirĭ morale şi materiale; tóte caută să introducă moralitatea, egalitatea şi dreptatea în legile lor; tóte se muncesc să perfecţioneze ruajul, maşina administrativă, şi să facă ca probitatea şi inteligenţa să fie atributele eĭ cele maĭ nedeslipite şi să devie ast-fel adevĕratul econom al averiĭ publice; tóte, fără deosebire, se ocupă cu dinadinsul pentru a da cel maĭ mare sbor crediţuluĭ, ce este sufletul comerţuluĭ, a perfecţiona şi a înmulţi mijlócele de comunicare, adecă drumurile şi canalurile, fără carĭ o societate este ca un trup fără picióre, a încuragia şi a da tóte garanţiile comerţuluĭ, industrirĭ şi agriculturiĭ, făcă care nu este nicĭ bogăţie nicĭ civilisare, a crea instituţiunile de bine-facerĭ ce religiunea şi umanitatea cere, a ridică, în sfîrşit, şcolĭ şi a îmbunătăţi metódele de învĕţătură, ca ast-fel să se pótă rĕspândi cât se póte maĭ mult sciinţele, ce sunt sufletul naţiunilor şi fără care un popor cade, fără póte, în barbarie şi în sclavie.

Acestea sunt condiţiunile în carĭ Convenţiunea are a se pune în lucrare. Orĭ-care dar ar fi teoriile de predilecţiune ale fie-căruia, cum nu stă în mâna Românilor de a schimbă starea Europeĭ şi cum înainte de tóte suntem Românĭ şi avem datoriĭ sacre a îndeplini în privinţa nenorociteĭ nóstre patriĭ, toţĭ, fără deosebire, vor căutà, *pe tărîmul convenţiuniĭ de la Paris şi în cercul condiţiunilor ce arătarăm*, a contribuì cu tótă putinţa la mărĕţa lucrare în ajunul căreia ne aflăm.

Din câte diserăm, orĭ-cine póte vedeà curat că, dacă ţelul încercărilor Românilor este de a constituì, de a desrobì şi de a mărì patria, mijlócelele însă ce eĭ aŭ întrebuinţat aŭ fost deosebite, aŭ fost acelea chiar ce timpul şi împrejurările aŭ pus la dispositiunea lor. Mijlócele de la 1821 nu se aséměnă cu acelea de la 1831, nicĭ acestea cu acelea de la 1848 şi cu atât maĭ puţin mijlócele revoluţionare din 48 cu cele monarhice de la 1857 şi 1858.

(1) Cf. Nota circulară a comiteluĭ Walewski, din 29 August 1858, în *Sturdza*, Acte şi Doc. vol. VII, No. 2.071, p. 336. (Nota edit.)

No. 18. 1858 Oct. 16.

Ca om, ca istoric, în teorie pot discută carĭ din acele mijlóce ar fi maĭ eficaciĭ; ca Român însă, ca cetățean activ, declar că, la 1821, aș fi încins paloșul și m'aș fi pus subt stindardul Domnuluĭ Tudor; că, la 1831, aș fi fost cu Dinicu Golescu (1) și cu Câmpineniĭ (2); că la 48, și acésta o spun în gura mare, mĕ simt fericit și mândru că am fost acolo unde erà sufletul Românieĭ, iar nu în tabăra străinilor; și cât pentru 1858 mĕ simt Român bun și cu consciința împăcată punêndu-mĕ, cu tótă francheța, în tótă curățenia inimeĭ, pe tĕrîmul Convențiuniĭ de la 19 August și strigênd din tóte pumele: Trăiască România liberă și autonomă!

No. 19. 1859 Fevurarie.

19. — MEMORIU PRESENTAT DOMNITORULUI ALEXANDRU IOAN I CUZA.

LA

PRIMA SA VENIRE ÎN BUCURESCĬ, PRIN MIJLOCIREA D-LUĬ DIMITRIE A. STURDZA, ÎN FEVRUARIE 1859. BUCURESCĬ.

(Acte și Documente relative la istoria renascereĭ Românieĭ, vol. VIII, pag. 1130—1138).

I

Înălțate Dómne!

Suirea Mărieĭ Tale pe Tronul Țĕriĭ-Românescĭ fiind chiar triumful causeĭ naționale, este de datoria orĭ-căruĭ Român de a contribuĭ la susținerea acestuĭ Tron, tot cu atâta vigóre cu cât a luptat de a Te înălța pe dînsul. Unul din mijlócele cele maĭ eficace pentru acésta, este a înlesni pe Măria Ta în munca ce-Țĭ daĭ ca să cunoscĭ acéstă țĕră, la ale căreia destinărĭ eștĭ chemat a presidà de acum înainte. Ne iartă dar, Măria Ta, de a pune sub ochi-Țĭ acest memoriŭ care sperăm că va așezà deosebirea ce va fi între starea lucrurilor de aicĭ și între cea de la Moldova, deosebire ce, fiind cu-

(1) *Constantin Radovicĭ Golescu*, care, împreună cu Eliade Rădulescu, alcătuĭ un program secret de regenerare a Țĕriĭ-Românescĭ, pentru a căruĭ realisare se formă *„Societatea Literară"*. Tot acestuĭ Golescu se datorește și lucrarea: „Însemnare a călătorieĭ mele, făcută în anul 1824, 1825 și 1826. (Nota edit.)

(2) *Constantin Câmpineanu* (m. 1833) și *Ion Câmpineanu* (m. 1863), fiiĭ stolniculuĭ Scarlat Câmpineanu, Cf. *Ion Ghica*, Scrisorĭ, pag. 614 și urm. (Nota edit.)

noscută, ar cruță negreșit multe neînțelegerĭ, multe împedicărĭ în mersul trebilor publice. No. 19. 1859 Fevruarie.

*

Societatea în Țéra-Românéscă este împărțită în patru clase saŭ categoriĭ. Boeriĭ ceĭ marĭ, concentrațĭ toțĭ în Bucurescĭ, și un mic numĕr în Craiova; boeriĭ ceĭ micĭ, rĕspândițĭ pe tótă suprafața țĕriĭ; negușătoriĭ și meseriașiĭ, concentrațĭ maĭ toțĭ prin orașe; și țĕraniĭ plugarĭ, ce locuesc prin sate.

Clasa boerilor celor marĭ se compune dintr'un numĕr de familiĭ, ce aŭ avut ca monopol tóte funcțiunile din țéră, pe care unele, adecă pe cele marĭ, le păstraŭ pe sémă-le, iar pe cele micĭ le vindeaŭ celor ce le daŭ maĭ mult. Numĕrul acestor familiĭ erà destul de restrîns, ca rîndul fie-căreia să vie curînd la posesiunea uneia din funcțiunile cele înalte; tótă dar ocupațiunea lor a fost de a intrigà dobândirea saŭ conservarea uneĭ funcțiunĭ; comerțul, industria, agricultura, economia domestică chiar, saŭ orĭ-ce altă ocupațiune le-a fost cu totul străină, în cât, deși maĭ toțĭ proprietariĭ marĭ nu s'aŭ ocupat nicĭ odată cu îngrijirea moșiilor, mulțĭ nicĭ nu-și cunosc proprietățile, ce sunt lăsate cu totul în dispunerea arendașilor (1). Postul ce-l ocupă este adevĕratul domeniu, principalul fief al boeruluĭ mare! El îĭ dă mijlóce nemărginite de a dobândì bogățiĭ fără muncă, fără pericol, de a-și mulțumì luxul și a-și da o însemnătate socială. Lipsa completă a uneĭ aplicărĭ serióse ĭ-a lăsat fără aptitudine pentru treburĭ și fără spirit practic, ast-fel în cât ar puté ḑice cine-và de dînșiĭ că sunt utopiștĭ fără a aveà o teorie. Acéstă viéță a boerilor marĭ nu este de erĭ; ea a trecut peste maĭ multe generațiunĭ și a devenit o a doua natură pentru dînșiĭ; orĭ-ce alte condițiunĭ de viețuire ar fi o pedépsă nesuferită pentru boeriĭ marĭ, și de aceea, ca să ajungă la putere, saŭ ca să se menție, devin îndrăsneți, facțioși, până a se gonì frate pe frate și tată pe fiŭ, până a devenì instrumentele órbe ale străinilor și chiar a provocà năvălirile lor.

Se înțelege dar de sine-și că boeriĭ ceĭ marĭ, într'o asemenea posițiune, n'aŭ putut dobândì o influență în țéră, ba încă că eĭ sunt priviți cu același simțemînt cu care eraŭ priviți străiniĭ apĕsătorĭ.

(1) Sunt excepțiunĭ onorabile, carĭ, ca orĭ-ce excepțiunĭ, nu fac decât a întărì regula.

No. 19. 1859 Fevruarie. Tótă puterea ce aveaŭ în ţéră le venià numaĭ de la administraţia ce o ţineaŭ de la străinĭ. Ura de care boerii se simt urmăriţĭ din partea naţiuniĭ, şi pe care eĭ ĭ-o întorc cu prisos, îĭ întărîtă şi maĭ réŭ şi-ĭ face să fie adesea maĭ inimicĭ aĭ naţionalităţiĭ române de cât străiniĭ chiar.

Clasa boerilor celor micĭ se compune din toţĭ funcţionariĭ de al doilea ordin, şi din toţĭ proprietariĭ maĭ şi micĭ din tótă ţéra. Acéstă clasă este numerósă, laboriósă şi pe dînsa se rézemă tótă lucrarea seriósă din tóte ramurele administrative şi judecătorescĭ din ţéră; alăturea cu ţĕraniĭ, ómeniĭ din clasa acésta deschid singurĭ pântecele pămîntuluĭ şi-l fac să rodéscă; eĭ vin cu speculele lor de stimuléză şi ridică în consideraţiune comerţul, şi dacă moralitatea nu este privilegiul acesteĭ clase, causa este că tóte funcţiunile ce ocupă boeriĭ ceĭ micĭ, le sunt vîndute de boeriĭ marĭ. O administraţie onestă, dréptă, şi care n'ar fi favorisat de cât meritul, ar fi ridicat în scurt timp acéstă clasă; cu tóte acestea, ea astădĭ încă este în capul mişcăriĭ naţionale, contribue într'o proporţiune însemnătóre la regenerarea Românieĭ, şi are o mare influenţă în tótă ţéra şi în tóte clasele.

Clasa comercianţilor şi a meseriaşilor în Ţéra-Românéscă este pepiniera claseĭ de care vorbirăm în urmă. Ea în tóte părţile produce tóte bogăţiile ce nu isvorăsc din agricultură, şi chiar acestora le dă un preţ ce nu l'ar avé fără dînsa; ea posedă tóte calităţile de energie şi de moralitate, ce caracteriséză acéstă clasă în tóte societăţile europene; ea posedă încă nu numaĭ instinctul, amorul libertăţiĭ, ce este firesc uneĭ clase de o natură democratică, ci şi al patriotismuluĭ celuĭ maĭ înalt, celuĭ maĭ entusiast; pentru că deşi în comerţul de sus se află mulţĭ străinĭ, însă fiind toţĭ de ritul Bisericeĭ nóstre naţionale, şi fiind veniţĭ toţĭ din ţérile supuse Turcilor, România a fost adevĕratul pămînt al făgăduinţeĭ pentru dînşiĭ; aicĭ s'aŭ îmbogăţit şi s'aŭ ridicat la starea de om liber, aicĭ aŭ găsit o patrie maĭ liberă şi maĭ generósă, la a căreia prosperitate se intereséză astădĭ, atât cât şi noĭ născuţĭ Românĭ. Aceĭa ce întăresce însă şi maĭ mult acéstă clasă şi o ţine pe drumul patriotismuluĭ, sunt meseriaşiĭ, carĭ sunt toţĭ Românĭ, cu simţiminte de moralitate şi de patriotism, ce ar face onóre oricăreĭ alte clase.

În sînul claseĭ comerciante, ce a luat o mare întindere şi putere, se află maĭ cu osebire în sĕmînţă civilisaţiunea română, şi

numaĭ cu stîrpirea eĭ ar maĭ puté să maĭ piară civilisaţiunea şi libertăţile publice în România. No. 19. 1859 Fevruarie.

Clasa ţĕranilor, a plugarilor, formézĕ marea majoritate a locuitorilor acesteĭ ţĕrĭ; ea însă are o mare însemnătate, nu numaĭ prin numĕrul eĭ, dar chiar prin desvoltarea eĭ morală şi intelectuală.

Dacă neîngrijirea boerilor marĭ pentru starea lor şi a moşiilor lor a fost causa degenerărĭĭ acesteĭ clase, acéstă neîngrijire însă a favorisat până la óre-care punt desvoltarea ţĕranilor. Orĭ-cât de rĕĭ, orĭ-cât de răpitorĭ aŭ fost arendaşiĭ, însă, ca străinĭ proprietăţiĭ, ca uniĭ ce n'aveaŭ să stăpânéscă de cât treĭ anĭ, ca uniĭ ce n'aveaŭ nicĭ-o influenţă prin modesta şi precara lor posiţiune socială, n'aŭ putut abusà de ţĕran cât ar fi putut să o facă boerul proprietar, ce erà tot de odată şi dregĕtor, el saŭ aĭ luĭ; şi maĭ cu deosebire, că proprietariĭ, necunoscêndu-şĭ valórea veniturilor lor, le daŭ arendaşilor, până în aniĭ din urmă, cu un preţ fórte jos. Ast-fel, ţĕraniĭ, avênd în genere a se luptà numaĭ cu arendaşiĭ, aŭ îndrăsnit să se împotrivéscă la orĭ-ce apĕsare, şi aŭ isbutit chiar câte odată de a se apĕrà, de a-şĭ dobândì îndreptare prin autorităţĭ; ba de multe-orĭ proprietariĭ şi funcţionariĭ, eĭ singurĭ, ca să dobândéscă ocasiunea să stórcă pe arendaşĭ, aţîţaŭ reclamaţiunile ţĕranilor. Lupta desvoltă pe om, îl întăresce şi-ĭ dă consciinţă de drepturile sale şi de demnitatea sa.

Acestea sunt, negreşit, causele principale carĭ, împreună cu şcólele sătenescĭ, aŭ deşteptat, aŭ ridicat clasa ţĕranilor, în cât, astădĭ, se póte compará cu avantagiŭ cu orĭ-ce clasă de ţĕranĭ din societăţile civilisate. Clasa ţĕranilor de-acum înainte póte maĭ îndurà, dar ca să se lase de a se maĭ împilà, de a se supune desăvîrşit, este peste putinţă, căcĭ ţĕraniĭ simt că puterea ţĕrĭĭ residă într'înşiĭ. Printr'o educaţiune îngrijită, printr'o bună direcţiune, ce li s'ar da de către un Guvern naţional şi liberal, de către un Guvern ce ar dobândì încrederea şi dragostea lor, s'ar puté face din clasa ţĕranilor un bulevard nestrăbătut al naţionalităţiĭ şi al libertăţilor române.

II.

Acum că expuserăm starea socială a ţĕrĭĭ, să ne fie ertat a aruncà o privire asupra atitudinĭĭ ce deosebitele clase aŭ luat în

Nc. 19. 1859 Fevruarie. lupta națională. Acéstă a doua parte a memoriuluĭ, ce nu este în genere decât o expunere de fapte, va servì de rézăm pârghieĭ întâi, saŭ de rectificare dacă ea ar fi greșită.

Când o rază de speranță veni să însufleţéscă inimile Românilor, când *sfîrșitul rĕsboiuluĭ din Crimeea* ne lăsă să întrevedem un drum de independență națională, și Românii toți se îndreptară către dînsul, inimile boerilor celor marĭ înghețară; și cum aveaŭ încă Guvernul în mână, întrebuințară tóte mijlócele de persecuțiune ca să sugrume manifestarea opiniunii publice, și să pótă ast-fel dovedì Europeĭ că nu suntem decât nisce poporațiunĭ fără energie, fără aspirațiunĭ, fără instinct național, fără trebuință de libertăți și că, ast-fel, nu suntem în stare de a forma un Stat suveran, independent; acum ca în tot-deauna, interesul lor se găsì legat cu interesul străinilor și lucrară într'un acord, ca să ne poprésc̆ă de a intrà în posesiunea anticelor nóstre drepturĭ. Sistemul de persecuțiune, ce, atât în timpul rĕsboiuluĭ din Crimeea, cât și al Congresuluĭ de la Paris, domnì în țéră contra unioniștilor și apĕrătorilor autonomieĭ, este cunoscut de tótă lumea și nu maĭ face trebuință de a-l descrie acì; constatăm numaĭ că el fu atât de tare, în cât sugrumă voința națiuniĭ întregĭ și nu putù să-șĭ manifeste dorințele ba nu putù nicĭ măcar aruncà un țipĕt de suferință. Ast-fel, Austria și Turcia putură susține, în Congresul de la Paris, că poporațiunile din Principate nu vor Unirea.

Tratatul de la Paris lăsă cestiunea nóstră atârnată, nehotărîtă, și boeriĭ putură iarăș resuflà și se puseră din noŭ la lucru. Eĭ făcură tot ce le fu prin putință, ca Divanul ad-hoc să fie compus ast-fel, în cât să rĕspundă în favórea trecutuluĭ; însă energia celor-lalte clase triumfă împotriva tuturor uneltirilor lor, și marea majoritate a Divanuluĭ fu națională. Cu Divanul ad-hoc maĭ cu osebire, și într'un mod oficial și în fața lumeĭ, putură a se constatà calitățile morale și intelectuale, devotamentul și patriotismul fie-căreĭ clase. Intr'adevĕr, în tot timpul discuțiunilor, boeriĭ ceĭ marĭ se arătară preocupațĭ numaĭ de interesele claseĭ lor, pe când cele-lalte clase și maĭ cu osebire țĕraniĭ se arătară în tot-deauna dispușĭ a sacrificà orĭ-ce interes de clasă; eĭ sugrumară adesea strigătele de suferințe, pentru interesul general și respinseră, cu o înțelepciune și cu un devotament antic, tóte insinuirile perfide, prin carĭ căutaŭ uniĭ să-ĭ atîțe la cererĭ de natură a compromite causa națională complicând-o cu cestiunĭ sociale. In fața uneĭ atitudinĭ atât de patriotice

a majorității Camerei, în fața unanimității cu care națiunea se pronunțase pentru cele patru punte, ce resumaŭ dorințele, trebuințele și drepturile acestor țĕrĭ, boerii se smeriră și, în votul de la 9 Octomvrie, Divanul ad-hoc fu unanim. Poporul credù în sinceritatea votuluĭ boerilor și aceștia fură salutați cu aclamațiunile cele maĭ entusiastice. Eĭ puteaŭ din acel minut deveni conducĕtoriĭ națiunii; dar nu voiră, saŭ maĭ bine nu putură, năravul fiind maĭ tare de cât voința lor și, de a doua dì, începură, atât în Divan cât și în străinătate, a lucrà la dĕrâmarea votuluĭ de la 9 Octomvrie. No. 19. 1859 Fevruarie.

Convențiunea de la Paris fu primită ca un triumf pentru dînșiĭ, ca o revanșă contra votuluĭ de la 9 Octomvrie ; și ca să smeréscă și maĭ mult națiunea, o spuneaŭ în gura mare că nu cu puține sacrificiĭ aŭ dobândit acest eșec național. Despărțirea Principatelor, o lege alegĕtóre fórte restrînsă, Guvernul în timpul alegerilor încredințat în mânile boerilor celor maĭ înapoiați și maĭ îndrăsneți, eraŭ negreșit nisce impunerĭ grele, sugrumătóre pentru națiune. O Cameră dar, alésă în asemenea condițiunĭ, nu putù fi compusă, în majoritatea eĭ, decât de ómenĭ devotațĭ claseĭ boerilor marĭ și a candidaților eĭ la domnie. In momentele însă supreme, când erà să se hotărască de viitorul némuluĭ românesc întreg, și acum nu de străinĭ, ci de representanțiĭ a treĭ milióne de Românĭ, voința publică, voința națională se manifestă cu atâta vigóre, în cât numele Mărieĭ Tale, ce devenise simbolul independenței naționale, al emancipării claselor apĕsate și al uniriĭ Principatelor, fù aclamat chiar de acea Adunare, a căreia majoritate erà devotată pretendentuluĭ, fostuluĭ Voevod Bibescu.

Votul de la 24 Ianuarie a deschis o eră de întărire, de mărire și de fericire națională, nu numaĭ fiind-că aceste douĕ Principate s'aŭ unit sub Măria Ta, dar fiind-că societatea din Țéra-Românéscă s'a emancipat de apĕsarea uneĭ clase ce poprià desvoltarea puterilor naționale.

Boeriĭ ceĭ marĭ simțiră consecințele votuluĭ din 24 Ianuarie, ca și Puterile străine, ce sunt opuse emancipăriĭ nóstre naționale. Eĭ se puseră dar iarășĭ, ca și după votul de la 9 Octomvrie, a surpà marele fapt național ce-l consacraseră chiar eĭ cu iscăliturile și jurămîntul lor. Candidatul de predilecțiune al lor, ce abià ajuns din străinătate, se întórse în Occident, negreșit ca să lucreze în numele boerilor pe lângă Cabinetele Puterilor garante și să anuleze alegerea Mărieĭ-Tale. Tot cu aceeașĭ misiune a fost neapĕrat

No. 19. 1859 Fevruarie.

însărcinat un alt personagiŭ, cel ce s'a întors la Constantinopole înțesut de bani și, se ḑice, purtător de o protestațiune din partea boerilor. Cât pentru dumnélor, și-aŭ reservat lucrarea din nântrul țĕriĭ; ast-fel, în Cameră, s'aŭ arătat hotărîțĭ de a se împotrivi la orĭ-ce măsură, de a împedică orĭ-ce lucrare ar fi fost de natură a înrădăcină actul cel maĭ mare și moral de la 24 Ianuarie; afară de Cameră, eĭ caută cu diferite uneltirĭ să aṭîṭe clasa țĕranilor și să descurajeze pe cele-lalte clase, asigurându-le că Guvernul Mărieĭ-Tale este efemer și că cele vechĭ iar se vor reînființa; pe de altă parte, caută să înrîureze Guvernul Mărieĭ-Tale, spre a-l împedică, a-l paralisà, a-l compromite pe drumul cel noŭ, singurul mijloc ce le maĭ rĕmâne de a rĕcì dragostea și entusiasmul Românilor pentru Măria-Ta.

Reaua voință a berilor, intrigile lor, revolta lor contra Guvernuluĭ sunt atât de evidente, încât simt trebuința să le acopere cu un pretext, și acest pretext este tot acela de la Divanul ad-hoc, adecă pericolul în care s'ar aflà proprietatea; în numele proprietățiĭ se despart de națiune, se pronunță cu o nerușinare nepomenită în contra tuturor cestiunilor de viéță, ce de la tratatul din Paris sunt la ordinea ḑileĭ; în numele proprietățiĭ, se opun ca națiunea să facă un singur pas înainte, ḑicênd că nu l'ar puté face fără să calce, să violeze proprietatea. Am constatat noĭ înși-ne că boerilor le lipsesce spiritul practic; însă nu le-ar fi trebuit o doză mare de bun simț, ca să înțelégă că, prin atitudinea lor, compromit nu numaĭ causa națională, dar că pun în pericol chiar proprietatea, ce aŭ pretențiunea de a apĕrà, și că numaĭ o Adunare poporală, rezemată pe un Guvern național, ar puté înlătură cestiunile sociale cele primejdióse și resolvà pe acelea ce interesul țĕriĭ le reclamă.

De n'am fi amenințațĭ din afară, acéstă posițiune critică, ce fac boerĭ Guvernuluĭ Mărieĭ-Tale, ar fi de suferit; timpul chiar s'ar însărcinà de a o nimici. Situațiunea însă din afară cere măsurĭ grabnice, viguróse, ca să aducă unitatea înăuntru. Principatele aŭ eșit negreșit din trista situațiune a trecutuluĭ, ce erà cu totul anormală și fără capĕt; posițiunea lor este astădĭ strălucită, pe lângă ce erà în trecut; viitorul lor este deschis, de voim să-l asigurăm; dar ele sunt maĭ în pericol, de putem ḑice așà, decât în trecut. Într'adevĕr, rivalitățile Statelor vecine și interesul echilibruluĭ european nu maĭ sunt destul de puternice ca să ne scape din furtuna, în ajunul căreia ne aflăm, și pe care numaĭ orbiĭ nu o vĕd; bărbăția

nóstră, opintelile nóstre sunt de neapĕrat d'acum înainte, ca să înfruntăm primejdiile ce o să ni se înfăţişeze, şi adăogăm că, cu cât rolul nostru va fi mai mare şi mai activ într'acea luptă, cu atât vom asigura Românieĭ o posiţiunea mai înaltă, mai gloriósă şi mai prosperă. No. 19. 1858 Fevruarie.

Dară, o repetăm, situaţiunea din afară a Românieĭ nu Te iartă pe Măria-Ta a amâna o soluţiune francă a acesteĭ politice dinăuntru; orĭ-ce tărăgăire, orĭ-ce şovăire, orĭ-ce compromis ar pune în pericol guvernul Mărieĭ-Tale şi, prin urmare, independenţa naţională. Hotărîrea Mărieĭ Tale de a apĕra Tronurile întrunite şi a protegia regenerarea Românieĭ a fost exprimată cu atâta tărie, în cât credinţa nóstră într'acestea este şi va fi neclintită. Grija nóstră dar nu póte fi alta, decât aceea, dacă Măria-Ta o să găsescĭ puterile trebuincióse acolo unde póte le cauţĭ; acéstă grijă ne-a şi dat curajul de a Vĕ înfăţişa acest memoriŭ

In crise politice ca aceea în care ne aflăm, şefiĭ Statelor marĭ, Statelor organisate de mult timp, n'aŭ, până la óre-care punt, a se îngrijì decât de puterile organisate şi de resursele financiare obicinuite. Nu este însă tot ast-fel într'un Stat mic şi cu totul desorganisat ca al nostru. Aci este trebuinţă de a improvisa tot, şi a alerga la sorginţile viĭ ale naţiuniĭ, căcĭ numaĭ devotamentul şi entusiasmul poporuluĭ póte să dea oşteni şi banĭ într'asemenea ocasiunĭ. Şi acestea ar deveni cu atât maĭ necesariĭ, cu cât crisa nóstră politică ar coincidà cu crisa orientală, saŭ cu un răsboiŭ european, în carĭ amândouĕ cazurile Măria Ta eştĭ chemat a lua parte ca să asiguri Românieĭ posiţiunea ce i-aĭ însemnat în cugetările Mărieĭ Tale.

Casurile de maĭ sus sunt simple, lămurite, şi, cu tótă grija nóstră, sperăm însă că, până n'ar ajunge acest memoriŭ în mânile Mărieĭ Tale, dispositiunile Guvernuluĭ vor venì să dea naţiuniĭ asigurarea că hotărîrea Mărieĭ Tale este chiar dorinţa eĭ.

Este însă un caz mult maĭ periculos, acela când primejdia s'ar părè lesne de abătut; când Puterile adversare naţionalităţiĭ nóstre s'ar arătà comode, îndurătóre, lesne de a se câştigà cu nisce concesiunĭ ce făţiş n'ar avé importanţă, concesiunĭ raţionabile, căcĭ ele ar fi cerute în numele ideilor de ordine şi de conservaţiune, în numele salutuluĭ public al Statelor vecine şi ca o dovadă de moderaţiune şi de înţelepciune a Guvernuluĭ Mărieĭ Tale.

Sunt puţinĭ ómenĭ, şi Guverne şi maĭ puţine, carĭ aŭ resistat

No. 19. 1859 Fevruarie.

de a nu alunecà pe un asemenea pripor, și acest pripor ar devenì și mai alunecos pentru noĭ, dacă o Putere, care astădĭ nu este amenințătóre pentru noĭ, ne-ar lăsà să sperăm un ajutor activ la un cas de atac din afară.

Nu respingem ideile de ordine și de conservațiune; ele sunt condițiunĭ *sine qua non* ale societăților; dar ne întrebăm, ce semnificare ar puté ele avé în țéră la noĭ? Căcĭ a conservà instituțiunile presente și a menține la putere ómeniĭ trecutuluĭ, n'ar fi óre sinonim de a menține România în starea de slăbiciune a trecutuluĭ și a o lăsà ast-fel la discreționea străinilor? Tot asemenea nu respingem ajutorul generoșilor noștri vecinĭ; însă dorim ca puterile naționale să fie destul de desvoltate și reorganisate, în cât ajutorul străinilor să nu pótă devenì, nicĭ într'un cas, primejdios pentru independența nóstră națională.

Să ne fie iertat acum, Măria Ta, să ne facem întrebarea, ce s'ar întîmplà dacă, ferésca Dumnedeŭ, Guvernul Mărieĭ Tale, preocupat de greutățile, ce trecerea de la un sistem la altul atrage în tot-deauna după dînsa, preocupat de ideĭ de fusiune, de împăciuirea partidelor, și împins de un simțemînt de nepărtinire, ar cădé victima ispitelor ce arătăm maĭ sus și carĭ, sub deosebite forme, sub deosebite măscĭ, înconjóră Guvernul Mărieĭ Tale! Amorul, entusiasmul și devotamentul cel maĭ adînc ce are națiunea pentru Măria Ta n'ar face óre loc desafecțiuniĭ și descurajăriĭ? Atuncĭ Măria Ta, slăbit ast-fel înăuntru, fără ca să fiĭ de cât tolerat de Cabinetele Statelor vecine, n'aĭ cădé óre prada intrigilor și ambițiunilor ce fierb și carĭ atuncĭ vor fierbe și maĭ tare în țéră la noĭ? Și, în asemenea cas, scenele tristuluĭ trecut nu s'ar repetà iarăși și acum, pentru desăvîrșita nóstră peire?

Nu, Măria Ta, nu sunt douĕ drumurĭ de apucat, ca să ne ducă la ținta ce Țĭ-aĭ propus: înarmarea țăriĭ, organisarea Ministeruluĭ din năuntru și al justițieĭ, moralisarea lor printr'o nouă alegere a personaluluĭ, reorganisarea totală a administrațieĭ finanțelor, introducerea unuĭ noŭ sistem de contribuțiune și organisarea creditului public, adecă înlesnirea circulațiuniĭ capitalurilor,—acestea sunt măsurile ce nu suferă întârdiere, pe când, fără dînsele, orĭ-ce s'o încercă, orĭ-ce s'o face, n'o să isbutéscă, căcĭ numaĭ ele pot întărì Guvernul și asigură în tóte casurile independența națională.

Am arătat unde, după părerea nóstră, este puterea în Țéra-Românéscă; am dovedit, în urmă, că tot acolo este și patriotismul;

am arătat carĭ sunt primejdiile şi cum, după noĭ, ar puté fi înfruntate. No. 19. 1859 Fevruarie.

*

Măria Ta, cinci milióne de Români Te-aŭ ridicat, prin puterea sufletelor lor, prin puterea credinţeĭ lor naţionale, pe Scaunele întrunite al luĭ Ştefan cel Mare şi al luĭ Mihaiŭ Vitézul; cinci milióne de Români aŭ simbolisat în Măria Ta independenţa naţională. Astădĭ, România întrégă şi-a poprit rĕsuflarea şi aştéptă de la Guvernul Mărieĭ Tale acte de acelea carĭ să-ĭ însemne, în trăsurĭ marĭ, drumul cel noŭ pe care este gata să se arunce cu entusiasmul, cu devotamentul unuĭ popor a căruĭ credinţă naţională, moştenire strămoşéscă, a crescut şi s'a întărit prin atâţia secolĭ de suferinţe. Prin iubirea tuturor Românilor, Măria Ta eştĭ unul din suveraniĭ ceĭ maĭ tarĭ; fă ca actele Guvernuluĭ Mărieĭ Tale să corespundă cu acéstă putere, ca ast-fel generaţiunile viitóre să se înşiruiască bine-cuvîntând numele Mărieĭ Tale.

20. — SITUAŢIUNEA

No. 20. 1859. Maiŭ 14, 16.

(Articol publicat în „Românul" No. 57 şi 58, din 14 (26) şi 16 (28) Maiŭ 1859)

Tratatul de la Paris smulse Principatele Moldoveĭ şi Ţĕrĭĭ-Românescĭ din nenorocitul provisorat, în care se chinuiaŭ de un timp atât de îndelungat, încât Românĭĭ începuseră a pierde chiar memoria uneĭ vieţĭ maĭ fericite. Acest tratat nu numaĭ că recunósce în virtualitate anticele nóstre drepturĭ, ca State autonome şi suverane, dar ne deschide şi drumul legal de-a ne constitui într'un singur Stat subt un Principe dintr'o dinastie domnitóre în Europa occidentală; adecă a dobândi independenţa absolută. Deşi naţiunea fu unanimă în manifestarea dorinţeĭ de a dobândi aceste două condiţiunĭ de regenerare, însă mărturisim că n'am pus tótă stăruinţa, tótă energia cuviincióşă, n'am făcut, într'un cuvînt, nimic, nimic din câte se cuvenea să facem, ca să sprijinim la Conferinţele de la Paris cererile nóstre; şi de ar fi ertată o mustrare într'acésta şi încă o mustrare aspră, ea se cuvine maĭ cu osebire şi cu drept cuvînt, celora-ce prin educaţiunea lor, prin bogăţiile lor, prin creditul lor pe lângă Cabinetele Puterilor vecine, se consideră ca frun-

No. 20. 1859 Maiŭ 14, 26.

taşiĭ societăţiĭ nóstre; într'adevĕr, eĭ nu numaĭ că s'aŭ arătat indiferenţĭ, ci aŭ împedecat chiar, aŭ poprit pe ceĭ carĭ s'aŭ muncit de-a provocà o lucrare colectivă din partea naţiunĭĭ, pentru susţinerea votuluĭ de la 9 Octomvrie. Écă pentru ce lumea a bănuit sinceritatea voturilor lor, în favórea Unirĭĭ şi a Prinţuluĭ străin; écă pentru ce a mers până să-ĭ crează complicĭĭ excesuluĭ naţional la Conferinţele de la Paris.

Convenţiunea de la 9 August aruncă în sfîrşit bazele principale ale uneĭ nouĕ organisărĭ şi determină mijlócele de a procedà la reconstituirea Românieĭ.

Modul cel maĭ raţionabil de a păşi la acéstă reconstituire, erà negreşit, de a elaborà maĭ întâiŭ constituţiunea ţĕrĭĭ, de a-ĭ da o organisare definitivă şi tocmaĭ în urmă, ca cheia bolţiĭ edificiuluĭ politic, să fi venit numirea Şefuluĭ Statuluĭ.

Convenţiunea hotărî într'alt-fel: însemnă numirea Domnitoruluĭ ca cel dintâiŭ act al Adunărĭĭ generale.

Primim că acéstă hotărîre nu fu însinuită de o voinţă vicléna, ci o necesitate impusă de starea arbitrară în carĭ se aflaŭ Principatele; membrĭĭ Conferinţeĭ credură negreşit, că Camerile o să fie maĭ bine ajutate în lucrările lor constitutive şi legislative de un Guvern emanat din voinţa naţională, decât Căimăcămiile ce eraŭ tristele rĕmăşiţe ale Guvernelor impuse de baionetele străine.

Dacă însă o necesitate impune un ce, ea nu-ĭ póte schimba natura, saŭ a-ĭ modificà efectele; numirea Domnitoruluĭ înaintea reconstituirĭĭ nóstre politice fiind o necesitate de întâmplare iar nu un ce raţional, ea avù un efect ce apasă situaţiunea ţĕrĭĭ încă până astădĭ. Într'adevĕr, într'o ţéră ce atâta timp a fost victima celuĭ maĭ desfrînat despotism; într'o ţéră unde tot emană de la stăpân, unde ómenĭĭ pierduseră încrederea în putinţa chiar a uneĭ stărĭ de libertate şi de dreptate; într'o ţară unde Guvernul ce erà chemat d'a face cea d'întâiŭ aplicare a Convenţiunĭĭ, începuse prin a o călcà în picióre şi a jurà în numele legiĭ vechĭ, numirea Domnitoruluĭ înaintea reconstituirĭĭ nóstre politice, erà de o natură de a absorbi cu totul atenţiunea naţiunĭĭ şi a face să se crédă că nu este cestiune decât de a-şĭ da un noŭ stăpân. Într'aceste condiţiunĭ şi subt aceste impresiunĭ se făcură alegerile deputaţilor. Alegătorĭĭ fură maĭ mult preocupaţĭ de simpatiile candidaţilor la deputaţie pentru cutare saŭ cutare pretendent la Tron, decât de aptitudinile lor legislative. Situaţiune mizerabilă din tóte puntele de vedere

No. 20. 1859 Maiŭ 14, 16.

și puțin capabilă de a aținta pornirea și simțimintele necesare uneĭ națiunĭ în momentul regenerăriĭ sale.

Negreșit că uniĭ din pretendenții la domnie represintaŭ maĭ mult viitorul și alțiĭ cu totul trecutul; însă acești din urmă maĭ domniseră și aveaŭ Guvernul de atuncĭ pentru dînșiĭ, două avantagiĭ ce făceaŭ pe mulțĭ să-ĭ crédă maĭ posibilĭ; și sunt puținiĭ aceia, ce alérgă și se compromit pentru ceea ce este drept, când triumful aceluĭ drept nu este sigur. Nu este așà, iubite cititor? Domnia dar celor *vechĭ*, părù ca un ce fatal, ce nimic nu-l maĭ puteà poprì, și ceĭ maĭ mulțĭ căutară mijlócele propriĭ de a-și asigurà o părticică în triumful lor.

Din ḑiua deschiderii Cameriĭ se vĕḑù, că ea se compune maĭ mult din luptătorĭ decât din legislatorĭ; și fù împărțită îndată în două tabere, care deși în numĕr fórte inegal, însă nimenĭ nu putù tăgăduì puterea minorității, putere ce o trăgeà din tăria convingerilor sale și din credința ce aveà, că națiunea este cu dînsa.

Lupta fù crîncenă și numaĭ intervențiunea Dumnnḑeuluĭ Românieĭ, care aruncă numele Domnitoruluĭ Moldoveĭ între dînșiĭ, cruță Românilor calamități, ale cărora consecințe nimenĭ nu le puteà prevedea.

Alexandru Ión I, ridicându-se pe Tronul Românieĭ, ne trase din marginea prăpastieĭ și trebue să devie pentru noĭ toțĭ simbolul uniriĭ nu numaĭ a Principatelor, cì și a ómenilor. In ḑilele dintâĭ, încă aprinșĭ de luptele trecute, nu puturăm dobîndì tot sângele rece trebuincios, ca să pătrundem noua situațiune ce aŭ făcut acestor țĕrĭ numirea luĭ Alexandru Cuza. Acum însă când patru lunĭ ne despart de acele ḑile furtunóse, pasiunile s'aŭ putut potolì și nu ne maĭ este ertat de a vedé turbure; acum când stindardul Românieĭ filfîe de patru lunĭ în mâna luĭ Alexandru Ión I, și l-aŭ salutat cu un amor și entusiasm toțĭ Româniĭ, și Europa liberală întrégă l-a recunoscut, am avut timpul și a trebuit să uităm stindardele de partizanĭ sub carĭ am luptat altă-dată; acum că avem o patrie liberă și de-o potrivă bine-făcĕtóre a iubì și a apĕrà, simpatiile nóstre pentru cutare saŭ cutare pretendent, trebue să dispară, cum aŭ dispărut eĭ înșișĭ de pe orizontul politic, unde nu eraŭ decât nisce brandonurĭ de zizanie pentru noĭ; acum, că am avut vreme să ne convingem, că faptul de la 24 Ianuarie este irevocabil, că este tare ca Destinul și nu se póte desființă decât cu sfîșierea patrieĭ, noĭ toțĭ deputațiĭ, de

No. 20. 1859 Maiŭ 14, 16.

orĭ-ce partid, adecă orĭ-care sunt principiile nóstre politice și sociale, să uităm în ce taberă am combătut ca partizanĭ și să nu ne aducem aminte decât de misiunea ce ne maĭ rĕmâne, misiune sublimă, misiune de legislatorĭ, pe care de vom împlini-o cu conscinţă, vom meritá încă dela patrie.

II.

Am ḑis în articolul meŭ precedent, că neîncuviinţarea, în Conferinţele de la Paris, a unirĭĭ Principatelor subt un Domnitor străin a fost un eșec naţional; și totuși într'acel articol am susţinut că domnia luĭ Alexandru Ión I este tare ca Destinul, căcĭ ea a devenit o necesitate naţională; saŭ într'alte cuvinte, că cererea nóstră de-acum un an, ce trebuiá s'o susţinem chiar cu sacrificiul vieţiĭ nóstre, astădĭ mi s'ar păré o cerere facţiósă.

Aceste douĕ ideĭ, una în faţa celeĭ-lalte, o să pară unora un paradox, o contradicţiune; mĕ simţ dar dator a mĕ explicá.

Orĭ-ce lucru la vremea sa, ḑice înţelepciunea popórelor. Nu că voesc a ḑice printr'acésta, că unirea subt un Principe dintr'o dinastie apusană, n'ar maĭ fi lucru priincios pentru noĭ, căcĭ ea atuncĭ ca și acum, ne-ar da între Statele europene locul ce ni se cuvine prin însemnătatea numĕruluĭ nostru, prin valórea nóstră morală și prin posiţiunea nóstră geografică; și acest loc l-am dobândì fără sacrificiĭ marĭ. Cestiunea dar, repet, nu este dacă ceea ce erà bun pentru noĭ atuncĭ, maĭ este și estimp; ci dacă, am puté dobândì estimp ceea ce puteam dobândì atuncĭ.

Acum un an cestiunea nóstră erà atîrnată, nehotărîtă. Un tribunal, compus de cele maĭ marĭ Puterĭ europene, se strânsese la Paris spre a cercetà dosarul cauzeĭ nóstre și a se pronunţà; ele eraŭ angajate printr'un tratat, ca hotărîrea lor să fie obligatorie pentru toţĭ; acea hotărîre s'a consacrat prin convenţiunea de la Paris și a trecut în stare de fapt din ḑiua promulgărĭĭ eĭ în Principate.

Negreșit că nu sunt eŭ acela care voiŭ susţine, că voinţa a șépte diplomaţĭ, fie sigilată de ceĭ maĭ puternicĭ Împĕraţĭ, are maĭ multă valóre decât voinţa uneĭ naţiunĭ și că Convenţiunea de la 19 August este irevocabilă pentru eternitate. Intreb numaĭ, la cine ar apelà astădĭ campioniĭ ceĭ próspeţĭ aĭ Unirĭĭ subt un Domnitor străin? Incins-aŭ óre sabia, ca să-mĭ rĕspundă cu mâna pe dînsa:

la *Dumneḍeŭ* şi la *dreptul nostru*? Treĭ din Suveraniĭ carĭ acum un an, îşĭ treceaŭ condeiul unul altuia, ca să subscrie Convenţiunea de la Paris, în ora în care ne aflăm îşĭ măsóră săbiile pe câmpiile Italieĭ; Prusia şi Englitera, cu mâna pe mânerul săbieĭ şi-aŭ poprit suflarea aşteptând momentul suprem, ca să o tragă şi dînsele; cine maĭ rĕmâne dar ca s'auḍă glasul nostru decât Rusia şi Turcia? Şi cu tótă buna-voinţă ce le-am presupune, isolate cum sunt, ar puté óre să ne deà alt ce-và decât un Paşă saŭ un Guvernator? Dacă însă acésta este dorinţa noilor campionĭ aĭ Prinţuluĭ străin, de ce nu ne-o spun curat, ca să nu maĭ fie confusiune şi neînţelegere? No. 20. 1859 Maiŭ 14, 16.

Ca să nu se pară însă acuzaţiunea mea uşure, să examinăm singurul cas ce maĭ rĕmâne; să presupunem că noiĭ campionĭ aĭ Prinţuluĭ străin, în ardórea d-lor de neofiţĭ, aŭ trecut cu imaginaţiunea hotarele posibiluluĭ şi şi-aŭ închipuit, că la glasul nostru Puterile beligerante o să bage săbiile în téacă, că Europa întrégă o să uite pentru un pătrar de oră interesele cele marĭ, interesele de viéţă şi de mórte pentru unele Puterĭ, că cele şépte Puterĭ o să se adune iarăşĭ într'o Conferinţă şi că, de astă dată o să fie destul de binevoioşĭ uniĭ în privinţa altora, ca să se acorde asupra numiriĭ Prinţuluĭ şi că aceştĭ noĭ campionĭ aĭ Prinţuluĭ străin s'ar întórce în România cu el în braţe. Să primim, ḍic, că, contra posibiluluĭ, tóte acestea s'aŭ făcut; cum însă numirea Prinţuluĭ străin n'ar puté deslegà tóte cestiunile, ce astăḍĭ despart Europa, ostilităţile ar reîncepe negreşit. Intreb dar, cu cât am fi maĭ înaintaţĭ atuncĭ, decât ce suntem astăḍĭ? Intr'adevĕr, răsboiul ce ameninţă de a se întinde până la noĭ, ne-ar ameninţà şi atuncĭ.

Ne rĕmâne acum să maĭ cercetăm, dacă am puté să ne armăm maĭ lesne cu Prinţul străin, ce ni l-ar scóte boeriĭ din cutiuţă, decât cu Domnitorul nostru român. Ḍic, de a ne înarmà, căcĭ de voiţĭ, onorabilĭ boerĭ, Prinţul străin este negreşit, ca să daţĭ Românieĭ o maĭ mare însemnătate în Europa; şi de voiţĭ cu sinceritate lucrul este de neapĕrat a voi şi mijlócele.

Când ceream, în Divanul Ad-hoc, un Prinţ străin nu erà pomenélă de răsboiŭ şi speram, că o să avem timp de a-l familiarisà puţin cu ţéra şi de a o organisà până la isbucnirea unuĭ răsboiŭ; astăḍĭ însă, când a început, când timpul este suprimat, întreb dacă un om cu totul străin ţĕrilor nóstre, naţionalităţiĭ nóstre, o să pótă găsì maĭ cu agerime elementele de putere ale Românieĭ

No. 20. 1859 Maiŭ 14, 16.

și o să le pótă organisà cu maĭ multă iuțélă decât Domnitornl nostru? Căcĭ, încă odată, timpul este suprimat și trebue ca tot să se improviseze ca printr'o minune, și acéstă minune nu o póte face decât entusiasmul național.

Dar cine-và póte crede, d-lor, că voițĭ înarmarea țĕrĭĭ, tăria și mărirea eĭ? N'ațĭ declarat-o de o mie de orĭ, că nu o voițĭ, saŭ cum ḑiceți d-vóstră, că nu credeți că se póte? Cine vĕ póte crede că voițĭ organisarea țĕrĭĭ după principiile din Convențiune, care regulézà astădĭ tótă societatea europeană? Și fără dînsele, nu sciți d-vóstră că nu este un singur Prințișor, dintr'o dinastie domnitóre în Occident, carele ar primì să domnéscă? O sciți, domnilor, și o sciți prea bine, și de aceea suntem în drept a ḑice, că tot ce voițĭ astădĭ este de-a vĕ servì de cuvîntul de Prinț străin, ca de-o armă de răsboiŭ, că speraț că cu săbiile, cu carĭ v'aŭ încins *Țințarul*, o să puteți sfîșià Convențiunea, singura pavĕză ce ne maĭ póte adăpostì ; că speraț, că doborând ce este astădĭ, o să deslegațĭ Puterile ce sunt angajate de-a respectà teritoriul român și cu sabia străinuluĭ să puteți iară a vĕ cioplì un Voivodaș, după chipul și aseměnarea regulamentuluĭ d-vóstră. Aț gârbovit de bĕtrâneț și prudența încă vĕ este necunoscută. Nu vedeți că tóte speranțele d-vóstră sunt nisce vise de copiĭ, în care de veț persistà, vĕ duce în prăpastie?

Dacă însă printr'o minune Dumneḑeiască, ca apostolul Pavel pe drumul de la Damasc, v'aț convertit, vi s'aŭ deschis ochiĭ la lumină și voițĭ și d-vóstră, fiĭ și doctorĭ aĭ trecutuluĭ, mărirea, tăria. fericirea și gloria poporuluĭ român, părăsițĭ tóte acele zădarnice vise, părăsițĭ locurile întunecate, nu maĭ rĕspândițĭ neîncrederea și discreditul asupra ordineĭ politice, ce domnesce astădĭ în țéră; cereț și lucrați la aplicarea *Convențiunii*; cereț și ajutați la înarmarea țĕrĭĭ; ocoliț Tronul luĭ Alexandru Ión I, nu ca să-l săpațĭ, ci ca să-l sprijiniț; nu ca să-l amăgițĭ, ci să-l luminați; nu ca să faceț dintr'însul instrumentul uneĭ clase pentru apĕsarea celor-lalte clase, ci ca să daț inimă, curagiŭ, de i-ar lipsì, ca să devie eroul, mântuitorul poporuluĭ român.

Acésta este calea și singura cale, ce póte conduce națiunea română la unitatea eĭ și a-ĭ da rangul ce i se cuvine, ce-ĭ este destinat în societatea europeană, și de astă-dată prin singurul nostru merit.

În sfîrșit, convertițĭ saŭ nu, intrați pe drumul cel drept, căcĭ vĕ prediḑ, că în curând veț rĕmâné pustiĭ în somptuósele vóstre

palate, părăsiţi şi urîţi chiar de ceĭ pe carĭ îĭ maĭ amăgiţi încă; căcĭ societatea română este astădĭ de-o potrivă setósă de naţionalitate, de libertate, de dreptate şi de *stabilitate*, şi când ea se va încredinţâ, că prin pretenţiunile vóstre, prin nesaţiul vostru de-a domnì, compromiteţi şi puneţi în pericol chiar liniştea publică, aĭ căreia apĕrătorĭ vĕ ţiceţi că sunteţi, atuncĭ n'o să fie decît un singur glas în tótă România, ca să vĕ blesteme şi să vĕ însemne blestemelor generaţiunilor viitóre. No. 20. 1859 Maiŭ 14, 16.

21. — APEL LA CONSCIINŢA NAŢIONALĂ.

No. 21. 1859 lunie 4, 6.

(Articol publicat în „Românul" No. 66 şi 67, din 4 (16), 6 (18), Iunie 1859).

Audţ în juru-mĭ repetându-se cu grijă că entusiasmul de la 24 Ianuarie s'a potolit, că ceĭ înfocaţi s'aŭ dat în lăturĭ, că poporuĭ român desilusionat, descurajat, s'a culcat iarăşĭ în patul de durerĭ şi de umilinţe, ce ĭ-aŭ aşternut, rĕŭ-voitoriĭ naţionalităţiĭ sale.

Vaĭ de poporul acela al căruĭ viitor atîrnă de un entusiasm momentan, saŭ de la devotamentul şi curagiul unor individţ! Entusiasmul şi devotamentul sunt douĕ virtuţĭ frumóse, sublime, ele însă nu sunt decât niştе efecte ale unuĭ simţiment, saŭ ale uneĭ ideĭ. Pe cât dar obiectul este iubit, admirat, pe cât ideia esistă şi este simţită cu tărie, entusiasmul şi devotamentul, deşi în stare de amorţire, sunt la ordinea ţileĭ.

Să vedem dar acum, care erà cauza entusiasmuluĭ de la 24 Ianuarie? Eram óre în poziţia popórelor barbare, carĭ trăesc într'un singur om? Ne venise profetul aşteptat, eroul cunoscut şi iubit şi el, necorespunţênd cu idealul nostru, am perdut acum, împreună cu entusiasmul şi raţinnea sa de a fi? Nu, naţiunea română erà domnită la 24 Ianuarie de o idee, şi de o idee mare: *emanciparea şi regenerarea sa naţională*. Tare într'acéstă idee, ea se luptă cu bărbăţie contra rĕmăşiţelor unuĭ trecut, ce-ĭ sdrobise puterea naţională şi o umilise în străbuna sa demnitate. Într'acéstă luptă ea se aprinse, şi entusiasmul fu în culmea sa în minutul când, cu singura sa suflare, învinse acel trecut ce o ameninţa acum în viitor, şi putù, pe aripile patriotiosmuluĭ sĕŭ, ridică pe Tronul Românieĭ pe acela ce voi ea, pe acela ce-l creţù demn de-a prezidà la reconstituirea libertăţilor publice şi naţionale.

No. 21. 1859 Iunie 4,6.

Consciința dar a naționalității și a demnității sale, instinctul de conservare și de libertate deteră poporuluĭ Român puterea și energia de-a luptà și a triumfà; triumful îĭ dete entusiasmul; într'alte cuvinte causa entusiasmuluĭ de la 24 Ianuarie eraŭ chiar virtuțile poporuluĭ. Perdut-am óre consciința naționalității nóstre, a drepturilor nóstre, a demnității nóstre? Perdut-am instinctul, trebuința libertăților publice ca împreună cu aceste virtuțĭ să se fi sleit și sorgintea entusiasmuluĭ și a devotamentuluĭ național? Instinctul meŭ de Român, care nu m'a înșelat nicĭ odată, ḑice nu.

Consciința însă, ea însășĭ trebue din timp în timp deșteptată, luminată ca să pótă dobândì tótă tăria, tótă energia cerută pentru a împinge un popor de a-șĭ face datoria sa cu bărbăție.

Mĕ voiŭ silì dar, cât va stà în putința slabelor mele mijlóce, a deșteptà și a luminà consciința nóstră națională, aducênd aminte drepturile poporuluĭ român și arătând condițiunile în carĭ ne aflăm astădĭ.

La sfîrșitul secoluluĭ al XIV-iea, când puterea otomană se întinse până la Dunăre, aceste douĕ Principate eraŭ douĕ State puternice, neatârnate, ce jucaŭ, de un timp îndelungat, un rol însemnat în Europa orientală; legiunile lor respinseseră cu bărbăție năvălirile puternicilor lor vecinĭ și 'șĭ încercaseră bravura până sub zidurile mareĭ Novogorodiĭ (1), ale Marienburguluĭ și ale Adrianopoluluĭ. După o luptă crâncenă între Otomanĭ și străbunĭĭ noștri, amândouĕ părțile găsiră c'ar fi maĭ de interesul lor reciproc de-a trăì în pace și în bună înțelegere, decât a se sfășià între dînșiĭ fără speranță de un resultat hotărît nicĭ pentru unĭĭ, nicĭ pentru alțiĭ. (Cuvintele luĭ Soliman.)

Dispositiunile ce luară între dînșiĭ Sultanĭĭ și Domnĭĭ românĭ, ca să asigure bunele relațiunĭ și să așeze nisce legăminte strînse între Imperiul otoman și Principatele române sunt așternute în patru acte cu datele 1393, 1460, 1523 și 1529. Cel dintâiŭ subt iscălitura Sultanuluĭ Baiazid I, cel d'al doilea a luĭ Mohamet II, cel de-al treilea a luĭ Selim I și cel de-al patrulea al luĭ Soliman I.

Aceste acte sunt singurile ce, din puntul de vedere al dreptuluĭ național român și după Convențiune, chiar din punctul de vedere al dreptuluĭ public european, legitimézĕ supremația Porțiĭ asupra Principatelor Moldoveĭ și a Țĕriĭ-Românescĭ. Este dar de

(1) Caramzin, Istoria Rusieĭ.

neapĕrată trebuinţă ca ele să fie cercetate cu scumpĕtate atât în spiritul cât şi în formă lor; căcĭ ast-fel numaĭ putem hotărî care este posiţiunea nóstră legală, atât în privinţa Imperiuluĭ otoman cât şi într'a Europiĭ întregĭ. N 21. 1859 Iunie 4, 6.

Tratatele nóstre cu Pórta par, la cea d'întâiŭ vedere, a fi nisce charte, hrisóve octroiate (sloboḑite) de un stăpân supuşilor sĕĭ; însă acéstă aparenţă piere când ne aducem aminte că în aceĭ timpĭ Sultaniĭ, carĭ voiaŭ să facă pe supuşiĭ lor să crédă că sunt stăpâniĭ lumiĭ, nu trataŭ pe un picior de egalitate — cel puţin în formă—nicĭ chiar pe Împĕraţiĭ Germanieĭ. Ast-fel, printr'o ficţiune care nu avea nicĭ o valóre, de câte orĭ Sultaniĭ acordaŭ prin acte privilegiĭ saŭ alte avantagiĭ Suveranilor străinĭ, ele eraŭ şi aŭ rĕmas până astăḑĭ, sub formă şi denumire de capitulaţiunĭ, privite de Turcĭ ca nisce munificenţe ale Sultanilor către închipuiţiĭ lor supuşĭ. Nu este dar de mirare, dacă şi tratatele nóstre cu Pórta aŭ forma şi numele de capitulaţiunĭ. Forma însă şi numele nu pot aduce — după aceea ce ḑiserăm -- nicĭ o smintélă drepturilor nóstre de autonomie şi independenţă naţională.

Aceste puţine cuvinte fiind de ajuns pentru un subiect aşà de simplu, ne vom încercà acum a analisà aceste patru capitulaţiunĭ, pe carĭ punêndu-le una în faţa alteia, sperăm să ajungem a pătrunde valórea reală a fie-căruĭ articol în parte, precum şi spiritul lor general.

Deà Domnul, ca lumina ce va isvorî din acéstă cercetare, să pătrunḑă şi să aducă pe calea cea bună şi pe aceia a căror consciinţă naţională este turburată, pe aceia carĭ, fripţĭ de setea de a-şĭ mulţumì ambiţiunea lor, se duc până a sperà în dreptul ce Pórta ar avé de a nu recunosce alegerea Domnuluĭ nostru şi de a puté provocà o nouă alegere.

Articolul I din capitulaţiunea luĭ Baiazid I constată, că Ţéra Românéscă, care ḑice că este supusă Porţiĭ cu sabia, se guvernă după legile sale, face rĕsboiŭ şi pace; într'alte cuvinte, că Sultanul recunósce Ţĕriĭ-Românescĭ o deplină suveranitate, atât înăuntru cât şi afară, şi de aci, cuvîntul de supunere este o simplă formă fără nicĭ o valóre. Şi cum puteà fi într'alt-fel? Vitézul Mircea care îmbĕtrânise în biruinţe, ar fi primit el óre să móră în mişelie?

Prin articolul al doilea, Sultanul Baiazid recunósce, nu numaĭ că Ţéra-Românéscă este un Stat deosebit de Împĕrăţia otomană, dar încă se angajéză să-l respecte ca pe un templu al chreştinismuluĭ,

No. 21. 1859 Iunie 4, 6.

unde chiar supușii sĕĭ carĭ s'ar lepădà de legea Profetuluĭ, să pótă găsì un asil inviolabil.

Articolul al treilea, care dă drept Românilor a nu plăti haracĭ saŭ vr'o altă contribuțiune când merg în vre-o parte de loc supus Sultanuluĭ, constată, că eĭ nu numaĭ nu s int supușĭ turcescĭ, dar că li se dă marĭ privilegiĭ în Imperiul otoman, când interesele lor îĭ chiamă acolo.

Articolul al patrulea constată, că Domnitoriĭ în Țéra-Românéscă sunt numițĭ de națiune. Acéstă constatare este ca un angajament, că Sultaniĭ nu se vor amestecà în numirea Prinților țĕriĭ precum de maĭ multe orĭ se încercaseră de a o face uniĭ din potentațiĭ vecinĭ.

În fine, articolul al cincilea stipuléză, că Domnitoriĭ Țĕriĭ-Românescĭ, pentru mila ce și-a făcut Sultanul cu dînșiĭ de a-ĭ înscrie între supușiĭ sĕĭ, vor plăti tesauruluĭ împĕrătesc treĭ miĭ de leĭ roșiĭ.

Acì cuvîntul de supus n'ar avé maĭ multă valóre decât are acel de supus în articolul întâiŭ și ce a avut și are încă acest cuvînt în limbagiul oriental al cancelariilor Curților asiatice. Insă póte că în părerea multora, suma ce Românii se îndatoréză a da Porțiĭ pe tot anul, dă o semnificare reală acestuĭ cuvînt de supus. Așà ar fi dacă în acéstă capitalutiune nu s'ar stipulà pentru Românĭ *o mulțime de folóse*, fără ca Otomaniĭ să fi primit în schimb decât *o sumă de banĭ* și plăcerea de a-ĭ înscrie între tributariĭ lor, tot în condițiunile în carĭ eraŭ și póte maĭ sunt încă înscriși Suveraniĭ Rusieĭ între tributariĭ Imperiuluĭ chinezesc.

Capitulațiunea Sultanuluĭ Mohamet nu face decât a explicà, a desvoltà pe a luĭ Baiazet și depune în favórea înțelesuluĭ ce deterăm capitulațiuniĭ de la 1393.

In articolul I-iŭ Sultanul Mohamet dice că: *se învoesce și se chezășuesce pentru dînsul și urmașĭ sĕĭ de a protege Țéra-Românéscă și a o apĕrà în contra orĭ-cuĭ*, cu singura condițiune, ca Românii să-ĭ recunóscă un drept de supremație și să-ĭ plătéscă dece miĭ de galbenĭ pe an. Acì, precum se vede, nu maĭ este vorba de țară supusă cu neînvinsa putere a Sultanuluĭ, ci de un Stat maĭ slab, ce se pune sub protecțiunea altuĭ Stat maĭ tare, dându-ĭ în schimb un titlu numaĭ onorific și dece miĭ de galbenĭ, fără a alienà (a înstrĕinà) cu acésta cât de puțin suveranitatea sa, atât din năuntru, cât și cea din afară.

Tóte articolele ce urmézà pe cel d'întâiŭ sunt o dovadă, că

acéstă explicaţiune a nóstră nu este silită; într'adevĕr, ele nu conţin decât drepturile nóstre, fără ca nicĭ unul să pomenéscă atribuţiunile, drepturile Sultanuluĭ ca superior al nostru; chiar stipulaţiunea de a recunósce pe Domnitorul ce-şĭ va da naţiunea, nu este un drept, ci o îndatorire, un angajament; într'alt fel Sultanul şi-ar fi reservat facultatea de a refusà pe alesul Românilor, saŭ de a-l alege dintr'o listă ce i s'ar înfăţişà de dînşiĭ, saŭ cel puţin de a-l supune la un omagiŭ, la un jurămînt de fidelitate, cum este obiceiul de a face toţĭ vasaliĭ Suzeranilor lor.

Articolul 4 din capitulaţiunea luĭ Mohamet se explică prin articolul 4 din aceea a luĭ Baiazid, care constată numaĭ că naţiunea are dreptul de a-şĭ numì Domnitorul, fără să pomenéscă de vre o investitură, adecă recunóscere. Aşà dar când Mohamet II vine a adăogà că-l va recunósce, nu face alt decât a se angajà că nu va împedecà acest exerciţiŭ al suveranităţiĭ naţionale. O supremaţie dar ce nu-şĭ reservă nicĭ un cas de a se exercità, este cu totul onorifică şi nu însemnéză decât o alianţă strânsă între douĕ puterĭ, dintre care una ca superióră îşĭ reservă tóte onorurile, lăsând celeĭ maĭ micĭ tóte folósele.

Ceea-ce caracteriséză maĭ bine posiţiunea ce ne fac capitulaţiunile nóstre cu Pórta, este art. 10 din a luĭ Mohamet II, care cuprinde că *nicĭ odată* nu va existà vre-o moschee pe tĕrîmul românesc. Este sciut că Împĕrăţia otomană erà o Putere al căreĭ suflet erà religiunea, că tóte răsbóiele şi cuprinderile se făceaŭ în numele Profetuluĭ, şi că cel d'întâiŭ semn de autoritate al Sultanuluĭ într'o ţĕră, unde dobândià înrîurire, erà géamia. În Constantinopole chiar, adecă în capitala Bisericiĭ ortodoxe, în timpul când domniaŭ încă Împĕraţiĭ bizantinĭ, Sultaniĭ îşĭ dobândiseră dreptul de a avé temple mohametane; ar fi dar neînţeles cum piosul eroŭ al Turcilor, biruitorul Constantinopoleĭ, Mohamet II şi urmaşiĭ luĭ se legară de-a lipsì pe Profet de onorurile religióse într'o ţĕră supusă chiar cu sabia Profetuluĭ, cum pare că ar pretinde uniĭ. Maĭ putem adăogà încă că în capitulaţiunea luĭ Selim de la 1511 se acordă Românilor din Moldova, permisiunea de a avé în Constantinopole, ce acum erà capitala Musulmanismuluĭ, nu numaĭ un palat pentru trimisul Prinţuluĭ român, dar chiar o biserică, pe când din contra Sultanul se légă a nu aveà gémie, nicĭ chiar casă în Moldova, precum predecesoriĭ luĭ se legaseră să nu aibă în Ţéra-Românéscă.

Bine-cuvîntată fie-và cenuşa, eroicĭ străbunĭ aĭ noştri, carĭ prin

No. 21. 1859. Iunie 4, 6.

virtuţile vóstre, prin sacrificiul sângeluĭ vostru, aţĭ putut ridicà gloria patrieĭ atât de sus încât secoliĭ n'aŭ putut-o întunecà şi astădĭ resfrângêndu-se asupra nóstră, ne arată înaintea Europiĭ ca demnĭ de solicitudinea eĭ!

II

Credem că cele expuse în articolul precedent aŭ fost destule ca să dovedéscă că, orĭ cât de strânse ar fi legăturile ce aşézà capitulaţiunile nóstre între Imperiul turcesc şi Principatele române, ele însă nu ştirbesc întru nimic suveranitatea nóstră, atât din năuntru cât şi din afară. De am maĭ enumĕra astădĭ tóte cele-lalte drepturĭ ce aceste capitulaţiunĭ ale Ţĕrĭĭ-Românescĭ stipulézà în favorul suveranităţĭĭ nóstre, n'am face decât a ne repetà. Nu putem însă trece cu totul cu tăcerea capitulaţiunile Moldoveĭ, căcĭ ele mărturisesc din noŭ într'un timp maĭ ulterior şi într'un fel maĭ categoric, că n'am exagerat cât de puţin drepturile nóstre.

Ast-fel art. I din capitulaţiunea Moldoveĭ de la 1513 declară că acéstă ţéră e liberă iar nu cuprinsă, şi art. 9 din capitulaţiunea de la 1826 că Moldova îşĭ păstrézà nu numaĭ în faptă neatîrnarea sa, dar chiar şi titlul de ţéră neatîrnată. Apoĭ tóte cronicele Moldoveĭ spun că Ştefan-cel-Mare, pe patul morţiĭ, angajà pe boerĭ şi pe fiul sĕŭ a nu trata cu Pórta decât de se va acordà Moldoveĭ tot aceleaşĭ condiţiunĭ ce acordase Ţĕrĭĭ-Românescĭ; de unde se înţelege, că un secol după ce Mircea-cel-Bĕtrîn tratà cu Pórta, Ţéra Românéscă se aflà în faptă faţă de Imperiul turcesc, în condiţiunile ce Ştefan-cel-Mare le primià ca să asigure independenţa patrieĭ sale şi carĭ sunt acelea ce sunt enumĕrate într'un fel maĭ explicit în tratatele Moldavieĭ.

In tot cursul acestor capitulaţiunĭ se maĭ vede încă că teritoriul acestor Principate este cu totul osebit de al Imperiuluĭ turcesc, că el este proprietatea poporuluĭ român într'un fel maĭ exclusiv decât ce erà proprietatea la Romanĭ; ast-fel Turcilor le este poprit prin art. 10, din capitulaţiunea de la 1529, a intrà în Moldova chiar spre a duce o misivă Domnitorilor Românĭ din partea Porţiĭ. Tot atât de exagerată, împinsă chiar până la extrem, este neutralitatea teritoriuluĭ. Într'adevĕr art. 7 din capitulaţiunea maĭ sus pomenită, poprescе Musulmanilor de a intrà în ţéră chiar pentru comerţ, fără o autorizaţiune a Domnitoruluĭ ţĕrĭĭ, pe când Românilor

nu numaĭ nu li se pune nicĭ o piedică d'a merge în Turcia dar încă li se acordă scutirĭ şi privilegiĭ, — ceea-ce m'a făcut să dic, în articolul meŭ precedent, că Sultanul şi a păstrat onorurile, lăsând Românilor folósele. No. 21. 1859 Iunie 4, 6.

Art. 11 din capitulaţiunea luĭ Soliman dice că: *alegerea Domnitoruluĭ ce se va face de ţéră, va fi recunoscută de Pórtă, fără de a se pute amestecà în aceste alegerĭ, a numì pe Domnitor, a ridicà cea maĭ mică anevoinţă saŭ a aduce cea maĭ mică stavilă în pricina acésta*, adecă a alegerĭĭ. Strălucitul Soliman vine dar însuşĭ şi ne spune, că cuvîntul *de a recunósce alegerea Domnitorilor români*, nu însemnéză alt decât a nu pune nicĭ o pedică aceleĭ numirĭ.

Art. 3 din capitulaţiunea luĭ Selim şi art. 12 din a luĭ Soliman spun curat, că supremaţia Porţiĭ se resumă într'o protecţiune ce Pórta ne promite pentru apĕrarea independenţeĭ naţionale şi întregimiĭ teritoriuluĭ român.

In sfîrşit, întregul capitulaţiunilor dovedesce că străbunĭĭ noştri încheiară aceste tratate spre a garantă suveranitatea Românilor împotriva ameninţărilor atât ale Inalteĭ Porţĭ, cât şi a celor-lalţĭ vecinĭ, iar Sultaniĭ ca să împuţineze inimiciĭ Islamismuluĭ.

Acum că explicarăm natura capitulaţiunilor nóstre şi arătarăm care este dreptul public ce ele ne fac în Europa, ne maĭ rĕmâne a aduce aminte peripeţiile prin carĭ trecură Principatele române de la încheerea acestor capitulaţiunĭ şi până astădĭ, când ele s'aŭ pus iarăşĭ în vigóre.

Când Sultaniĭ îşĭ puseră turaua pe aceste patru capitulaţiunĭ şi se chezăşuiră pentru dînşiĭ şi urmaşiĭ lor, că vor respectà suveranitatea nóstră şi vor apĕrà ţĕrile acestea, suntem siguri că o făcură cu cea maĭ bună credinţă; când însă maĭ în urmă ajunseră a preface Ungaria în Paşalîc şi se credură în ajunul de-a domnì din Viena asupra Germanieĭ întregĭ, Sultaniĭ nu maĭ putură vedeà, fără un fel de ciudă, rĕmânînd în urmă-le, aceste douĕ Principate, ca douĕ Puterĭ chreştine ce înfruntaŭ nesaţiul cuceritorilor lumeĭ, De acĭ o mulţime de încercărĭ din partea Otomanilor spre a cuprinde aceste ţĕrĭ, în contra angajamentelor solemne ce eĭ luaseră şi din partea Românilor o stăruinţă firéscă de-a căutà orĭ-ce mijloc spre a se pune la adăpost de-o ast-fel de primejdie. Cele maĭ multe tratate ce Domniĭ Românĭ încheiară cu Ungurĭĭ, cu Poloniĭ, cu Ruşiĭ şi chiar cu Împĕraţiĭ Germanĭ, într'aceştĭ treĭ

No. 21. 1859 Iunie 4, 6.

secolĭ de luptă, nu avură alt scop decât de-a se întări împotriva amenințărilor Porței.

Dar dacă bravura legiunelor Principatelor le apĕră contra iataganuluĭ turcesc, trebue să mărturisim, că tot noĭ deschiserăm drumul Porțiĭ de-a dobândi o înrîurire așà de mare în trebile nóstre din năuntru și până chiar a ne călcà hotarele. Alegerea Domnitorilor erà un vierme ce rodeà neîncetat inima ambițioșilor; și aceĭ carĭ nu puteaŭ să ridice cap în țĕră, alergaŭ ca și astădĭ la Curțile Potentaților vecinĭ și cu ajutorul lor usurpaŭ adesea suveranitatea națională. Când dar Sultaniĭ eclipsară pe toțĭ ceĭ-lalțĭ Suveranĭ, Pórta otomană devenì asilul și sprijinitorul tuturor pretendenților ce perdeaŭ speranța în iubirea și stima compatrioților lor. Pretendențiĭ aceștia serviră de la un timp încóce de călăuză ordiilor turcescĭ ce năvăliaŭ în țĕrile nóstre. Se vĕdură chiar Domnitorĭ, carĭ lipsiți de prestigiul dreptuluĭ divin ce aveaŭ Suveraniĭ în Europa feudală și lipsiți de eroism și de virtuți personale, ca să insufle entusiasm și iubire Românilor, se credură siliți în mișelia lor să caute autoritatea și puterea ce le lipsià, lângă zeul armelor, Sultanul Musulmanilor, carele devenise gróza Europeĭ întregĭ. Maĭ târdiŭ venì rândul boierilor, carĭ alergară la Pórtă acì ca să-ĭ cĕră sprijin contra Domnitorilor, acì o sancțiune a spăimântătórelor privilegiĭ ce-și însușiră asupra poporuluĭ, contra căruia nu puteaŭ găsì o garanție decât afară.

Acestea sunt causele ce deschiseră flancurile Românieĭ și o lăsară slabă înaintea Sultanilor. Pórta se servì de mișeliile nóstre și ne călcă în picióre drepturile cele maĭ sfinte, ea aduse într'o stare de exasperare atât de mare pe părințiĭ noștri, în cât se aruncară în brațele Rusieĭ, care devenì ast-fel cu mult maĭ primejdiósă pentru naționalitatea nóstră decât tóte amenințările din trecut.

Insă, dacă Inalta Pórtă isbutì a dobândì o înrîurire în trebile acestor țărĭ, a exercità o autoritate, precum a dobândit maĭ în urmă și Rusia, dacă isbutì a stîrbì o suveranitate, ce o pusesem sub paza buneĭ sale credințe, a ne ciuntì un teritoriŭ, ce se legase ea însușĭ înaintea lumiĭ și a luĭ Dumnedeŭ, a ni-l apĕrà în contra orĭ-cuĭ, n'a putut cu acésta, atât Turcia cât și Rusia, a-și creà un drept asupră-ne și a ne smintì ast-fel independența ce ne o asigură capitulațiunile nóstre; căcĭ tot ce aŭ făcut contra stipulărilor acestor capitulațiunĭ, nu sunt decât nisce călcărĭ timporale, ce atât în dreptul civil, cât și în dreptul ginților, nu constitue un drept.

No. 21. 1859 Iunie 4, 6.

Sub acest punt de vedere a fost consideretă și judecată causa nóstră în Congresul de la Paris și în Conferințele ce regulară cestiunea română. De aceea și tratatul de la 31 Martie și Convenţiunea de la 19 August vin de pun capĕt tuturor călcărilor ce făcuseră drepturilor nóstre atât Turcia cât și Rusia. Amândouĕ aceste acte reînoesc cele patru capitulaţiunĭ ce analizarăm și le daŭ autoritatea tratatelor și convenţiilor ce reguléză astădĭ Europa.

Că Convenţiunea nu ne crează un drept ci ne recunósce dreptul nostru din capitulaţunĭ, este o axiomă ce trebue să fie întipărită în mintea orĭ-căruĭ Român. Capitulaţiunile puse în vigóre, iacă ce privesce dreptul nostru public european din Convenţiune; tóte cele-lalte dispositiunĭ din Convenţiune sunt nisce mĕsurĭ ce Puterile contractante aŭ creḑut de trebuinţă a lua în folosul siguranţiĭ și echilibruluĭ Europeĭ; ele ne privesc și ne angajéză pe cât cere interesul nostru naţional. Nu voesc prin aceste cuvinte să ḑic că sunt astădĭ maĭ puţin convenţional decât ce eram erĭ, nu; Convenţiunea este singura nóstră pavăză; a ne lipsì de dânsa, a o călcà, a o nesocotì ar fi o trădare către patrie. Ceea ce voesc, și o voesc din tótă energia sufletuluĭ meŭ, este să nu uităm un minut măcar, că avem un drept naţional al nostru propriŭ, lăsat de moștenire de la străbuniĭ noștrĭ eroĭ; și că dacă Convenţiunea merită respectul și iubirea nóstră, este maĭ mult căcĭ ea face omagiŭ aceluĭ drept strămoșesc.

Iacă-ne dar din noŭ în deplina posesie a unor drepturĭ ce aŭ fost dobîndite și întărite prin virtutea ascuţișuluĭ paloșuluĭ vechilor moșneni aĭ acestor ţĕrĭ. Reintegrarea într'aceste drepturĭ o suntem datorĭ sîngeluĭ fraţilor noștrĭ din Occident, ce-l vĕrsară cu atâta generositate, pe un câmp de bătae, depărtat de sute de leghe de patria lor.

Ce ne maĭ rĕmâne acum ca să luăm locul ce ni se cuvine în societatea popórelor libere? Să intrăm prin propriile nóstre opintelĭ, prin străduinţa nóstră, prin aplicarea nóstră de tot minutul la interesele patrieĭ, în sfîrșit, prin sudórea frunţilor nóstre în posesia virtuţilor din timpiĭ eroicĭ aĭ luĭ Mircea, Vladiĭ, Ștefan, Mihaiŭ și Buzesciĭ. La lucru dar, fraţilor, și Dumneḑeul Românieĭ va suflà necurmat asupra nóstră entusiasmul și curagiul ce uniĭ în slăbiciunea lor, aŭ bănuit că s'ar fi stins în inimile nóstre după 24 Ianuarie (1). . . . . .

(1) Articolul nu a fost terminat (Nota edit.).

No. 22.
1860.
Ian. 13-29

22. — BILANȚUL ANULUĬ 1859.

(Articol publicat în „Românul“, No. 13, 15, 28 și 29, din 13 (25) Ianuarie, 15 (27) Ianuarie, 28 Ianuarie (9 Fevruarie) și 29 Ianuarie (10 Fevruarie), 1860.)

I

Libertatea este unul din atributele cele maĭ caracteristice ale popórelor indigene ale Europeĭ, carĭ tóte fac parte din aceeașĭ familie. Chiar în timpul barbarilor, pe când civilisațiunea nu le desvoltase încă inteligența ca să deà nascere *libertățiĭ rațională*, ele eraŭ conduse prin instinct pe drumul libertățiĭ și instituțiunile lor eraŭ inspirate de spiritul eĭ. Într'adevĕr, orĭ cât de departe ne vom suì în viéța popórelor Europeĭ, adecă în epocele cele maĭ depărtate, vom găsì secoliĭ eroicĭ aĭ Grecieĭ, aĭ Galilor și aĭ Germanilor, și cine dice eroic dice liber. Pe urmă istoria politică vine și ne arată cum, orĭ-ce pas aŭ făcut ele în civilisațiune, a fost un pas spre o libertate maĭ întinsă și maĭ rațională. Ast-fel vedem pe Grecĭ, atât în vechime cât și în timpiĭ noștriĭ luptându-se necontenit a-șĭ asigurà și a-șĭ întinde libertățile din năuntru și a apĕrà independența lor, contra lovirilor despoților asiaticĭ. Asemenea vedem pe Galĭ, pe Germanĭ și pe tóte popórele Europeĭ luptându-se înpotriva Romeĭ până o doborârà.

Cu Roma însă căd̨ù civilisațiunea antică, și Europa reafundată în întunericul barbarieĭ, putù deveni din noŭ tétrul încercărilor despotismuluĭ, singurul spirit ce capiĭ barbarĭ putură moșteni de-a dreptul de la Imperiul roman. Dar popórele Europeĭ nu eraŭ din stofa din care se fac sclaviĭ. Nicĭ odată nu s'a vĕd̨ut Europa cădênd în acele somnurĭ adâncĭ, saŭ maĭ bine în leșinurile acelea morale ce se vĕd în Asia și carĭ dăinuesc, nu cu secoliĭ, ci cu miile de anĭ. Iacă de ce de la căderea Romeĭ până la 1648 Europa nu înfățișà alt aspect, decât acela al unuĭ câmp de răsboiŭ, unde uniĭ se luptaŭ ca să subjuge și ceĭ-lalțĭ ca să se apere, saŭ ca să scuture jugul dejà impus. Ardórea lor de-a se luptà pentru libertate erà atât de mare, încât popórele cele maĭ ocidentale ocoliră tótă Europa, se coborîră pe la Constantinopole în Asia și până în Palestina, ca să libereze din mânile Arabilor, nu ca Greciĭ luĭ Ahile pe frumósa Elenă, ci mormîntul unuĭ Dumned̨eŭ și pe un popor de aceeașĭ credință cu dînșiĭ.

Așà dar încă din secolul al XI-lea, adecă acum opt, sute de anĭ, societatea europeană, care deși încă barbară, dar pură de astă dată de orĭ-ce amestec asiatic, se revelă în tótă splendórea sa și-și însemnă printr'acéstă epocă sublimă destinările eĭ ca liberatóre a lumiĭ întregĭ. No. 22. 1860. Ian. 13—29.

Despotismul ce se înrădăcinase maĭ bine în Europa și care o împlăticise maĭ cu dibăcie, erà cel clerical. El prin lunga sa dăinuire amenințà a reușì maĭ bine decât Roma imperială, care se sfărâmase în cercările ce făcuse ca să așeze peste Europa o domnire necontestată. Lupta dar contra cleruluĭ catolic fu crâncenă și tenace. Ea începù încă din secolul al XII-lea, dar numaĭ într'al XVI-lea luă caracterul unuĭ răsboiŭ general, saŭ maĭ bine al uneĭ revoluțiunĭ religióse, ce se numì protestantism.

Răsboiul între despotismul Bisericeĭ catolice și între protestanism dăinuì un secol. Tratatul de la 1648 din Westfalia îĭ puse capĕt. Nu că acest tratat are meritul ce aŭ voit uniĭ să-ĭ deà, că el adecă a echilibrat Europa și i-a dat nisce base pe carĭ s'a odihnit până la revoluțiunea de la 1789; nu, istoria luĭ Ludovic XIV al Franțeĭ, a luĭ Petru-cel-Mare al Rusieĭ, a luĭ Frederic-cel-Mare al Prusieĭ, a luĭ Carol al XII-lea al Suedieĭ și împărțirea Polonieĭ ne spun destul că tratatul din Westfalia, n'a echilibrat nimica. Ce puteà într'adevĕr să întemeeze, ce echilibru puteà să așeze tratatul din Westfalia? Europa nu rĕmăsese ca și în trecut înbucățită într'o mie de State, dintre cari cele maĭ marĭ compuse din elementele cele maĭ eterogene? Națiunile nu rĕmâneaŭ trunchiate, sfărâmate și apĕsate ca și în trecut? Ce erà dar să deà putere celor maĭ micĭ ca să resiste celor maĭ marĭ? Ce interes puteaŭ găsì uniĭ în apĕrarea celor-lalțĭ? Numaĭ când Europa va fi constituită după naționalităților, se va puté aședà un echilibru și se va puté împăciuì, căcĭ atuncĭ fie-care Stat o să fie o adevĕrată persónă morală, cu o putere de resistență, nu în proporțiune cu numĕrul poporațiunii, ci cu energia sufletuluĭ aceleĭ națiunĭ. Până atuncĭ tratatele n'or să fie decât nisce procese-verbale, ce constată o stare de lucrurĭ și nu aŭ o valóre, decât până când un fapt noŭ vine și reproduce o altă stare de lucrurĭ.

Așà dar, dacă se puse un capĕt sângeróselor lupte religióse în carĭ popórele să bătеaŭ, și cu maĭ multă furiă de cât Domnitoriĭ, acésta nu să făcù fiind că basele tratatuluĭ din Westfalia avură virtutea ce aŭ binevoit să-ĭ atribue, ci fiind că popórele se

No. 22. 1860 Ian. 13-29

potoliseră din ardórea lor, începênd a simți că lupta ce susțineaŭ nu-ĭ conduceà la resultatul ce speraseră. Intr'adevĕr, reforma luĭ Luter și a luĭ Calvin, de și erà o protestare contra despotismuluĭ papal și o negare a unora din dogmele catolicismuluĭ, însă ea nu conținea într'însa emanciparea lumiĭ; în unele protenstatismul era chiar maĭ apĕsător pentru libertatea omuluĭ de cât catolicismul.

După nisce furtune atât de cumplite, după nisce lupte atât de omorîtóre, tóte popórele cădură într'o adâncă letargiă politică. Potentațiĭ, în fruntea escadrónelor lor, singurĭ maĭ treeraŭ Europa și îșĭ disputaŭ câmpurile de bătaiă, fără ca popórele să maĭ ieà vre-o parte.

Poporul englez făcù excepținue: apĕrat cum erà de valurile oceanuluĭ, nu fu expus a-șĭ slei tóte puterile în lupta reformeĭ religióse El avù dar puterea și curagiul de-a păși înainte, și căută într'o revoluțiune politică ceea ce nu-ĭ dase revoluțiunea religiósă. Acest pas îndrăzneț îĭ dede avantagiul asupra tutulor celor-lalte popóre, și Englitera deveni Suverana mărilor și una din cele maĭ trufașe Puterĭ din lume.

Popórele Europeĭ aŭ, cum am ḑis o la început, libertatea în sângele lor, în sufletul lor. Puteaŭ ele dar rĕmâneà în starea ce o constatase tratatul din Westfalia? Puteaŭ ele óre suferì starea ce le-o făcuse Domnitoriĭ, adecă de turme ce și le împărțiaŭ după norocul răsboiuluĭ, saŭ după foile de zestre? Nu, aceia carĭ sfărâmaseră Roma și jugul eĭ, aceia carĭ în numele libertățiĭ albiseră cu ósele lor țĕrmurile Asieĭ micĭ și ale Palestineĭ, aceia carĭ vĕrsaseră fluviĭ de sânge, protestând contra apĕsăriĭ clericale, nu puteaŭ sta mult timp la pământ cu mânile încrucișate; maĭ cu osebire când aveaŭ în față poporul englez, care, liber și trufaș, treerà mările, cuprindeà ținuturĭ depărtate, făceà prin comerțul sĕŭ tóte popórele globuluĭ tributarele sale, îșĭ supuneà, în fine, natura și scoborà cerul chiar la observările și serviciile sale.

Franța fu țéra unde geniul libertățiĭ ridică stindardul și dete semnalul emancipăriĭ, nu a emancipăriĭ eĭ numaĭ, nicĭ chiar a Europeĭ, ci a omeniriĭ întregĭ. De aceea și mișcarea de la 1789 se numì de tótă lumea *Rovoluțiunea cea mare*, și spiritul eĭ se infiltră încet, încet până în adâncimile societăților omenescĭ.

Revoluțiunea francesă îșĭ formulă credința în treĭ cuvinte carĭ făcură să tresalte tótă omenirea cugetătóre: *libertate*, *egalitate* și *fraternitate*. Negreșit libertatea fu adorată de ceĭ vechĭ și simțită

de tóte popórele Europeĭ și fraternitatea erà fondul chreștinismuluĭ; dar ce libertate puteà fi aceea unde una din basele societățiĭ erà sclavia, saŭ acolo unde credeaŭ că puterea de a guvernà venià de la Dumnedeŭ. Cât pentru fraternitatea chreștinismuluĭ, călugăriĭ o exilaseră în cer. No. 22. 1859. Ian. 13—29.

Ceea ce dar dede o putere încântătóre celor doué cuvinte alăturate cu acel al *egalității*, fu declararea drepturilor omuluĭ făcută de Constituanta de la 1789, areopagul omenirii. Écă cum sună acest act care detună în Europa maĭ tare decât tóte trăsnetele ceruluĭ și ale pământuluĭ:

„Representanțiĭ poporuluĭ frances constituițĭ în Adunare na-
„țională, considerând că nesciința, uitarea saŭ disprețul de drep-
„turile omuluĭ sunt singurile cause ale nenorocirilor publice și ale
„corupțiuniĭ Guvernelor, aŭ hotărît d'a *expune* într'o declarare so-
„lemnă drepturile naturale, neinstrăinabile și sacre ale omuluĭ, pentru
„ca acéstă declarare, neîncetat presentată tuturor membrilor corpuluĭ
„social, să le aducă aminte fără încetare drepturile lor și datoriile
„lor, pentru ca actele puteriĭ legislative și acelea ale puteriĭ exe-
„cutive, putênd fi la orĭ-ce minut comparate cu scopul orĭ-căreĭ in-
„stituțiunĭ politice, să fie și maĭ mult respectate; pentru ca recla-
„mările cetățenilor fundate de acum înainte pe principiĭ simple și
„necontestabile, să se întórcă tot-deauna spre mănținerea Consti-
„tuțiuniĭ și spre fericirea tuturor.

„Prin urmare, Adunarea națională recunósce și declară, în pre-
„sența și sub auspiciile supremuluĭ legislator, drepturile următóre
„ale omuluĭ și ale cetățénuluĭ:

„Art. 1. Toțĭ ómeniĭ se nasc și rĕmân liberĭ și egalĭ în drep-
„turĭ; distincțiunile sociale nu pot fi fundate decât pe utilitatea
„comună.

„Art. 2. Scopul orĭ-căreĭ asociărĭ politice este conservarea drep-
„turilor naturale și neprescriptibile ale omuluĭ; aceste drepturĭ sunt
„libertatea, proprietatea, siguranța și resistența contra apĕsăriĭ.

„Art. 3. Principiul orĭ-cărĭ suveranităță reșéde esențial în na-
„țiune; nicĭ un corp, nicĭ un individ nu póte exercita vre-o autori-
„tate care să nu purcédă expres de la dînsa.

„Art. 4. Libertatea consistă în a puté face tot ce nu vatĕmă
„pe altul. Ast-fel exercițiul drepturilor naturale ale fie-căruĭ om,
„n'are marginiĭ decât pe acelea carĭ asigură celor-lalțĭ membrĭ aĭ

No. 22. 1859. Ian. 13—29.

„societăţii folosinţa de aceleaşi drepturi. Aceste margini nu pot fi „determinate decât de lege.

„Art. 5. Legea nu trebue să oprésca decât faptele vătemătóre „societăţii; tot ce nu e oprit de lege nu póte fi interdis, şi nimeni „nu póte fi constrîns a face ceea ce ea nu ordonă.

„Art. 6. Legea este expresiunea voinţei generale; toţi cetăţenii „aŭ dreptul d'a concurà personal saŭ prin represintanţii lor la „formarea sa; ea trebue să fie aceeaşi pentru toţi, şi când protege, „şi când pedepsesce. Toţi cetăţenii, fiind egali în ochii sĕi, sunt de „o potrivă admişi la tóte funcţiunile, posturile şi demnităţile sale, „după capacitatea lor şi fără altă distingere decât aceea a virtuţilor „şi a talentelor lor.

„Art. 7. Nici un om nu póte fi acusat, arestat, nici închis, decât „în casurile determinate de lege, şi după formele prescrise de ea. „Aceĭ ce solicită, speduesc, execută saŭ fac de se execută ordine „arbitrare, trebue să fie pedepsiţi; dar orĭ-ce cetăţén, chemat saŭ „ridicat în virtutea legiĭ, caută să se supună îndată şi prin resis- „tenţă devine culpabil.

„Art. 8. Legea nu trebue să stabilésca decât nisce pedepse strict „şi neapĕrat trebuincióse; şi nimeni nu póte fi pedepsit decât în „virtutea uneĭ legĭ, stabilite şi promulgate înainte de delictul sĕŭ „şi legal aplicate.

„Art. 9. Orĭ-ce om, presupus inocent, până se va fi declarat „culpabil, dacă se crede neapĕrat a-l arestà, orĭ-ce rigóre ce n'ar „fi necesară pentru a se asigurà de persóna sa, trebue să fie sever „represă de lege“ (1).

Acest decalog politic al lumiĭ nouĕ determină într'un mod precis şi categoric înţelesul ce filosofiĭ secoluluĭ al XVIII-lea daseră acestor treĭ cuvinte magice, şi ele deveniră ţinta la care tind tóte societăţile europene şi americane.

Ca îngerul din apocalisp, *libertatea, egalitatea şi fraternitatea* sburară în tótă Europa, şi la trâmbiţatul lor popórele se ridicară

(1) Aceste base proclamate de revoluţiunea cea mare sunt tot acelea cu cele stipulate în Convenţiunea, ce ni s'a dat nouĕ, şi publicate prin vocea comiteluĭ Walewski de chiar Împĕratul Napoleon. (Nota aut.) *Alex. Walewski* (1810—1868), diplomat francez, ministru al afacerilor străine în 1855; luă parte la lucrările Congresuluĭ din Paris şi presidă Conferinţele ce regulară, între altele, şi organisarea Principatelor Române (Nota Edit.).

din morminte, bĕtrînele Tronurĭ se sguduiră și apĕsătoriĭ se turburară. No. 22. 1859. Ian. 13—29

Când Bonaparte I luă drapelul revoluțiuniĭ în mână, popórele Europeĭ se daseră eĭ de demult și marele căpitan n'avù, ca să iea în posesiune Europa întrégă, decât să învingă legiunile Potentaților. Dovadă este că în urmă, când Napoleon I înlocuì drapelul drepturilor omuluĭ cu acela al dinastieĭ luĭ, cu tot talentul ce desvoltă ca mare căpitan, fù bătut, învins și țintuit pe stânca Sta. Elena.

Iată cum se făcea acéstă schimbare (revirement) de noroc, cum obicĭnuesc ómeniĭ s'o numéscă:

Dinastiile europene, ce nu maĭ domniaŭ decât ca vasale ale mareluĭ Împĕrat, în restriștea lor se domiriră și înțeleseră maĭ mult decât chiar Napoleon ce făceà puterea luĭ. Când dar el se amăgì și scăpă din mână drapelul libertățiĭ, Potentațiĭ Europeĭ îl înhățară la rîndul lor, îl ținură fórte sus pe cât atletul ce combăteaŭ fu în picióre, îl scoborîră însă încet, încet, pe cât téma scădeà, iar când dispărù cu totul, atuncĭ îl asvârliră în întunericul uităriĭ. Vaĭ de aceia ce aveaŭ imprudența de a-și aduce aminte de frumósele promisiunĭ, ce daseră în numele libertățiĭ bĕtrânele dinastiĭ. Temnițele și eșafodul eraŭ sórta lor!

II.

Demnitatea omuluĭ, simțită și respectată în altul tot cu atâta vigóre cu cât o simțim și-o respectăm în noĭ înși-ne, este fundamentul justițieĭ, al libertățiĭ, al legalităților și al frățieĭ moderne. Acest principiŭ atât de general, formulat în articol de lege în declarațiunea *drepturilor omuluĭ*, dede revoluțiuniĭ francese un caracter de universalitate, de cosmopolitism. Cel puțin acest efect făcù asupra Europeĭ.

Cestiunea, pusă așà încât să aibă în vedere libertatea omenirĭ întregĭ, avé avantagiul de-a fi simțită, adoptată și sprijinită de tóte popórele Europeĭ. Ea însă avù și necuviințele eĭ. Tóte cetățile, tóte poporațiunile carĭ îșĭ dobândiaŭ libertatea, cea dintâiŭ mișcare a lor erà să se unéscă cu Republica Francesă, făcênd ast-fel abnegare, saŭ maĭ bine uitând personalitatea, individualitatea lor națională, spre a se cufundà, a se contopì în marea individualitate a omenirĭ.

Tot ast-fel se întîmplă și în cestiunea organisăreĭ noueĭ so-

No. 22. 1859. Ian. 13—29.

cietăţi. Individualitatea, personalitatea omuluĭ fu expusă a fi înnecată în societate, maĭ cu osebire că Franţa, angajată fiind într'o luptă de viéţă saŭ de mórte contra Potentaţilor Europeĭ coalisaţi, fu nevoită a se organisà în pripă sacrificând tot, adesea chiar libertăţile individuale, unităţiĭ acţiuniĭ.

De-acì născù o stare de lucruri anormală, o stare de violenţă care aduse despotismul.

Dacă Napoleon I răpì Franţeĭ libertatea sa din năuntru, iĭ dede însă în loc o viéţă naţională, care fu ridicată până la epopeă, pe când celor-l'alte popóre fu luarea libertăţiĭ, li s'ameninţă chiar existenţa lor naţională.

Ast-fel dar, maĭ cu osebire, în numele naţionalităţilor, bătrânele dinastiĭ sculaseră popórele Europeĭ contra luĭ Napoleon şi, vaĭ, chiar contra Franţeĭ.

Acéstă luptă aţîţă negreşit multe urĭ şi neîncrederĭ naţionale, de carĭ profitară aceĭ ale căror interese concordă cu desbinarea popórelor; ea însă desvoltă principiul naţionalităţilor şi afirmă c'o vigóre ce numaĭ lăsà nicĭ o îndoélă, că personalitatea fie-căreĭ naţiunĭ este tot atât de naturală şi prin urmare tot atât de sacră şi necesară ca şi a fie-căruĭ individ.

Am ḑis în numĕrul precedent, că naţiunile europene posedă spiritul libertăţiĭ într'un grad maĭ înalt, decât tóte cele-lalte naţiunĭ; acéstă superioritate le-o dă chiar natura spirituluĭ lor, ce este maĭ activă şi maĭ speculativă decât a tuturor celor-lalte naţiunĭ.

Să nu ne mirăm dar dacă, după apĕsările cele maĭ grele, cele maĭ lungĭ, în loc să le găsim părăsite, tîmpite până a fi perdut trebuinţa libertăţiĭ, ele es în tot-deauna biruitóre şi cu o sumă maĭ mare de libertăţĭ. Şi cum ar puté fi într'alt-fel? Libertatea nu este produsul speculaţiunilor spirituale? Şi spiritul nu se dă nicĭ odată cu maĭ multă sete speculaţiunilor decât când întâmpină o nevoe, saŭ când cele-lalte domeniĭ ale activităţiĭ omenescĭ iĭ sunt poprite; nota-bene, vorbim de societăţĭ carĭ aŭ ajuns la un grad de desvoltare în cât viéţa intelectuală să ţie un loc destul de însemnat în mijlocul lor.

Toţĭ ceĭ carĭ cunosc natura spirituluĭ popórelor europene şi carĭ aŭ putut urmà lucrarea ce se făceà în spiritele lor, în intervalul de la 1816 până la 1848, n'aŭ fost nicĭ decum surprinşĭ de

sguduirea teribilă ce primì în acest an, sistemul ce Sf. Alianță întemeiase în Europa. No. 22. 1859. Ian. 13—29

A găsi o sistemă de instituțiunì și de legì carì să înlesnéscă societățiì cea maì mare unitate de acțiune și prin urmare de putere, lăsând tot de-odată și chiar asigurând individuluì cea maì mare libertate de acțiune, în cât privesce interesele luì particulare, este cestiunea saŭ maì bine trebuința socială, căreia omenirea este nevoită a-ì da o soluțiune, pentru că numaì ast-fel ea se va puté constitui într'un mod definitiv, care să-ì asigure o liniște neclintită.

A doua cestiune este a naționalităților, care adecă sunt poporațiunile, ce prin omogenitatea lor, prin genul lor comun, prin energia manifestăriì lor, constituesc acele persóne morale ce se numesc națiunì, și care, printr'acésta chiar, sunt nisce elemente destul de vitale și de tarì ca să serve de basă uneì organisărì a Europeì, ca ast-fel societatea europeană să dobândéscă adevĕratul sĕŭ echilibru, o armonie perfectă, pacea generală, pacea perpetuă în sfîrșit, ce tóte tratatele o promit și nicì unul n'a putut-o realisà.

Soluțiunea acestor douĕ cestiunì este atât de urgentă, atât de tare simțită de generațiunea nóstră, în cât ea a provocat, de la 1816 până la 1848, în domeniul sciințelor, al speculațiunilor intelectuale, al tribuneì și al preseì, cea maì mare activitate ce s'a putut vedé în analele Istorieì omeniriì.

Sub nume de filosofì, economiștì, socialiștì, istoricì, legiștì, oratorì, limbisticì și publiciștì, o mulțime de ómenì de talent și chiar de geniŭ, înflăcărațì, uniì de binele omeniriì și alțiì de propriul lor interes, dederă nascere la o mulțime de teoriì, sisteme și combinărì, la o mulțime de aspirațiunì și de pretențiunì, la o mulțime de partide și de secte.

În unele regiunì, adecă în societățile maì vechì în civilisațiune și a cărora naționalitate erà asigurată, cestiunea socială țineà întâiul loc, iar în Italia, în Germania, în tóte țĕrile slave, în Ungaria, în Principatele Române și în Grecia, predominà cestiunea naționalităților.

Cine a visitat Europa în aniì din urmă, ce aŭ preces pe acel de la 48, și n'a simțit că pămîntul clocoteà sub picióre-ì, și n'a vĕdut că lumea tótă erà în pregătire de o mare luptă? Care erà acea luptă? Ceì maì mulțì nu-și făceaŭ o idee lămurită, dar toțì simțeaŭ că ea erà iminentă când consciința umană protestà în

No. 22. 1859. Ian. 13—29.

fie-care om contra ordineĭ politice, ce timpiĭ barbarĭ și de violențe ne lăsaseră moștenire, și căreia Sfânta Alianță se muncise a-ĭ da o nouă consacrare.

Un representant din drépta Camereĭ franceze, vorbind de revoluțiunea de la 48, a numit-o catastrofă, și tótă stânga a protestat. În împrejurările de atuncĭ, protestarea stângiĭ erà lucru firesc. Din puntul însă al filosofieĭ Istorieĭ, deșĭ revoluțiunea de la 48 erà legitimă, totușĭ ea erà până la óre-care grad o catastrofă, căcĭ ea a isbucnit cu vre-o câțĭ-và anĭ maĭ timpuriŭ. Mĕ explic: ideile cărora ea venià să le deà un corp, pe care le realizase în fapt, nu eraŭ destul de elaborate; căcĭ pentru nisce cestiunĭ de natura celora ce însemnarăm, cu tótă agerimea spiritului epoceĭ nóstre, nu eraŭ de ajuns aceĭ treĭ-decĭ și doĭ de anĭ ce trecuseră, pentru ca tóte ideile, ce ele aŭ provocat, să fie atât de bine cernute în cât să nu rĕmână în spiritul ómenilor de cât cele drepte, cele adevĕrate.

Când la 48 isbucni revoluțiunea, tóte Guvernele saŭ maĭ bine tótă sistema politică europeană, ce nu se rezimà decât pe interesele uneĭ neînsemnate minorități, cădù, se dĕrâmă într'o clipă ca o ruină ce nu se susținea decât prin mijlóce artificiale și lăsă în locu-ĭ un mare gol, pentru că nimic nu erà încă pregătit spre a-l împlini. Atuncĭ se deslănțuiră tóte patimile, tóte ambițiunile, tóte pretențiunile, tóte aspirările, maĭ mult saŭ maĭ puțin drepte. Lovirile cele maĭ sângeróse furà consecința inevitabilă a acesteĭ confusiunĭ generale. Aceste lupte furà cu atât maĭ fatale, cu atât maĭ dureróse, cu cât eraŭ o fratucidere. Da, o fratucidere, căcĭ cine nu scie astădĭ că revoluțiunea de la 48 n'a fost înăbușită de puterile acelora carĭ aŭ profitat de acea năbușélă și carĭ o doriaŭ negreșit, ci chiar de puterile acelora carĭ făcuseră revoluțiunea și a celora în favórea cărora ea se făcuse. Răsboiul civil din Paris, de la 13 Iunie 1848, este un episod din cele maĭ însemnnte și maĭ îngrozitóre ale acesteĭ *catastrofe*. Societatea francesă, împărțită în douĕ tabere, fu gata a se esterminà și încă fără a sci pentru ce; căcĭ și unĭĭ și alțiĭ voiaŭ tot acelașĭ lucru, adecă a scăpà Republica pentru care se bătură cu atâta beție în cât o omorîră.

Pe tĕrîmul naționalităților, lupta nu fu maĭ puțin confusă, nicĭ maĭ puțin sângerósă. Parlamentul de la Frankfort, care aveà misiunea de a reconstituĭ Germania într'un mod cuviincios ca să-ĭ asigure unitatea națională, adecă tăria și mărirea Germanieĭ, rĕs-

pundeà Italienilor carĭ urmăriaŭ aceeașĭ țintă în privința naționalităților lor, ș icarĭ reclamaŭ Germanieĭ în contra apĕsării Austrieĭ, *că o națiune merită sórta sa orĭ-care ar fi ea.* Acest rĕspuns erà cu atât maĭ nesocotit din partea uneĭ Adunărĭ germane cu cât Germaniĭ în Holstein și Schleswig se luptaŭ contra Danezilor cum Italieniĭ se luptaŭ în Lombardo-Veneția contra Austriacilor, cum Polonezii din Posen se luptaŭ contra Prusienilor. Ungurii, pe când se luptaŭ cu atâta bărbăție spre a se emancipà de sub Austria, îĭ votaŭ ajutor în banĭ și în ómenĭ ca să supună pe Italienĭ Caseĭ de Habsburg și eĭ înșișĭ își sleiră puterile naționale luptându-se contra Românilor și Slavilor, pe carĭ voiaŭ să-ĭ maghiariseze. În Principate, Turcii pe carĭ îĭ învitam a se alià cu noĭ contra pretențiunilor Rusieĭ, care îĭ amenință pe dînșiĭ maĭ mult póte decât pe noĭ, se unirà cu Rușiĭ în contra, nóstră cu speranță de a ne reduce la sclavia secoluluĭ trecut. Constituanta din Franța trimise o armie la Roma ca să restaureze pe Papa pe tronul sĕŭ timporal. No. 22. 1859 Ian. 13—29.

Tóte aceste crime de *les-naționalitate*, ce-și aveaŭ sorgintea în lipsa spiritului de dreptate, de care națiunile nu eraŭ încă inspirate una în privința alteia, nu puteaŭ întemeià libertatea și prăvălirà iarăși lumea, pentru vre-o cât-và timp, sub jugul arbitrariuluĭ, al despotismuluĭ și al violenței. Neapole căḑù din noŭ sub tirania regeluĭ Lazzaronilor, poporațiunile Romagneĭ furà împilate și muiate sub toiagul Sfîntuluĭ Oficiŭ; Lombardo-Veneția fù înlănțuită din noŭ de Austria; Ungaria devenì simplă provincie a Cesaruluĭ Austriac; trufașiĭ Maghiarĭ se vĕḑurà siliți la rîndul lor a se germanisà; parlamentul de la Frankfort, care represintà marea națională a Germanieĭ și unitatea eĭ, fù rĕsturnat de Austriacĭ și Prusienĭ, pe carĭ el însușĭ îĭ învĕțase a călcà în picióre și a înjunghià naționalitatea în Italia și în Polonia; cele-lalte State ale Germanieĭ își perdurà una după alta tóte libertățile locale; în Franța Napoleon al III-lea moștenì iarăși Republica, ce republicaniĭ o înecaserà în sângele lor, și Turcia fù amenințată a devenì prada acelora, cu ajutorul cărora sperase a cucerì Principatele Dunărene în 48. Unde aveà să se poprésckă acest cataclism al libertăților Europeĭ, nimenì nu o puteà spune. Ceĭ maĭ tarĭ își întorceaŭ căutătura lor, ca să nu dispere de sórta omenirii. Nu dóră că după acest naufragiŭ al libertății nu maĭ rĕmase Europeĭ încă o bună sumă din libertățile, din instituțiunile, din principiile ce inaugură revoluțiunea de la 48, pentru ca să se constate că chiar într'acea *catas-*

No. 22. 1859. Ian. 13—29

trofă lumea a făcut un mare pas înainte. Într'adevĕr, de nu ne-ar fi rĕmas alt progres decât acela că bĕtrînele dinastiĭ aŭ renunțat la ridicula pretențiune a dreptuluĭ divin, ca să nu maĭ caute rézimul lor decât în unele interese materiale ale poporațiunilor și în afecțiunea armatelor, tot ar fi de ajuns, căcĭ deși în noua lor politică pot găsi un mijloc de împuternicire pentru present, ea duce însă de sigur pe popóre la definitiva lor emancipare.

Piétra care încheià bolta edificiuluĭ reacțiunĭĭ, ce acum domnià în tótă Europa, erà Napoleon III, Împĕratul Francezilor. Regele Bavarieĭ ḑiceà unuĭ amic al meŭ, vorbind de Napoleon III: „Dumneḑeŭ să-ĭ păstreze ḑilele, căcĭ de la dînsul depinde siguranța Europeĭ", adecă a reacțiunĭĭ. Și un boier român ḑiceà în presența mea la Paris, fiuluĭ sĕŭ, care cam cârtià contra politiceĭ de atuncĭ a Împĕratuluĭ: „Tacĭ, copilul meŭ, și du-te la biserică de-ĭ aprinde o lumînare, căcĭ dînsul și numaĭ dînsul ne-a scăpat și ne apĕră de revoluțiunea de la 48". Să nu credem însă că aparițiunea Imperiuluĭ napoleonian, condemnat de Sf. Alianță, nu deștepta grije în inimile Regilor și Împĕraților, însă el erà, ḑiceaŭ eĭ, un rĕŭ trebuincios. Și apoĭ, maĭ adăogaŭ eĭ, Napoleon III nu erà căpitan, ca cel-lalt. Acesta nu-și dobîndise cariera pe câmpul de luptă, și acestea și alte asemenea considerărĭ îĭ liniștiaŭ și-ĭ făceaŭ să dórmă ușor.

Ast-fel staŭ lucrurile când la 1853 Împĕratul Nicolae, printr'o lovitură strașnică, strică dulcele somn al Domnilor și Împĕraților, carĭ îșĭ așternuseră paturile pe baionetele soldaților și pe umeriĭ celor ce-și reduc tóte trebuințele lor la trebuințele materiale din tóte ḑilele.

Cuprinderea Principatelor Române într'un timp de o pace generală, fu o lovire îndrăsnéță ce ameți Europa. Erà ea óre făcută în înțelegere cu Puterile cele marĭ ale Europeĭ care aŭ hotărît să împartă Turcia? Saŭ reacțiunea, simțindu-se acum destul de tare, formase o coaliție și luase acest mod cotiș ca să ajungă la un răsboiŭ contra Imperiuluĭ francez, care deși sub o formă monarchică, personifica însă revoluțiunea, adecă suveranitatea poporuluĭ?

Acestea sunt întrebările ce-și făceà lumea, fără ca să se gândéscă că o coaliție contra luĭ Napoleon III ar fi fost o aberație din partea Potentaților Europeĭ. Într'adevĕr, rolurile eraŭ acum cu totul schimbate: la 1814, Napoleon I apĕsà Europa și adversariĭ sĕĭ putuseră s'o cheme la libertate, pe când la 1853, alesul

sufragiului universal, representantul suveranității naționale, puteà la rîndul sĕŭ, să rĕscóle popórele contra apĕsătorilor lor, contra celora a cărora putere îșĭ are sorgintea în dreptul divin.

Napoleon în sfîrșit trase sabia și, împreună cu Englitera și maĭ în urmă cu Piemontul, înfrînse și smerì puterea Rusieĭ pe tărîmul sĕŭ propriŭ.

Intr'acest răsboiŭ, Împĕratul Napoleon se alià cu opiniunea publică europeană, o declară Regina lumiĭ și se puse sub auspiciile eĭ. Care eraŭ intențiunile și dispositiunile luĭ Napoleon înaintea acestuĭ răsboiŭ? Lumea nu le cunósce și n'ar puté face decât ipotese. Ceea-ce scim este că acest răsboiŭ deschide o epocă nouĕ Împĕratuluĭ Napoleon. El nu maĭ este parvenitul ce rîvnesce un loc în cercul bĕtrînelor dinastiĭ, el îșĭ aduce aminte că este representantul suveranității naționale, s'arată mândru și caută să fie demn de dînsa. Cestiunea română avù onórea de a fi cea d'întâiŭ în care Împĕratul Napoleon, deși cu multă circumspecțiune, îșĭ făcù profesiunea sa de credință în favórea naționalităților.

Când Napoleon III îșĭ poprì de-odată mersul sĕŭ triumfător și dete pacea Rusieĭ, chiar cu displăcerea Engliterei, mânile popórelor cotropite căduseră iarășĭ subt greutatea lanțurilor ce le uitaseră un minut, electrisate de bubuitul tunurilor din Crimeea; iar Suveraniĭ putuseră resuflà și se mișcà din noŭ, după o spaimă ce nu ținù maĭ puțin de douĭ anĭ. Bucuria fu mare în lumea oficială a Europeĭ: Suveraniĭ și representanțiĭ lor n'aveaŭ decât bine-cuvîntărĭ, laude și mîglisirĭ pentru Împĕratul Napoleon III. El eclipsă memoria Împĕratuluĭ Nicolae și devenì adevĕratul stîlp al edificiuluĭ politic european, protectorul în sfîrșit al tratatelor de la 1815.

Culcați-vĕ și vĕ odihniți pré fericiți Iroḍĭ, mormîntul este sigilat, sabia mareluĭ Napoleon îl păzesce și Christ nu va maĭ învià!

III.

Cine este căpitanul care ca un alt Bonaparte trece în Italia în capul uneĭ armate francese, și asupra căruia lumea întrégă, oprindu-șĭ resuflarea, îșĭ are ațintațĭ ochiĭ? Este el óre moștenitorul luĭ napoleon, cel mare, care merge să resbune pe fundatorul dinastieĭ napoleoniane detronat și ultragiat chiar în temnița luĭ? Nu, una din puterile contra căreia aveà maĭ mult a-șĭ rĕsbună, adecă Englitera, este acum frate de arme al moștenitoruluĭ mareluĭ

No. 22. 1859. Ian. 13–29.

Impĕrat. Apoĭ moderaţiunea luĭ Napoleon III cu ocasiunea rĕsboiuluĭ din Crimeea şi pacea dată gratis Rusieĭ, nu eraŭ destule garanţiĭ că *Imperiul este pacea*, adecă cu nicĭ un spirit de rĕsbunare şi cu nicĭ o tradiţiune?

Deşi la anul 1859 Impĕratul Napoleon III expusese părerea sa de rĕŭ că relaţiunile Guvernuluĭ sĕŭ cu al Împĕratuluĭ Austrieĭ nu eraŭ aşà de bune ca în trecut, dar tot de-o-dată declară că simţimintele sale eraŭ tot aceleaşĭ şi pentru *cavalerescul Împĕrat*, cum îl numise altă dată?

Negreşit Italia se svîrcolià tare sub mâna împilărĭĭ. Piemontul se înarma cu sgomot şi comitele Cavour ameninţà, dar Impĕratul Napoleon n'aruncase Europeĭ capul luĭ Orsini, ca să-ĭ ḑică: *ce este comun între mine şi acel popor?*

Ce căutà dar pacificul Impĕrat în câmpiele Lombardieĭ? Căcĭ este el, el însuşĭ, Napoleon III, care, pe urmele unchiuluĭ sĕŭ, străbate în Italia în capul uneĭ formidabile armate. Ca să putem însă pătrunde maĭ bine intenţiunile şi politica Împĕratuluĭ Francesilor şi chiar înţelege actele sale, ce se par adesea contradictorĭĭ, trebue să ne aducem aminte cine este Napoleon III.

Carol-Ludovic-Napoleon Bonaparte, născut la 1808, avù de scutece douĕ purpure din cele ce poporul frances aruncase pe umerĭĭ luĭ Napoleon I. Coaliţiunea Suveranilor de drept divin i le sfîşià la 1816 şi-l aruncă în exil împreună cu tótă familia Bonaparte. Copilul proscris crescù şi se desvoltă la sórele libereĭ Elveţiĭ La 1831 figură în insurecţiunea Italienilor din Romagna. El se luptă contra Austriacilor alăturea cu fratele sĕŭ cel întâiŭ născut, ce căḑù mort lângă dînsul. După ce acéstă încercare de independnţă şi libertate a Italienilor fù sugrumată din noŭ de baionetele Austriacilor, Ludovic-Napoleon venì în Franţa, şi nefiind primit de Guvernul Regeluĭ Ludovic Filip, se întórse în Elveţia, unde primì dreptul de burghes al cantonuluĭ „Thurgovie". (1) La 1834 el priimì de la Guvernul elveţian gradul de căpitan de artilerie, ca unul ce-şĭ urmase studiile în şcóla militară de la „Thun". (2) La 1836 pătrunse în Franţa, făcù o încercare de insu-

(1) La castelul Arenenberg, din cantonul Thurgovie, pe malul laculuĭ Constanţa, locuise de la 1824 Regina Hortensa împreună cu fiul sĕŭ, Carol-Napoleon (Nota edit.)

(2) În cantonul Berneĭ, pe Aar. (Nota edit.)

recțiune la Strasbourg unde fù prins și trimis de Ludovic Filip în America. De acolo se întórse în Elveția, de unde Lodovic Filip cerù depărtarea luĭ. Elveția refuză și un conflict erà iminent. Ludovic-Napoleon îl încongiură trecênd în Englitera. La 1840 se întórse în Franța, unde încercă la Boulogne o nouĕ insurecțiune; fù prins și condemnat de Curtea Pairilor la temniță pe viétă. După șése anĭ de închisóre în fortăréța de la Ham (1), scăpă și trecù iarășĭ în Englitera. După revoluțiunea de la 1848 trecù în Franța, unde nu fù bine primit de partida republicană, și fu silit a se întórce iarășĭ în Englitera; dar ales de a doua óră, de maĭ multe departamente, deputat la Constituantă, fu admis. După aceea fu ales Președinte al Republiceĭ. Ajunse în sfîrșit la Împĕrăție după o luptă destul de fierbinte cu partida republicană. Napoleon III avù cu dînsul, într'acéstă luptă, cea maĭ mare parte din popor, căruia îĭ fu maĭ lesne a personificà revoluțiunea, principiile cele nouĕ, într'un om ce ĭ aduceà aminte suveniriĭ de glorie și de mărire națională, decât în Republică ce erà ce-và abstract pentru dînsul. Într'adevĕr, Republica, care este libertatea ca fie-care cetățén să se pótă gândi el însușĭ la interesele și binele public și să iea parte de-adreptul la trebile Statuluĭ, este lucru firesc să fie maĭ mult prețuită de clasele a căror inteligență este desvoltată, pe când Imperiul care nu este alt-cevà decât ca unul să se gândéscă și să facă pentru toțĭ, să fie maĭ simțit de clasele inculte, cu singura însă condițiune ca Impĕratul, orĭ-care ar fi, să facă, și să facă bine.

No. 22. 1859. Ian. 13—29.

Așà Napoleon III, smuls după treptele Tronuluĭ, ce poporul ridicase unchiuluĭ sĕŭ, și asvîrlit în pulberea căilor exiluluĭ, de Suveraniĭ apĕrătorĭ aĭ dreptuluĭ divin, nu-șĭ puteà pune speranța de cât iarășĭ în triumful principiuluĭ ce ridicase familia luĭ la Împĕrăție, adecă suveranitatea poporuluĭ.

Maică-sa, femeie de un mare bun simț politic, pătrunse acéstă posițiune, și în loc să-șĭ plimbe copiiĭ pe la Curțile Suveranilor cu care rĕmăsese în relațiune de rudenie, saŭ să rătăcéscă prin America, cum făceaŭ ceĭ-lalțĭ membri aĭ familieĭ Bonaparte, se așeză lângă Franța, în Elveția, singurul representant al suveranităților poporuluĭ pe continent. Acolo Napoleon III fù crescut în simțimintele ce-ĭ daŭ drept de-a maĭ sperà la moștenirea unchiuluĭ sĕŭ, și fu familiarisat cu tóte ideile cele marĭ ce frămîntaŭ Europa și

(1) Castelul Ham, în dep. Somme, renumit prin prisonieriĭ politicĭ, carĭ aŭ fost închișĭ într'însul. Napoleon stete acì de la 1840 până 1846, când evadă, travestindu-se în hainele unuĭ lucrător. (Nota edit.)

No. 22. 1859. Ian. 13—29.

de la care lumea aşteptă regenerarea sa, şi al cărora triumf puté da o Dictatură şi chiar un Tron unuĭ Bonaparte.

Napoleon III avù destulă valóre proprie ca tótă viéţa luĭ să nu fie jocul tuturor vînturilor ce suflaŭ după întîmplare, ci o consecinţă a acestor douĕ principiĭ ce-şĭ aveaŭ sorgintea, unul în nascere şi cel-lalt în educaţiune, adecă purpura şi suveranitatea poporuluĭ. Dic o consecinţă a amândurora, căcĭ să nu credem că suveranitatea poporuluĭ fu pentru Napoleon III numaĭ un mijloc ca să câştige sceptrul, ci o credinţă pentru care îşĭ expuse viéţa în Romagna la 1831 şi pe care o repeţi ca un creḑ la tóte împrejurările ce-l siliră să ieà cuvîntul. Ast-fel în capul celeĭ d'întâiŭ scrierĭ ce eşi din pana sa, adecă *Reveriile Politice* (1) puse aceste cuvinte ale luĭ Montesquieu: „Poporul care are puterea suverană trebue să facă prin „*el însuşi tot ce póte face*, şi ceea ce nu póte face bine, trebue să „facă prin miniştriĭ sĕi". În rĕspunsul ce-l dede Preşedinteluĭ Guvernuluĭ de la Berna, când fu numit căpitan, se vĕd cuvintele următóre: „sunt mândru că mĕ numĕr printre apĕrătoriĭ unuĭ Stat, „în care suveranitatea poporuluĭ este recunoscută ca basă a consti- „tuţiuniĭ, şi unde fie-care cetăţean este gata a se sacrificà pentru „libertatea şi independenţa ţĕriĭ sale". În cuvîntul ce ţinu la Camera Pairilor, unde fù judecat pentru conspiraţiunea de la Boulogne, ḑiceà: „Naţiunea n'a revocat nicĭ odată acest mare act al suvera- „nităţiĭ sale şi Împĕratul Napoleon I a ḑis: tot ce a fost făcut „fără dînsa este nelegitim". „De aceea, păziţi-vĕ d'a crede că, lă- „sându mĕ să mĕ conduc mişcat de ambiţiunĭ personale, am voit „să încerc o restaurare imperială. Am fost format de lecţiunĭ maĭ „înalte şi am trăit în faţa unor exemple maĭ nobile".

Într'o epistolă adresată din temniţa de la Ham redactoruluĭ jurnaluluĭ din Loiret, ḑice: „Născut dintr'o familie care a fost da- „tóre ridicarea eĭ sufragiuluĭ naţiuniĭ, mĭ-aş desminţi originea, na- „tura mea, dacă n'aşĭ admite suveranitatea poporuluĭ ca basă „fundamentală a orĭ-căreĭ organisaţiunĭ politice".

În proectul sĕŭ de Constituţiune ḑice: „Suveranitatea reşéde „în popor; ea este una, nedespărţită, neprescriptibilă şi nealiena- „bilă. Poporul are în tot-deauna dreptul, de-a revedeà, de-a reformà „şi de-a schimbà Constituţiunea sa. O generaţiune nu póte să supună „la legile sale generaţiunile viitóre".

(1) „Rêveries politiques, suivies d'un projet de Constitution". 1832. (Nota edit.)

No. 22. 1859. Ian. 13—29.

În Considerațiunile sale asupra Elveției dice: (1) „Fericit poporul „care, prin energia luĭ, a sciut să scuture jugul străin! Fericit „poporul care póte el însuși să-șĭ deà legĭ! Onóre luĭ când, adu- „cêndu-șĭ aminte de antica sa sclavie, îĭ este milă de relele ce „a suferit odinióră, și-și întinde o mână ajutătóre victimelor perse- „cuțiunilor străine".

Vorbind de Napoleon I dice: „O să mĕ întrebe însă, când erà „să înceteze acea stare provisorie? La stricarea Rușilor, la scăderea „sistemuluĭ englez. Daca ar fi fost biruitor Napoleon I, s'ar fi vĕdut „ducatul Varșovieĭ schimbându-se în naționalitatea Polonieĭ, West- „falia schimbându-se în naționalitate italiană. În Franța, un regim „liberal ar fi luat locul unuĭ regim dictatorial; pretutindenĭ sta- „bilitate, libertate, independență, *în loc de naționalități nedepline*".

Aș putea să umplu maĭ multe paginĭ de ḑiar cu citațiunĭ din scrierile luĭ Napoleon III, prin care aduce omagiŭ suveranității poporuluĭ. Dar este ce-và maĭ mult decât cuvintele ce el le ḑise și le scrise; este viéța luĭ întrégă de când s'arată pentru întâia dată pe scena politică, voesc să ḑic, în tabăra poporuluĭ Romagneĭ ce se luptà contra Papiĭ și a aliaților sĕĭ austriacĭ și până ajunge la Imperiŭ. Într'adevĕr, în tot acest interval nu-l putem surprinde o singură dată în relațiunĭ cu Suveraniĭ, cu Potentațiĭ Europeĭ. Democrațiĭ sunt confrațiĭ sĕĭ, conspirațiunile, întemnițările și exilul sunt locurile sale de petrecere, pe carĭ nu voesce să le părăséscă nicĭ pentru un Regat ce Regina Portugalieĭ îĭ oferì la 1835, împreună cu mâna sa. Acéstă fidelitate ce păstră democrațieĭ, suveranității poporuluĭ, și pe care o preferì chiar uneĭ june regine, îĭ aduse noroc. Ea îl rĕsplătì cu îmbelșugare dându-ĭ un Imperiŭ, căcĭ cum vĕdurăm, sufragiul universal aduse pe Ludovic Napoleon la Președinție și de acì la Imperiŭ.

Ludovic-Napoleon Împĕrat, puteà el óre să se metamorfoseze, puteà el să devie altul decât ce-l făcuse educațiunea, restriștea, suferințele și triumful chiar? Nu. Dar chiar de ar fi voit, chiar dacă ar fi putut, este óre în interesul conservăriĭ Imperiuluĭ sĕŭ ca să părăséscă dreptul suveranității popórelor și principiile cele marĭ cărora se închinase până aci? Iarăși nu. Împĕrăția napoleoniană ce-și aveà sorgintea în suveranitatea poporuluĭ, nu póte să-și caute rézimul, conservarea decât într'acest principiŭ, căcĭ fusese răsturnat de dreptul divin și dobândì restaurarea iarăși prin su-

(1) „Considérations politiques et militaires sur la Suisse". 1833. (Nota edit).

No. 22. 1859. Ian. 13—29

veranitatea poporuluĭ. Napoleon III are experiența unchiuluĭ sĕŭ, care, fiind-că violase suveranitatea poporuluĭ la națiunile străine, își perdù Tronul. Aceeași greșélă ar aduce negreșit acelaș resultat; căcĭ maĭ curînd saŭ maĭ târdiŭ, principiul contrariŭ, acela al dreptuluĭ divin, deși astădĭ deghisat, are de sigur să-l atace și până atuncĭ are să-l sape.

Pe când Ludovic—Napoleon erà Președinte al Republiceĭ și ministriĭ sĕĭ lucraŭ cu o mare activitate să dĕrîme Republica în favórea Orleaniștilor, dînsul în tóte consiliile ce președeà și unde se hotăraŭ aceste măsurĭ, tăià cu fórfecile ómenĭ de hârtie, ca un om care nu se gândià la nimic, adormindu-ĭ ast-fel, până când într'o dĭ făcù lovitura de Stat ce-ĭ dete Împĕrăția. Tot ast-fel, când ajunse Împĕrat, tot cu aceeași dibăcie se jucă cu Suveraniĭ Europeĭ, făcêndu-ĭ să créză că este sentinela Sfinteĭ Alianțe și că n'aŭ decât să se culce și să dórmă somn ușor.

Dar Napoleon III n'aveà numaĭ acest adversar a combate, ci un altul și maĭ primejdios de cât cel d'întâiŭ, căcĭ acesta erà acĭ, în fața luĭ, lipit cóstă în cóstă cu dînsul și care își trăgeà puterea de la aceeași sorginte cu Imperiul. Am numit pe partisaniĭ Republiceĭ,—Republica, ce este o formulă și maĭ înaltă a democrațieĭ poporuluĭ decât Imperiul chiar, așezat pe sufragiul universal.

Avantagiul ce Napoleon III avusese asupra republicanilor îl datorà în parte suvenirilor poporuluĭ de puterea Franțeĭ în timpul imperiuluĭ. Numele de Bonaparte erà pentru popor sinonim cu acela de eroĭ, și-l numì Dictator, cu credința că el va puté și va voì a realisà dorințele sale. Una din aceste dorințe, și din cele maĭ simțite, erà emanciparea națiunilor cucerite. Italia, Polonia, Ungaria și, în timpul din urmă, România eraŭ la ordinea ḑileĭ, eraŭ scrise pe drapelul poporuluĭ frances. In glótă ideile pătrund sub formă de simțimînt, și atuncĭ ieaŭ o energie, o putere contra căreia nimica nu resistă. Ast-fel, când societatea europeană chreștină erà amenințată de mahometanism, tóte popórele se puseră în mișcare, împinse nu de ideea pericoluluĭ ce-ĭ așteptà, ci de simțimîntul de a liberà mormîntul luĭ Christ și pe poporațiunile asiatice ce-l adoraŭ. Tot asemenea și astădĭ, când solidaritatea sorțiĭ tuturor națiunilor este un ce care nu maĭ sufere discuțiune, când este dovedit că siguranța Franțeĭ nu se póte dobândì decât cu singura condițiune ca Europa întrégă să se reorganiseze după principiul suveranităței naționilor, poporul frances este frămîntat nu

de aceste ideĭ, ci de un simțimînt care corespunde lor, adecă de simțimîntul suferințelor națiunilor cucerite și a cărora emancipare o voesce cu stăruință. No. 22. 1859. Ian. 13—29.

A nu rĕspunde la acéstă dorință a poporuluĭ frances ar fi a se declară că nu este la înălțimea misiuniĭ sale, că nu este eroul ce poporul a căutat sub acest nume al luĭ Bonaparte

Napoleon III aveà dar un îndoit mobil, un îndoit scop: acela de a face să triumfe suveranitatea poporală și de a întări prin acest triumf Tronul sĕŭ, adecă a omorî principiul dreptuluĭ divin și a aruncà dincolo de secolĭ triumful principiuluĭ republican.

Putem dar sfîrși astădĭ afirmând că emanciparea popórelor este o fatalitate lipită de Napoleon III. Numaĭ ca eroŭ al acesteĭ emancipărĭ póte triumfà până în capĕt contra tuturor pericolelor ce-l înconjóră.

IV.

O să cârtéscă póte unĭĭ că m'am servit de un prolog așà de lung pentru un subiect ce o să umple abià un articol. Scuza mea este că faptele ce se petrecură în anul 1859 sunt resultatul, productul uneĭ elaborărĭ ce fu lungă ca și viéța popórelor europene. Vălul de plumb, ce a fost aruncat peste România până în timpul din urmă, a acoperit publiculuĭ nostru lupta ce susține libertatea contra despotismuluĭ, și acest public nu este în genere pregătit ca să înțelégă tot ce se petrece astădĭ sub ochiĭ luĭ. Plecênd de acĭ, téma nóstră este maĭ mult că am trecut prea repede peste lucrurĭ așà de marĭ și de complicate și că n'am făcut mențiune de alte fapte tot atât de importante, ca și cele ce am însemnat. Cu tóte acestea sperăm că puținul, ce puturăm ḑice, va fi de ajuns ca să arunce o lumină, de și palidă, pe adevĕrata față a întîmplărilor din anul 1859 și a celor ce aŭ să succédă acelora.

„Da, în numele libertățiĭ, Suveranĭĭ detronară pe Napoleon. Vic„toria lor, însă nu fu maĭ puțin triumful sistemuluĭ aristocratic „asupra partideĭ democratice, al legitimităților (dreptuluĭ divin) asu„pra Suveranilor popórelor, al privilegiilor și a apĕsărĭĭ asupra „egalităților și a independenței. 1815 a fost pentru Elveția, ca pen„tru cele-lalte popóre, o reacțiune desfrînată (1)".

(1) *Considerărĭ politice și militare asupra Elveției.* L. Napoleon Bonaparte 1833.

No. 22. 1859. Ian. 13—29.

Napoleon al III-lea, privind starea Europeĭ din acest punt de vedere, petrecù tótă viéţa sa conspirând contra ordineĭ de lucruri ce se întemeiase la 1815. Ajungênd la Imperiŭ, nu puteà să părăséscă felul sĕŭ de a diplomatisà. Nu puteà, nu numaĭ fiind-că obiceiul se face a doua natură, ci încă fiind-că posiţiunea luĭ de cap încoronat şi tot de-odată representant al suveranităţiĭ naţionale, al democraţieĭ, nu-l ertà să aibă o politică care de la început să pótă fi expusă la lumina sóreluĭ, cum la 1792 a făcut-o revoluţiunea cea mare, saŭ cum ar fi putut-o face Guvernul provisoriŭ de la 24 Februarie 1848, şi cum o face astădĭ Papa, representantul curat al dreptuluĭ divin. Napoleon al III-lea singur o mărturisesce vorbind de politica unchiuluĭ sĕŭ, Napoleon I:

„Pretutindeni a instalat Guvernăminte de transiţiune între „ideile cele vechĭ şi cele nouĕ. Pretutindeni se póte vedé în ceea-ce „a stabilit douĕ elemente osebite: o basă provisoriă cu aparenţele „stabilităţiĭ. *Provisoriă*, fiind-că simţià că Europa *voesce a fi re-*„*generată; cu aparenţele stabilităţiĭ, spre a amăgì pe inimicii sĕĭ* „asupra marilor sale proiecte, şi ca să nu-l acuse de a tinde la „Imperiul lumiĭ. *Cu acest scop puse o diademă imperială pe laurii* „*sĕĭ republicanì.*“

Dacă posiţiunea luĭ Napoleon I erà ast-fel încât trebuià să conspire ca Împĕrat, cu atât maĭ mult trebuià să conspire Napoleon al III-lea suindu-se pe Tronul unchiuluĭ sĕŭ; căcĭ el aveà să conteze de astă-dată nu numaĭ cu Suveraniĭ, dar cu un adversar, ce erà copil încă în timpul întâiuluĭ Imperiŭ şi care aveà acum 60 de anĭ maĭ mult, voiesc a ḑice cu partida republicană, care împreună cu cea socialistă face o legiune formidabilă.

Dacă la 1852 Împĕratul Napoleon al III-lea ar fi ridicat stindardul suveranităţiĭ popórelor şi ar fi trecut Alpiĭ, fără îndoială erà să 'ntîmpine în mersul sĕŭ coaliţiunea tuturor Suveranilor Europeĭ. La coaliţiunea Potentaţilor, Napoleon al III-lea nu puté să rĕspundă decât cu rĕscularea tuturor popórelor, adecă cu revoluţiunea. Şi Napoleon nu dase nicĭ o garanţie revoluţiuniĭ ca să-l prefere partideĭ republicane. Napoleon dar aşteptă şi profită de ocasiunea ce i-o dete Împĕratul Nicolae la 1853. Nimenĭ nu póte negà, şi Cabinetul Petersburguluĭ a afirmat-o în plîngerĭ amare, că Napoleon puté să cruţe răsboiul Crimeeĭ, şi că de n'a făcut-o, este că n'a voit-o. In adevĕr, o demonstrare energică ar fi poprit pe Rusia de astă-dată, ca şi de alte multe-orĭ, de a face un pas spre

Constantinopole. Şi dacă acésta nu erà destul pentru Englitera, care este amenințată de Rusia în posesiunile sale din India, pentru Monarhia Franței însă erà de ajuns, dacă acéstă Monarhie voià să rĕmâie în tradițiunile cele vechĭ, dacă nu credeà că este o cestiune de viéță pentru Imperiŭ a schimbà fața Europeĭ după chipul şi aseměnarea Franței de astădĭ. No. 22. 1859. Ian. 13—29.

A începe lupta emancipărĭĭ popórelor în Orient, unde cestiunea naționalităților nu erà complicată nicĭ cu cea socială, nicĭ măcar cu aceea a formeĭ Guvernuluĭ, acolo unde Franța nu puteà fi bănuită de intențiunĭ de a se întinde, fu o ideiă ce surîse negreşit luĭ Napoleon al III-lea, şi pe care o îmbrățişà cu căldură. Ideia erà fericită şi de cea maĭ mare dibăcie politică. Din nenorocire însă, eroul întreprinderiĭ nu cunosceà nicĭ de cum elementele ce trebuià să misce pentru isbutirea causeĭ ce drapelul sĕŭ representa. O broşură, ce s'a publicat în urma răsboiuluĭ, şi al căreia autor lumea a dis că este Principele Napoleon, mărturisià că la sosirea armateĭ aliate pe țĕrmurĭĭ Crimeeĭ, generalĭĭ n'aveaŭ o ideie nicĭ măcar de puntele unde aveaŭ să debarce. Aşà dar Napoleon în Orient se aflà într'o lume atât de străină încât erà peste putință, nu s'o mânuiască, dar chiar s'o înțelégă. Tot ast-fel şi poporațiunile din Orient nu înțeleseră nicĭ de cum pe salvatorul lor. În loc să-l ajute, să conspire pentru dînsul, să sbóre înainte-ĭ, să-l compromită, ca să dicem ast-fel, prin sculările lor, să aducă în sfîrşit lucrurile aşà încât Napoleon să pótă dice Europeĭ că fără voia luĭ răsboiul a luat caracterul unuĭ răsboiŭ de naționalităță şi că tot ce póte face este să-l modereze, să-l poprésca de a deveni revoluționar, (căcĭ să ne aducem aminte că rolul luĭ este de a emancipà poporul avênd aerul de a scăpà pe Suveranĭ, de a realizà principiele revoluțiuniĭ avênd aerul de a le combate din tóte puterile sale), în loc, dic, de a face tóte acestea, popórele rĕmaseră în nemişcare, ca paralisate de lungul sclavagiŭ sub care zăcuseră deatâta lung timp. Ast-fel furà privite, de nu póte de Împĕratul, dar cel puțin de locotenenții sĕĭ, din carĭ unul îmĭ dicеà după întórcerea sa; „Orientul este ca nisce vechĭ ferărĭĭ bune numaĭ de vîndut", servindu-se ast-fel de expresiunea luĭ Catone cel vechiŭ. Singurĭ Grecĭĭ deteră semn de viéță, însă fără timp, într'un mod intempestiv şi oştile aliaților, ast-fel încât Napoleon nu puté face alt-fel decât de a-ĭ condemnà, cu tóte acestea, eĭ aŭ câştigat în opiniunea Impĕratuluĭ, şi după răsboiŭ le-a arĕtat multă simpatie

No. 22. 1859. Ian. 13—29.

și solicitudine, deși nu s'a înfățișat până acum vre-o ocasiune importantă.

Când dar Napoleon se încredință că s'a rătăcit apucând drumul Orientuluĭ, îndată ce onórea îĭ permise, dete pace Rusieĭ, expunêndu-se chiar de a-și înstrăina amiciția aliateĭ sale. Englitera, care urmărià o altă ideie decât Napoleon în răsboiul Crimeeĭ, nu puteà înțelege pacea după atâtea sacrificiĭ și cu așà puține resultate și rĕmase nemîngăiată vĕdênd că-ĭ scapă prada maĭ neclintită. Popórele împărtășiaŭ indignarea Englesilor, iar Suveraniĭ cântară în cor înțelepciunea și moderarea luĭ Napoleon III, și Tuileriile deveniră locul de întîlnire al membrilor dinastiilor Europeane.

Spiritele însă cele maĭ agere putură să găséscă din repedĭciunea, cu care Napoleon părăsì o partidă ce cos'à pe Franța atât de mult, că nu puteà fi decât o schimbare de front, cum se dice în termenĭ de strategie. Vre-o câte-và cuvinte rostite în Congres, în favórea Italieĭ, relațiunile comiteluĭ Cavour cu Împĕratul eraŭ nisce semnale ce trădaŭ intențiunile Împĕratuluĭ. Manini, fostul dictator al Veneției, fu cel d'întâiŭ din republicaniĭ italienĭ ce înțelese pe Napoleon și se puse cu Francesiĭ sub stindardul luĭ.

In Italia Napoleon erà în pămînt de cunoscințe, citia într'însa, ca într'o carte deschisă; lucruri și ómenĭ, tot îĭ erà cunoscut. Acì conspirase, acì pentru întâia óră înfruntase focul răsboiuluĭ acì fusese întemnițat cu ceĭ maĭ de căpetenie dintre luptătoriĭ naționalității italiane. Cunosceà tóte córdele de atins, tóte pârghiile de ridicat. Apoĭ acì, suntem datorĭ a o repetì compatrioților noștri, n'aveà trebuință să vorbéscă; o căutătură, un semn, o simplă silabă, erà destul ca să fie înțeles. Și erà și firesc ca o națiune ce conspirà de secolĭ, să înțelégă tot și să scie cum să devină legiunea inteligentă a unuĭ conspirator încoronat.

De la 1856 până la 1859, Italia se pregătì cu o energie, o bărbăție, o stăruință ce de multe orĭ eraŭ luate drept nebunie de înțelepțiĭ oficialĭ, maĭ cu osebire în ocasiunĭ ca acelea când Napoleon le aruncă capul luĭ Orsini. Însă pentru ómeniĭ în adevĕr inteligențĭ, capul luĭ Orsini erà explicat prin publicarea epistoleĭ luĭ către Împĕratul, prin care-ĭ încredință emanciparea patrieĭ luĭ. Publicarea acesteĭ epistole erà un legămînt de onóre de a îndeplini voința pacienteluĭ.

În sfîrșit anul 1859 sună în cursul eternității, și el va răsunà în memoria omenirii pe cât timp ea va avé cunoscință de viéța

sa morală și intelectuală. Abiă lumina ḑileĭ anuluĭ noŭ se revĕr- No. 22. 1859. Ian. 13—29
sase peste Europa și Împĕratul Napoleon, prin cuvintele sale către d-l de Hübner, (1) ambasadorul Austrieĭ, ridică un mic colț al vĕluluĭ ce acoperià acest an. Peste patru lunĭ îl sfîșiă de tot cu vîrful săbieĭ. Atuncĭ îl vĕḑură toțĭ în tótă splendórea luĭ; el avé înscris în cap liberarea Italieĭ până în Adriatica. Fie-care popor n'aveà decât să întórcă fila ca să vaḑă și emanciparea sa. Și de ce nu? Cestiunea italiană, care erà complicată cu cea papală adecă cu cea catolică, erà una din cele maĭ grele. Dacă ea puteà să iea o soluțiune, cu atât maĭ lesne cele-lalte! Cu tóte acestea și de-astă dată tot popórele Europeĭ orientale fură cele carĭ prin apatia lor compromiseră desăvîrșita emancipare a societățiĭ europene. Ele așteptară decret împĕrătesc ca să le aducă aminte *datoria lor*. Acésta îmĭ amintesce cuvintele unuĭ om de Stat din Franța, pe care consultându-l ce ar trebui să facem în împrejurările în care ne aflam atuncĭ, îmĭ respunse: „D-le, noĭ am făcut maĭ mult decât trebuia pentru Ro- „mânia, fără să consultăm pe nimenĭ, și d-strĕ Românĭĭ nu scițĭ „ce să facețĭ pentru dînsa?“ Câtă indignare trebue să fi simțit bietul om ca să să uite până acolo încât să-ĭ scape asemenea cuvinte, luĭ care cu puțin înainte îmĭ ḑiceà: „Ce vreĭ, noĭ diplomațiĭ „suntem plătițĭ ca să nu spunem intențiunile Guvernuluĭ nostru“. Un singur popor părŭ că se deșteptă la sgomotul tunurilor de la Magenta și Solferino, poporul maghiar, dar n'a fost decât o ilusiune și nu vĕḑurăm decât pe representanțiĭ sĕĭ din emigrațiune punênd pene la căciulă și pornind cu mare pompă spre Împĕratul, ca să-ĭ cĕră decret de resculare și negreșit și ce-vă gendarmĭ francesĭ ca să îmbărbăteze pe compatrioțiĭ lor. O, divină Grecie și tu și maĭ sublimă Italie, voĭ légănul libertățiĭ lumiĭ, voĭ, aĭ cărora fiĭ, chiar sub jugul sclavieĭ celeĭ maĭ barbare, n'aŭ încetat o ḑi măcar de-a fi soldațiĭ libertățiĭ, cu ce decreturĭ, cu ce ajutóre, v'ațĭ sculat și rĕsculat de-o mie de orĭ până ce în sfîrșit ațĭ dobândit viéța ce vi se cuvenià, adecă libertatea! Dacă la 49 Constituanta de la Roma, împreună cu generalul sĕŭ Garibaldi, ascultă, nu sfaturile, ci amenințările, ce ḑic amenințările, gurile tunurilor francese și abdică ea singură suveranitatea Italieĭ în favórea Papeĭ; și dacă toțĭ Italienĭĭ ar fi stat de

(1) *Baronul de Hübner*, diplomat austriac (1811—1892); ministru plenipotențiar în Franța (1849—1859); fu unul dintre semnatariĭ Congresuluĭ din Paris. (Nota Edit.)

No. 22. 1859. I. n. 13—29.

atuncĭ şi până astădĭ smeriţĭ sub toiagul apostolicesc, încât Romagna să nu maĭ fi avut trebuinţă de-o ocupaţiune austriacă şi francesă, încât Italia să nu maĭ fi fost un subiect de grije pentru Europa, ar fi avut óre astădĭ Napoleon ocasiunea de a o emancipà? Afară de Italienĭ dar, nimenĭ nu rĕspunse apeluluĭ ce se făcù prin gura miilor de tunurĭ. După biruinţa de la Solferino starea Europeĭ erà în chipul următor: de o parte Franţa cu nordul Italieĭ numaĭ, de cea-laltă Austria, ciuntită numaĭ de Lombardia şi îndărătu-ĭ Germania armând, murmurând şi gata a trage sabia pentru dînsa, Englitera într'o neutralitate ostilă şi Rusia cu o amicie echivocă. Napoleon într'o asemenea posiţiune încheie pacea care uimì tótă lumea, şi pe ceĭ maĭ mulţĭ îĭ indignă. Întâia impresiune însă trecênd şi vĕdêndu-se conduita ulterióră a Împĕratuluĭ, opiniunea publică se reîntórse iar în favóre-ĭ.

Napoleon încheiând pacea, lăsà Italia în posiţiune de a urmà emanciparea eĭ; băgând sabia în técă declară că, pentru ca s'o ţie trasă, trebuià s'o rézime cu francheţă pe revoluţiune (1). Ce imagine strălucită! El însuşĭ, Napoleon, în capul celeĭ maĭ formidabile armate din lume, mărturisì că nu puteà fi asigurat, nu puteà păşì înainte, decât cu ajutorul revoluţiuniĭ, adecă al mişcărieĭ emancipărieĭ popórelor. Veniţĭ acum Regĭ şi Împĕraţĭ, şi toţĭ representanţiĭ dreptuluĭ divin, avênd chiar pe Papa în capul vostru şi isbiţĭ, dacă vĕ dă mâna, pe aceea fără de care un Napoleon nu póte biruì! Napoleon stipulase la Villafranca reîntórcerea Principilor isgoniţĭ şi pe urmă a mers până a amenińţà pe Italienĭ, de nu vor fi cuminte şi nu vor rechemà pe Principiĭ lor. Italieniĭ stăruiră în sublima lor nebunie, adecă de a nu sminti suveranitatea lor naţională, chiar cu pericolul de a trage asupră-le urgia puterniculuĭ lor protector.

Amenińţările luĭ Napoleon, eraŭ ele adevĕrata expresiune a simţimintelor sale? Puţin ne pasă, destul că ele fură făcute cu multă solemnitate şi că Italieniĭ sciură şi avură curagiul de-a resistà şi a se pregătì; ast-fel încât Napoleon putù ḑice Austrieĭ şi Suveranilor Europeĭ; „am făcut tot ce am putut dar revoluţiunea, „adecă *voinţa unuĭ popor*, este maĭ puternică decât voinţa nóstră „şi ar fi pericol de a nu-ĭ da mulţumire“. Acesta este înţelesul cuvintelor Împĕratuluĭ adresate Austrieĭ şi maĭ cu osebire Papeĭ.

Veniţĭ acum voĭ, cărora Dumneḑeŭ v'a dat înţelepciunea scla-

(1) Cuvîntul Împĕratuluĭ Napoleon către Corpurile Statuluĭ, ḑis la 19 Iulie.

vieĭ, iar nu a libertăţiĭ; voĭ carĭ le ḑiceţĭ că este înţelept să transigă cu consciinţa lor naţională; voĭ carĭ vĕ munciţĭ să-ĭ faceţĭ a crede că puterea drepturilor lor este o ficţiune, este maĭ nimica în faţa puteriĭ materiale a inimicilor Românieĭ, şi că tot ce aŭ să facă maĭ bine este a se pune la adăpostul înţelepciuniĭ şi dibăcieĭ vóstre, şi spuneţi-mĭ unde ar fi fost astăḑĭ Italia, ea care aveà să înfrunte, numaĭ cu puterea drepturilor eĭ, ameninţările Franţeĭ, fulgerile Papeĭ, şi lovirile Austrieĭ şi póte chiar ale Germanieĭ, dacă ar fi avut urgia Dumneḑeiască de a vĕ posedà ca povăţuitoriĭ eĭ! Dar ce ḑic Italia, unde ar fi fost Grecia şi chiar prunca Serbie, care merge cu pas atât de bărbătesc spre independenţă şi mărire naţională! No. 22. 1859. Ian. 13—29.

Până a nu sfîrşi să ne fie iertat a aruncà o căutătură de ochĭ în anul 1860: căcĭ numaĭ aşà putem încheià acest bilanţ. Anul 1859 va rĕmânĕ un punct strălucitor în analele omenirĭĭ, nu numaĭ pentru resultatele ce el a dat, dar maĭ cu osebire pentru consecinţele ce are să tragă după dînsul; consecinţe ale cărora efecte se desemnă de acum, adecă de la începutul anuluĭ 1860, în trăsurĭ ce prevestesc schimbarea feţeĭ Europeĭ întregĭ.

Revoluţiunea cea mare scrise pe drapelul sĕŭ în litere de foc principiul vital al societăţiĭ nouĕ, suveranitatea popórelor, şi declară rĕsboiŭ permanent principiuluĭ opus, principiuluĭ legitimităţiĭ, al dreptuluĭ divin. Lumea însă nu erà destul de pregătită ca el să triumfe de-atuncĭ. Napoleon I contribuì mult prin absolutismul sĕŭ să arunce o confusiune aşà de mare în spiritul societăţiĭ europene, în cât să se rătăcéscă atât de mult până *să se pună sub drapelul trecutuluĭ, cu speranţă că el îĭ va da libertatea.* Republica francesă de la 1848, improvisată în faţa unor împrejurărĭ puţin propice Republiceĭ, n'avù curagiul într'acésta, ca în tóte cele-lalte, să înplânte drapelul independenţeĭ tuturor popórelor europene. O justiţie divină se vede că reservà moştenitoruluĭ aceluia care compromisese maĭ mult acéstă causă, să vie să se lupte pentru triumful eĭ, şi acésta cu ocasiunea emancipărĭĭ naţiuniĭ care avusese maĭ mult drept să se plângă de întâiul Impĕrat. Lucru minunat, ceea-ce tótă lumea ocolià de la revoluţiunea cea mare, adecă a pune cestiunea în tótă simplicitatea eĭ, Papa, representantul cel maĭ adevĕrat, cel maĭ înalt al dreptuluĭ divin, este acela care astăḑĭ, din înălţimea Tronuluĭ Sf. Petru, împlântă stindardul legitimităţiĭ, al absolutismuluĭ, somând pe împĕratul Napoleon să se pro-

No. 22. 1859. Ian. 13—29. nunțe pentru saŭ contra. Termeniĭ somațiuniĭ, adecă aĭ enciclicelĕ, adresate credincioșilor catolicĭ, sunt tarĭ și categoricĭ precum póte judecà orĭ-cine din următórele liniĭ ce trag dintr'acéstă circulară:

«Și între alte lucrurĭ, am făcut cunoscut aceluiașĭ Impĕrat că nu putem abdicà dreptul nostru de suveranitate asupra numitelor provinciĭ ale dominațiunii nóstre pontificale, fără a violà jurămintele solemne carĭ ne légă, fără a atîtà plângerĭ și rĕscóle în cele-lalte State ale nóstre, fără a aduce vătĕmare tuturor catolicilor, *în sfîrșit fără a slăbì drepturile nu numaĭ ale Principilor Italieĭ, carĭ aŭ fost despuiațĭ pe nedrept de domeniurile lor, dar încă ale tuturor Domnitorilor universuluĭ chreștin, carĭ n'ar puté să vadă cu indiferență introducerea unor principiĭ fórte pernicióse*".

Sperăm că Napoleon III va profità de acéstă ocasiune ca să împlânte stindardul suveranității popórelor și ast-fel, fără a fi provocat-o, să devie mântuitorul societățiĭ europene.

Dar, sperăm că Napoleon nu va desertà drapelul ce a servit tótă viéța luĭ, nu se va lepĕdà de credința care a făcut puterea luĭ până astădĭ, și acésta tocmaĭ în minutul când póte s'o facă să triumfe și pe dînsul să se imortaliseze.

Dacă exprimăm acéstă speranță, nu dóră că ne temem că părăsind Napoleon causa emancipărĭĭ popórelor, ea ar fi perdută. Nu, o causă, ce este simțită astădĭ de tóte popórele Europeĭ și aĭ căreia apostolĭ sunt Franța și Italia, nu maĭ póte fi în pericol. Speranța nóstră în Napoleon este maĭ mult un omagiŭ ce-ĭ facem ca Românĭ. Și dorința ce o avem ca el să fie eroul Europeĭ regenerate, este un simțimînt de onóre proprie națională, căcĭ am vedé cu fericire ca cel căruia România îĭ este datóre recunoscință să aibă o pagină sublimă în Istoria neamurilor.

No. 22. 1859. Ian. 4—9.

23. — ANUL 1860.

(BILANȚ POLITIC).

(Articol publicat în „Românul" No. 4, 5, 6, 9—10, din 4 (16), 5 (17), 6 (18) 9 (21) Ianuarie 1861.)

Tóte ființele viețuitóre aŭ o facultate care le conduce în viéța lor atât individuală cât și colectivă. Acéstă facultate se chémă instinct. Omul numaĭ, pe lângă instinct se află în posesiunea uneĭ

facultăţi maĭ nalte, maĭ sublime, adecă cugetarea, raţiunea. Dacă însă instinctul este într'adevĕr un dar, raţiunea cere din contră în schimb o lucrare din cele maĭ obositóre şi într'un timp fórte îndelungat, ca să devie conducătóre omuluĭ în viéţa sa atât individuală cât şi colectivă.

No. 23. 1859. Ian. 4—9.

Societăţile dar omenescĭ, ca şi indivizii în parte, n'aŭ fost conduse în viéţa lor primitivă decât de instinct. Cu cât însă omul, saŭ maĭ drept omenirea a înaintat, a lucrat, raţiunea a înlocuit instinctul, şi astădĭ pe tóte societăţile ce sunt în fruntea activităţiĭ omenescĭ, raţiunea singură, raţiunea în tótă splendórea sa le dirige. Aşà dar, orĭ-ce societate, saŭ ca să fim maĭ categoricĭ, orĭ-ce naţiune, ce este cuprinsă în cercul activităţiĭ, civilisaţiunii moderne şi se odihnesce în viéţa sa politică pe instinct, se condemnă a fi biruită, sfărîmată, cotropită de superioritatea celor-lalte naţiunĭ, ce aŭ la dispositiunea lor cel maĭ puternic instrument de biruinţă: raţiunea adecă calculul, combinarea faptelor lor.

Pentru ca o naţiune însă să pótă combinà cu succes actele ce săvîrşesce în desvoltarea vieţiĭ sale, trebue, la epoce hotărâte, să facă bilanţul, nu numaĭ al stăriĭ în care se află, dar şi al tuturor celor-lalte naţiunĭ, cu carĭ se află în luptă saŭ într'o solidaritate. De când ni s'a dat şi nouĕ a luà parte, ca naţiune, la acéstă acţiune a lumiĭ civilisate, am crezut ca un ce neapĕrat a nu ne maĭ lăsa în voià întîmplărilor ci a face şi noĭ o întrebuinţare maĭ ageră din raţiunea nóstră şi a combinà faptele nóstre într'un ţel de mărire şi prosperitate naţională. Iacă de ce şi în anul trecut şi într'acesta, ne-am încercat a face un bilanţ politic al anuluĭ. Fericită naţiunea care, într'acéstă operaţiune, într'acéstă privire retrospectivă asupra mersuluĭ omenirii, se póte luà pe ea însă-şĭ ca punt de plecare, ca centru în jurul căruia póte grupà evenimentele lumiĭ întregĭ, saŭ cel puţin când póte figurà cu un activ respectabil.

Cât trebue să sufere Românul când, într'acest mare tabloŭ al anuluĭ, nu póte da un loc cât de modest naţiunii sale; când în tot cursul anuluĭ ea ne-a făcut un singur pas, nu a lăsat o singură urmă care s'arate lumiĭ că a trăit. Dea Domnul, cel puţin, ca în faţa acestuĭ tabloŭ, în faţa mariior fapte ale celor-lalte naţiunĭ, să ne vie şi nouĕ în ochĭ lacrămile luĭ Tukidid, când erà copil încă, în faţa triumfuluĭ luĭ Erodot şi dobîndind ast-fel consciinţa

No. 23. 1859. Ian. 4—9

datoriilor nóstre, să ne punem la lucru cu energia de care avem nevoiă, de voim să ne păstrăm existența nóstră națională!

Națiunea care póte servì de subiect principal al tablouluĭ anuluĭ 1860 este Italia. Ea a fost puterea motrice ce a ținut în mișcare tóte Cabinetele Europeĭ, ea a deșteptat speranțele tuturor popórelor nenorocite, ea a dat credință tuturor acelora ce șovăiaŭ. Dar Italia, care până acum doĭ anĭ erà condemnată chiar de amiciĭ eĭ ca incapabilă de a și luà locul ce nisce *nebuni* îĭ însemnaŭ, nu numaĭ că se ridică în răstimpul de un an la o înălțime, care dede lumiĭ întregĭ o consciință maĭ înaltă și maĭ sigură de destinele eĭ, ci putem adăogà că sórta ce energia și devotamentul Italienilor făcură patrieĭ lor, în răstimp de un an, silì pe ceĭ maĭ puternicĭ Potentațĭ a se îmblînḍì cu popórele lor și a le da libertățĭ carĭ le asigură fără marĭ sacrificiĭ o emancipare definitivă

Cine nu-și aduce aminte că anul 1860 găsì tótă Europa în cea maĭ mare confusiune, în cea maĭ mare peripeție și Italia într'o adevĕrată derută? Ochiĭ tuturor amicilor naționalităților și libertățiĭ se opriaŭ cu grije, cu témă chiar, asupra Italieĭ.

Cel maĭ puternic împĕrat din lume, în mijlocul triumfuluĭ sĕŭ, se declarase neputincios a îndeplinì promisiunea, ce făcuse lumiĭ, de-a da independența tuturor Italienilor, de la Alpĭ până la urarea Adriatică.

El merse și maĭ departe: îndemnă într'un mod amenințător pe Italienĭ a primì introducerea Ducilor fugiți în tabăra Austriacilor.

Austria, la adăpostul formidabiluluĭ cadrilater, îșĭ întremă puterile.

Pacifica Rusiă îșĭ puneà iarășĭ zaua, pe care părea c'o uitase de când intrase pe calea reformelor din năuntru; nota-bene, acéstă reîntórcere a Rusieĭ în trebile Europeĭ nu lăsà nicĭ chiar bănuială că ea va fì în defavórea libertăților Italieĭ. Și cum puteà fi într'alt fel, dacă civilisata și libera Engliteră nu patronéză libertatea celor-lalte popóre, de cât când are să tragă un folos positiv, dar Guvernul rusesc, în care încă mult timp apĕsarea va fi principiul vital al puteriĭ sale?

Potentațiĭ Germanieĭ înclinaŭ acum, maĭ mult decât în timpul lupteĭ din câmpiile Lombardieĭ, a face causă comună cu Austria. Spania, care dormià ca putere europeană de-atâta timp, părù a se deșteptà, însă cu ideile timpuluĭ în care adormise, cu ideia

de cruciate în favórea papalităţiĭ şi a legitimităţiĭ. Englitera numaĭ îngînă cuvinte de simpatie pentru causa italiană. No. 23. 1859. Ian. 4—9.

Să vedem acum dacă, în faţa tuturor acestor pericole din afară, cel puţin poporul italian, dispuneà de unele din acele elemente care, în ochiĭ înţelepţilor de profesiune, sunt singurele ce pot dà sorţĭ de succes.

Piemontul cu Lombardia, neorganisată şi deschisă celeĭ d'întâiŭ năvăliriĭ a Austriacilor; Ducatele şi Legaţiunile în frămîntarea uneĭ revoluţiunĭ; Neapolia supt mâna de fer a celuĭ maĭ mare inimic al libertăţilor italiene; Romagna ocupată de Francezĭ — ca să protégă pe Capul catolicismuluĭ, pe representantul spiritual al dominaţiuniĭ austriace în Italia. Şi să adăogăm că acéstă protecţiune nu aveà nicĭ măcar avantagiul de-a ţiné puterea Vaticanuluĭ în neutralitate. Din contră, nicĭ odată moştenitorul Sf. Petru n'a desfăşurat o activitate maĭ mare. Lumea catolică întrégă erà provocată contra Italieĭ, ce erà declarată inimică a Dumneḑeiriĭ; pungile tuturor credincioşilor eraŭ puse la contribuţiune şi baniĭ se vĕrsaŭ de pretutindenĭ în cutiile Sf. Petru; credincioşiĭ din tóte ţĕrile catolice alergaŭ spre apĕrarea patrimoniuluĭ Sf. Petru şi deveniaŭ legiunĭ disciplinate, subt comanda unuĭ strălucit general francez, ce acum erà conetabil al sfîntuluĭ Părinte.

Pe lângă tóte aceste nevoĭ şi pe lângă prósta stare a finanţelor lor, Italieniĭ maĭ aveaŭ lipsă de unitate în spirite.

Uniĭ voiaŭ să temporiseze, să se organiseze şi să aştepte evenimentele, pe când ceĭ maĭ exaltaţĭ eraŭ hotărîţĭ să împingă înainte emanciparea Italieĭ, fără să se maĭ preocupe de dispoşiţiunile Puterilor streine, nicĭ măcar d'ale Franţeĭ.

In sfârşit, atât de periculósă erà starea Italieĭ, în cât deşteptase tóte ambiţiunile, tóte pretenţiunile. Austria nu maĭ bănuià că în curând va luà îndărăt ceea ce perduse şi cu dobîndă chiar; Murat se vedeà pe tronul Neapoliĭ; Englitera póte se mângâià cu Sicilia; mulţĭ din membriĭ familieĭ Bonaparte îşĭ disputaŭ Regatul de mijloc al Italieĭ; nu erà în sfîrşit om de Stat în Europa, ba chiar nu erà ḑiarist care nu-şĭ aveà planul sĕŭ, care nu dispuneà de sórta Italieĭ după capriciul sĕŭ. Şi tóte acestea puteaŭ să se realiseze, ba încă, dacă Italia ar fi avut în capul trebilor ómeniĭ de Stat de natura celor ce avem noĭ, negreşit că astăḑĭ Italieniĭ, îmbrăcaţĭ în rase, eraŭ să espieze greşalele lor supt toiagul sf. Părinte şi Franţa, deşi cu inima sfîşiată, să ḑică: am pipăit ticăloşia lor şi de aceea am făcut pacea de la Villafranca.

No. 23. 1859. Ian. 4—9.

Dar nu, Italia suferise și luptase îndestul ca să-și formeze ómenĭ cu o inteligență la înălțimea situațiunii și cu o inimă destul de mare, ca să fie sigură de eroismul unuĭ popor, care voesce *să fie*. Ast-fel, pe când tótă lumea disperase de Italia, Italienii cu o dibăcie nepomenită, cu un tact perfect, cu o hotărîre nestrămutată și cu o îndrăsnélă, ce le-a invidiat-o negreșit și Împĕratul Napoleon, se puseră a emancipà și a reconstituì Italia și nu șovăiră un minut măcar. Pare că credeaŭ, ca ceĭ vechĭ, că Dumnedeŭ combate în fruntea lor.

II.

Vĕdurăm, în articolul precedent, care erà atitudinea Europeĭ în fața Italieĭ și situațiunea din năuntru a acesteia din urmă. Să intrăm acum în natura intimă a lucrurilor ce le vĕdurăm numaĭ în a lor suprafață; căcĭ numaĭ ast-fel vom înțelege că, dacă patria luĭ Grigorie VII [Hildebrand], a luĭ Machiavel, a Medicilor și putem dice a Bonaparților a nesocotit consiliile înțelepților Europeĭ și a împins înainte carul, ce duceà fortuna Italieĭ, n'a fost din parte-ĭ un act nechibzuit, un *„iuruș“* de acele ce popórele barbare, carĭ sunt conduse numaĭ de instinct, nu se pot oprì de a efectuà orĭ de câte orĭ le pot face, și fără a prevedeà dacă acea năvălire le duce la mântuire saŭ la pĭeire.

Napoleon, făcênd pacea de la Villafranca și lăsând pe Austriacĭ în posesiunea cadrilateruluĭ, de unde în tot minutul puteaŭ pune în pericol existența Piemontuluĭ, ba încă stipulând reîntórcerea Ducatelor sub dominarea locotenenților Impĕratuluĭ Francisc-Iosef, făcù negreșit de ajuns ca să desilusioneze pe Italienĭ de Napoleon III, ba și ca să-l privéscă ca trădător al causeĭ italiene și ca inimic al patrieĭ. Cel d'întâiŭ frémăt, ce simțì poporul italian la scirea defecțiuniĭ de la Villafranca, făcù pe mulțĭ să crédă că divorțul între Italienĭ și Împĕratul Francesilor este săvîrșit pentru eternitate, și speranța lucì printre toțĭ inimicii Italieĭ și aĭ Franțeĭ. Englitera, cu tactul unuĭ *șef* de cantor, căută să profite de acéstă greșélă, de acéstă restriște a luĭ Napoleon. Cât trebuì în adevĕr să surîdă Engliterii ideea că, fără cel maĭ mic avans de capital, să culégă tot profitul ce cu drept venià adversariuluĭ sĕŭ, care sacrificase atâta sânge și atâția banĭ pentru Italia. Englitera dar, care până la pacea de la Villafranca ținuse atitudinea uneĭ neutralităț

ostile în faţa celor ce combăteaŭ pentru respingerea Austriacilor din Italia, se apucă a simţi maĭ cu tărie decât chiar Italienii indignarea contra aceluia ce se mulţămise numaĭ cu jumătate din ceea-ce promisese Italienilor. Şi cine ar maĭ puté acum bănui că Englitera voesce maĭ puţin decât independenţa Italieĭ întregĭ! No. 23. 1859. Ian. 4—9.

Departe de noĭ intenţiunea de a voĭ să negăm poporuluĭ englez eminentele sale calităţĭ, saŭ de a-ĭ micşorà rolul sĕŭ în desvoltarea spiritului omenirii. Am spus-o şi o repetăm cu plăcere că, de câte orĭ libertăţile lumiĭ aŭ făcut naufragiŭ, Englitera a fost farul ce a condus omenirea la portul mântuiriĭ. Orĭ-ce încercare dar din partea nóstră de a ofensà acest mare popor ar fi ridiculă. Acĭ însă nu este numaĭ o cestiune de bună cuviinţă şi de echitate, ci chiar de interes naţional, ca Englitera să-şĭ păstreze tot prestigiul sĕŭ, tótă influenţa sa ca mare Putere, căcĭ suntem siguri că n'avem decât să voim şi Englitera să se înamoreze de unitatea şi de independenţa Românilor, tot atât cât este astădĭ înamorată de a Italienilor. Să-ĭ dovedim prin fapte că suntem o naţiune, să-ĭ arătăm că prin aptitudinea nóstrăde a înţelege şi a îmbrăţişà civilisaţiunea occidentală, suntem adevăraţiĭ iniţiatorĭ aĭ uneĭ lumĭ care până acum nu s'a numĕrat printre clienţiĭ eĭ, şi Englitera tótă va fi pentru noĭ. Tot dar ce voim să ḑicem este că Englitereĭ, care şi-a aşezat puterea şi mărirea eĭ pe industrie şi pe comerţ, nu-ĭ este în natură şi ea nicĭ nu póte să jóce rolul cavaleresc al Franţeĭ şi să verse o singură picătură de sânge pentru o ideiă, pentru un principiŭ ce se luptă într'o ţéră străină.

Acéstă explicare făcută, să revenim la Italia. Din nenorocire naţiunea italiană nu este copilă ca să se îmbete de sunetele frumóse şi de cuvintele amăgitóre ale celuĭ d'întâiŭ venit, saŭ să strige trădare la cea maĭ mică defecţiune a unuĭ amic. Englitera în maĭ multe ocasiunĭ făcuse pe Italienĭ să plătéscă scump încrederea în promisiunile eĭ, şi eĭ cunosceaŭ tótă valórea generóselor simpatiĭ ale poporuluĭ engles pentru causele naţionalităţilor; Italienii nu cunosceaŭ maĭ puţin pe Napoleon. El trăise în mijlocul lor şi până astădĭ amiciţia intimă îĭ ţinuse într'o strânsă legătură cu dînsul. Eĭ sciaŭ dar că el nu este un fanatic al principiuluĭ naţionalităţilor, nicĭ chiar un amant ca s'aştepte de la dînsul a combate pentru triumful aceluĭ principiŭ chiar cu pericolul sĕŭ.

În bilanţul anuluĭ trecut am analisat pe Napoleon III ca om politic; am vĕḑut că peripeţiile vieţiĭ sale l'aŭ pus în posiţiune

No. 23. 1859. Ian. 4—9.

de a studiă și a cunósce care sunt puterile vitale ale societățiĭ europene de astădĭ, și că Istoria dinastieĭ luĭ l'a convins că sórta acesteĭ dinastiĭ este nedeslipită de triumful suveranităților naționale în tótă Europa. Dar ca să înțelegem maĭ bine cum Italienii nu s'aŭ deslipit de Napoleon, chiar atuncĭ când el se păreà că i-a părăsit, și cum eĭ aŭ avut curagiul de a efectuà unitatea și independența Italieĭ chiar când Impĕratul Francesilor îĭ amenințà, trebue să determinăn într'un mod maĭ categoric natura, caracterul și rolul aceluia care astădĭ conduce destinele lumiĭ.

Napoleon III nu este apostolul uneĭ ideĭ, el este moștenitorul unuĭ Tron, este Capul uneĭ dinastiĭ. Ținta sa dar nu este triumful ideilor de care omenirea este frămîntată astădĭ, ci de a se servì cu dînsele pentru triumful și întărirea Tronuluĭ Napoleonian. El asemenea nu este un geniŭ de felul unchiuluĭ sĕŭ, care să voiască a constrînge lumea de a se organisà conform unuĭ plan ce a născut în capul sĕŭ; el este un adevĕrat om de Stat care studiază lumea în aspirările sale, în adevĕratele sale trebuințe și i se pune în serviciŭ, căcĭ scie că numaĭ așà póte devenì arbitrul eĭ. Iar cât pentru modul sĕŭ de a procede, ni l-a spus el singur în operile sale, vorbind de fundatorul dinastieĭ napoleoniane: a conduce lumea în noua sa transformare, dând tot de odată garanție spirituluĭ conservator, de care societățile nu se desistă nicĭ odată. Nu le-a trebuit dar Italienilor mult timp ca să înțelégă că, dacă popórele din Orientul Europeĭ nu s'aŭ sculat la cel d'întâiŭ detunet al artilerieĭ din câmpiile Lombardieĭ, Napoleon nu trebuià să continue răsboiul contra Austrieĭ. Intr'adevĕr el nu puteà să înainteze decât ca să potoléscă revoluțiunea care în ochiĭ conservatorilor ar fi putut părea că, fără presența sa atot-puternică, ar fi luat nisce proporțiunĭ amenințătóre siguranțeĭ europene; iar nu ca să provóce popórele la rĕsculare de-a dreptul cu presența sa, căcĭ el dintr'acel minut eșià din rolul sĕŭ de moderator al revoluțiuniĭ și devenià perturbator al Europeĭ, Capul revoluțiuniĭ, adecă nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puțin decât un Mazzini încoronat.

Napoleon dar, neputênd înaintà, se reîntórse în Franța, tot ast-fel cum făcuse și în răsboiul din Crimeea, cu osebire că acum erà sigur că lasă cel puțin în urmă-ĭ o națiune care l-a înțeles și care va sci să profite maĭ bine de sacrificiile ce a făcut pentru dînsa, decât cum sciură Românii când îĭ lăsă domnĭ pe destinele patrieĭ lor.

Napoleon, oprindu-şĭ mersul sĕŭ triumfal la Solferino şi făcênd pacea de la Villafranca, uimì lumea întrégă. Unĭĭ strigară trădare, alţiĭ slăbiciune; dar ceĭ maĭ înţelepţĭ se îngrijiră saŭ sperară, după condiţiunile în care se aflaŭ în faţa Franţeĭ. Napoleon, cu căutătura ageră a unuĭ profund politic, înţelese că a merge înainte, ar fi a se prevĕlì în necunoscut; pe când oprindu-se acì, asigură viitorul. El făcuse destul pentru causele ajunse la maturitatea lor, şi-şĭ. păstră puterile sale neatinse pentru ocasiunile viitóre. No. 23. 1859. Ian. 4—9

Am arătat în bilanţul anuluĭ trecut că Napoleon îşĭ trage puterea atât din situaţiunea sa ca representant al suveranităţiĭ populare, adecă al revoluţiuniĭ, cât şi din aceea de representant al ordineĭ, de Domnitor al revoluţiuniĭ. Făcênd dar pacea de la Villafranca, Napoleon luă o atitudine, care să pótă liniştì spaima ce cuprindeà tóte dinastiile europene cu lovirea ce dase celuĭ maĭ eminent representant al principiuluĭ legitimităţiĭ, al Guvernelor prin dreptul divin. El făcù dar Austrieĭ atâtea concesiunĭ în cât se păreà că Napoleon nu ambiţionézĕ nimic maĭ mult decât a devenì restauratorul Imperiuluĭ austriac, pe care imprudenţa luĭ Francisc-Iosif îl expusese la o distrugere completă. In tot timpul anuluĭ 1860, Napoleon fu cel maĭ călduros protector al Suveranilor legitimĭ în Italia. Impĕratul Francesilor însă puteà jucà acest rol fără să compromită reconstituirea Regatuluĭ Italieĭ: dibăcia comiteluĭ Cavour, eroica cutezanţă a luĭ Garibaldi, sinceritatea şi devotamentul luĭ Victor Emanuel eraŭ nisce garanţiĭ destul de tarĭ pentru dînsul ca să nu aibă nicĭ o grijă. Italienii se arătară că sunt la înălţimea situaţiuniĭ. Sgomotul sutelor de batalióne austriace, ce se năpusteaŭ pe hotarele Lombardieĭ, afuriseniile Papeĭ, comentariile Bourbonuluĭ de la Neapole, agitarea oştilor Germanieĭ întregĭ, cuvintele descuragiătóre ale luĭ John Russel (1), strigătul Spanieĭ, mustrările Cabinetuluĭ de la Tuilleries, tóte alunecară pe de-asupra Italienilor fără ca să-ĭ distragă un singur moment din marea, din divina operă ce o împliniaŭ în faţa tuturor popórelor Europeĭ, carĭ-şĭ opriseră rĕsuflarea spre a nu scăpà o singură mişcare, un singur gest al acestuĭ noŭ atlet al libertăţilor lumiĭ,—căcĭ cine nu scie că numaĭ diumviratul Austrieĭ şi al Papeĭ ţineà încă lumea în scutecele de fer ale secolilor de împilare. Nobil şi plebeian, conservator şi revoluţionar, moderat şi exaltat, bĕtrîn şi tînăr, femee şi bărbat, copilul şi voinicul, toţĭ

(1) *John Russel* (1792—1878), leader al partiduluĭ liberal englez. Partisan pasionat al unităţiĭ italiene, se opuse la anexarea Savoieĭ. (Nota edit.)

No. 23. 1859. Ian. 4—9.

câți erau Italieni, uniți într'o singură cugetare, aceea de a avé o patrie liberă, se puseră în mișcare. Deși fie-care pe drumul sĕŭ, cu mijlócele sale, în cercul ideilor, opiniunilor sale politice, armonia însă fu completă, nimic nu împedică, nu contracară, nu neutralisă pe cel-lalt. Republicanul Mazzini fanatiză poporul prin scrierile sale; aristocratul Ricasoli cu ceĭ-lalți patricieni impuneaŭ mișcăriĭ italiane regularitatea, disciplina, ordinea ce o făceà respectabilă chiar înaintea Europeĭ conservatóre; Garibaldi, acest cavaler, acest eroŭ al democrației, înarmà Italia și scoteà ca din pămînt legiuni de voluntarĭ; omul de Stat, Comitele Cavour, organisà și tratà cu tóte Cabinetele europene; și pe de-asupra tuturor ca emblema unirĭĭ, ca drapelul libertățiĭ și măririĭ Italieĭ planà măréță figură a regeluĭ Victor-Emanuel. Te salut, țéră a străbunilor Românieĭ și bine-cuvintez pântecele tale, care n'a încetat un singur moment de-a da genĭĭ némuluĭ omenesc și care peste douĕ miĭ de anĭ îĭ daŭ un popor întreg de eroĭ.

Pronunțaiŭ numele Românieĭ în fața numeluĭ Italieĭ și cu durere îmĭ ḑiseiŭ: Nu cum-và Traian se înșelă împlântând colonia Romană în Dacia, voind s'o facă o a doua Italie? Nu cum-và pămîntul Dacieĭ nu fu priincios planteĭ ce venià din dulcea, din frumósa Italie, în cât cu timpul trebui să degenereze? A! de nu mi-aș aduce aminte decât de noĭ, din timpul Divanuluĭ ad-hoc, atuncĭ când Napoleon ne făcù stăpânĭ pe destinele nóstre, când ne puse în posițiune să fim o națiune de vom voì, și noĭ drept rĕspuns plecarăm genunchiĭ înaintea Europeĭ și în urmă ne risipirăm, perirăm de pe scena lumiĭ ca o fantasmă, căcĭ în firmanul turcesc așà se ordonase, de nu mi-aș aduce, ḑic, aminte decât de-acea împrejurare, de nu mi-aș aduce aminte decât ceea ce vĕḑ în juru-mĭ de doĭ anĭ de ḑile, negreșit că aș disperà de virtutea nóstră ca națiune. Dar sunt miĭ de vocĭ, este Istoria întrégă, care cu accentul bărbătesc al eroilor Românieĭ strigă, protestézà și-mĭ deștéptă consciința națională, îmĭ spune că de șovăim, că de ne împleticim în mersul nostru, nu este alt nimic decât că suflarea ciumată a străinuluĭ ne ține încă amețițĭ, ofiliți și că trebue să deschidem ferestrele, să deschidem ușile, să ridicăm barierele, ca să-și ieà iarăși cursul marea suflare națională, și ast-fel toțĭ, sorbind acel aer împuternicitor, care făceà ca vocea luĭ Mircea să se auḑă din Carpați până la Balcanĭ, să putem și noĭ dobândì cel puțin puterea și vocea ca să afirmăm lumiĭ că *suntem!* . . .

Ertare, iubite cetitor, dacă în cursul serviciuluĭ meŭ de na-

rator, mĕ opriiŭ un minut ca să vĕrs o lacrimă pentru nenorocita ţéra mea; iar de se va întîmplà ca lacrima mea să se unéscă cu a ta, atuncĭ iarăşĭ bine-cuvintez Italia, care a putut să unéscă doĭ fiĭ aĭ Românieĭ, cel puţin în durere, dacă nu în luptă pentru salvarea eĭ. No. 8. 1859. Ian. 4—9.

Lăsarăm pe Italienĭ în măréţa lor păşire către un viitor, ce-l pregătise secolĭ de lupte sângeróse şi miĭ de miĭ de martirĭ, către un viitor, pe care astăḑĭ l'aŭ dobândit şi de care sunt cu atât maĭ mândri, cu cât îl datoréză numaĭ bărbăţieĭ lor. Dar ce este maĭ sublim într'acéstă epopee a democraţieĭ moderne, este felul de a procede al Italienilor, care se osebesce din tot ce s'a făcut până astăḑĭ. Cele maĭ puternice Împĕrăţiĭ de pe continentul european se ieaŭ la luptă în Italia, care, sdrumicată şi apĕsată, pare că este destinată de a urmà pe acela ce va biruì, adecă de a fi la ordinele sale. Napoleon biruitorul dă Ducatele vechilor lor Ducĭ; negreşit că tótă lumea se aşteptă ca a doua ḑi să-ĭ vaḑă pe Tronurile lor. Însă, dacă tótă lumea auḑise şi vĕḑuse ceea ce stipulaseră puterniciĭ Împĕraţĭ, Italienĭĭ păreaŭ că nu bănuiaŭ nimic, şi în faţa legiunilor biruitoruluĭ îşĭ numeaŭ Dictatorĭ, convocaŭ colegiĭ electorale, numiaŭ mandatarĭ, se strângeaŭ în Parlamente, votaŭ unirea cu Piemontul şi pregătiaŭ, cu cea maĭ mare asigurare, liberarea Italieĭ întregĭ şi constituirea unuĭ singur Regat italian. Şi tóte acestea se făceaŭ cu o procedare atât de regulată, cu o linişte de spirit atât de mare, în cât ar fi crediut cine-và că Italienĭĭ exercitaŭ acest drept de sute de anĭ şi cu aprobarea lumiĭ întregĭ; părea că ne am fi întors cu douĕ miĭ de anĭ înapoĭ, şi că scena se petrece în Roma, Suverana lumiĭ.

IV.

Pe când în Italia suveranitatea populară îşĭ luà fiinţa în modul cel maĭ solemn şi positiv, în restul Europeĭ suveranitatea divină, suveranitatea legitimă, adecă arbitrară, se agità, se frămînta, se rostogolià, ca şi cum s'ar fi simţit săgetată de victoriósa eĭ rivală, ce împlântase drapelul în Italia. Englitera singură, rĕzimată pe instituţiunile sale cele liberale şi apĕrată de valurile Oceanuluĭ, rĕmâneà liniştită în faţa ameninţărieĭ unuĭ conflict general. Ómeniĭ sĕĭ de Stat nu numaĭ că nu eraŭ îngrijaţĭ, dar mulţămirea, ce simţeaŭ de faţa ce luaŭ lucrurile în Europa, erà atât de mare, în cât chiar bĕtrînul

No. 23. 1859. Ian. 4—9.

și dibaciul Palmerston (1) o trădă, ḑicênd, la un banchet de ţesĕtorĭ, că el nu scie să ţésă ci numaĭ să descurce mrejile, laţurile pe carĭ uniĭ se munciseră a le întinde Europeĭ. Aceĭ *uniĭ* eră Napoleon, care în ochiĭ tuturor înţelepţilor, tuturor diplomaţilor de profesiune, se află acum în posiţiunea cea maĭ falsă, cea maĭ critică, se află în fine, într'un impas de unde nu putea să lase de cât cu ruşine, saŭ rupêndu-şĭ gâtul. Considerând tratatul de la Zürich şi atitudinea ce Napoleon ţineà de atuncĭ în faţa Italieĭ, ceĭ maĭ mulţĭ creḑuseră că pacea de la Villafranca a fost o lovitură de Stat contra naţionalităţilor, prin care Napoleon credeà să dobândéscă într'un mod definitiv cel d'întâiŭ loc între Potentaţiĭ legitimĭ aĭ Europeĭ, tot ast-fel cum făcuse *parvenitul* Napoleon I la Austerlitz. Prin continuarea dar a revoluţiuniĭ în Italia, care nimiceà tratatul de la Zürich, planul luĭ Napoleon eră dejucat şi el se află în faţa uneĭ dileme, adecă saŭ să întórcă armele contra Italienilor şi să pérdă puterea ce aveà ca representant al suveranităţiĭ naţionale, cu care putere impuneà Europeĭ, saŭ să rĕmâe ca nesocotit, biruit de revoluţiune, adecă iarăşĭ slăbiciune, iarăşĭ nimicire pentru dînsul. Napoleon al III-lea însă, pe care nicĭ zidurile de la Ham nu putuse să-l strîmtoreze, rupse cercul de fier în care diplomaţiĭ îl credeaŭ constrîns, întinḑênd fruntariile Franţeĭ până la Alpĭ. Acest act, ce descopereà până la óre-care punt adevĕrata politică a luĭ Napoleon şi care eră un pas maĭ mult spre reconstituirea Europeĭ pe naţionalităţĭ, fu ca un trăsnet pentru tóte dinastiile Europene. Englitereĭ, surprinsă şi înşelată în speranţele sale, îĭ scăpă un strigăt de indignare; unul din miniştriĭ sĕĭ se vĕḑù obligat de a declară la tribună că legătura între Franţa şi Englitera este ruptă pentru tot-deauna. Iacă dar pe Napoleon într'o posiţiune şi maĭ grea. Voind să iasă dintr'o situaţiune falşă, se găsì într'una periculósă, căcĭ coaliţiunea europeană contra Franţeĭ eră maĭ mult decât probabilă în ochiĭ tuturor pretinşilor înţelepţĭ. In acest moment atât de critic în ochiĭ înţelepţilor cu diplome, vedem de odată un tratat de comerciŭ, care deschidea fruntariile Franţeĭ productelor Engliterieĭ. Cu el, Napoleon distréză la punt poporul englez, şi ast-fel furtuna trecù ca un fum ce nu înspăimîntase decât pe aceĭ carĭ aŭ vederea scurtă.

(1) *Henry-John Palmerston* (1784—1865), împreună cu *Russel*, unul din leaderiĭ part. liberal; secundă politica italiană a luĭ Napoleon III, până la anexarea Savoieĭ, când declară: „Între Napoleon şi mine s'a sfîrşit!“ (Nota edit.)

Ceea ce întărîtase mai mult pe Englitera în lovitura îndrăsnéță și fericită a luĭ Napoleon, erà complicitatea Cabinetuluĭ din Turin pe care îl credeà acum devotat eĭ și ostil Franțeĭ. Piemontul însă, ca representant al Italieĭ și care nu confundase un minut măcar pe amiciĭ de circumstanță cu ceĭ naturalĭ, sciù să sacrifice douĕ din provinciile sale, care, deși legate de secole cu Piemontul, eraŭ însă de o națională străină, căcĭ el scia că prin acest sacrificiŭ, pe de o parte consacrà principiul ce singur îl făceà puternic în fața Europiĭ, și pe de alta lega strâns pe Franța cu causa reconstituiriĭ Imperiuluĭ italian.

Napoleon procedă în anexarea Savoieĭ și a comitatuluĭ Nizzeĭ conform metodeĭ sale, adecă de a învestmîntà un act revoluționar cu forme legale și a împinge ast-fel revoluțiunea înainte, fără ca să-șĭ piérdă posițiunea sa în lumea conservativă. Intr'adevĕr, Franța primì fruntariile Alpilor cu scusarea cea maĭ conservativă, cea maĭ legitimă, adecă aceea de siguranță de apĕrare, de conservare. Și de la cine? Și cum? De la regele Piemontuluĭ ce-ĭ cedà provinciile acestea printr'un tratat. Ce puteaŭ dar ḑice representanțiĭ dreptuluĭ positiv, când după dînșiĭ un Rege este, după *dreptul divin*, proprietar al popórelor sale și când acest drept este definit de legiștĭ de a puté usà și abusà de lucrul ce-l posedă? Napoleon maĭ avé încă o rațiune contra Potentaților Europeĭ, carĭ negrešit nu puteaŭ vedé fără grijă nicĭ mărirea Franțeĭ, nicĭ consecințele acesteĭ cedărĭ în ceea ce privià pe Italia. Napoleon îĭ provocase neîncetat de a regulà cestiunea Italieĭ printr'un Congres și eĭ refuzaseră neîncetat. Impĕratul Franțeĭ dar, în fața uneĭ nouĕ Puterĭ ce se înființà pe fruntariile Imperiuluĭ sĕŭ fu nevoit, dacă ceĭ-lalțĭ Suveranĭ nu se îngrijeaŭ de siguranța Statelor lor, să îngrijéscă el de al sĕŭ și îșĭ dete nisce fruntariĭ maĭ sigure. Să nu uităm însă a fi drepțĭ și pentru biețiĭ Suveranĭ carĭ refusară până astădĭ un Congres, deși evenimentele n'aŭ încetat de a se desfășurà cu o iuțélă care trebue să-ĭ spăimînte. In adevĕr, cum puteaŭ eĭ primì un Congres, când le este maĭ multă témă de măestria luĭ Napoleon ca om de Stat, decât ca mare căpitan. Nu-șĭ aduc eĭ óre aminte că în singurul Congres ce s'a ținut de la suirea luĭ pe Tron, s'a consacrat pentru întâia dată, deși într'un mod modest însă oficial, suveranitatea națională cu convocarea Divanurilor ad-hoc în Principatele Române? Și că tot într'acel Congres s'a pus la ordinea ḑileĭ europene și cestiunea Italieĭ?

No. 4. 1851 Ian. 4—9. Dar dacă, din puntul de vedere al dreptuluĭ positiv, al dreptuluĭ divin, formele deteră anexariĭ acelor provinciĭ un caracter legal, Napoleon însă chiemând poporaţiunile a se pronunţà asupra anexăriĭ cu Franţa, făcù actul cel maĭ revoluţionar, şi care trebue să atragă după dînsul consecinţe ce aŭ să schimbe faţa Europeĭ întregĭ. Într'adevĕr, el recunoscea în fapt şi în modul cel maĭ solemn că voinţa naţională este dreptul cel noŭ al ginţilor, că el singur póte da o garanţie seriósă orĭ-căreĭ posesiunĭ, şi să maĭ adăogăm că acésta o declară cel maĭ puternic Împĕrat şi fără a se aflà în faţa nicĭ uneĭ necesităţĭ. Erà ce-và şi maĭ mult, saŭ maĭ bine şi maĭ positiv: Franţa se găseà, printr'acéstă anexare şi prin modul cu care se făcuse, angajată a protege în Italia principiul suveranităţiĭ populare.

Să nu se maĭ mire dar unĭĭ dacă în urma acestuĭ fapt Tronul Burbonilor din Neapole sburà în ţăndărĭ şi dacă maĭ tótă Italia fù adunată, ca prin puterea iresistibilă a unuĭ vîrtej, sub sceptrul luĭ Victor-Emanuel, fără ca Europa să cuteze să se misce măcar deşi avé puşca la umĕr.

Ceea-ce este însă de mirat şi de admirat, ceea-ce trebue să avem noĭ Românĭĭ necontenit sub ochiĭ noştri, este pătrunderea ce avură Italienĭĭ într'acéstă confusiune şi complicere generală, este înţelepciunea ce nu le lipsì un singur minut în mijlocul entusiasmuluĭ celuĭ maĭ exaltat, este cutezanţa ce avură în faţa ameninţărilor celor maĭ marĭ, este devotamentul până la abnegare din partea tuturor, fără excepţiune de provincie, de clase, de partid, de opiniunĭ, de vîrstă şi de sex, este eroismul ce eĭ îl împinseră până la sublimitate, şi care face admirarea chiar a inimicilor cauzeĭ pentru carĭ Italienĭĭ luptă. Acestea noĭ, maĭ mult decât orĭ cine, să le avem în tot minutul de faţă, să ne pătrundă sufletele, şi România va fi.

Dacă, cum ḑiserăm, Europa stà cu puşca la umĕr fără să se misce în faţa revoluţiuniĭ ce se efectuà în Italia, în năuntru însă şi pe tărîmul diplomatic agitaţiunea erà mare. Ducĭĭ, Regiĭ şi Împĕraţiĭ alergaŭ de la unul până la altul; de la Baden la Toeplitz, de la Toeplitz la Warszawa, se consultaŭ, se concertaŭ, se legaŭ, dar fără să ajungă la alt resultat positiv decât acela de a dovedì neputinţa lor în faţa revoluţiuniĭ.

Alăturĭ cu Guvernele, popórele nu steteră nicĭ ele în nemişcare. Naţiunile de sub Austria, îmbărbătate de eroismul şi triumful Italienilor, găsiră vigórea de a sguduì cu putere despotismul ce-ĭ

apăsa și Guvernul cesaro-crăesc, desperând de orĭ-ce ajutor eficace din afară, se hotărî a tratà cu revoluțiunea. D. Schmerling (1) este plenipotențiariul ales de Francisc Iosef; națiunile sunt convocate a și numì pe al lor; Europa întrégă aștéptă cu interes resultatul. Incercărĭ de asemenea natură s'aŭ făcut multe de la 24 Fevruarie 1848; fi-va óre maĭ norocită acésta? În curând ne vom convinge. No. 23. 1859 Ian. 4—9.

Poporul german nu puteà rĕmâne adormit în acéstă comoțiune generală; el însă este atât de metodic, atât de sistematic, are protecțiunĭ atât de marĭ, este atât de entusiast de un trecut pe care l-a poetizat ca să-și mulțăméscă onórea proprie națională, umilită de situațiunea luĭ presinte, în cât ajunge cu greutate la acțiune, și acésta maĭ de multe orĭ după ce momentul propice a trecut. Nu voim să ḑicem printr'acésta că nu se face o lucrare mare în spirite pentru unitatea Germanieĭ; tot ce voim a însemnà este că, deșì póte poporul german este în ajunul acțiuniĭ, ora însă n'a sunat încă, ca să trécă la fapt. Până astăḑĭ tot Guvernul prusian este cel care păstrézà o posițiune politică ginților germane întregĭ și care póte este chiemat să jóce în Germania rolul Piemontuluĭ în Italia. Cu tóte acestea, cât de umiliți trebue să se simță Germaniĭ carĭ se cred și cu drept cuvînt, cea maĭ mare națiune din lume, când vĕd rolul sublim ce jócă astăḑĭ poporul Italian, pentru care până erĭ arătaŭ atâta dispreț.

Când într'un popor consciința națională este destul de deșteptată, când demnitatea ca națiune este bine simțită, când interesele naționale sunt bine înțelese, când opiniunea publică este bine întemeiată în cât să domnéscă peste orĭ-care altă voință, atuncĭ chiar relele ce pot lovì pe acel popor servesc a-l împinge să se ridice și maĭ sus din ceea-ce erà până aicĭ. De la revoluțiunea de la 1848 și până astăḑĭ, Englitera a fost necontenit amenințată, cel puțin așà s'a crḑut ea; și la fie-care amenințare a făcut o opintélă bărbătéscă ca să se pue în poziție de-a fi gata să înfrunte furtuna, ce se vedeà adunând-o de asupra capuluĭ eĭ. Și din opintélă în opintélă ajunse astăḑĭ nu departe de-a avé o putere armată, care să ție capĕt orĭ-cuĭ ar avé cutezarea s'atace pe trufașa Albione.

Constat acésta cu plăcere, căcĭ ca om, la orĭ-ce manifestare a demnității omenescĭ, mĕ simt eŭ însu-mĭ ridicat. Cu atâta maĭ multă fericire constat întărirea Engliteriĭ, cu cât ea a fost și este

(1) *Anton Schmerling* (1805—1893), om de Stat austriac; Ministru de externe în 1848; Ministru plenipotențiar la Frankfort. (Nota edit.)

No. 23. 1859 Ian. 4—9.

din ḍi în ḍi maĭ mult pămîntul libertăţiĭ. Am ḍis din ḍi în ḍi ma mult, căcĭ pentru edificarea Românilor şi pentru confundarea celor ce îndrăsnesc a susţine că o ţéră nu se póte întări contra năvă lirilor de-afară, decât cu sacrificiul libertăţilor sale interne, aristocratica Engliteră ne înfăţişéză frumosul şi salutarul spectacol de-a devenĭ o putere armată din cele maĭ formidabile, şi care în loc de a-ĭ ameninţa libertăţile din năuntru, din contră le asigură şi maĭ mult. Acéstă nouĕ putere a Englitereĭ este gvardia naţională, care sub numele de batalion de voluntarĭ a luat o organisare din cele maĭ solide şi face de acum admirarea tutulor străinilor ce o vizitéză. Ferice de poporul al căruĭ Guvern, ale căruĭ clase avute aŭ inteligenţa, ca în Englitera, de a-şĭ căută mărirea şi întărirea lor, nu în apĕsarea naţiuniĭ, ci în mărirea şi întărirea eĭ.

No. 24. 1861 Ianuarie 10.

24. — DISCURS ASUPRA ADUCERIĬ UNOR COLONIĬ STRĂINE.

ROSTIT ÎN ŞEDINŢA ADUNĂRIĬ LEGISLATIVE DE LA 10 IANUARIE 1861.

(Publicat, în resumat, în supl. la Monit. Ofic. No. 40, de la 21 Fevruarie 1861).

In şedinţa de la 14 Iunie 1860 a Adunărĭ legislative, desbătêndu-se raportul secţiuneĭ judiciare asupra uneĭ propuneri relative la interpretarea art. 379 din Regulamentul organic, Adunarea, cu 36 bile albe contra 22 negre, primise amendamentul luĭ Bosianu, de cuprinsul că: „Sensul art. 379, § 5 din Regulament este acesta: că streiniĭ carĭ vor luà patentă, lepădându-se de protecţiunea lor, *poţ cumpĕrà lucrurĭ nemişcătóre relative la industria saŭ comerţul lor*“ (ecareturĭ) (1). Prin propunerea, de care erà vorba, se cereà, ca în basa art. 108 şi 379 din Regulament să se aducă 2500 familiĭ din Germania de Nord, care să póţă cumpĕrà pămînt pe moşiile a maĭ multor proprietarĭ (2).

In şedinţa dela 10 Ianuarie 1861, venind în desbatere o propunere prin care se cerea să se învite Ministerul Justiţieĭ să lămuréscă lucrările legislative privitóre la art. 397 din Regulam. Org. şi votul dela 14 Iunie 1860, Ion Brătianu rostì următorul discurs :

I. Brătianu. Hotărîsem să nu maĭ ieaŭ cuvîntul în acéstă cestiune, pentru că de multe orĭ mi s'a făcut observarea că îmĭ place prea mult a vorbì, şi nu voiam să daŭ o dovadă despre mâncărimea mea de vorbă ; însă fiind-că nu sunt luminat asupra acesteĭ cestiunĭ serióse, şi póte voiŭ da un vot contra, am luat cuvîntul, pe de o parte ca să mĕ luminez, iar pe de alta ca să-mĭ

(1) V. Monit. Ofic. No. 173, din 21 Iulie 1860.

(2) V. Ang. Demetriescu, Discursurile luĭ Barbu Katargiu, pag. 197 şi urm.

explic votul, spre a nu se puteà ḑice că am venit să sprijin pe usurarĭ, căcĭ vorba s'a pronunțat! No. 24. 1861 Ianuarie 10.

Avém speranță că onor. preopinenții, spre a susține acéstă propunere, ne vor aduce probe care să învedereze utilitatea eĭ, și ast-fel să schimbe convicțiunea mea. Póte însă că mi-a fost reservat a avé fericirea să vĕ conving eŭ pe d-v. căcĭ, după cum sciți, domnilor, se întîmplă de multe orĭ ca un rând la finele uneĭ cărțĭ s'o facă a fi înțelésă, după ce a fost citită de o sută de orĭ, fără a i se da un sens.

Regulamentul nostru póte să fie destul de bine studiat, fórte mult aplicat de d-l Catargiu, care a fost de atâția anĭ cu el în mână, și cu tóte acestea d-luĭ să-ĭ fi scăpat din vedere înțelesul acestuĭ articol. Eŭ, domnilor, pentru interesul țĕrieĭ mele, l-am studiat în acéstă cestiune, cu focul neofituluĭ și m'am pătruns fórte bine că semnificațiunea art. 379 nu este aceea ce ațĭ arătat.

In ședința precedentă, d-l Dimitrie Ghica a ḑis că cuvîntul *acaret* este arab și s'a dus la originile acestuĭ cuvînt spre a-ĭ explică înțelesul. Noĭ nu suntem chemați aci a căutà înțelesurile ce aŭ cuvintele în limba lor primitivă, ci acelea ce aŭ la noĭ; sciți că sunt cuvinte luate din limba latină de Francesĭ, Italienĭ, Ispanioli, Românĭ, și fie-care le-aŭ dat în limba lor o semnificare, o întindere maĭ largă saŭ maĭ restrînsă. La noĭ dar, n'am auḑit pe nimenĭ dând vorbeĭ *acaret* o însemnare de moșie, ci din contră, am auḑit ḑicêndu-se: *„mĭ-am făcut acareturĭ pe moșie“*, și e evident că nimenĭ n'ar fi putut aveà absurditatea de a ḑice că și-a făcut moșie pe moșie. Cuvîntul acareturĭ la noĭ, este sinonim cu acela de *namestiĭ*, după limba slavă, și de aceia și vedem că Regulamentul când vorbesce de părțile unde sînt maĭ mulțĭ Sêrbĭ, Bulgarĭ, adecă de Brăila și Giurgiu, nu se maĭ servă cu cuvîntul *acareturĭ*, ci cu acela de *namestiĭ*.

Dar maĭ e și alt ce-và care învedereză acésta. Aceia carĭ aŭ pus întâia dată Regulamentul și carĭ prin urmare sciaŭ să-l înțelégă, acea obștéscă Adunare, care era compusă din ceĭ maĭ mulțĭ carĭ aŭ lucrat Regulamentul, a voit ea însăși apoĭ să modifice acel articol în sensul, care voițĭ și d-vóstră să-l dațĭ, și atuncĭ a făcut o lege pe care onor. d-l Catargiu, socotind-o întărită, a voit să se serve cu dînsa. Cum dar legiuitoriĭ carĭ aŭ făcut Regulamentul.....

(Maĭ multe voci întrerup, observând că nu eraŭ aceia.)

I. Brătianu (continuând) Erà principele Bibescu, care erà Ca-

No. 24. 1861 Ianuarie 10.

pul Statuluĭ și care a luat o parte însemnată la facerea Regulamentuluĭ, și d-l Bibescu,—aflându-se în fața uneĭ Adunărĭ care, după d-luĭ pĭerduse tóte tradițiunile, o Adunare compusă numaĭ din tinerĭ, — d-luĭ care a luat parte la facerea Regulamentuluĭ, nu puteà să nu și aducă aminte de scopul ce aŭ avut legiuitoriĭ, și de aceea a refusat întărirea domnéscă prin acéstă apostilă *(citește apostila).*

(Maĭ mulți îĭ cer a citì chiar textul legiĭ.)

I. Brătianu. Nu este vorba aicĭ de voițĭ saŭ nu întrégă acea lege, ci numaĭ de art. 379, dacă póte fi susceptibil de acea interpretare în sensul de a se îngăduì străinilor să dobândéscă pămînt; și în acésta vedem pe principele Bibescu că nu întinde legea decât numaĭ pentru Moldovenĭ; și că principele Bibescu scià să explice înțelesul cuvîntuiuĭ *acaret*, e dovadă că nu s'a servit cu dînsul când a voit să deà Moldovenilor dreptul de proprietate, cum se servă de acest cuvînt într'un articol maĭ la vale, când este vorba de străiniĭ carĭ dobândesc împămîntenirea mică.

După tóte acestea, domnilor, socotesc că nu maĭ póte fi îndoélă că legiuitorul prin *acaret* a înțeles *namestie*, iar nu *moșie*, și că prin urmare Ministerul nu puteà să aplice într'alt-fel legea.

Acum vin pe tărîmul d-vóstră, spre a vedeà dacă e indispensibil, din puntul de vedere al prosperării intereselor materiale, de a da art. 379 explicarea ce voițĭ d-vóstră saŭ aceea ce i aŭ dat toțĭ Românii până astădĭ. S'a dis, dacă nu în Adunare, în sala cealaltă,—și un cuvînt chiar în particuiar dis de un om serios are valórea sa: — De ce vĕ spăimîntațĭ, nu este vorba de colonisare, ci numaĭ de o cestiune parțială și care privesce câte-và persóne ; primiți-o dar ast-fel cum s'a pus.

Însă să o discutăm dintr'un punt de vedere general. S'a cerut Guvernuluĭ permisiunea de-a aduce o colonie de 2.500 familiĭ; în contract se vede că fie-căreia familiĭ se vor cedà 20 pogóne, carĭ fac peste tot 50.000 pogóne, și pogonul socotit câte 11 galbenĭ, tot după acel contract, dă peste tot 550.000 galbenĭ. Intreb pe Onor. preopinenți carĭ cred că acéstă sumă ne-ar scăpà de crisa financiară, în care ne aflăm, dacă s'aŭ convins că acéstă transacțiune va avé într'adevĕr efectele ce-ĭ presupun? Suma de 550.000 galbenĭ, împărțită pe un milion de familiĭ în ambele Principate, vine câte o jumĕtate galben aprópe de familie; cum dar acéstă sumă ne-ar scăpà de crisă, când, după cum vedeți este atât de neînsemnată?

Sciți că în anii 55, 56 și chiar 57, aŭ intrat în țéră sume mult mai considerabile decât acésta; dar óre pus-aŭ ele țéra în starea ce credeți d-vóstră a-i asigurà cu aceĭ 550.000 galbenĭ? Faptul a dovedit că nu este numerariul, fie cât de mare, ce póte asigurà prosperitatea țériĭ în care intră. Sciți că țérile cele mai îmbelșugate în numerar nu sunt acelea unde este mai înflorit comerțul, agricultura. Sciți că Anglia, unde industria și comerțul sunt mai înflorite decât orĭ-unde, face transacțiunĭ îndoite și întreite după cât îĭ este numerariul, — și ca să nu greșesc, ieaŭ în totdauna cifrele cele mai de jos.

Dar chiar țéra nóstră a fost până erĭ în posesiune de capitalurĭ mult mai marĭ decât cel de 550.000 galbenĭ, de care ne vorbesce d-l Dimitrie Ghica, și în loc de a-i asigurà prosperitatea, a împins-o la crisă; fiind-că unde nu sunt instituțiunĭ stabile și favorabile comerțuluĭ, acolo unde Banca lipsesce, acolo unde legile nu există saŭ nu să execută, unde creditul nu este organisat, acolo intrarea numerariuluĭ aduce crisă, sărăcia țériĭ. Vĕ aduc aminte că Spania e țéra care a consumat mai mult aur și argint, care a a avut capitalurile cele mai marĭ; dar care chiar pentru acésta, a sărăcit mai mult. — Ce s'a întîmplat și în Țéra-Românéscă? Capitalurile s'aŭ înmulțit, dar nu și-aŭ luat cursul lor regalat de a devenì reproductive, ci aŭ căḑut în mâinile acelora, carĭ neobicĭnuiți cu nisce capitalurĭ însemnate, le-aŭ risipit fără folos. Când ne-am vĕḑut cu ele, în loc de a le da întreprinderilor care să ne asigure un venit, le-am aruncat pe feréstră, le-am risipit creându-ne trebuințe, pe carĭ în urmă nu am avut cu ce le satisface, și carĭ ne-aŭ adus în stare de astăḑĭ. Așà dar, domnilor, am convicțiunea tare, că aceĭ banĭ carĭ ar intrà în țéră, vor fi întrebuințați tot ast-fel; pămînturile vor trece în mâna străinilor, banii în mâna risipitorilor, și vom fi reduși a rĕmâneà și fără pămînt și fără banĭ.

Mi se va observà că nu e cestiunea pentru o transacțiune a unor particularĭ, ci e de a deschide fruntariele nóstre tuturor capitalurilor, străinilor carĭ ar voì să le verse în țéra românéscă. Socotiți, domnilor, că dacă capitalurile străine nu vin a se schimbà pe moșiile nóstre, e că străiniĭ nu aŭ dreptul a cumpĕrà în țéră? Nu, domnilor, pentru că străiniĭ aŭ găsit tot-deauna mijlóce indirecte de a cumpĕrà. Nu e greutatea de a cumpĕrà, care îĭ face să nu vie, ci e reaua administrate, e incertitudinea instituțiunilor din

No. 24. 1861 Ianuarie 10.

ţéră. Eŭ, Domnilor, am fost în străinătate, am vorbit cu capitaliştĭ, am tratat chiar cu dînşiĭ, punêndu-le înainte de a desfiinţà acéstă lege restrictivă a drepturilor străinilor, şi mĭ-aŭ ḑis că până nu vom avé instituţiunĭ, care să deà garanţiĭ transacţiunilor, eĭ nu vor venì să-şĭ verse capitalurile acì, chiar de am abrogà legea cea restrânsă ce avem astăḑĭ în privinţa străinilor, căcĭ capitalurile nu cunosc simpatia, n'aŭ inimă, ci înainte de tóte, caută siguranţă. Aşà dar, prin propunerea de faţă, sunt încredinţat, domnilor, că nu veţĭ face nimic ; pentru că, după cum dovedim, nu vor fi capitalurile personale carĭ să vie la noĭ, ci acelea ale asociaţiuniĭ de colonisare, care caută interese politice. Cestiunea, ast-fel, devine politică ; dar las pe acésta de o cam dată, şi mĕ ocup tot de cea economică, şi ḑic ; care e omul acela care să nu caute a nu cumpĕrà maĭ eftin ? Rĕul ce bântue ţéra nóstră, după cum ḑice d. Dimitrie Ghica, provine de acolo că sunt numaĭ doĭ, treĭ capitaliştĭ carĭ pot cumpĕrà moşiĭ, şi carĭ, făcênd coaliţiĭ, daŭ preţul ce vor. Dar nicĭ odată nu mĕ voiŭ convinge că capitalurile personale se vor expune a venì la noĭ, pe cât timp vom fi în starea în care ne aflăm astăḑĭ, fără legĭ, fără instituţiunĭ şi fără Bancă naţională

In ţéra nóstră, chiar d-vóstră aţĭ ḑis-o, nu e numerariul, ci creditul care ne lipsesce, şi orĭ câte capitaluri vor venì, nu vor schimbà întru nimic starea de aḑĭ. Nu sunt comercianţĭ particularĭ carĭ vor exploatà moşiile nóstre, ci vor venì societăţĭ coloniste din Germania, care în puterea asociaţiuniĭ şi protecţiunilor ce aŭ, vor speculà aceste moşiĭ. Acéstă asociaţiune e una, deşi împărţită în maĭ multe fracţiunĭ, şi aceĭa carĭ vor venì, se vor coalisà cu capitaliştiĭ de acì, şi vor cumpĕrà moşiĭ cu un preţ fórte scăḑut, profitând de crisa de care suferim, şi ast-fel coaliţiunea tot va existà. Ceĭ treĭ saŭ patru carĭ aŭ astăḑĭ monopolul îl vor păstrà atuncĭ, şi se vor face şi bancherĭĭ asociaţiuniĭ, de nu vor fi chiar de acum. Dasfiinţând chiar de tot art. 379, preţul moşiilor va rĕmâné pe loc, şi singura care are să profite va fi asociaţiunea colonisatóre.

Acì, domnilor, nu este o cestiune de exclusivism, — eŭ însă uneorĭ am fost tratat de cosmopolit, — dar sunt cestiunĭ carĭ trebue să predomine peste tóte cele-lalte şi, între aceste, cea d'întâiŭ, pentru o naţiune, este aceea a existenţeĭ sale.

Revin însă tot la cestiunea de care d-v. vĕ arătaţĭ maĭ preocupaţĭ, la îmbunătăţirea stărĭĭ nóstre financiare, şi vĕ asigur că

nicĭ odată nu vom puteà ajunge la acéstă îmbunătățire, până nu vom avé o Bancă națională; fără o Bancă națională, să intre miliarde, nu ne folosesc nimic. Acea Bancă dacă se póte întemeia cu acele 6 milióne de francĭ, cît fac aceĭ 500.000 galbenĭ, țéra óre nu-ĭ póte găsì fără a-și impune un sacrificiŭ atât de mare? D-l Catargiu a dis Guvernuluĭ că nu va găsì să efectueze împrumutul de 6 milióne de francĭ; dar eŭ sunt încredințat că, nu dacă Ministerul, ci dacă onor. Adunare ar fi voit o Bancă cu maĭ multă tărie, ea erà astădĭ înființată. Da, Domnilor, dacă nu s'a făcut împrumutul, causa e că nu ne-am pătruns de ajuns de trebuința uneĭ Băncĭ, și n'am voit-o îndestul.

Rĕspunderea unuĭ fapt póte cădeà asupra Ministeruluĭ; când însă acest fapt dăinuesce în timp de doĭ anĭ, culpa este a nóstră; fiind-că dacă Ministerul este în contra Adunărieĭ, cade saŭ disolvă Adunarea. Am așteptat lunĭ întregĭ până a venit Guvernul cu propunerea împrumutuluĭ; am suferit doĭ anĭ, și când în fine a venit Ministerul cu proectul împrumutuluĭ, Camera n'a cercetat să vadă în acele condițiunĭ, care propunerĭ ne eraŭ maĭ favorabile. Și dacă Adunarea aveà convingerea că împrumutul nu va reușì, trebuià să nu-l voteze, ca să nu expue țéra a se descreditâ în fața Europeĭ la cel d'întâiŭ pas ce făceà în operațiunĭ financiare. Am convingerea că Banca n'are trebuință de acea mare sumă de 60 milióne, și sunt încredințat că un Minister care ar fi sciut să voiască, și care ar fi lucrat ast-fel cum să inspire încredere în țéră și în străinătate, în 6 lunĭ Banca ar fi fost înființată. Dar dacă n'am făcut acésta, dacă n'am încercat nicĭ unul din mijlócele avantagióse de carĭ putem dispune, cum dar ne-am puté crede nevoițĭ a alergà la acea extremitate de a ne vinde pămîntul străinilor?

Viŭ acum la cestiunea colonisărieĭ. Voesc s'o tratez din punctul de vedere național, și cred că pe acest tărâm sarcina mea devine mult maĭ ușóră, chiar dacă după acel economic nu am avut fericirea a convinge pe onor. preopinenții ce aŭ susținut propunerea.

Subt acest punt de vedere, am puține de dis, căcĭ cestiunea a fost tratată, nu de pigmeĭ carĭ, cum dice d-l Catargiu, se urcă pe strășinĭ ca să pară uriașĭ, ci de inimĭ carĭ simt; nu de ambițiunĭ miserabile și personale, carĭ și-aŭ făcut un piedestal din acéstă cestiune, ci de ómenĭ într'adevăr de merit, căcĭ cred că și la noĭ sunt ómenĭ carĭ pot s'o trateze, de și póte nu cu acele calităț ce dă o educațiune fórte desvoltată, dar cu focul patriotismuluĭ ce-l dă pericolul.

No. 24. 1861 Ianuarie 10.

Să vedem dacă aceștia aŭ avut saŭ nu dreptate. Sunt, d-lor pentru concurența absolută, dar până acolo unde n'atinge existența și viéța chiar a celor ce sunt în luptă, nu pentru o concurență între douĕ persóne, din care una are tótă puterea și cea-laltă tótă slăbiciunea, pentru că atuncĭ ar trebui ca una să móră și cea-laltă să se înalțe pe ruinele acesteia, și tocmaĭ în acéstă posițiune ne aflăm noĭ în fața elementuluĭ german. Nu vedețĭ că în trecut străbunĭĭ noștri aŭ avut imprudența să aducă străinĭ, să'ĭ numéscă căpitanĭ, vătașĭ la curțĭ, credĕnd că îĭ vor servì cu maĭ multă fidelitate, dar eĭ le-aŭ luat locurile lor și familiile cele vechĭ devenirĕ clăcașĭ veneticilor?

Dar acel rĕŭ a putut să se repare, pentru că aceĭ veneticĭ, nefiind de religiune eterogenă, n'aŭ putut înfluența așà mult în drepturile nóstre. Când dar avem exemplul străbunilor noștri, carĭ din sînul mormintelor și-aŭ vĕdut urmașiĭ trăgênd la plugurile străinilor, trebue noĭ adĭ să comitem aceeașĭ greșélă lăsând pe străinĭ să se substitue poporuluĭ român?

Acésta a simțit-o un bărbat care nu are simpatiile mele, Principele Știrbey, care a făcut școlă de arte și meșteșugurĭ ca să aducă pe Românĭ în stare a face concurență industriașilor străinĭ, carĭ aŭ populat orașele nóstre. Aceea ce se face în orașe pe picĭor mic, populându-se numaĭ cu industriașĭ, s'ar face pe un picĭor mult maĭ mare în țéra întrégă, populându-se câmpiile cu coloniĭ.

Dacă Traian nu aducea coloniĭ, Dacia nu erà să fie romană. Aducênd pe coloniștiĭ germanĭ, îĭ puneți în față a concurà cu țăraniĭ noștri carĭ sunt în cea maĭ mare miserie și lipsă de cultură. Ba nu le lăsațĭ Românilor nicĭ chiar dreptul de concurență, căcĭ străiniĭ aceia vor venì sub nisce protecțiunĭ tarĭ ale asociațiuniĭ lor, și afară de acésta vor venì ca proprietarĭ, iar nu chiriașĭ ca Româniĭ.

Sunt încredințat că nu veți face acésta, pentru că de veți face-o, vor rĕmâné copiiĭ noștri și chiar noĭ, carĭ nu suntem obicĭnuițĭ cu speculațiunile, precum aŭ rĕmas strănepoțiĭ eroilor noștri clăcașĭ Sașilor, ca nisce paria aĭ Germanilor, carĭ pretind a domină de la Rhin până la Marea Négră. Sunt încredințat, cu tot rîsul sceptic al unora, că Adunarea nu va face o alt-fel de lege, cel puțin maĭ înainte de a pune pe Românĭ în stare a se luptà cu elementele ce se aduc în țĕră.

25. — PARTIDUL NAȚIONAL ÎN DIVANUL AD-HOC ȘI ADUNARILE ELECTIVE

No 25. 1861 Fevr. 21.

(Articol publicat în „Românul“ No. 51—52, din 21 Fevruarie (5 Martie) 1861).

Când națiunea română începù opera cea mare a reconstituiriĭ Românieĭ saŭ independenței naționale, este învederat că nu puteà să-și alégă mandatariĭ, cărora trebuià să le încréză lucrarea regenerăriĭ, după faptele lor, ci maĭ mult după făgăduințele lor, după spusele lor, și chiar după óre-carĭ presupuneri maĭ mult saŭ maĭ puțin temeinice. Deși recunósce orĭ-cine pericolul uneĭ asemenea procedăriĭ, nu se póte însă negà că acest mare rĕŭ este nedeslipit de orĭ-care început, este inerent tuturor epocelor de renascere și care se pot numì, în ceea ce se atinge de indivizĭ, timpiĭ încercărilor. Credem însă că acum timpul încercărilor, care negreșit a fost destul de dureros pentru Românĭ, aŭ ajuns la capĕtul sĕŭ, și că țéra nu maĭ este nevoită a merge pipăind, ci în cunoscință esactă de lucrurĭ și de ómenĭ, pe carĭ acum îĭ póte judecà și aprețuì, nu subt impunerea uneĭ situațiunĭ neatârnate de a lor voință, ci după faptele lor săvîrșite, și în deplina exercitare a liberuluĭ lor arbitru. Acéstă convingere ne impune datoria și nouă, carĭ avurăm onórea de a fi însărcinațĭ cu conducerea și veghiarea intereselor națiuniĭ, a-ĭ dà socotélă națiuniĭ întregĭ, de întrebuințarea ce făcurăm, de partea de suveranitate ce ne-a încredințat-o, ca ast fel alegĕtoriĭ noștriĭ să pótă în cunoscință de lucru, să-și deà verdictul de încuviințare saŭ de condemnare.

Cele șépte marĭ Puteri ale Europeĭ, adunate în Congresul de la Paris, încheiară un tratat, prin care, recunoscênd drepturile națiuniĭ Române, Principatele de dincolo și dincóce de Milcov reintrară în deplina lor antonomiă, ce le erà încă garantată prin vechile lor stipulări cu Înalta Pórtă. Orĭ-care furà formele și cuvintele oficiale ce furà impuse de împrejurările de atuncĭ, națiunea Română din aceste douĕ Principate fu chemată, ca prin mandatariĭ sĕĭ să reintre în posesiunea autonomieĭ eĭ și să-și deschidă singură calea viitoruluĭ sĕŭ. Ast-fel înțeleserăm uniĭ din noĭ situațiunea nóstră politică, și acésta credurăm că erà misiunea ce aveam a îndeplinì ca deputațĭ în Divanul ad-hoc.

In curând însă ne convinserăm, în Adunările pregătitóre, că majoritatea aceleĭ Adunări nu împărtășà opiniunile nóstre și furăm siliți a ne resemnà ca, în loc de a decretà în puterea suvera-

No. 25. 1861 Febr. 21. nităţii naţionale, acele patru punte, adecă: Autonomia, Unirea, Principe străin şi Guvernămînt constituţional, ce deveniseră o credinţă naţională, să le reclamăm iar de la străinĭ.

După acest act, ce fu cel maĭ principal al Divanuluĭ ad-hoc, şi în care arătarăm care fu atitudinea nóstră în acea ocasiune, maĭ vin alte douĕ împrejurărĭ care încheiă tótă lucrarea Divanuluĭ ad-hoc.

Acea Adunare fusese chemată pe clase. Orĭ-carĭ vor fi fost diferitele intenţiunĭ ale autorilor aceleĭ stipulărĭ, este învederat că uniĭ voiră să profite de-acea convocare pe clase ca să facă cestiunea română din politică şi naţională să devie socială şi, complicându-se ast-fel, să se compromită.

Partidul naţional se munci din tóte puterile sale a menţine cestiunea la înălţimea sa, şi ast-fel vĕdurăm că tóte clasele, tóte interesele abdicară, pe altarul patrieĭ, tóte pretenţiunile, tóte drepturile ce credeaŭ că aŭ. Aceĭ, carĭ neputênd combate partidul naţional cu faptele sale, aŭ căutat să-l înegréscă cu cestiunea proprietăţiĭ, n'aŭ voit să lase a se publică procesele-verbale ale Divanuluĭ ad-hoc, căcĭ atuncĭ naţiunea ar fi vĕdut dacă în adevĕr ómeniĭ partiduluĭ naţional sunt aceĭ carĭ se servă cu proprietatea, ca de-o armă pentru triumful ambiţiunilor, fie chiar cu pericolul ca acea armă să se sfărame în mâna lor, şi nu din contră chiar aceĭ carĭ aruncă acéstă acuzare asupra partiduluĭ naţional.

A doua cestiune într'acéstă ordine de lucrurĭ ce a agitat Divanul ad-hoc a fost aceea chiar a dăinuirĭĭ sale.

Partidul naţional independent—căcĭ de-atuncĭ încă eraŭ o mână de ómenĭ carĭ, sub mantaua moderaţiunĭĭ şi a înţelepciunĭĭ, îşĭ acoperiaŭ complăcinţele concesiunĭ ce făceaŭ acelora de la carĭ aşteptaŭ folóse personale, — partidul naţional independent, care simţise că Divanul ad-hoc, comiţând greşéla d'a nu se declara Adunare naţională suverană, abdica ast-fel el însuşĭ de la suveranitatea naţională şi o compromiteà, repunênd sórta Principatelor iar la dispoşiţiunea străinilor, se munci a face pe Adunare să îndrepteze acum cel puţin acea mare şi periculósă greşélă, declarând în numele naţiunĭĭ că ea nu se va disolvà până ce Puterile garante nu vor dà rĕspuns la cererile naţiunĭĭ, şi până când nu va face o lege electorală, ca ast-fel să nu maĭ lase străinilor dreptul de a călcà din noŭ autonomia nóstră.

Interese străine, servindu-se de ambiţiunile din năuntru, făcură

ca silinţele partidului naţional să fie deşarte, şi un firman turcesc venì şi încorónă opera celor carì eraŭ maĭ cu grije de interesele lor de ḍi, decât de-a asigurà suveranitatea naţională. Ast-fel dar, desfiinţându-se Adunările naţionale din laşĭ şi din Bucurescĭ, vĭersul Românieĭ fù din noŭ sugrumat şi în timpul Conferinţelor de la Paris, ne maĭ rĕmâind cu puterea d'a vorbì decât inimicìĭ independenţeĭ nóstre, abià puturăm dobândì Convenţiunea de la Paris, aşà precum este, cu legea electorală cea maĭ strîmtă şi cu Căĭmăcămia de treĭ, ce fù chemată să facă întâia aplicare a nouluĭ act constitutiv. No. 25. 1861 Fevr. 21.

Condiţiunile, în care născù Adunarea de la 20 Ianuarie 1859, nu puteaŭ lăsà nicĭ o bănuială că tendinţele majorităţiĭ membrilor eĭ vor fi o protestare contra principielor exprese de Divanul ad-hoc.

Cel d'întâiŭ act la care erà chemată acea adunare, erà numirea Capuluĭ Statuluĭ. Partidul naţional independent, credincios celor patru punte votate de Adunarea ad-hoc, deşì se afla acum în cea maĭ mică minoritate, nu se sfiì însă de-a pune cestiunea alegeriĭ Domnuluĭ tot pe tărîmul Uniriĭ. Dar fiind-că Adunarea din laşĭ procedase acum singură în lucrările sale şi numise pe Domnitorul Moldoveĭ, Unirea, ne maĭ putêndu-se face într'un Principe străin, Alesul Moldoveĭ trebui să fie şi Alesul nostru. Acéstă necesitate fu atât de învederată, încât devenì voinţa naţională şi atuncĭ tóte partidele se închinară eĭ şi o decretară.

Ce înţelegeaŭ în adevĕr Românìĭ prin Principe străin dintr'una din dinastiile occidentale? Nimic alt decât independenţa naţională şi ridicarea puterìĭ executive la o înălţime care, făcênd să tacă tóte ambiţiunile, să liniştéscă societatea şi să lucreze la a eĭ renascere. De la 24 Ianuarie, acéstă misiune precum şi deplina Unire, a devenit apanagiul Domnitoruluĭ Românilor.

Acéstă mare greutate fiind învinsă, partidul naţional nu se maĭ îndoì că trebuinţele legitime ale naţiunìĭ, adecă acele ce sunt neapĕrate pentru ridicarea şi întărirea edificiuluĭ naţional, aŭ a se realisà fără întârḍiere şi încă acum fără luptă. Din nenorocire, aceste speranţe fură înşelate şi partidul naţional fu silit, în tot timpul întâeĭ legislaturĭ, a luptà din noŭ contra uneĭ inerţiĭ saŭ maĭ bine contra uneĭ hotărîrĭ energice de-a stà în loc. Procesele-verbale sunt de faţă spre a constatà cu câtă stăruinţă luptarăm spre a ne creà o putere armată, care să fie în stare de a pune în fapt principiele de căpetenie din Convenţiune; spre a face un budget

No. 25. 1861. Fevr. 21.

pe base carĭ să reguleze şi să asigure finanţele nóstre; spre a se aşezà imposite drepte şi moderate carĭ, asigurând serviciile publice, să nu smintéscă interesele particulare; spre a se concentrà în mânile Guvernuluĭ tóte veniturile aşezămintelor de bine-faceri, închinate şi neînchinate, singurul mĭiloc de a nu alergà la contribuţiunĭ grele într'o epocă, în care sunt atâtea trebuinţe de împlinit, atâtea creaţiunĭ de făcut; spre a se modificà legea pensiunilor atât de nedréptă şi atât de împovărătóre pentru tesaurul public; spre a se desfiinţà taxele de exportare, carĭ pun adesea producţiunile nóstre în trista posiţiune de a nu puté face concurenţă productelor străine pe pieţele europene; şi în sfîrşit, spre a se stîrpì feluritele abusurĭ, din carĭ încă relatarăm adesea pe cele maĭ însemnate înaintea Camereĭ.

Acestea sunt reformele şi îmbunătăţirile ce partidul naţional a cerut în timpul celeĭ d'întâiŭ sesiunĭ, celeĭ d'întâiŭ legislaturĭ. Şi daca n'a reuşit, sperăm că este învederat că pricina n'a fost fiind că i-a lipsit stăruinţa, ci fiind-că numĕrul acelora carĭ împărtăşiaŭ acéstă ideie erà fórte restrîns.

În noua legislatură din 1860, deşi in aparenţă partidul naţional erà maĭ numeros, în realitate însă nu câştigase nimic, căcĭ uniĭ din ceĭ carĭ combătuseră sub stindardul naţional, când erà lupta pentru a înlătură de la putere partidul cel vechiŭ, nu numaĭ că nu se maĭ îngrijiră în urmă de triumful principiilor ce eraŭ scrise pe acel stindard, dar încă părea că ele i-ar şi supĕrà în noua lor posiţiune. Aceĭ însă carĭ, prin tăria convingerilor lor, rĕmăseseră independenţĭ; aceĭ carĭ n'avuseseră în vedere schimbarea ómenilor de la putere, ci a instituţiunilor ce susţineaŭ aceĭ ómenĭ, reîncepură lupta întreruptă prin disolvarea celeĭ d'întâiŭ legislaturĭ, pentru dobândirea acelor îmbunătăţirĭ şi reforme, atât de tare cerute de trebuinţele timpuluĭ, şi din care nicĭ una nu se făcuse. Partidul naţional propuse dar maĭ tóte câte le susţinuse în cea d'întâiŭ legislatură şi revenì, şi cu maĭ multă energie, asupra organisăriĭ armateĭ, voind a o vedé reformată după sistema Prusieĭ saŭ a Elveţieĭ, care costă puţin şi dă resultate marĭ, asupra înfiinţăriĭ Curţiĭ de casaţiune şi a Curţiĭ de conturĭ, fără de care nu se póte asigurà moralitatea în administraţinnea finanţelor; asupra organisăriĭ consiliilor municipale, de judeţe şi de plăşĭ, fără de carĭ nu se póte face aşezarea impositelor şi administraţiunea va fi neîndestulătóre şi arbitrară; a organisăriĭ Bănceĭ naţionale,

fără de care crisa comercială și financiară se va perpetuà și de multe orĭ va cresce, și agricultura se va periclità și proprietarĭĭ vor fi expropriațĭ; a reorganisărĭĭ magistraturĭĭ, ca judecătorĭĭ să nu maĭ fie jocul fluctuărĭĭ politicеĭ și a voințeĭ ministrilor; a concentrărĭĭ, în mânile Guvernuluĭ, a tuturor bunurilor stabilimentelor de bine-faceri, ce nimenĭ nu póte negà că sunt proprietățĭ naționale generale, și carĭ printr'o administrare inteligentă și onestă ar devenì sorgintea cea maĭ însemnată a visterieĭ. No. 25. 1861 Fevr. 21.

Cerurăm, în desbaterea legilor asupra impositelor, puse sub nume de personale saŭ bir, asupra patentelor, asupra rachiuluĭ, contopirea tuturor acestor imposite într'o *singură contribuțiune asupra venitului*. Se înlătură în sfîrșit aceea asupra rachiuluĭ din pometurĭ, dar pentru cele-lalte, nu puturăm dobândì nicĭ măcar îmbunătățirile neapĕrate. Cu votarea budgetelor căutarăm a face să se desbată pe larg, într'un mod consciințios, fie-care budget în parte, ca să se pótă face reducerile ce nu eraŭ de neapĕrată trebuință și să se pótă venì ast-fel într'un mod eficace în ajutorul acelor servicĭĭ și lucrărĭ, fără carĭ nu numaĭ că nu putem face un pas înainte, dar tóte interesele aŭ să se pericliteze din ce în ce maĭ mult. Cerurăm dar ca bugetul înaltuluĭ cler să se împuțineze, spre a se puté îmbunătățì acela al instrucțiunĭĭ publice, fără să se créscă cheltuelile în total.

Cerurăm ca staturile-majore să nu se sporéscă, ca zidirile să se amâie, ca uniformele nu numaĭ să se simplifice, dar în confecționarea lor să se caute mijlóce maĭ economice decât acelea de-a se aduce de la Paris, ca ast-fel să putem mări oștirea și îmbunătăți armele, fără ca contribuabilĭĭ să se însărcineze. Dacă în sesiunea trecută primiserăm să se facă o diurnă funcționarilor celor micĭ, furăm însă de părere că, pentru a celor superiorĭ ar trebuì s'așteptăm până când finanțele țĕrĭĭ ar fi maĭ prospere; căcĭ este ridicul, este absurd, este vătămător ca într'o țĕră unde societatea întrégă este sechestrată, amortită șése lunĭ ale anuluĭ, din lipsa căilor de comunicare, funcționarĭĭ ceĭ înalțĭ să aibă cincĭ miĭ de leĭ pe lună. Cerurăm pe lângă înființarea căilor și stîrpirea abusurilor ce se fac cu lucrarea lor, și alte îmbunătățirĭ, carĭ însă maĭ tóte fură reclamate fără succes. Dreptatea cere însă s'aducem aminte și să ținem sémă că tóte aceste lucrărĭ, Adunarea a fost silită a le face într'un timp atât de înaintat al anuluĭ, în cât grăbirea ce erà nevoită să pună în împlinirea datoriilor eĭ, a împedicat póte

No. 25. 1861 Fevr. 21.

pe mulți de a da o atențiune mai seriósă cererilor nóstre și de a se convinge de oportunitatea lor și mai cu deosebire de curăția intențiunilor cu care erau cerute.

Nu putem sfîrși cu cestiunea budgetelor, fără să rĕspundem la acuzarea ce ni s'a făcut, că suntem causa cresceriĭ budgetuluĭ instrucțiuniĭ publice; că am votat retribuțiunĭ prea marĭ profesorilor. Primim tótă rĕspunderea actuluĭ ce ni se impută, și începem prin a mărturisì că s'aŭ strecurat multe greșelĭ, ca la orĭ-ce lucru ce se face în pripă, și încă putem adăogà, ca la orĭ-ce lucru ce se dobândesce prin asalt.

Intrebăm însă pe onorabiliĭ noștri adversarĭ, dacă lucrările celor-lalte părțĭ din Cameră sunt scutite de orĭ-ce greșelĭ, chiar din puntul d-lor de vedere? Acéstă reservă făcută, luăm cum diserăm, tótă rĕspunderea îmbunătățirilor ce s'aŭ făcut pentru instrucțiunea publică și, ca să nu fie cea mai mică surprindere, spunem din nainte că, de câte orĭ va fi cestiunea de instrucțiune publică și de armare, de căĭ de comunicare și de înființarea Băncilor naționale, vom votà fondurile necesare pentru a lor realisare, pentru a lor desvoltare. Care este Românul ce nu simte că slăbiciunea instrucțiuniĭ publice este prima causă a slăbiciuniĭ nóstre naționale, și că, până nu vom ridicà acéstă instituțiune din înjosirea în care aŭ ținut-o regimurile vechĭ, nu vom puté dice că făcurăm ce-và serios pentru renascerea Românieĭ?

Vorbirăm mai întâiŭ de legile de imposite și de budgete, pentru că din lucrările cele mai importante ale Cameriĭ, ele numaĭ aŭ fost aplicate și prin urmare simțite de țéră; să nu uităm însă legea Curțiĭ de casațiune și aceea pentru drumul de fier, carĭ deși aŭ rĕmas până astădĭ în cartónele Guvernuluĭ, sunt însă de o mare însemnătate și aŭ avut încă rarul privilegiŭ de a unì tóte părțile Cameriĭ la votarea lor. Acéstă unanimitate ar fi avut-o póte și legea împrumutuluĭ, saŭ cel puțin ar fi avut tóte voturile partiduluĭ național independent, dacă Guvernul ar fi înfățișat Cameriĭ tóte documentele atingĕtóre de acest împrumut și dacă Camera ar fi fost pusă în stare să ieà tóte garanțiile, ca acel împrumut de 60 milióne francĭ să nu pótă fi, în orĭ-ce condițiunĭ s'ar aflà țéra, distras din destinarea sa de a servì de fond Băncilor naționale.

Ajunserăm cu darea nóstră de sémă, la a doua și cea din urmă sesiune a legislaturiĭ a doua. Aci sarcina nóstră devine greà, atingem chiar actualitatea, fiind-că mai tótă lucrarea acesteĭ din urmă se-

siunĭ n'a fost, n'a putut fi decât o luptă între Minister și Cameră, și cum Camera s'a disolvat, iar Ministerul a rĕmas înarmat cu omnipotența ordonanțelor și a puterniceĭ sale voințĭ, póte să găséscă că preà cutezăm de a face chiar necrologul Camereĭ disolvate. Cu tóte acestea, vom usà de dreptul constituțional și ne vom îndeplinì datoria către alegĕtoriĭ noștri, dându-le socotélă de nisce acte ce astădĭ aŭ devenit capete de acuzare în contra nóstră. No. 25. 1861 Fevr. 21.

S'a imputat Camereĭ că în timp de douĕ lunĭ n'a produs maĭ nimica și a pierdut timpul în discuțiunĭ, în lupte, în agitațiunĭ fără folos pentru țéră. Pentru ca Adunarea să fi fost scutită de acéstă pierdere de timp, îĭ trebuiaŭ douĕ condițiunĭ. Întâiŭ, ca Ministerul să guverneze într'un spirit, care să nu facă o îndatorire tuturor partidelor independente de-a-l combate, al doilea, ca ea să aibă dreptul de-a propune legĭ. Acest drept însă lipsindu-ĭ, și Ministerul administrând într'un mod, pe care Camera îl socotià vĕtămător țĕrĭĭ, erà de datoria eĭ de a-l obligà să mérgă pe alt drum saŭ să se retragă Pe séma cuĭ dar rĕmâne rĕspunderea dacă s'aŭ perdut, cum se dice, douĕ lunĭ în luptă, de nu pe-a Ministeruluĭ, care trebuià să se hotărască de la început saŭ de-a se retrage, saŭ de-a disolvà Camera îndată, căcĭ se cuvine să scie și să vadă că, pe cât timp erà în Cameră un numĕr destul de considerabil de deputațĭ independențĭ, orĭ cât de mare ar fi dibăcia ómenilor de la putere, n'o să pótă face Adunarea să transigă cu convicțiunile și cu datoriile sale. Iacă dar o considerație destul de tare spre a înlătură de-asupra Camerĭĭ orĭ-ce rĕspundere de timpul pierdut. Cu tóte acestea, carĭ sunt proiectele de legĭ ce Guvernul a înfățișat Camereĭ și ea le-a înlăturat, ocupându-se numaĭ de a luptà contra releĭ administrărĭ a Ministeruluĭ? Căcĭ afară de proiectul de lege pentru instituirea uneĭ Băncĭ și acela al budgetelor, *date în ajunul închiderĭĭ, ast-fel încât n'a fost timp nicĭ să se tipăréscă și să se împartă la deputațĭ ca să pótă intrà în studiul lor*, Ministerul nu s'a înfățișat înaintea Camereĭ decât cu cererĭ de natura aceleia a d-luĭ Ciocan (1), a contracciilor poștelor, a

(1) *Ciocan*, antreprenorul vînzărĭĭ sărĭĭ, neținîndu-se de angajamentele statorite prin contract, rămăsese dator cu sume considerabile. Comisiunea Adunăreĭ, instituită pentru cercetarea afacereĭ, propuse acordarea uneĭ prelungirĭ a termenuluĭ de plată și majoritatea primì propunerea, în contra părerĭĭ luĭ I. Brătianu de a se respectà cu stricteță contractul (Șed. de la 3 Dec. 1860). Bratianu se declară, cu acéstă ocasie, pentru exploatarea în regie a salinelor.

No. 25 1861 Fevr. 21.

desființării Ministeruluĭ Controluluĭ, a înmulțiriĭ jandarmilor din capitală și a întrebuințăriĭ economiilor tuturor Ministerelor după simpla sa voință. Eĭ bine, cât despre noĭ, declarăm și astădĭ că, orĭ de câte orĭ se vor înfățișà asemenea cererĭ, ce noĭ le credem vătemătóre din puntul de vedere fiscal, și maĭ cu osebire moral, le vom combate din tóte puterile nóstre, avênd încă și convingerea, că timpul întrebuințat într'o asemenea luptă, nu este perdut, ci câștigat pentru țéră. Singura cerere folositóre pentru țéră, ce a făcut Ministerul Adunăriĭ, a fost înființarea unuĭ Minister al lucrărilor publice. Acésta refuzatu-i-s'a, saŭ datu-i-s'a maĭ mult de cât a cerut, adecă un singur Minister al lucrărilor publice pentru amândouĕ Principatele? Și dacă nu s'a făcut acest pas spre Unire, cine alt s'a opus decât Ministrul acela care cu vre-o câte-và ḑile înainte ne promisese la *tribună* unirea completă a amândorur țĕrĭ? (1)

Nu! țéra póte fi încredințată că dacă Ministerul se înfățișà înaintea Camerĭi cu cererĭ de acelea care aŭ devenit o necesitate absolută pentru prosperitatea, pentru întărirea și pacea Românieĭ, nicĭ o parte din Adunare, chiar dacă i s'ar presupune o rea voință, n'ar fi avut însă curagiul de a le refuzà. Iar dacă s'ar fi găsit o majoritate ce ar fi cutezat să se opună, atuncĭ am fi fost ceĭ dintâĭ carĭ am fi cerut disolvarea Camerĭi, siguri fiind, că națiunea, în cunoscință de lucru, ar fi trimis o majoritate maĭ demnă de încrederea eĭ. Astădĭ însă, pe ce acte póte judecà și pronunță națiunea între Guvern și fosta Adunare? Căcĭ în onórea alegătorilor sperăm că simplul titlu de amic al Ministeruluĭ nu va fi de ajuns pentru dumnélor spre a învestì pe cine-và cu demnitatea de mandatar al națiuniĭ. Ministerul, nu numaĭ cum ḑiserăm și cum procesele-verbale o pot dovedì, nu a produs nimic mare, nimic folositor, dar s'a opus chiar la cererile ce i s'aŭ făcut. Cine în adevĕr, nu-șĭ aduce aminte cu ce înverșunare s'a opus de a face să înceteze regimul ordonanțelor, adecă al arbitrariuluĭ în privința Preseĭ, și cu ce stăruință s'a refusat de a aduce înaintea Camerĭi cestiunea mănăstirilor ḑise închinate și care se compromite din ce în ce maĭ mult, târându-se pe la Constantinopole, și compromite cu dînsa și chiar autonomia nóstră? Dar să lăsăm aceste cestiunĭ

V. și articolul sĕŭ: „Exploatarea sării înaintea Camereĭ“ publicat în „Românul“ No. 45, din 10 Decemvrie, 1860, precum și remarcabilu-ĭ „Raport asupra vămilor și exploatăriĭ salinelor“, în „Românul“, No. 137, din acelaș an. (Nota edit.)

(1) Barbu Katargiu, în șed. de la 22 Dec. 1860. V. Mon. Of. din 13 Ian. 1861. (Nota edit.).

atât de cunoscute de ţéră şi asupra cărora opiniunea publică este formată, şi să venim la actul principal, pe care se întemeiază Guvernul de a disolvà Camera, adecă rĕspunsul la cuvîntul Tronuluĭ. No. 25. 1861 Fevr. 21.

Cea d'întâiŭ acusare ce face, este că Adunarea ar fi pus un timp de douĕ lunĭ, ca să facă rĕspunsul la discursul Tronuluĭ. Ca partid în minoritate în Cameră, am puteà fi scutiţĭ de solidaritatea acesteĭ întârdieriĭ. Aci însă este o cestiune de echitate în privinţa Adunăriĭ întregĭ, care ne obligă de a aduce aminte că ţéra se afla în împrejurărĭ atât de grele, că ea fusese prada unor întîmplărĭ atât de fatale, în cât Camera nu puteà să nu facă o amintire seriósă în privinţa lor, în aprecierea ce erà chemată să dea în rĕspunsul sĕŭ la discursul Tronuluĭ, despre tóte nevoile, tóte trebuinţele şi tóte dorinţele naţiuniĭ; şi că pentru ca să le pótă face, în tótă cunoscinţa lucrurilor, Camera aveà trebuinţă de deslușirĭ din partea Guvernuluĭ şi chiar de documente. Dacă dar Ministerul s'ar fi arătat voios de la început, dacă anchetele de la Craiova şi de la Ploescĭ ar fi fost depuse îndată pe biuroul Camereĭ, dacă în cestiunea scăḑĕmîntuluĭ arendaşilor, a aplicăriĭ legiĭ patentelor, a ridicăriĭ contribuţiunilor, a aşezăriĭ listelor electorale, Ministerul n'ar fi ridicat discuţiunĭ atât de îndelungate şi periculóse drepturilor şi libertăţilor constituţionale, dacă nu s'ar fi arătat atât de opus spirituluĭ Adunăriĭ, dacă n'ar fi venit să-ĭ conteste drepturile sale cele maĭ esenţiale, precum acelea de a face cercetărĭ parlamentare, negreşit că desbaterea adreseĭ ar fi fost uşóră, şi votarea eĭ s'ar fi făcut din cele dintâĭ ḑile ale sesiuniĭ. Ministerul s'a arătat în tóte opus Adunăriĭ şi, precum maĭ ḑiserăm, de şi vĕḑù îndată că ea descuviinţézĕ cu deplin modul sĕŭ de administrare, el nu se hotărâ nicĭ a declarà că se va conformà dorinţelor eĭ, nicĭ a o disolvà, şi prin urmare tótă rĕspunderea acelor desbaterĭ, din orĭ-ce punt se va pune cine-và, nu póte cădeà decât asupra Ministeruluĭ. Cu tóte acestea însă, nu putem sfîrşi fără a aduce aminte că Adunarea în desbaterea adreseĭ, n'a pus decât patru şedinţe; şi că pe cât timp lucrarea adreseĭ a fost în comisiunea eĭ, acésta nu puteà aduce şi nu a adus nicĭ o piedică lucrărilor Cameriĭ, care a şi lucrat tóte proiectele ce eraŭ în posesiunea sa.

A doua acuzare este că Adunarea, deplorând evenimentele de la Craiova şi Ploescĭ (1) şi declarând cu *fericire* că ele nu sunt re-

(1) E vorba de răscólele iscate, la începutul luĭ Noemvrie 1860, la Craiova şi Ploeştĭ, şi provocate de noua lege asupra patentelor. V. „Românul“ dela 18 şi 19 Noemvrie 1860. (Nota edit.)

No. 25. 1861 Fevr. 21.

sultatul spirituluĭ de *revoluțiune* și de *anarhiă*, ar fi prejudecat o cestiune ce nu se judecase încă de Inalta Curte, s'ar fi trecut ast-fel peste competința sa, ba încă ar fi călcat și Convenţiunea.

Este de trebuință s'aducem aci aminte că Adunarea a fost provocată în acéstă cestiune prin cuvîntul Tronuluĭ, și că-ĭ era prin urmare peste putință a păstrà tăcerea maĭ cu sémă când evenimentele din Craiova și Ploescĭ sguduiseră tótă țéra și atrăseseră chiar atenţiunea Europeĭ întregĭ. S'aducem încă aminte că în tot cursul desbaterilor, Ministerul n'a susținut că acele triste evenimente aŭ fost o revoluțiune. Camera dar, în acéstă posițiune, avé dreptul și datoria de-a se pronunță asupra acelor evenimente, carĭ pe de-oparte, atât prin cele întîmplate cât și prin misterul în care le învăluiă Guvernul, compromiteaŭ și siguranța nóstră din năuntru și situațiunea nóstră politică în ochiĭ străinilor, și carĭ încă, prin refusul Guvernuluĭ de-a da deslușirile ce-ĭ cereaŭ, lovià și drepturile cele maĭ sacre, cele maĭ vitale ale uneĭ Adunărĭ Naționale. Tăcerea Adunăriĭ ar fi fost dar, o repetim, o adevĕrată sinucidere și negreșit că nu suntem noĭ carĭ vom puté sfătuĭ o asemenea umilire, o asemenea sinucidere, iar cât pentru cestiunea că acea apreţuire a Adunăriĭ ar fi fost de natură a înrîuri magistratura nóstră, acésta ar fi a prejudecà de consciința ce judecătoriĭ pun în îndeplinirea sacreĭ lor misiunĭ. Și dacă o asemenea bănuială a Guvernuluĭ, ar fi dréptă, întrebăm dacă atitudinea, limbagiul și chiar actele Guvernuluĭ nu sunt de natură a înrîurì pe judecătorĭ cu o eficacitate de o mie de orĭ maĭ mare? Camera însă a prejudecat și alte cestiunĭ în adresa către Tron, precum *modificarea legilor impositelor și economia de introdus în budgete*, și deși Ministerul s'a arătat în Cameră tot așà de revoltat, că Adunarea prejudecă asemenea cestiunĭ, ce atingeaŭ Ministerul atât de-aprópe, însă în raportul către Capul Statuluĭ, în care motivéză disolvarea Camereĭ, nu face nicĭ o amintire despre acésta, care, după uniĭ, este cea maĭ mare greșélă a nóstră, dacă se póte privì ca greșélă de-a displăcea d-lor miniștri.

Acestea sunt cestiunile în carĭ, amicĭĭ cu orĭ-ce preț aĭ Ministeruluĭ ne acuză că ne-am dat mâna cu partea dréptă din Cameră. Dar, într'aceste cestiunĭ toțĭ ómenĭĭ independențĭ din Cameră, fără excepțiune de drapel, aŭ votat împreună, și acésta fără păituire (tocmélă), fără învoială, fără ca să-și deà mâna, tot așà cum făcurăm și la 24 Ianuarie, când toțĭ împreună votarăm pentru

Domnitorul Moldoveĭ; cum făcurăm în anul 1859 când votarăm împrumutul de 8 milióne, pentru trebuinţele ce credeam că aveà Guvernul întru întărirea edificiuluĭ naţional, ale căruĭ temeliĭ le aruncaserăm la 24 Ianuarie; cum făcurăm în anul trecut votând cinci milióne pentru cumpĕrătórea de arme; şi cum am fi făcut, suntem siguri, dacă Ministerul ne-ar fi propus desrobirea mănăstirilor închinate; cum am fi făcut dacă ne-ar fi propus Unirea deplină a Principatelor şi cum vom face orĭ cu cine ne vom întâlni pe tărîmul naţional şi ne va da mâna înaintea naţiunii, pentru apĕrarea drepturilor şi libertăţilor eĭ. Urmând ast-fel, partidul naţional independent desertéză óre drapelul sĕŭ, se abate de la principiele sale, face transacţiune cu consciinţa sa? Naţiunea a fost faţă, judece, şi suntem siguri de verdictul sĕŭ, când însă se va puté pronunţa în tótă libertatea.

No. 25. 1861. Fevr. 21.

26.—AJUTĂ-TE ŞI DUMNEDEŬ TE VA AJUTA.

(Articol publicat în „Românul“ din 1—3 (13—15) Ianuarie 1862).

No. 26. 1862 Ian. 1—3.

Am terminat articolul precedinte cu întrebarea dacă, înălţând pe Tronul Românieĭ un Domnitor cu inima de Român, ne erà permis să băgăm mânile în sîn aşteptând tot de la dînsul.

Trebuià o sclavie de douĕ secole, sclavia greco-rusă care strivià maĭ mult sufletul de cât corpul, ca Românii să ajungă să-şĭ facă o întrebare atât de absurdă, saŭ maĭ bine să aibă o credinţă atât de fatală. Christ a dis Apostolilor: „Cutezaţĭ, luptaţĭ!“; înţelepciunea timpurilor moderne a înscris pe drapelul civilisaţiuniĭ: Ajută-te şi Dumnedeŭ te va ajutà. Ceea-ce dar un Dumnedeŭ nu promite decât cu condiţiunea să dăm şi noĭ din mânĭ, noĭ o pretindem de la un om fără ca noĭ să-ĭ dăm cel maĭ mic concurs.

Din nenorocire Istoria, acest tabloŭ al înţelepciuniĭ némuluĭ omenesc, a fost închisă pentru noĭ, ca tóte cele-lalte sciinţe şi n'am putut vedé că nicĭ o naţiune, nicĭ o societate n'a putut fi mântuită, n'a putut fi condusă la mărire şi la fericire de un om, fie cel maĭ mare geniŭ din lume, decât dacă el a avut puternicul concurs al naţiuniĭ întregĭ. Când Grecii ajunseră în scăderea aceea morală, în acel punt de egoism din care omul nu maĭ vede legătura strânsă ceste între interesele individuale de tóte ḑilele şi cele generale, cele na-

No. 26. 1862 Ian. 1—3.

ţionale, şi ast-fel să nu maĭ pótă avé devotament pentru binele public, să nu maĭ pótă ajunge la o acţiune comună şi dăinuitóre, putură óre pe Greciĭ aşà decăduţĭ să-ĭ scape cele maĭ marĭ geniĭ cu carĭ se fălesc încă până astădĭ némul omenesc? Asemenea, ce le servì Romanilor mişeliţĭ un Marcu Aureliu, un Iulian, un Diocleţian, un Teodosiu şi chiar un Constantin, decât ca să se împlinéscă cuvîntul Evangelieĭ că aceĭ ce nu voesc să se mântuéscă prin faptele lor, vor perì.

Dar la ce să ne afundăm aşà departe în Istoria némurilor? N'avem înaintea nóstră tablouri viĭ carĭ să ne servéscă de exemplu şi să ne convingă că ceea ce facem este rĕŭ şi ne compromite viitorul? Franţa, naţiunea care printr'o activitate de maĭ multe secole a ajuns la resultatul cel maĭ splendid, naţiunea care a ajuns a fi astădĭ cea maĭ tare constituită, şi cu o organisaţiune ce este admirată de lumea întrégă, când o mare crisă o făcù să aclame pe un Napoleon de Impĕrat, se socotì ea scutită cu acest act de orĭ-ce altă acţiune? Incrucişă ea mâinile pretindênd de la Capul sĕŭ maĭ mult decât ce este în drept de-a aşteptà chiar de la Providenţă, ca adecă el singur să facă, să realiseze ceea-ce nu póte să se facă decât cu concursul naţiuniĭ întregĭ? Din ḑiua d'intâiŭ a dictatureĭ sale, când erà în capul a cincĭ sute de miĭ de soldaţĭ fanatisaţĭ de numele Bonaparte, naţiunea făcù pe Napoleon să simtă că Constituţiunea ce o octroiase în numele eĭ nu erà cea maĭ nemerită cu dorinţele şi trebuinţele Franţeĭ, şi tot în acea ḑi arbitrul Franţeĭ o modifică declarând că s'a înşelat. Până a nu se începe răsboiul contra Austrieĭ, Impĕratul deşì aveà tótă dorinţa, tótă aplicarea de-a liberà Italia, se îndoià, căcĭ tótă lumea oficială ce-l înconjurà erà contra, Englitera murmurà şi tótă Germania ameninţà; când însă naţiunea se pronunţă cu atâta tărie pentru răsboiŭ, Napoleon plecă, purtat pe braţele poporuluĭ întreg. In urma acestuĭ răsboiŭ, reacţiunea cu clerul se credură destul de tarĭ ca să ridice capul contra Impĕratuluĭ; naţiunea nu lipsì însă a se manifestà contra lor şi Napoleon, găsind tot sprijinul în opiniunea publică, îĭ smerì. In sfârşit nu este un singur act mare al Guvernuluĭ luĭ Napoleon, la care naţiunea să nu fi avut partea sa de acţiune.

Dacă trecem în Italia imaginea este şi maĭ vie şi maĭ învederată; Capul Statuluĭ adecă, orĭ-care ar fi, atuncĭ numaĭ póte face tot, când este ajutat, *împins* de naţiune. Victor Emanuel nu

este dintre aceia pe a căror frunte se vede degetul luĭ Dumneḑeŭ; el a avut inimă de Italian și nimic maĭ mult; cu tóte acestea el este eroul ḑileĭ, și pagina Istorieĭ luĭ a să fie din cele maĭ frumóse ce a putut avé un Rege. Și tóte acestea pentru că a avut norocirea să se afle în capul uneĭ națiunĭ care simte cu tărie, lucréză cu bărbăție, fără preget și cu *cutezare*, uneĭ națiunĭ în sfârșit care a pus în lucrare devisa luĭ Danton: *de l'audace et toujours de l'audace!* Dar chiar să fi fost Victor Emanuel cel maĭ mare geniŭ, cel maĭ mare om de Stat și cel maĭ mare căpitan, ḑic că nu puteà să facă ce a făcut poporul italian, căcĭ a luptà cu succes contra unuĭ asemenea om, mormîntul de la St. Elena este destul ca să îmbărbăteze pe orĭ-cine, dar a atacà cu succes un popor ce voesce cu tărie a fi, este un ce periculos în timpiĭ de astăḑĭ.

Dar la ce să ne ostenim privirea plimbând-o peste orizonturĭ depărtate? N'avem pe braviĭ noștri vecinĭ sêrbĭ în fața nóstră ca să convingă pe ceĭ maĭ bănuitorĭ și pe ceĭ maĭ puțin deprinșĭ cu speculele politice? Din ḑiua resurecțiuniĭ lor și până astăḑĭ, fost-aŭ óre conduși de geniĭ, de ómenĭ de Stat, de marĭ căpitanĭ? Bĕtrînul Caragheorghe, care ridică stindarlul național și sfărâmă lanțurile sclavieĭ turcescĭ, nu aveà maĭ multe cunoscințe militare decât ce are un sergent austriac. Bĕtrînul Miloș, care asigură independența națională și constituì Ttatul sêrb, fusese păstor, și de atuncĭ până astăḑĭ, toțĭ aceia carĭ se succeseră pe Tronul Serbieĭ nu s'aŭ însemnat nicĭ prin inteligența lor, nicĭ prin talentele lor ca ómenĭ de Stat, ba nicĭ chiar prin cunoscințele lor; cu tóte acestea Serbia a mers desvoltându-se, întărindu-se, și la tóte ocasiunile cele marĭ a desvĕluit o bărbăție care a ridicat-o în opiniunea publică europeană și a scutit-o chiar de loviturile Puterilor ce aveaŭ dorința de a o cucerì. Și cum puteà fi într'alt fel? La opera națională în Serbia lucréză opt sute de miĭ de suflete, cu inima și cu sufletul, cu inteligența și cu brațele, fără ca țarinele lor să fie maĭ rĕŭ cultivate decât ale nóstre, fără ca comerțul să fie maĭ puțin prosper, ba pot ḑice că e maĭ asigurat. A! mĭ se rupe inima, fraților Românĭ, când cuget la ce înălțime, la ce mărime, la ce fericire am fi ridicat noĭ patria nóstră dacă cincĭ milióne de inteligențe și ḑece milióne de brațe, de carĭ dispune astăḑĭ România, ar fi consacrat bineluĭ public, saŭ maĭ bine causeĭ comune orele lor neocupate, ce le perd în tîmpirea mințiĭ și în trândăvirea corpuluĭ.

Exemplele ce dedeĭ, și exemplele luate după fapte cunoscute

No. 26. 1862 Ian. 1—3. de tótă lumea, sper că aŭ dovedit într'un chip necontestabil că faptul nostru de la 24 Ianuarie, orĭ cât de bărbatesc, orĭ cât de înțelept a fost, nu erà destul: el erà un început norocit, ne dasem un Domnitor, un Cap român, trebuià dar cu atât maĭ mult să ne punem la lucru, să mergem înainte ca Domnitorul să aibă ce conduce, pe când noĭ dimpotrivă ne-am dat leneviriĭ, nepĕsăriĭ de binele comun și, înfășurându-ne într'un egoism ce ne a poprit de a maĭ vedé legătura ce este între interesele nóstre particulare și cele naționale, am pretins ca Domnitorul să-și împlinéscă nu numaĭ misiunea sa, ci și pe a nóstră, să ne ducă și sarcina nóstră de tóte ḑilele; într'alte cuvinte am pretins de la un om ce un Dumneḑeŭ nu ne permite să așteptăm chiar de la dînsul.

Orĭ câtă amărăciune aș simți ca Român de timpul cel priincios ce am perdut acești treĭ anĭ, de când suntem domnitorĭ pe destinele nóstre, departe de mine însă cugetarea de a voi *să încriminez saŭ să scuz pe orĭ-cine.* Rolul meŭ se mărginesce a căutà, ca orĭ-ce cetățén ce voiesce să-și facă datoria, carĭ sunt greșélele ce am făcut noĭ cetățeniĭ; căcĭ, numaĭ atuncĭ când *fie-care* își va cunósce greșelele, România va puté păși înainte. Și unde își póte cine-và luminà consciința decât în Istoria contimporană. Să ne aducem dar aminte, în vre-o câte-và cuvinte, cele petrecute de la 24 Ianuarie până astăḑĭ și ne vom convinge că nu am exagerat ḑicênd că culpa este și a nóstră, și maĭ cu osebire a nóstră, dacă lucrurile de treĭ anĭ de ḑile merg maĭ tot așà de rĕŭ ca în trecut.

Când Alesul Românilor trecù pentru întâia órà Milcovul, poporul de acĭ se înfățișà ca o mare peste care a trecut o furtună și ale căreĭ talazurĭ băteaŭ încă țĕrmurile; spectacolul erà măreț, erà sublim, îmbărbătător pentru aceia carĭ eraŭ familiarisațĭ cu dînsul; pentru Acela însă care vedeà pentru întâia dată poporul român într'una din acele manifestărĭ, care fac să se sgudue pămîntul și să tresalte și țărîna eroilor străbunĭ, impresiunea a trebuit să fie amestecată cu fericire și maĭ cu osebire cu grijă. Acéstă impresiune fu exploatată cu multă dibăcie de inimicĭĭ, atât ceĭ de afară cât și ceĭ din năuntru aĭ principiuluĭ ce triumfase la 24 Ianuarie în persóna Domnitoruluĭ Alexandru Ión I, maĭ cu osebire că eĭ găsiră un concurs activ în stîrpiturile, în schilódele politice, carĭ de câte orĭ poporul își ieà pasul luĭ, neputênd a-l urmà, aruncă țipete de alarmă, și reușiră să acrediteze ideea că națiunea română este un vulg fără o idee a eĭ, fără un simțimînt propriŭ,

pe care o pune în mișcare după voința lor, o mână de ómenĭ exaltațĭ saŭ ambițiosĭ. Acéstă idee acreditată fu fatală, ea făcù ca Guvernele să cadă în mânĭ inimice principiilor nouĕ saŭ slabe și necutezătóre. No. 26. 1862 Ian. 1—3.

Intrebăm acum dacă, după ce agitarea de la 24 Ianuarie se potolì, principiile ar fi rĕmas în picióre, viĭ, manifestate cu tărie, de și în mod pacific și regulat; dacă, după ce cetățeniĭ îșĭ reluară ocupațiunile lor de tóte ḑilele, nu ar fi neglijat și rolul lor politic, nu ar fi considerat afacerile publice, interesele generale ca o sarcină numaĭ a Guveruuluĭ, ci ar fi consacrat o parte din timpul lor ca să le discute, să le afirme și să le comunice Guvernuluĭ cu stăruința și cu curagiul ce-l dă consciința datorieĭ? Într'alte cuvinte, întrebăm dacă, după ce se potolì agitarea mișcăriĭ de la 24 Ianuarie, sufletul Românieĭ în loc să se ascundă, să recaḑă din noŭ în stare latentă, rĕmâneà viŭ, într'o manifestare perpetuă, arătând lumiĭ poporul român, ca o persónă cugetătóre, cu o voință nestrămutată și cu o hotărîre puternică, ar maĭ fi putut să se acrediteze o opiniune atât de înjositóre, atât de defăimătóre și periculósă pentru națiunea română? Intrebăm încă dacă în fața uneĭ asemenea energice atitudinĭ a uneĭ națiunĭ întregĭ, un Cap de Stat, orĭ-care ar fi, simțind ast-fel piciórele luĭ înfipte pe o stâncă de piétră, ar puté să se amăgéscă, să șovăéscă, să se smeréscă de amenințările din afară, să-ĭ tréca chiar prin gând putința de a intrà pe altă cale decât pe cea pe care se află națiunea? Nu! Și, ca să ne încredințăm maĭ mult, n'avem decât să ne aducem aminte că de câte orĭ slujitoriĭ Hospodarilor, adoratoriĭ regimuluĭ vechiŭ aŭ creḑut momentul propriŭ de a cuteză, o singură murmură a națiuniĭ a fost destul ca să-ĭ smeréscă; n'avem decât să ne aducem aminte că, atuncĭ când Unirea se păreà maĭ compromisă la Constantinopole de intrigile și calomniile adversarilor eĭ, o singură manifestare în câmpul libertățiĭ a fost destul ca să le nimicéscă și să deà Domnitoruluĭ puterea ca s'o dobândéscă.

No. 27.
1862
Iulie 23—24.

27. — RĂSBOIUL

(Articol publicat în „Românul“ No. 204 şi 205, din 23—24 Iulie (4—5 August), 1862).

In ceĭ din urmă opt anĭ aĭ domnieĭ regeluĭ Ludovic Filip, triumful prudenţilor, al dibacilor, al doctrinarilor, cum îĭ numiaŭ în Franţa, al acelor carĭ, fiind iscusiţĭ în *a face treburĭ*, se cred că concentrézĕ într'înşiĭ tótă înţelepciunea omenéscă, părea a fi definitiv, şi omenirea condemnată a se târî pe potecuţa ce o trăseseră eĭ. Intr'acest timp, alăturea cu înaltele teoriĭ, cu sublimele credinţe ce se concepeaŭ în marele laboratoriŭ al omenirĭĭ şi se infiltraŭ în spiritele şi inimele popórelor, ca să le pregătéscă la noŭĕ şi glorióse destinărĭ, se acreditá, în cercul ómenilor a cărora busolă este succesul, ca trecut „velétul“ răsboiuluĭ, cum ḑice Românul pentru tot ce este condemnat de puterea lucrurilor a pĭeri. Se socotea răsboiul, ca fiind numaĭ un joc crud al popórelor în copilărie, saŭ maĭ bine o manifestare órbă a uneĭ activităţĭ, care nefiind luminată de sciinţă, împingeà pe ómenĭ a se distruge între dînşiĭ, şi că lumina făcêndu-se, arta militară are să trécă în arhive, alăturea cu alchimia, ĭar oşteniĭ pe lângă rolul de-a împodobi Curţile Şuveranilor nu ar putea avé altul decât acela de-a face poliţia din năuntru a Statelor.

In epoca despre care vorbesc, eram la Paris. Slaba mea constituţiune erà de natură negreşit să mĕ împingă în rîndurile detractorilor răsboiuluĭ, dar sufletu-mĭ se revolta contra uneĭ asemenea teoriĭ şi, fără ca atuncĭ să-mĭ fac reflexiunea: cum omenirea a putut să se înşele atâtea miĭ de anĭ glorificând răsboiul sub tóte formele şi în tóte împrejurările,—reflexiune ce unul din ceĭ dintâĭ publiciştĭ aĭ Europeĭ o face astă-ḑĭ, — fără să-mĭ fac, ḑic, asemenea reflexiunĭ, de câte orĭ însă intram în museul duceluĭ d'Orléans mĕ simţiam atras de-un tabloŭ, ce n'aveà negreşit maĭ mult d'un metru pătrat, şi care erà rătăcit, perdut în mijlocul capetelor d'operă ale artiştilor modernĭ, din carĭ unele cuprindeaŭ un zid întreg al galerieĭ şi ţineaŭ înainte-le sute de ómenĭ cu gurile căscate. Acel mic tabloŭ, ce mĕ ţineà pironit lângă dînsul, este al celebruluĭ Descamps (1) şi represintă bătălia Cim-

(1) *Guillaume Descamps* (1779—1858), pictor şi gravor frances (Nota ediţ.)

brilor; el este mai mult decât un tablou, este apoteosa lui Mariu care scăpă Republica romană de una din cele mai teribile furtuni ce se năpustì asupră-i, este glorificarea legiunilor romane care se luptă pentru *o idee*, pentru *patrie* și *libertate*. Ce minune! O pânzuliță, pe care nu se vede decât mii de cadavre și un vîrtejiu, nu de pulbere, ci de ómeni ce-și dau mórtea, aruncà în jur o lumină ce cuprindeà omenirea întrégă și-o înconjurà cu cea mai frumósă aureolă a ei. Inundat și eŭ de acea aureolă, mĕ simțiam reînălțat în demnitatea mea de om, renăsceam pentru nemurire ca acei cari se omoraŭ, și respiram liber în acea năbușélă ce o făceà în juru-mi o mulțime, venită să se desfăteze, acolo unde trebuià să se închine. Tot ast-fel și astădi, înăbușit de pâcla morală ce domnesce la noi, înămolit în miseriile în cari ne afundăm și cari ne strâng atât în cât amenințà de-a ne sugrumà, sufletu-mi, ca să rĕsufle, ca să trăiéscă, sbóră, se înalțe, strĕbate spațiurile făcênd câte o pausă ori unde vede braviĭ luptându-se pentru patrie și libertate și chiar de-asupra acelor cari își încércă armele pentru lupta viitóre, până ce ajunge în sfîrșit pe malurile Potomaculuĭ (1).

No. 27. 1862 Iulie 23—24.

Sciți voi, iubiți oșteni români, vi se spune óre tot ce se petrece pe țĕrmurile Potomaculuĭ, tot ast-fel precum vi se spuneà ce se petreceà în apĕrarea Gaeteĭ, (2) în tabăra fostuluĭ rege al Neapoliĭ? Nu sciŭ dacă sciți, căci mărturisesc, deși póte voiŭ trece în ochiĭ voștri de rĕŭ Român, că nu cetesc *Monitorul Oasteĭ Române;* aștept să-mi daŭ acéstă plăcere într'o altă epocă pe care negreșit o așteptați, cu mai multă nerăbdare decât mine, voi cari ceĭ dintâi sunteți chemați să degajați sufletul Românieĭ, să arătați lumeĭ în faptă că România *este și va fi.* Căci voi cel puțin sciți că o națiune, care n'are a serbà cel puțin pentru fie-care generațiune mai multe bătăliĭ, mai multe biruințe, națiunea aceea vegetează iar nu trăesce, de óre-ce ea nu mai este decât o adunătură de ómeni, ce nu aŭ un ideal și nu sunt gată a muri pentru dînsul. Românul dice: „Cine nu scie să móră, nu este demn să trăiéscă", căci el scie că viéța și mórtea sunt inelele, ce compun lanțul pe care-l desfășură omenirea în spațiŭ și în timp.

De la 1848, de când domnia ómenilor ce sciaŭ *să facă treburi*

(1) Fluviŭ în Statele-Unite; în rĕsboiul secesiuniĭ, malurile luĭ fură disputate cu îndîrjire, de la 1862—1865. (Nota edit).

(2) Port la Marea Tyrrheniană; în 1860 ultima cetate a Regatuluĭ Neapoleĭ, ce resistă în favórea Bourbonilor (Nota edit).

No. 27. 1862 Iulie 23—24. cu atâta iscusință, cădù ca un castel de cărți sub suflarea unuĭ copil, opiniunea acelora ce susțineaŭ că răsboiul a fost o fasă nenorocită, prin care omenirea fu obligată să trécă, condusă de instinctele sale barbare, primi o mare și generală desmințire. Bătăliile din 48 și 49 ale Maghiarilor aŭ înobilat din noŭ națiunea maghiară și i-aŭ cucerit în drept un loc între națiunile europene; luptele Croaților și Sîrbilor contra Ungurilor aŭ făcut ca numele lor, ce până ieri sgârîià urechile lumiĭ civilisate, să aibă acum tótă simpatia eĭ; și să n'ascundem că eroismul *Ianculuĭ*, al luĭ *Axenti* și al altora, cu braviĭ lor din munțiĭ Abruḍilor, și o oră de eroism a pompierilor din délul Spiriĭ, pe care urmașiĭ noștri îl vor numì *délul pompierilor*, aŭ făcut maĭ mult pentru causa română decât tóte scrierile nóstre, decât tóte *jalbele* nóstre date în proțap pe la toțiĭ puterniciĭ și Împărațiĭ. Crimeea, Magenta și Solferino, aŭ împrospătat valórea Franțeĭ, a Engliteréĭ și a Piemontuluĭ, și pot afirmà cu siguranță că chiar poporul rus, prin luptele ce a susținut în Crimeea, deși umilit în fapt, a fost reînălțat moralicesce. Am vĕḍut generalĭ muscalĭ în Franța după răsboiul din Crimeea purtând epoletele lor cu maĭ multă mândrie decât ar avé dreptul să le pórte *aceĭ carĭ n'aŭ fost nicĭ odată bătuțĭ*. Expediționea luĭ Garibaldi din Sicilia și Neapole a ridicat pe Italia, — pe biata Italie aceea ce până maĭ deunăḍi întrevedeà surîsul disprețuluĭ chiar pe buzele cele maĭ compătimitóre pentru nenorocita eĭ sórtă, — la o înălțime, pe care lumea n'o dă în genere decât națiunilor ce nu maĭ trăesc decât în Istorie. Faptul, însă, ce confusionézà maĭ mult pe ceĭ carĭ nu sunt la înălțime de-a înțelege marile manifestărĭ ale omenirĭĭ și disprețuesc răsboiul, este ceea-ce se petrece astăḍĭ în America. O poporațiune de 25 milióne de suflete, avênd de proprietate maĭ un continent întreg, de-o fertilitate prodigiósă, cu rîurile cele maĭ maiestóse ce șerpuesc printr'însa, cu douĕ oceane ce o pun în comunicare cu lumea întrégă, cu o industriă tot atât de înaintată ca a Engliteréĭ, cu o agricultură care a realisat ceea-ce sciința abià a conceput în alte părțĭ, cu un comerț în proporțiune cu aceste resorginți, cu o literatură strălucită ce i-a venit de moștenire din Englitera, cu o cantitate de aur, atât de mare în cât copleșesce pieț̦ele Europeĭ, într'o posițiune în fine care făcù pe tóte cele-lalte popóre s'o menajeze, căcĭ aŭ trebuință de productele sale, pe care Regina mărilor chiar o curtenesce; — dacă dar omul saŭ națiunea nu este decât o mașină, care de ce consumă și pro-

duce mai mult, de aceea are o valóre mai mare, de aceea este mai fericită, ce mai lipsià Republicei Statelor-Unite, ce acces de nebuniă veni s'o isbéscă în înțelepciunea, în positivismul sĕŭ ca să-și popréscă mașinele, să-și părăséscă țarinele, să-și goléscă navele de mărfuri și să le armeze cu tunuri, să-și goléscă pivnițele de butóiele cu aur și să le schimbe pe nisce bucăți de fer ce se numesc carabine și să se arunce într'o ḍi unii asupra altora, ca să se ucidă între dînșii cu aceeași turbare cu care se exterminaŭ Vandalii și Goții? Ce este acea nebuniă, ce cuprinse pe ceĭ mai culți din lume, pe aceĭ carĭ aŭ în Statul lor înstrucțiunea publică mai întinsă decât în tótă Europa, ast-fel în cât cel din urmă cetățean scie mai mult decât mai mulți ómenĭ de Stat din România? Este nebunia aceea ce nu-și are representantul sĕŭ decât în Christ, care respinse tóte ispitele Sataneĭ și preferì mórtea pe cruce ; este grăuntele de divinitate ce Dumneḍeŭ a pus în creațiunea sa și care face ca sațiul bunurilor materiale, în loc să-ĭ dea omuluĭ beatitudinea, îĭ dă desgustul, și omul nu póte găsì adevĕrata fericire decât ridicându-se în regiunile lumiĭ intelectuale și morale, acolo unde el nu-și mai tocmesce viéța, unde mórtea este un sacrificiŭ plăcut, o răpire în infinit!

No. 27. 1862 Iulie 23—24.

Potomacul este astăḍi Golgota lumiĭ celeĭ nouĕ. Acolo sute de miĭ de oșteni vin și afirmă cu sângele lor ideia ce are a lărgì cercul lumiĭ morale și intelectuale; acolo se vede sublimul olocaust, de unde se înalță, se emanéză către ceruri miĭ de suflete, a cărora nemurire este negreșit mai asigurată decât a celora ce mor nămoliți în egoismul personal.

Răsboiul dar este prerogativa cea mai înaltă, cea mai sublimă a omenirii, căcĭ este expresiunea cea mai completă a sacrificiuluĭ. Étă de ce nu este ființă omenéscă care să nu se esalte în fața unuĭ răsboiŭ, și să nu se înamoreze de soldatul ce se întórce de la bătălie.

Am vĕḍut cu întristare bărbați iluștriĭ amăgiți în privința răsboiuluĭ și a oșténuluĭ până a insultà pe popor și pe femee în ceea-ce aŭ mai sublim, în adorațiunea lor pentru oșteni, ḍicênd că adoră într'înșiĭ forța, pe când eĭ nu adoră decât sacrificiul în tótă întinderea cuvîntuluĭ.

Înțelegeți acum, Romănĭ, de ce dorim răsboiul și pentru noĭ? Înțelegeți de ce credem că numaĭ atuncĭ Dumneḍeul Românieĭ se va scoborî érăși între noĭ, că numaĭ resboiul va da Românieĭ au-

No. 27. 1862 Iulie 23—24.

reola care o va arătà lumiĭ în frumusețea eĭ, că numaĭ resboiul vĕ va face, iubiţĭ oșteni, ca de unde sunteţĭ astădĭ numaĭ speranța națiunii, se fiţĭ credința eĭ și să domniţĭ ast-fel, fără împărtășire, peste *inimile* nóstre, — domnire ce este una din condiţiunile cele maĭ neapĕrate de stabilitate și de tărie națională.

No. 28. 1863 Fevr. 11.

28. — DISCURS ASUPRA CONTRA-PROIECTULUĬ DE RĔSPUNS LA ADRESA TRONULUI.

ROSTIT ÎN ȘEDINȚA ADUNĂRIĬ GENERALE DE LA 11 FEVRUARIE 1863.

(Suplim. la Monit. Ofic. No. 60—63, anul 1863).

Către sfârșitul luĭ Iunie 1862, constituindu-se Ministerul de sub președinția luĭ Nicolae Crețulescu, compus din I. Gr. Ghica, A. Florescu, T. Ghica, D. Cornea, G. Crețeanu și M. St. Catargiu, o puternică opoziţiune se formă înpotriva acestuĭ Guvern personal al Domnuluĭ. Ea îșĭ dete pe față multiplele motive ale nemulțumirilor sale cu prilejul desbaterilor asupra rĕspunsuluĭ la adresa Tronuluĭ: anume, la proiectul redactat de comisiunea Camereĭ și citit de rapotorul Barbu Bellu, în ședința de la 22 Ianuarie, Anastasie Panu presintă următoru amendament, semnat de 32 deputaţĭ:

„*Măria Ta!*

„Adunarea vĕdênd că a fost convocată cu o lună înaintea terme-„nuluĭ prescris de legea organică a ţĕriĭ, și fiind pe deplin pătrunsă „de marele și urgentele trebuinţĭ ale naţiunii, atât de imperios re-„clamate de starea nóstră socială și de situaţiunea nóstră politică, „a rĕspuns cu cea maĭ vie bucurie la chemarea ce i s'a făcut. Ea „a rĕspuns cu fericire chiar, avênd și hotărîrea și credința că va „puté să deà doveḑĭ nouĕ și maĭ pipăite despre devotamentul eĭ „pentru menținerea și desvoltarea principiilor dătătóre de viéță con-„ținute în Convenţiune, și pentru ridicarea și consolidarea naţiunii „române.

„Cu cât însă simţimintele nóstre aŭ fost maĭ sincere și maĭ „călduróse, cu atât Guvernul Mărieĭ Tale a fost maĭ departe de-a „rĕspunde la așteptarea nóstră prin atitudinea ce a luat, din cele „dintâĭ ḑile în fața Representaţiunii naţionale.

„Nu numaĭ că, dela deschiderea Camereĭ și până acum, nu ne-a „dat în nimic sémă despre starea afacerilor, atât din năntru cât și „din afară, nu ne-a spus un singur cuvînt despre calea pe care cu-„getă a merge, dar nu ne-arată nicĭ însușĭ starea nóstră financiară, „despre care ţéra erà tare îngrijată, maĭ înainte chiar de-a fi pe „deplin spăimîntată prin propria declarare a Ministrului de finanțe,

„că „ea este în cea mai mare desordine;“ și pe lângă tóte acestea, „el ne négă, și încă în două rînduri, și cu tonul cel mai amenin- „ţător, cel mai neauḑit în analele parlamentare, drepturile de că- „petenie ale Representaţiuniĭ naţionale; el merse până a o declară „o vatră de conspiraţiune, lovind ast-fel naţiunea întrégă, lovind-o „chiar în suveranitatea eĭ, compromiţênd-o înaintea Europeĭ, și „acésta tocmaĭ în ajunul unor evenimente exterióre prin care póte „însăși sórta Românieĭ are să fie pusă în joc. No. 28. 1863 Fevr. 11.

„Acestea tóte ne impun o îndatorire și maĭ imperiósă, de-a ex- „pune Mărieĭ Tale, ca representanţĭ aĭ naţiuniĭ, cu cea maĭ întrégă „sinceritate și cel maĭ absolut devotament, situaţiunea Ţĕriĭ.

„Când tóte Puterile cele marĭ recunoscură și constatară înaintea „Europeĭ, prin tratatul de la Paris, drepturile nóstre ca naţiune au- „tonomă, și ne asigurară independenţa acţiuniĭ nóstre, declarând „neutralitatea teritoriuluĭ Principatelor, Româniĭ dovediră îndată „lumiĭ, prin spontaneele lor manifestărĭ și prin Adunările ad-hoc, „puterea vitalităţiĭ, lor ca naţiune, și aptitudinea lor politică, ca corp „social, ca Stat european. Din nenorocire deplina încredere ce aveam „în buna voinţă a Puterilor garante ne oprì de a și pune în lucrare „voinţa expresă în unanimitate de către naţiune.

„În faţa acesteĭ atitudiniĭ, ce nu erà decât o prudenţă din partea „Românilor, Puterile garante credură, prin acésta chiar, că aŭ tre- „buinţă a se asigurà că vigórea nóstră n'a fost resultatul uneĭ săl- „tărĭ momentane, și ne supuseră la nouĕ încercărĭ. Ast-fel, în loc „de-a recunósce îndată dorinţele naţiuniĭ exprese și de-a dreptul și „prin Representaţiunile eĭ legale, ele ne creară, prin Conventiunea „de la Paris, un noŭ organism politic, care, în loc de-a înlesnì func- „ţionarea vieţiĭ naţionale, o împedică. Naţiunea înţelese îndată pe- „ricolul, și, constrînsă din întâia ḑi de-a luptà în contra luĭ, reintră „în vechea eĭ credinţă română, se întrunì, redevenì unanimitate și „anunţă intrarea eĭ în luptă prin faptul cel măreţ de la 24 Ianuarie „1859 și acest fapt făcù că Europa o recunoscù din noŭ demnă „de solicitudinea acelor Puterĭ, carĭ aŭ susţinut-o.

„Cu tóte acestea, adevĕrata Unire tot nu fu împlinită; trun- „chiurile create prin organismul politic ne împedicaŭ, și naţiunea, „deși vedeà cu îngrijire că în curgere de treĭ anĭ Guvernul Mărieĭ „Tale nu puneà neapĕrata stăruinţă și vigóre în lucrările sale, spre „a înlesnì opera de renascere și reconstituire ce erà menit a face, „ea suferì cu cea maĭ mare răbdare și liniște, atribuind tot rĕul „lipseĭ de unitate în Guvern, stăriĭ provisorie a situaţiuniĭ nóstre „politice. Când însă Unirea fu proclamată, când un singur Minister „fu chemat a administrà România, când un singur Tron fu înfipt „de-asupra edificiuluĭ nostru politic, inimile Românilor furà domnite „de-o încredere absolută că orizontul politic ale Românieĭ are să „fie limpede de-aci înainte, că în sfârșit tóte puterile publice aŭ să „rivaliseze pentru reedificarea și consolidarea Statuluĭ Român, spre „a redevenì, cum a fost declarat Impĕratul Napoleon înaintea Cor-

No. 28. 1863 Fevr. 11.

„purilor Legiuitóre ale Franței, „un bulevard de asigurare pentru „Occident.“

„Măria Ta! Vorbind de împlinirea uneia din cele mai mari do-„rințe ale națiunii, noi, representanții ei, avem imperiósa datorie a „nu lăsà să trécă acéstă solemnă ocasiune, fără a declarà că, de „câte ori se pronunță în acéstă Adunare cuvîntul de o Românie, una „și nedespărțită, inimile nóstre nu se pot oprì de-a repurtà recu-„noscința lor eternă la piciórele Tronului augustului Suveran al „Franței, care a contribuit mai cu osebire la constituirea Statului „român, și care prin memorabilele sale cuvinte, dise chiar în luna „acésta către Corpurile Legiuitóre, ne asigură încă odată de nestră-„mutata sa solicititudine pentru triumful definitiv al causei române.

„Unirea dar proclamată, națiunea uită, cum diserăm, tóte su-„ferințele ei trecute spre a se da, și cu inima și cu mintea, spre „viitorul cel frumos ce se deschideà acum cu atâta siguranță nainte-i.

„Din nenorocire însă, ea fu amăgită în speranțele și în credința sa. „Ea vede că după ce în curs de un an, de când avem în sfârșit de-„plina Unire, nu numai n'a făcut un singur pas înainte, dar vine „acum Guvernul și se încércă a spulberà chiar basele guvernămîntului „constituțional, a lovì însă-și representațiunea națională și a pune „ast-fel în cestiune tóte beneficiile dobândite după atâția secoli de „lupte și suferințe; și în acéstă critică posițiune ea se întrébă cu „durere și spaimă, care este causa ce o paralisézà și-i mistue tóte pu-„terile până a o face să piardă chiar din încrederea ce aveà într'însa?

„Causa este, Măria Ta, că regimul constituțional nu póte pro-„duce nicì într'un Stat vre-un bine dacă Guvernul nu-l îmbrățișézà „cu sinceritate. Din contră, dacă Guvernul îi este ostil, și chiar dacă „nu-l înțelege bine și pe deplin, acest regim nu póte conduce decât „la anarhie saŭ la despotism.

„Acésta este, din nenorocire, și situațiunea în care se află Statul „nostru. De patru ani, Guvernul Mărieĭ Tale nu și-a aplicat pu-„terile sale legale spre a înlesnì sincera funcționare a meca-„nismului constituțional, și ast-fel acest regim n'a putut da ró-„dele ce cu drept cuvînt așteptaŭ de la dînsul și țéra și Europa. „Dacă Guvernul ar fi pus în serviciul regimului constituțional ac-„țiunea ce a desvoltat de patru ani, disolvând de cinci ori Adună-„rile nóstre legiuitóre, acțiune ce une-ori a mers până a călcà le-„galitatea la facerea listelor și la alegerea deputaților, de ar fi pus „tótă acțiunea sa pentru desvoltarea și consolidarea luĭ și-a liber-„tăților publice, iar nu pentru periclitarea luĭ, ar fi dat tóte ródele „ce conține într'însul, mai cu sémă la noĭ unde nu este o plantă „străină, ci din contră un regim tradițional, unde, precum sciĭ bine „Măria Ta, alegerea a fost sorgintea puterilor publice, tot-deauna „când națiunea n'a fost sub opresiunea din afară.

„Nicì concursul ómenilor n'a putut lipsì Mărieĭ Tale, căci în „șeĭ-spre-dece Ministere, ce s'aŭ succes de patru ani, aŭ intrat toți „bărbații carì aŭ o valóre politică în țéră, fără osebire de opiniuni

„politice, și toți aŭ eșit de la putere fără a lăsà nimic în urmă-le, „de nu póte, uniĭ, reputațiunea lor politică.

No. 28. 1863 Fevr. 11.

„În acéstă necontenită și tot deauna stérpă frămîntare, cău-„tându-se de către toți causele eĭ, s'a atribuit de uniĭ rĕul spiri-„tuluĭ Camerilor ca provenite dintr'o lege electorală defectuósă. „Dar óre la ce ocasiune mare, la care apel al Guvernuluĭ Mărieĭ „Tale n'aŭ rĕspuns aceste Camere? Alegerea unanimă a Mărieĭ Tale, „fost-a ea productul unuĭ spirit reacționar? Creditele acordate în-„dată, douĕ de cincĭ și unul de opt milióne, pentru cumpĕrătóre „de arme, nouĕle creațiunĭ ale armateĭ, tóte sacrificiile făcute de „către Camere pentru oștire, și manifestările, făcute adesea și prin „propria lor inițiativă, ca oștirea să se organiseze ast-fel încât să „devie un scut puternic al independenței nóstre naționale, fost-aŭ „óre voturĭ și manifestărĭ anti-naționale? Budgetele, pe carĭ de la 60 „de milióne le-am suit la 120 milióne, suire ne audită încă în ana-„lele parlamentare ale altor State, nu sunt óre o dovadă că nu „cruțăm nicĭ un fel de sacrificiŭ pentru a netedi calea puterĭĭ „executive? Unirea cerută cu o necontenită stăruință, votată chiar „de maĭ multe orĭ, entusiasmul cu care primirăm proclamarea eĭ „și grăbirea ce aŭ pus Camerile de a se întrunì, tóte acestea sunt „óre pentru tótă lumea semne de spirit de reacțiune saŭ din contră „dovedĭ netăgăduibile, că orĭ când Guvernul s'a întors cu fața spre „calea națională, orĭ-când a făcut cererĭ carĭ rĕspundeaŭ la trebu-„ințele și la dorințele națiunĭĭ, Camerile nu numaĭ că n'aŭ respins „nicĭ una, dar încă aŭ rĕspuns la tóte și cu cel maĭ învederat de-„votament?

„Cu aceste repedĭ amintirĭ, nu voim să ne facem apĕrătorĭĭ „legiĭ electorale, astădĭ maĭ cu sémă, când nu venim ca represen-„tanții aĭ uneĭ opiniunĭ politice, nicĭ chiar aĭ uneĭ majorităților, ci aĭ „Camereĭ întregĭ, aĭ națiunĭĭ. Din contra, declarăm din noŭ, precum „tot în unanimitate am declarat Mărieĭ Tale, încă de acum doĭ anĭ, „că și noĭ suntem atât de convinșĭ de defectele acesteĭ legĭ, încât „luarăm în desbatere un anex al Consituțiunĭĭ elaborate de Comi-„siunea Centrală, și care Constituțiune, cu întristare suntem datorĭ „a constată, că nu s'a trimis încă Adunărĭĭ cu tótă clara pres-„criere a Conventiuneĭ. Acest fapt este nu numaĭ o dovadă pipăită „că voim toți reforma legiĭ electorale, ci încă o deplină convingere „pentru Măria Ta că încercările făcute la Constantinopole ca străinĭĭ „să ne octroeze o lege electorală aŭ fost o violare a automomieĭ „nóstre, fără ca cel puțin să fie scusată — de s'ar puté scusà — „de o îndărătnicire neclintită a Camerelor.

„Nu, Măria Ta, nu este regimul constituțional, ci din contră, „nesincera luĭ aplicare, care a făcut ca suferințele țĕrĭĭ să créscă „în proporțiune cu sacrificiile contribuitorilor. Nu este regimul „constituțional care a făcut ca legea proprietățiĭ, votată de Ca-„meră și nesancționată, să steà în mâna Guvernuluĭ Mărieĭ Tale „atârnată pe capul națiunĭĭ ca o sabie a luĭ Damocles, în loc de

No. 28. 1863 Fevr. 11.

„a o întórce Camereĭ cu observările sale, pe care ea, care n'a avut „pretenţiunea de a face o lucrare perfectă, să le pótă apreciá şi „aplicá în tot ce vor avé bun. Nu este regimul constituţional care „a făcut ca lucrările publice precum şi instrucţiunea să fie fórte „departe de ce trebuiaŭ a fi în comparaţiune cu miliónele ce le a„cordăm pe tot anul; ca armata să fie în lipsă; ca funcţionariĭ „publicĭ să fie neplătiţi la timp; ca sumele votate de Cameră să fie „distrase de la destinarea lor; ca finanţele ţĕriĭ să fie într'o de„sordine atât de spăimîntătóre, încât mandatele să nu fie plătite „la timp şi să se vîndă cu scădĕmînt de 25%; ca budgetele să nu „fie cercetate şi votate de la 1860, şi sumele pe maĭ mulţĭ anĭ ne„presentate Camereĭ, violare veghiată a Convenţiunĭĭ; ca legea presiĭ „să fie aplicată fără juraţĭ; ca libertatea individuală să nu fie res„pectată; ca funcţionariĭ publicĭ să fie pe tóte ḑilele cernuţĭ şi des„tituiţĭ, şi nu după interesul public, ci după un capriciŭ fără frâŭ, „care făcŭ ca însăşĭ magistratura să devie maĭ clătinătóre decât orĭ„când, să deviă un instrument în loc de edificiul, solul prescris de „Convenţiune; ca administraţiunea să fie arbitrară şi prevaricatóre „şi România de peste Milcov să rĕmâe părăsită bunuluĭ plac al func„ţionarilor subalternĭ.

„Măria Ta! A fost şi greŭ şi dureros pentru noĭ să ne hotărîm „a pune înaintea Mărieĭ Tale şi a lumiĭ, desvĕlite în tótă goliciunea „lor, ranele ce bîntue naţiunea şi o fac să sufere amar. Dar am „creḑut că este o datorie imperiósă pentru noĭ, representanţĭ aĭ „naţiunĭĭ, să aducem nevoile, păsurile şi suferinţele eĭ până la Tronul „Alesuluĭ nostru, ca încredinţându-te şi Măria Ta ca şi noĭ, ca şi „tótă ţéra, că rĕul este în culmea sa, să facĭ ca Guvernul Mărieĭ „Tale să iasă după drumul rătăcit şi vătĕmător intereselor ţĕreĭ, „pe care merge.

„Atuncĭ, Măria Ta, tóte puterile Statuluĭ fiind în acord, se vor „pune la lucru cu bărbăţie şi vor aduce în curând Statul Român „în posiţiune de a puteà trece cu avantagiŭ crisa, ce se pregătesce „în juru-ne şi care este póte menită a schimbà faţa Orientuluĭ.

„Să trăescĭ Măria Ta!

„Trăiască Naţiunea Română, una şi nedespărţită!

Subscrişĭ: A. Panu, C A. Rosetti, Stefan Golescu, G. B. Ştirbey, Bibescu Basarabă de Brancovianu, Gr. Arghiropolo, A. Arion, A. Mavrocordat, Gr. C. Şuţu, D. Culoglu, Ioan Cantacuzin, G. M. Sturdza, Al. C. Golescu, I. Brătianu, Gr. Busoiceanu, D. Ghica, Ioan Petrescu, C. Grig. Ghica, C. T. Grigorescu, Cesianu, Arsachi, Nicolescu, G. Văleanu, N. Moscu, P. Rosetti, Gherman, N. C. Isvoranu, I. Ghica, Pană Olănescu, G. Cantacuzino, C. M. Brăiloiu, Teodor Brătianu.

În şedinţa de la 25 Ianuarie, propunerea de-a se luà maĭ întâiŭ în desbatere proĭectul de rĕspuns al comisiuneĭ şi, dacă va cădeà acesta, să se numéscă o nouĕ comisiune, care să elaboreze un alt proiect, se adoptă cu 53 voturĭ

contra 82, Ștefan Golescu declarând că din greșélă a pus ambele bile într'o urnă. Punêndu-se apoĭ la vot proiectul comisiuniĭ, se respinge cu 54 voturĭ contra 19. Se decide decĭ a se alege o nouĕ comisiune. Se aleg în ședință de secțiunĭ unite: A. Romalo, G. Apostoleanu. I. Bălăceanu, A. Panu și I. Ghica. Primiĭ treĭ fac un proiect, citit de G. Apostoleanu în ședința de la 1 Fevruarie; ceĭ-lalțĭ doĭ alcătuesc un contra-proiect, care nu erà decât o repetare a amendamentuluĭ. No. 28. 1863 Fevr. 11.

Discuțiunea proiectuluĭ majorității se începe în ședința de la 5 Fevruarie și duréză până la 11 Fevruarie. Vorbesc pentru proiect, pe lângă Președintele Consiliuluĭ: G. Apostoleanu, G. Costaforu, B. Boerescu, M. Costache, P. Casimir, A. A. Florescu, G. Vernescu, Gr. Cozadini, M. Kogălniceanu, etc. și contra, în afară de I. Brătianu, D. Ghica, A. Panu, L. Catargiu, Pr. Gr. Sturdza, Pr. Știrbey, Pr. Brâncoveanu, Ión Ghica. În urma acesteĭ discuțiunĭ, proiectul de rĕspuns al minorității e luat în considerare cu 63 voturĭ contra 48. E votat apoĭ în total în ședința de la 18 Fevruarie, cu 52 voturĭ contra 5, abținêndu-se 50 deputați (M. Kogălniceanu, G. Vernescu, N. Crețulescu, G. Costaforu, V. Boerescu, G. Apostoleanu, B. Belu, etc.)

Domnitorul primesce la 21 Fevruarie deputațiunea însărcinată a presentà rĕspunsul la Adresă (A. Golescu, D. Brătianu, I. Oteteleșanu, etc.). Domnitorul îl refuză, ḑicênd că-l cunósce. In urma uneĭ discuțiunĭ aprinse, în ședința de la 22 Fevruarie, Camera, după ce ascultă pe L. Catargiu, președintele Adunăriĭ, M. Kogălniceanu, Gr. Florescu și I. Brătianu, care declară că Ministerul a comis o necuviință, făcênd ca deputațiunea „să se afle în fața puteriĭ executive, într'o posițiune în care ea nu s'ar fi aflat într'o stare normală“, primesce, aprópe cu unanimitate, propunerea acestuia din urmă, de cuprinsul „Camera trece la ordinea ḑileĭ, invitând pe d-l președinte Lascar Catargiu a-și relua locul.“

I. Brătianu. Domniĭ meĭ, am vĕḑut de maĭ multe-orĭ în acéstă Cameră, luându-se exemple după ce se petrece în alte țĕrĭ străine, după istoria vechiă. Din nefericire am vĕḑut că se ieaŭ numaĭ exemplele cele rele, carĭ fac nefericirea acelor State. Ast-fel cu ocasiunea legiĭ preseĭ, d-l Iepureanu a venit și, spre a susține acéstă lege, ne-a adus aminte timpurile de calamități ale Franțeĭ, timpurile de persecuțiunĭ pentru libertate, timpul despotismuluĭ, când presa erà supusă legilor celor maĭ draconice și a ḑis că așà trebue să fie și la noĭ. Să aud pe d-l Iepureanu ḑicênd asemenea cuvinte, luând asemenea exemple, nu m'am mirat de loc. Când însă a venit una din capacitățile, din autoritățile cele marĭ ale țĕriĭ mele, ale Românieĭ, și a imitat în acéstă Cameră pe Alkibiade, care da drumul în Adunarea atenianà câneluĭ sĕŭ ca să distragă pe popor, m'am întristat fórte și am făcut reflexiunea ce a făcut și d-l Sihleanu,— și-mĭ pare bine că d-sa a expres-o înaintea mea, ca să se convingă acel ilustru orator, că nu este o impresiune isolată, ci a

No. 28. 1893 Fevr. 11.

fost impresiunea generală (1). Nu, să nu imităm pe Alkibiade ci pe Perikles, care, când aveà să vorbéscă înaintea poporuluĭ atenian, își ḑiceà: „Să-mĭ aduc aminte că vorbesc unuĭ popor liber, poporuluĭ atenian“, și maĭ adăugea: „O zeĭ, apĕrați-mĕ să nu-mĭ scape vre-un cuvînt care să ofenseze urechea delicată a Atenienilor.“ Să ḑicem și noĭ: „Să ne aducem aminte că vorbim unuĭ popor, care și-a plămădit naționalitatea cu rîurĭ de sânge și nefericirĭ, că vorbim unuĭ popor, care, prin maĭ multe secole de calamitățĭ, prin lupte necontenite, ce fac din Istoria luĭ o adevĕrată martirologie, a sciut să-și păstreze personalitatea naționalităților sale.“ Să ḑicem: „Să ne ferésca Dumneḑeŭ de-a scăpà vre-un cuvînt, care să arunce șovăirea, neîncrederea în inima luĭ, în marea operă ce România e chemată a îndeplini, în marea luptă ce are a înfruntà pentru ca să ajungă la triumful definitiv al causeĭ române.“ Onor. d-l Kogălniceanu a ḑis: „Să mĕ fulgere Dumneḑeŭ de nu voiŭ apĕrà libertatea tribuneĭ!“ Și eŭ ḑic: „Să ne fulgere dacă vom încetà un moment de-a o ținé la înălțimea moralităților și-a demnităților naționale.“ Libertatea este condițiunea ce trebue demnităților omuluĭ spre a se puté face respectat; fără demnitate nu este libertate; și nu este libertate aceea de-a se rostogolì prin noroiŭ.

A fost témă multora și mulțĭ aŭ sperat că, suindu-mĕ la acéstă tribună, voiŭ fi violent. Insă, mulțămită onorabiluluĭ Ministeriŭ, dacă am avut acest defect în caracterul meŭ, recunosc că m'a vindecat de dînsul. Am vĕḑut cât de mult se compromite o cauză prin violență Mĕ voiŭ păzì dar de-a împrumutà dicționarul ministerial, de-a pronunță cuvintele de calomniator, criminal, îndrăsneț și altele. Ar trebuì să se ferésca și Guvernul de-a cădé în greșéla, în care a căḑut Ludovic al XIV-lea, care a găsit aci imitatorĭ. Ludovic al XIV-lea erà moștenitorul luĭ Robert-cel-Tare, al S-tuluĭ

(1) Alusiune la Kogălniceanu, despre care Al. Sihleanu spusese tot în ședința din 11 Fevruarie: „Cât pentru d-l Kogălniceanu, voiŭ ḑice că l'am admirat tot-d'auna ca talent, ca cunoscință profundă, ca geniŭ. L'am vĕḑut în treĭ ocasiunĭ marĭ și am plâns cu lacrimĭ din inimă: așà la Iașĭ, când s'a primit alegerea de deputat a principeluĭ Moruzi plângea chiar și d-l K., plângém și eŭ; apoĭ la legea rurală, în urmă, când s'a dat puterea discreționară Guvernuluĭ, iarăși am plâns, — eĭ bine, d-lor, am plâns cu lacrime de bucurie atuncì. Simbătă insă am plâns cu lacrimĭ amare. Nu mĕ așteptam să vĕḑ pe d-l K. să rîză în valea plângerilor, căcĭ suntem în valea plângerilor, d-lor, și noĭ cântăm, jucăm, rîdem de la acéstă tribună, de unde țéra așteptă salutea eĭ. Lumea plĕre și noĭ rîdem.“ („Românul“ din 17 Fevr. 1863).

No. 28. 1863 Fevr. 11.

Ludovic, al luĭ Ludovic al XI lea, al luĭ Enric al IV-lea, al luĭ Francisc I și al altora. Când Ludovic al XIV-lea a intrat în Parlament cu biciușca în mână, cu cisme lungĭ, se coborîse porumbița din cer și-l unsese cu untul sfînt și el și-a putut permite să dică: „Aț̦ĭ îndrăsnit!“ Dar Ludovic al XIV lea, după ce a ridicat așà de sus numele Franț̦eĭ, după ce, prin biruințele sale strălucite, a suit la nemurire gloria militară a ț̦ĕrĭĭ sale, după ce a înălț̦at la culme gloria eĭ literară și artistică, după ce a făcut din Franța Domnitórea lumiĭ, Ludovic al XIV-lea a sciut să fie maĭ modest.

Până a nu începe, ca să nu fac și eŭ să scadă creditul pe piață, vream să plătesc două polițe ce a tras asupra mea d-l Manolaki Costaki Iepureanu și nu maĭ sciŭ încă cine. Dacă aș fi luat cuvîntul îndată, póte aș fi făcut acéstă imprudență; cugetând însă, am vĕdut cât de adevĕrate sunt acele cuvinte, ce se află scrise de un celebru prizonier pe zidurile uneia din temnițele Veneț̦ieĭ, de nu mĕ înșel. „Păzește-mĕ, Dómne, de amicĭĭ meĭ, că de inimicĭ mĕ păzesc eŭ singur.“ D-l Manolaki Costaki Iepureanu m'a provocat, — dumnéluĭ, amic intim, consilier, „sfetnic“ al Domnitoruluĭ, — m'a provocat să fac o indiscreț̦iune, să lipsesc de la caracterul de onóre, care impune a se tace lucrurile dise în intimitate; de-aș̦ĭ fi plătit polița onorabiluluĭ d-n Manolaki Costaki, nu erà spre folosul aceluia pe care d-lor pretind a-l servì. Sciŭ însă să respectez maĭ mult pe suveranul Românieĭ decât consilieriĭ sĕĭ, chiar când vin de mĕ lovesc piezișș. Rĕmân dar și eŭ rĕŭ platnic, nu plătesc polița (1).

Viŭ la cestiunea în discuț̦iune.

S'a dis că sunt două proiecte de adresă, unul al minorităț̦ĭĭ și altul al majorităț̦ĭĭ. Nu este așà. Sunt treĭ, saŭ mĕ înșel, tot două sunt; să vĕ explic însă cum se fac treĭ. Spre a vĕ explicà minunea ce s'a întîmplat cu acest proiect, trebue să mĕ raportez la începutul chreștinismuluĭ, când Divinitatea se presinta sub treĭ feț̦e, cu nume de Troiță. Proiectul nostru s'a făcut doiță; el a fost împărț̦it de uniĭ în două: cuvînt și spirit. Noĭ, carĭ l-am subscris, represintăm cuvîntul și Guvernnl și partizaniĭ sĕĭ, spiritul. Il voiŭ discutà întâiŭ din puntul de vedere al celor ce l-aŭ făcut, și numaĭ acolo unde adversariĭ noștri în trécăt i-aŭ găsit greșelĭ, — greșelĭ pipăite, pe

(1) „Ne parə rĕŭ că d-l Brătianu n'a vorbit de a doua poliță și că nimenea nu l-a interpelat spre a i-o aduce aminte“ (Nota red. „Rom.“).

No. 28. 1863 Fevr. 11.

care le-am putut face noĭ ca propuitorĭ aĭ amendamentuluĭ.

Maĭ întâiŭ este ce a ḑis d-l Manolaki Costaki asupra finanțelor. Incep cu finanțele, a ḑis d-luĭ, căcĭ acĭ sunt tare. D-l Știrbey i-a rĕspuns asupra tărieĭ și mĕ dispensézĕ pe mine de a-ĭ maĭ rĕspunde, lăsându-mĕ ast-fel a fi curtenitor. A ḑis că a făcut o greșélă ḑicênd că s'aŭ îndoit budgetele, o greșélă de 30 milióne. Și sciți ce a făcut d-luĭ prin acésta? A întrebuințat o tactică parlamentară, o tactică financiară — și o asemenea tactică când nu este nelealĕ, n'are nicĭ de cum un înțeles rĕŭ, ci este un lucru fórte obicinuit, căcĭ v'aduceți aminte că sub Ludovic XVI, în timpul luĭ Necker și al abateluĭ ce a urmat după dînsul, fie-care ministru făceà câte o expunere a stăriĭ finanțelor, însă unul presintă un deficit de sute de milióne, pe când altul prezintă un excedent. D-l Manolaki Costaki, în tactica sa, a luat anul 1859 drept termen, de comparațiune. Însă acest budget este făcut de Camera de atuncĭ, alésă după Convențiune. Noĭ l-am făcut, noĭ l-am crescut ca să îndestulăm serviciile publice. Ca să arate erórea, trebuià d-l Manolaki Costaki să ieà budgetul din 1858, fiind-că anul 1859 intră în aceștĭ patru anĭ. Iacă bugetul din 1858; nu voiŭ să vĕ citesc articol cu articol, dar vedețĭ că el se urcă la suma de 38 milióne în total, cu instrucțiunea publică, cu cultele cu tot; și în 1860 s'a suit la 79 milióne, adecă maĭ mult de îndoit. D-l Manolaki Costaki ḑice însă: carĭ sunt veniturile adăogate? Să vi le numĕr eŭ. Este impositul fonciar, care nu există înainte de Convențiune, — se pusese o taxă asupra proprietăților ca să se plătéscă datoriile contractate cu ocupațiunea-oștirilor străine, dar acea taxă erà numaĭ provizorie. Impositul fonciar n'a existat; l-a votat Camera în 1859. Este impositul caselor și clădirilor, care nu există și care s'a votat în 1860. Supunerea la contribuțiunea personală a privilegiaților, și eraŭ fórte mulțĭ aceĭ privilegiațĭ, căcĭ numaĭ dincóce de Milcov, darea lor se sue la 2.500.000 leĭ. Impositul asupra podurilor și șoselelor, care erà de 6 leĭ, s'a suit la 12 leĭ, și s'aŭ supus la el toțĭ privilegiațiĭ și patentariĭ. S'a urcat impositul patentelor, supunêndu-se la dînsul toțĭ străiniĭ și privilegiațiĭ și sub numele acesta eraŭ miĭ, — tótă lumea căta să profite de acest privilegiŭ și găsià mijlóce. Este impositul de mână-mórtă. Rezervele din casa centrală și din tóte cele-lalte case s'aŭ făcut venituri ale Statuluĭ. Iată cum din 38 milióne s'a urcat la 79. N'am făcut dar nicĭ o eróre când am spus că s'a îndoit budgetul, și în adevĕr s'a îndoit. Dar voițĭ să ḑiceți că nu s'a îndoit?

Nr. 28. 1863 Fevr. 11.

Eĭ bine, fără să vorbim de crescerea veniturilor, aveam impositul asupra exportaţiuniĭ cerealelor, care maĭ înainte erà destinat numaĭ la gratificărĭ şi care s'a adaos la veniturile statuluĭ, desfiinţându-se numaĭ din anul trecut. Imprumuturile, carĭ s'aŭ contractat, dar carĭ nu s'aŭ plătit, s'aŭ făcut şi ele venitурĭ, adecă s'aŭ cheltuit. Cum vedeţĭ, am fost fórte modeştĭ, când am ḑis că s'a îndoit. Dar, domnilor, cestiunea budgetuluĭ este menţionată numaĭ în trécăt în adresă. Am ḑis de o mie de orĭ în acéstă Cameră, că de se plătesce o pară fără folos pentru ţéră, pentru contribuitorĭ este o pară aruncată, risipită, delapidată; şi din contra, de vom plăti sute de milióne, întrebuinţate în lucrărĭ reproducătóre, folositóre pentru ţéră, tótă ţéra se va simţi mulţumită, căcĭ folosul indirect ne vine iarăşĭ nouă, şi încă de multe orĭ cu dobândă. Dar óre, întrebuinţatu-aŭ veniturile spre a rĕspunde la trebuinţele ţĕriĭ şi contribuitoriĭ carĭ aŭ plătit îndoit sunt óre mulţumiţĭ? Nu. Dacă d-vóstră nu auḑiţĭ opiniunea generală, causa e că vĕ închideţĭ urechea; şi cine închide urechea, va pătimi ca toţĭ aceea ce o închid. Dar nu este numaĭ acì cestiunea. Este desordinea ce se află în finanţe. Cheltuelile, deficitul, datoria chiar nu se chiamă desordine. Desordine însă este un împrumut ca acel de 60 milióne, ce propuneà d-l Manolaki Costaki, pe când se aflà la Minister. Fac apel la d-niĭ deputaţĭ, carĭ aŭ fost în Comisiunea Centrală şi la d-niĭ Kogălniceanu şi Alcaz, carĭ eraŭ în Ministerul de peste Milcov, să arăte cu ce condiţiunĭ se cereà acel împrumut, condiţiunĭ pe care le-am modificat apoĭ împreună! *(Afirmărĭ în Cameră.)* D-l Manolaki Costaki angajà tóte veniturile Statuluĭ pe 48 de anĭ; zălogeà ţéra maĭ tare de cum o zălogise Împĕratul Nicolae cu 200.000 de baionete. De acestea am scăpat lesne, căcĭ s'aŭ găsit Puterĭ, carĭ eraŭ solidare cu interesele nóstre şi ne-aŭ venit în ajutor; Franţa, Englitera, Italia şi chiar Austria aŭ ajutat spre a se luà zălogul îndărăt. Din mâna capitaliştilor străinĭ însă, la care erà să se contracteze împrumutul angajând ţéra pe 48 anĭ, nu scăpam aşà de lesne, căcĭ tóte Puterile i-ar fi susţinut fiind solidare cu interesele lor. Ast-fel d-l Manolaki Costaki ne zălogià ca în timp de 48 de anĭ să nu maĭ putem face nicĭ un împrumut, decât cu condiţiunile ce ne-ar fi impus aceĭ capitaliştĭ. Iată ce se chiamă desordine financiară. Puteam chiar să facem împrumuturĭ de 60 milióne, şi dacă ele s'ar fi întrebuinţat în creare de o Bancă naţională, de institute de credit, de căĭ de comunicaţiune, ele nu s'ar

No. 28. 1863 Fevr. 11.

fi putut numì desordine. Desordinea este când nu scie cine-và să maĭ dea socotélă de întrebuințarea banilor. Și dovadă că este desordine, este că nu puteți da socotelĭ; este când se fură dosarele din Minister, când se pierd pe drum, cum v'a spus d-l Lascar Catargiu. Desordine este ce ne-a spus d-l Ministru, — o constat cu indignare, și sciŭ că d-l Crețulescu va lovì ca și noĭ un fapt desonest, — că din 2.000 de liste ce s'aŭ trimis pentru împrumutul național, numaĭ vre-o 200 s'aŭ înapoiat. Duceți-vĕ la fie-care casierie, la fie-care sub-prefect și va fi silit să mărturiséscă, că regulamentul financiar a fost aplicat ast-fel, în cât nu maĭ scie nimenĭ cum să iésă din desordine. Acesta e un fapt nu al d-luĭ Crețulescu anume, ci al Guvernuluĭ ce l-a aplicat și persistă a-l aplicà într'un mod viționos. Când d-l. Manolaki Costaki a cerut străinĭ ca să organiseze finanțele nóstre, i-am ḑis încă de atuncĭ să nu cérĕ instructorĭ de-a dreptul de la Guvernul Franțeĭ, căcĭ póte capul personaluluĭ îĭ va da ómenĭ de care n'are nevoe, a cărora carieră le este închisă acolo, și cărora ar voì să le-o deschiḑă aicĭ. Aceia o să vie aicĭ cu pretențiunea că sunt funcționarĭ aĭ Împĕratuluĭ Napoleon, o să fie Ministrul la ordinele lor, în loc să fie la ordinele d-v. Și de i se va da chiar „carte albă“ — cum ḑice Francezul, — ca să facă tot ce va voì, ce voițĭ să facă un om care nu cunósce nicĭ condițiunile țĕrĭĭ, nicĭ tradițiunile, nicĭ limba? Ce reforme, ce organisare póte face el? Puteațĭ să-l aduceți spre a-l consultà numaĭ, ca pe un om teoretic, la îmbunătățirile și reformele ce ațĭ voì a face. D-v. ațĭ dat însă pe mâna unuĭ străin, care nu scie nicĭ chiar limba spre a se înțelege cu funcționarĭĭ, tótă reorganisarea, direcțiunea finanțelor. Am mers într'o ḑi cu comisiunea financiară la Ministerul de finance, mi se pare sub d-l Bălcescu, și ni s'a arătat un proiect de lege, în care am găsit nisce fraze ce nu se înțelegeaŭ. S'a cerut textul frances; el erà fórte explicit, dar erà vorba de o cestiune ce nu se puteà înțelege la noĭ, erà vorba despre cultura duḑilor, cum se face în alte părțĭ. D l Ministru a chiemat atuncĭ pe d-l Iliescu și l-a întrebat, cum s'a făcut asemenea greșélă. D-luĭ a rĕspuns că i l-a dat în ajun séra, ca să-l traducă și că a trebuit să fie gata până a doua ḑi. Iată cum s'a tradus și s'a aplicat și regulamentul și instrucțiunile financiare; acésta a turburat apa, așà în cât ceĭ ce aŭ voit să pescuiéscă în apă turbure, aŭ pescuit în larg.

Las însă cestiunea financiară.—În adresa nóstră s'a pus cestiunea generală la înălțimea cea mai mare, nu de dărîmarea Tronului, cum s'a dis, ci de existența națională, și acésta primézâ pe tóte cele-l'alte. Viŭ la observările aduse acelora ce aŭ făcut proiectul de adresă al nostru, nu al Ministeruluĭ, nicĭ al majorității. S'a dis că noĭ dicem că de ce nu s'a întărit legea rurală. Am audit că și d-l Kogălniceanu a dis-o. Nicĭ odată n'a fost dovadă maĭ mare despre înțelepciunea disĕĭ din timpurile Grecilor vechĭ, că cine apĕră adevĕrul e profet și cine cade în robie îșĭ pierde mintea, Dumnedeŭ îĭ ieà inteligența. D l Sturdza (1) a vorbit de o sută de orĭ in acéstă Cameră; d-luĭ erà plăcut de majoritatea Cameriĭ. D l Sturdza a vorbit maĭ mult decât orĭ-care din noĭ, de când Camera a devenit Parlamentul român. Talentul d-luĭ Sturdza l-am admirat totĭ. Asemenea am admirat și talentul onor. d-luĭ Panu. Dar óre în ședințele trecute d l Panu și d-l Sturdza aŭ vorbit? Nu. De am dice acésta, ar fi cum am dice că vióra luĭ Paganini cântă singură Nu. Erà poporul român, erà geniul Românieĭ care se introdusese, în d-lor și vorbià prin gura lor; d-l Costaforu s'a speriat de talia cea mare a d-luĭ Sturdza la acéstă tribună. Mărimea d-luĭ Sturdza și a d-luĭ Panu nu erà a d-lor. D-l Sturdza e un om eminent, d-l Panu asemenea. Dar dacă ne-aŭ părut de o talie gigantică, causa e că eraŭ inspirați de geniul Românieĭ, și, pe când vorbiaŭ d-lor, am audit poporul român deșteptându-se, nóptea, la sgomotul carelor ce treceaŭ peste pământul Românieĭ, ducênd arme în o țéră străină. Am audit poporul român, care vĕdênd că tóte țĕrile se arméză, că tóte se pregătesc a ocupà un loc în marea luptă ce se pregătesce, a voit să deà semne de viéță, să arate lumiĭ că nu e mort și a făcut să rĕsune trîmbița, care să anunțe că și poporul român este gata a-șĭ face datoria. Acea trîmbiță aŭ fost d-niĭ Sturdza și Panu. Nu e dar meritul d-lor. Cu tótă admirațiunea ce am pentru talentul acestor bărbațĭ, nicĭ odată n'am pus maĭ pre jos talentul d-luĭ Kogălniceanu. D-sa are resurse marĭ, pe care nicĭ un om în Țéra Românéscă nu le are, și cu tóte acestea d-l Cogălniceanu a făcut pe d-l Sihleanu să plângă de milă. D l Sturdza diceà maĭ deunădi Ministeruluĭ: Cum n'ațĭ înțeles atâta lucru, cum dar vețĭ înțelege atâtea afaceri de Stat cu care suntețĭ însărcinați? Ast-fel voiŭ dice și eŭ: Cum, d-le

No. 28. 1863 Fevr. 11.

(1) Principele Gr. M. Sturdza. (Nota edit.)

No. 28. 1863 Fevr. 11.

Kogălnicene, d-ta, inteligența care conduce de 22 ani afacerile Românieĭ, aĭ putut face erórea d'a crede că noĭ imputăm Guvernuluĭ că n'a întărit legea rurală? N'am ḍis nicĭ de ce n'a întărit, nicĭ de ce a întărit. Ceea ce am ḍis, sciți bine d-v.. este scris în litere deslușite în adresa nóstră. Am ḍis că dacă aŭ fost partide carĭ s'aŭ servit de cestiunea proprietățiĭ ca de o armă; dacă acésta a fost o crimă pentru nisce partide, cu cât maĭ mare trebue să fie greșéla pentru un Guvern, care ține suspensă acéstă cestiune ca o sabie a luĭ Damocles pe capul națiuniĭ. Dar óre Guvernul venit-a să se pronunțe asupra fonduluĭ cestiuniĭ? Nu. D-l Nicolae Crețulescu n'a declarat că legea nu e bună, n'a ḍis că se găsesce în fața uneĭ legĭ care nu e perfectă, ci s'a mărginit a ḍice că nu există instituțiunile necesare spre a o aplică. Eĭ bine, domniĭ meĭ, noĭ ne-am pronunțat neted, cum să pótă tótă națiunea a ne înțelege: am ḍis că legea nu e perfectă, și să ni se întórcă spre a o reface. D-l Ministru însă, cum vĕ maĭ spuseiŭ, n'a ḍis nimic în fond, nu s'a pronunțat dacă acéstă lege este un bine saŭ un rĕŭ; dar a ḍis că spre a o puté aplică, îĭ trebuesc nisce instituțiunĭ ce nu i s'aŭ dat. Sciți carĭ sunt acele instituțiunĭ? S'a aruncat asupra dreptuleĭ: legea de presă, dictatura, puterea discreționară votată de dînsa; i s'aŭ ḍis lucrurĭ necuviincióse de la acéstă tribună, când i se puteaŭ ḍice lucrurĭ folositóre. Pentru mine, om din stânga, n'am nevoe a maĭ face profesiune de credință, tótă lumea o cunósce. Am combătut pe drépta, am fost unul din aceĭ ce făceaŭ ura majorității ca să nu ḍic maĭ mult. Dar am fost tot-deauna just. — Am fost tot-deauna puținiĭ la numĕr aicĭ, dreptatea însă a făcut puterea nóstră. Sunt just, maĭ ales pentru adversariĭ meĭ. Drépta are destule asupra eĭ, să nu-ĭ imputăm decĭ și lucrurĭ în carĭ n'a fost de cât un instrument al uneĭ sisteme ce tinde a sfărâmă tóte libertățile. Greșéla este a altora. — D-l Iepureanu ne-ar puté, póte, spune, cum s'a votat acea putere discreționară. Greșéla este a celor carĭ și astăḍĭ vin a da proiectuluĭ de adresă un spirit al lor, carĭ vin de scobórĕ pe Domnitor în arena luptelor. Dacă însă persóna Domnitoruluĭ este inviolabilă, sacră, o ficțiune, cum a ḍis d-l Kogălniceanu, acea persónă sacră, acea ficțiune nu trebuià să atingă pe nimenea, nu trebuià să ieà un corp, căcĭ îndată ce va atinge, nu maĭ este ficțiune, ese din legile eĭ. Noĭ nu vom atinge, nu vom pune în discuțiune acea personalitate, căcĭ acésta nu este permis, o ḍic și eŭ. Adevĕrul e însă că orĭ-ce Guvern îșĭ

No. 28. 1863 Fevr. 11.

are un spirit al sĕŭ, care-l insuflă în tóte lucrările sale, care îl predomină. Acésta mi-a explicat-o d-l Benedetti (1), fostul ambasador frances în Italia, care atuncĭ erà director al Ministeruluĭ de externe al Franțeĭ. Discutam într'o ḑi cu d-sa despre cestiunea română. „Ce vreĭ, mi-a ḑis el, aveam cu totul alte ideĭ asupra cestiuniĭ d-v., înainte de-a intrà în Minister; cum am intrat aicĭ, m'a înhățat spiritul acestuĭ Minister, care predomină într'însul și mĕ duce pe drumul sĕŭ".—Dacă dar, domnilor, un singur minister are un spirit al sĕŭ, căcĭ alt-fel n'ar puté guvernà, cu atât maĭ mult un Guvern are un spirit al sĕŭ, care-l conduce și care se numesce sistemă. Și în Franța aŭ fost aceleașĭ discuțiunĭ; aceleașĭ contestărĭ de o parte, aceleașĭ afirmărĭ de alta. S'a contestat autoritatea d-luĭ Thiers și s'a arătat că a fost combătut de Proudhon. Sciță însă, domniĭ meĭ, că forța luĭ Proudhon este de-a arătà contradicțiunea; el n'a făcut decât a arătà contradicțiunile teoriilor d-luĭ Thiers, prin urmare, nu trebue să ne referim la ḑisele luĭ Proudhon. Dar pe lângă Thiers, maĭ sunt și alțĭ scriitorĭ, alte autorități carĭ aŭ susținut teoriile nóstre constituționale, este de Molé, Billault și chiar de Guizot, care a fost la Guvern în timpul luĭ Ludovic-Filip. Citiță și veță vedé. Ce s'a discutat atuncĭ în Franța în timp de treĭ anĭ de ḑile? Sistema, spiritul ce predomină Guvernul dinastieĭ de Orléans. S'a ḑis că are un spirit viținos, rĕŭ, mișel și despre cine s'a ḑis acésta? Despre aceĭ ce fundaseră dinastia acésta, despre stâlpiĭ, despre temeliile eĭ. Discuțiunea a ținut mult. Uniĭ apĕraŭ, alțiĭ atacaŭ acea sistemă. Aŭ mers și maĭ departe: s'a vorbit, precum v'a, spus d-l Sturdza, de Guvernul personal, s'a discutat în tótă întinderea cuvîntuluĭ acest Guvern personal, contra căruia Franța protestă. Maĭ voițĭ alte exemple? Vi s'a dat Belgia, Italia. Vĕ voiŭ aduce chiar pe Francisc-Iosef, Împĕratul Împĕrățieĭ vecine. Și el intră tot în categoria acésta; dinastia sa a făcut Imperiul Austrieĭ și încă cu mare greutate, căcĭ el este compus din elemente, din naționalităță eterogene. Dinastia Habsburgilor are drept tradițiune absolutismul cel maĭ incarnat; Casa lor represintă absolutismul în Europa; și cu tóte acestea, după marĭ lupte, după vărsărĭ de sânge, a fost silită să-și schimbe sistema, spiritul. Francisc-Iosef a lăsat spiritul cel vechiŭ și a fost nevoit să intre în sistema, în spiritul în care voim noĭ să intre Guvernul nostru. Uniĭ din apĕrătoriĭ Guvernuluĭ ne-aŭ ḑis că și în Austria finanțele eraŭ în rea

(1) *Benedetti*, ca director al afacerilor politice la Ministerul de Externe, fusese și secretar al Congresuluĭ din Paris. (Nota edit.).

Mo. 28. 1863 Fevr. 11.

stare, dar că atunci Camera deputaților a numit o comisiune, care s'a înțeles cu Guvernul Împăratului și ast-fel s'a făcut îndreptarea. Așa este, domnii mei; însă causa este că Împăratul a vĕdut că cu Guvernul personal nu mai póte avé finanțe, nu mai póte merge. De aceea a gonit spiritul cel vechiŭ din palat și a deschis ușile spiritului celuĭ noŭ și ast-fel s'aŭ deschis inimile și, cu inimile, și pungile locuitorilor imperialĭ și creditul s'a intemeiat. Acésta voim să se facă și la noĭ, nimic mai mult, nimic mai puțin. Voim să se înceteze sistema întrodusă, acea sistemă, acel spirit infernal, care avé de scop să profite de tóte patimile, de tóte mizeriile, de tóte slăbiciunile naturiĭ ómenilor, ca să ĭ facă să voteze aceea ce a voit acel spirit. D-l I. Marghiloman, nu scie óre cum s'a votat legea de presă? Nu scie că dacă s'a votat acea lege, este că s'a presintat maiorității ca una din instituțiunile necesare pentru a se puté aplică legea rurală?

I. Marghiloman. Fericiți ceĭ ce aŭ votat-o!...

I. Brătianu. Nu sunt pentru blesteme ca d-l Vernescu, căcĭ atunci te-așĭ rugà să-ĭ blestemĭ; dar scuza lor este c'aŭ fost exploatați cu o cestiune mare,—nu vorbesc de ceĭ carĭ aŭ fost exploatați alt-fel, — mulți din eĭ aŭ votat legea preseĭ contra conștiinței lor. Drépta a putut face multe greșelĭ și înțeleg fórte bine acésta,— îĭ venià greŭ să se desfacă de vechile sale privilegiĭ; când însă vede că nu mai póte aveà pentru dînsa privilegiile, monopolurile, nicĭ chiar monopolul libertății, trebue să se hotărască a cere libertatea preseĭ și cele-lalte libertăți pentru toți. Niminea nu are mai multă trebuință de libertăți decât clasele inteligente; poporul nu are atâta nevoe de libertate, luĭ îĭ trebuesce mai mult egalitatea și dreptatea. Înțeleg fórte bine că multora din partidul cel vechiŭ să le fi părut rĕŭ de boerie și să fi dorit menținerea vechiuluĭ absolutism. El este în natura lucrurilor. N'ați vĕdut la Paris, câți ați fost în școla de Drept, un bĕtrîn care purtà în cap o perucă cu códă și ciorapĭ lungĭ ridicați până la genunchĭ, în mijlocul ierneĭ? Tremurà ca varga. Erà ridicul. Nu-ĭ venià însă să lepede acele haine; eraŭ legate de nisce suveniriĭ, le purtase ca tînăr, când erŭ la modă, făcuse conchiste cu ele; erà ridicul, dar le conservà. Tot asemenea este în firea lucrurilor ca partidul cel vechiŭ să fi luptat pentru regimul care-ĭ da cel d'întâiŭ loc la putere. Când însă a început să se încredințeze că nu mai póte aveà acel monopol; când a vĕdut că nu mai póte avé despotismul, arbitrariul decât pentru un om saŭ pentru câțĭ-và ómenĭ, iar nu mai mult, pentru o clasă în-

trégă, atuncĭ eĭ şi-aŭ ḑis că maĭ bine libertatea pentru tótă lumea decât sclavia pentru toţĭ, decât să se tăvăléscă cu toţiĭ în noroiŭ înaintea unuĭ tiran. Chiar legea proprietăţiĭ, sunt încredinţat că mulţĭ aŭ votat-o fiindu-le témă. Eĭ aŭ avut convicţiunea că nu e perfectă, dar cine scie ce li s'a ḑis că s'ar face pe urmă? Sunt ómenĭ carĭ caută să exploateze totul. Câţĭ din noĭ n'aŭ putut dormi nopţĭ întregĭ, cu ideia că aŭ să fie exterminaţĭ! Şi de câte orĭ dumnélor, — deşi póte maĭ bravĭ de cât noĭ, — aŭ avut ideia că noĭ voim să-ĭ exterminăm. A venit un om din drépta şi ne-a întrebat curat, pe faţă: Voiţĭ să ne exterminaţĭ, şi puteţĭ?

No. 28. 1863 Fevr. 11.

O voce. Şi ce aţĭ rĕspuns?

I. Brătianu. Am rĕspuns că avem o viéţă politică de douĕ-ḑecĭ de anĭ, şi să ne arate un singur fapt, un singur cuvînt în tot acest timp, care să nu fi fost consacrat la ridicarea şi întărirea naţionalităţiĭ nóstre; că prin urmare nu putem voi distrucţiunea nicĭ uneia din puterile ce pot concurge la acest scop, dar că le vom oprì cu viéţa nóstră când vor voi să facă rĕŭ ţĕriĭ.

Dacă drépta vine şi ḑice că legea rurală nu este perfectă şi cere să i se întórcă să o discute din noŭ, să o îmbunătăţéscă, d-vóstră vĕ pare rĕŭ? Ce voiţĭ dar? Să se sancţioneze? Nu. Să se ţie ast-fel în mâna Guvernuluĭ? Pentru ce? Când ne făceaŭ d-l Kogălniceanu şi alţiĭ din Moldova imputarea că de ce nu discutăm cestiunea proprietăţiĭ, noĭ rĕspundeam că există în ambele părţĭ litiginte prejudecăţĭ; că cestiunea nu o să se discute în tótă liniştea, cu tot sângele rece ce trebue în asemenea cestiune; că trebue să aşteptăm încă până ce spiritele să se liniştéscă, până ce vor vedé proprietarĭĭ că modul proprietăţiĭ de astăḑĭ nu este modul cel maĭ profitabil pentru dînşiĭ, să vaḑă că aŭ alte resurse maĭ bune de cât acelea ce le dă legea existentă. Să începem, ḑiceam noĭ, cu alte reforme, cu moralisarea funcţionarilor, cu garanţiile comerţuluĭ, cu institute de credit, să deschidem mijlóce de a face comerţ tuturor, ca să vaḑă că tot rĕul nu este în cestiunea proprietăţiĭ numaĭ ci şi în alte multe lipse. A intrat în capul ţĕranuluĭ ideea, că tótă causa rĕuluĭ de care sufere ţéra este proprietarul. Dacă bate piétra, dacă plouă brósce, causa e că proprietariĭ aŭ proprietate. De aceea am ḑis şi Capuluĭ Statuluĭ, pe când eram la Guvern: Să nu atingem cestiunea proprietăţiĭ; să căutăm maĭ întâiŭ a înfrăţi spiritele, a luminà pe ambele părţĭ; să ne tratăm, cel puţin pe tărîmul naţional, de fraţĭ, iar nu uniĭ de Mus-

No. 28. 1863 Fevr. 11.

calĭ, de Turcĭ, de Austriacĭ, alţiĭ de rĕsturnătorĭ; să facem maĭ întâiŭ institutele necesare şi când vom resolvà legea proprietăţiĭ, s'o rezolvăm ast-fel în cât să aducă regenerarea Românieĭ, iar nu să punem în pericol existenţa nóstră naţională, căcĭ un rĕsboiŭ civil este nenorocirea cea maĭ mare şi numaĭ el ne-ar puté duce în posiţiune. în cât să cădem în starea Drusilor şi a Maroniţilor şi să ni se trimită din afară un Paşă armean, — cum ḑiceà d-l Kogălniceanu, — care să ne guverneze. Dar pe cât timp vom stà pe tĕrîmul naţionalităţiĭ şl al libertăţilor publice, pe cât timp vom discutà liniştiţĭ, iar nu cu sabia în mână, nu vom avé nicĭ Paşă armean, nicĭ vre-unuĭ ambiţios nu-ĭ vor intrà gărgăunĭ în cap de a se suì pe Tronul luĭ Mihaiŭ şi al luĭ Ştefan.

Dar ḑiceţĭ că de ce n'am pus în adresa nóstră că voim încetarea jurisdicţiuniĭ consulare. D-l G. Florescu v'a spus fórte bine de ce n'am pus-o. V'a arătat că justiţia este într'o stare mizerabilă, că nu este capabilă de-a da tóte garanţiile ce trebue să presinte justiţia ţĕriĭ.

D-l Vernescu a mers şi maĭ departe. A ḑis că nu e mijloc de a îndreptà corupţiunea ce ne-a lăsat trecutul, pe care d-luĭ l-a blestemat de tot. Să-mĭ deà voe a protestà. Am părinţĭ şi moşĭ carĭ aŭ trăit în acel trecut. Recunosc că aŭ făcut greşelĭ; însă luptăm de douĕ-ḑecĭ de anĭ ca să spĕlăm memoria lor, să o facem să se împace cu naţiunea. Nu voim a-ĭ blestemà, pentru că mulţĭ dintr'înşiĭ aŭ plătit cu capul lor aceea ce avem astăḑĭ. E! d-lor, să nu mergem maĭ departe: Cine ne-a împins pe calea de progres pe care ne aflăm? Omul acela, înaintea căruia, când îl vedem trecênd pe uliţĭ, tot Românul este dator a-şĭ descoperì capul şi a se închinà, Câmpineanu. Este Grigore Cantacuzino şi alţiĭ. Imĭ pare rĕŭ că d-l Oteteleşianu este acì, căcĭ aşĭ fi avut a ḑice ce-và şi despre d-luĭ; nu voiŭ însă să pară că aş voì să-l măgulesc. Maĭ sunt şi Văcărescĭĭ, Creţulescĭĭ, Cantacuzinescĭĭ, Golescĭĭ, carĭ aŭ luptat de douĕ-ḑecĭ de anĭ pe acéstă cale şi străbunĭĭ lor nu trebue a fi blestemaţĭ. Imĭ pare rĕŭ că am vĕḑut pe unĭĭ din d-nĭĭ deputaţĭ, îmbrăţişând pe d-l Vernescu în urma acelor blesteme; aş voì să-l întreb pe acel domn, dacă d-sa n'are părinţĭ, străbunĭ în astă ţĕră.

Dacă, d-lor, n'am pus jurisdicţiunea consulară, este că noĭ suntem meniţĭ a o desfiinţà, nu consulĭĭ; şi când se va îndreptà justiţia, n'o să avem nevoe a o desfiinţà; d-nĭĭ consulĭ înşişĭ se

vor lepĕdà de dînsa atuncĭ, căcĭ nu este de loc o plăcere pentru d-lor, ci o sarcină fórte greà. Dar nu vor voì toţĭ să renunţe la dînsa? E! când consulĭĭ Franţeĭ, Engliterieĭ, Italieĭ se vor desbrăcà de ea, fiţĭ siguri că şi ceĭ-lalţĭ vor fi obligaţĭ să renunţe, ne maĭ avênd pretexte ca să se opue. Să îndreptăm justiţia dar, iar nu să ḑicem că nu sunt mijlóce de îndreptare, căcĭ atuncĭ am rĕmâne etern sub jurisdicţiunea consulară. Când am aruncà îndoinţa în inimile Românilor despre virtuţile şi instituţiunile lor născênde, când ĭ-am face să şovăiască în credinţa lor, am înjosì în adevĕr Statul român atât, în cât ne maĭ voind nicĭ un Principe străin nicĭ chiar român a domnì aicĭ, am fi espuşĭ într'adevĕr a avé pe un Daud-Paşa, Arménul. Orĭ cât de mare să fie însă talentul acelor ce aŭ venit s'arunce defăimarea în sufletul Românilor, îĭ pot încredinţà că, cu cel d'întâiŭ Paşă, care ar cutezà să vină cu un firman turcesc în ţĕră, tótă România ar fi în picióre. Maĭ mult încă, dacă Puterile garante ar numì d'adreptul un Principe, fie pămîntén, fie străin, ţéra întrégă s'ar sculà, ar protestà; ea ar rĕspunde că nu recunósce niměnuĭ dreptul de-a dispune de Tronul Românieĭ, decât numaĭ naţiuneĭ însăşĭ.

Acum viŭ la mânăstirile închinate.

Ni s'aŭ făcut imputărĭ că de ce n'am vorbit de mânăstirile închinate. In comisiunea budgetară, d-l Kogălniceanu a luptat din tóte puterile sale, ca veniturile acelor mânastirĭ să nu trécă în budget, să nu se facă menţiune de ele; acésta a susţinut-o şi Guvernul, ba încă s'a ḑis chiar să se întórcă călugărilor. D-l Kogălnicénu a luptat cu mult talent, dar chiar talentul cel maĭ mare când este pus în serviciul uneĭ cause rele se sfărîmă *(aplause)*. Cu tótă prudenţa acelor ce se opuneaŭ, Camera, asupra căreia a suflat spiritul Românieĭ, a votat odată cu trecerea în budget şi o propunere ca Guvernul să presinte o lege spre resolvirea acesteĭ cestiunĭ şi budgetul de cheltuelile mânăstirilor acelora. Acel vot al Camerĭĭ a fost unanim (1). Şi d-v. voiţĭ astăḑĭ să maĭ revenim asupra acesteĭ cestiunĭ, s'o trecem în adresă? Şi pentru ce acésta, când este un vot dat, un vot definitiv în acéstă privinţă? Să vĕ spun eŭ pentru ce? Aţĭ fi voit s'o punem în adresă, pentru că de va trece, să trécă numaĭ cu vre-o 54 de voturĭ saŭ să nu trécă nicĭ decum; şi ast-fel aţĭ vroit să desfacem ce am făcut.

(1) Comisiunea bugetară trecênd la venitur̆ suma de 20.000.000 leĭ de la mănăstirile închinate, Camera, cu tótă opunerea Ministeruluĭ, votase aprópe în unanimitate, în şed. de la 22 Decemvrie 1862, înscrierea venituluĭ averilor mănăstirilor închinate în budgetul Ţĕrĭĭ. (Nota edit.)

No. 28. 1863 Fevr. 11.

Noĭ n'am pus-o însă și nu o vom pune ; nu vom cădé în acéstă greșélă *(aplause)*. Cestiunea mănăstirilor este dejà votată, judecată și hotărîtă de țéră și orĭ-care Guvern care n'ar venì s'o deslege, adecă să-ĭ facă formalităţile cerute, va fi sfărâmat, nu va maĭ puté ședeà pe aceste băncĭ. *(aplause)*.

Nu maĭ vĕd nimic, nicĭ o observare din partea celor ce aŭ discutat proiectul nostru de adresă, asupra vre-uneĭ alte omiterĭ. Viŭ dar la fasa a doua a acesteĭ adrese, la fasa spiritului ce i-aŭ dat apĕrătoriĭ Guvernului, carĭ aŭ ḑis că are de scop resturnare! Cuvînt mare, d-lor! Sciţi că în religiune se spune că Duhul sfînt, când se întâlniaŭ doĭ apostolĭ, erà între dînșiĭ și îĭ unià. Nu se întîmplă tot așà însă cu aceĭ ce combat adresa nóstră ; se vede că Duhul ce voiţi a-ĭ da d-vóstră nu e sfînt, nu e românesc, căcĭ altmintrelea aţĭ fi uniţi toţĭ, nu aţĭ fi fost puși în contradicţiune, ast-fel în cât să vĕ luptaţi între d-vóstră, maĭ mult decât în contra nóstră. D-l Costaforu ne-a spus că sunt evenimente carĭ fac chiar pe nebunĭ să se înţelepţéscă. Nu voiŭ vorbì de nebunĭ; cuvîntul este al d-luĭ Costaforu și îĭ rĕmâne tótă rĕspunderea. Sunt însă condiţiunĭ carĭ fac de se smeresc ceĭ maĭ — nu ḑic *îndrăsneţĭ*, cuvîntul este a l d-luĭ Ministru de răsboiŭ — dar ceĭ maĭ ageră. Ministerul luase în acéstă Cameră o atitudine ce spăimîntà, — nu pe noĭ, pe noĭ nu ne spăimîntă nimic. Nu ne-a spăimîntat Împĕratul Nicolae cu 200.000 de baionete; am luptat pe față și cu bărbăţie, cât puterea nóstră morală, nu cea materială, ne-a ertat; am luptat față în față nu cu arme, căcĭ din nefericire nu le aveam, ci cu puterile nóstre morale contra amenințărilor Monarchuluĭ Rusieĭ; cum credeţĭ dar că ne vom spăimîntà de amenințările d-vóstre? Amenințările Împĕratuluĭ Nicolae eraŭ sprijinitè de 200.000 de oșteni, eraŭ decĭ maĭ cu efect decât ale d-luĭ Vernescu care ne-a spus că are să atârne capetele pe uliţe. Am auḑit multe vorbe de acestea. S'a ḑis că or să se aresteze cincĭ saŭ șease inșĭ.

D-l Kogălniceanu ne-a spus că de vom votà adresa, o să avem dictatura. D-l Boerescu ne-a împărţit în douĕ tabere ca pe oĭ, cum ne împărțiaŭ Turciĭ la 13 Septemvre la Cotrocenĭ, de o parte aceĭ carĭ aveaŭ să fie spînzuraţĭ, exilaţĭ, de cea-laltă parte aceĭ ce eraŭ să fie graţiaţĭ. Așà și d-l Vernescu a ḑis că d-l Ion Ghica, — ba încă i s'a făcut onórea de a-l numì și principe,—că d-l Ghica și alțiĭ n'aŭ avut ideia de rĕsturnare și li s'aŭ dat *sauf-conduit*, i-aŭ ertat. Dar d-l Sturdza, d-l Panu este altceva; d-lor aŭ avut acea idee. Și d-niĭ Sturdza și Panu acoperiaŭ pe alțiĭ, carĭ eraŭ mult maĭ dinainte

osîndiţĭ a-şĭ luà pedépsa, după culpa lor de rĕsturnătorĭ aĭ Tronuluĭ. No. 28. 1863 Fevr 11.

Cuvintele d-lor însă n'aŭ făcut alt-cevà, decât ca aceia chiar, carĭ póte n'ar fi fost cu noĭ, fiind trataţĭ de laşĭ, să vie să desvolte o tărie, pe care póte n'ar fi avut-o, dacă nu s'ar fi pronunţat acele cuvinte imprudente. Nu, Domnilor, fiţĭ încredinţaţĭ, că atuncĭ când veţĭ pune cestiunea pe tĕrîmul acela, o să se deştepte tóte simţimîntele nobile ale Românilor, şi nu vor maĭ suferì, nu vor maĭ primì despotismul acela urîcios *(aplause)*. Aceia carĭ sunt contra nóstrăastădĭ, vor fi cu noĭ mâine, fiind-că vor fi cu naţiunea întrégă, *(bravo)*.

D-l Costaforu aveà drept, m'am încredinţat, să spună că s'a făcut cuminte tótă lumea, căcĭ înainte de presintarea adreseĭ nóstre, Ministerul venià împintenat, călare pe un armăsar ca să dea *iuruş*, gata-gata, prin Adunare. Peste vre-o douĕ—treĭ ḑile însă, le-a făcut tóte muşamà. Domniĭ meĭ, suntem apĕrătoriĭ ceĭ maĭ marĭ aĭ dreptuluĭ, onóreĭ şi demnităţiĭ acestuĭ Parlament. Am vĕḑut şi pe d-l Costaforu venind acì şi declarându-se cel maĭ mare apĕrător al regimuluĭ parlamentar şi inimic al Guvernuluĭ personal, şi am fost fórte fericit când am vĕḑut, că aspiraţiunile cele maĭ estravagante se închinà înaintea voinţiĭ naţionale, când acéstă voinţă se face simţită. Am acì, d-niĭ meĭ, discursurile pronunţate de d-l Costaforu şi ceĭ-lalţĭ înaintea Curţiĭ de Casaţie, — îmĭ pare rĕŭ că vorbesc de Curtea de Casaţie fiind-că n'aş voì să supĕr pe nimenea, — discursurile sunt acì; ele nu sunt nisce pledórii, ci nisce acte de acuzaţiune contra Camerii (1). Se schimbase, d-niĭ meĭ, rolul la Curtea de Casaţie! Şi să înveţe minte Camera, ca să nu maĭ trimită altă dată pe Miniştri înaintea Curţiĭ fără acuzatorĭ, căcĭ în cele din urmă va vedé că dînsa va fi acuzată. D-l Costaforu spune curat în discursul sĕŭ, că puterea executivă este maĭ presus póte de cât puterea legiuitóre; că parlamentul român e o Don-Quichotadă şi altele asemenĭ; las însă tóte aceste graţiozităţĭ în gura acelor ce le-aŭ pronunţat. Fiind-că naţiunea română se arată adormită, d-l Manolaki Costaki a ḑis, şi mi se pare că aŭ maĭ ḑis şi alţiĭ, că poporul român nu e blând de cât când este apĕsat. Nu este aşà însă; poporul român a dat doveḑĭ că dacă e blând, dacă recunósce autoritatea, n'o face decât din simţimînt de moralitate, din ideile de dreptate şi naţiona-

(1) Ministerul de la 13 Iulie 1860, compus din Costaforu, V. Boerescu, I. Filipescu, Col. Adrian şi B. Vlădoianu, subt preşedinţa luĭ Manolaki Costaki, fusese trimis, în urma uneĭ propuneri făcute în şed. de la 14 Apr. 1861, în judecata Curţiĭ de Casaţie. V. Supl. Mon. Of. No. 95, a. 1861. (Nota edit.)

No. 28. 1863 Fevr. 11.

litate. Orĭ-ce Guvern va venì, fie nu ca acela al rĕposatuluĭ Grigore Vodă-Ghica, cu *topuzul* şi cu puterea de-a pecetluì, precum a ḑis d-l Costaforu, dar vie chiar cu puterea Moruzilor, a Mavroghenilor şi a altora carĭ sburaŭ capetele, nu credeţĭ că acel Guvern o să fie maĭ mult respectat decât astăḑĭ; din contră, o să fie maĭ despreţuit Şi dovadă, d-lor, e 1848. Atuncĭ s'a făcut o revoluţiune; Domnitorul din nefericire n'a creḑut că trebue să se pue în capul aceleĭ mişcărĭ naţionale. Poporul a rĕmas atuncĭ fără Guvern şi nicĭ cea maĭ mică neorânduială nu s'a făcut. D-l Manolaki Costaki, amintind acéstă revoluţiune, a ḑis că a ars Regulamentul. Da, d-lor, l-am ars şi ne facem o glorie din acésta, fiindcă în acel Regulament erà *protectoralul* şi *dominaţiunea* ruséscă, şi noĭ nu maĭ voiam acel protectorat. L'am ars şi fumul luĭ s'a dus ca un olocaust la ceruri şi Dumneḑeŭ ne-a ascultat; şi aŭ venit maĭ în urmă şépte Puterĭ şi ne-aŭ dat Conventiunea, şi a ridicat de de-asupră-ne acea protecţiune. La 48, Domnilor, nu erà Guvern, nu maĭ erà putere, nu maĭ erà nimica; poporul român erà fără nicĭ-un frîŭ, fără bicĭŭ. Fac apel la onor. dréptă, aceĭ carĭ eraŭ contra revoluţiuniĭ, să spună dacă s'a mişcat vre-un fir de pĕr din capul vre-unuia, dacă s'a incendiat vre-o casă saŭ magazie a cuĭ-và şi dacă s'a furat ce-và. Erà un ce miraculos; lumea tótă ḑiceà: „pare că şi hoţiĭ s'aŭ sfinţit.“ Şi se sfinţiseră în adevĕr, Domnilor! Îĭ sfinţise credinţa în viitor, în dreptate. Credeaŭ toţĭ că în fine naţiunea română are să-şĭ ieà rangul sĕŭ în concertul Puterilor europene şi fie-care Român voià să se arate demn de acéstă sórtă.

Ridicaţĭ dar drapelul Românieĭ sus, faceţĭ ca Guvernul să fie adevĕrata expresiune a viitoruluĭ, a mărirĭĭ naţionale, şi nu o să maĭ vedeţĭ, cum vĕ spuneà d-l Costaforu, că cine întinde mâna Guvernuluĭ e despreţuit. Nu, Domnilor! Protestez contra acesteĭ ideĭ; nu despreţuesce nimenĭ pe aceĭ carĭ întind mâna Guvernuluĭ. Dar pentru ca Guvernul să fie respectat, trebue să scie a-şĭ atrage iubirea prin fapte naţionale, prin legalitate, prin respectul drepturilor şi libertăţilor publice, şi atuncĭ nu numaĭ că Guvernul s'ar ridicà, dar ar ridicà autoritatea sa mult maĭ mult decât prin pecetluit, topuz, mazdrac, chepiurĭ şi altele; ar avé o autoritate adevĕrată în tótă puterea cuvîntuluĭ. Atuncĭ s'ar realisà ceea ce ḑiceà d-l Kogălniceanu, că un funcţionar al poliţieĭ n'are decât să arate în Franţa o eşarpă şi în Londra un beţişor, şi tótă lumea i se supune. Pentru ce însă acésta? Pentru că tot Francezul şi tot En-

glezul vede într'însul garanția libertății sale, proprietății, onóreĭ, viitoruluĭ copiilor sĕĭ și al țĕrĭĭ sale. Iată pentru ce se supune. Nicăerĭ nu e respectată autoritatea maĭ mult decât în Anglia și cu tóte acestea nicăierĭ nu e oștire maĭ puțină ca acolo, putem ḑice că n'are oștire, n'are nicĭ măcar gendarmĭ. Ast-fel este și în Elveția. V'ațĭ plimbat toțĭ pe acolo și n'ațĭ vĕḑut nicĭ un singur chipiŭ, nicĭ un tricorn. Pentru acésta autoritatea este óre maĭ puțin respectată în Elveția? Nu, Domnilor, și cugetațĭ că în Elveția sunt treĭ naționalităț̆ĭ. Cu tóte acestea, acest popor de o mână de ómenĭ s'a făcut să fie respectat nu de Turcia ci de Prusia în afacerea de la Neuchatel, a făcut să nu i se atingă suveranitatea sa națională. Prusia a pus sute de miĭ de ómenĭ sub arme, sub baionete, și tot n'a cutezat să atace, fiind-că poporul elvețian s'a ridicat în picióre și a ḑis: „Póte să vie să ne omóre pe toțĭ, dar nu va domnì decât când cel din urmă dintre noĭ va murì!“ Și astăḑĭ, D-lor, un popor nu se maĭ omóră; și sper că Româniĭ vor scì,— dovadă este că Adunarea a și început, — de astăḑĭ înainte să-și apere drepturile lor cetățenescĭ și cu atât maĭ mult naționalitatea contra or-căruĭ apĕsător din năuntru și din afară. No. 28. 1863 Fevr. 11.

D-l Costaforu a venit, D-lor, și a apărat regimul parlamentar, însă a adăogat: *regimul parlamentar convențional.* Acì este tótă lupta, cum a spus d l Kogălnicénu, fără însă a deslușì bine. Sunt douĕ tabere: uniĭ vor Guvern constituțional și alțiĭ Guvern personal, adecă Guvern convențional.

G. Costaforu. N'am ḑis acésta, am ḑis Guvern constituțional.

I. Brătianu. N'aĭ ḑis-o dumnéta? Fie, însă a ḑis-o d-l Vernescu.

G. Vernescu. N'am ḑis nicĭ eŭ.

I. Brătianu Mĕ ertațĭ, n'a ḑis nicĭ d-l Costaforu, nicĭ d-l Kogălnicénu, nicĭ d-l Vernescu, nicĭ d-l Tell, adecă Guvernul; va să ḑică nu e nimenĭ care să voiască Guvern convențional.

Maĭ multe voci. Nu. Guvern constituțional.

I. Brătianu. Bine, D-lor, va să ḑică, este înțeles că cu toțiĭ voim regimul cu adevĕrat constituțional; nu maĭ stă ruesc dar asupra acestuĭ punt. D-l Costaforu v'a spus că înaintea unuĭ eveniment puternic, suprem, ideile cele maĭ estravagante se înțelepțesc, că chiar nebuniĭ se înțelepțesc. Prea bine, D-lor, să auḑă dar țéra întrégă că nu se maĭ găsesce un singur om care voesce Guvern convențional, adecă Guvern personal, ci cu toțiĭ voim adevĕratul regim constituțional.

V. Boerescu. Regim constituțional după Convențiune.

No. 28. 1863 Fevr. 11.

I. Brătianu. Iarăşĭ se fac rezerve! Incă opiniunea publică în acest parlament nu s'a manifestat cu destulă tărie şi d-vóstre veniţĭ să faceţĭ rezerve. Guvern constituţional după Convenţiune? Aş dori ca d-l Costaforu, care e unul dintre ceĭ dintâĭ legiştĭ în România, care a scris asupra dreptuluĭ constituţional, să ne facă o nouă teorie, ca să comenteze acea Convenţiune şi să ne spună până unde acea Convenţiune iértă Guvern personal. Ni s'a vorbit de-un articol care dice că Domnitorul guvernéză cu Miniştriĭ sĕĭ. Acĭ e singurul punt care dă loc de joc. Eĭ bine, d-lor, din două una: saŭ Capul Statuluĭ e o ficţiune, saŭ e o persónă. Dacă e o ficţiune, cum a dis d-l Kogălniceanu, atuncĭ e sacră. Dacă însă e o persónă, nu póte fi sacră; un om nu este sacru. Dacă este persónă sacră, ridicată pe de-asupra tuturor valurilor, cum, s'a dis acĭ în Adunare, atuncĭ, Domnilor, o asemenea persónă nu administréză; fiind-că aceia carĭ sunt o ficţiune, carĭ aŭ sanctitatea, inviolalabilitatea, aceia carĭ, cum v'a spus d-l Kogălniceanu, n'aŭ nicĭ chiar sex, adecă nu maĭ sînt persóne, nu pot guvernà. Eĭ aŭ o putere superióră ce planézĕ, ce nu se simte nicăĭrĭ decât prin agenţiĭ sĕĭ, carĭ sînt rĕspunzĕtorĭ. Prin urmare nu administrézĕ Domnitorul, ci Miniştriĭ sĕĭ.

Teoria contrară, d-lor, este după părerea mea singura care a făcut tótă nenorocirea acésteĭ ţĕrĭ. Uniĭ aŭ credinţa că Convenţiunea dă dreptul Capuluĭ Statuluĭ de a administrà împreună, deavalma cu Miniştriĭ, fără ca acésta să-ĭ ridice inviolabilitatea. Nu este însă aşà; şi eŭ mĕ mir de ce aţĭ strigat contra d-luĭ Brăiloiŭ, când v'a spus că Convenţiunea cuprinde nisce articole fórte scurte, şi că nu e o Constituţiune ci numaĭ o programă, care cuprinde tóte consecinţele regimuluĭ parlamentar Saŭ e programă a regimuluĭ constituţional, saŭ de nu, atuncĭ, precum v'a dis d-l Brăiloiŭ, unde e neresponsabilitatea, unde e inviolabilitatea, unde este articolul ce o prescrie? Când se dice curat că Miniştriĭ sunt rĕspunzĕtorĭ, se înţelege că Domnitorul nu guvernéză şi prin urmare nu e rĕspunzĕtor; căcĭ cine administréză, acela este şi trebue să fie rĕspunzător. Împĕratul Napoleon, v'a spus d-l Kogălniceanu, guvernéză, administréză; aşà este; însă el este rĕspunzĕtor înaintea naţiuniĭ franceze. Şi Împĕratul Napoleon, nepotul luĭ Napoleon cel mare care a dat Franţeĭ stabilitatea, gloria, totul şi chiar religiunea, Biserica, care sciţĭ că se desfiinţase; care a supus lumea întrégă domnieĭ Franţeĭ; Napoleon III, nepotul luĭ Napoleon

I, ales cu opt milióne de voturĭ, care ĭ-aŭ dat în mână dictatura, puterea absolută ca să scape Franța din anarhie ; Napoleon III, care a dat Franțeĭ autoritatea în lumea întrégă, este rĕspunzĕtor, D-lor, și el n'a așteptat ca națiunea să-ĭ facă acea rezervă, ci și-a făcut-o el. No. 28. 1863 Fevr. 11.

A ḑis : „Ieaŭ puterea, ieaŭ administrațiunea, dar ieaŭ și responsabilitatea". S'a descărcat de inviolabilitate ; și acésta este leal, moral, căcĭ e de onórea fie căruia, când face un fapt, să iea și responsabilitatea aceluĭ fapt, și nu socotesc că va fi un Român, fie de sus, fie de jos, care să facă un fapt și să nu iea responsabilitatea *(aplause)*. Nu maĭ ḑiceți dar că înjosim Tronul, când ḑicem că Domnitorul nu guvernéză și numaĭ de-aceea este inviolabil.

D-l Kogălniceanu a venit și ne-a făcut profesiunea sa de credință, de constituționalism în tótă puterea cuvîntuluĭ. A făcut din Șeful Statuluĭ o ficțiune, singura pozițiune care-ĭ păstréză inviolabilitatea, care-ĭ dă sanctitatea ce trebue să aibă Șeful Statuluĭ ; și ne-a spus că dacă Guvernul merge pe drumul cel rĕŭ, dacă Guvernul voesce să facă guvern personal, tótă rĕspunderea e a Ministeruluĭ. D-luĭ a maĭ adaos că și d-sa a fost Ministru, și dacă n'a voit să deà Constituțiunea, causa e că credeà că Constituțiunea trebue să se deà de către Domnitor (1). Acì mi se cam pare că vedem regim convențional. O cestiune nu póte fi de atribuțiunea Domnitoruluĭ fiind-că este maĭ mare saŭ maĭ mică ; tóte sunt de domeniul Ministeruluĭ, care este rĕspunzĕtor. Când eram la Comisiunea Centrală, a ḑis d-l Kogălniceanu, toțĭ amicĭĭ noștri politicĭ eraŭ contra Constituțiuniĭ. Da, d-lor, eram toțĭ contra, fiind-că credeam că e o cursă din partea partiduluĭ conservator ; însă noĭ toțĭ eram nu contra aceleĭ Constituțiunĭ, ci contra Principeluĭ străin, fiind-că se credeà că, până ce nu se va face definitiva Unire, a cere Principele străin, ar fi a periclità Unirea și a servì o causă anti-națională. Eŭ unul nu fac o culpă că nu s'a dat atuncĭ Constituțiunea cu anexul ; trebuià însă să se deà fără anex. De ce nu s'a dat fără anex ? V'a spus d-l Panu și mulțĭ alțiĭ că nu s'a găsit acea constituțiune.

O voce. Este, D-le.

I. Brătianu. Nu este, Domnilor, tot așà precum nu este nicĭ ordinul d-luĭ Kogălniceanu, care s'a dat în cestiunea armelor ita-

(1) Kogălniceanu, în șed. de la 9 Fevruarie : „ . . . Datoria mea era să înfățișez Camereĭ numaĭ legĭ organice întemeiate pe Convențiune. Era dar un drept exclusiv al Domnitoruluĭ de a presenta Camereĭ Constituțiunea când va voì, adecă cu facerea Unireĭ." Supl. Mon. Of. No. 57, a. 1863. (Nota edit.).

No. 28. 1863 Fevr. 11.

liene, ca să se îmbarce sub stindardul Domnitoruluĭ Român și să se trimită la Genova. În Ministerul din năuntru al Moldoveĭ nu se află nicĭ o copie...

M. Cogălniceanu. Ba este.

I. Brătianu Rog dar pe d-l Kogălniceanu să o arate, — căcĭ eŭ ieaŭ rĕspunderea, — ca să ridice bănuiala din spiritele acelora, carĭ ḑic că nu e....

M. Cogălniceanu. Actualul Ministru de finanțe, care erà atunci pârcălab la Galațĭ, să vie să spună de a primit nota pe care i-am trimis-o, saŭ să se aducă registrul ca să se constate.

I. Brătianu. Nu întreb pe d-l Ministru de finanțe, dar fiind-că ținŭ mult la autoritatea tuturor ómenilor, carĭ servesc țéra, și fiind-că eŭ am ridicat cestiunea, făcêndu-mĕ organul acelora carĭ susțin că nu este, aș dorì ca d-l Kogălniceanu să aducă acel ordin, ca ast-fel să fie tótă lumea convinsă și să închidem gura acelor carĭ ḑic că lucrurile nu sunt așà. D-lor, Constituțiunea nu erà....

O voce. Erà.

An. Panu. Eŭ n'am găsit-o.

G. Costaforu. A vĕḑut-o și d-l Brătianu, când s'a aflat la Minister.

I. Brătianu. D-lor, n'am ḑis în viéța mea un neadevĕr, și ḑic că n'am vĕḑut nicĭ eŭ și nicĭ unul din colegiĭ meĭ, cu care am fost la guvern, acea Constituțiune; și mulțĭ din Miniștriĭ de peste Milcov n'aŭ vĕḑut-o. Se póte însă ca aceia ce nu voiaŭ să se trimită, s'o fi vĕḑut. Domnilor, d-l Manolaki Costaki și d-l Kogălniceanu sunt aceĭ carĭ aŭ administrat maĭ mult...

M. Cogălniceanu. D-l Panu a administrat maĭ mult de cât noĭ.

I. Brătianu. De ce dar nu s'a trimes? Să vĕ spun eŭ de ce nu s'a trimes; fiind că sistema e să se guverneze țéra, după cum se explică de Convențiune, că adecă Domnitorul guvernéză deavalma cu Miniștriĭ; și fiind-că Constituțiunea venià și determinà hotarul atribuțiunilor tuturor autorităților și așezà fundamentul tuturor libertăților, și atuncĭ nimenĭ nu puteà să ieasă din marginile sale *(aplause).* De aceea o cerem, — nu cu anex, căcĭ nu recunosc niměnuĭ dreptul ca să proclame Principe străin, nimănuĭ decât numaĭ țĕrĭĭ (1).

(1) E vorba de proiectul de Constituție, întocmit de Comisiunea Centrală. Acest proiect trata și cestiunea Principeluĭ străin, maĭ întiĭ în chiar corpul proiectuluĭ și apoĭ în anex. Acéstă cestiune fusese însă combătută de membriĭ carĭ formaŭ stînga Comisiuneĭ (Kogălniceanu, St. Golescu, Steege, etc.) și carĭ declarară că, votînd proiectul, nu înțeleg să voteze și anexul. V. Disc. luĭ Kog. în Supl. Mon. Of. No. 57, a. 1863. (Nota edit.)

D-l Sturdza și d-l Brâncoveanu aŭ venit de aŭ vorbit de Principe străin; aŭ vorbit însă pentru că s'a ḍis de unii că s'aŭ strîns căpitanii din partea drépță și aŭ rĕmas în partidul Guvernuluĭ ceĭ-lalțĭ carĭ... — nu sciŭ cum se numesc; — dar căpitanii s'aŭ strîns și conspiră cu alțĭ căpitanĭ din altă parte a Camerii, pentru rĕsturnarea Tronuluĭ; și de vor reuși ceĭ dintâĭ, o să facă pe ceĭ-lalțĭ... căpitanĭ de poteră, póte. Guvernul provizoriŭ e gata să se proclame și să deà unuia Coróna luĭ Ștefan-cel-Mare și altuia Coróna luĭ Mihaiŭ Vitézul; cu tóte că d-l Kogălniceanu ne-a spus că sĕmînța acestora s'a clocit și că Corónele acelea omóră pe toțĭ ceĭ, carĭ sunt de sĕmînță clocită. Écă pentru ce d-l Brâncoveanu și Sturdza aŭ fost obligațĭ să facă acea declarare. No. 28. 1863 Fevr. 11.

D-l Kogălniceanu ne-a ḍis că sĕmînța luĭ Ștefan și Mihaiŭ s'a stins din Țéra-Românéscă, ca sĕmînța de gândacĭ din Italia, și a adăogat că póte să se maĭ găséscă fundatorĭ de asemenea familiĭ, de asemenea dinastiĭ, însă în popor, dar că împrejurările carĭ să-ĭ arate n'aŭ venit. Cum a putut d-l Kogălnicénu, care este un om politic, un om de Stat, cum a putut, ḍic, să vie cu asemenea comparațiunĭ, când vedem în tóte ḍilele prin jurnale, că gândacii, carĭ ies din sĕmînța stricată, se împut și se aruncă pe feréstră! Acĭ e locul să repet: să mĕ ferésc Dumneḍeŭ de amicii meĭ, căcĭ de inimicĭ mĕ feresc eŭ singur!

D-luĭ a maĭ ḍis că de ce d-l Sturdza și d-l Brâncoveanu aŭ vorbit de Principe străin. V'am spus de ce: fiind-că a venit onor. d-l Ministru al Cultelor și acĭ, la tribună, a ḍis: **„Conspirațĭ!“**, și d-l Florescu a ḍis: „Aveți gărgăunĭ în cap“, — cu alte cuvinte: voițĭ să vĕ faceți Domnĭ. D-luĭ, negreșit, ĭ-a pus în neputință de-a tăceà și ast-fel aŭ venit amândoĭ și aŭ ḍis: nicĭ-odată noĭ nu vom votà pentru un Principe român; nu maĭ e putincios un Principe român după Alexandru Ioan I. Domnilor, v'ațĭ speriat óre de declarațiunea d-luĭ Sturdza, pe care onor. d-l Kogălniceanu, îl ridicase la o înălțime, față de care, zĕŭ, maĭ că ḍiceam toțĭ, unde are de gând d-l Kogălniceanu să mérgă? Căcĭ dacă v'a spus că sĕmînța luĭ Mihaiŭ și Ștefan s'a stins, d-sa a găsit-o într'un om ca d-l Sturdza.

D-l Kogălniceanu scie valórea, scie capacitatea d-luĭ Sturdza, fiind-că v'a spus că a mâncat de maĭ multe orĭ înghețată cu dînsul. E! Domnilor, d-l Sturdza a fost silit după o provocațiune, și e mare norocire că a venit d-l Sturdza înaintea d-luĭ Kogălniceanu să declare că e pentru Principe străin, fiind-că cuvintele

No. 28. 1863 Fevr. 11.

d-luĭ Kogălniceanu îl duceaŭ pe d-l Sturdza drept la Arnota, de nu maĭ departe. A fost silit d-l Sturdza să ḑică: „Nu conspirăm, Domnilor, dar suntem hotărâţĭ să nu maĭ alegem Domn român; ţéra s'a pronunţat pentru Principe străin şi nu maĭ voesce Principe român, şi până ce ţéra nu se va maĭ pronunţà alt-fel, acésta este voinţa eĭ manifestată.“ Însă să ne înţelegem şi chiar asupra acestuĭ cuvînt. Proudhon, — el care erà cel maĭ exaltat dintre toţĭ socialiştiĭ, care devenise gróza Europeĭ întregĭ, care se ḑiceà că are de sistem anarhia, a — venit şi s'a pronunţat contra sufragiuluĭ universal, şi când a fost acuzat pentru acésta în public, într'o mare adunare, el a ḑis: Domnilor, sunt contra sufragiuluĭ universal, de óre-ce, cu sufragiul universal, în condiţiunile de needucaţiune în care se află astăḑĭ poporul, acesta nu póte să rĕspundă bine, decât atuncĭ când i se pun cestiunile bine. De aceea, ḑic, că e fel şi fel de a se consultà o ţĕră; şi eŭ cred că nimenea n'ar puté să se pronunţe pentru saŭ contra Principeluĭ străin, fiind-că s'a dat odată un vot în privinţa acésta, pentru un Principe dintr'o dinastie occidentală de gintă latină.

Strigărĭ. La ordine! . . . . .

(Întreruperĭ. Preşedintele stăruesce a se restabilì ordinea şi a nu se întrerupe oratorul).

I. Brătianu (rógă pe Preşedinte a lăsà libere interpelările şi ḑice:) Primesc tóte întreruperile, tóte interpelările; sunt pentru libertatea absolută. *(Iorgu Radu protestă cu marĭ strigărĭ că acéstă dorinţă este respinsă maĭ pe urmă. Se face sgomot în Adunare.)*

G. Radu. Nu vorbiţĭ, Domnilor, de o naţiune întrégă, ci numaĭ de o fracţiune. *(Maĭ multe vocĭ chémă la ordine pe G. Radu.)*

I. Brătianu. Domnilor, lăsaţĭ pe d-l Radu să spună orĭ-ce, eŭ primesc tóte întreruperile; d-l Radu protestézà şi face fórte bine. *(Se citesce ordinea; I. Brătianu urméză).*

I. Brătianu. D-l Sturdza şi d-l Brâncoveanu cred că salvarea ţĕrĭĭ, consolidarea naţiunĭĭ române nu póte să se facă într'un mod definitiv, decât prin aşezarea uneĭ dinastiĭ, care să aibă legăminte cu cele-lalte dinastiĭ ale Europeĭ, ca ast-fel să nu pótă dintr'o ḑi în alta să se pună în joc destinele Românieĭ. Eŭ unul, declar că am fost cel maĭ mare inimic al Principeluĭ străin; mi-am ḑis că cel maĭ eminent om dintr'o ţĕră străină, care nu cunósce ţéra nóstră nu póte . . . . .

G. Radu. Acestea ni le spuneaĭ şi la 48 *(sgomot.)*

M. Kogălniceanu. Domnule Președinte, aplicați regulamentul. No. 28. 1863 Fevr. 11

I. Brătianu. Domnilor, protestez contra acelora ce nu permit d-luĭ Radu să vorbéscă; d-l Radu are o convicțiune care îĭ sparge pieptul, prin urmare lăsați-l să și-l ușureze.

Reviŭ la cestiune. Am dis că eŭ am fost contra Principeluĭ străin, fiind-că cel maĭ mare om, maĭ cu sémă într'un timp de creațiune, trebue nu numaĭ să înțelégă, ci să și simță o națiune, și un străin orĭ cât de eminent ar fi, nu ar puté să înțelégă nimic, și multe lucruri carĭ unuĭ străin i se vor păré ridicule, pe mine pot să mĕ exalteze până în cer și străinul să rîdă în fața acestuĭ simțimînt al meŭ.

Eĭ, Domnilor, acésta erà maĭ înainte convicțiunea mea, dar când s'a pus cestiunea Orientuluĭ pe tapet, când s'a consultat țéra, opiniunea mea s'a schimbat.

Dacă Europa erà reorganizată pe basele sale cele adevĕrate, adecă după naționalităților, printr'o revoluțiune generală a eĭ; dacă Austria, Rusia, Turcia ar fi căḑut, atuncĭ, se înțelege că stăruiam în simțemîntul meŭ; dar nu s'a întîmplat așà. Constituirea Statuluĭ român s'a făcut într'un moment când o parte din România erà în mânele Rusieĭ și alta în ale Austrieĭ; când aceste State aŭ rĕmas la porțile nóstre în tótă puterea și cu tóte aspirațiunile lor; când Turcia rĕmâneà în picióre și de nu maĭ putea fi amenințătóre în condițiunile de astăḑĭ, putea totuși fi amenințătóre prin dĕrâmarea eĭ. Atuncĭ Româniĭ aŭ căutat care ar fi condițiunea, ce, în situațiunea acésta, ar putea să le facă o posițiune sigură în viitor. Acea condițiune erà fundarea uneĭ dinastiĭ.

D-lor, ne-a spus d l Kogălniceanu că sĕmînța ómenilor celor marĭ s'a stins, că împrejurările n'aŭ venit ca s'avem și noĭ un Miloș și un Cara-Gheorghe. Sciți, d-lor, cum se fundéză o dinastie. Se fundéză de un om, care are un mare prestigiŭ. Napoleon a fundat o dinastie în Franța, pentru că el devenise o legendă prin geniul luĭ cel mare; ast-fel s'aŭ fundat tóte dinastiile în Europa, ast-fel vedem că s'a fundat dinastia luĭ Miloș în Serbia.

Românii neavênd un asemenea nume, și-aŭ ḑis: să luăm un om dintr'o familie de acelea, care are tot prestigiul și care e legată cu tóte interesele europene și atuncĭ nu va maĭ puté d-l Sturdza să-l dea jos, ca să se pue d-luĭ în locu-ĭ.

Ne-a vorbit d-l Kogălniceanu de ceea ce s'a întîmplat în Moldova la alegere și a ḑis că ne-a trimis nouĕ o depeșe, prin care

No. 28. 1863 Fevr. 11.

ne aducea la cunoscință că a scris o carte și noĭ să-ĭ facem abonați, și că noĭ i-am rĕspuns că primim dacă și acolo are abonați (1).

Dar a uitat d-luĭ o altă depeșă, prin care ne propuneà de candidat pe un boier bĕtrîn. Noĭ am combătut pe Alexandru Ghica, Caimacam, după ce s'a numit, — și sunt de față broșurile și memoriele nóstre, — pentru că erà numit prin călcarea autonomieĭ nóstre. D-l Kogălniceanu a ḑis că a fost sprijinul tuturor Guvernelor; și noĭ am susținut Guvernele pe cât timp eraŭ pe tĕrîmul cel legal, dar nu când se abăteaŭ. Când erà Vodă Ghica Domn și voià Rusia să-l rĕstórne, noĭ tineriĭ din Paris ne-am pus cămășile la Muntele-de-Pietate, ca să facem broșurĭ spre a-l sprijini, fiind-că Vodă Ghica ridicase atuncĭ stindarulul național contra Rusieĭ. Când a venit Vodă Ghica Caimacam, l-am combătut tot-deauna în cele rele, l-am apĕrat însă în faptele cele bune. Este martură una din rudele sale, care aveà puterea în mână, că-ĭ ḑiceam tot-deauna: Pune-te în capul națiunii, pune-te în capul Divanuluĭ ad-hoc, ca să ne declarăm că, în puterea tratatelor nóstre, voim să ne facem tóte legile și să ne apĕrăm tóte drepturile nóstre și dacă va veni un Turc cu firmanul, să nu-l maĭ primim, să-l trecem peste Dunăre! Și atuncĭ, dacă nu ne va dà Congresul din Paris un Domn străin, Domnul Ghica erà să rĕmâe Domnitor.

Cu tóte acestea, când d-l Kogălniceanu ne-a scris depeșa de care vĕ vorbiĭ, i-am rĕspuns că: bĕtrîn pentru bĕtrîn, avem și noĭ un bătrîn a-ĭ propune, pe Alexandru Vodă Ghica.

Așà dar, Domnilor, vedeți că nu erà o mare statornicie în ideile capilor Adunărilor din Iași, carĭ spun că eĭ aŭ voit să facă Unirea și să mérgă în Bucurescĭ, dar că Guvernnl provisoriŭ de atuncĭ s'a împotrivit. Causa eraŭ luptele dintre candidați. Când D-l Sturza aveà maĭ mulți sorți de isbîndă, partizaniĭ d-luĭ Alexandri se declaraŭ pentru Principe străin; când d-l Alexandri bătеà pe partizaniĭ d-luĭ Kogălniceanu....

M. Kogălniceanu. Nu s'a pus candidatura mea, nicĭ a d-luĭ Alexandri.

I. Brătianu. Domnilor, pentru onórea Moldoveĭ ḑic că, negrești, maĭ mulți dintre Moldoveni s'aŭ gândit și la d-l Kogălniceanu, fiind-că

(1) „D-l Kogălnicernu a explicat că, prin acea depeșe, ne întreba dacă Guvernul d'acolo póte veni aicĭ să răstórne Căimăcămia și să proclame Unirea“ (Nota redacț. „Românuluĭ“)

nu cred că-ĭ alegeaŭ după *caftane*, ci după merite, și d-l Kogălniceanu aveà destule merite, pentru ca să fie unul dintre aceia pe care o parte dintre Moldovenĭ să vrea să-l alégă. No. 28. 1863 Fevr. 11.

M. Kogălniceanu. Nu.

I. Brătianu. N'am vrut să fac nicĭ o alusiune, dar cine erà candidatul?

M. Kogălniceanu. Nicĭ unul.

I. Brătianu. Ḑiceţĭ că n'aţĭ avut candidaţĭ, atât maĭ bine; însă nu este așà, Domnilor; causa a fost că eraţĭ prudenţĭ și iată dovada. Când aţĭ numit pe colonelul *Cuza*, care nu avé să menageze nicĭ pe Rusia, nicĭ pe Austria, nicĭ pe nimenĭ, de ce nu aţĭ pornit atuncĭ la Bucurescĭ, cu batalionul acela, și aţĭ așteptat ca s'ajungem în posiţiunea aceea, de care spuneà d-l Kogălniceanu că a vorbit deputatul din Muntenia, trimis la Măria Sa, și din care poziţiune a ḑis că acéstă alegere ne-a scăpat. Dacă o simţiaţĭ, de ce, ḑic, nu plecaţĭ cu batalionul acela, sigurĭ fiind că, daca aţĭ fi făcut-o, chiar d-l Brăiloiu ar fi fost silit cel d'întâiŭ de nevoe să aplaude, cum a făcut-o pe urmă *(rîsete)*. Domnilor, sunt încredinţat că nu e Guvernul interimar de atuncĭ, care a fost causa de nu aţĭ venit d-vóstră în Bucurescĭ să faceţĭ Unirea, ci pentru că și d-vóstră și noĭ am fost prea prudenţĭ. D-l Kogălniceanu a ḑis că d-luĭ a combătut tóte Guvernele și nu a fost ca o pană, pe care s'o sbóre vînturile. Expresiunea românéscă ḑice că omul fără păcate e ușor ca *pana*, iar cel cu păcate e greŭ și să-l ieĭ de ḑece orĭ, să-l aruncĭ în sus, el cade iarășĭ la pământ *(rîsete)*.

D-l Sturdza și d-l Brâncoveanu aŭ vorbit de Principe străin; și eŭ unul, d-lor, l'am avut în vedere....

Președintele. Domnule, mi se pare că aţĭ eșit din cestiune.

I. Brătianu. Ne-aŭ acusat că adresa nóstră are de scop rĕsturnarea și Principe străin (1), decĭ sunt în cestiune. D-l Sturdza și d-l Brâncoveanu aŭ ḑis că nu maĭ cred că după Alexandru Ioan I să maĭ fie Principe pămîntean. În urmă a venit d-l Florescu și a făcut o profesiune de credinţă din partea Guvernuluĭ și a ḑis că

(1) Kogălniceanu spusese: „... Aicĭ nu e vorba de adresă parlamentară, ci de o doleanţă răsturnătóre.... Cuvintele rostite de Pr. Brâncoveanu sunt de ajuns spre a ridica orĭ-ce îndoială despre ţinta contra-proiectuluĭ: „Venim să ridicăm un Principe străin", a ḑis D. Brâncoveanu..." Supl. Mon. Ofic. No. 58, a. 1863. (Nota edit.).

No. 28. 1863 Fevr. 11.

Domnitorul are tot-deauna în vedere angajamentele ce-a luat în favórea Principeluĭ străin.

Eŭ, Domnilor, aveam óreșĭ-carĭ bănuelĭ și vĕ spun drept că una din temerile cele marĭ ce aveam, în acéstă mare criză în care ne aflăm și în care se află Orientul întreg, erà tocmaĭ declarațiunea făcută de d-l Florescu; eŭ n'așĭ fi îndrăsnit să fac mențiune de dînsa, fiind-că mi-ar fi ḑis onor. d-l Crețulescu cu vocabularul d-luĭ că sunt calomniator.

Noĭ nu am vrut în adresa nóstră decât douĕ lucrurĭ: unul să ḑicem Guvernuluĭ că nu maĭ merge, trebue să se propréscă și se apuce pe drumul reformelor, pe drumul constituțional, pe drumul moralităților; și al doilea a fost ideia ca, în fața împrejurărilor în carĭ se află Europa, când multe s'aŭ scris, multe s'aŭ ḑis și se lucréză, să se scie că națiunea română nu e mórtă, nu e amorțită și nu póte să dispue nimenĭ de dînsa; că Tronul Românieĭ nu e nicĭ de exploatat, nicĭ de speculat, nicĭ de vîndut, nicĭ de dat *(aplause prelungite)*.

Națiunea română e vie și are dreptul să se posédă în tótă întregimea cuvîntuluĭ; ea nu a dat niměnuĭ dreptul să trateze ca să-ĭ deà Principe străin. Noĭ am ales pe Alexandru Ión I Domn al Românieĭ, nimic maĭ mult; și i-am dat mandat ca să se facă Unirea, Unirea care erà făcută de Românĭ și căreia n'aveà decât sĕ-ĭ facă formele de cancelarie, de notariat. Eĭ. domnilor, cum crede d-l Kogălniceanu, că d-l Sturdza, cu tótă capacitatea, meritul și geniul sĕŭ, saŭ d-niĭ Brîncoveanu, Ghica, N. Bibescu de la Paris, saŭ altul pe care ar puté să-l trimită Puterile, cum crede că d-l Sturdza, cu tótă talia sa gigantică, ar maĭ puté să strice Unirea, pe care a făcut-o odată un neam întreg, Românĭĭ, în contra voințeĭ Europeĭ întregĭ? *(Bravo)*.

Să ne aducem aminte, D-lor, că am fost două State deosebite, cu o Convențiune subscrisă de șépte Puterĭ, avênd în cóstele nóstre pe Turcia, Rusia și Austria, carĭ aŭ tot interesul asupra Românieĭ, și am sfîșiat Convențiunea, am luptat contra tuturor pasiunilor, tuturor intrigelor și-am făcut Unirea. Și ceea-ce am putut noĭ să facem cu atâta luptă, o să pótă d-l Sturdza, Bibescu, Ghica să desfacă? Ceea-ce Europa întrégă nu a putut să opréscă, o să pótă d-lor să strice?

Eĭ, d-lor, atuncĭ disprețuițĭ națiunea mea și protestez în numele eĭ. *(Aplause)*,

Fiți încredințați că nici baionetele turcesci, nici austriace, nici muscălesci nu pot să mai despartă acéstă țéră; ea póte fi ocupată dar Unirea e făcută. Póte că acésta nu le place multora, cum nu le place asemenea când véd că Români cu Români își dau mâna, în fața evenimentelor ce amenință Orientul, pentru că ast fel nu-și mai pot face tóte capriciile, fără să-și pericliteze posițiunea, nu mai pot să ne dică: de la noi atîrnă unirea, putem să facem tóte mișeliile, cu tóte acestea nu puteți să ne cereți socotelile, nu puteți să ne faceți nici măcar o adresă, căci se periclitéză Unirea. Aceia vor să facă pe lume să crédă că Unirea se póte desface. Ei bine, eŭ dic că Unirea nu se mai desface. No. 28. 1863 Fevr. 11.

Dar, Domnilor, v'am spus că am avut și o altă grije mare. Acea grije nu e a mea, căci atunci n'ar avé nici o valóre, este grija țării întregi. Se dice că de la o visită care s'a făcut Împăratului Alexandru, s'a schimbat sistema, s'aŭ schimbat simpatiile Guvernului. De atunci națiunea nóstră póte bănui rĕul, căci este împresurată de némuri cu totul eterogene și cuceritóre: Slavii de Nord și Miadă-di ne sugrumă. In acéstă posițiune de viéță și de mórte pentru națiunea nóstră, Românii sunt fórte îngrijați la fie-ce pas și fac bine; îngrijarea lor este semn de viéță națională, de energie. De la acea visită încóce se vede că Ministerele sunt compuse din ómeni al căror trecut este fórte simpatic Rusiei; și cel d'întâiŭ act al aceleĭ sisteme nouă, al aceluĭ Guvern a fost desființarea școlelor din Moldova *(bravo)*. Ieà lumina unuĭ popor și pe urmă ĭ-aĭ luat fórte lesne tot. In Moldova s'aŭ desființat școlele și de cine? De acela care se subscrie Cneazul Cantacuzino.

Națiunea română este tratată de calomniatóre, când se plânge, pentru că vede, că un Cneaz guvernează țéra, desființéză școlele. Mai mult de cât atât, se proclamă Unirea dicêndu-ni-se că ea va fi cum veți voi-o și a doua di voința nóstră a fost un cuvînt deșert, fiind-că, pre cum ne-a spus d-l Kogălniceanu, ne-a luat chiar numele care-l avem. De ce, D-lor? Poporul din Bucuresci alege pe Alexandru Ión I, în contra Convențiuniĭ, în contra voințeĭ Guvernuluĭ de atunci, în contra întregeĭ lumi oficiale și pe urmă Camerile proclamară unirea. Ei bine, cel puțin după tóte acestea trebuià și Guvernul să facă ce-và, și ce a făcut? Națiunea fără nici un mijloc a făcut mult, Guvernul óre cu tóte mijlócele ce aveà, nu trebuià să facă ce promisese? De ce n'a făcut Unirea, așà precum o voià națiunea, precum a proclamat-o aci? Dovadă că puteà s'o facă

No. 28. 1863 Fevr. 11.

este că a promis-o, căcĭ un Guvern nu promite ce nu póte. De ce n'a făcut-o?

Lumea a început să bănuéscă că e o influență străină, care voesce ca lucrurile în România să nu aibă stabilitate, ca ast-fel să pótă într'o ḑi să-şĭ dobîndéscă puterea sa veche. Dar nu e numaĭ o influență, d-lor; ḑiarele străine ne vorbesc de un duce muscal candidat la Tronul României. Eĭ, d-lor, dar când națiunea română a pronunțat vre-o dată numele unuĭ duce muscălesc ca să se deà acéstă ideie? Jurnalele vorbesc de candidatura luĭ şi e o vorbă care ḑice: unde nu e foc, nu ese fum. Așà, D-lor, s'a vorbit de abdicare, de ducele de Leuchtenberg (1). Nu sciŭ dacă vĕ aduceți aminte de programa jurnaluluĭ slav din Bruxelles «*Le Nord*». Acea programă vorbià de împărțirea Orientuluĭ şi peste noĭ treceà, cum a trecut tot-deauna oștirea ruséscă, ca peste o națiune mórtă, şi iată ce ḑice şi astădĭ acel ḑiar: «În ḑiua când Împĕrăția otomană va fi ştérsă de pe harta Europeĭ, echilibrul nu maĭ póte fi conservat, decât cu condițiunea de a constitui în locu-ĭ douĕ State, tarĭ şi omogene, Statul slav la Nord, Statul grecesc la Miadă-ḑi». Şi un ḑiar francez adaogă: «Lucru straniŭ, în fie-care din aceste combinărĭ, România nu intervine şi nu comptéză decât ca victimă!»

Se înțelege dar, D-lor, că dacă noĭ vom primì să ne schimbe cine-và cum va voì, să ne deà duceluĭ de Leuchtenberg, Bulgariĭ pot să proclame şi eĭ pe acel duce ca Domnitor al lor şi atuncĭ revenim la Imperiul bulgar şi ast-fel are să se pue programa în lucrare. Aceste ḑise m'aŭ îngrijat fórte; voesc a menajà tóte Puterile, maĭ ales pe cele vecine, cu care suntem în relațiunĭ, dar declar că tótă temerea mea a fost şi este Puterea cea maĭ mare, Rusia.

Domnilor, am vĕḑut maĭ deunăzi un fapt. Guvernul a venit şi a îmboldit Camera de ḑece, de douĕ-ḑecĭ de orĭ, să vorbéscă pentru dînsul şi să-ĭ mulțuméscă. Acest fapt a fost trecerea armelor din Rusia în Serbia, (2) în Orient. S'a ḑis că Guvernul a ridicat autoritatea țĕriĭ, a ridicat demnitatea națională! Fórte bine, sublim! Dar să vedem dacă şi acest sublim e în favórea națio-

(1) Se răspîndise svonul că Vodă Cuza ar fi avut de gând să abdice, cedându-şĭ Tronul duceluĭ rus de Leuchtenberg (Nota edit).

(2) E vorba de transportul de arme, expediat în luna Noemvrie 1862 din Tula (Rusia) pentru Serbia şi făcut prin România. Armele aŭ fost sechestrate de Guvernul român, după cererea consulilor austriac şi englez şi a delegatuluĭ turc în comisia dunăreană, dar sechestrul se ridică, în urma intervenireĭ Principeluĭ Serbieĭ. (Nota edit).

nalităţiĭ nóstre. Sunt, D-lor, onorurĭ carĭ sunt fatale pentru un om şi pentru o ţéră. No. 28. 1862 Fevr. 11.

S'aŭ trecut sute de miĭ de puscĭ, se ḑice, toţĭ spun, dar noĭ nu scim nimic positiv; scim însă că ţéra întrégă petrece nopţile în grije, când aude că, de la Nord la Miaḑă-ḑi, trec nóptea sute de care cu miĭ de puscĭ, din Rusia peste Dunăre.

Suntem, d-lor, cu toţiĭ pentru emanciparea tuturor naţiunilor; suntem gata să ne vĕrsăm sângele, nu numaĭ pentru emanciparea Românilor, dar şi pentru toţĭ aceia, carĭ sunt în posiţiunea nóstră. Am simpatisat cu Serbia şi simpatisăm, şi-mĭ pare rĕŭ că Guvernul n'a făcut îndestul, ca s'aşeze o legătură şi maĭ mare cu acea ţéră; vrem emanciparea, vrem consolidarea tuturor naţiunilor, dar nu cu paguba nóstră; vrem să se înarmeze Serbia, Bulgaria, Muntenegru, dar vrem, dacă nu maĭ mult, tot în acelaşĭ timp şi în aceeaşĭ proporţiune să fim şi noĭ înarmaţĭ! Eĭ bine, d-lor, în Serbia tot ţĕranul e oştean, tot Sêrbul e înarmat; asemenea sunt şi Muntenegrenĭĭ, şi acum se trec arme anume ca să se înarmeze şi cele-lalte naţiunĭ, care sunt sub opresiunea turcéscă.

Ce facem noĭ în acéstă situaţiune, între Slavĭĭ de la Nord şi de la Miaḑă-ḑi? Şi când la primă-vară se vor pornì oştirile rusescĭ spre câmpul lupteĭ, ce rol vom jucà noĭ? Voim óre să avem pe Leuchtenberg pe tron şi să devenim iarăşĭ un cartier general al oştiriĭ rusescĭ? Iată grija nóstră cea mare.

Vedem că tótă acţiunea Guvernuluĭ este de-a trage oştirea din partea Basarabieĭ spre Bucurescĭ şi Dunăre. Guvernul are óre o politică? Dacă are, ea nu póte fi decât naţională, ast-fel cum să o simtă şi s'o pricépă naţiunea întrégă.

Eĭ, D-lor, când aŭ venit deunăḑì armele italienescĭ, a venit d-l Manolaki Costaki şi ne-a declarat aci că douĕ corăbiĭ cu muniţiunĭ de răsboiŭ s'aŭ descărcat pe ţĕrmul nostru; după tóte drepturile, asemenĭ arme şi muniţiunĭ, unde se descarcă, devin proprietatea aceluĭ Stat. Dar la noĭ, aŭ venit acele corăbiĭ şi ce s'a făcut cu ele, las Istorieĭ să spună. Ministerul a declarat că acele arme aŭ devenit proprietate naţională; cum dar a putut d-l Kogălniceanu să le înapoieze, fără să ne consulte şi pe noĭ?

Eŭ cred că Italienĭĭ ar fi fost mulţumiţĭ, şi pré mulţumiţĭ, să priméscă parale — şi parale puţine — în locul acelor arme. Insă ca să plăcem Austrieĭ şi Turcieĭ, le-am dat înapoĭ. Bine. De ce însă atuncĭ aţĭ avut o politică, şi astăḑĭ alta?

No. 28. 1863 Fevr. 11.

De ce ne-aţĭ lipsit de atâtea arme, pe noĭ, cărora, înconjuraţĭ cum suntem, ne este fórte greŭ a le introduce în orĭ-ce moment? Cu declararea d luĭ Manolaki Costaki în Cameră se adoptase o politică; trebuià dar, înainte de-a intrà pe calea concesiunilor, să vedeţĭ dacă naţiunea voesce să iésă de pe tĕrîmul pe care o băgaserăţĭ d-vóstră. De ce atuncĭ, d-lor, nu aţĭ simţit demnitatea naţională şi aţĭ dat armele înapoĭ, şi acum când vin asemenea arme să trécă prin ţéră pentru alte naţiunĭ, puneţĭ în pericol relaţiunile nóstre cu Englitera, Austria şi Turcia? Ce v'a făcut de aţĭ schimbat, astădĭ atitudinea? Eĭ! D-vóstră le faceţĭ şi noĭ o să plătim.

Apoĭ d-l Kogălniceanu şi toţĭ aŭ ḑis că noĭ n'avem armată cu ce să ne împotrivim, dacă ne-ar trimite pe principele Ştirbey, Bibescu saŭ alţiĭ?

Eĭ bine, D-lor, dacă d-v. vĕ simţiţĭ slabĭ şi nu cutezaţĭ să luaţĭ dispositiunĭ de înarmare, care sunt în simţimîntul şi voinţa naţională, pentru ce aţĭ expus ţéra? Cu tóte astea eŭ sunt încredinţat, că, cu tótă slăbiciunea Guvernuluĭ, ţéra nóstră va sci, într'o asemenea împrejurare, să găséscă energia şi chiar mijlócele, — cum le-aŭ găsit alte naţiunĭ, cum aŭ găsit Sêrbiĭ şi Greciĭ, carĭ eraŭ cu totul desarmaţĭ, cuceriţĭ, amestecaţĭ cu Turciĭ şi avênd casă lângă casă cu eĭ, şi carĭ cu tóte acestea la asemenea împrejurărĭ aŭ sciut să se lupte, să-ĭ deà afară şi să constituiască naţionalitatea lor.

Repet dar, că şi noĭ vom găsì arme, când vom fi amenînţaţĭ, ca să ne apĕrăm naţionalitatea nóstră.

Dar mĕ pun pe tărîmul d-v.: ḑiceţĭ că nu puteţĭ să vĕ apĕraţĭ, că suntem chiar expuşĭ să avem un Paşă; atuncĭ, vĕ întreb, cum ne angajaţĭ într'o politică, care póte pune pe Anglia, Austria şi Turcia în contra nóstră? Dar să trecem şi peste acésta; să punem pe tótă lumea contra nóstră, cum a făcut poporul la 24 Ianuarie, când însă lăsaţĭ să trécă prin ţéră 100.000 puscĭ, trebuià să luaţĭ şi d-v. îndoit şi întreit.

D-l Ministru de răsboiŭ a ḑis, că nu am făcut nicĭ o alusiune de mulţumire oştiriĭ române, care s'a arătat demnă a-şĭ apĕrà naţionalitatea şi care cu cea maĭ mare bucurie a înfruntat tóte obstacolele şi greutăţile timpuluĭ cu ocasiunea mergeriĭ la Gruia.

Toţĭ Româniĭ aŭ fost fericiţĭ când aŭ vĕḑut că la întâia ocasiune, oşteniĭ aŭ plecat cu mulţumire spre a ridicà drapelul Românieĭ şi eŭ m'am întristat când d-l Kogălniceanu în comisiunea budgetară a luat cam în ridicol Gruia. În actul de la Gruia sunt

două cestiuni: una a Guvernuluĭ, la care se póte aplică cuvîntul d-luĭ Kogălniceanu, cea-laltă a naţiuniĭ care ne-a arătat, că este la înălţimea misiuniĭ sale. S'a ḑis—şi d-l Kogălniceanu o scie, căcĭ a pierdut o prinsóre în acéstă cestiune,—că Turcii aŭ intrat în România, că o să se armeze naţiunea, că tunurile o să bubue, chemând pe fiiĭ patrieĭ sub arme, ca în timpul luĭ Danton. Noĭ am rîs de aceste vorbe şi am fost trataţi de sceptiсĭ; dar d-l Kogălniceanu a pierdut prinsórea, căcĭ Turcii n'aŭ intrat. No. 28. 1863 Fevr. 11.

Acésta însă a făcut mult bine Românilor, pentru că le-a dat ocasiune să vaḑă că soldaţiĭ românĭ sunt tot-deauna gata.

Noĭ, particularĭ, şi sciam că nu puteaŭ să intre Turcii acum, precum nu pot intrà nicĭ Muscaliĭ, nicĭ Austriacii, cu atât maĭ mult o scià Guvernul.

Turcii nu puteaŭ intrà, căcĭ eĭ sciaŭ bine că din ḑiua aceea independenţa Românieĭ erà proclamată şi acea ḑi ar fi fost o ḑi fericită pentru noĭ.

In acea ḑi, naţiunea română erà să se ridice la o înălţime la care, gândind numaĭ, mulţĭ din d-vóstră, d-lor Miniştri, aţĭ ameţi *(aplause)*.

In faţa drameĭ celeĭ marĭ ce se pregătesce în Orient pentru primăvară, ne-am îngrijat cu toţiĭ, vḑḑând că ne ţineţĭ nearmaţĭ şi în lipsă de orĭ-ce mijlóce de apĕrare oficială — căcĭ cele-lalte le vom găsi, o naţiune nu piere. — Naţiunea ḑic, s'a îngrijat şi a voit să ḑică eĭ-însăşĭ: *sunt*; a voit să ḑică Europeĭ: nu luaţĭ de normă aceştĭ patru anĭ de nemişcare, de inerţie, carĭ m'aŭ compromis în ochiĭ voştriĭ. Da, ne-aŭ compromis şi fac apel la unul din d-niĭ consulĭ. care venind în al douilea an de la Convenţiune mi-a ḑis: „Ce aţĭ făcut? Aţĭ strigat Europeĭ că sunteţĭ o naţiune, că Rusia v'a pus genunchiĭ pe piept, că alt-fel sunteţĭ o naţiune plină de vitalitate, că puteţĭ constitui un Stat care să fie de mult folos Europeĭ! Noĭ v'am crediut, v'am deslegat mâĭnile, v'am scos de sub genunchiĭ Rusieĭ. Eĭ bine, ce aţĭ făcut de atuncĭ? Staţĭ pe loc, nemişcaţĭ; dovadă că nu sunteţĭ maturĭ a formà un Stat. Aveţĭ dar nevoe a fi sub protecţiunea alteĭ puterĭ“ Când dar lucrăm ast-fel în cât să facem ca ţéra nóstră să aibă acéstă reputaţiune, atuncĭ nu e de mirare ca un Pașă să vie să ne domnéscă; cu tóte că astăḑĭ Paşiĭ nu maĭ vin în Europa, ci cred maĭ bine că or să se ducă în Asia, dar fie Pașă, fie Guvernator némţ saŭ muscal, orĭ chiar un Duce, pentru mine e tot una. Fac apel şi la d-l Boerescu să-şĭ

No. 28. 1893 Fevr. 11.

aducă aminte ce i-a ḍis d-luĭ un om însemnat din Franța, când se aflà acolo, doĭ anĭ după Convenţiune. Nu voiŭ repeti termeniĭ, căcĭ sunt umilitorĭ pentru noĭ și pentru alţiĭ, pe carĭ nu voiŭ să-ĭ scobor aicĭ *(Semn de afirmare din partea d-luĭ Boerescu)*. De atuncĭ sunt doĭ anĭ, de atuncĭ naţiunea română n'a făcut decât să mérgă desconsiderându-se în ochiĭ Europeĭ. Am voit dar să spunem causa, să arătăm că ne paralisézà numaĭ sistema, spiritul, nu al naţiuniĭ, ci al Guvernuluĭ, că el ne ţine în loc, ne face să nu rĕspundem la ce am făcut să crédă Europa de noĭ, că adecă vom fi un Stat tare, o personalitate puternică, peste care nu va puteà trece nimenĭ de cât sfărâmând-o. Și de am voĭ numaĭ a fi așà, fiţĭ încredinţaţĭ că am fi, căcĭ când străiniĭ ar cercà să ne atace, numaĭ ḍece batalióne dacă ar merge la hotarele Românieĭ, pe unde acel străin ar voĭ să intre, hotărâţĭ să piară cu toţiĭ, străinul nu ar intrà în ţéra nóstră decât trecênd peste corpurile a 10.000 de Românĭ. *(aplause)*. Atuncĭ ne-am rădicà în ochiĭ lumiĭ ca Greciĭ și Europa ar venì în ajutorul nostru. Acéstà grijà ne frămîntă, frămîntă România întrégă, cu atât maĭ mult, că în Iașĭ s'aŭ ţinut Adunărĭ, s'aŭ subscris petiţiunĭ, carĭ s'aŭ publicat și în jurnale și acestea tóte s'aŭ făcut tocmaĭ de amiciĭ spirituluĭ, sistemeĭ Guvernuluĭ, *(aplause)*, de aceĭa despre carĭ d-l Kogălniceanu a ḍis, cu o expresiune energică, deși póte nu erà la locul sĕŭ, că ar voĭ să-ĭ bage în sac și să-ĭ arunce pe apă.

Iată, d-lor, temerile ce avem; n'aţĭ făcut nimic ca să le risipiţĭ. Vĕ combat pentru acésta, dar nu vĕ creḍ maĭ puţin Românĭ decât mine, se vede însă că acelor ce intră la Guvern, spiritul Guvernuluĭ le scóte jumătate din inteligența lor și se substitue el în locu-ĭ.

D-l Florescu a ḍis că sunt nisce gărgăunĭ în capul d-lor Sturdza, Ghica și alţiĭ, și că aceĭ gărgăunĭ fac ca ţéra să fie în agitare. Mărturisesc maĭ întâiŭ, că asemenea gărgăune nu s'a maĭ vĕḍut. Dar d-v. vĕ e témă de gărgăunele d-luĭ Sturdza saŭ Ghica saŭ Știrbey și altor douĕ-ḍecĭ de candidaţĭ carĭ n'aŭ putere, n'aŭ armată, n'aŭ administraţiune, n'aŭ finanţe, căcĭ sunt simplĭ particularĭ ca și mine; cum însă puteţĭ crede óre că d-lor pot deveni periculoșĭ? N'aţĭ avut óre dovadă de contrariul? A fost, D-lor, principele Bibescu, care avea Căimăcămia pentru dînsul, majoritatea în Cameră; cu tóte acestea a venit spiritul naţiuniĭ și a luminat Camera și-a făcut pe toţĭ să uite simpatiile lor personale și-aŭ ales pe Alexandru

Cuza, pe care nu-l sciaŭ nicĭ cine este, nicĭ ce este. De câte orĭ naţiunea n'a voit ce-và, în deşert s'aŭ cercat a-ĭ impune; voinţa eĭ a triumfat. La 1848 Principele Bibescu aveà puterea în mână, aveà prestigiul ce înconjură pe Domniĭ ceĭ vechĭ şi cu tóte acestea nesimţîndu-se forte nicĭ a oprì, nicĭ a se pune în capul mişcăriĭ naţionale, a plecat din ţéră. La Divanul ad-hoc, unde eraŭ candidaţiĭ? Acì fac omagiile mele Caimacamuluĭ Alexandru Ghica, căcĭ administrarea sa a arătat Europeĭ că România n'are trebuinţă nicĭ de baionete, nicĭ de biciŭ spre a sta în linişte. Atuncĭ, D-lor, când toţĭ Româniĭ eraŭ în picióre, când destinele naţiuniĭ, când tóte cestiunile cele maĭ vitale pentru dînsa se desbăteaŭ, — eraŭ puse în joc şi proprietăţĭ şi rangurĭ şi posiţiunĭ, — Româniĭ aŭ trecut acéstă criză fără cel maĭ mic exces, cea maĭ mică desordine, şi aŭ făcut admiraţiunea Comisarilor Puterilor, carĭ n'aveaŭ nicĭ-un interes să ne vaḑă ast-fel. De ce atuncĭ, aceştĭ pretendenţĭ n'aŭ putut influenţà? Şi atuncĭ eraŭ alţiĭ maĭ periculoşĭ: erà principele Alexandru Ghica, care aveà popularitate în clasa comercianţilor şi chiar în a boerilor; erà principele Ştirbey, care eşise de curênd din Domnie şi care aveà ast-fel mulţĭ ómenĭ alipiţĭ Domnieĭ-sale, care dăduse probe de capacitatea sa şi arătase că este singurul administrator bun; erà principele Bibescu, care avusese o Domnie, ce prin forma sa câştigase aristocraţia; — aceştĭ pretendenţĭ aveaŭ şi simpatie în afară. De ce dar n'aŭ putut face nimic, şi cu toţiĭ aŭ venit să voteze *Principele străin?* Fiind-că nimenĭ nu e în stare a luptà contra intereselor şi voinţeĭ naţiuniĭ, şi toţĭ câţĭ se vor încercà, se vor sfărîmà ca de o stâncă *(aplause)*. Ḑiceţĭ, Domnilor, că vĕ e témă de gărgăunele d-luĭ Sturdza; apoĭ, gărgăune pentru gărgăune, daţi-ne voe şi nouă să ne temem de gărgăunele d-luĭ Florescu. D-luĭ e un om strălucit, de familie mare, nepot şi ginere de Domn, care a format şcóla militară, şi prin acésta a făcut ca tótă tinerimea ce ese de acolo, toţĭ ofiţeriĭ să-ĭ fie devotaţĭ, care are oştirea de atâta timp în mâinile sale, care, prin manierele sale, câştigă chiar şi pe inimiciĭ sĕĭ, şi despre mine unul vĕ voiŭ spune — nu câte îngheţate am mâncat de la d-luĭ — ci că am fost din ceĭ maĭ bunĭ amicĭ aĭ d-luĭ Florescu, l'am iubit. Opiniunile politice apoĭ ne-aŭ despărţit; d-l Florescu înainte de 24 Ianuarie erà unul din ceĭ maĭ bravĭ luptătorĭ aĭ Drepteĭ, şi dacă ómenĭ ca d-l Florescu eraŭ la putere, sunt încredinţat, nu că naţiunea n'ar fi isbutit, dar că ar fi avut maĭ mult de luptat ca să numéscă pe Alexandru Ión I.

No. 28. 1863 Fevr. 11.

No. 28. 1863 Fevr. 11.

De ce óre să creḍ că d-l Florescu care a dat doveḍĭ de capacitate, o să lucreze numaĭ pentru alțiĭ, numaĭ din iubire filială? De ce să creḍ acésta, când d-luĭ póte are merite maĭ multe decât alțiĭ, când póte de ḍece orĭ maĭ mult decât principele Bibescu? Și de ce să nu-ĭ atribuĭ că are gărgăunele de care se vorbià și în capul d-sale și, gărgăune pentru gărgăune, al d-luĭ Florescu e mult maĭ periculos decât al d-lor *(arătând pe d-niĭ Sturdza și Știrbey)*, căcĭ d-luĭ are sabia în mână, pe când aceștĭ d-nĭ nu sunt, ca și mine, decât nisce simpli particularĭ, carĭ, sunt încredințat, aŭ destulă înțelepciune spre a înțelege că sunt doĭ-spre-ḍece candidațĭ și nu pot împărți România decât în douĕ, și chiar de ar face și Banatul Oltuluĭ, tot n'ar fi de ajuns pentru toțĭ! Cum ar lăsà ceĭ-lalțĭ să se facă Principe d-l Dimitrie Ghica? Fie-care ar ḍice: de ce tu și nu eŭ? Puterea dumnélor, este că sunt uniți cu noĭ și cu națiunea. Fără ea nu pot nimic; ar fi dar o nebunie să le vină asemenĭ gărgăunĭ în cap. Când însă aĭ puterea în mână și poțĭ dispune de dînsa, este alt-cevà. Dacă gărgăunele acela póte ameți capul unuĭ simplu cetățén, pe care l'am pune la ordine numaĭ ḍece dintre noĭ, cine îmĭ spune mie că nu o să amețéscă și capul unuĭ om, care e la putere și maĭ cu sémă al d-luĭ Florescu, care are armata subt ordinele sale.

D-l Kogălniceanu ne-a vorbit de dictatură, alțiĭ ne-aŭ vorbit de anarhie, că or să sbóre capetele pe ulițe. Eŭ, d-lor, nu mĕ tem nicĭ de dictatură, nicĭ de anarhie; pentru-că anarhie n'a fost nicĭ odată în țéra nóstră. Anarhia aŭ adus-o numaĭ străinul și Guvernul, iar nu națiunea, și desfid pe orĭ-cine de a-mĭ arătà o epocă, în care a fost anarchie. N'a fost anarhie nicĭ în timpul luĭ Tudor, care nu tăià capetele boierilor, ci pe-ale străinilor, care din contra pe Românĭ îĭ chemà în tabăra sa și-ĭ conjurà să lucreze pentru causa română, și dacă clasele avute n'aŭ conlucrat cu dînsul, pricina a fost că nu eraŭ destul de inteligente ca să-l pricépă; maĭ târḍiŭ însă aŭ înțeles și dovadă este că acum s'aŭ pus pe tĕrîmul, pe care se pusese el.

Nu mĭ-e frică de anarhie, nicĭ de dictatura ce ar lua-o Capul Statuluĭ. A avut-o și n'a întrebuințat-o. Nu e cu tóte acestea nicĭ un om căruia să nu-ĭ placă puterea; a-tot-puterea este unul din atributele ce-ĭ dăm luĭ Dumneḍeŭ, și nu e un om care să voéscă a-și mărginì puterea sa. Dacă dar, Domnitorul n'a pus în lucrare dictatura ce i se dedese pentru cât-và timp, cauza e că a fost încre-

dințat că dictatura i-ar sfărîmà mâinile *(aplause)*. S'a făcut imputare Drepteĭ că a dat dictatura. Rĕŭ a făcut. De-aș fi fost aicĭ, aș fi combătut-o și eŭ, însă să nu-ĭ atribuim tótă culpa, să împărțim greșéla. D-l Manolaki Costaki, o repet, ar puté să vĕ deà multe explicărĭ despre modul cum s'a votat acea dictatură ; erà pe tapet cestiunea proprietățiĭ și dictatura erà unul din instrumentele ce trebuiaŭ spre a se execută acea lege. — Nu mĕ tem, am dis, de dictatura luĭ Alexandru Ión I. Mĭ-e frică numaĭ de acea dictatură, care ar aduce rĕsturnarea luĭ Alexandru Ión I, spre a a ne aduce pe cap o pacoste, cu care ar trebuì să începem o nouă luptă. Nu mĭ-e frică de dictatura luĭ Alexandru Ión, mĭ-e frică numaĭ ca dictatura să nu aducă pe Tron un duce óre-care, saŭ vre-un pămîntén care ar țineà sabia în mână ; și acea sabie nu o vĕd nicĭ în mâna d-luĭ Sturdza, nicĭ în mâna d-luĭ Stirbey, nicĭ în mâna d-luĭ Dimitrie Ghica.

Iată de ce țéra voesce a intrà pe drumul constituțional; iată de ce națiunea voesce să fie în picióre, spre a trece acéstă mare criză a Orientuluĭ fără nicĭ un pericol pentru dînsa, fără a fi expusă la catastrofe.

D-l Kogălniceanu saŭ alțiĭ aŭ dis, că de vom votà acest amendament, rĕsturnăm Tronul. Noĭ dicem: sunt rele marĭ și voim să intre Guvernul pe calea constituțională, singura pe care se pot vindeca aceste rele. D-vóstră însă diceți că Guvernul e atât de vițiat, în cât nu se maĭ póte vindecà. Eŭ unul v'aș fórte mulțumì de o asémenea apĕrare.

D-l Casimir a dis că pana, ce a scris acéstă adresă, a fost îmmuiată în nisce materiĭ, în nisce tinture aprindĕtóre. Nu, D-le Casimir, pana nóstră nu se înmóe în acele tinture ; ea s'a înmuiat și acum unde s'a înmuiat tot-deauna: în ranele Românieĭ. *(aplause)*. Aceste rane le simțiĭ negreșit și d-ta. S'a maĭ dis că acéstă adresă s'a lucrat mult timp, că e o idee, o unitate și chiar că vine de la Iașĭ. Or fi venind, D-lor, de la Iașĭ și încă maĭ de daparte de Iașĭ alte hârtiĭ, alte corespondențe, dar sciți bine că nicĭ odată asemenea adresă nu póte venì din Rusia *(aplause)*.

A! este o doleanță, s'a maĭ dis. Doleanță! Am citit și eŭ în dicționare cuvîntul de doleanță; dară noĭ n'am sub-scris nicĭ una. D-l Văsescu vorbind despre memorand ne-a dis : cine l'a scris să ridice mâna. Doleanțe n'am scris nicĭ odată și dacă nu scriam atuncĭ, când nu puteam să ne facem o posițiune în țéră, atuncĭ

No. 28. 1863 Fevr. 11.

când nu erà permis nicĭ chiar să fim îngropaţî în pământul părinţilor noştri, — aduceţi-vĕ aminte de Bălcescu şi alţiĭ, — cum ne-am puté gândi să le facem astădĭ şi pentru ce le-am face? Ca să punem pe Tron pe d-l Sturdza? — D-l Kogălniceanu ḑice că se află în luptele politice de 22 anĭ; şi noĭ, deşi maĭ tinerĭ, suntem de 22 de anĭ în aceste lupte şi nicĭ odată n'am căḑut în asemenea păcate; să dea Dumneḑeŭ ca nicĭ alţiĭ să nu le fi făcut. Noĭ să venim a rĕsturnà Tronul Românieĭ! Şi pentru ce să facem acésta, D-lor? Pentru ca să ne vie un Principe muscal, austriac saŭ vre-un Paşă turcesc? Dar acésta ar fi să subscriem singurĭ condemnarea nóstră la mórte, căcĭ cele dintâĭ victime vom fi noĭ, carĭ am luptat tot-deauna contra tuturor apĕsătorilor din năuntru şi din afară. N'avem, D-lor, nicĭ un antecedent în viéţa nóstră, nicĭ în fapte, nicĭ în scrise, care să ne recomande în ochiĭ aceleĭ Puterĭ. Ḑică, de pot, tot aşà şi aceĭ ce sunt astădĭ adversariĭ noştri. Dacă aş voi să combat tóte argumentele, să apĕr pe toţĭ amiciĭ meĭ politicĭ, carĭ s'aŭ atacat aicĭ şi maĭ ales pe d-l Panu, asupra căruia între alte atacurĭ s'a aruncat şi acela că a manoperat ast-fel în cât nu s'a putut ţine 40 de ḑile şedinţe în camera din Moldova, de aş voi să rĕspund la acestea tóte, aş rugà să ni se aducă apelul nominal de lipsirile deputaţilor, ca să vedem dacă deputaţiĭ ce nu veniaŭ, eraŭ din ceĭ devotaţĭ persóneĭ d-luĭ Panu. Însă n'am maĭ puteà sfîrşì nicĭ odată, şi timpul este fórte preţios.

Maĭ înainte însă de a terminà, sunt dator, d-lor, a face un act de consciinţă şi chiar de datorie, chiar de politeţă. Ni s'a făcut o mare crimă, pentru că am subscris într'o adresă, alăturea cu onorabiliĭ deputaţĭ din drépta, pe carĭ ĭ am combătut tot-deauna, pe când alţiĭ le făceaŭ curte. D-l Costaforu de douĕ orĭ a fost mare orator, a desfăşurat un mare talent în acéstă Cameră, în desbaterea de faţă, nu în discursul al doilea, în cel d'întâiŭ, şi anume când a făcut apel la boierĭ, la Drépta Adunăriĭ, să se unéscă cu d-sa, spre a strivì presa română prin ordonanţe. Atuncĭ aĭ fost maĭ sublim, d-le Costaforu şi deşi ne combăteaĭ pe noĭ, recunosc că aĭ desfăşurat un mare talent. Aşĭ puté să maĭ arăt şi pe alţiĭ. D-l Kogălniceanu ne-a ḑis că a combătut Ministerul d-luĭ Barbu Catargiu; dar mi se pare că l a şi susţinut. Sunt încredinţat, Domnilor, că dacă d-l Kogălniceanu l-ar fi combătut serios cu noĭ, Ministerul Katargiu ar fi căḑut, şi ar fi pierdut majoritatea, dacă nu se unià cu dînsul d-l Kogălniceanu şi maĭ mulţĭ din stînga.

D-l Kogălniceanu ne ḑice: cum, voĭ, Stînga, v'aţĭ unit cu Drépta? Şi apoĭ, d-l Ión Marghiloman vine şi ne arată păcatele trecute ale Drepteĭ; pe urmă aŭ venit amîndoĭ şi-aŭ vorbit de drama ţĕranilor (1). Îmĭ pare fórte rĕŭ, Domnilor, că s'a ridicat acéstă cestiune; nimenea din ceĭ ce combat adresa minorităţiĭ n'aveà dreptul de a aduce aminte acea dramă. Erà imprudent póte chiar pentru causa, ce d-lor sprijiniaŭ astăḑĭ. Nu am găsit pe nicĭ unul care să voiască a veni să interpeleze pe Guvern, atuncĭ cînd se făceaŭ acele tarĭ atrocităţĭ, incriminărĭ; şi am fost silit eŭ, care eram pus la *pilori* care eram incriminat de capul aceleĭ rĕsculărĭ, să ridic vocea ca să interpelez Ministerul în acéstă privinţă. Şi nicĭ unul din d-lor n'a venit să mĕ susţie, ci s'aŭ unit cu toţiĭ de aŭ trecut la ordinea ḑileĭ, şi ast-fel am fost nevoit a eşi din acéstă Cameră. No. 28. 1863 Fevr. 11.

D-l *D. Văsescu.* Nu toţĭ.

D-l *Brătianu.* Aceia carĭ astăḑĭ protestéză. Noĭ, Drépta şi Stînga, carĭ am fost ceĭ maĭ marĭ inimicĭ, noĭ, Domnilor, carĭ încă de la 48 am căutat să ne mîncăm uniĭ pe alţiĭ, — eĭ bine, noĭ cînd am vĕḑut pericolul la uşa nóstră, la porţile Românieĭ, am uitat tóte suferinţele, tóte certele nóstre, am uitat persecuţiunile din trecut, carĭ aŭ făcut pe mulţĭ din noĭ a rĕmâne săracĭ cu familiĭ grele, nesciind ce să le deà să mănânce, le-am uitat, ḑic, pe tóte, şi cînd am vĕḑut că Drépta se pune pe tĕrîmul naţional, n'am întrebat de unde vine, ĭ-am întins mâna, şi-am ḑis că cel puţin în cestiunile cele maĭ de viéţă să ne dăm o mână fraternă. De ce, d-vóstră, carĭ atacaţĭ astăḑĭ Drépta, atuncĭ cînd ea erà la putere şi făceà acele rele ce i le imputaţĭ acum, de ce nu veniaţĭ să luptaţĭ cu noĭ şi să le loviţĭ? Dacă v'aţĭ fi unit toţĭ cu noĭ, partidul naţional erà să iasă triumfător. De ce înverşunarea vĕ vine astăḑĭ cînd Drépta nu maĭ e la putere şi cînd din contră se pune pe tĕrîmul naţional? Cum, d-le Tell, d-ta, care în Comisiunea centrală, după d-l Sturdza, aĭ fost mare patriot, cum nu-ţĭ aduceaĭ aminte atuncĭ de relele ce aŭ făcut boeriĭ? Cum atuncĭ nu puneaĭ la îndoială sinceritatea lor? Cum, d-ta, care atuncĭ ḑiceaĭ că nu voescĭ a face parte din o gaşcă de turburătorĭ, adecă din partidul naţional şi care benchetuiaĭ cu boeriĭ, cum viĭ astăḑĭ

(1) E vorba de cele câte-vă sute de ţăranĭ, închişĭ şi maltrataţĭ la Văcărescĭ, în urma mişcăreĭ din 24 Ianuarie 1862. I. Brătianu interpelase Ministerul, în privinţa lor, la 21 Fevruarie 1862. V. Supl. Mon. Of. No. 47. (Nota edit).

No. 28. 1863 Fevr. 11.

să ne imputĭ nouĕ că ne-am unit cu dînșiĭ, că ne-am dat mâna când am vĕḑut pericolul la ușă, că ne-am întrunit pe tĕrîmul cel mare național? Vreț̦ĭ să mĕ îndoesc de sinceritatea d-lor? Eĭ bine, d-lor, eŭ nu voiŭ, nu pot să mĕ îndoesc; pentru că sciŭ că interesul d-lor este de-a fi sinceri, căcĭ clasele avute, clasele culte, aŭ maĭ multă trebuinț̦ă de libertate, decât clasele inculte, sărace; negreșit și acestea aŭ nevoe de libertate, dar maĭ multă nevoe aŭ de egalitate, de dreptate. Când clasele de sus ar voĭ să-și facă un monopol din libertăț̦ile publice, ar fi alt-cevà. Astăḑĭ însă, când clasa avută s'a încredinț̦at că naț̦iunile nu se maĭ pot guverna decât prin naț̦iune însăși și când voesce a da mâna la stabilirea Guvernuluĭ naț̦iuniĭ, cum voiț̦ĭ óre să-ĭ respingem?

Noĭ credem în sinceritatea d-lor pentru că sperăm că s'aŭ convins că astăḑĭ numaĭ douĕ forme de Guvern sunt posibile: Guvernul constituț̦ional, unde guvernéză naț̦iunea, inteligenț̦a, și Despotismul, adecă Guvernul unuĭ om cu aĭ sĕĭ. Republica, asemenea este și ea o formă maĭ înaintată a regimuluĭ constituț̦ional, cum este, de exemplu în Statele-Unite din America și în Elveț̦ia.

Noĭ credem în sinceritatea claselor avute, credem că ele s'aŭ convins astăḑĭ că nu maĭ póte fi un Guvern aristocratic al lor și că sunt reduse saŭ a da libertăț̦ĭ la tótă lumea saŭ a se tîrî cu toț̦ĭĭ în noroiŭ la piciórele unuĭ despot *(aplause)*. Credem că aŭ vĕḑut că, în loc de a fi umiliț̦ĭ, degradaț̦ĭ, — căcĭ tirania, despotismul mânjesce, înjosesce pe om *(aplause)*, — e maĭ bine să fie libertate pentru tótă lumea, ca ast-fel să se pótă bucurà și dînșiĭ de tóte avantagiile eĭ, căcĭ o inteligenț̦ă desvoltată nu póte trăĭ fără libertate, fără demnitate personală. Iată de ce credem în sinceritatea celor ce s'aŭ pus pe acest tĕrîm.

Aț̦ĭ ḑis că nu bănuiț̦ĭ sinceritatea niměnuĭ, că și într'o parte și într'alta sunt simț̦iminte de Românĭ; de ce óre nu voiț̦ĭ a crede că în faț̦a unuĭ mare pericol pentru ț̦ĕră, eĭ s'aŭ hotărît a intrà pe tĕrîmul național? Și ca să vĕ arĕt unde este acel pericol, să vĕ cetesc acĭ ce ḑice un principe polon, Czartoriski:

„Cerem, ḑice el, să ni se respecte demnitatea și reserva nefericiriĭ nóstre, să nu se rĕstórne ast-fel rolurile, în cât aceĭ ce sunt loviț̦ĭ, aceĭ-ce mor să fie criminalĭ și aceĭ-ce lovesc să fie generoșĭ și mărinimoșĭ; să nu ne adreseze necontenit la mărirea de suflet și la liberalismul Rusieĭ. Acéstă generositate și mărinimie a Rusieĭ le cunóscem de treĭ-ḑecĭ de anĭ, le-am încercat și acum am

primit o nouă dovadă despre dînsele prin acéstă recrutare lipsită de orĭ-ce garanție de echitate, transformată în operațiune discreționară de poliție, în lege a prepușilor, aplicată nóptea uneĭ națiunĭ întregĭ. A ne oferĭ drept orĭ-ce garanție echitatea puterĭĭ, îmbătată de ea însășĭ, saŭ turburată și nerespectând nimic, nicĭ chiar propriile sale legĭ, ar fi o ironie prea amară, care n'ar fi demnă de o asemenea cauză.“ No. 28. 1863 Fevr. 11.

Cum voițĭ dar, D-lor, ca după atâția anĭ de exemple de tóte ḑilele că aristocrația este imposibilă, — când chiar acea aristocrație vine de spune ce este despotismul, când principele Czartoriski, care în ierarchia alodială ocupă unul din cele d'intâĭ locurĭ, vine și le arată ce e domnia muscălească, — cum voițĭ, ḑic, să nu se deștepte simțimântul național în inimele tuturor Românilor? Cum voițĭ ca eĭ să nu facă sacrificiĭ? Și să vedem, D-lor, ce sacrificiĭ? Clasa avută nu maĭ are boierie, privilegiĭ; sacrificiĭ ar fi făcut numaĭ atuncĭ când libertățile eraŭ óre cum monopolul uneĭ clase, unor ómenĭ numaĭ. Astăḑĭ însă când atâția anĭ de avilire aŭ făcut pe toțĭ să vadă că acésta nu maĭ este cu putință, de ce să vĕ mirațĭ că eĭ șĭ-aŭ ḑis: N'avem nimic a pierde, să dăm mâna cu toțiĭ spre a consolidà libertățile publice? De ce să ḑicețĭ, că acéstă unire e o monstruositate? De ce vĕ turbură atât, D-lor? Guvernul de la 24 Ianuarie erà chemat să facă acéstă apropiere; el erà dator să ridice stindardul Românieĭ. să ridice demnitatea națională, ast-fel ca fie-care să se simță ridicat și cu toțiĭ să vie a da mâna în jurul Guvernuluĭ. Guvernul însă n'a făcut acésta. Spiritul, sistema, ce domnesce, a căutat să facă numaĭ zîzăniĭ, desbinărĭ între partide. Astăḑĭ însă aceste partide s'aŭ unit fără voia Guvernuluĭ *(aplause)*, spre a înconjurà și a întărì Tronul Românieĭ. Acésta óre vĕ supĕră? Venim să cerem îndreptările ce reclamă țéra întrégă, venim să lovim sistema vițiósă a Guvernuluĭ. iar nicĭ de cum Tronul, D-lor, căcĭ el este o stâncă tare, ce nu se va sfărîmà de cât când ne vom sfărâmà cu toțiĭ.

S'a vorbit de Tronul luĭ Ștefan-cel-Mare, s'a ḑis că stă încă în Iașĭ. A cuĭ este însă culpa? De ce l-ațĭ lăsat acolo? Dar eŭ n'am nicĭ o témă, căcĭ nimic n'ar fi maĭ ridicul, decât a se gîndì cinevà că se póte duce d'acì înainte să se sue pe Tronul luĭ Ștefan cel-Mare, în contra voinței naționale, — acésta ar fi cea maĭ mare nebunie. Noĭ nu atacăm de loc Tronul, ci ne adresăm către Guvernul Suveranuluĭ Românieĭ, îĭ arătăm plângerile și cerem să deà

No. 28. 1863 Fevr. 11.

mâna spre a se face îndreptare. Şi de va rĕspunde la vocea ţĕriĭ, el ar devenì cel maĭ iubit, ar fi înălţat până la cer şi recunoscinţa nóstră ar lăsà memoria numeluĭ sĕŭ nemuritóre în Istoria ţĕriĭ: *Intemeietorul libertăţilor şi naţionalităţiĭ Românilor!* De ce nu voiţĭ a primì acésta? Eŭ unul credeam că Guvernul are să vie să ne ḑică că primesce cu mulţumire arătările ţĕriĭ, că promite a merge pe cale constituţională, pe calea naţională *(aplause)*. Să fie încredinţaţĭ aceia carĭ rîd, că în ḑiua când cine-và ar face opositiune Guvernuluĭ pe acéstă cale, acel om ar fi de plâns, ar fi sfărîmat de puterea opininniĭ publice.

D-l Kogălniceanu a terminat aducêndu-ne aminte cuvintele d-luĭ pronunţate către Alexandru Ión I, când a fost ales de Domnitor: „Măria Ta, a ḑis d-luĭ, fiĭ bun, blând pentru Românĭ şi maĭ ales pentru aceĭ pentru carĭ Guvernele trecute n'aŭ fost blânde“ ..... şi altele. Apoĭ urméză consiliile ce i-a dat d-sa Domnitoruluĭ. Insă noĭ, d-lor, nu ne adresăm către Domnitor, ci Guvernuluĭ, conform regimuluĭ constituţional. La începutul discursuluĭ sĕŭ, d-l Kogălniceanu făceà din Domnitor o ficţiune, o fiinţă abstractă, etc., ba încă a ḑis, fără sex; apoĭ a terminat spunênd cuvintele ce a adresat persóneĭ, spunênd ce trebuià să facă, şi prin acésta chiar spunênd ce n'a făcut. Şi când Adunarea vine să vorbéscă, nu persóneĭ direct, ci Guvernuluĭ, după legile constituţionale, d-l Kogălniceanu se supĕră. Acì este o cestiune de gelosie: D-sa voesce negreşit a se adresa numaĭ d-luĭ către Domnitor. Inţeleg acéstă mare ambiţiune; dar n'avem ce face, vor şi ceĭ-lalţĭ Românĭ să se adreseze către Capul Statuluĭ, însă în modul constituţional. S'a vorbit de stindardul Românieĭ, că trebue să mérgă la fruntarie. Aş dorì să sciŭ la care fruntarie?

M. Kogălniceanu. La tote.

I. Brătianu. La tóte, ḑice d-l Kogălniceanu; însă d-sa a avut precauţiunea de-a ne spune maĭ din nainte că nu avem oştire. Da, d-lor, stindarul Românieĭ este desfăşurat acì, să ne strîngem toţĭ împrejurul, sĕŭ şi spre a-l face respectat şi onorat, să avem o politică naţională, să scim unde mergem.

Iată ce am voit prin adresa nóstră! *(aplause prelungite)*.

29. — CESTIUNEA CLACAŞILOR (1)

No. 29.
1864
Apr. 11-18

Articol publicat în „Românul“ No. din 11 (21), 12 (22), 13 (23), 15 (27), 17 (29), 18 (30) Aprilie 1864).

Regularea cestiuniĭ clăcaşilor a fost subiectul preocupaţiuniĭ tutulor Guvernămintelor şi tutor legiuitorilor Românieĭ de dincóce de Carpaţĭ, din timpurile cele maĭ adâncite în trecutul Istorieĭ nóstre.

Deslegarea acesteĭ cestiunĭ s'a pus la ordinea ḑileĭ încă de la *Regulamentul organic*, iar nu cum o ḑic uniĭ din ignoranţă şi alţiĭ din rea credinţă că este pusă de Revoluţiunea de la 48.

Pentru un ḑiar care este organul unuĭ partid şi maĭ cu osebire când acel partid este al progresuluĭ, al reformelor, erà o datorie să trateze o cestiune ce este la ordinea ḑileĭ de atâta timp, maĭ ales când acea cestiune este de o însemnătate capitală. Dacă *Românul* n'a făcut-o, negreşit causa nu este nicĭ că nu-şĭ cunosceà datoriile, nicĭ că i-aŭ lipsit provocările, maĭ cu osebire din partea adversarilor sĕĭ politicĭ; dar noĭ am creḑut că a agità acea cestiune, ar fi fost să se alimenteze incendiul aprins de luptele politice. Avem însă speranţa că aceste lupte potolindu-se, o să putem într'o ḑi în linişte şi în pace a cercetà, discutà şi căutà o soluţiune acesteĭ cestiunĭ, care, deşi este eminamente economică, atinge însă nu maĭ puţin ordinea socială şi politică întrégă.

Este acum maĭ bine de un an de când începuse să se facă sprâncénă la munte şi inimele turulor se împluseră de bucurie, creḑênd că timpul furtunelor a trecut şi sórele bine-făcĕtor al înfrăţiriĭ tutor Românilor are să ne încălḑéscă şi să ne lumineze. Atuncĭ, îmĭ ḑiceam, marea reformă se va puté face şi se va face ast-fel în cât ea să deà societăţiĭ române un sbor puternic spre un viitor plin de prosperitate, de mărime şi de tărie. Am avut acéstă frumósă ilusiune până în ḑilele din urmă, până când o suflare rece, rece ca crivăţul de iarnă, o suflare satanică, care când pătrunde în inima omuluĭ, îĭ schimbă zîmbetul în rînjélă, îl face din frate inimic, îl schimbă din Român în strigoiŭ, până când, ḑic, o suflare ciumósă se răspândì iar asupra societăţiĭ nóstre şi împietrì inimile şi tîmpì minţile.

---

(1) A se vedea „Proectul de lege pentru emanciparea pămînturilor posedate de clăcaşĭ, în virtutea legilor în fiinţă“, întocmit de Ion Brătianu şi publicat în „Românul“ din 14 (26) Aprilie 1864. (Nota edit).

No. 29. 1864 Apr. 11-18.

Dacă dar aceĭ cărora Providența le păstrase frumósa, sublima misiune de a împăcà, de a înfrăți societatea română, punênd-o tot-de odată în condițiunĭ de prosperitate și maĭ mare, n'aŭ sciut, n'aŭ voit, n'aŭ putut să-și împlinéscă datoria, nu ne maĭ rĕmâne decât a ne întórce către public și a-ĭ spune luĭ ce credem că este adevĕr, că este drept, că este posibil, ca nu cum-và și el să cadă în rătăcirĭ de o natură saŭ de alta, dar care amândouĕ ne ar duce acolo unde mișelia, ajutată de diavoliă, se muncesc să ne împingă.

Societate și proprietate teritorială sunt o dualitate nedespărțită, căcĭ una nu póte există fără cea-laltă; chiar triburile cele maĭ sălbatice ale Americeĭ aŭ consciința proprietățiĭ; și când europeniĭ îĭ deposedéză trebue s'o rescumpere saŭ să-ĭ respingă cu forța. Cu cât o societate se desvoltă, cu atât se lipesce maĭ mult de pămînt, cu atât își face o idee maĭ lămurită, maĭ determinată de proprietate teritorială. Intâiŭ dar se desvoltă în inima omuluĭ simțimîntul proprietățiĭ sociale, proprietățiĭ naționale adecă, țéra fie-căruĭ popor, patria națiunilor civilisate. Câte gârle de sânge a vĕrsat fie-care națiune ca să nu fie desmoștenită de ceea-ce scià, de ceea-ce simțià că atârnă chiar existența sa! Câte marșurĭ și contramarșurĭ, în lungul și largul globuluĭ întreg, până când fie-care a putut să-și apropie o parte din suprafața acestuĭ glob și să-ĭ deà un caracter atât de propriŭ luĭ, în cât nicĭ un alt popor să nu pótă a-l maĭ pretinde în puterea dreptuluĭ natural, al dreptuluĭ comun al tuturor popórelor de a se nutrì pe tótă întinderea globuluĭ!

Pe cât timp ocupațiunea principală a uneĭ societățĭ este vînătórea, păstoria și răsboiul, proprietatea socială, adecă teritoriul aceleĭ țărĭ, nu se împeticéză: esploatarea într'acest mod este de o natură ast-fel în cât nu se simte trebuința de a se determinà marginile esploatărĭĭ fie-căruĭ individ, ca să deà loc nascerĭĭ proprietățiĭ individuale. Ast-fel o găsim chiar astădĭ în Arabia, în mare parte a Africeĭ și până la óre-care punt în societățile slave.

Când însă societățile trec la starea agricolă, atuncĭ rĕsare și ideea proprietățiĭ individuale, care merge desvelindu-se în paralel cu progresul civilisațiuniĭ. Intr'adevĕr, într'o societate, omul cu cât are saŭ simte nevoe de-a băgà maĭ multă muncă în pămînt, cu atât simte existența luĭ maĭ atârnată de acel pămînt, cu atât simțirile luĭ sunt maĭ viĭ pentru acel pămînt, cu atât se deștéptă într'însul consciința că a dobândit un maĭ mare drept asupra

aceluĭ pămînt. Dacă omul se găsesce nevoit să se lipéscă prin munca sa de pămînt, să-şĭ taie aripele, să-şĭ mărginéscă facultatea de-a se mişcà, să se sădéscă până la óre-care punct în pămînt, la rîndul sĕŭ face din acel pămînt o individualitate, o persónă cu drepturĭ civile şi politice; şi astădĭ omul civilisat a mers până a-ĭ da chiar mobilitatea de care erà lipsită proprietatea în transacţiunĭ, a o face maĭ mobilă decât moneda, a-ĭ da aripele poliţeĭ prin construirea Băncilor financiare. No. 29. 1864 Apr. 11—18.

Proprietatea, într'acest mers progresiv şi care a ajuns unde o găsim astădĭ în Occident, a trecut prin felurite fase; şi ca să nu ne depărtăm pré mult de subiectul nostru, să căutăm, pe cât putinţa stă, pe cât întunerecul primilor timpĭ aĭ Istorieĭ nóstre ne-o permite, prin ce fase, prin ce schimbărĭ a trecut ea, saŭ maĭ bine cum s'a modificat, ca să iea caracterul, ca să se pue în condiţiunea în care o găsim astădĭ.

Origina proprietăţiĭ nóstre trebue s'o căutăm în origina chiar a naţionalităţiĭ nóstre. România este Dacia romanizată de coloniile romane; să vedem dar cum procedaŭ Romanĭĭ în privinţa proprietăţiĭ când colonizaŭ; şi dacă am găsì chiar astădĭ la noĭ urmele acelor procedărĭ, cred că nu maĭ rĕmâne îndoială despre puntul de plecare.

„Subjugând bucată cu bucată Italia cu forţa armelor, Romanĭĭ aveaŭ obiceiul sĕŭ de a-şĭ apropià o parte din pămîntul poporuluĭ învins, pentru a zidì acolo un oraş, saŭ de a întemeià, în oraşele carĭ eraŭ dejà în fiinţă, o colonie compusă din cetăţenĭ romanĭ. Eĭ îşĭ închipuirà a pune acéstă metodă în locul garnisónelor. Partea de pămînt, pe care dreptul de conchistă îĭ făcuse proprietarĭ, o distribuiaŭ îndată, dacă avé preţ, acelora carĭ veniaŭ să se aşeze acolo; alt-fel o vindeaŭ saŭ o daŭ în arendă. Dacă din contra, ea fusese pustiită de răsboiŭ, ceea-ce se intîmplà destul de des, fără a lăsà pentru alt timp distribuirea eĭ prin sorţĭ, o puneaŭ la mezat ast-fel precum erà, şi cine voià, se însărcinà s'o exploateze, plătind o dare anuală în róde, adecă din ḑece una pentru pămînturile carĭ puteaŭ fi semĕnate şi din cincĭ una pentru pămînturile cu plantaţiuuĭ. De la acele, carĭ nu eraŭ bune decât pentru păşune, luaŭ un tribut de vite marĭ şi micĭ. Scopul lor în acésta erà de a înmulţì poporaţiunea cu acea parte din co..cetăţeniĭ lor risipiţĭ la popórele lor din Italia, care li se părea maĭ

No. 29. 1864 Apr. 11-18.

bună pentru a îndură lucrările obositóre, și a avé ast-fel pentru armatele lor ajutóre din națiunea lor". (1)

Din acest pasagiŭ al luĭ Appian se vede îndată că proprietatea, care la începutul Statuluĭ roman erà absolută, s'a modificat și a devenit de treĭ feluri, adecă: proprietate individuală absolută, proprietate individuală supusă unor redevențĭ anuale către Stat și proprietate absolută și nelocuită a Statuluĭ.

Hrisóvele Domnilor vechĭ aĭ Românieĭ de dincóce de Milcov, singurele acte oficiale ce ne-aŭ rĕmas, ne asigură că și la noĭ tot aceste treĭ feluri de proprietățĭ aŭ existat, adecă: moșteni saŭ megiași, saŭ cum îĭ numesc peste Milcov răzeși, pe carĭ îĭ găsim în România orĭ-cât de îndărăt ne vom întórce în Istoria sa; al doilea locurile domnescĭ nelocuite, ce se găsiaŭ în câmpie saŭ pe lângă orașe; și al treilea, satele și chiar orașele de la carĭ Domniĭ prelevaŭ nisce redevențe.

Aceste douĕ fapte constatate, putem afirmà într'un mod absolut că acestea aŭ fost condițiunile, în care s'a aflat proprietatea în Dacia luĭ Traian, la căderea Imperiuluĭ Roman. Nota bene, să fie bine înțeles, că nu vorbesc decât de generalităț, fără ca să cercetez în ce condițiunĭ aŭ rĕmas vechiĭ locuitorĭ aĭ Dacieĭ, căcĭ deși Eutropius dice că a fost golită de Dacĭ, dar vine Dio Cassius, cu o autoritate istorică mult maĭ mare, și ne spune că Guvernul imperial a îngăduit întórcerea în Dacia romană a maĭ multor triburĭ de Dacĭ ce fugiseră.

Nicĭ acte istorice, nicĭ acte oficiale n'avem până astădĭ ca să putem dibui și ne face o idee despre fasele, prin care a trecut societatea română și prin urmare și proprietatea în timpul năvăliriĭ barbarilor. Ceea ce scim însă, este că atuncĭ când lumina începe să se facă și zărim o Românie nouă, nu se vĕd urmele uneĭ cuceriri, cum se vĕd în Nordul Italieĭ, în Galia saŭ Franța, în Spania și în Anglia, căcĭ deși uniĭ cred că Principatele Române sunt resultatul uneĭ conchiste slave, dar nimic nu legitimézĕ acéstă credință, nicĭ instituțiunile politice, nicĭ cele sociale, iar natura proprietățiĭ nóstre vine să-ĭ deà cea maĭ puternică desmințire. Este ce-và și maĭ mult, Nestor, cel maĭ vechiŭ cronicar slav, ne spune

(1) *Istoria răsbóielor civile ale Republiceĭ romane*, tradusă după textul grec al luĭ Appian din Alexandria, de I. I. Combes-Dounons, vol. I, cap. I pag. 12.

să Slavii aŭ fost alungaţi după Dunăre de Valahĭ, de Românĭ şi Caramzin ḑice că în al XII-lea secol, Românii aŭ venit de aŭ ajutat Republica Novgorod-Veliki, fiind atacaţi de un Cneaz óre-care. Dacă dar clasa domnitóre erà slavă, negreşit că nu şi-ar fi schimbat numele cu ceĭ aserviţi. Acesta este un subiect asupra căruia aş avé maĭ multe de ḑis; dar nu este locul aci şi să ne întórcem la proprietate.

No. 9. 1864 Apr. 11—18.

II.

Credem că gravitatea situaţiunii, şi pericolul din afară şi din întru o să lumineze chiar pe ceĭ maĭ tîmpiţi, o să-ĭ facă maĭ puţin înverşunaţi şi că toţi, în unanimitate, or să deà o soluţiune dréptă şi prudentă cestiunii *clăcaşilor*. Acéstă amăgire amară m'a făcut să tac până în ajunul discuţiunii în Cameră a acesteĭ cestiunĭ, de la care atârnă sórta Românieĭ întregĭ. Rugăm dar pe cititorĭ să privéscă aceste articole ca nisce note, ce pe strecuratele arunc pe câte o fóie de hârtie, pe care amicul meŭ mi-o smulge îndată, îndată vaĭ! şi o dă pradă tiparuluĭ.

In articolul precedent am aşezat, fie chiar şi în trécăt, că proprietatea la noĭ este romană iar nu slavă; am maĭ aşezat că formarea Statelor române nu este resultatul cucerireĭ. Până aicĭ adversariĭ noştri sunt cu noĭ, ba încă vor fi bătut din palme la citirea articoluluĭ precedent; dar de aci încolo se despart de noĭ fiind-că le-a fost lene saŭ nu le-a dat mâna să întórcă fóia, să citéscă înainte şi sĕ vaḑă cum s'a desfăşurat viéţa socială, economică şi politică a Românieĭ.

N'a fost cucerire, n'a fost feudalitate în România; prin urmare proprietatea este absolut liberă şi numaĭ printr'un abus de putere aŭ venit unele Guverne şi aŭ reglementat-o. Şi cine sunt aceĭ carĭ ţin acest limbagiŭ? Chiar aceia carĭ aŭ reglementat-o din tată în fiŭ, ba chiar d-l Arsachi, care a reglementat-o în modul cel maĭ *prejudiciabil în ceea ce privesce drepturile proprietăţii absolute.*

N'avem astăḑĭ timp să ne lichidăm socotelile cu d-l Arsachi; promitem însă că vom dovedì într'o ḑi, că dacă Ipocrat i-a dat sciinţa de a vindecà corpurile ómenilor, nu i-a dat însă şi pe aceea de a vindecà şi societăţile; şi voind a face pe medicul social, pe omul de Stat, s'a înşelat în reţetele d-luĭ, ca să nu ḑic maĭ mult

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

și s'a înșelat până a adăpà cu otravă țéra acésta, care i-a dat d-luĭ, care erà pribég, patrie, bogăție și considerațiune.

Să revenim dar la Istoria proprietățiĭ în România, pe care am găsit o la început de treĭ feluri: *proprietateu individuală absolută, proprietatea Statuluĭ, iar absolută, și proprietatea individuală mixtă, aservită, supusă unor redevențe către Stat*, fără însă a vorbi, precum am maĭ dis în articolul precedent, nicĭ de condițiunea proprietățiĭ ce a rĕmas în posesiunea vechilor locuitorĭ aĭ Dacieĭ, nicĭ de coloni, carĭ aŭ trebuit să se înființeze pe proprietățile proprietarilor marĭ românĭ. Am fest nevoițĭ să simplificăm cestiunea, ca să putem fi înțeleșĭ de toțĭ, deși o tratăm în scurt. Intunericul, ce a acoperit istoria Dacieĭ, de la deslipirea eĭ de Imperiul roman se întinde în ceea ce privesce proprietatea, peste secoli mult maĭ apropiațĭ de timpiĭ noștri.

Cel maĭ vechiŭ act istoric este acela ce s'a găsit în Transilvania, la magistrul de la Sas-Sebeș, anul 1396 (1) și care este din timpul luĭ Mircea cel Bĕtrîn. Acest act constată că eraŭ moșteni în România de dincóce de Carpațĭ și ómenĭ supușĭ pămîntuluĭ, adecă *servĭ* sub nume de *vecinĭ* în Moldova și de *rumânĭ* în Muntenia. Cantemir dice; că servior le diceaŭ *vecinĭ* fiind-că eraŭ străinĭ din statele vecine observăm însă că nicĭ odată nu le-aŭ dis la noĭ *vecinĭ* străinilor curat străinĭ, ci străinĭ saŭ veneticĭ. Ceea-ce însă vine să surpe pe deplin opiniunea celebruluĭ nostru istoric, este numele chiar de *rumânĭ* ce se da în Muntenia *vecinilor*. În Europa occidentală, unde servagiul șĭ-a avut originea în cucerire și-a robit pe locuitorĭ, și-a păstrat numele latin de serv, sclav chiar în urmă, după ce sclavia s'a modificat în ceea-ce s'a numit servagiŭ; la noĭ însă unde servagiul nu șĭ-a avut originea în cucerire, ci s'a introdus prin imitațiune și prin abus de putere, precum s'a făcut într'o mare parte a Germanieĭ, unde Germaniĭ aŭ fost aserviți de boieriĭ lor, în Ungaria propriă, unde Maghiariĭ s'aŭ aservit de boieriĭ maghiarĭ, și în Polonia, unde Polonezii aŭ fost aserviți de boieriĭ polonĭ, la noĭ dic unde servagiul nu s'a introdus prin cucerire și unde limba latină n'a fost limbă oficială, ca în cele-lalte țĕrĭ, ca să se pótă adoptà cuvîntul de serv, și faptul existând, a fost nevoie să-ĭ deà un nume; așà în Moldova le-a dis *vecinĭ*, fiind-că eraŭ vecinĭ cu moștenii; în Muntenia le-a dis simplu

(1) Tălmăcit de Nicolae Dimitrieu din orașul Seghedin 1876, Martie 17. Magasinul istoric, Tom II, pag. 269.

Românĭ, fiind-că ceĭ-lalțĭ se deosebiaŭ prin nume deosebite, precum de moșteni, boieri, de călărași, de mazilĭ, de neguțătorĭ saŭ ruptași și chiar de străinĭ; tóte aceste eraŭ clase deosebite și cu privilegiurĭ, și toțĭ ceĭ rĕmâneea afară din acele clase eraŭ de drept aserviți, precum o mărturisesce în trécăt chiar Cantemir: No. 9. 1857. Apr. 11-18.

„Pentru aceea când trage un boer pe vre-unul ca să-l supue cu judecățĭ, lesne se póte vedé din ce *stare* este: căcĭ dacă póte jeluitorul să adevereze, cum că némul sĕŭ ar fi stăpînit vre-o moșie, (măcar de-aŭ și pĭerdut-o apoĭ, din pricina sărăcieĭ saŭ a vremilor celor turburate) saŭ că ar fi fost în céta călărașilor saŭ a curtenilor saŭ a aprodilor, atuncĭ îndată îl hotărăsce judecata a fi slobod; pentru că la slujbele acestea niminea nu póte să încépă, fără numaĭ ómeniĭ ceĭ slobodĭ. Iar dacă nu are cu ce să adevereze acésta, apoĭ unul ca acela rĕmâne supt stăpînirea boĭeruluĭ.“

Și după acésta iacă încă o dovadă.

„Facem scire cu acéstă carte de judecată precum aŭ venit înaintea Divanuluĭ Mărieĭ-Sale, luminatuluĭ Domn, stăpînuluĭ nostru, Costandin Nicolae Voevod, fiind și noĭ de față, Ianăș Cojan și Dumitru Tancăŭ și Martin Bere, Unguri, și Neculaĭ Albanul Moldovan, și Ghenie sîn Vasilie Fofițĭ, ș'aŭ pârât de față pe dumnéluĭ Tóder Paladi vel-vist, dicênd eĭ că-ĭ trage dumnéluĭ la vecinătate din satul Valea sacă, și eĭ veciniĭ nu sînt și ar fi ómeni de moșie, din sat din Cléja de la Bacăŭ. Iar dumnéluĭ vel-vist, aŭ rĕspuns că satul Valea sacă, se scie că aŭ avut veciniĭ și acești ómeni încă sunt drepți veciniĭ din părinți și moșiĭ lor și i-aŭ stăpînit tot Ceaurescii, némul jupîneseĭ d-sale, și la domnia Mărieĭ Sale luĭ Mihaĭ Vodă fiind satul Valea sacă, dat de Măria Sa luĭ Iordaki Ruset Med.....“ (1).

Acum că am constatat că serviĭ nu eraŭ toțĭ străinĭ, să mergem înainte.

Actele oficiale cele maĭ vechĭ, ce cunóscem până acum, încep de la Alexandru-cel-bun Domnul Moldoveĭ.

„Insciințare facem prin această carte a noastră tuturor boierilor celor bunĭ cine-vă căutà pe dînsa, orĭ vor auzi cetindu-se, pentru acest adevĕrat sluga și boerul nostru Stroe și Ivan, ce aŭ slujit maĭ înainte rĕposaților părinților noștri, cu dreaptă și credincioasă slujbă, dar acum ne slujesce nouă cu dreaptă și credincioasă slujbă, decĭ, noĭ vĕzând a luĭ cea dreaptă și credincioasă slujbă către noĭ, l'am

(1) Hrisov de la Constantin Neculae Mavrocordat 1742. Uricariul partea II, pag. 244.

No. 29. 1864 Apr. 11-18. miluit pe dînsnl cu deosebită milă și ĭ-am dat luĭ în pămîntul nostru al Moldoveĭ un uric pe douĕ sate, cu tot venitul unuĭ sat anume Poiana pe Tazlăŭ în ținutul Trotușuluĭ, ce i l-am întărit Domnia noastră de la Ivan ca să-ĭ fie luĭ uric cu tot venitul și fiilor, nepoților, préstrănepoților luĭ“..... (1).

„Acest adevĕrat sluga noastră d-luĭ Sinata, ce ne-aŭ slujit nouă cu dreaptă și credincioasă slujbă, drept aceea noĭ vĕdênd a luĭ cea dréptă și cu credință slujbă către noĭ, l'am miluit pre dînsul cu deosebită mila noastră, ĭ-am dat luĭ în pămîntul nostru al Moldoveĭ treĭ sate, unul pe Zeletin, unde este casa luĭ, și pe Frumușel, unde aŭ fost Dragoș, și pe Tutova unde este Cneagorsat, toate aceste de maĭ sus să-ĭ fie luĭ uric cu tot venitul luĭ“..... (2).

„Facem însciințare pentru adevĕrată sluga noastră d-luĭ Dema Uranie, că slujind maĭ nainte rĕposatuluĭ părinteluĭ nostru cu dreaptă și credincioasă slujbă, iară astădĭ slujește nouă cu dreptate și cu credință, pentru care și noĭ, vĕdênd a luĭ dreaptă și credincioasă slujbă, l'am miluit pre dînsul, osebit de altă milă, și ĭ-am dat luĭ întru al nostru pămînt loc din pustiŭ, luĭ și frăține-sĕŭ Petrică, pe de ceea parte de Ikel, anume Cobîlca, din vîrf până în gură și Peresecina, din vîrf până în gură; și câte sate vor puté ca să-și facă, acelea ca să fie lor în parte dréptă uric cu tot venitul lor și feciorilor lor, nepoților și strănepoților lor și a tot neamul lor“..... (3).

„Aŭ venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri, slugile noastre, Sima și Fetigan și s'aŭ jeluit nouă cu mare jalobă și aŭ mărturisit nouă cu împregiurașiĭ megieșĭ, ḑicênd că: privilegiile ce aŭ avut eĭ de cumpĕrătură, de la părintele Domnieĭ-noastre, de la Domnul Ștefan Voevod, de satul Jăgălia, și toate *privilegiile* ce aŭ avut s'aŭ prăpădit, când aŭ venit Împĕratul turcesc și cu Tătariĭ și aŭ prădat Turciĭ și cu Tătariĭ, și s'aŭ robit némul lor până astădĭ sunt pieriți în robiă, și noĭ vĕdênd jaloba cea mare a lor, și mărturie cu mulțĭ oamenĭ împregiurașĭ și megieșĭ, iată și noĭ așijderea le-am dat și le-am întărit slugilor noastre, Sima și luĭ Fetigan, acel maĭ sus arătat sat, anume Jăgălia, pentru ca să le fie, și de la noĭ, acest uric cu tot venitul lor, și fiilor lor și nepoților și strănepoților lor și a tot neamul lor, ce s'a alege din neamul lor, maĭ aproape, nestrămutat nicĭ odinioară în vecie“..... (4).

(1) Hrisov de la Alexandru-cel-Bun 1403. „Uricariul partea II, pag. 246.
(2) Hrisov de la Alexandru-cel-Bun 1438. Uricariul partea II, pag. 248.
(3) Hrisov de la Ilie Voevod 1336. Uricariul partea III, pag. 109.
(4) Hrisov de la Petre Rareș Vodă 1546. „Uricariul partea II, pag. 251.

„Iată a venit înaintea noastră și înaintea boerilor noștri Vasca fiica Cornii, de a ei bună voe, de nimeni silită nici asuprită, și aŭ vîndut a sa dreaptă ocină și moșie și *cu privilegii* de întăritură ce a avut ea de la însăși Domnia noastră, a treia parte din satul din Movileniĭ, partea cea din sus, pe aceea aŭ vîndut'o . . . . . ; deci noĭ vĕdĕnd a lor de bună voe tocmeală și plată de plin, noĭ așijderea și de la noĭ le-am dat și le-am întărit ca să le fie lor *și de la noĭ cu tot venitul.*“ (1) No. 29. 1864 Apr. 11—18

„Iată a venit înaintea Domnieĭ noastre și înaintea boerilor noștri aĭ Moldoveĭ, nisce Grecĭ și așà s'aŭ jeluit înaintea Domnieĭ noastre, precum că li s'a omorît un Grec în vreme când păsceà oile, în hotarul satuluĭ Albotenii, întru una vale a megieșilor boeruluĭ a credinciosuluĭ nostru Albută, starostele de Cernăuțĭ, apoĭ Domnia nóstră am luat pe acel sat Albotenii, să fie domnesc pentru omorîrea aceluĭ Grec. După aceea, credinciosul nostru Albută, starostele de Cernăuțĭ, a plătit acea moarte a Greculuĭ acelor ómenĭ și le-aŭ dat 158 amestecațĭ cu boĭ, cu vacĭ, 600 de oĭ, 7 caĭ, 13 epe și aŭ dat cap pentru cap întru acea vale, și de atuncĭ se numesce Valea Greculuĭ, (hotarul satuluĭ Albotenĭ). Decĭ noĭ vĕdĕnd a lor de bună voe tocmélă și precum credinciosul boerul nostru Albută, starostele de Cernăuțĭ, precum maĭ sus scriem, aŭ plătit mórtea aceluĭ Grec, apoĭ Domnia noastră iarășĭ i-am dat înapoĭ pe acel sat și cu acea vale, credinciosuluĭ nostru boer, d-sale Albută, starostele de Cernăuțĭ, ca să-ĭ fie luĭ de la noĭ ocină cu tot venitul ca și maĭ nainte nestrămutat nicĭ odinioară în vecĭ. . . . .“ (2)

„Domnia mea încă m'am milostivit și l-am pus mazil și în rînd cu maziliĭ, dar dajdia să nu dea, nicĭ mazileascâ, nicĭ alt-fel de dajdiă. Așijderea m'am milostivit domnia mea și i-am dat *patru oameni străini*, ce și-ar găsì fără de banĭ în vistierie, ca să fie pentru slujba caseĭ luĭ; pe carĭ ómenĭ, m'am milostivit Domnia mea și i-am ertat detóte dajdiele și angăriele care câte ar fi . . . . . în țeara Domnieĭ mele . . . . .“ (3)

Dintr'aceste acte se vede curat cum s'a format servagiul în România de dincóce de Carpațĭ. Domniĭ n'aŭ dăruit numaĭ locurĭ în pustie ci aŭ dăruit sate și dreptul de a face sate; dar nu numaĭ atâta; satul jócă un mare rol. Cine scie să cetéscă Istoria, vede

(1) Hrisov de la Bogdan Vodă VI. 1570. Uricariul. Partea II, pag. 253.

(2) Hrisov de la Bogdan Vodă VI, 1570. Uricariul. Partea II. pag. 252.

(3) Testamentul luĭ Grigore Ghica V. V. 7249. Octomvrie 21 (1741). Uricanul. Partea II, pag. 28.

No. 29. 1864 Apr. 11–18.

în tóte aceste acte un drept seniorial al Domnuluĭ, pe care el îl transmite boieruluĭ, ce este saŭ devine credinciósa *sluga* sa. Domnul nu póte să dea boeruluĭ sat de moșneni, și când se întîmplă ca vre-unul să violeze proprietatea absolută, adecă a moșnenilor, aceĭ sătenĭ se judecaŭ până când aveaŭ norocul să nemeréscă un Domn drept, saŭ un Domn inimic al celuĭ ce a fost făcut acea violare, care atuncĭ liberà acel sat, precum vedem că face Șerban Basarab cu un sat de moșnenĭ, ce se aservise sub Micaiŭ Bravul.

In fața acestor acte oficiale, cum póte să se susțină aserțiunea paradoxală a d-luĭ Arsaki că în România a fost servagiul numaĭ ca încercare, dar n'a fost feudalitate, ca și cum cea dintâiŭ nu trage după sine și pe cea de-a doua. Dacă în România tóte proprietățile eraŭ de aceeașĭ natură, adecă absolută, cum Bogdan ieà slugiĭ sale Albota satul sĕŭ numaĭ fiind-că un Grec a fost omorît în vecinătatea acestuĭ sat; și după ce Albota despăgubesce pe Grecĭ, îĭ întórce iar satul? Nu este acésta destulă mărturie, că Domnul aveà un drept seniorial? Ce fel de proprietate absolută ar fi aceea, care ar puté fi luată și dată cu atâta înlesnire? Apoĭ Domniĭ nu dic în întăririle ce fac, chiar când un sat se cumpĕră de către un boer de la altul, că „îĭ dăm și de la noĭ“? Ce póte dar da de la dînsul alt decât acel drept seniorial? Veḑĭ, d-le Arsaki, că Ipocrat nu póte să-ți deà și sciința Istorieĭ? Ba încă și maĭ mult; sper că te veĭ încredința că Istoria, ca orĭ-ce sciință, nu se câștigă lesne, ca o femee desfrânată, ci trebue s'o servescĭ cu credință și anĭ îndelungațĭ, cum a servit Iacob pentru fecióra Rachela bĕtrînuluĭ Laban.

Dar póte vreĭ o autoritate tot atât de oficială, însă maĭ generală, adecă o lege a pămîntuluĭ; eĭ bine deschide Îndreptarea Pravileĭ luĭ Mateiŭ Basarab și veĭ cetì:

„Când va fugì țĕranul, (și Cantemir numesce pe servĭ țĕranĭ) de la locul și de la stăpînul sĕŭ, atuncĭ nimenĭ nicăerĭ să nu-l primească, iar de-l va primì de odată, atuncĭ de grabă să-l întoarcă înapoĭ la satul luĭ de unde este, iar de va fi avênd vre-o treabă ca aceea cu dînsul, acela ce l'a primit, atuncĭ să aibă a-șĭ spune treaba către Domnul al aceluĭ sat, iar de va meșteșugui într'alt chip și va călcà pravila aceasta, atuncĭ să plătéscă la Domnie 12 litre de argint și 24 de litre boerénuluĭ celuĭ ce al cuĭ va fi țĕranul, și într'acest chip să aibă îndemnare de la Domnie să întórcă țĕranul să-l ducă de unde aŭ fost, iar eĭ să rĕmâie cu tótă paguba și chieltuéla“ (1).

(1) Pag. 18.

«De va face nescine casă pe loc străin și va fi tot lemnul al luĭ și toată cheltuiala, de aceasta dăm învĕțătură, cela ce va oblădui acel pămînt, acela să oblăduiască și casa, după Pravila ce dice ca să fie biruitorĭ ceĭ maĭ de sus celor maĭ de jos, de aceea stăpînul aceluĭ pămînt pururea să fie biruitor asupra aceleĭ case, cu toate namestiile eĭ, pentru că nu póte cel ce a zidit casa să pîrască la judecătorie pentru cheltuiala ce va fi făcută". No. 29. 1864 Apr. 11—18.

În fața acestor documente oficiale, carĭ nu sunt numaĭ ale uneĭ epoce, dar carĭ se succedéză neîntrerupt de la Alexandru cel Bun și până la reforma luĭ Mavrocordat; în fața legilor precise din acele epoce, ce se fac denegările d-luĭ Arsaki, care dice că servagiul n'a fost decât o încercare, un ce întîmplător, care n'a prins rădăcină? Cum, n'a prins rădăcină și cu toate acestea a trăit peste patru sute de anĭ? Cum n'a prins rădăcină și Pravila lipesce pe țĕran de pămînt într'un mod atât de absolut? Cum n'a prins rădăcină, când cea din urmă Pravilă dice: «Pravila, (adecă cea anterióră) dice ca să fie *biruitorĭ* ceĭ maĭ de sus celor maĭ de jos." Când pravila determină acest drept seniorul chiar asupra caseĭ dicênd că: «atuncĭ când va fi zidită pe loc străin, acel ce va fi *oblăduitorul* aceluĭ pămînt, va OBLĂDUI și acea casă?»

Să nu se dică că este vorba aci de posesiune; dacă ar fi fost ast-fel, legiuitorul n'aveà trebuință să aducă în ajutorul sĕŭ Pravila veche, care dice că ceĭ maĭ marĭ să fie biruitorĭ celor maĭ micĭ; legiuitorul nu póte dar înțelege prin oblăduire decât dreptul seniorial și nimic maĭ mult.

Pentru cine a studiat Istoria Românieĭ de dincóce de Carpațĭ, nu maĭ rĕmâne indoială că feudalitatea a fost introdusă la noĭ nu numaĭ în ceea-ce privesce proprietatea, dar de fapt chiar în guvernămîntul politic al Principatelor. Nu este aci locul să desvolt acéstă teorie, însă este destul să amintesc douĕ singure acte, unul de la 1395 și altul de la finitul secoluluĭ trecut.

Cel dîntâiŭ, al căruĭ original se află la Moscova, în archiva Ministeruluĭ de afară, este o garanție ce daŭ boieriĭ Moldoveĭ luĭ Vladislav, Regele Polonieĭ, că Domnul lor Ștefan se va ține de angajamentele sale. Acest act începe ast-fel: „Noĭ boieriĭ *stapînitorĭ*, boierul Bratu și alt.....". Iar în cel din urmă, care este din secolul trecut, Domnul dice să nu se maĭ facă neorînduială ca ómeniĭ noĭ să se maĭ vîre printre boierĭ, căcĭ numaĭ celor de bun neam se cade boeria. Nu pot să citez acest din urmă act

No. 29. 1864 Apr. 11-18.

căcĭ sunt nevoit să lucrez maĭ mult din memorie şi ea nu mĕ ajută în acest caz.

Încheiŭ dar, susţinênd că feudalitatea, deşĭ nu prin cucerire dar prin imitaţiune, prin fraude şi abus de putere, s'a introdus la noĭ încă din mediul-ev şi s'a păstrat până la Domnia Fanarioţilor. Tot ce se póte zice, şi care e un adevĕr, este că feudalitatea, fiind-că nu aveà acĭ de baze cucerirea, fiind-că peste Dunăre nu erà feudalitate şi ţĕraniĭ puteaŭ găsĭ acolo un refugiŭ, fiind-că luptele ce eraŭ nevoite Principatele a susţine contra năvălirilor nu le daŭ pas a desvoltà instituţiunile lor,—ea nu s'a putut sistematizà şi desvoltà până la cele din urmă consecinţe, nicĭ în ceea-ce privesce proprietatea, nicĭ în ceea-ce privesce guvernămîntul.

III.

Ori-ce drept trage după dînsul o datorie, o obligaţiune precum şi orĭce obligaţiune implică un drept.

Cantemir ḑice :

„Cum că Moldova, după descălicarea luĭ Dragoş, a fost moşie „moştenitóre numaĭ la câte un Domn singur, arată destul de luminat „atât chronografiele nóstre, cât şi hrisóvele Domnilor celor vechĭ, „căcĭ locuitoriĭ ceĭ nouĭ aĭ Moldavieĭ nu aŭ putut să-şĭ alégă mo- „şiile anume şi să le iea în stăpânire, ci după vitejia fieşte-căruia „le-aŭ dat Domnia boeri, dăruindu-le şi sate şi moşiĭ, şi adevĕrul „priciniĭ aceştia îl întăresce tóte hrisóvele némurilor celor vechĭ „din Moldova, carĭ le aŭ pentru stăpânirea satelor şi ale moşiilor „lor, dintre carĭ se vede că sunt numaĭ daniĭ, pentru carĭ aŭ să „mulţuméscă dărnicieĭ Domnilor.

„Şi pentru ca să se vadă maĭ luminat, iată că am adăogit a „pune aicĭ şi acest hrisov pe care l-a dat Ştefan-Voevod-cel-Mare „luĭ Teodor Cantemir, strămoşul nostru, care se cuprinde în acest „chip :

„„Fiind-că Teodor Cantemir, pârcălabul de la *Chilia* şi de la „„*Smil* s'a arătat întru apĕrarea acestor cetăţĭ ca o slugă credinciósă „„şi ca un ostaş vitéz al crucĭĭ luĭ Christos, în potriva năvălirilor „„turcescĭ şi tătărescĭ; însă pe urmă cu voia luĭ Dumneḑeŭ pustiind „„şi luând Turciĭ tóte locurile acestea, şi el, prin puterea lor, fiind silit „„ca să-şĭ părăséscă moşiile părintescĭ, carĭ aŭ fost dăruite moşuluĭ „„şi strămoşuluĭ sĕŭ de Domniĭ carĭ aŭ fost maĭ înainte la noĭ pentru

„„slujbele lor cele credincióse; pentru aceea, din mila și din dragostea „„chrestinéscă, dăruim mai sus numitului Teodor Cantemir trei sate, „„în ținutul Fălciilor, cu tóte ale lor, pădure, câmp, ape și pescării, „„și-l facem mai mare peste tot codrul Tigheciului și căpitan mare „„peste călărimea de Tigheciŭ."" (Care era pe atunci la opt mii „de omeni, precum arată istoricii)." No. 29. 1864 Apr. 11-18.

„Tot așa dic și hrisóvele cari sunt date pe la alte familii.

„Și pentru acésta nici un neam boeresc nu este în Moldova, „care să nu-și aibă numele sĕŭ împrumutat după numele satului, „pre care l'aŭ făcut el întâiŭ, fiind dăruit de Domnie: precum s'a „numit și Cantemir dupre aceia Silișteanu, dupre satul luĭ cel cu a- „semenea nume, Racoviță după Racova și Ureche după Urechescĭ". (1)

Mai la vale vorbind de veniturile vistieriei adaogă: „pentru „că boierii aŭ *rĕmas sloboḑi* până acum de dările acestea".

Cantemir, care era omul cel mai învĕțat al secoluluĭ în care trăia și pe care până astă-dĭ nici un Român nu l'a întrecut în iscusința luĭ ca istoric, nu puteà să nu scie că eraŭ în Moldova proprietăți, care n'aveaŭ sorgintea în daniĭ domnescĭ, adecă cele moștenescĭ saŭ rezeșescĭ. Cantemir dar nu vorbesce acĭ decât de proprietatea *mobilă*, *seniorială*, domnéscă saŭ boeréscă; proprietatea *mojicéscă* aceea care n'aveà privilegiurĭ și scutirĭ, care nu da drept de a face sat și a avé *vecini*, așà cum dice d-l Arsaki că eraŭ tóte proprietățile în România, aveà atâta puțină însemnătate în acea lume feudală, în cât Cantemir nicĭ nu-ĭ face onórea de a o menționà. Dar nu numaĭ atât; Cantemir, care cunósce țéra și Istoria țĕriĭ luĭ mai bine decât le cunosc astă dĭ ómeniĭ noștri de Stat ceĭ mai eminenți, nu puteà să nu scie că multe moșiĭ și sate boerescĭ aŭ fost cumpĕrate de la moșteni. de la rezeșĭ; dacă dar Cantemir nu face mențiune de acest din urmă mod, prin care boeriĭ s'aŭ făcut *biruitorĭ* de moșie, causa este că propietatea cumpĕrată, proprietatea mojicéscă nu-și luà caracterul sĕŭ cel înalt, cel perfect, (după ideile de atuncĭ), decât în puterea dreptuluĭ de *biruitor*, dreptuluĭ seniorial, pe care boierul îl ținea și el ca sluga *biruitoruluĭ* suprem, a Domnuluĭ. Aceste drepturĭ impuneaŭ și ele nisce îndatoririĭ, care în privința Domnuluĭ, a Statuluĭ, sunt cuprinse tóte într'un singur cuvînt, *sluga domnieĭ mele!* Acéstă idee este óre numaĭ o presupunere a mea, ce o trag prin

(1) Scrisórea Moldoveĭ de Domnul Cantemir despre pravilele țĕriĭ.

No. 29. 1864 Aprilie 11-18

inducțiunĭ, sforțând Istoria Românieĭ? Nu, d-le Arsaki; am citit fórte puține romanțe în viéța mea și fantasia saŭ imaginațiunea jócă un rol fórte mic în cugetările și lucrările mele; studiul matematicelor m'a învățat că, pentru ca să găsesc o necunoscută, trebuesc treĭ cunoscute, saŭ, cum se ḑice în partea judecătoréscă, treĭ martorĭ; eĭ bine, d-le Arsaki, am la spatele meŭ, nu treĭ martorĭ, ci boerimea întrégă a țĕrĭĭ, pe care aĭ d-ta pretențiunea a o represinta astăḑĭ. Eĭ toțĭ ridică capetele din mormintele lor și în frica luĭ Dumneḑeŭ, căcĭ eĭ credeaŭ în Dumneḑeŭ, mărturisesc că adevĕr am ḑis eŭ. Și, ca să poțĭ înțelege maĭ bine limba românéscă, voiŭ face să vorbéscă pe boerĭĭ de sub Domnĭĭ din Fanar. Écă dar ce ḑic eĭ:

Hrisovul luĭ Alexandru Moruz V.V. și Magzarul boiărilor.

Pentru sporirea boiăresculuĭ.

„Drept aceea și cu toată dreptatea neamuluĭ boiăresc, care se jertfesce în slujbele țărĭĭ, se cuvine a avea dreptățile slujbiĭ de la sătenĭ, ca să nu vie spre cădere, neavênd și ajutorul acesta; hotărîm dar, ca să se facă și hrisovul Domnieĭ mele întocmaĭ după ponturile arătate, ca în vremea viitoare să se urmeze nestrămutat slujba aceasta ca o lege și pravilă, dar încă și pronomiile câte are cinul boiăresc, *prin punturĭ* și obiceiurĭ, să se păzească.“

1805, Ianuarie 3.

Étă anaforaua Divanuluĭ țĕrĭĭ:

Pré Înălțate Dómne!

„Cunoscute sunt Înălțimiĭ Tale jertfirile celor pururea credincióse ale nóstre slujbe, în tótă vremea, atât către săvîrșirile prea înaltelor împĕrătescĭ poruncĭ, cât și către ale pământuluĭ și a locuitorilor țĕrĭĭ trebuință. Netăgăduit este de toțĭ că acest cin a boiărilor ridică sarcina pământuluĭ, întru tóte întîmplările stând față și înainte la împlinirea împĕrătescilor și domnescilor poruncĭ, până cea maĭ de pe urmă și la întîmplătóre jertfire a vieții. Vĕḑute sunt de către toțĭ măritele de astăḑĭ a cheltuelilor după următórea din tótă lumea întru tóte scumpete. Locuitorĭĭ Moldoveĭ, în luminate ḑilele Înălțimiĭ Tale, petrec întru o mulțămitóre stare și întru un veac a fericirĭĭ lor, căcĭ aŭ dobândit și a dărilor ușurare,

„și a havalelilor împărătescĭ osebită bună îndreptare cu a pré înal- No. 29. 1864 Ap. 11—18
„tuluĭ Devlet îndurare și a Înălțimiĭ Tale rîvnitóre nepregetare, tóte
„cu înțeléptă chibzuire s'aŭ pus la cale pentru dînșiĭ.

„Aĭ Înălțimiĭ Tale, smeriți, către Dumnedeŭ rugătorĭ:

„Veniamin Mitropolitul Moldoveĭ, Gherasim Episcopul Roma-
„nuluĭ, Meletie Episcopul Hușilor. Și plecate slugĭ: Ștefan Sturdza
„Logof., Rosset logof., Costache Ghica logof., Constantin Balș log.,
„Constantin Grecianu vel Logof., Teodor Balș Vornic, Const. Paladi
„Vornic, Iordachi Rosset Vist., Vasili Rosset Vornic, Grigorașcu
„Sturdza vel Vist., Alexandru Iancu-Leu Vist., Dumitraki Ghica vel
„Vorn., Dumitraki Sturdza vel Vorn., Manolachi Dimachi Vorn., Ră-
„ducanu Roset Hatmanu, Alecu Balș Agă, Iordachi Catargiŭ vel Spăt.,
„Iordachi Balș vel Vornic, N. Balș Vornic.“

Acum că am constatat datoriele *biruitorilor* de moșie către Stat, să vedem care eraŭ și datoriele acestor biruitorĭ către ceĭ biruițĭ, către ceĭ robițĭ pămîntuluĭ boieresc; saŭ într'alte cuvinte carĭ eraŭ *drepturile lor.*

„Un om óre-cine, dacă va sărăcì și va slăbí de nu va maĭ puté
„să-șĭ lucreze via, saŭ curătura, saŭ altă ocină ce va avé, saŭ când
„va fugì de se va înstrăină, atuncĭ acea ocină să fie pe séma *dom-*
„*nieĭ* saŭ a *stăpânuluĭ*, al cuĭ va fi locul acela, să o ție și să ieà róda
„ce va fi. Iar de se va întórce acel om și va venì la locu-șĭ, *atuncĭ*
„*să nu aibă nimenea trébă cu ocinele luĭ*, nicĭ să i se ieà ce alt ni-
„mica, ci să fie în pace.“ (1)

Și cine ne-o spune acésta? Pravila cea mare ce s'a făcut în timpul luĭ Mateiŭ Basarab. Și se este acéstă pravilă? Las s'o spue Cantemir căcĭ și în Moldova tot aceeașĭ pravilă s'a făcut de emulul luĭ Basarab, Vasile Lupu:

„Pentru aceea și la Moldovenĭ s'aŭ făcut douĕ pravile, una
„scrisă care este întemeiată pe canónele Împăraților românĭ și
„țarigradescĭ, și pe canónele sobórelor bisericescĭ. Iar alta nescrisă,
„care se póte dice ivire saŭ apucare a némuluĭ: căcĭ se și dice în
„limba nóstră, obiceiŭ, cu cuvînt slavonesc

„Insă, pentru că aceste obiceiurĭ, nefiind scrise de multe orĭ le
„călcă și le schimonoseà judecătoriĭ ceĭ strâmbĭ: pentru aceia Vasile
„Albanitul (Lupul), care a fost Domn în Moldova în vécul trecut,
„aŭ pus ómenĭ bine încuviințațĭ și priceputĭ la pravilele țĕriĭ, de aŭ

(1) Indreptarea pravileĭ luĭ Mateiŭ Basarab.

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

adunat la un loc tóte pravilele ţĕreĭ cele scrise şi cele nescrise, făcênd din dînsele o carte osebită pentru pravile, care şi până în ḑiua de astăḑĭ este pentru judecătoriĭ Moldoviĭ aţa dreptăţiĭ, după care judecă drept". (1)

In faţa mărturiilor tagmeĭ întregĭ a *némuluĭ* boeresc, în faţa declarăriĭ şi pot ḑice a sentinţeĭ pravileĭ pămîntuluĭ, ce devin afirmările, ce aĭ făcut dumnéta, d-le Arsaki, în faţa nu numaĭ a ţĕriĭ ci a Europeĭ întregĭ, că proprietatea la noĭ, fără excepţiune, a fost şi este alodială? A! D-le Arsaki, crede că am fost nevoit, pot ḑice, ca să deschiz gura, ce am ţinut o încleştată sépte anĭ întregĭ; crede că numaĭ când v'am vĕḑut în marginea prăpastieĭ, cu ochiĭ legaţĭ, gata de a trage după d-vóstră naţiunea întrégă, datoria către patria mea m'a silit să nu maĭ mĕ îngrijesc dacă cuvintele mele or să învierşuneze pe uniĭ, saŭ or să facă să roşéscă pe alţiĭ, precum pe dumnéta, d-le Arsaki, pe care am fost obicinuit să te respect ca individ şi să te respect cu atât maĭ mult, că aĭ pĕrul alb, cum ar avé părintele meŭ dacă ar trăi.

Epoca Fanariotă

În Europa occidentală feudalitatea fu slăbită în parte de monarhia theocratică. In urmă ea fu supusă de monarhiile ereditare şi în fine, sfărâmată de tot de democraţie. La noĭ, unde monarhia ereditară nu putù să devie o credinţă naţională, seniorii feudalĭ, boeriĭ se slăbiră prin necontenitele lor lupte de-a pune piciorul, măcar o ḑi, pe Tronul domnesc. Se ruinară pe dînşiĭ şi ţéra, se esterminară între dînşiĭ şi se făcură eĭ înşişĭ călăuza năvălirilor străine în ţéră.

Dumitru Cantemir şi Constantin Brâncoveanu făcură cele după urmă încercăriĭ ca să întemeieze ereditatea şi independenţa naţională, dar boeriĭ îĭ părăsiră, dacă nu-ĭ trădară, ca să le pótă luà locul. Ţéra erà maĭ tótă robită de boeriĭ. Strălucita biruinţă a Turcilor la Prut făcù pe Sultan să créḑă că semi-luna iar s'a înălţat şi el se puse pe lucru de-a reduce Principatele în provinciĭ turceşcĭ. Mavrocordaţiĭ, Fanarioţĭ îndrăsneţĭ şi dibacĭ, se însărcinară cu acea misiune. Ca Principĭ, când în Muntania, când în Moldova, stricară maĭ întâiŭ oştirea ţĕriĭ, dându-ĭ gârbace în loc de arme. Rĕmăsese însă o

(1) Scrisórea Moldoviĭ de D. Cantemir pentru pravilele ţĕriĭ.

putere care la o ocasiune ar fi putut să strice tótă opera începută de Fanarioți; acea putere eraŭ boerii carĭ, întăriți în culele lor, și cu miĭ de robĭ, cu bogății încă fórte însemnate și cu mulțimea de clienți, puteaŭ într'o ḑi, când țéra s'ar fi deșteptat și desgustat de guvernămîntul fanariot, să se scóle și să arunce pe Grecĭ în Dunăre, cum se întîmplase în maĭ multe rînduri. Grecul, cu iscusința luĭ bizantină, vĕḑù îndată unde erà buba boeruluĭ și sub masca umanității decretă emanciparea *vecinilor* și a *românilor*, adecă a sclavilor. No. 29. 1864 Apr. 11—18.

O, Bizanț nemuritor! Aĭ fost și veĭ fi modelul incomparabil al tutor perfidiilor, al tuturor nelegiuirilor, al tuturor mișeliilor! Căcĭ pe cine alt decât pe tine te imitézà aḑĭ aceĭ ce sub masca patriotismuluĭ, al liberalismuluĭ și al umanității, înjugă popórele și le atrage spre mormînt, lăsând să créză pe ceĭ tîmpiți, că ĭ duce la mântuire!

Nu sciŭ dacă abusul de a vinde pe țĕrani deslipiți de moșie, încetase înaintea Fanarioților, saŭ fù într'adevĕr efectul decretuluĭ luĭ Mavrocordat; ceea ce putem însă afirmà este că acéstă reformă nu deslegă cestiunea emancipăriĭ țăranilor și că efectul cel maĭ simțit fu că țĕranul rĕmase la discreționea nu numaĭ a boierilor, dar și a administrațiuniĭ grecescĭ și că ast-fel se luaŭ douĕ pieĭ după óie. Boierii ceĭ vechĭ căḑură sub persecuțiunea grecéscă și furà înlocuiți de alțiĭ noĭ carĭ, uniți cu Guvernul, exploatară biata țéră în tóte modurile. In tot timpul Fanarioților, ce se simte maĭ mult, este că feudalismul occidental dă loc feudalismuluĭ turcesc.

În timpul Domnilor naționalĭ, Domnul este *biruitorul*, seniorul boierilor; însă după principiile occidentale el nu se amestecă cât de puțin în administrațiunea moșiilor, nu vine nicĭ odată să infirme drepturile stăpînirii moșieĭ. Domniĭ carĭ veniaŭ de la Stambul, născuți saŭ educați numaĭ acolo, eraŭ îmbuibați de alte principiĭ; și în ceea-ce privesce proprietatea se vede în tóte decretele lor că o consideraŭ ca a Sultanuluĭ, representant pe acest pămînt al luĭ Alah. Ast-fel sunt decretele, în carĭ chiamă pe toțiĭ *românii* din străinătate, ba chiar pe străinĭ, dîndu-le voiă să se așeze pe orĭ-ce moșie ar voì și cu condițiunile ce Domniĭ regulézà; ast-fel decretézà că locuitoriĭ după moșiile strîmte aŭ drept să are pe moșiile învecinate și să nu aibă a da stăpânuluĭ moșieĭ decât dijma, și dacă boierul aceleĭ moșiĭ se va împotrivì, ispravniciĭ sunt ordonați a-ĭ execută.

No. 29. 1864 Apr. 11—18. Se înțelege de sine-și că un guvernămînt cu asemenea principiĭ și care a dăinuit aprópe un secol, a trebuit să aducă o mare confusiune în condițiunile proprietățiĭ și o mare confusiune în ideile și în simțimintele de proprietate. Cu tóte acestea, confusiunea n'a mers până acolo ca să nege cel puțin în fapt dreptul țĕranuluĭ asupra ocinelor sale. Întreb pe toțĭ ómeniĭ de țĕră, pe toțĭ boieriĭ ce și-aŭ căutat moșiile lor înaintea Regulamentuluĭ, dacă a putut venì vre-odată boieruluĭ ideea ca să iea țarina, livedea saŭ orĭ-ce cuprins, orĭ-ce ocină a țĕranuluĭ? Ceĭ lacomĭ mergeaŭ până a luà țĕranuluĭ munca împătrită, îndecită de cât aceea ce-ĭ acordà legea, dar nicĭ odată nu l-a tratat ca pe un paria, saŭ ca simplu chiriaș, ci în tot-deauna ca pe un clăcaș, ca pe un tenancier. Chiar Ipsilant, care tratéză pe țĕran de *Rumunos*, de paria, îĭ păstréză dreptul ce are asupra țarinelor și livedilor curățite de dînsul, îl privesce ca embaticar pe vie, îl consideră ca *tenancier* franc pe grădina luĭ, nesupĕrându-l la nicĭ o dijmă din ceea-ce va face într'însa și numaĭ când țĕranul fuge, saŭ móre fără moștenitor de aprópe, stăpânul moșieĭ intră în posesiunea pometurilor și grădinilor clăcașilor.

În sfîrșit iată-ne pe pragul mareĭ epoce de *quasi*—independență de civilisațiune, de stabilitate, de deschiderea comerțuluĭ, într'alte cuvinte al reformeĭ reglementare. Țéra se găsià acum maĭ poporată și totul făceà să se créză că nimenea n'o să maĭ opréscă repedea crescere a poporațiunii. Într'adevĕr, Principatele eraŭ puse la adăpost de ciume și de prădărĭ, libertatea Dunăriĭ deschideà scursóre productelor nóstre, stabilitatea și buna administrațiune erà să atragă coloniĭ străine; boeriĭ călătoriseră în Occident și încă unul, care țineà pana în Comisiunea redactăriĭ Regulamentuluĭ, îșĭ făcuse studiile în facultățile Parisuluĭ. Eĭ înțelegeaŭ acum că fusese un interes capital pentru boeriĭ moșiilor ca să ție în servitudine lipițĭ de pămînt pe țĕranĭ, când pămîntul nu aveà nicĭ un preț și munca brațelor erà fórte scumpă saŭ că nu se găsiaŭ de loc, dar că în curând pămîntul o să aibă un preț atât de mare și munca atât de mic, în cât o să fie pagubă pentru aceĭ ce vor avé parte din moșia robită muncitoruluĭ. Acéstă prevedere se constată în aliniatul care dice: „până se va puté face învoelĭ de bună voe".

Dar de ce óre boeriĭ, în focul unuĭ entusiasm liberal, nu proclamară în Regulament liberă proprietatea, liberă munca? De ce deteră cea maĭ mare desmințire principiuluĭ, ce pare că pe furiș

îl vîrîră în Regulament, reglementând, *legiuind îndatorirea* boeruluĭ de moşie a da pămînt clăcaşilor până la douĕ treimĭ din moşie, şi asigurând ocinile clăcaşuluĭ tot ca în vechime? E! Pentru că nicĭ chiar miile de baionete muscălescĭ ce eraŭ în ţĕră nu-ĭ asiguraŭ de succes! Şi de ce lipiră iar pe ţĕran de pămînt punênd atâtea piedicĭ la strămutarea luĭ. în cât libertatea devenià ilusorie? Fi va óre causa ce o spun dumnealor, adecă pentru înlesnirea biruluĭ saŭ ca să nu devie ţĕranul nomad? Dar greutăţile fisculuĭ eraŭ ele ca ale Imperiuluĭ roman în ceĭ din urmă timpĭ aĭ existenţeĭ sale? Ce fel? Ţĕranul român este el óre de natura luĭ vagabond saŭ, din potrivă, acela ce se deslipesce maĭ cu greŭ de vatra luĭ? Şi fiind-că nu voiţĭ să rĕspuudeţĭ, să vĕ spun eŭ causa, — căcĭ şi eŭ am fost, din tată în fiŭ, boier de moşie.

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

Deşĭ boierĭĭ înţeleseseră care o să fie viitorul proprietăţiĭ teritoriale, nu fură însă capabilĭ să sacrifice ce-và din present pentru viitor; pentru ómenĭ, carĭ nu fuseseră nicĭ odată cultivatorĭ, carĭ nu sciaŭ ce să facă cu proprietatea liberă, a nu maĭ aveà clăcaşĭ erà a se stinge, a sărăcì. Eĭ se puseră dar la lucru, ca nisce pricepuţĭ şi-şĭ făcură o parte aşà de bunicică pentru timpurile acelea în *reciprocile datorii*, în cât creḍură prudent de-a luà măsurĭ ca nu cum-và clăcaşiĭ să se lipséscă chiar de căminurile părinţilor lor şi să fugă; şi să nu ḍiceţĭ că sunt presupunerĭ benevole. E! Eŭ am păzit ca militar cordonul Dunăriĭ şi sciŭ că rolul nostru erà maĭ mult ca să oprim emigraţiunea ţĕranilor peste Dunăre, decât să oprim pe Turcĭ să trécă dincóce şi sciŭ că, cu tótă paza, marginile Dunăriĭ sêrbescĭ sunt populate cu Româniĭ fugiţĭ de clacă.

Dar să lăsăm Regulamentul şi pe boierĭĭ ce l aŭ făcut. Fericitul Mitropolit Neofit le-a cântat şi unuia şi celor-lalţĭ vecĭnica pomenire!

Am ajuns acum la starea presentă a clăcaşilor şi suntem faţă în faţă cu legea Principeluĭ Ştirbey, elaborată de d-l Arsaki, nu ca boier, ci ca om de Stat, ca om învĕţat, ca om ce vine să îndrepteze greşelele neghiobilor şi neînvĕţaţilor boierĭ, ce aŭ compromis proprietatea în Regulament, vine în fine cu principiile proprietăţiĭ *allodiale*, ca să le aplice în tótă rigórea lor şi să asigure îmbogăţitórea libertate a proprietăţiĭ şi calicitórea libertate a braţelor în sdrenţe ale ţĕranilor. De ce dar vĕ îngrijiţĭ, bunĭ proprie-

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

tarĭ! Voĭ trebue să fiţĭ siguri că, orĭ-cine ar fi chemat să deà o soluţiune cestiuniĭ clăcaşilor, nu póte să facă într'altfel decât să cósă ceea ce a croit ḑeul *Termus* al proprietăţiĭ române, d-l Arsaki, şi prin urmare scutiţĭ acum de orĭ-ce temere puteţĭ aşteptà, până la numĕrul viitor, spre a sci bine ce a croit acest îndreptător al pravileĭ pămîntuluĭ.

IV.

Ca declaraţiune de principiĭ, Regulamentul organic erà fórte ameninţător pentru clăcaşĭ, însă într'un viitor îndepărtat, necunoscut încă. Ca fapt, Regulamentul erà iar împovărător pentru clăcaş, vorbim negreşit pentru timpul puneriĭ luĭ în aplicare. Ca lege însă positivă, Regulamentul, în tóte dispositiunile sale, în ceea ce privesce datoriile proprietarilor către clăcaşĭ, nu numaĭ lovesce principiul proprietăţiĭ *allodiale*, dar angajază, supune clăcaşuluĭ o maĭ mare parte de pămînt, decât ce consideraŭ legile bătrîne şi usul ca supuse clăciĭ; ba merge şi maĭ departe: dă drept de posesiune ţĕranilor până la douĕ treimĭ din proprietate, şi acésta într'un mod hotărîtor, poruncitor.

Revoluţiunea de la 48 fu, în ceea ce privesce partea eĭ economică, o protestare energică contra muncii silnice, care, subt o administraţiune viţiósă, dase loc celor maĭ marĭ abusurĭ; ea erà şi o revendicare a drepturilor *ab antiquo* de posesiune ce aŭ clăcaşiĭ asupra locurilor supuse clăciĭ; ea mergeà şi maĭ departe: cereà o garanţie în faţa amenințărilor Regulamentuluĭ organic în ceea ce privesce în viitor acéstă posesiune. In sfârşit revoluţiunea puse cestiunea clăcaşilor, nu într'un mod confus şi viclén, ci franc, positiv şi lămurit, precum se pusese şi se deslegase într'o parte a Germanieĭ, în Ungaria şi în Polonia austriacă. Revoluţiunea cereà să se desfacă proprietatea din scutecile eĭ feudale şi să se scuture de jugul eĭ mahometan, ce-l impusese administraţiunea Fanarioţilor şi pe care Regulamentul îl sistematisase, adecă, ingerinţa Guvernuluĭ în exerciţiul dreptuluĭ proprietarilor.

Revoluţiunea căḑù sub loviturile inimicilor eĭ din întru şi din afară şi suveranitatea smulsă din mânile naţiuniĭ fu încredinţată de baionetele străine adversarilor revoluţiuniĭ. Regulamentul organic, care fusese *anatematisat* de Capul Bisericiĭ şi ars de popor ca eretic, fu înlăturat şi de nouiĭ Suveranĭ, însă numaĭ în partea

ce privià proprietatea. Așà dar Suveraniĭ, în puterea dreptuluĭ de autonomie și Suveraniĭ, în puterea baionetelor străine, eraŭ uniți în ura lor contra Regulamentuluĭ, cu deosebire numaĭ că uniĭ îl uraŭ fiind-că amenința drepturile clăcașilor, pe când ceĭ-lalți îl uraŭ fiind-că compromisese dreptul absolut de stăpînire, ce ziceaŭ că proprietariĭ aŭ asupra locurilor clăcășescĭ. Proprietatea dar desbrăcată de tóte sdrențele eĭ cele vechĭ, comitetul, instituit de Convențiunea de la Balta-Liman și al căruia suflet și inimă erà d-l Arsaki, fu chemat să-ĭ croiască vestminte nouĕ. Câtă bătaie de inimă avurăm în intervalul aceleĭ lucrărĭ, noĭ carĭ credeam că orĭ-ce nedreptate s'ar face clăcașilor ar pune în pericol națională-litatea română! Dar, mărturisesc că grija nóstră erà mare în ceea-ce privesce pe țĕran, căcĭ cine ar fi putut gândì că ar fi trebuit să ne îngrijim maĭ mult de sórta proprietarilor decât de a clăcașilor, când toți cunosceaŭ cât sunt de absolute opiniunile d-luĭ Arsaki în privința dreptuluĭ absolut al proprietarilor asupra pămînturilor clăcășescĭ? No. 29. 1864 Apr. 11—18.

Noĭ am crezut că într'un timp normal regulat, ca acela în care ne-a pus Convențiunea de la Paris, iar nu revoluțiunea, n'ar fi trebuit să ne pripim cu soluțiunea cestiuniĭ clăcașilor, pentru că aveam în vedere că nicĭ clăcașiĭ nu sunt luminați asupra cestiuniĭ și a intereselor lor și nicĭ chiar proprietariĭ. Am ziș nicĭ proprietariĭ, căcĭ într'alt fel, cum într'un timp de 13 anĭ n'aŭ putut d-lor judecà și da drépta sa valóre legiĭ de la 52 și cum aŭ putut încredința din noŭ creatoruluĭ aceleĭ legĭ apĕrarea și regularea intereselor lor ca proprietarĭ?

Intr'adevĕr, ce face d-l Arsaki, în legiuirea de la 52? Nimic alt decât o paschinadă a Regulamentuluĭ; nu croesce, ci cârpesce, și cârpesce ca cel maĭ nedibaciŭ cârpaciŭ și ast-fel bĭata haină în loc să fie maĭ largă, maĭ comodă, maĭ asigurătóre contra crivĕțuluĭ, devine maĭ strîmtă, maĭ schimonosită, maĭ periculósă pentru siguranța proprietaruluĭ și chiar a țĕrĭĭ, căcĭ la cea d'intâiŭ mișcare are să crape și *crivĕțul* are să înghețe mădularele, — și vorbesc numaĭ din puntul de vedere al proprietarilor, căcĭ clăcașul n'aveà nimic să aștepte de la d-l Arsaki.

Principiul acesteĭ legĭ este tot acela al Regulamentuluĭ, adecă o amenințare în viitor a dreptuluĭ clăcașilor. Scim bine că d-luĭ a schimbat numele de clăcaș în chiriaș și a crezut că, prin acea schimbare, a asigurat amenințarea ce erà în lege; dar când, Dom-

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

nule Arsaki, eticheta a putut schimbà natura lucruluĭ etichetat? O lege n'are misiunea de a face declarărĭ de principiĭ, ca o programă, ci de a aplicà un principiŭ prin dispositiunĭ legiuitóre, impunătóre; apoĭ tóte dispositiunile legiĭ de acĭ de la 52, precum şi a celeĭ din Moldova, fac proprietatea în România condiţională iar nu absolută, căcĭ acolo unde în faţa proprietăţiĭ se află douĕ persóne cu drepturĭ şi îndatorirĭ reciproce impuse de lege, proprietatea nu este absolută; şi asemenea acolo unde Guvernul saŭ chiar Statul are dreptul de a se ingerà în atribuţiunile exerciţiuluĭ dreptuluĭ proprietaruluĭ, nu este proprietate occidentală, ci mahometană.

Tótă modificarea ce a făcut d-l Arsaki, copiând Regulamentul în legiuirea de la 52, este că angajéză, supune clăciĭ maĭ mult pămînt de cât Regulamentul, şi al doilea că Regulamentul da drept clăcaşilor să iea lemne de foc din *partea de pădure ce le va însemnà proprietarul*, pe când d-l Arsaki le dă dreptul să iea din tótă pădurea, şi le dă drept chiar să-şi taie din *crânguri*.

Numaĭ o scusă are d-l Arsaki ca la 52 să legiuiască cu totul contrariŭ opiniunilor susţinute până acĭ, şi care este, că omul, când este în opositiune, n'are rĕspunderea aceea ce o are când este majoritatate saŭ Guvern, şi este chemat să aplice principiile ce a profesat; în casul acesta omul devine prudent şi conservator, şi prin urmare erà prudent şi erà act de conservator să conserve dreptul clăcaşilor. O mică observaţiune numaĭ să ne permită d-l Arsaki. Dacă a făcut pe generosul cu pămîntul proprietarilor românĭ, nu este misiunea mea acĭ de a-ĭ cere socotélă, căcĭ presupun că negreşit a avut mandat de la majoritatea proprietarilor; ceea-ce voesc numaĭ să-ĭ observ, este că de ce *n'a deschis ochiĭ* proprietarilor ca să înţelégă că un adaos de pămînt clăcaşuluĭ, în timpul ocupaţiuniĭ muscălescĭ, are să lase în spiritul ţĕranilor amintirĭ ce pot avé triste consecinţe şi de ce prin urmare n'a îndemnat pe proprietarĭ să amâne împlinirea aceleĭ generositătĭ, spre a o face după încetarea ocupaţiuniĭ muscălescĭ?

Epoca Convenţiuniĭ.

După un şir îndelungat de secolĭ de calamităţĭ, după atâtea eclipse şi furtunĭ, sórele Românieĭ, sórele ce-şĭ resfrîngeà odată raḑele cu atâta plăcere în armele oştenilor luĭ Mihaiŭ, pare că iar apare pe orizontul nostru politic. Tratatele luĭ Mircea şi luĭ

Ştefan se scuturară de vechia lor pulbere şi reluară locul în cartea cea mare a drepturilor ginţilor. România de dincóce de Carpaţi este în sfârşit recunoscută de autonomă, de sine-şĭ stătătóre, ca în timpiĭ ceĭ buni, ca în timpiĭ străbuni. La muncă dar, iubiţĭ Românĭ; de la bărbăţia vóstră atîrnă viitorul mameĭ nóstre, a patrieĭ nóstre; de la voĭ atîrnă să fiţĭ bine-cuvîntaţĭ de copiiĭ copiilor noştri, saŭ . . . . . .

. . . . . (1)

căcĭ voĭ aveţĭ să fundaţĭ Statul român. Şi care este basa unuĭ Stat de nu proprietatea? Şi ce póte asigurà proprietatea de nu dreptatea pentru mulţime, pentru popor, pentru ţĕranĭ?

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

Misiunea d-vóstră dar, d-le Arsaki, în Comisiunea Centrală, unde aveaĭ majoritatea, misiunea d-vóstre în Camera juneĭ Românĭĭ, unde iar aveaĭ majoritatea, ba şi Guvernul, erà să daţĭ o soluţiune română cestiuniĭ proprietăţiĭ (2).

Să vedem acum până unde v'aţĭ împlinit înalta şi nobila sarcină ce aveaţĭ din partea ţĕrĭĭ *legale* şi chiar din partea Europeĭ, care vĕ impuneà datoria de a îmbunătăţì starea ţĕranilor? Orĭ-ce reformă trebue să-şĭ aibă rădăcina în trecut, să garanteze presentul şi să deschidă un viitor superior presentuluĭ. Implinesce óre aceste condiţiunĭ proiectul de lege ce l-aţĭ elaborat în Comisiunea Centrală şi l-aţĭ votat în Camera Românieĭ şi pe care l-aţĭ numit rural? Mare importanţă se vede că daŭ uniĭ ómenĭ titlurilor, etichetelor; erĭ numiră pe clăcaşĭ, chiriaşĭ; astădĭ numesc oborîrea clăceĭ, lege rurală, ca şi cum ar fi vorba de pândarĭ, de ispaşe, de timpul semĕnăturilor şi altele. Aş înţelege să numiţĭ legile existente şi trecute legĭ rurale, căcĭ ar fi într'alte cuvinte să faceţĭ pe Europa să crédă că aceste legĭ n'aŭ nicĭ un amestec cu proprietatea, că ele nu o condiţionézà cât de puţin, că ea este *allodială*, şi n'aş avé nimic de ḑis, căcĭ aţĭ fi consecinţĭ cu opiniunea ce susţineţĭ; dar să numiţĭ legea d-vóstră rurală, este să credeţĭ că lumea s'a tîmpit şi o să vĕ crédă pe cuvînt, fără să maĭ caute ce este în acea lege, fără să vadă că legiuiţĭ proprietatea chiar, şi nimic maĭ puţin.

Am ḑis că o lege nouă, o reformă, trebue să-şĭ aibă rădăcina

(1) Rîndurile acestea aŭ fost suprimate. (Nota edit.)

(2) Comisiunea Centrală din Focşanĭ, compusă în majoritate din conservatorĭ, declară, prin proiectul sĕŭ, pe ţĕranĭ de chiriaşĭ aĭ pămîntuluĭ, liberându-le însă braţele. Minoritatea liberală din Comisiune se mărginì în combaterea conservatorilor, fără a-şĭ formulà ideile sale într'un proiect. (Nota edit.)

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

în trecut; legea d-vóstre négă trecutul, tăgăduind clăcașuluĭ orĭ-ce drept asupra *ocinilor* luĭ. Am ḍis că a doua condițiune a legiĭ este de a nu lovì interesele presente; legea d-vóstră smulge din mânile ţĕranilor pămîntul ce posedaŭ după un drept *ab antiquo* și, pe de altă parte, răpițĭ de la proprietarĭ o bucată de pămînt și o daţĭ ţĕranilor cu un preț arbitrariŭ. Dar dacă sunt proprietar absolut, dacă proprietatea mea este *allodială*, cine v'a dat dreptul să dispuneţĭ de dînsa după placul și ideile d-vóstră? Aduceţi-mĭ un exemplu tras din Istoria popórelor, că, acolo unde a fost proprietate *allodială*, s'a făcut ceea-ce voiţĭ să faceţĭ d-vóstră astăḍĭ, și atuncĭ, dar numaĭ atuncĭ, îmĭ voiŭ plecà capul fără discuțiune. Merg și maĭ departe *și afirm* că din tóte teoriile *socialiste*, ba și comuniste, care și-aŭ dat deplină carieră la 48 în Franța, nicĭ una nu admite principiul de a luà într'un mod arbitrariŭ de la unĭĭ și a da celor-lalțĭ. Trebue să ne întórcem în trecut, într'un trecut tare departe de noĭ, ca să găsim asemenea legiuirĭ; trebue să mergem la dreptul barbar ce-l exercitaŭ Romaniĭ asupra ţĕrilor ce cuceriaŭ, luând în total saŭ o parte din proprietățile locuitorilor biruiţĭ ca să le deà oștenilor carĭ biruiaŭ. Eĭ bine, ast-fel se cuvine să trataţĭ și d-vóstră pe proprietarĭĭ allodialĭ, cum îĭ numiţĭ pe ceĭ din România? Acestea sunt principiile de ordine, acestea sunt simțimintele de respectul proprietățiĭ cu carĭ îmbuibaţĭ poporul român? Dacă pămîntul posedat de clăcașĭ este proprietate absolută, allodială a stăpânuluĭ moșieĭ și numaĭ pentru o *rațiune de Stat*, pentru *siguranța publică*, pentru un *bine național*, îl luaţĭ astăḍĭ de la proprietar și-l daţĭ ţĕranilor, nu vedeţĭ ce *antecedente lăsaţĭ viitorului*, nu vedeţĭ că deschideţĭ porțile tuturor spoliațiunilor și tutulor rĕsbóĭelor sociale? Cum, d-vóstră carĭ pretindeţĭ că aveţĭ monopolul prudenţeĭ, al bunuluĭ simț, al inteligenţeĭ omuluĭ de Stat, al simțimîntuluĭ conservator, cum nu aţĭ înțeles, cum nu v'aţĭ priceput că și chiar dacă dreptul clăcașuluĭ asupra pămîntuluĭ ar fi putut fi tăgăduit, – și merg până a ḍice că chiar dacă acest drept n'ar fi existat—și că cedarea către ţĕran al aceluĭ pămînt a devenit o nevoe politică și socială, cum n'aţĭ vĕḍut, ḍic, că în lipsă de drept trebuià să născociţĭ unul, să scuturaţĭ praful de pe tóte documentele Istorieĭ nóstre și, acolo unde veţĭ găsì o umbră numaĭ de drept, să vĕ agăţaţĭ de dînsul, să-l afirmaţĭ în modul cel maĭ absolut și punêndu-l ast-fel în fruntea legiĭ vóstre, să-ĭ daţĭ consacrarea ce trebue să aibă o legiuire, adecă să dovediţĭ că legiuiţĭ un *drept*, *aplicaţĭ un principiŭ conciliator cu drep-*

turile proprietății Ast-fel fac, domnilor Arsaki și Brăiloiu, aceĭ carĭ ne spuneți că vĕ servesc de model, adecă Engleziĭ, iar nu ca d-vóstră, carĭ puneți piciorul pe Istoria României și, sfărămând tóte tradițiunile și tóte drepturile, legiuiți, sub cuvînt de *rațiune de Stat*, de salut public, vînḍarea silnică a proprietăților *allodiale*. No. 29 1864 Apr. 11—18.

Dar să admitem că viéța politică din România n'a fost o școlă prea favorabilă, ca să formeze ómenĭ de Stat, carĭ să se gândéscă mult și să chibzuiască bine și că d-l Arsaki și colegiĭ d-luĭ aŭ putut face greșéla acésta. Chiar așà însă, ceea ce nu înțeleg, ceea ce nu pricep, deși îmĭ bat capul de atâta timp, este, de ce d-l Arsaki și uniĭ din amiciĭ sĕĭ politicĭ, carĭ deși manifestaŭ opiniunea d-lor asupra condițiunilor proprietățiĭ din România, încă de la 48, nu numaĭ că nu le-aŭ aplicat în legea de la 1852, adecă n'aŭ deposedat pe țĕranĭ din ceea ce aveaŭ, dar încă aŭ maĭ adaos la pămîntul ce aveaŭ, și de ce n'aŭ îndrăsnit a face, sub ocrotirea baionetelor muscălescĭ, ceea ce voesc s'o facă astăḍĭ și fără să se gândéscă măcar la reflexiunile ce ar puté face țĕraniĭ apropiind aceste fapte și apropiindu-le cu datele lor? Pentru numele luĭ Dumneḍeŭ, aduceți-vĕ aminte că sunteți Românĭ și că copiiĭ d-vóstră o să fie și maĭ Românĭ, și póte că o să vie un timp când, năbușiți sub genuchele străinuluĭ, o să-și întórcă ochiĭ chiar de la cer, neputênd blestemà pe ceĭ carĭ aŭ fost prima causă a sclavieĭ lor!

V.

Proiectul Guvernuluĭ (1).

„Păzesce-mĕ Dómne de amiciĭ meĭ, căcĭ de inimicĭ mĕ păzesc eŭ", — ḍiceà într'o ḍi d-l Kogălniceanu d-luĭ Costaforu, repețind ast-fel cuvintele poetuluĭ trădat. Aceste cuvinte ar fi nimerite astăḍĭ nu numaĭ în gura clăcașuluĭ, dar a tuturor acelora a cărora inimă este tare îngrijată de sórta României; mie unuia, ele îmĭ vin pe buze de câte orĭ mĕ gândesc la purtarea Guvernuluĭ

(1) Comitetul delegaților, însărcinat cu cercetarea proiectuluĭ „de lege rurală" presintat de Kogălniceanu („Românul" din 18 Martie 1864), erà compus din B. Boerescu, Lascar Catargiu, I. Brătianu, D. Cornea și I. Ghica. Majoritatea comitetuluĭ presintă un „Amendament la proiectul Guvernuluĭ" (Supl. „Românul" din 11 Aprilie, 1864), care, în principiile esențiale, se deosebeà de acest proiect. Ion Brătianu presintă, la rându-ĭ, un „Proiect de lege pentru emanciparea pămînturilor posedate de clăcași în virtutea legilor în ființă" („Românul" din 14 Aprilie, 1864) Nota edit.

No. 29. 1864 Apr. 11—18

și de câte orĭ citesc proectul sĕŭ *rural*, căcĭ tot cu acest nume a botezat și d-l Kogălniceanu oborîrea clăceĭ, negreșit în speranța ce a avut că onorabila Dréptă, aducêndu-și aminte de rĕposatul sĕŭ copil de acum douĭ anĭ, o să prindă milă de noul născut al d-luĭ Kogălniceanu.

Până a nu merge însă maĭ departe cu examinarea acestuĭ proiect, ne credem datorĭ să constatăm — și o facem cu plăcere — că principiul de drept, ce servesce de basă proiectuluĭ d-luĭ Kogălniceanu, nu este luat de aiurea ci chiar din *dreptul clăcașuluĭ*. Intr'acésta dar, d-l Kogălniceanu a fost în Guvern representantul partiduluĭ liberal. Acì însă se opresce solidaritatea între noĭ și d-l Kogălniceanu. Tot restul proiectuluĭ, precum și purtarea Guvernuluĭ înainte de a-l înfățișà în Cameră și în urmă, nu sunt de natură de-a ne asigurà asupra intențiunilor puterĭĭ executive. Nu putem în adevĕr să ne explicăm cum s'a putut ca într'un proiect, pe care d-l Prim-Ministru îl studiază de la 1833, cum a spus însușĭ în Adunare, să se pótă vedé, maĭ în tóte dispositiunile generale, cât și în cele particulrre, o lipsă atât de mare de orĭ-ce noțiune de dreptate și echitate, de orĭ-ce noțiunĭ de economie politică, de orĭ-ce cunoscință de principiile pe carĭ este așezată proprietatea în Occident. Scim că d-l Kogălniceanu considerà sciința economieĭ politice ca un act de credință, de inspirațiune, cum ne-a declarat-o odată în Cameră; cu tóte acestea tot nu înțelegem ca într'o asemenea cestiune să se fi încredințat numaĭ inspirațiunilor sale, orĭ-cât de sublime le-ar crede. Asemenea, în ceea-ce privesce dreptatea și moralitatea, nu credem că d-l Kogălniceanu, care n'a apucat tocmaĭ regimul fanariot, să fi contractat obiceiul ce aŭ Pașiĭ turcescĭ, adecă de-a *luà* și a *da*, păsându-le fórte puțin de unde ieaŭ și cu ce drept, cuĭ daŭ și ce datorie achită când daŭ, și nepreocupându-se, în asemenea daraverĭ, decât de a-și face maĭ mulțĭ partisanĭ decât inimicĭ. Dar chiar așà să fie, cu tóte că ne place a crede că nu este, nu puteà d-l Kogălniceanu să rĕmâie, cel puțin în curagiŭ, maĭ îndărăt decât un Pașă turc, care nu promite ceea-ce nu are încă; într'acest cas trebuià să iea și să deà, și atuncĭ avea încă meritul curagiuluĭ. Căcĭĭașà este Românul: el disprețuesce pe borfașĭ, pe amăgitorĭ, pe șirețĭ, pe când pe hoțul din codrul verde îl cântă.

Într'adevĕr, dacă Guvernuluĭ îĭ sta pe inimă sórta dependentă a clăcașuluĭ și dorià din suflet să-l emancipeze cu o oră maĭ înainte

No. 29. 1864 Apr. 11–18.

și pe el și pămîntul ce posedă, nu eraŭ decât douĕ mijlóce. Unul, să se fi proclamat stăpân absolut al Românieĭ și să fi tăiat din viŭ, cum ĭ-ar fi plăcut, așà precum face Împĕratul Rusieĭ în nenorocita Polonie; cel de-al doilea mijloc erà ca prin fapte, — căcĭ misiunea Guvernuluĭ nu este atât de-a vorbì, cât de-a face — prin fapte, ḑic, și fapte puternice, să inspire încrederea într'însul tuturor aspirațiunilor legitime, tuturor intereselor, tuturor claselor, tuturor Românilor; trebuià asemenea să dovedéscă prin acțiunea diplomațieĭ sale, că în afară lucréză cu bărbăție și iscusință, și că este în stare să risipéscă din vreme noriĭ ce s'ar rădicà pe orizontul nostru politic, iar în năuntru să se pună în posițiune de a puté să dispute cel puțin, de nu să apere, neutralitatea teritoriuluĭ român. Numaĭ într'aceste condițiunĭ, Guvernul puteà să aibă credința că o cestiune atât de mare, atât de arḑĕtóre, ca cestiunea clăcașilor, o să pótă luà o soluțiune dréptă și roditóre, o soluțiune care să asigure contra orĭ-căruĭ pericol națională țatea română, căcĭ numaĭ într'aceste condițiunĭ Guvernul puteà să ieà mâna unora și să o pună în mâna celor-lalțĭ, și ca un pontif, să binecuvinteze și să garanteze nedeslipita alianță, măritișul etern al tuturor intereselor și al tuturor inimilor din România! Acesta nu este mijlocul tiranilor saŭ al mișeilor, ci al acelora carĭ privesc puterea ca un deposit sacru ce-l țin de la națiune și pentru care sunt rĕspunḑĕtorĭ înaintea ómenilor și al luĭ Dumneḑeŭ.

Făcut-a Guvernul acésta, împlinitu-și-a înalta sa misiune? Afirmăm că nu. Să dăm însă, ca tot-deauna, să dăm Cesaruluĭ ce este al Cesaruluĭ și să mărturisim că rĕul își are începutul maĭ departe decât administrațiunea d-luĭ Kogălniceanu. Ar trebuì încă să ne suim maĭ sus decât Ministerul d-luĭ Crețulescu, dar ne oprim acì, căcĭ de la dînsul rĕul a luat caracterul ce-l păstréză astăḑĭ; el este cel care a dat avînt administrațiuniĭ ca să iea în fața țĕriĭ o atitudine care n'a fost de natură de a liniști spiritele, de a potolì pasiunile, de a împăcà clasele și partidele și de a asigurà interesele, cum ar fi trebuit să facă administrațiunea unuĭ om care nu erà ridicat la putere de urile, de patimele și de interesele uneĭ clase saŭ ale unuĭ partid. Tóte faptele însă ale administrațiuniĭ de atuncĭ și până astăḑĭ, tóte misterele eĭ aŭ fost echivoce, prefăcute, înșelătóre, în cât ele aŭ deșteptat în inimile unora speranțe amăgitóre și exagerate și în inima altora grijă și témă, ast-fel în cât patimele și urile s'aŭ deșteptat, s'aŭ aț îțat, s'aŭ înverșunat mult

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

mai tare decât ori-când. In afară ori ce pas a făcut Guvernul, în loc de a înlătura greutățile le-a mărit, le-a înmulțit și a dat ast-fel ocasiune străinilor să găséscă pretexte de a se amestecă în trebile nóstre, ba încă de a ne și amenința, încât, ori încotro și-o întórce astădi Românul ochii, nu vede pe orizontul României decât nori posomoriți grămădindu-se unii peste alții, cu o iuțélă înspăimîntătóre și gata de a isbucni în furtună și a înnecà iar acésta biată țéră.

Cel puțin în asemenea condițiuni anormale, nenorocite, puțin proprii să înlesnéscă soluțiunea unei cestiuni atât de grele ca aceea a clăcașilor, venit-a Guvernul cu sinceritatea, cu francheța lealității, a bunei credințe, să pună, de la înălțimea puterii executive, subt ochii națiunii și ai mandatarilor ei, situațiunea țării, greutățile ce se înfățișéză, pericolele ce o amenință și să convingă ast-fel pe tot Românul, că soluțiunea acestei cestiuni a devenit nu numai o necesitate economică, o necesitate socială, dar că de la dînsa atârnă independența și chiar existența nóstră națională? Făcut-a, prin purtarea sa, să se încredințeze lumea că Guvernul voesce într'adevĕr să dea o soluțiune acestei cestiuni și că voesce ca soluțiunea să fie ast-fel în cât națiunea să se găséscă în urmă-i mai înfrățită, mai ridicată pe scara progresului, cu libertățile ei mai asigurate și prin urmare mai tare în fața străinului? Ca să rĕspundem la tóte aceste întrebări, nu avem decât să amintim că Guvernul, și cum ca în tot-deauna, s'a înfășurat într'o mutélă absolută în ceea-ce privesce situațiunea nóstră de afară: într'adevĕr, nu numai că n'a consultat pe nimeni în acésta cestiune, dar nimeni n'a putut pătrunde intențiunile puterii executive până în minutul când proiectul fu aruncat ca o rachetă în mijlocul țării și în modul cel mai neusitat, adecă dat de odată cu înfățișarea lui în tóte comunele. D-l Kogălniceanu a rĕspuns în Cameră majorității, care îi imputà acest act, că a voit să consulte țéra întrégă și nimic mai mult.

Dacă d-l Kogălniceanu ar fi fost republican, l-aș fi aplaudat, din tóte puterile mele. că a avut curagiul opiniunilor sale republicane până a pune în risic chiar cestiunea clăcașilor. Dar d-l Kogălniceanu s'a jurat acum șése ani, în fața mea, că nu este republican și eŭ creḑ în jurămîntul d-lui. Dacă d l Kogălniceanu erà democrat, ultra-radical, socialist și prin urmare partisan al Guvernului direct al poporului, pe care adecă să-l consulte despre tóte legile și căruia să-i céră chiar confirmarea legilor făcute de

Legislativă, aș fi admirat curagiul sĕŭ de a-și rădică stindardul în mijlocul Europeĭ, în care domnesc astă-dĭ regimurile cele maĭ depărtate de acela al Republiceĭ democratice și sociale; dar d-l Kogălniceanu, în douĕ rînduriĭ, adecă la 1858 și la 1862, a insistat pe lângă noĭ ca să ne retragem de pe tărâmul politic, căcĭ cu ideile nóstre cele înaintate, ḑiceà d-luĭ, compromitem afacerile țĕriĭ. Și apoĭ să nu se uite că opiniunile ce am susținut noĭ în țĕră sunt departe nu numaĭ de socialism, ci chiar de republicanismul pur; prin urmare d-luĭ nu este nicĭ chiar simplu democrat, căcĭ vom respinge ideia că d-l Kogălniceanu ar fi întrebuințat acele argumente către noĭ numaĭ ca nisce manopere, ca să se scape la timp de controlul nostru.

No. 29. 1864 Apr. 11—18.

Dar ce este și maĭ mult, d-luĭ Kogălniceanu — căcĭ nu voesc să aduc acĭ alt nume decât al d-sale — ĭĭ erà gróză, nu de amestecul glótelor în guvernămînt, dar chiar de adunările cetățenilor din Bucurescĭ, chiar de simple manifestărĭ; și dovadă încă de acésta, este că n'a declarat întrunirile libere.

Lumea dar, care cunosceà și care vedeà și vede aceste simțiminte ale puteriĭ executive, nu erà óre în drept să bănuiască și să se îngrijéscă tare de intențiunile Guvernuluĭ, când îl vĕḑù că recurge la mijlóce și la elemente pentru carĭ aveà până acĭ repulsiune? Intr'aceste condițiunĭ, întrebăm la rîndul nostru pe Guvern dacă nu scià, dacă nu vedeà el că soluțiunea cestiuniĭ clăcașilor devine maĭ grea și că el compromite nu numaĭ acéstă cestiune, ci chiar situațiunea țĕriĭ, și că le compromite maĭ mult decât le-aŭ compromis Drépta din Cameră?

Iacă dar de ce am ḑis încă de la început: „Păzește-mĕ Dómne de amiciĭ meĭ, căcĭ de inimicĭ ne păzim noĭ înși ne.“

VI.

Am arătat în articolul precedent cum ar fi trebuit puterea executivă să pregătéscă un tărâm favorabil resolvăriĭ cestiuniĭ clăcașilor; am arătat asemenea că Guvernul în loc să-și împlinéscă misiunea, el a făcut tot ce ĭ-a stat prin putință ca să facă situațiunea maĭ grea, maĭ periculósă. Dar să admitem pentru un minut că n'atîrnă de la voința fie-căruĭ om ca să creeze o situațiune și nicĭ chiar s'o modifice, căcĭ fie-cine n'are, nu geniul, dar nicĭ capacitatea superióră a unuĭ Cavour spre exemplu. Să admitem de asemenea că situa-

No. 29. 1864 Apr. 11-18.

țiunea de astădĭ este consecința fatală a unuĭ șir de greșelĭ, făcute de maĭ mulțĭ ómenĭ ce s'aŭ succedat la putere până astădĭ; să maĭ admitem că ea a fost îngreunată, înrĕutățită de luptele partidelor, de îndărătnicia ómenilor vechĭ, carĭ nu pot uità nimic din trecut și cărora le vine greŭ să mérgă cu hotărîre și cu sinceritate pe calea progresuluĭ; să le admitem, dic, tóte acestea și să dicem că situațiunea erà făcută, că erà a tot-putinte, că acțiunea Guvernuluĭ nu maĭ puteà să facă nimic și că ast-fel erà nevoit s'o primėscă. Credem că nu ni se va maĭ dice că nu făcurăm Guvernuluĭ tóte concesiunile prin putință, că nu-ĭ făcurăm partea cea maĭ largă. Acum dar, tóte acestea admise în favórea Guvernuluĭ, să vedem dacă el și-a împlinit misiunea sa în cercul putinței, adecă dacă racheta ce a fost nevoit,—și iată că dicem nevoit,—a aruncà, a fost de natură să deștepte și să lumineze, saŭ că a fost o bombă ale căreia plesnituri fac pe ómenĭ să fugă pentru ca să nu se rănéscă. Intr'alte cuvinte, să vedem dacă proiectul de lege ce Guvernul a elaborat în timp de șése lunĭ, și al căruia material d. Kogălniceanu îl studiază de 27 de anĭ, nu violéză nicĭ un principiŭ, dacă este de natură să asigure interesele existente, saŭ cel puțin să nu le prea lovéscă, și dacă în viitor reforma, ce are să inaugureze, este menită a da un sbor maĭ mare prosperității țĕrii (1).

Ca principiŭ, proiectul o scrîntesce de la început. Intr'adevĕr, nu maĭ departe de cât art. 2 se sfîrșesce cu aceste cuvinte: „ce posedă *saŭ se cuvine a posedà* în puterea legilor astădĭ în ființă.“

Cuvîntul „*saŭ se cuvine a posedà*“ este o scrîntélă a principiuluĭ, în puterea căruia proiectul de lege declară deplina împroprietărire a țĕranilor.

Intr'adevĕr, acel drept decurge din acela că clăcașul, care a fost aservit pămîntuluĭ, a aservit și el la rîndul sĕŭ pămîntul; dar care este acel pămînt? Tóte legile vechĭ, carĭ recunosc acest drept al clăcașuluĭ spun lămurit: al ocinilor luĭ,—casă, grădină, vie, pometul, livada, curățitura, adecă locul de arătură, într'alte cuvinte acel pămînt pe care el l-a posedat pentru hrana luĭ și a vitelor luĭ. In timpiĭ bătrînĭ, pe când comerțul în genere erà fórte slab și acel al cerealelor nul, țĕranul nu erà stimulat să muncéscă maĭ mult pămînt decât ce-ĭ trebuià pentru hrana familieĭ sale și putem adăogà că pe aceĭ timpĭ țĕranul fiind aservit cu totul, nicĭ nu-ĭ

(1) V. Raportul luĭ B. Boerescu. Supl. 203, Mon. Of. 1864 (Nota edit.).

mai rĕmâneà timp de-a muncì pe sèma luĭ decât pentru stricta luĭ întreţinere; când însă comerţul se deschise şi munca silnică se mărginì la o sumă de ḑile hotărîte, atunci clăcaşul, putênd şi voind să muncéscă mai mult pământ decât în trecut, se simţì nevoia de-a pune o margine peste care n'ar puté să se întindă ocinile clăcaşuluĭ, adecă posesiunea. Acest maximum, până la care se puteà urcà posesiunea clăcaşuluĭ după Regulamentul organic, erà 9 pogóne şi, după legea d-luĭ Arsaki, 11 pogóne.

Aşà dar, art. 2 din proiectul Guvernuluĭ, care ḑice că „rĕmân clăcaşiĭ deplin proprietarĭ pe pământurile ce posedă saŭ se cuvine a posedà după legiuirile astădĭ în fiinţă“, împroprietărésce pe toţĭ clăcaşiĭ carĭ vor voì, pe 11 pogóne în Muntenia şi $14^1/_2$ în Moldova. Am ḑis într'adins „împroprietărésce“, căcĭ este o adevĕrată împroprietărire dacă se dă clăcaşuluĭ maĭ mult decât ce posedà, dacă i se dă în puterea altuĭ drept decât acela al posesiunĭĭ, prin care a robit pământul. Mĕ aştept ca d-l Kogălniceanu să-mĭ spune că d-luĭ nu înţelege ast-fel art. 2, precum a maĭ făcut şi cu articolul atingĕtor de ipotecă; dar de când, d-le Kogălnicene, legile se fac pe „*se înţelege*“, iar nu pe termenĭ lămurìţĭ şi bine hotărìţĭ? Cum d-ta, care studiezĭ acéstă cestiune a clăcaşilor de 27 de anĭ, şi asupra căreia de 16 anĭ facĭ şi prefacĭ la proiecte de legĭ, acum, când eştĭ chemat s'o legiferezĭ şi chiar să aplicĭ ceea-ce legiferezĭ, facĭ o greşélă atât de mare chiar în articolul de căpetenie? Să primim însă şi acì singura scusă ce poţĭ avé, că, adecă, legile, la noĭ se făceaŭ ast-fel că lăsaŭ la discreţiunea acelor ce eraŭ chemaţĭ să le aplice, să pună ca olarul mănuşa unde le va plăcé; şi ast-fel fiind, să nu maĭ discutăm asupra înţelesuluĭ art. 2, să-l înţelegem şi noĭ, nu cum este *scris*, ci cum îl explică d-l Kogălniceanu, anume că se va împroprietărì fie-care clăcaş pe pogónele ce însemnézĕ legiuirile existente fie-căreĭ categorĭĭ de clăcaşĭ; articolele privitóre la despăgubire lasă loc la o asemenea interpretare.

Am ḑis să nu maĭ discutăm asupra cantităţiĭ pământuluĭ ce voesce d-l Kogălniceanu să se dee clăcaşuluĭ peste aceea ce posedă astădĭ; căcĭ când este cestiune de principiĭ, aceea de cantitate devine secundară. Eĭ bine, acì principiul fundamental al legiĭ este isbit prin cuvîntul *„saŭ se cuvine a posedà“*. Într'adevĕr, care este principiul, pe care s'aŭ rezemat legiuitorĭĭ, orĭ unde aserviţiĭ pământuluĭ aŭ devenit proprietarĭ liberĭ, decât acela că pământul *posedat* erà aservit la rîndul sĕŭ clăcaşuluĭ, aservitul, ceea-ce se

No. 29. 1864 Apr. 11—18. numesce dreptul dobândit prin servitudine. Ce face d-l Kogălniceanu în art. 2? Lasă acest drept positiv saŭ dreptul de fapt şi se agaţă de un drept de eventualitate, saŭ maĭ bine de un drept virtual.

Dacă dar d-l Kogălniceanu n'a voit să se ţie, cum s'a făcut aiurea, de dreptul de fapt, de dreptul ce isvorasce din servitudine şi susţine că clăcaşul are drept nu la ce posedă, ci la ceea-ce legea însémnă că ar puté posedà, atuncĭ consecinţa acestuĭ principiŭ este că nu numaĭ să se dea clăcaşuluĭ 11 pogóne, dar să se lase ca proprietate comunală două din treĭ părţĭ a fie-căreĭ moşiĭ, căcĭ acesta este dreptul virtual de posesiune ce-l dă legiuirile clăcaşilor.

Inţeles-aĭ acum, d-le Kogălnicene, că o singură greşélă, care este mică în aparenţă, dar mare în consecinţe, póte aduce după dînsa chiar calamităţĭ? Inţeles-aĭ cât un om de Stat trebue să fie nu numaĭ ager, dar maĭ cu osebire cumpănitor, chibzuitor şi prevĕdĕtor? Şi vedĭ că nicĭ n'am amintit greutăţile aplicăriĭ cuvîntuluĭ: „saŭ se cuvine a posedà"; nu le-am amintit aceste greutăţĭ căcĭ este învederat că nu aĭ puté dice că şi ele ţĭ-aŭ scăpat din vedere, d-tale, d-le Kogălnicene, care eştĭ vechiŭ în administraţiune; şi încă îţĭ spun că lumea, care te crede om mare, nu voesce a admite că te-aĭ putut înşelà până la un grad atât de mare şi de aceea ea bănuesce sinceritatea faptuluĭ.

Dar să mergem maĭ la vale şi să ne oprim în treacăt la art. 5, unde legiuitorul zice „că proprietariĭ de moşiĭ păstréză în a lor deplină stăpînire zidirile de hanurĭ şi cârciume şi alte asemenea construcţiunĭ făcute cu cheltuiala lor, carĭ s'ar aflà în cuprinsul vetrelor satelor şi al *pămînturilor devenite proprietate a ţĕranilor.*"

Ce amestecătură, ce confusiune de principiĭ, ce noţiunĭ slabe de rĕscumpărarea clăceĭ! Şi ca să nu amintim decât una, d-l Kogălniceanu dice că lasă în *deplină stăpînire* proprietarilor de moşiĭ, cârciumile şi alte zidirĭ, carĭ s'ar aflà pe pămînturile devenite proprietate a ţăranuluĭ. Apoĭ, cum a putut deveni proprietate a ţăranuluĭ pămîntul pe care erà han şi altele, ca în urmă să-l iea d-l Kogălniceanu şi să-l dea proprietaruluĭ de moşie! Înţelégă cine va puté, căcĭ eŭ nu maĭ înţeleg nimic Dar d-l Kogălniceanu este generos şi maĭ dă încă ce và proprietarilor: le dă voe să facă specule în cârciumile şi hanurile lor. Recunoscinţă de har! dar ne

pare rĕŭ că nu spune și dacă aŭ voe să-și locuiască și casele ce aŭ pe proprietățile lor, tăcere care o să îngrijéscă mult pe bĭeții proprietarĭ acum că aŭ vĕḑut că de astădĭ înainte nu pot a-și exercità drepturile lor decât cu autorisarea miculuĭ Sultan, d-l Kogălniceanu. No. 29. 1864 Apr. 11—18.

Trec peste articolul 6, căcĭ dacă m'aș oprì la fie-care contradicțiune, la fie-care dovadă de lipsă de principiĭ, ar trebuì să scriŭ un volum, iar nu numaĭ vre-o câte-và articole de ḑiar. Cu tóte acestea, sunt nevoit să mĕ opresc la articolul 8, căcĭ acì găsesc un principiŭ noŭ, contrariŭ principiuluĭ legiĭ, adecă al oborîriĭ clăciĭ. Într'adevĕr art. 8 ḑice: „câțĭ din locuitorĭ prin sate supuse clăciĭ *nu sunt clăcași* și prin urmare nu aŭ pămînturĭ de hrană, mărginiți fiind numaĭ în locul caselor și al îngrăditurilor lor, *acestia devin proprietarĭ* numaĭ pe acest loc". Acì Sultanul se dă pe față; ne maĭ putêndu-se servì de pretextul oborîriĭ clăciĭ, scóte iataganul în numele Profetuluĭ și tae fie-căruĭ locuitor câte o bucățică de pămînt. Proudhon a propus la 1848 rĕscumpĕrarea încăperilor apartamentelor ce fie-care chiriaș ocupà și plata să se facă prin anuitățĭ. D-l Kogălniceanu, care nu voesce să fie tratat de socialist, ca reacționar, cum a fost Proudhon, merge și maĭ departe de cât dînsul și le dă chiriașilor și îngrăditurile și cu un preț ce-l hotărăsce d-luĭ. Cine ar fi bănuit una ca acésta? Cine ar fi crediut că și noĭ avem un om ca burghesul de la Gand? Un socialist, un ultra socialist, care acì sub epoletele de *Polcovnic*, acì sub mantia de curtesan, aci sub masca de bioer, lucrà la realisarea credințeĭ sale socialiste? Onóre dar omenirĭĭ care, deși are impostorĭ, șarlatanĭ, trădătorĭ, dar are și apostolĭ, saŭ maĭ bine martirĭ, ca d-l Cogălniceanu. (1)

30.—EPISTOLE ECONOMICE.

(Publicate în „Românul", No. din 12 (24) și 13 (25) Maiŭ 1864).

No. 30. 1864 Maiŭ 12, 13.

I.

Domnule Kogălnicene,

lți mărturisesc că ieaŭ condeiul cu îndoială, cu grije și chiar cu temere, nu pentru mine, ci pentru sórta acesteĭ foĭ; căcĭ nu

(1) Articolul n'a fost terminat; în „Epistole economice", însă, și în „Ce am voit și ce voim", I. Brătianu continuă combaterea proiectuluĭ Guvernuluĭ (Nota edit.).

No. 30. 1864 Maiŭ 12, 13.

sciŭ ce-mĭ este permis a discută și carĭ sunt persónele, ce ca în Oceania sunt *tabuate* și de carĭ nimenĭ nu póte să s'atingă. (1)

Când catolicismul domnià, într'un mod absolut, peste trupul și sufletul ómenilor, el nu tolerà de a se discută și a se pune în îndoială adevĕrul uneĭ credințe, al uneĭ ideĭ, odată ce acea idee erà adoptată de conciliĭ și așezată între dogmele Bisericiĭ. Maĭ în urmă Papa de la Roma îșĭ însușì și el dreptul de a fi infailibil și negreșit și de a dogmatisà; până când însă o idee nu erà dogmatisată ci numaĭ în stare de proect, orĭ-cine puteà să o discute și să o atace. Așà dar puterea catolică lovià numaĭ pe aceia carĭ îșĭ permiteaŭ să atace conciliile, pe Papĭ și dogmele cele stabilite ale Bisericiĭ și ast-fel un scriitor scià carĭ sunt marginele discuțiuniĭ. Nu este tot așà cu puterea, în fața căreia ne aflăm astădĭ în România, încă nu scim care sunt dogmele eĭ și prin urmare ce ne maĭ rĕmâne de discutat. Nu scim asemenea care sunt persónele a cărora infailibilitate, negreșire, nepăcătuire nu se póte pune în îndoială. Spre pildă: cu d-ta, d-le Kogălnicene, sciŭ eŭ dacă îmĭ maĭ este permis să vorbesc ca cu un om, ca cu un simplu muritor, saŭ dacă și persóna d-tale este sacră, este *tabouată* și deviŭ criminal fiind că ți adresez cuvîntul? Sciŭ eŭ dacă și d-ta aĭ dreptul de a dogmatizà, și ast-fel să devenim criminalĭ de-am îndrăsnì să ne îndoim de bunătatea unor dispositiunĭ ce se află în ceea ce odată se numià proectul de lege rurală? Cum vedĭ, d-le Kogălnicene, téma ce arătaiŭ la început nu erà o formă de retoricĭ, nicĭ chiar o măgulire ce aș fi voit să-ți fac, ca unuĭ pu-

(1) *Tabu*, obiceiŭ ce domnesce în Oceania; este o interdicțiune, o oprire pronunțată asupra unuĭ obiect saŭ asupra uneĭ persóne, pronunțată de preoțĭ saŭ de ceĭ carĭ sunt maĭ marĭ.

Preoțiĭ daŭ o proclamațiune în numele zeităților și declară ca un loc, un lucru, un om trebue să fie respectat de către toți cetățenii saŭ numaĭ de către *uniĭ*. Dacă un loc erà cu totul *tabuat*, nimenĭ nu maĭ puté intrà acolo; dacă erà aruncată asupra unuĭ om, nimenĭ nu maĭ puteà să-l atingă fără a devenì el însuși *tabuat*. Într'o vreme Suveranul insulelor *Sandwich* erà *tabu*; se ucideà orĭ-cine aruncà ochiĭ asupra luĭ. Tabouarea erà și în sens necurat: femeea leuză erà *tabuată;* i ce făceà o colibă în care o punea și nimenĭ afară de soțul eĭ nu puteà intrà. Acela care erà *tabuat* or-cine ar fi fost, erà ca șters din societate. Trebuia să steà singur, *nemișcat* și nu puteà să se serve cu mâĭnile sale nicĭ chiar pentru a mâncà; i se da de mâncare ca unuĭ copil și uneltele cu care i se da hrana se ardeaŭ. (Nota redacț. „Românuluĭ").

ternic al ḑileĭ, ci o simţire deşteptată de situaţiunea, în care se află astăḑĭ un publicist.

Dar o să mĭ observĭ póte că dacă am consciinţă despre cele la care mĕ expuĭ vorbind cu d-ta şi discutând ideile d-tale, de ce o fac? De ce nu-mĭ caut de trébă, adecă de familia mea, exercitându-mĭ numaĭ singurul drept ce-mĭ maĭ rĕmâne, adecă de a da Cesaruluĭ ce este al Cesaruluĭ, — căcĭ, pentru ceea ce privesce pe Dumneḑeŭ, creḑ că-l lăsaţĭ să-şĭ descurce singur socotelile de-a dreptul cu mine. Aĭ dreptate, d-le Kogălnicene, şi póte că aş face fórte cuminte să nu puĭ mâna unde nu-mĭ ferbe óla saŭ să nu-o puĭ fiind că îmĭ ferbe prea tare şi o să mĕ frig. Dar ce vreĭ? Dumnéta, care aĭ fost odată publicist, sciĭ, de-ţĭ maĭ aducĭ aminte, şi dacă aĭ uitat îţĭ amintesc eŭ, mania ce are orĭ-ce publicist, când l-a înhăţat o idee, prin care el crede că o să scape lumea cine scie de câte feluri de suferinţe; şi sciĭ că odată domnit de o asemenea credinţă, apoĭ nicĭ ameninţările nicĭ închisorile, ba nicĭ chiar strénglul atârnat de gît nu-l maĭ póte oprì de-a ḑice: „Şi cu tóte acestea pământul se mişcă.“ Intr'acéstă situaţiune mĕ aflu şi eŭ astăḑĭ; creḑ că dacă s'ar aplicà proectul d-tale de lege rurală, ast-fel precum este, ar aduce cele maĭ nenorocite resultate pentru România.

Acum viŭ la a doua observaţiune, adecă de ce mĕ adresez către d-ta? Causa este că cred că, de te voiŭ câştigà pe d-ta, am câştigat causa ce pledez, căcĭ cine se maĭ póte îndoì astăḑĭ că ceea-ce voescĭ d-ta, o voesce naţiunea întrégă? Şi nimenĭ nu mĕ póte acuzà că o ḑic acésta în ironiă, căcĭ acela ar fi îndată un rebel, el ar pune în îndoélă legitimitatea actelor Guvernuluĭ de la 15 Aprilie încóce.

Nu sciŭ dacă aĭ aflat că începusem a tratà într'acéstă fóie cestiunea clăcaşilor, c'ajunsesem până la art. 8 al proiectuluĭ d-tale şi-mĭ maĭ rĕmăsese a examinà restul proiectuluĭ Guvernuluĭ, amendamentul maiorităţeĭ comisiuniĭ delegaţilor Camereĭ, precum şi acela al minorităţeĭ. Acum însă că orĭ-ce desbatere liberă şi seriósă nu'şĭ maĭ póte aveà locul, permite-mĭ să atrag atenţiunea dumitale numaĭ asupra câtor-và punte din proiectul dumitale şi carĭ, cum am ḑis, sunt de o mare însemnătate pentru viitorul României.

Unul din acele punte este art. 12, privitor la păduri. Ḑicĭ într'acest articol că foştiĭ clăcaşĭ păstrézà asupra pădurilor dreptul ce-l aveaŭ după aşeḑămintele ce se desfiinţézà, şi articolul maĭ adaogă: „Acésta până când, prin o lege specială saŭ prin o în-

No. 30. 1864 Maiŭ 12, 13.

voială, li se va deosebì o parte de pădure ca a lor proprie, corespunḑĕtóre dreptuluĭ de folosinţă, de care eĭ se bucură astădĭ".

Dreptul ce-l aveaŭ clăcaşiĭ de dincóce de Milcov erà, după legile în fiinţă, de-a luà uscăturĭ din pădurĭ şi a tăià din crângurĭ lemne pentru trebuinţa caseĭ. Acest drept, cu împoporarea ţĕriĭ şi cu înaintarea agriculturiĭ, devine din ḑi în ḑi maĭ ilusoriŭ, pădurile pierḑêndu-şĭ virginitatea lor, nu maĭ rĕmân alte uscăturĭ decât nisce crăcĭ, pe care clăcaşiĭ şi le dispută cu proprietariĭ, iar crângurile dispar cu totul prin curăţăturile ce înaintéză cu mare pas. Înţeleg dar că dumnéta, împins de dorinţa ce am avut-o toţĭ ca să stingem orĭ-ce causă de vrajbă, între proprietarĭ şi clăcaşĭ, să voescĭ ca proprietariĭ să rescumpere acea servitudine preţuind-o în banĭ; maĭ înţeleg că d-ta, care te-aĭ proclamat protectorul ţĕranilor, să urcĭ acel drept timporar al clăcaşilor la înălţimea unuĭ drept de proprietate nu numaĭ asupra pădurilor, dar chiar asupra pămîntuluĭ pe care se află acele pădurĭ şi să ieĭ o parte din pădurile proprietarilor şi să le daĭ comuneĭ; înţeleg, ḑic, să creezĭ drepturĭ, să le judecĭ, să le hotărescĭ şi să le aducĭ la îndeplinire; înţeleg tóte acestea şi negreşit că nu sunt eŭ cel care voiŭ face imprudenţa să viŭ într'acéstă fóe să vĕ neg acest drept saŭ chiar să-l discut; dar să-mĭ fie permis să-ţĭ ḑic, că aceea ce nu înţeleg este ca d-ta, — care, negreşit, pentru tot ce facĭ astădĭ, nu poţĭ aveà alte scuze decât că voescĭ, în felul dumitale, să întărescĭ Statul şi să asigurezĭ naţionalitatea română, — să viĭ, şi de-odată cu stingerea zîzanieĭ ce erà între clăcaşĭ şi proprietarĭ, să deschiḑĭ o nouă racilă, o nouă causă de desbinare şi de ură între proprietarĭ şi foştiĭ clăcaşĭ; căcĭ de-a proclamà un drept noŭ şi a-l lăsà în *litigiŭ* este să ne puĭ în starea în care se află Galiţia: şi d-ta, d-le Kogălnicene, sciĭ ca şi mine că dacă în Galiţia, unde de opt-spre-ḑece anĭ, s'a resolvat cestiunea servagiuluĭ, ţĕraniĭ sunt încă şi astădĭ instrumentele cele maĭ rele ale apĕsătorilor naţionalităţiĭ polone, causa nu este decât dăvălmăşia proprietarilor şi a ţĕranilor la pădurĭ şi la islazurĭ, devălmăşia ce proprietariĭ cer cu stăruinţă şi de anĭ întregĭ să se desfacă, şi Guvernul se opune cu o intenţiune învederată.

A doua observaţiune, ce-mĭ voiŭ permite a-ţĭ face este asupra mijlócelor de despăgubire. Aĭ rĕspuns d-luĭ Boerescu că nu este de nicĭ o însemnătate ca plata de despăgubire la care îndatorezĭ pe ţĕranĭ să fie numită *imposit funciar*, precum este numit în

proiectul d-tale, saŭ rentă şi anuitate, cum s'a propus de alţiĭ a se numi. Sciŭ, fiind-că aĭ spus-o în faţa Adunăriĭ, că *economia politică* nu este după d-ta o sciinţă positivă, ci de inspiraţiune. Insă cred că cel puţin eĭ admite cu mine că fantasia nu-şĭ póte avé locul când este vorba de cifre şi de dispoziţiunĭ financiare; dacă dar este aşà, cum confundĭ *renta şi anuitatea*, care este o datorie pe care nicĭ o lege nu o póte modificà, asupra căreia nimenĭ nu-şĭ póte însuşì un drept, cu *impositul* care este o contribuţiune ce se *póte modificà pe tot anul* şi chiar a se *suprimà* după socotinţa Corpurilor Legiuitóre? No. 30. 1864 Maiŭ 12, 13.

Al doilea mijloc de despăgubire sunt veniturile cârciumilor. Aĭ declarat în comisiunea delegaţilor că acel venit va fi resultatul monopoluluĭ bĕuturilor, ce vreĭ să-l constituĭ din noŭ în favórea comunelor, ca adecă proprietarul să nu pótă vinde, pe pămîntul ce ĭ va maĭ rĕmâné nicĭ vin, nicĭ rachiŭ şi acésta în termen de 20 de anĭ. Dar ast-fel óre înţelegĭ d-ta proprietatea occidentală? Dar în ce ţĕră aĭ vĕdut infirmându-se ast-fel drepturile proprietăţiĭ, decât în Rusia? Şi acum nu vedĭ că nu se póte admite de-a se reînfiinţà monopolul, desfiinţat chiar de Convenţiune, fie în favórea orĭ-căreĭ clase? Dar, aĭ dis, de ce proprietariĭ n'aŭ desfiinţat până acum monopolul? Nu este un cuvînt că dacă s'a menţinut până acum un rĕŭ, un abus, el să se reaşeze din noŭ, trecêndu-se numaĭ de la o clasă la alta. Şi apoĭ proprietariĭ aŭ păstrat monopolul fiind-că se socoteaŭ proprietarĭ şi pe comune şi de aceea nu-l priveaŭ ca un monopol, ci ca un drept al proprietăţiĭ. A poprì însă astădĭ pe proprietarĭ de-a vinde pe proprietăţile lor, nu vedĭ d-ta că ar fi cea maĭ mare eresie saŭ maĭ drept cel maĭ mare atac proprietăţiĭ?

Ast-fel dar, aceste resurse de despăgubire nefiind realizabile şi impositul fonciar putêndu-se modificà şi chiar suprimà, credŭ că şi d ta o să înţelegĭ drépta preocupare a legiuitorilor ce eraŭ chemaţĭ să se pronunţe asupra proectuluĭ d-tale, şi că acéstă preocupare o s'o aĭ chiar şi d-ta de acum înainte.

Costin a dis că puterile omuluĭ sunt de neajuns când îşĭ însuşesce prea multe datoriĭ şi prea multe ţi-aĭ impus d-ta astădĭ, Domnule Kogălnicene; de aceea mĕ opresc astădĭ acì, căcĭ numaĭ ast-fel pot aveà speranţa că voiŭ fi citit până la sfîrşit de d-ta.

No. 30.
1864
Maiŭ 12, 13.

II.

Domnule Kogălnicene,

Dacă, din întâmplare, îţĭ va fi atras cine-và băgarea de sémă asupra întâeĭ mele epistole, sper că veĭ aruncà ochiĭ şi asupra acesteea, fiind-că te-aĭ încredinţat negreşit că intenţiunea mea nu este de-a combate Guvernul şi încă şi maĭ puţin de a-ţĭ disputà puterea, ci numaĭ de-a te convinge despre defectele proectuluĭ de lege rurală, precum îl numescĭ d-ta. Am speranţa de-a te convinge, cu atât maĭ mult cu cât vĕd, din unele din dispositiunile proectuluĭ d-tale, că n'aĭ avut o credinţă prea tare în bunătatea şi dreptatea tuturor principiilor economice, ce reguléză mecanismul aceluĭ proect. Intr'adevĕr, dacă aĭ fi avut deplină încredere că despăgubirea din proectul d-tale este dréptă şi maĭ cu osebire reală, atuncĭ n'aĭ fi făcut rezerva de la art. 13, în favórea moştenilor; căcĭ deşĭ ḑicĭ într'însul „întru cât eĭ nu sunt supuşĭ clăceĭ", dar sciĭ că nicĭ regulamentul, nicĭ legea luĭ Ştirbey nu aşéză douĕ feluri de proprietăţĭ, una cu privilegiul clăceĭ şi alta fără acest privilegiŭ; îndatoririle şi drepturilr proprietăţiĭ sunt aceleaşĭ pentru orĭ-ce proprietate şi de orĭ-ce natură. In timpurile vechĭ, fórte depărtate de noĭ, se vĕd urmele unor asemenea dispositiunĭ, dar ele s'aŭ stins de mult şi în legiuirĭ şi în fapt; şi cine póte dovedì astădĭ, carĭ aŭ fost acele proprietăţĭ privilegiate, senioriale saŭ, după limbagiul pămîntuluĭ, boerescĭ? Şi dacă prin învestigărĭ minuţióse am puté să ajungem la un resultat, nu s'ar găsì óre multe moşiĭ *boerescĭ*, chiar din acelea ce d-ta aĭ voì astădĭ să le ocrotescĭ ca mojicescĭ? Dumnéta, istoric al Românieĭ, nu sciĭ că dacă veĭ voì să cauţĭ pe strănepoţiĭ bĕtrâneĭ nóstre boerimĭ, o să-ĭ găsescĭ maĭ cu osebire între moştenĭ? Nu sciĭ că în timpul luĭ Kiseleff s'a găsit un strănepot al luĭ Negru-Vodă între moştenii din plaiul Arefuluĭ, când nicĭ unul dintre boeriĭ ceĭ marĭ de erĭ nu pot avé acea pretenţiune?

Aşà dar, cuvîntul „întru cât eĭ nu sunt supuşĭ clăceĭ", nu póte aveà alt înţeles decât că deosibescĭ pe aceĭ locuitorĭ carĭ plătesc drepturile proprietăţiĭ după legile în fiinţă, de aceĭ carĭ aŭ învoelĭ osebite, socotind pe ceĭ întâĭ supuşĭ, şi pe ceĭ de al douilea nesupuşĭ clăceĭ. Dar atuncĭ de ce nu aĭ făcut acéstă osebire pentru toţĭ locuitoriĭ de pe tóte proprietăţile, iar nu numaĭ după ale moşnenilor? De ce, după unele proprietăţĭ, îndatoraşĭ pe proprietarĭ să deà pogónele legiuite şi acelor locuitorĭ carĭ sunt aşezaţĭ cu învoelĭ osebite şi carĭ nu plătesc proprietarilor după legile în fiinţă?

ba încă mergĭ și maĭ departe, îndatorând pe proprietarĭ să cedeze locul caseĭ și al îngrăditurilor chiar și celor carĭ nu sunt cultivatorĭ, carĭ nu muncesc pământul, carĭ n'aŭ fost nicĭ odată clăcașĭ, carĭ póte aŭ venit numaĭ de un an pe proprietate și numaĭ ca să exercite o meserie óre-care, — căcĭ art. 8 este fórte lămurit și nu admite nicĭ o excepțiune, — și din contră, după proprietățile moștenescĭ nu admițĭ pe locuitorĭ de proprietarĭ, nu le recunoscĭ nicĭ un drept, și-ĭ laș proletarĭ? Ce fel? Eĭ n'aŭ dobândit aceeași servitudine asupra pământuluĭ? Eĭ, carĭ aŭ plătit pentru acele pământurĭ în ḑile saŭ în banĭ, tot cum aŭ plătit și pe alte proprietățĭ? No. 30. 1864 Maiŭ 12, 13.

Nu, articolul 13 nu este resultatul uneĭ rațiunĭ, ci al uneĭ *temerĭ*, și omul când are convingerea că ceea ce face este drept, nu se teme.

Dar să admitem că într'un om de talia dumitale, temerea nu-și póte găsi loc, să admitem că spiritul meŭ cel sucit este dispus să interpreteze în rĕŭ cele maĭ generóse, cele maĭ filantropice fapte; să admitem că dumnéta, fiind plin de inimă, plin de iubire și de compătimire pentru ceĭ maĭ slabĭ, pentru ceĭ maĭ apĕsațĭ de sórtă, aĭ voit ca, pe cât veĭ fi la putere, să reparĭ greșalile nu numaĭ ale ómenilor, dar și chiar ale sórteĭ, aĭ voit să ocrotescĭ pe ceĭ maĭ slabĭ, chiar călcând dreptatea, călcând chiar principiul fundamental al proiectuluĭ d-tale de lege. Dar atuncĭ spune-mĭ, d-le Kogălnicene, de ce la capitolul despăgubirĭĭ ți s'a împietrit inima, și aĭ devenit din contră aspru cu cel slab și maĭ împilător pentru dînsul decât ce a fost bĕtrânul boer, care se socotiă plămădit cu un alt lut decât acela cu care a fost plămădit sĕracul? De ce pe pălmaș, adecă pe tînĕrul care s'a însurat an, care este fără experiență și fără capital, saŭ pe nenorocitul căruia i-aŭ murit boiĭ, saŭ care și-a vîndut boiĭ ca să se vindece pe dînsul saŭ familia luĭ, saŭ ca să-și îngrópe copilașiĭ și a rĕmas astădĭ cu lacrămile pe obraz, lipsit de orĭ-ce ajutor, ne maĭ avênd alt capital decât palmele luĭ cele slăbănóge, de ce, ḑic, pe acesta îl puĭ în proiectul d-tale de lege să plătéscă 45 galbenĭ pentru 4 pogóne și 15 prăjinĭ, adecă maĭ ḑece galbenĭ pogonul, când pe fruntaș, pe cel cu patru boĭ, pe cel cu un capital mișcător, care-ĭ înzecesce puterile, pe cel ce se află în prosperitate și care dintr'un singur transport póte să plătéscă *renta* și *anuitatea*, îl puĭ să plătéscă 75 de galbenĭ pe 11 pogóne, adecă câte 6 galbenĭ și 26 leĭ pogonul?

Să nu-mĭ rĕspundĭ că d-ta aĭ prețuit munca iar nu pământul,

No. 30. 1864 Maiŭ 12, 13.

căcĭ munca a fost preţuită de legiuitoriĭ precedenţĭ după valórea pămîntuluĭ ce se dă ţĕranilor şi greşéla rĕmâne tot aceeaşĭ; aĭ preţuit munca ce o face sĕracul mult maĭ sus decât aceea ce o face avutul şi aĭ încărcat pe cel d'întâiŭ în favórea celuĭ de al douilea. Spune dar, d-le Kogălnicene, dacă spiritul meŭ este sucit saŭ că într'adevĕr aĭ fost puţin preocupat de dreptate saŭ chiar de sórta celor maĭ slabĭ, şi că tot ce te-a preocupat, a fost cum să atragĭ favórea acelor ce conduc mulţimea, căcĭ sciŭ că fruntaşiĭ trag după dînşiĭ pe codaşĭ, chiar când este în paguba acestora.

Şi acésta nu este singura anomalie ce întâmpină cine-vă în capitolul de despăgubire; şi ca să nu-ţĭ citez decât una, de aceeaşĭ natură cu ceea-ce amintĭ maĭ sus, întreb de ce foştiĭ clăcaşĭ de dincolo de Milcov aŭ să plătéscă tot aceeaşĭ rentă şi anuitate ca ceĭ de dincóce şi în acelaş numĕr de anĭ, când eĭ posedă un maĭ mare numĕr de pogóne, adecă peste 7 pogóne pălmaşul şi 14 cel cu patru boĭ, şi când, prin urmare, aŭ şi datoriĭ către proprietarĭ, maĭ marĭ decât ceĭ de dincóce de Milcov?

Uniformitatea plăţiĭ la care obligĭ pe ţĕranĭ şi lipsa de proporţiune între ceea-ce primesce şi ceea-ce are să plătéscă fie-care categorie de ţĕranĭ, justifică numele ce-l daĭ d-ta aceleĭ plăţĭ de *imposit funciar*, căcĭ renta nu póte fi uniformă şi arbitrariă; ea trebue să fie resultatul unuĭ calcul şi nicĭ o altă considerare nu póte intrà în aşezarea eĭ; pe când, din potrivă, în aşezarea unuĭ imposit, ceea-ce preocupă maĭ mult pe legiuitor este uniformitatea şi înlesnirea de a-l strînge, cele-lalte considerărĭ sunt de a doua mână pentru ómeniĭ de Stat din ḑiua de astăḑĭ; nu ḑic că fac bine ci spun ceea-ce este. Aşa dar constat încă odată că nu este indiferent de a numì acea plată imposit funciar saŭ rentă, căcĭ nu-ĭ poţĭ da alt nume decât acela ce-l comportă natura eĭ, adecă de imposit funciar; şi ast-fel fiind tóte legăturile ce se iea în proect ca acel imposit să nu fie distrat, nu sunt de nicĭ o valóre, căcĭ o lege specială nu póte schimbà natura unuĭ lucru, natura unuĭ principiŭ care'şĭ are legile în el însuşĭ.

Domnule Kogălnicene, condiţiunile, situaţiunea, relaţiunile individuluĭ într'o societate sunt supuse unor legĭ riguróse; acest adevĕr nu póte scăpà unuĭ om perspicace ca d-ta; veĭ admite de asemenea că cu cât lucrurile ce observăm sunt de un ordin maĭ înalt, cu atât şi legile la carĭ ele sunt supuse sunt de un ordin maĭ înalt, maĭ perfect, maĭ riguros. Dacă dar un individ, când se presintă să iea un loc în societate şi reclamă să se bucure

de nisce bunurĭ și de nisce drepturĭ, trebue să înfățișeze actul de nascere, ca să se constate cine a fost tatăl sĕŭ saŭ cel puțin mama sa, dacă se cere să dovedéscă dreptul ce are asupra acelor bunurĭ, dacă i se cere a îndeplini nisce condițiunĭ, ca să se bucure de nisce drepturĭ, cu atât maĭ mult se impun aceste datoriĭ uneĭ instituțiunĭ nouĕ, uneĭ reforme. O societate nu primesce o instituțiune nouĕ, până când nu-șĭ înfățișéză actul eĭ de nascere, și écă de ce ne-am muncit într'acéstă fóe să constatăm prin acte oficiale și prin documente istorice, că reforma ce o cerem este fica legitimă a instituțiunilor vechĭ și nouĕ ale țĕrĭĭ. Am căutat asemenea să constatăm prin acte și documente dreptul clăcașilor ; dar pentru ca o reformă să fie primită, adoptată și să aibă garanție de dăinuire, trebue să maĭ împlinéscă nisce condițiunĭ, și care sunt, că reforma ce este chemată a transformà drepturile existente și legitime, să nu le lovéscă, să nu le smintéscă, să nu se facă nedreptate în acea transformare, ci, din potrivă, tóte interesele existente în loc să pericliteze, să prospere ; într'alt fel nu este reformă, nu este progres, ci reacțiune, și cât despre mine, puțin îmĭ pasă dacă reacțiunea se face în favórea unuĭ individ saŭ uneĭ clase saŭ chiar în favórea mulțimiĭ, căcĭ orĭ cum va fi, ea nu póte avé alt efect decât a slăbi o societate și a o da îndărăt și, câte odată, a o și pune în pericole.

Dumnéta, astădĭ Numa al Românieĭ, fost-aĭ preocupat de aceste considerărĭ, când aĭ așternut proectul de lege *rurală*? Nu ; tot ce am arĕtat până acĭ dovedesce că mecanismul și dispositiunile proectuluĭ d-tale greșesc acestor condițiunĭ ; la tot pasul laș să se bănuiască legitimitatea copiluluĭ dumitale și se dă drept adversarilor să dică că este din florĭ. Cât pentru *drept*, el este violat, acĭ față de proprietarĭ, acĭ față de clăcașĭ, acĭ față de ceĭ maĭ avuțĭ, acĭ față de ceĭ maĭ săracĭ ; principiul proprietățiĭ, așà cum a fost desvoltat și cum este adoptat de societatea modernă, este infirmat pe tot minutul în proectul dumitale, ast-fel în cât în loc să constituĭ în România proprietatea occidentală, în loc să-ĭ daĭ baze solide, care să asigure tăria societățiĭ nóstre, dumnéta ne aruncĭ într'un necunoscut în care, cu tótă agerimea spirituluĭ, sunt încredințat că nu vedĭ maĭ lămurit decât noĭ.

Dacă îmĭ permit să-ți fac aceste observărĭ și am curagiul să le fac într'acéstă fóe, este din grija ce am că de veĭ stărui pe acest drum puĭ în pericol o reformă, pentru al căreia triumf,

No. 30. 1864 Maiŭ 12, 18. deşi d-ta ḑicĭ că aĭ consacrat 27 anĭ, dar şi noĭ este sciut că ne-am dat viéţa nóstră întrégă, orĭ-cât de lungă saŭ de scurtă a plăcut luĭ Dumneḑeŭ s'o facă.

Cum veḑĭ, d-le Kogălnicene, acéstă cestiune este pentru noĭ fórte gravă, este capitală: într'alt-fel, crede că aşĭ fi avut discreţiunea de-a nu-ţĭ sustrage nicĭ un minut măcar, într'un timp ce abià îţĭ este de-ajuns spre a-ţĭ îndeplinì nisce datoriĭ ce ţi-aĭ impus şi carĭ, după mine, sunt maĭ presus de puterea unuĭ om. Cu tóte acestea trebue să-ţĭ maĭ vorbesc puţin, căcĭ am ḑis, mărturisesc, lucrurĭ ţarĭ pentru un om în posiţiunea dumitale şi sunt prin urmare dator să maĭ aduc şi alte doveḑĭ, pentru ca să nu-ţĭ maĭ rĕmâe umbră măcar de bănuială, că vorbesc pentru alt scop, de cât acela de-a te convinge.

În proectul dumitale, termenul de despăgubire este hotărît pe 20 anĭ; casa atuncĭ se închide, sorginţile ce se vĕrsaŭ acolo una se-abate într'altă parte şi cea-laltă se stinge. O lucrare de o oră te va convinge cât de ilusorie devine dăspăgubirea în acéstă condiţiune: strînge sumele anuale ale veniturilor, scade aceea a renteĭ, veḑĭ cât rĕmâne pentru anuitate, caută în tabelele ce sunt aşternute şi tipărite pentru asemenea operaţiunĭ financiare şi te veĭ încredinţà că ar fi o norocire pentru proprietarĭ dacă ar puté intrà în deplinà posesiune a capitalelor lor în termen de 40 de anĭ. Acest calcul de nu-l veĭ face dumnéta, îl vor face bancheriĭ şi capitaliştiĭ, la carĭ se vor adresà detentoriĭ obligaţiunilor ca să le sconteze, şi eĭ vor vedé şi vor demonstrà că ele nu valoréză în realitate decât jumĕtate din valórea lor nominală; acéstă scădere neînţelésă încă pentru multă lume, va aruncà atuncĭ neîncredere asupra obligaţiunilor şi le va desconsiderà cu totul. Este óre drept, este óre prudent, este folositor pentru ţĕră, ca după ce aĭ preţuit renta de astăḑĭ a proprietarilor, adecă claca, cu un preţ care pentru fruntaşĭ vine maĭ pe jumĕtate, după ce acéstă rentă, ca s'o capitalisezĭ, aĭ înmulţit-o cu 15, cum s'a făcut într'alte părţĭ, ca şi cum ne aflăm încondiţiunile economice ale acelor ţĕrĭ, după ce hotărescĭ dobînda aceluĭ capital 5 la sută, adecă pe jumĕtate de dobînda legală şi reducĭ ast-fel de douĕ orĭ capitalul la care are drept proprietarul, apoĭ, cum ḑiserăm, îl maĭ jumĕtăţescĭ a treia óră, hotărînd 20 de anĭ termenul stingerĭĭ datorieĭ caseĭ de lichidare, când resursele ce creezĭ pentru acea casă, nu pot stinge acea datorie decât cel puţin peste 40 de anĭ?

Eŭ nu ḑic că proprietariĭ să nu facă sacrificiĭ pentru înlesnirea soluţiuniĭ acesteĭ cestiunĭ; din contra, i-am îndemnat necontenit şi-ĭ îndemn să o facă şi-ĭ îndemn cu atât maĭ mult curagiŭ, cu cât am studiat acéstă cestiune nu numaĭ ca om de teorie şi ca proprietar, ci ca cultivator, şi am dobîndit ast-fel convingerea că, deşì orĭ-ce transformare a condiţiunilor culturiĭ are să aducă la început o perturbare şi o pagubă, însă dacă acéstă reformă se va face cu prudenţă, cu inteligenţă,cu bună chibzuire, dacă se va face maĭ cu osebire ast-fel în cât să nu se calce principiile de echitate şi dreptate şi să se violeze principiile, legile economieĭ politice, atuncĭ negreşit şi încă în curînd, nu numaĭ ţĕraniĭ se vor aflà într'o maĭ mare prosperitate dar şi proprietariĭ; căcĭ cine nu scie că munca liberă înḑecesce puterile producĕtóre şi că cu cât cresce producerea, cresce şi venitul proprietăţiĭ, cresce maĭ cu osebire preţul pămîntuluĭ? Da, independenţa va scóte pe ţĕran din letargia, din apatia de astăḑĭ şi-l va face mult maĭ activ, independenţa ĭĭ va da demnitatea şi demnitatea va fi un noŭ stimulant, un noŭ îmbold pentru dînsul, ca să se urce mereŭ prin muncă pe scara socială. O! demnitate de treĭ orĭ sfîntă! Tu, mama libertăţiĭ, tu, care aĭ făcut în vechime din poporul roman cel d'întâĭ popor din lume, tu, care în ḑilele nóstre aĭ dat Englezilor Împĕrăţia mărilor, care aĭ făcut din Englitera vatra libertăţilor şi aĭ pus pe Englezĭ pe scara omenirĭĭ maĭ presus de alte popóre de ḑece orĭ maĭ numeróse decât dînşiĭ. Tu, care, de când aĭ pierit din sufletele Românilor, am devenit o turmă de sclavĭ ce vegetăm de secolĭ, vino şi cuibéză iar în inimele nóstre ca să ne facĭ demnĭ de libertate, demnĭ de a ne reluà locul străbun între cele-l'alte popóre!

No. 30. 1864 Maiŭ 12, 13.

Iartă, Domnule Kogălnicene, dacă la acest nume mîntuitor, nume ce pierise chiar din limba nóstră, nu putuiŭ a mĕ opri să nu-ĭ înalţ invocarea mea. Cer ertare, căcĭ sciŭ că în ochiĭ unuĭ om de Stat ca dumnéta, dea fi cine-và domnit de-un simţimînt este o greşélă, de nu maĭ mult; dar ce vreĭ! tótă lumea nu póte fi om de Stat şi-ţĭ mărturisesc că entusiasmul încă nu e stins din sufletul meŭ; şi încă, că dacă credinţa mea nu m'ar întări, aş fi sdrobit pana acésta cu care îţĭ scriŭ şi gura mea nu s'ar maĭ fi descleştat decât ca să blesteme!

No. 31.
1864
Maiŭ 26, 28.

31.—CE AM VOIT ŞI CE VOIM.

(Articol publicat în „Românul“ din 26 Maiŭ (7 Iunie) şi 28 Maiŭ (9 Iunie 1864.)

Când noĭ, ceştia maĭ puţin înaintaţĭ în vîrstă, deschiserăm ochiĭ, sórele civilisaţiuniĭ moderne se ridicase destul de sus şi razele luĭ pătrunseseră până în România; puturăm dar vedeà maĭ limpede şi maĭ departe de cum vĕḍuseră părinţiĭ noştri. Unii dintre noĭ puturăm a ne duce chiar în vatra luminelor celor nouĕ, care sunt menite să transforme faţa lumiĭ. Spectacolul, ce ni se înfăţişă, erà sublim; Istoria omenirii până acì nu-ĭ puteà opune nimic—: nisce naţiunĭ cu o individualitate, cu o personalitate care lăsase îndărăt pe poporul-rege, pe poporul roman, cu o energie de acţiune, cu o fecunditate în creaţiunea lor şi cu un spirit de iniţiaţiune ce nicĭ măcar nu-l bănuiaŭ ceĭ vechĭ. Ceea-ce însă ne minunà şi maĭ mult erà libertatea, independenţa fie-căruĭ om, fără excepţiune de clasă şi de profesiune, într'aceste societăţĭ compacte şi puternice; căcĭ cine nu scie că în vechime erà o credinţă că Statul nu póte devenì puternic decât cu sacrificiul independenţeĭ cetăţénuluĭ. La un asemenea spectacol, care este Românul, ce nu s'a simţit umilit, nu numaĭ într'însul, dar în naţiunea luĭ întrégă? Toţĭ dar ne întórserăm cugetările nóstre către România şi, cu inima strânsă de durere, căutarăm causele carĭ ne ţin într'o staro atât de degradatóre. Toţĭ ne ḍiserăm: Ce fel! Dumneḍeŭ a fost maĭ puţin darnic pentru noĭ? Facultăţile nóstre intelectuale şi morale sunt ele maĭ slabe decât ale celor-lalte naţiunĭ europene? Dar străinul însuşĭ mărturisesce că, la umbra laţelor căciuliĭ ţurcănescĭ, scînteiază maĭ multă inteligenţă decât din ochiĭ ţĕranilor naţiunilor celor maĭ civilizate. Apoĭ, tineriĭ noştri nu rivaliséză eĭ cu junimea Franţeĭ în facultăţile Parisuluĭ? Asemenea, nu puteam găsì că rĕul vine din sĕrăcia pămîntuluĭ, a căruĭ fertilitate este rîvnită de Europa întrégă; nicĭ din posiţiunea nóstră geografică, a căreia însemnătate interesă tóte Puterile cele marĭ europene. Şi atuncĭ ceĭ maĭ ageriĭ dintre noĭ rădicarăm un colţ al mantieĭ Românieĭ şi vĕḍurăm un lanţ nesfîrşit, ce ţinea încleştate tóte mădularele eĭ; cea d'întâiŭ zală erà de gâtul ţĕranuluĭ şi cea din urmă de gâtul Domnuluĭ. Erà dar lucru firesc să ne punem la lucru ca să sfărîmăm acel lanţ. Regulamentul organic erà codificarea sclavieĭ Românieĭ: el supunea pe Domn Impĕratuluĭ Rusieĭ, Domnuluĭ pe boerĭ şi boerilor pe tóte cele-lalte clase ale societăţiĭ. Arderea Regulamentuluĭ fu cea maĭ

vie manifestare a simțimîntuluĭ național de emancipare. Ora însă a uneĭ emancipărĭ în fapt nu sunase încă; revoluțiunea de la 48 se găsi în neajungere de-a reconstitui edificiul cel nouŭ, care trebuià să asigure libertățile Românieĭ și căḑù sub loviturile străinilor, fără să aibă măcar onorurile războiuluĭ. Acésta este causa că fu dat Puterilor occidentale să ne scape de Protectoratul muscălesc și să ne facă să reintrăm în autonomia nóstră. Invasiunile turcescĭ, muscălescĭ și austriace, ce bîntuiră România de la 48 până la 54 maĭ fără întrerupere, împedicaseră desvoltarea ideilor, care la 48 făcuseră cea d'întâiŭ explosiune. Erà dar lucru firesc ca Divanurilor ad-hoc să le lipséscă agerimea și maĭ cu osebire curagiul, ca corpurĭ politice; ele în loc să devie Constituante, nu sciură a fi decât cerșetóre.

No 31. 1864 Maiŭ 26, 28

Convențiunea de la Paris emancipă pe Domn de jugul străin, pe boerĭ de jugul Domnuluĭ și, până la óre-care punt, pe comercianțĭ și meseriașĭ de jugul boerilor. Partea, ce se făcù clăcașilor în acéstă chartă, fu numaĭ o promisiune. Defectele Convențiuniĭ eraŭ nenumĕrate; cel maĭ însemnat însă erà că dedeà, prin legea electorală, o preponderență sugrumătóre claseĭ, ce domnise până aci peste cele-lalte clase. Dar acest rĕŭ erà mărginit, erà înfrînat de chiar acéstă convențiune, care fiind pusă subt scutul garanțieĭ *tuturor* Puterilor celor marĭ ale Europeĭ, tăià curagiul cel maĭ îndrăsneț de a face un pas spre trecut; și a stà în loc erà peste putință, căcĭ Convențiunea dacă nu instituise maĭ nimic, dar dărîmase bazele societățiĭ celeĭ vechĭ, și o societate nu póte trăĭ în vînt. Iacă ce ne făcù ca de la început să adoptăm Convențiunea și să ne punem cu francheță pe tărîmul, ce ea ne oferià.

Cursul evenimentelor a dovedit drépta nóstră apreciare: Căimăcămia de treĭ din Bucurescĭ, cu Ministerul sĕŭ, erà compusă din tot ce partidul trecutuluĭ aveà maĭ iscusit, maĭ inteligent, maĭ cu cunoscință, maĭ tare, maĭ ager și maĭ îndrăsneț. Majoritatea Cameriĭ, ce venì ca să dispună de destinele Românieĭ de dincóce de Milcov, erà un batalion compact al pretendentuluĭ la Domnie, care dase probele cele maĭ viĭ de simțimintele sale aristocratice; de ce dar, puterea executivă cu cea legislativă nu pășiră spre a reconstituì trecutul? Pentru că în fața eĭ se aflà minoritatea Cameriĭ cu maĭ tótă națiunea și pentru că pe drapelul eĭ eraŭ scrise cele patru punte votate de Divanul ad-hoc. Ca să reușéscă dar partidul cel vechiŭ, trebuià maĭ întâiŭ o luptă, ale căreĭ gloanțe însă

No. 31. 1864 Maiŭ 26, 28. eraŭ să sfîșie și Convențiunea; și acum intervențiunea nu erà să fie numaĭ sub drapelul absolutismuluĭ, cì și subt al libertățiĭ. Tot sfîșierea Convențiuneĭ și intervențiunea străină oprì și pe partidul liberal de a realizà printr'o revoluțiune programa de la 57. Amîndouĕ partidele fură nevoite să ajungă la un compromis și făcură un pas înainte, care, deșì mic, deschide însă drumul viitoruluĭ. Acest pas fu unirea personală a Principatelor.

Deșì alegerea unuĭ singur Domn peste amândouĕ Principatele nu erà poprită expres în Convențiune, totușĭ însă este de netăgăduit că mergeà maĭ departe decât ce erà stipulat într'acest pact european. Unanima însă, libera și puternica manifestare a națiuniĭ în acéstă ocasiune, încredință pe Europa întrégă că Unirea este o trebuință simțită și voită de tótă inimile și de tóte interesele, fără osebire și ast-fel Puterile garante îĭ dete sancțiunea, fără ca vre-una să opună *votul* sĕŭ. Un asemenea triumf ne întărì în credința că cu consimțimîntul națiuniĭ întregĭ, nu numaĭ că o să putem realizà principiile bine-făcĕtóre din Convențiune, dar că o să le putem chiar întinde maĭ departe de marginile însemnate de Convențiune, fără ca cu acésta, să pierdem beneficiul neutralitățiĭ teritoriuluĭ român, garantat de cele șépte marĭ Puterĭ subscriitóre tratatuluĭ de la Paris.

În fața uneĭ asemenea situațiunĭ, și plinĭ de o asemenea credință, așteptăm ca lupta partidelor să-șĭ schimbe caracterul, ca atacurile să facă loc discuțiuniĭ și partidele să caute a se convinge, iar nu a se birui. Acéstă transformare însă nu se puteà face îndată; suvenirile trecutuluĭ eraŭ încă prea viĭ și este sciut că numaĭ fapte marĭ puteaŭ să le ștérgă. Luptele fuseseră prea înverșunate pentru ca să se fi putut potolì îndată loviturile prea tarĭ, pentru ca să se fi putut uità în pripă, și ranele eraŭ atât de adâncĭ, în cât numaĭ timpul le puteà vindecà. Da, numaĭ timpul, acest mare Domnitor al tuturor lucrărilor nóstre, puteà să încoroneze dorințele nóstre, aspirările nóstre. O să mi se ḑică póte, și cu drept cuvînt, că cincĭ anĭ și jumătate a fost destul timp ca să se potoléscă spiritele și să dăm o organisare țĕriĭ, maĭ cu sémă când împrejurările din afară nu o iartă a stà în slăbiciunea desorganisăriĭ de astăḑĭ; acésta a fost și convingerea nóstră; carĭ aŭ fost însă causele ce aŭ făcut ca acest timp prețios să nu fie de ajuns? Nicĭ cadrul acestor articole, nicĭ împrejurările nu ne iartă a le maĭ repetì; ele sunt viĭ în memoria tuturor acelora ce nu sunt orbițĭ de pa-

siunĭ saŭ de interese. Dar orĭ cât de iscusită şi de neobosită a fost fatalitatea ce împedică creaţiunea şi desvoltarea instituţiunilor nouĕ, speranţele nóstre tot n'aŭ fost nimicite. Urmele trecutuluĭ se ştergeaŭ una câte una şi instituţiunile cele nouĕ se rădicaŭ în locul celor vechĭ, şi acésta nu cu sila, ci cu consimţĕmîntul unanimităţiĭ naţiuniĭ, şi, ceea ce erà maĭ frumos, este că naşiĭ acestor instituţiunĭ, acestor reforme, eraŭ acum chiar aceĭ carĭ prin poziţiunile lor sociale ar fi putut fi bănuiţĭ că sunt adversariĭ reformelor.

N'am luat astădĭ condeiul să spun carĭ sunt reformele şi instituţiunile, ce am voit şi voim pentru ţéra nóstră, şi să arăt cât am dobândit dintr'însele până la 3 Maiŭ; singurul punt despre care voesc a mĕ rosti în aceste articole, este numaĭ ceea-ce privesce proprietatea şi de aceea, ceea-ce scriŭ acum nu este decât urmarea epistolelor mele către d-l Kogălniceanu, carĭ şi ele n'aŭ fost decât completarea unuĭ şir de articole ce am publicat despre proectele de lege în privinţa emancipăriĭ clăcaşilor.

II

Unirea face puterea, este o maximă veche ca lumea. Şi care este naţiunea care a avut maĭ multă nevoe de putere decât noĭ; — noĭ, carĭ suntem înconjuraţĭ de elemente cu totul străine naţionalităţiĭ nóstre; noĭ, carĭ avem în spinarea nóstră pe Rusia şi pe Austria, care amândouĕ voesc să se întindă până la Dunărea de jos; noĭ, carĭ suntem împinşĭ de fatalitate a deveni teatrul principal al mareluĭ răsboiŭ, ce are să decidă nu numaĭ de sórta Orientuluĭ, dar, după judiciósa apreţuire a d-luĭ Thiers, chiar de a Occidentuluĭ? In faţa dar a uneĭ asemenea situaţiunĭ periculóse şi ameninţătóre, Româniĭ nu pot nesocotĭ nicĭ un element de putere; numaĭ prin unirea lor, prin închegarea lor ca naţiune, se pot pune în poziţiunea de a primì tóte ciocnirile fără să fie sfărîmaţĭ şi a eşì din marea luptă, rĕmânênd în picióre.

Numaĭ adunându-şĭ tóte puterile, România, o maĭ repet, îşĭ póte asigurà existenţa eĭ; într'alt fel ar fi să se lase în voia întâmplărilor şi la discreţiunea celor maĭ puternicĭ, carĭ nu sunt conduşĭ maĭ adesea decât de *ḑilnicul* lor interes.

Iacă ce ne-a făcut pe noĭ, — ceĭ maĭ radicalĭ din Divanul ad-hoc, carĭ, deşì sciam că revoluţiunea de la 1848, în sborul sĕŭ, n'a atins

No. 31. 1864 Maiŭ 26, 28.

decât cu vîrful aripeĭ eĭ pe Moldova și prin urmare putem bănui că opiniunile nóstre sociale și politice o să fie, în genere vorbind, puțin gustate acolo și că, prin unirea Principatelor, o să rĕmânem în minoritate, — să nu ne îndoim un singur minut și să fim dintre ceĭ carĭ aŭ luptat maĭ cu tărie pentru unirea Principatelor.

Tot acéstă considerare a Unireĭ, — și nu numaĭ a unireĭ Principatelor, ci a feluritelor interese ale tuturor claselor societățiĭ române, unire cu mult maĭ de căpetenie decât cea dintâiŭ. căcĭ nu este numaĭ întinderea uneĭ țĕrĭ saŭ numĕrul poporațiunilor, carĭ fac tăria unuĭ Stat, ci unirea acelor poporațiunĭ în aspirațiunĭ și în simțiminte — tot acéstă considerare, ḑic, a Unirĭĭ, ne-a făcut pe noĭ, ceĭ maĭ pasionațĭ pentru libertate, să cerem un Principe străin, deși ne temeam că un Principe luat dintr'o familie domnitóre o să vie cu tradițiunĭ și prin urmare cu aspirațiunĭ de omnipotență maĭ marĭ decât ce credeam că ar fi putut aveà un cetățean ridicat de noĭ pe Tron; aveam însă credința că un Principe străin o să facă să piară tóte ambițiunile la Domnie și prin urmare una din causele luptelor din trecut; că un Principe străin, neavênd nicĭ o legătură, nicĭ o simpatie și nicĭ o antipatie cu vre-una din clasele societățiĭ nóstre, o să pótă ține cumpăna dreptățiĭ, inspirà confiență tuturor și aduce unirea între dînsele.

Amintiĭ aceste trăsurĭ principale ale purtăriĭ nóstre ca ómenĭ politicĭ, ca să servéscă de mărturie la scopul de căpetenie, ce aŭ avut voințele nóstre, și să explice atitudinea nóstră în cestiunea proprietățiĭ.

De când am intrat în țéră și până în ḑilele din urmă, am evitat de-a discutà în public și pe larg cestiunea emancipăriĭ clăcașilor; adversariĭ noștri politicĭ ne provocaŭ în tóte felurile, ḑicêndu-ne că tăcerea nóstră ascunde o rea credință; amicĭĭ noștri politicĭ de peste Milcov nu ne-o imputaŭ maĭ puțin ḑicêndu-ne că ne lipsesce curajul politic. Negreșit că imputările, și ale unora și ale altora eraŭ destul de puternice ca să ne misce; dar interesul comun al Românieĭ ne-a dat puterea de a persistà în prudența nóstră, și écă pentru ce:

Când la 1848 cestiunea fu pusă la ordinea ḑileĭ de revoluțiune, opiniunea publică nu erà încă bine formată în acéstă cestiune; ea fu considerată de mulțĭ ca o idee socialistă, introdusă de contrabandă în România. Cuvîntul nenemerit de împroprietărire dete loc de joc acesteĭ ideĭ greșite.

Cu năbușirea revoluțiunii, partidul liberal nu mai avù voce în țéră, reacțiunea singură putù vorbì într'un timp de vre-o nouĕ ani; nu este dar de mirare ca cestiunea emancipării clăcașilor să fi fost mai întunecată la 54 decât erà la 48. Fu lesne dar capilor partidul regimuluĭ vechiŭ a se servì de acéstă cestiune ca de o armă contra partidul progresist. Arma erà puternică și, mănuită cu agerimea ce o dă disperarea, devenise teribilă. Așà dar, nu erà discuțiunea ce ni se oferià, ci lupta, și acum lupta pe tărîmul social. No. 31. 1864 Maiŭ 26, 28.

Dacă ambițiunea, dacă dorința de a domnì cu orĭ-ce preț, fie și măcar vre-o câte-và ḑile, ar fi fost înfiptă mai tare decât patriotismul în inimile ómenilor din partidul liberal, negreșit că ocasiunea erà propice, căcĭ dacă 48 lăsase în inimile unora grijĭ exagerate, nu lăsase mai puțin în inimile mulțimiĭ speranțe, chiar credințe puternice. Incă odată o repet, dacă am fi fost ambițioșĭ, dacă am fi fost de rea credință, cum ne ḑiceaŭ unii, saŭ mai drept, de am fi fost nisce scelerațĭ, am fi primit lupta cu bucurie, căcĭ triumful erà sigur. Și cum n'ar fi fost sigur într'o societate care, vînturată, de mai mulțĭ secolĭ, de miĭ de furtunĭ, n'a putut nu a funda, dar nicĭ chiar a priponi ce-và care să pótă resistà la cea d'întâiŭ suflare, la cel d'întâiŭ atac.

Nu, de la Convențiune încóce, n'am voit să biruim pe nimenĭ și cu atât mai puțin într'o cestiune socială. Biruința unora asupra altora ar fi fost fatală nu numaĭ acestora, dar națiunii întregĭ; am așteptat dar ca spiritele să se potoléscă, luptele politice să'șĭ piardă caracterul lor violent și ast-fel să putem discutà în liniște cestiunea clăcașilor și aduce lumina pentru toțĭ asupra eĭ; acesta erà singurul mijloc de a ajunge la o soluțiune care să rĕspundă la dorința proclamațiuniĭ de la 48: *cu paguba nimănuĭ și cu folosul tuturor*. Nu sciŭ dacă toțĭ carĭ aŭ conceput proclamațiunea de la 48 aŭ avut consciință de tot ce cuprinde acéstă formulă; dar revoluțiunile, și vorbesc de revoluțiunile ce fac popórele, aŭ forță de creațiune, încât tóte formulele lor sunt sintetice și devin aforisme. Mulțĭ pretinșĭ înțelepțĭ aŭ rîs de acéstă formulă ca de un ce banal și amăgitor; dar afirm acum, după 17 anĭ, că orĭ-ce soluțiune s'ar da emancipăriĭ clăcașilor și n'ar deslegà problema, așà cum a fost pusă de revoluțiune, adecă „cu paguba nimănuĭ și cu folosul tuturor“, ar fi o soluțiune nedréptă, fruct al ignoranțeĭ, o soluțiune vătĕmătóre chiar pentru interesele ce ar avé intențiunea de a

No. 31. 1864 Maiŭ 26, 28.

părtinì şi n'ar rĕspunde la ideea de reformă, ci la aceea de a strică, de a rĕsturnà.

Problema emancipării clăcaşilor ast-fel pusă, orì-cine şi-a dat puţină ostenélă de a studià, s'a încredinţat că soluţiunea este la noì astădì de domeniul sciinţii, al economieì politice şi că prin urmare, pentru ca soluţiunea să fie adoptată de amândouĕ părţile, nu este trebuinţă de a luptà ci de a demonstrà; şi, deşi tóte inteligenţele nu pot avé aceeaşì agerime de a pătrunde îndată o demonstraţiune, dar sciinţa are o putere învingĕtóre, care se impune cu timpul chiar inteligenţelor celor maì mărginite.

Ţiseiŭ că a cedà clăcaşilor în deplina lor proprietate locurile ce posedézà adì, este o cestiune cu totul economică, căcì la noì proprietatea nu maì păstrézà nicì un privilegiŭ politic, nu maì dă nicì un avantagiŭ deosebit de acela ce-l daŭ tóte cele-lalte capitaluri. Aşà dar proprietariì nu pot avé altă preocupaţiune în faţa soluţiuniì acesteì cestiunì de cât aceea de a-şì asigurà interesul lor material, de a nu păgubì la transformarea capitaluluì; boeria şi ciocoimea nu sciŭ ce rol pot jucà în acéstă cestiune, afară numaì dacă nu se face alusiune la ceì ce aŭ voit să se servéscă de cestiunea proprietăţiì ca să-şì îndestuleze nesăţiósa lor ambiţiune, profitând de nesciinţa unor proprietarì, precum alţiì voesc să profite de nesciinţa celor-lalte clase; şi la loc de judecată nu sciŭ care din aceste douĕ categoriì de ambiţioşì sunt maì vinovaţì, carì din eì aŭ compromis maì mult realisarea acesteì salutare reforme.

Câte ţiseiŭ, cred că sunt de ajuns ca să legitimeze purtarea nóstră în acéstă cestiune şi să încredinţeze pe orì-cine că, pacientând, am putut suferì ca indivizì, dar am servit causa şi am asigurat triumful eì.

No. 32. 1865.

32. — REFLEXIUNÌ ASUPRA SITUAŢIUNII

EPISTOLĂ CĂTRE D-L GENERAL IOAN E. FLORESCU, MINISTRU DIN ÎNTRU

(Broşură publicată în 1865. Bucureştì. Tipogr. C. A. Rosetti).

I.

Domnule Ministru,

Publicarea de maì deună-ţi a uneì broşurì sub formă de epistolă adresată d-luì Prim-Ministru, în privinţa budgetuluì, îmì dete

și mie curagiul a-ți îndreptà una d-tale. A vorbì cu d-ta de-a dreptul, a-ți atrage atențiunea asupra relelor, ce ne bântuesc astădĭ, am crezut că este mijlocul cel maĭ nemerit pentru un publicist sincer, spre a contribuì și el la vindecarea acelor rele. Românul dice că nu este bólă fără leac; și cine póte aplicà lécul de cât Guvernul, în care d-ta aĭ o parte atât de importantă ca Ministru din Întru? No. 32. 1857.

Erà un timp când lumea credeà că în nóptea Bobotezeĭ se deschide cerul ca să asculte și să împlinéscă tóte aspirațiunile, tóte dorințele, tóte trebuințele credincioșilor; în acea nópte inimile ómenilor se înălțaŭ către cer. Tot ast-fel se întîmplà, până la un timp, în România, la schimbarea Ministerelor; așteptarea noilor Miniștri erà o speranță care făceà pe ómenĭ să îndure cu răbdare multe suferințe. De la un timp încoà s'a perdut și acéstă speranță: un Minister vine și altul se duce ca noptile din ajunul Bobotezeĭ, fără ca inimile Românilor să se misce. Simptomă urîtă, d-le Ministru, și pot dice nenorocită, pe care îmĭ permit de a o recomandà profundeĭ d-tale reflexiunĭ; căcĭ speranța este un principiŭ de viéță, de activitate, cel maĭ puternic element de ordine.

Negrești că parasiții politicĭ, ce năvălesc în jurul celor ce vin la putere, vĕ spun că pentru Ministerul d-vóstre lumea a făcut o excepțiune și că toțĭ Românii sunt în jubilațiune; sper însă că veĭ ascultà maĭ cu încredere cuvintele unuĭ om sincer și onest, deși nu amic politic al d-tale, decât lingușirile interesate ale acelor ce nu se pot folosì decât din slăbiciunea Miniștrilor.

Dacă însă lumea a perdut încrederea și nu maĭ aștéptă nimic de la schimbarea Miniștrilor, nu maĭ este óre nimic de făcut? Este óre o impunere absolută ca orĭ-ce Ministru să transmită succesorilor sĕĭ situațiunea maĭ îngreuiată după cât a primit-o? Nu; acésta nu este credința mea, căcĭ atuncĭ nu ar maĭ fi nevoe nicĭ eŭ de a-mĭ da ostenéla de a scrie, nicĭ d-ta de a-ți perde timpul spre a citì epistola mea. Eŭ cred că atârnă de la d-ta să îndreptezĭ rĕul făcut, să inspirĭ iar Românilor încredere în eficacitatea Guvernuluĭ și să facĭ ast-fel să renască speranța în inimile lor.

Acésta este negreșit și credința d-tale, căcĭ d-ta nu te poțĭ resemnà la rolul unuĭ *commis* devotat, într'o casă, care aștéptă ora lichidărĭĭ. Un om în posițiunea d-tale, cu aspirările d-tale, nu póte primì să vină la putere decât cu o deplină libertate de acțiune și după ce a conceput un plan de administrare, care să

No. 10. 1857

înlăture relele, de carĭ suferim astădĭ şi să deschidă căile viitoruluĭ. Orĭ-cât de puternică însă ar fi concepţiunea d-tale, orĭ-cât de ingenios aĭ fi în alegerea mijlócelor, orĭ-cât de felurite şi în tinse ar fi cunoscinţele d-tale speciale, orĭ-cât de consumată ar fi speranţa d-tale, ca om de Stat, sunt lucrărĭ pregătitóre de a doua ordine, de care aĭ nevoe în misiunea, ce aĭ a împlinì, şi care, de s'ar lăsà iar în sarcina d-tale, ţi-ar absorbì un timp preţios şi te-ar distrage de la opera principală, ce ţi se cuvine d-tale numaĭ, ca şef al administraţiunĭĭ. Acea lucrare nu este alta decât inventarul situaţiunĭĭ. Dacă însă viŭ să pun slabele mele puterĭ în serviciul uneĭ asemenea lucrărĭ, nu e că am presumţiunea de-a face maĭ bine decât altul. Asemenea presumpţiunĭ sunt ispita ómenilor, ce îşĭ însuşesc roluri marĭ, ca acelea de regeneratorĭ, de reparatorĭ, de salvatorĭ, de Mesiĭ chiar. Ceea-ce m'a făcut să ieaŭ pana, este téma că inventariile, ce o să ţi se aştérnă, or să fie făcute de ómenĭ carĭ, maĭ mult saŭ maĭ puţin, din sciinţă saŭ din nesciinţă, aŭ contribuit a creeà situaţiunea de astădĭ; şi sciĭ, Domnule Ministru, că este o axiomă că nu póte cine-và fi causaş şi judecător în aceeaşĭ afacere. Ca un observator, nu ḑic nepăsător, dar afară din regiunile guvernamentale şi prin urmare neameţit de vîrtejul, ce domnesce cu atâta putere de la un timp încoà în acele regiunĭ, am putut vedé limpede multe lucrurĭ, ce aŭ scăpat din vedere altora.

II.

Partea de pămînt, Domnule Ministru, ce cu drept cuvînt se póte consideră ca moştenesc al Românilor, este una din ţĕrile cele maĭ bine dotate din Europa. Fertilitatea pămîntuluĭ a fost şi este proverbială, pădurile cele luxuriante constată acéstă fertilitate în orĭ-ce colţ al Românieĭ; chiar netemperarea timpurilor anuluĭ, care negreşit este puţin faborabilă sibaritismuluĭ, ajută mult la prosperitatea culturiĭ cerealelor, căcĭ gerurile frăgeḑesc pămîntul şi distrug insectele, iar căldurile cele tropice aduc tóte ródele Românieĭ la o deplină maturitate. In mijlocul Ţĕriĭ Române se afiă aşezat cel maĭ bogat reservoriŭ de mine şi de ape; mulţimea rîurilor şi a păraelor ce curg pe amândouĕ vĕrsătórele Carpaţilor ar puté, prin mijlocul irigaţiunilor, să desfidă secetele, ce ne bântuesc câte odată; şi, ca să se completeze acéstă sistemă cu o admira-

bilă economie, hotarele, ce s'aŭ însemnat ca să despartă moșia românéscă de cele-lalte moșiĭ străine, sunt tot-de odată și mijlócele cele maĭ înlesnitóre de comunicare și de schimb, adecă fluviile și marea Acésta este țéra ce Prevedința a pus la dispositiunea familieĭ, ce a resultat din măritișul bravilor legionarĭ romanĭ cu răsboinicele poporațiunĭ ale vecheĭ Daciĭ. No. 32. 1865.

Cum Româniĭ, în asemenĭ condițiunĭ strălucite, n'aŭ putut creà un Stat tare și prosper? Cum o parte dintr'înșiĭ căḑură supt jugul străin și ceĭ de dincóce de Carpațĭ, deși îșĭ păstrară o existență proprie, merseră însă tot periclitând și chiar astăḑĭ lasă în spiritul multora îndoélă de capacitatea lor politică?

Domnule Ministru! Dacă s'ar află la putere nisce ómenĭ, carĭ alérgă după Ministere ca dalcauciĭ la mesele bogaților, carĭ nu sciŭ să facă un us folositor de stările lor, negreșit că nu m'aș fi urcat așà de sus cu investigările mele, căcĭ ar fi fost de prisos și chiar periculos; aceĭ ómenĭ, supĕrațĭ că ĭ-am întreținut cu nisce cestiunĭ, ce nu le-ar aduce nicĭ un profit, m'ar lovì cu teribila armă, ce o țin mână, cu ordinanța preseĭ. Cu d-ta însă, Domnule Ministru, care nu te-aĭ *suit* ci numaĭ aĭ *trecut* de la fotoliul președinției Senatuluĭ pe acela al Ministeruluĭ; cu d-ta, — care negreșit aĭ ambițiunea de-a maĭ adăogà la ilustrațiunea uneĭ familiiĭ, de care fratele d-tale îșĭ făceà o glorie chiar în Camera *oligarchică*,—n'am asemenea temerĭ, și-mĭ place a crede că, dacă aĭ primit Ministerul, când țéra se află în așà marĭ suferințe, le-aĭ primit cu hotărîrea ca să aducĭ o vindecare positivă acelor suferințe, iar nu ca un vraciŭ, ce găsesce ocasiunea să-și vîndă elixirurile, cu carĭ-și are buzunarele pline. Nu mĕ tem dar, o repet, să studiez împreună cu d-ta nu numaĭ natura acesteĭ societățĭ, dar și din ce părințĭ ea este născută și în ce condițiunĭ materiale este destinată să trăéscă; căcĭ sciĭ că numaĭ cu ajutorul acestor cunoscințe potĭ găsì remediile, ce-ĭ pot da vigórea de-a fi, de a trăì și a ajunge la destinările, ce credem, noĭ Româniĭ, că-ĭ sunt reservate și cu carĭ uniĭ se jócă cu atâta ușurință, căutând cu mijlóce perfide să ne facă chiar pe noĭ, pe noĭ Româniĭ, să ne îndoim că ele ar puté fi altele decât acelea de-a devenì prada străinilor.

Amintiĭ maĭ sus cât de bogată este moșia ce Româniĭ aŭ moștenit de la moșiĭ lor; dacă dar eĭ nu sciură să profite de dînsa, să fie óre causa că productul aceleĭ căsătoriĭ atât de glorióse a fost o stîrpitură? Nu; căcĭ 17 secole de sânge, de lovițurĭ de tot

No. 32. 1865.

felul, de năvăliri și de cotropiri neîntrerupte n'aŭ putut nimici naționalitatea română și nici măcar a o atinge, ast-fel încât astădĭ, ca în tot cursul acestuĭ șir de secole, ne înfățișăm lumiĭ cu tipul nostru național neatins și bine caracterisat, și cu un drept de moștenire asupra pămîntuluĭ vecheĭ Daciĭ, a căruĭ legitimitate nu maĭ cutézá astădĭ să se conteste Românilor nicĭ chiar acolo unde eraŭ considerațĭ până erĭ numaĭ ca *tolerațĭ*. Ce este și maĭ minunat, ce ne dă o valóre reală în ochiĭ străinilor și ce ar trebui să ne dea maĭ multă încredere în noĭ, este că, în mijlocul uneĭ lumĭ, unde Împĕrățiile, Regaturile și Principatele s'aŭ succes ca într'o panoramă, într'o lume unde numaĭ ruinele ne pot spune că acolo a fost Împĕrăția Constantinopolitană, că dincolo a fost alta Tătară, maĭ dincóce una Româno-Bulgară, acĭ un regat Sêrb, lângă dînsul regatul Sfîntuluĭ Ștefan, ce domnì odată până în Nicopole, și peste Nistru gloriósa Republică Polonă, o Jeanne d'Arc a catolicismuluĭ în Orient, astădĭ nu se maĭ găsesce o existență proprie a lor decât în atlasurile eruditilor, și numaĭ Principatele Române de dincóce de Carpațĭ *aŭ fost* și *sunt;* numaĭ firul vieții lor, ca Stat propriŭ, n'a fost întrerupt.

III.

Domuule Ministru,

Amintiĭ în capitolul precedent că, deși poporațiunile române din Dacia luĭ Traian s'aŭ aflat în condițiunile fisice cele maĭ prinicióse, ele nu numaĭ că n'aŭ putut a se constuì într'un Stat tare și jucă ast-fel rolul ce se pare a le fi însemnat, dar că abiá aŭ putut a-șĭ păstrà, într'o parte a Românieĭ, o existență politică proprie. Un observator superficial ne-ar condemnà negreșit, dicênd că n'am fost demnĭ nicĭ de originea nóstră, nicĭ de țéra ce am moștenit-o. Dumnéta însă, Domnule Ministru, care eștĭ om de Stat și *general* și care prin urmare însușescĭ pe lângă dibăcia politică și ochirea răpede a omuluĭ de răsboiŭ, aĭ înțeles îndată negreșit că, dacă posițiunea nóstră topografică este una din cele maĭ propice, astădĭ când dreptul și solidaritatea, ce légă acum între ele tóte societățile europene este cetatea cea maĭ tare contra răpiriĭ și violenței, nu erà însă tot ast-fel în timpiĭ trecuțĭ, în timpiĭ de fer și de sânge, când criteriul dreptuluĭ erà încercarea prin foc,

No. 32. 1865.

și când se presupuneà că Dumneḍeŭ se pronunță în tot-deauna pentru învingĕtor în duelurile judecătorescĭ. Aĭ înțeles, ḍic, Domnule Ministru, că în aceĭ timpĭ de silă, carĭ aŭ dăinuit la noĭ maĭ mult decât în regiunile apusene, posițiunea nóstră topografică erà de nu una din cele maĭ defavorabile, însă fórte periculósă. Intr'adevĕr, hotarele Dacieĭ luĭ Traian eraŭ și hotarele lumiĭ civilisate de atuncĭ; și când lumea barbară, printr'o expansiune nepomenită în analele omenirĭĭ, se revărsă pestè lumea civilisată, *noĭ* primirăm cele dintâĭ și cele după urmă valurĭ ale aceluĭ deluviŭ de popóre, din carĭ unele abià aveaŭ chip omenesc. Românĭĭ, negăsind nicĭ un sprijin natural la hotarele Dacieĭ, nu putură să-și apere bogatele lor câmpiĭ de acele năvălirĭ, ce sguduiaŭ și nimiciaŭ Împĕrățiile cele maĭ tarĭ. Dar bărbăția lor făcù singurul lucru putincios, acela de a-și apĕrà existența lor națională în fortăréța, ce se ridică în mijlocul Dacieĭ, adecă în văile Carpaților, de unde Românĭĭ, 15 secole, năpustindu-se mereŭ asupra popórelor, ce voiaŭ să-și însușéscă pămîntul Dacieĭ, păstrară cel puțin partea orientală a patrieĭ romane și ne-o lăsară moștenire nouĕ.

Nu este așà, Domnule Ministru, că, după ce Românĭĭ aŭ putut resistà, într'un timp așà de îndelungat contra atâtor lovituri, atâtor năvălirĭ, atâtor furtunĭ și cataclisme, ar comite o crimă aceĭ, dintre dînșiĭ, carĭ s'ar îndoì de valórea națiunĭĭ române și de viitorul eĭ, aceĭ carĭ n'ar avé destulă încredere în capacitatea nóstră politică și militară? Nu este așà că atuncĭ când Românul se urcă pe culmea luĭ Radu-Vodă și vede că, colo, unde erà odinióră o Împĕrăție puternică, astădĭ ruinele eĭ chiar sunt amenințate a fi cotropite de ruinele alteĭ domnĭĭ; că dincolo, unde erà o Republică gloriósă, Ioana d'Arc a catolicismuluĭ, astădĭ nu se maĭ vede decât o mare pată négră, acoperită de cenușea martirilor; că dincóce, unde se ridicase un Regat, care cotropise atâtea State câte diamante aveà Coróna Sfîntuluĭ Stefan, astădĭ el însuși servesce de diamant la Coróna uneĭ alte Împĕrățiĭ; când vede, în sfîrșit, că în mijlocul atâtor ruine de Împĕrățiĭ, de Regate și Principate, singur Statul Român a rĕmas în picióre, păstrând, de la început până astădĭ, existența sa politică proprie, nu este așà că Românul la asemenea priveliște este în drept a-și ḍice, fără presumțiune: „*Am fost, sunt și voiŭ fi*“? Nu este firesc să-și simță brațul învârtoșindu-se ca să amenințe și să lovéscă pe aceĭ ce ar voì să se jóce cu sórta

No. 32. 1865. Românieĭ, şi să pună pămîntul eĭ la sorţĭ ca păgâniĭ cămaşa luĭ Christ?

Şi acum când vĕdurăm, domnule Ministru, cât de puternic, cât de viguros este organismul naţiuniĭ române, suntem nevoiţĭ a căutà causele debilităţiĭ, în care ea se află de la un timp încóce, şi încă tocmaĭ în timpiĭ aceia, în carĭ condiţiunile sale topografice o chemaŭ la o viéţă mult maĭ intensă, mult maĭ prosperă, la o viéţă de mărire naţională şi de fericire socială.

Până la finitul secoluluĭ al XVII-lea, România fu un câmp de răsboiŭ. Un picior de munte, saŭ o văgăună întunecósă eraŭ, afară de rare excepţiunĭ, singurul spaţiŭ unde Româniĭ puteaŭ să-şĭ exercite activitatea lor socială, civilă, şi chiar atuncĭ avênd încă urechia aţintită la strigarea: *cine-i acolo?* a vedetelor. Este înve derat că, în asemenea condiţiunĭ, societatea română nu a putut să-şĭ urmeze cursul sĕŭ natural şi să se desvolte conform geniuluĭ sĕŭ, tradiţiunilor sale naţionale şi potrivit cerinţelor naturiĭ pămîntuluĭ Românieĭ; nu putù, de-asemenea, să se cristaliseze, cum s'a întîmplat adese la poporaţiunile asiatice. Româniĭ, fiind necontetenit în comunicare cu societăţile învecinate, împrumutară, la orĭ-ce nevoe socială saŭ politică, instituţiunĭ străine, saŭ maĭ adesea modificară pe ale lor, luând de model instituţiunile, ce credeaŭ că fac puterea Statelor vecine. Ast-fel se întîmplă în secolul al XIII-lea, când Domniĭ Românĭ se întórseră de peste Carpaţĭ, îmbuibaţĭ de ideile feudale, ce domniaŭ atuncĭ în Ungaria şi deteră o impulsiune feudală societăţiĭ nóstre; ast-fel se întîmplă maĭ târdiŭ, sub Radu-cel-Mare şi Alexandru-cel-Bun, carĭ, printr'o reacţiune contra Puterilor catolice, se apropiară de Imperiul Constantinopolitan şi imitară organisaţiunea luĭ; ast-fel maĭ în urmă Mihaiŭ-Vitézul, care, căutând tot sprijinul în Occident, voì să deà o nouă putere instituţiunilor *quasi* — feudale, ce se împlîntaseră la noĭ. La finitul secoluluĭ al XVII-lea, se făcuse destul progres în Europa, ca să nu se maĭ créḑă că tot dreptul stă în ascuţişul săbieĭ, şi să se scie că este o solidaritate între osebitele societăţĭ şi că singura garanţie de o pace, de o linişte, de care toţĭ începeaŭ a simţì nevoe, nu se póte găsì decât în echilibrul Puterilor, ce domniaŭ atuncĭ. Aceste ideĭ începură a pune stavilă cuceritilor prin sabie şi foc, fără însă să pótă oprì şi ambiţiunea cuceritorilor; eĭ căutară dar alte mijlóce pentru a se întinde, a cotropì. Cunoscinţa acestor mijlóce şi punerea lor în lucrare cu dibăcie se ridicară la înăl-

ţimea uneĭ sciinţe, care se numì diplomaţie. Misiunea diplomaţieĭ era să corupă, să slăbéscă, să aţîţe răsbóie civile, să facă a se şterge tradiţiunea naţională şi să câştige partisanĭ, prin promisiunĭ şi daruri, în ţéra aceea ce ea voià să o supună. Écă de ce, de la finitul secoluluĭ al XVII-lea, Principatele Române nu maĭ putură găsi în juru-le decât Puterĭ *amice (!?)*, gata a le *protege* şi la nevoe chiar a se preface că-şĭ varsă sângele pentru dînsele. Polonia, în devotamentul eĭ, ne ardeà şi ne rădicà arhivele din Iaşĭ, ca să nu cadă pradă în mânile Turcilor; Petru-cel-Mare, în iubirea luĭ pentru Cantemir, aliatul sĕŭ, îl rădicà în braţe ca să-l pótă sărutà maĭ bine, şi banchetà într'atâta cu boerĭĭ Moldoveĭ, în cât Cazacĭĭ le putură furà chiar cismele din picióre; Austria făceà pe Brâncovenĭ principĭ aĭ Sfîntuluĭ Imperiŭ şi pe Cantacuzinescĭ comiţĭ; Turcia îĭ întrecù pe toţĭ: în solicitudinea eĭ pentru Românĭ, mazileà saŭ tăià capul Domnilor, carĭ oprimaŭ ţéra prin biruri grele şi atrăgeaŭ năvăliri străine prin ambiţiunea lor, şi Sultanul, pentru o maĭ bună garanţie de pace şi de siguranţă, trimise pe scaunele domnescĭ din Iaşĭ şi Bucurescĭ Grecĭ luminaţĭ şi *imparţiali* din Fanar. No. 32. 1865.

Fanarioţiĭ! Écă armata cea nouă ce atacă Principatele, acì ca raiale ale Sultanuluĭ, acì ca condotierĭ aĭ Rusieĭ; armată maĭ periculósă, maĭ teribilă decât ianicerii luĭ Mohamet şi chiar decât órdele luĭ Batu-Khan. Într'adevĕr, armele lor, adecă viclenia, trădarea, intriga şi corupţiunea făcură poporuluĭ român rănĭ, maĭ marĭ şi maĭ dăinuitóre decât iataganul turcesc şi a cărora cicatrice defiguréză până astădĭ încă trupul Românieĭ. Şi cum puteà fi într'alt-fel, cum puteaŭ luptà boerĭĭ Românieĭ, carĭ eraŭ maĭ mult ómenĭ de arme decât diplomaţĭ, contra Fanarioţilor, carĭ păstraŭ tradiţiunile celeĭ maĭ renumite şcóle în dibăcie, în viclenie şi rea credinţă, adecă şcóla *„du bas Empire“ ?* Dar nenorocirea cea mare pentru Românĭ fură chiar instituţiunile lor, care, nefiind product indigen, n'avură rădăcinĭ adâncĭ în pământul românesc şi nu putură presintà nicĭ o resistenţă seriósă acţiuniĭ descompunĕtóre a Fanarioţilor. Instituţiunile nóstre nu eraŭ nicĭ desfăşurarea naturală a uneĭ democraţiĭ rĕsboinice ca la Elveţienĭ saŭ ca la Sêrbĭ astădĭ, nicĭ feudalitea pură, cum erà în restul Europeĭ, ci o feudalitate bastardă care, deşì se răzimà pe robia ţĕranilor, însă din lipsa moşteniriĭ titlurilor de boierie, sorgintea vieţiĭ sale erà în Guvernul ţĕriĭ; fie-care fiŭ de boier erà nevoit să servéscă un timp óre-care Statul, saŭ cum se ḑiceà atuncĭ să fie *slugă* credinciósă a Domnuluĭ ţĕriĭ,

No. 32. 1865. ca să pótă devenì la rândul sĕŭ boier. Erà ce-và și maĭ mult. Robia saŭ servagiul nu erà resultatul uneĭ stărĭ de lucruriĭ, precum al cuceririĭ, ci o imitațiune străină, introdusă prin fraude maĭ mult decât prin violență, și care fu contestată chiar de servĭ în tot timpul dăinuiriĭ eĭ.

Domniĭ Fanarioțĭ nu găsiră dar, în fața lor, nicĭ magnațĭ, înconjurațĭ de vasalĭ și servĭ, a căror viéță să le fie consacrată; nu găsiră nicĭ căpităniile cele vechĭ, carĭ acum eraŭ mare parte înlocuite cu condotierĭ, saŭ seimenĭ, cum îĭ numiaŭ la noĭ, căcĭ catanele, bietele catane române, se robiseră cele maĭ multe de boierĭ. Ast-fel fu lesne Mavrocordaților să desarme puținele catane ce maĭ rĕmăseseră și să le deà *gârbace* în loc de *pistóle;* cât pentru seimenĭ, puțin le păsà lor de erà un Domn pămîntean saŭ străin, tótă grija le erà să fie bine plătițĭ.

Deși Tronul, înconjurat ast-fel de armate stăine, asigurà domnia Fanarioților, țéra însă le scăpà, căcĭ maĭ tot pămîntul ca și maĭ tótă poporațiunea erà în mânile boierilor și boieriĭ eraŭ semețĭ pe timpiĭ aceia; eĭ făceaŭ opositiune și maĭ cu osebire eraŭ atuncĭ puțin dispușĭ a vĕrsà în vistieria Domnuluĭ parte din veniturile lor. A-ĭ atacà de-a dreptul nu erà lucru lesne; eĭ se bucuraŭ încă de un prestigiŭ și, cu bogățiile cele marĭ, de care dispuneaŭ, eraŭ în stare, la o extremitate, să spulbere domnia veneticilor, ce nu puteaŭ găsì nicĭ un sprijin serios în țéră. Mavrocordat însă, cu o iscusință rară, se servì contra lor cu singura armă, cu care puteà să-ĭ lovéscă fără pericol pentru dînsul, cu *emanciparea țĕranilor*, carĭ eraŭ servĭ; cu o singură lovitură slăbì pe boier și îmbogățì pe Domn, care, de acì înainte ne maĭ avênd pe boier între dînsul și producĕtor, adecă țĕranul, putù să-l stórcă ia rândul sĕŭ după plac și să-l stórcă nu ca un *proprietar* ci ca un *arendaș*.

IV.

Domnule Ministru! Emanciparea servilor este una din reformele cele maĭ marĭ din câte s'aŭ făcut la noĭ; ea a schimbat cu totul fața Românieĭ de dincóce de Carpațĭ, și dibăcia, inteligența politică cu care s'a făcut, o face demnă de studiul orĭ-căruĭ om de Stat, maĭ cu osebire al acelora, ce țin astădĭ cârma Statuluĭ, căcĭ epoca, în care ne aflăm, nu este fără aseměnare cu cea de atuncĭ.

Am ḍis că servagiul, neavênd începutul sĕŭ în cucerire şi fiind introdus maĭ mult prin fraude de cât printr'o putere reală, nu se putù sistematisà şi ridicà la înălţimea uneĭ instituţiunĭ ca în cele-lalte părţĭ ale Occidentuluĭ, ci fu maĭ mult un fapt în totdeauna contestat de ţĕranĭ. A luà dar în mână cestiunea ţĕranilor, şi a se servì cu dînsa pentru slăbirea boierilor şi întărirea uneĭ domnirĭ, ce voià să supună ţéra străinilor, nu este ceea-ce denotă iscusinţa, capacitatea politică a luĭ Mavrocordat, ci procederea împliniriĭ acesteĭ marĭ reforme şi nemerirea mĕsurilor, ce luă ca ea să nu aducă sguduire şi miserie generală; acésta însémnă şi pune pe Mavrocordat maĭ presus de toţĭ Domniĭ fanarioţĭ, carĭ în genere eraŭ ómenĭ fórte distinşĭ, şi încă distinşĭ chiar în societatea din Fanar. El înţelese într'adevĕr că o reformă ca aceea, care schimbà economia uneĭ ţĕrĭ, nu se póte, nu este înţelept, nu este bine chiar pentru reuşita aceleĭ reforme, ca ea să emane ca un fapt al voinţeĭ unuĭ singur om, fie acel om chiar Hospodarul, care ţineà în mână topuzul, ce i-l aruncase Sultanul ca să sdrobéscă puterea Românilor. O asemenea procedere ar fi deşteptat pe Românĭ, carĭ aveaŭ ca o oglindă vie înaintea ochilor lor pe Italia, unde tóte Statele libere, carĭ căḍuseră sub un tiran, deveniră lesne în urmă prada cuceritorilor străinĭ. El promulgă dar emanciparea servilor în urma anaforaleĭ Obştesceĭ Adunărĭ de atuncĭ, o promulgă ca voinţă a ţĕriĭ, luată în tótă întinderea cuvîntuluĭ, şi ast-fel nicĭ o clasă nu se socotì nicĭ lovită, nicĭ umilită, ceea-ce orĭ cine înţelege că este o precauţiune fórte neapĕrată pentru reuşita uneĭ reforme. El dete boierilor deposedaţĭ singura despăgubire putinciósă *atuncĭ*,—adecă poslușnicĭ şi scutelnicĭ,—care, deşì revoltă simţimintele nóstre de astăḍĭ, erà însă potrivită cu moravurile timpuluĭ. Mavrocordat,—care, deşì ca străin nu puteà avé inimă pentru ţéra acésta, însă ca administrator inteligent, se gândì şi la producţiunea ţĕriĭ, — maĭ lăsă dar câte-và ḍile de lucru proprietarilor sub nume de clacă; el făcù şi maĭ mult: ca să nu rĕmâe câmpiile Românieĭ necultivate, obligă pe boierĭ să dea cultivatorilor pămînt cu îndestulare, avênd eĭ dreptul de dijmă.

No. 32. 1865.

Acestea sunt, D-le Ministru, causele că acel *mare act* al luĭ Mavrocordat, acea reformă radicală nu aduse atuncĭ nicĭ o sguduire, nicĭ o miserie, ba încă atrase îndărăt la vetrele lor pe toţĭ foştiĭ servĭ, ce pribegiseră peste Dunăre. Acestea sunt causele, ce făcură să nu găsim nicĭ o urmă de nemulţumire în Istoria acelor timpurĭ,

No. 32. 1865.

deşi ea, combinată fiind cu alte uneltirĭ, aduse căderea vecheĭ boierimĭ românescĭ.

Să mĕ ferĕscă Dumneḍeŭ, Domnule Ministru, să-ţĭ recomand ca aplicabile una măcar din acele măsurĭ ale luĭ Mavrocordat, precum aŭ făcut unĭĭ din publiciştiĭ noştri; fie-care timp, fie-care grad de civilisare are mijlócele sale, şi nu depinde decât de la capacitatea, de la inteligenţa ómuluĭ de stat, de a le găsì şi a le aplicà.

Ar fi prea lung şi de prisos, Domnule Ministru, să cercetăm în ocasiunea de faţă cum, sub regimul fanariot, vechea boerime căḍù maĭ tótă şi cum foştiĭ boerĭ şi foştiĭ servĭ, contopiţĭ, devenirĕ materia de exploatare a uneĭ alte clase, în care se strecurară puţinĭ din magnaţiĭ ţĕrĭĭ; să sărim dar la reforma, ce se făcù subt auspiciile Rusieĭ, la introducerea Regulamentuluĭ.

Românĭĭ aŭ avut în tot-deauna spiritul deschis ideilor de progres, şi inima lor a fost în tot-deauna frămîntată de grija sórteĭ patrieĭ lor; chiar în timpul Fanarioţilor, boerĭĭ pămîntenĭ, ce maĭ rĕmăseserĕ, se încercară, atât pe lângă Rusia, cât şi pe lângă Austria, maĭ cu osebire la pacea de la Şiştov, să dobîndéscă pentru Principate o posiţiune maĭ independentă de Turcia şi o organisaţiune maĭ bună în întru. Revoluţiunea cea mare a Franţeĭ îĭ mişcă şi se duserĕ să intereseze Guvernul Franţeĭ la sórta Românieĭ. Sub domnia luĭ Caragea, o conspiraţiune pentru o mişcare naţională se întinsese până în unghiurile cele maĭ depărtate ale Ţĕrĭĭ-Românescĭ. Eteria Grecilor găsi aci un pămînt pregătit, şi mişcarea Domnuluĭ Tudor n'a fost un accident ci o consecinţă a dispositiuniĭ spiritelor. Domnul Tudor n'avù alt merit decât să-ĭ dea un caracter cu totul naţional şi să o sustragă influenţeĭ greco-muscălescĭ, şi boerĭĭ n'avură altă vină decât că creḍură maĭ mult în străinĭ decât în puterile, ce ar fi găsit în sînul poporuluĭ român. Domnia luĭ Grigore Ghika, deşì fu o reacţiune contra Fanarioţilor, nu satisfăcù însă pe deplin aspirările Românilor, maĭ cu osebire în ceea-ce privià reformele din întru; conspiraţiunea Văcărescului, în care eraŭ implicaţĭ un mare numĕr de boerĭ, şi cartea intitulată: „Călătoria luĭ Dinicu Golescu", sunt douĕ fapte, carĭ denotă starea spiritelor de atuncĭ.

Ocupaţiunea Principatelor de către armatele muscălescĭ la 1838 dete o mare diversiune spiritelor. În urmă Rusia, fiind nevoită să părăséscă Principatele, socotì că nu erà înţelept, în interesul planurilor sale de cotropire, a lăsà Principatele să-şĭ înnóde iar firul

vieţiĭ lor naţionale şi să se desvolte, conform spiritului şi tendinţelor lor naturale; Guvernul rusesc se puse dar a ţese pânza cu care aveà să înfaşe strîns România. Trebue să mărturisim că diplomaţia muscăléscă se arătă, în acéstă operă, fiică demnă a Fanarioţilor, carĭ şi acum deteră un ajutor puternic şi chiar de-a dreptul. No. 32. 1865.

Kiseleff, ca şi Mavrocordat, deşi dispuneà de sute de miĭ de baionete străine, se ferì de-a avé aerul să impună Românilor reformele, ce proiectase Guvernul muscălesc şi care aveaŭ misiunea de a răpì spontaneitatea şi libertatea de acţiune a societăţiĭ nóstre ; el, maĭ mult decât orĭ-care, vorbì Românilor de patrie şi de drepturile publice tradiţionale, şi ast-fel reuşì ca, prin Adunărĭ române, să dea Regulamentuluĭ Organic caracterul uneĭ opere române şi acela al uneĭ Convenţiunĭ naţionale, deşi în acea operă erà pus în umbră un articol, care ridicà autonomia Principatelor. Ceea-ce însă trebue să ne preocupe astădĭ maĭ mult, este resultatul reformeĭ sociale, ce implicà acest Regulament, adecă relaţiunea dintre clăcaşĭ şi proprietariĭ de moşie.

Deşì oborîrea servagiuluĭ, efectuată sub Mavrocordat, se făcuse într'un interes antinaţional, cu timpul însă ea adusese împăcarea între proprietarĭ şi clăcaşĭ şi chiar iubirea între dînşiĭ. Avem proba cea maĭ invederată de acéstă înfrăţire între clase : purtarea ţĕranilor în timpul *„zaveriĭ“*. Nicĭ un proprietar, nicĭ un boier pămîntean nu fu supĕrat de glótele înarmate ale Domnuluĭ Tudor, iar clăcaşiĭ nutriră prin păduri pe boieriĭ, ce se ascundeaŭ de Arnăuţĭ, şi celor pribegiţĭ peste Carpaţĭ le scăpară, pe cât putură, bunurile de furia Arnăuţilor.

Iscusinţa cea maĭ mare, ce puse Guvernul muscălesc în confecţionarea Regulamentuluĭ, fu ca să distrugă acea înfrăţire dintre ţĕranĭ şi boierĭ. Un legiuitor inteligent şi de bună credinţă aveà douĕ drumurĭ deschise înaintea luĭ în cestiunea proprietăţiĭ. Dacă voià să favoriseze pe boierĭ, n'aveà decât să emancipeze comunele, recunoscênd boierilor de moşie dreptul de deplină proprietate pe restul moşieĭ, şi, ca să nu sdruncine producţiunea ţĕriĭ, să menţie ḑilele de clacă şi dijma pentru un termen hotărît de anĭ; adecă în timpul necesar pentru ca atât proprietariĭ cât şi muncitoriĭ de pământ să pótă găsì nouĕle condiţiunĭ de exploatare şi să se pótă familiarisà cu noua lor condiţiune ; saŭ, dacă legiuitoriĭ voiaŭ să nu părtinéscă nicĭ uneĭ clase, să emancipeze, cu comunele, sădirile şi curăturele

No. 32. 1865. clăcașilor, — singurul pămînt, asupra căruia legile cele vechĭ recunosceaŭ clăcașilor un drept de posesiune și care erà considerat ca loc posedat cu embatic,—hotărînd ca despăgubire proprietarilor pentru acele micĭ pămînturĭ un numĕr de ḑile de clacă pentru un numĕr determinat de anĭ. Intenţiunea însă a Rusieĭ nu erà emanciparea clăcașilor și cu atât maĭ puțin a moșiilor boierilor. Într'adevĕr, Regulamentul lipì și maĭ mult pe ţĕran de pămînt, sub deosebite pretexte, carĭ n'aveaŭ nicĭ o înclinare cu cestiunea proprietăţiĭ, și mărì numĕrul ḑilelor de clacă, adăogând și alte sarcine pentru clăcașĭ; iar pentru boieriĭ de moșie, Regulamentul nu numaĭ că supuse ţĕranilor o maĭ mare parte de pămînt, dar recunoscù și generaţiunilor viitóre dreptul la douĕ părţĭ din treĭ ale fiecăreĭ moșiĭ. Boieriĭ, în lăcomia lor, nu vĕḑură decât folósele presente, adecă îngreunarea îndatoririlor clăcașilor, iar ceĭ maĭ inteligenţĭ, aceĭ carĭ se gândeaŭ la viitor, se mângâiară cu promisiunea, ce se făceà în Regulament, că o să vie un timp când învoielile libere or să fie posibile; eĭ nu înţeleseră că misiunea uneĭ legĭ nu este de-a promite, ci de-a hotărî.

V.

Domnule Ministru!

Regulamentul Organic, care, atât prin dispositiunile sale în privinţa proprietăţiĭ cât și prin alte dispositiunĭ, aveà de ţintă să pună în *dependinţa* administraţiuniĭ atât pe clăcașĭ cât și pe boierul de moșie, și tot-deodată să aducă ura între aceste douĕ clase, fu la început primit de marea parte a inteligenţeĭ cu bucurie; vre-o câţĭ-và boierĭ marĭ și ţĕraniĭ în genere furà singurĭĭ, ce se arătară nemulţumiţĭ. Și cum puteà fi într'alt-fel? Sgomotul săbiilor, ce Kiseleff atârnase de brîul tinerimiĭ, lucirea uniformelor de tot felul și de tóte culorile, și ispita posturilor, ce se creaseră, ameţise biéta inteligenţă și nu-ĭ maĭ dete timp să se gândéscă. Nu trebuì însă mult timp ca ea să se trezéscă. Regulamentul erà o haină străină, croită la St. Petersburg, fără ca să se iea măcar măsură pe acela, pentru care erà destinată; ea începù dar îndată a strânge și-a împiedică naţiunea română în mișcările sale; reacţiunea contra luĭ fu dar firéscă și merse crescênd până la 1848.

D-ta, Domnule Ministru, îţĭ aducĭ aminte cu cât entusiasm, cu

câtă sete, noĭ toţĭ câţĭ suntem, şi d-ta negreşit nu cel din urmă, intrarăm în acea *eterie*, al căreia drapel îl ridicase, încă de la 1836, Câmpineanu! Care este familia, orĭ cât de reacţionară ar fi ea astădĭ, care n'a trimis atuncĭ contingentul sĕŭ în taberа naţională şi care la 1848 luà în sfîrşit cu asalt fortăréţa, ce străiniĭ ridicaseră în România ca să ne cuceréscă, adecă Regulamentul Organic? Nicĭ una. Nu voiesc a ḑice că revoluţiunea de la 1848 a fost fără păcate, că nu s'aŭ făcut greşelĭ. E! şi care este revoluţiunea, ce póte aveà pretenţiunea de-a fi corectă? Tot ce voiesc să constat, este că ea a fost resultatul uneĭ lucrărĭ, la care a luat parte naţiunea întrégă, că ea îşĭ aveà cuvîntul sĕŭ de-a fi în natura lucrurilor, în instinctul de conservare al naţiuniĭ, că prin urmare erà, din tóte puntele de vedere, legitimă. Ast-fel fiind, orĭ-cine o négă şi orĭ ce reacţiune contra spiriţuluĭ şi a tendinţelor eĭ négă dreptul naţiuniĭ de a trăĭ şi lucréză, prin sciinţă saŭ nesciinţă, la pregătirea domnireĭ străinilor.

Dacă după revoluţiunea de la 1848 n'ar fi venit sabia străinuluĭ să întrerupă din noŭ firul vieţiĭ naţionale, societatea română, după maĭ multe oscilaţiunĭ, neapĕrate în orĭ-ce acţiune, erà să-şĭ găséscă condiţiunile sale de viéţă, să-şĭ urmeze cursul sĕŭ natural, şi până astădĭ eram să devenim un Stat prosper, destul de tare ca să pótă trăĭ prin viéţa sa proprie, fără să maĭ pótă fi clătinată de suflarea tuturor străinilor şi ameninţat a devenì prada celeĭ d'întâiŭ loviriĭ ce i s'ar da.

Dacă invasiunea muscăléscă de la 1848 nu erà, precum se ḑiceà, decât o acţiune de precauţiune contra spiriţuluĭ revoluţionar, ce suflà atuncĭ peste tótă Europa, de ce Guvernul rusesc nu căută în reformele, ce făcù în cestiunea proprietăţiĭ, să atenueze, să împuţineze, să slăbéscă, de nu să stîrpéscă causele sociale, ce făcuseră ca revoluţiunea de la 1848 să fie nu numaĭ politică, dar şi socială? Dacă ţineà cu boieriĭ, de ce, cel puţin acum, după un avis atât de puternic, nu voì să emancipeze moşiile boierilor şi să-ĭ facă proprietarĭ *absoluţĭ* peste pămînturile lor? De ce din contră supuse şi maĭ mult pămînt ţĕranilor şi pe ţĕranĭ, la rândul lor, îĭ supuse la o muncă silnică şi maĭ mare, şi maĭ obligatorie? Şi când Guvernul rusesc făceà tóte acestea la noĭ? Atuncĭ chiar când el se pregătià şi proiectà în Rusia emanciparea ţĕranilor şi a pămînturilor lor. Cuvîntul acesteĭ procedărĭ este fórte invederat. El nu voià împăciuirea şi prin urmare consolidarea societă-

No. 12. 1865.

ţiĭ române. El amăgì dar pe boierĭ, dându-le pentru *present* o înlesnire şi maĭ mare de înavuţire, şi făcêndu-ĭ ast-fel a crede într'însul; iar pe ţĕranĭ îĭ apĕsà şi maĭ mult, pentru ca la cea dintâiŭ ocasiune să pótă devenì un instrument nu numaĭ de turburare dar chiar de distrugere.

VI.

Acésta este situaţiunea, ce ne-a făcut invasiunea muscăléscă de la 48. Când tratatul de la Paris ne scăpă de protectoratul Rusieĭ şi puse drepturile nóstre sub garanţia tuturor puterilor celor marĭ europene, societatea română se găsì maĭ desbinată decât în tot-deauna; de-o parte ceĭ amăgiţĭ, aceĭ cărora le venià cu greŭ să lase o posiţiune făcută, şi de cea-laltă parte aceĭ carĭ voiaŭ ca naţiunea să reintre în condiţiunile propriĭ natureĭ sale, propriĭ ţĕrĭĭ ce ocupă şi potrivite cu spiritul secoluluĭ. Aceste douĕ partide eraŭ înăsprite una contra alteia; ceĭ din urmă priviaŭ pe ceĭ dintâĭ nu numaĭ ca nisce egoiştĭ, ce voesc să sacrifice interesele ţĕrĭĭ şi chiar ale lor în viitor unor interese particulare şi timporale, dar încă, prin sciinţă saŭ nesciinţă, şi ca nisce instrumente ale străinuluĭ. La rândul lor, aceştia credeaŭ pe adversariĭ lor ca *unica* causă a tuturor perturbaţiunilor, a tuturor ideilor, ce eraŭ de natură a preface starea socială şi politică, în care eĭ se credeaŭ atât de bine aşezaţĭ, şi care încă eĭ o credeaŭ ca unică pentru buna petrecere a Românilor şi ca singura, care ar puté să asigure existenţa nóstră naţională.

Cum veḑĭ, Domnule Ministru, când arena politică se deschise şi pentru noĭ, când furăm chemaţĭ ca noĭ înşi-ne să ne croim sórta, lupta erà firéscă; şi încă ce luptă! Acéstă luptă fu aţîţată şi maĭ mult prin amestecul străinilor, cărora în lupta nóstră le lăsarăm uşa crăpată, ba încă de multe orĭ le-o şi deschiserăm mare înaintea lor.

Orĭ cât de aprinsă însă fu lupta prin ea chiar luptătoriĭ începură a se cunósce, a se stimà, a se apropià; se încredinţară, şi uniĭ si alţiĭ, că cel puţin mare parte dintre dînşiĭ sunt sinceri şi că toţĭ doresc binele patrieĭ; de acì, a trece la o lucrare comună nu erà departe, şi toţĭ se puseră a căutà nu tot arme spre a se combate, ci condiţiunile neapĕrate pentru aşezarea nouluĭ Stat, condiţiunile acele care ar decurge firesce din starea nóstră de cul-

tură și care ar fi propriĭ geniuluĭ nostru național. Negreșit, Domnule Ministru, că acéstă lucrare erà cam lungă și puteà firesce să întărîte nerăbdarea tinerilor exaltațĭ, dar nicĭ de cum a ómenilor maturĭ și cu atât maĭ puțin a acelor ce sunt chemațĭ a președeà la *organisarea* uneĭ societățĭ. No. 32. 1865.

Plebiscitul de la 2 Maiŭ saŭ 2 Iulie a venit și a întrerupt acea lucrare, care, deși se făceà cu încetul, ca orĭ-ce lucru ce se face de o *societate întrégă*, erà însă sigură și puternică. Ordonanța de presă mĕ amenință și mĕ poprește să cercetez de este bine, de este în ordinea lucrurilor ca un om, orĭ care ar fi funcțiunea luĭ în societate, și orĭ cât de mare geniŭ ar fi el, să popréscă o societate în elaborarea sa și să hotărască pentru dînsa, saŭ să-ĭ dea un alt curs elaborărieĭ eĭ.

Nu sciŭ de asemenea, Domnule Ministru, dacă-mĭ este permis să cercetez actele, saŭ legile cele importante, ce s'aŭ decretat de la 2 Iulie încóce; mĕ mărginesc dar numaĭ în a constată ceea-ce nimenĭ nu négă, saŭ maĭ bine ceea-ce este pe buzele tuturor și chiar pe ale acelor carĭ sunt cu totul devotațĭ regimuluĭ inaugurat la 2 Iulie, că adecă: suntem maĭ rĕŭ decât în tot-deuna; și pot adăugà, cu Istoria în mână, că asemenea suferințe, asemenea nevoĭ nu s'aŭ manifestat în urma nicĭ uneia din reformele cele marĭ, ce aŭ preces pe cele de astădĭ. Care este partea de rĕŭ, ce cade pe séma defectelor marilor acte ce s'aŭ decretat, o poțĭ gasì d-ta, ca un profund om de Stat ce eștĭ, și care singur aĭ dreptul de a face o asemenea investigare; tot ce-mĭ rĕmâne mie de cercetat este fórte puțin, anume care este partea rĕuluĭ, ce se cuvine a fi atribuită releĭ, nenemeriteĭ și repedĭĭ aplicărĭ a acelor legĭ.

In alte țĕrĭ, precum sciĭ, Domnule Ministru, maĭ mult de cât orĭ-cine, pentru cea maĭ mică lege nouă de o ordine economică, chiar pentru o modificare de *tarife* vamale, se lasă un interval de la promulgarea legiĭ și până a-și avé efectul sĕŭ; acel interval este calculat ast-fel ca să n'aducă nicĭ o vătămare intereselor angajate și carĭ ar puté fi atinse de acea lege. Cum dar Guvernul de la 2 Maiŭ a putut să facă nepomenita greșélă de a hotărî ca legea emancipărĭĭ clăcașilor și a pămînturilor să se aplice și să se efectueze în vre-o câte-và lunĭ? Și ce lege, pentru numele luĭ Dumnedeŭ! O lege care schimbă din culme până în temelie tótă economia produceriĭ țĕrĭĭ, o lege pentru a căreĭ punere în aplicare numaĭ nu eraŭ destule acele șépte lunĭ! — Aĭ auḑit, Domnule

No. 32. 1865. Ministru? Șépte luni pentru ca sĕ se găséscă și să se creeze *nouele* condițiuni de *exploatare a Românieĭ întregĭ!* — Să nu ne mirăm dar dacă câmpiile nóstre aŭ rĕmas estimp pustiĭ și acoperite cu burueni; să nu ne mirăm dacă un an de neproducere și neexportare o să apese pe maĭ mulțĭ anĭ în viitor. Acéstă singură dispositiune erà destulă să aducă o mare lipsă și o mare perturbare în producerea națională și prin urmare în tóte transacțiunile. Dar guvernul de la 2 Maiŭ pare că a voit să îndoiască dosa rĕuluĭ și a dispus ca capitalul în numerar, ce-l hotărîse spre a înlocuì pe acela ce proprietariĭ îl avuseseră în muncă și de care dispuneaŭ de la începutul primăvereĭ, adecă atuncĭ de când începe munca pămîntuluĭ, să nu se ramburseze proprietarilor de cât la *tómnă*, adecă atuncĭ când încetéză munca pămîntuluĭ. Te întreb, Domnule Ministru, dacă puteà, dacă erà permis unuĭ Guvern să facă o asemenea greșélă, adecă să pună pe toțĭ proprietariĭ, din tótă România, în neputință de a-șĭ cultivà proprietățile, fiind lipsiți chiar de capitalurile ce li se daŭ subt forma lor cea nonă? Póte să mi se observe că nu erà putință materială de a încăssuì proprietarilor chiar de la St. Gheorghe dobînda bonurilor, la care aŭ drept; apoĭ atuncĭ, de ce nu s'aŭ luat în lege dispositiunĭ ca Guvernul să nu fie nevoit nu numaĭ de a face o nedreptate, dar chiar de a lovì producerea țĕrriĭ? Maĭ este însă încă o considerațiune. Proprietariĭ, ne avênd cu ce continuà exploatarea pămînturilor lor, într'alte cuvinte neputênd întrebuința brațele *libere*, de unde foștiĭ clăcași or să câștige sumele, ce le trebuesc, în tot cursul anuluĭ acesta, ca să plătéscă despăgubirea pentru pămînturile, ce le aŭ? Căcĭ precum sciĭ, D-le Ministru, lucrurile aŭ fost așà conduse în cât cea maĭ mare parte din foștiĭ clăcași, credênd că despăgubirea o să li se ierte prin decret, precum li s'a dat și proprietatea, n'aŭ voit să se învoiéscă și să muncéscă pe socotéla lor pămînturile, ce aŭ rĕmas proprietarilor.

Să presupunem însă, Domnule Ministru, saŭ că sunt considerărĭ necunoscute nouĕ saŭ că Guvernul, în dragostea luĭ pentru foștiĭ clăcașĭ, s'a exaltat până a nu se maĭ gândì la tóte consecințele nenorocite, ce ar resultà chiar pentru sătenĭ, și s'a grăbit de a decretà legea cu un minut maĭ înainte, și că, negreșit, ca tot lucrul făcut în grabă și după capul unuĭ singur om, nu puteà eșì într'alt-fel decât plin de viții; presupunêndu-le tóte acestea, óre Guvernul n'ar fi putut găsi, dacă ar fi dorit binele public, vre-un mijloc ca să ușureze, ca să împuțineze rĕul, și încă chiar într'un

mod simțitor? Eu cred că da, și, ca să nu amintesc decât unul singur din acele mijlóce, întreb dacă Guvernul nu puteà, odată ce s'a făcut constatarea numĕruluĭ și categorieĭ clăcașilor, să libereze proprietarilor un numĕr de bilete ad-hoc, representând fie-care bilet douĭ saŭ patru sfanțĭ; cu acestea proprietarul să fi avut facultatea de a se servì în loc de banĭ ca să plătéscă țĕranilor ce ĭ-ar fi lucrat, și țĕranul la rândul sĕŭ să se fi putut servì cu dînsele la rĕspunderea trimestruluĭ consacrat caseĭ de lichidare. Acéstă înlesnire făcută, nu rĕmânea decât ca la plata intereselor bonurilor proprietarilor să se scadă din suma ce se cuvenià fie-căruia suma cuprinsă în biletele ce i s'a înaintat și n'ar fi putut atuncĭ a o întórce casseĭ de lichidare. No. 32. 1865.

Acéstă singură măsură, ce nu fac decât a o însemnà în trécăt, sunt încredințat că ar fi activat cu mult cultura pămîntuluĭ în vara acésta; dar Guvernul nu numaĭ că nu s'a gândit a găsì asemenĭ mijlóce, dar n'a căutat nicĭ măcar să convingă pe foștiĭ clăcașĭ că aŭ să plătéscă despăgubirea; n'a făcut nicĭ chiar ce aĭ început a face d-ta, adecă a cercà să convingă pe țĕranĭ că pămîntul ce a rĕmas proprietarilor este absolut al lor, fără ca Guvernul să se maĭ pótă amestecà în învoirile, ce s'ar face de acì nainte, convingere ce ar fi determinat negreșit pe țĕranĭ a se învoi

Mĕ opresc acì, Domnule Ministru, căcĭ numaĭ în cestiunea aplicărieĭ legiĭ proprietățiĭ ar puté cine-và scrie un volum, și negreșit că și d-ta aĭ ostenit ascultându-mĕ, precum ostenĭĭ și eŭ scriind. Las dar pentru alt timp să-țĭ vorbesc despre ceea-ce se numesce la noĭ sufragiul universal, despre sistema financiară, ce ne duce la ruină, despre administrațiunea, ce s'a încurcat și face neeficace aplicarea orĭ-căreĭ legĭ, de-ar fi chiar bună; despre armarea țĕrieĭ, ce o așteptăm încă, despre libertățile publice, ce s'aŭ pus de-o parte, despre Biserică, ce s'a atins într'un mod puțin inteligent. Să las tóte acestea pentru alt timp, căcĭ sper că în curând veĭ ridicà după pieptul Românieĭ acea piétră, ce se numesce ordonanța preseĭ și care-ĭ sugrumă glasul atât în cât nu maĭ póte nicĭ suspinà.

Până însă a nu-mĭ luà ḑiua bună de la d-ta, permite-mĭ, Domnule Ministru, să-țĭ aduc aminte un ce care te privesce de-a dreptul, anume că societățile civile n'aŭ vĕḑut nicĭ odată cu plăcere să le administreze cel ce pórtă sabia. Impĕratul Napoleon III, el însuș̆ĭ, care a smerit puterea rusă, care a creat Regatul Italieĭ, care a dat Franțeĭ Comitatul Nizzeĭ și Ducatul Savoieĭ, care în sfîrșit

No. 32. 1865. a *asigurat* societatea francesă, în ce privesce interesele eĭ materiale, — pe carĭ ea, cu drept saŭ fără drept, le credeà în pericol,— a fost nevoit să renunțe la încercarea ce făcuse cu generalul Espinas, de-a pune un oștean în capul ministeruluĭ din întru, atât nemulțumirea uneĭ asemenea încercărĭ fu mare chiar în Franța, adecà chiar în națiunea cea maĭ rĕzboinică din Europa.

Acéstă antipatie este firéscă, Domnule Ministru ; ea nu provine dintr'o prejudecată contra militarilor, ci din posițiunea excepțională ce se face milítaruluĭ în Statele acele, unde Guvernele vor a face din armata permanentă o cétă de automațĭ, un instrument de sugrumare. In țĕrile libere însă, și Istoria ne spune că ast-fel a fost țéra nóstră de secole întregĭ, militarul, chiar permanent, este ridicat la o înălțime, unde nu trebue să-l domnéscă pasiunile politice. Maĭ presus de tóte partidele, de tóte sistemele, el nu se cade a deveni organul și, cu atât maĭ puțin, instrumentul nicĭ uneia ; absorbit în iubirea patrieĭ, care le conține pe tóte, el n'are decât un singur rol, o singură misiune, aceea de-a se consacrà la apĕrarea eĭ, contra străinilor, contra sugrumătoruluĭ. Rol sublim, care îĭ robesce tóte inimile, căcĭ într'însul orĭ-care cetățén, orĭ-care partid vede pe apĕrătorul sĕŭ. Fără patrie nu maĭ sunt *cetățenĭ*, nu maĭ sunt *partide*, ci numaĭ o turmă de *sclavĭ*.

Cu tóte acestea, chiar în țĕrile libere, exemplul Statelor despotice face că nimenĭ nu doresce a vedé administrațiunea în mânile unuĭ general. Ințelegĭ dar dacă trebue să existe acéstă impresiune la noĭ.

Dacă amintiŭ acest simțimînt al societăților civile, care vĕd maĭ cu plăcere sabia la hotarele țĕrĭĭ de cât pe fotoliul Ministeruluĭ din întru, nu crede c'o făcuiŭ ca protestare contra Ministeruluĭ d-tale, ci numaĭ ca să-țĭ aduc aminte cât posițiunea d-tale este maĭ delicată decât a tuturor predecesorilor d-tale. Ridică-te dar, D-le Ministru, la înălțimea aceea, unde lumea să nu maĭ pótă vedé, în d-ta, decât pe omul eminent, pe omul situațiunĭĭ, capabil de a ne salvà de relele ce ne bântuesc. Ridică-te pe aripile geniuluĭ la înălțimea unde prejudecățile, patimile de partid, preocupațiunile personale nu pot să maĭ atingă pe un om, și de-acolo, cu ochiŭ de aquilă, pătrunde în afundurile societățiĭ nóstre și vedĭ *adevĕratele* cause, ce ne-aŭ aruncat în vălmășélă și ne țin atîrnați pe marginea prăpăstieĭ, și, cu inimă de Român, însémnă calea, ce are să ne depărteze de dînsa și să ne ducă la loc sigur, la locul de mântuire și de mărire națională!

33. — INSTRUCȚIUNEA PUBLICA.

No. 33. 1865.

EPISTOLĂ CĂTRE D-L DIRECTOR AL MINISTERULUĬ INSTRUCȚIUNIĬ PUBLICE, ADRESATĂ CU OCASIUNEA CUVÎNTULUĬ OFICIAL PRONUNȚAT DE D-SA LA ÎMPĂRȚIREA PREMIILOR.

(Broșură publicată în Bucurescĭ. 1865. Tipogr. C. A. Rosetti.)

E vorba de distribuirea premiilor, făcută la Ministerul Cultelor și al Instrucțiuniĭ publice, în ḑiua de 29 Iunie 1865, Ministru Președinte al Consiliuluĭ fiind Nicolae Cretzulescu și Ministru ad-interim al Justițieĭ, Cultelor și Instrucțiuniĭ publice fiind Dimitrie Cariagdi. Aug. Treb. Laurian erà Vice-Președinte al Consiliuluĭ Permanent de Instrucțiune publică iar V. A. Urechiă erà directorul Instrucțiuniĭ și al Cultelor. Intre tinerii premianți, eraŭ și elevii: Chițu Petre (cl. VII), Haret Spiru (cl. III) și Marghiloman Alexandru (cl. I), de la liceul Sf. Sava. V. „Monit. Ofic.", No. 142 din 1 (13) Iulie, 1865.

Domnule Director,

Cu ocasiunea împărțiriĭ premiilor la elevii, ce s'aŭ distins în școlele Statuluĭ, aĭ adus, la bara opiniuniĭ publice, instrucțiunea națională. Eŭ unul îți mulțumesc din inimă de acéstă procedare liberă, care, de s'ar imità în tóte ramurile administrațiuniĭ publice, ar fi cel maĭ puternic și pot ḑice singurul mijloc de a vindecà relele ce ne bântue și contra cărora silințele individuale ale ómenilor ce se succedă la putere cu o iuțélă nepomenită, s'aŭ dovedit printr'o tristă speranță neeficace. Am ḑis că aĭ adus instrucțiunea națională la bara opiniuniĭ publice, căcĭ atât prin cuvîntul rostit de onorabilul Vice-Președinte al Consiliuluĭ Permanent al Instrucțiuniĭ, cât și prin cuvîntul d-tale, aĭ ridicat vĕlul, ce ar fi putut ascunde trista stare a instrucțiuniĭ nóstre publice și aĭ făcut ast-fel să vadă limpede ceĭ maĭ indiferenți, chiar aceĭ ce nu veniseră la acea solemnitate decât atrașĭ de tobele și surlele ce precedaseră cortegiul Universitățiĭ Române. Da, D-le Director, aĭ arătat rĕul cu un curagiŭ și o sinceritate, ce-ți face cu atât maĭ multă onóre, cu cât la noĭ a devenit o regulă generală de-a ascunde rĕul, regulă care, adoptată de la Muscalĭ, ne va da de mal, de nu vom scì toți să facem ca d-ta, adecă să avem curagiul de a fi sincerĭ, veridicĭ.

Mĕ sfiiŭ a adresà acéstă epistolă d-luĭ Vice-Președinte, care a fost profesorul nostru al tuturor: vârsta dumnéluĭ și lunga-ĭ experiență școlastică ĭĭ constitue dreptul de a fi maĭ mult ascultat de cât d'a asculta; luaĭ dar libertatea d'a convorbì cu d-ta, căcĭ deși împodobit cu o instrucțiune înaltă, care te-a suit pe catedrele facultăților nóstre, vârsta însă te póte dispune de a ascultà pe ceĭ carĭ, maĭ bătrânĭ decât d-ta, aŭ putut să-și întindă observațiunile

No. 33. 1865. lor peste un șir de anĭ maĭ lungĭ decât aceĭ ce aŭ apucat ceĭ de vârsta d-tale.

Mĕ socot scutit, D-le Director, a revenì la rândul meŭ asupra deplorabileĭ stărĭ a instrucțiuniĭ nóstre publice și maĭ cu osebire asupra neînsemnatelor resultate ce dă ea, comparându-le negreșit cu sacrificiile ce face tesaurul public pentru școlele naționale; — să fie însă bine-înțeles, că nu eŭ voiŭ găsì că un Stat face vreodată prea multe sacrificiĭ pentru instrucțiune, orĭ cât de marĭ ar fi sumele consacrate; ceea-ce cerem, și suntem în drept a cere, este ca resultatele să fie în raport cu sacrificiile; — mĕ socot, dic scutit a revenì asupra acestuĭ rĕŭ, căcĭ nimenĭ nu-l puteà constatà cu maĭ multă autoritate decât d-ta, care eștĭ în capul instrucțiuniĭ, și prin urmare nu ieaŭ pana astădĭ decât ca să atrag atențiunea d-tale asupra altor cause decât acelea ce denunțĭ publiculuĭ ca sorginte a rĕuluĭ, ce aĭ constatat.

Dacă am pĕtruns bine ideea d-tale, causele principale ale stărieĭ defectuóse a instrucțiuniĭ nóstre publice sunt: întâiŭ, lipsa de o metodă completă și rațională și puținul devotament al profesorilor în îndeplinirea misiuniĭ lor; a doua, nepĕsarea părinților, atât pentru educațiunea copilașilor lor în familie, cât și pentru priveghiarea, ce ar trebuì să exercite asupra instrucțiuniĭ, ce copiiĭ primesc în școlele publice. Plecând din acest punt de vedere, d-ta, facĭ apel la aceste douĕ categoriĭ de cetățenĭ, cu un accent ce simte orĭcine că ese din fundul inimeĭ d-tale. De ce însă te-aĭ oprit acì, D-le Director? Óre posițiunea d-tale oficială te-a oprit de a merge cu investigările maĭ departe? saŭ într'adevĕr, lipsit de elementele ce nu le puteaĭ lua din cunoscința trecutuluĭ, n'aĭ putut comparà ceea-ce este cu ceea-ce a fost, ca ast-fel să descoperĭ adevĕratele cause ale rĕuluĭ? Orĭ-care în sfârșit ar fi causa, am socotit că este o datorie să împingem acéstă cercetare maĭ departe, noĭ, carĭ nu suntem mărginiți de nicĭ o altă îndatorire de a ne împlinì datoriile de cetățenĭ, noĭ, pentru carĭ trecutul este tot atât de viŭ ca și presentul.

Cuvintele, ce aĭ adresat profesorilor și părinților, am dis c'aŭ fost destul de simțite pentru ca să-ĭ pătrundă și să-ĭ facă să'șĭ îndeplinéscă datoriile lor cu o îndoită silință; dar permite-mĭ și mie ca, în calitate de părinte de familie, să examinez dacă și Guvernul n'are nimic a-șĭ observà, de nu este nevoe ca și dînsul să-șĭ schimbe saŭ să-șĭ îmbunătățéscă metoda în acțiunea, ce are asupra instrucțiuniĭ publice.

Pe cât timp o funcțiune socială este lăsată la acțiunea indi- No. 33, 1865.
viduală a cetățenilor, rĕspunderea tótă cade asupra lor; dacă înaintea creării armatelor permanente, a disciplineĭ și a tacticeĭ moderne, cetățenii unuĭ Stat eraŭ curagioșĭ, ómenĭ de arme, acésta o datoriaŭ bărbățieĭ lor, demnității lor, patriotismuluĭ lor individual; dacă asemenea până când nu se organisase instrucțiunea publică, până când Guvernele nu concentraseră în mâinele lor instrucțiunea națională, cetățenii eraŭ bine educați și cu multă instrucțiune, tot meritul eră al lor, și Guvernele aveaŭ puțină rĕspundere. Acolo însă unde armata a devenit permanentă și supusă la o acțiune directă a Guvernuluĭ, acolo unde s'a organisat o educațiune publică și s'aŭ concentrat în mânile Guvernuluĭ tóte mijlócele de instrucțiune, rĕmânênd individuluĭ un fórte mic rol, maĭ tótă rĕspunderea a căḑut asupra Guvernuluĭ, precum tot luĭ i s'a atribuit și partea cea mare a merituluĭ: soldații, ca și ofițeriĭ Papiĭ eraŭ proverbialĭ în nemernicia lor și tot aceĭ oșteni, ca legiunĭ ale luĭ Garibaldi, s'aŭ arătat eroĭ la 49.

Dar să studiem teoria mea într'un cas maĭ local și care să nu maĭ pótă lăsà nicĭ o îndoélă despre exactitatea sa. In timpiĭ trecuțĭ, pe când Românii n'aveaŭ nicĭ armată disciplinată, nicĭ instrucțiune concentrată, eĭ avură ómenĭ marĭ de răsboiŭ, eroĭ; ómeniĭ lor de Stat nu cedaŭ în nimic celor din Statele vecine, și documentele, ce se găsesc, în Arhivele străine, scrise de dînșiĭ, precum și cuvintele, ce țineaŭ în latinesce, ca ambasadorĭ în dietele Polonieĭ și ale Ungarieĭ, ne mărturisesc că eĭ eraŭ fórte instruițĭ pentru timpiĭ aceia și nu aveaŭ nevoe de străinĭ carĭ, să scrie saŭ să comande pentru dînșiĭ.

Bag de sémă însă, D-le Director, că m'am suit prea sus cu învestigările mele, întinḑêndu-mĕ ast-fel pe domeniul Istorieĭ, adecă pe domeniul d-tale. Iți cer dar ertare, și iacă-mĕ gata a părăsi, de și cu părere de rĕŭ, aceĭ timpĭ, când fie-care mănăstire eră o universitate, fie-care casă boierĕscă un colegiŭ, fie-care boier un instructor de arme și un inițiator la vitejia românéscă. Mĕ întorc la timpiĭ ce am apucat saŭ carĭ aŭ preces cu puțin copilăria mea.

Când Lazăr trecŭ Carpații și poposi în capitala românéscă, grecismul năbușise limba nóstră; clasele avute abiă maĭ îngânaŭ limba părinților lor și numele de Român devenise un nume de dispreț; limba gréca comandà după Tron, ea regulà drepturile și datoriile ómenilor, dascăliĭ grecĭ ocupaŭ catedrele în școla dom-

No. 33. 1865. néscă, şi tot în limba grécă se ridicaŭ imnurile la cer, pe când cea română abiă se maĭ auḍià pe lungul brasdeĭ, în monologul plugaruluĭ, ce mânà boiĭ. Care fu dar puterea, de care dispuse Lazăr ca să-ĭ dea curagiŭ a se pune faţă în faţă cu Dómna nu numaĭ a Românieĭ ci a Orientuluĭ întreg, el, care nu aveà alt sceptru decât toiagul de pelerin, şi altă aureolă, altă corónă decât praful, ce-l adunase pe calea cea mare, ce duceà din Transilvania la Bucurescĭ? Ce putere supraumană avù Lazăr ca, la rîndul sĕŭ, să ridice după patul morţiĭ, nu un indivíd, ci o naţiune şi să-ĭ ḍică: „Scólă-te şi mergĭ," şi ea să mérgă? Nicĭ una alta decât aceea, pe care o dă Dumneḍeŭ ómenilor, carĭ se hotăresc să se ridice cu sufletul şi cu inima, spre a se face expresiunea uneĭ nevoĭ, a unor trebuinţe simţite, a uneĭ ideĭ marĭ, carĭ sciŭ la un moment propriŭ să se gândéscă şi să voiască pentru o naţiune întrégă.

Lazăr, necunoscut, neavênd alt titlu decât acela de Român, ce atuncea, cum am ḍis, erà un nume de dispreţ, din fundul uneĭ chiliuţe din hanul luĭ Şerban-Vodă, — pe cât îmĭ aduc aminte, — găsì discipolĭ şi patronĭ şi ridică o şcólă măréţă, puternică, nu de piétră şi de var, ci o şcólă morală, de unde virtutea, patriotismul, iubirea sciinţeĭ şi devotamentul până la sacrificiŭ pentru binele public se răspândiră, ca nisce raḍe binefăcătóre pentru tótă România. Acesteĭ suflărĭ de viéţă, de viéţă română, datorim tot ce avurăm până acum; ea ne-a dat Văcărescĭ, Eliaḍĭ şi Asăchescĭ, Alexandrescĭ şi Alecsandri; ea inspiră pe legistul Moroiu, care ne aduse un minut aminte demnitatea magistraţilor romanĭ; ea a dat inimă luĭ Grigore Ghica Vodă, luĭ Constantin Bălăcénu, Mitropolituluĭ Grigorie; ea a însufleţit pe Dinicu Golescu, pe Câmpineni şi Gr. Cantacuzino; ea a făcut să nască nouĭ Cantemirĭ, ca iubitul nostru şi de fericită memorie Bălcescu; ea a dat devotament aceleĭ legiunĭ modeste de profesorĭ, carĭ serviră de cadre la începutul organisăriĭ instrucţiuniĭ publice şi carĭ, prin spiritul ce-l aduseră în nouele şcóle, ne făcură să credem într'un viitor prosper şi glorios; tot acea suflare a şcóleĭ luĭ Lazăr deşteptă inimile Românilor, le îmbărbăţì şi, prin Vladimirescu, prin Solomon, prin Magheru, ne dovedì că nu este vitejia, care a părăsit pe Românĭ, ci ocasiunea, condiţiunile propriĭ de a se manifestà.

II.

Constatatiŭ cred, D-le Director, care erà puterea de inițiativă individuală a Românilor nu numaĭ într'o epocă atât de depărtată de noĭ, încât să ne scape din vedere condițiunile organice ale societățiĭ de atuncĭ, ci chiar în timpiĭ, ce am apucat mulțĭ dintre noĭ; nu numaĭ într'o epocă de vigóre națională, ci chiar atuncĭ când eram maĭ căduțĭ decât în tot-deauna. Să încetăm dar cu recriminările, cu insultele, ce la tóte ocasiunile se aruncă națiuniĭ române, să nu maĭ căutăm scusele relelor, ce ne bântue, în stîrpirea, în nemernicia individilor; să lăsăm acest rol inimicilor naționalitățiĭ nóstre, iar noĭ, să ne convingem că nu suntem în nimic maĭ corupțĭ, cel puțin de ce eram sub regimul Fanarioților, că simțimîntul național n'a periclitat sub Guvernele, ce aŭ succedat pe acelea ce ne veniaŭ din Fanar, că părinții nu-și iubesc astădĭ copiiĭ maĭ puțin decât în trecut, că aspirările de a se lumină nu sunt maĭ slabe decât altă dată, că, din potrivă, idealul național și social este astădĭ mult maĭ înalt decât acela al părinților noștri, și să căutăm causa bóleĭ, ce bântue nu numaĭ instrucțiunea publică, dar tóte instituțiunile nóstre naționale, aiurea decât în degenerarea, în nemernicia, în nepĕsarea particularilor. Noĭ nepĕsătorĭ, D-le Director! Dar pe cine bântue rĕul ce există decât pe noĭ individiĭ, și pe noĭ părinții de familie? Și spre a găsi acea causă nu avem, D-le Director, decât să ne aducem aminte că în trecut, la noĭ ca în tótă Europa, Guvernele aveaŭ un rol fórte restrîns în societate; că acțiuniĭ individuale erà lăsată maĭ tóte functiunile sociale decarĭ erà nevoie ca să se satisfacă trebuințele societățiĭ; chiar în apĕrarea țĕriĭ, Guvernul nu aveà alt rol decât de a convocà pe apĕrătorĭ, de a le da semnalul, de a-ĭ conduce; în urmă însă, prin progresul, ce a făcut spiritul omenesc, s'a dovedit că orĭ cât de puternică este acțiunea individuală, ea nu are decât puterea unuĭ atom în comparație cu puterea de acțiune a *asocierii* tuturor acțiunilor individuale. De acĭ născù preocuparea de a se găsì o combinare, o organisare socială, care să concentreze tóte aceste acțiunĭ, fără ca să stârpéscă, fără măcar ca să micșoreze acțiunea individuală în acéstă *asociațiune* generală. Acésta este problema cea mare pusă de civilisațiunea modernă, și a căreia deslegare frămîntă, de la un timp încóce cu atâta putere, societățile occidentale. Trebuințele însă, ce aŭ creat și crează pe

No. 33. 1865.

No. 33. 1865.

tóte ḑilele o civilisaţiune, ce înaintézĕ cu iuţéla vaporilor şi care sbóră, pot ḑice, pe aripele electricităţiĭ, nu puteaŭ aşteptà soluţiunea acesteĭ probleme, şi cum asociaţiunea, sub tóte formele, puteà singură să dea resultate, carĭ să îndestuleze acele trebuinţe, societăţile aŭ alergat şi aŭ împrumutat o maşină, care în vechime, şi maĭ cu osebire la Romanĭ, a dat resultate mărețe: centralisarea administrativă. Ast-fel cele maĭ multe din Statele civilisate aŭ concentrat în mânile Guvernuluĭ acţiunea individuală, în ceea-ce privesce apĕrarea ţĕriĭ, a menţinerĭĭ ordineĭ din năuntru, adecă a asigurărĭĭ fie-căruĭ cetăţean, a instrucţiuniĭ şi educaţiuniĭ, precum şi a tuturor lucrărilor ce privesc înlesnirea comunicărilor şi a transportuluĭ. Unele din aceste State aŭ combinat ast-fel sistema lor de administrare, încât aŭ maĭ lăsat un óre-care rol şi individuluĭ în aceste funcţiunĭ sociale, iar altele, precum este şi al nostru, aŭ concentrat tótă acţiunea în mâna Guvernuluĭ; nimic nu se maĭ póte mişcà decât prin voinţa sa. Este un bine să se împingă acéstă sistemă până la extremitate, adecă până la absolutism? Vom vedé. Tot ce putem ḑice de acum, este că acéstă asorbire erà un ce firesc, căcĭ Francesul ḑice că *pofta se deschide mâncând*, şi Românul adaogă că *nu este nebun cine mănâncă mult, dar cine-ĭ dă*, cine îl lasă să mănânce. Ceea ce însă ar trebuì să atragă atenţiunea nóstră maĭ mult, este că de ce un Guvern este maĭ tînĕr, de aceea şi presumţiunea luĭ este maĭ mare; ast-fel am vĕḑut la noĭ Guverne, carĭ aŭ voit să asórbă chiar acţiunea religiósă, ceea-ce, în fond, nu este alt decât ca tot Guvernul să reguleze şi relaţiunile nóstre cu Dumneḑeŭ. Nu vĕ miraţĭ dar, nu imputaţĭ Românilor dacă eĭ aşteptă tot, dacă cer tot de la Guvern; ba încă dacă-ĭ impută chiar intemperiile ceruluĭ; orĭ-ce *drept* atrage după dînsul o *rĕspundere;* cine dar nu voesce să iea o rĕspundere maĭ presus decât suferă puterea unuĭ om, să nu-şĭ însuşéscă nicĭ atribuţiunĭ, drepturĭ, ce un om nu trebue, nu póte să le aibă decât desfidând Dumneḑeirea.

Să revenim însă la subiectul nostru, la instrucţiunea publică. Astăḑĭ la noĭ, precum sciĭ, D-le Director, maĭ bine decât orĭ-cine, orĭ-ce acţiune, orĭ-ce iniţiativă, în ceea-ce se atinge de instrucţiunea publică şi particulară, este ridicată indivizilor, precum şi orĭ-căreĭ asociaţiunĭ particulare; acéstă funcţiune socială a devenit un atribut exclusiv al guvernuluĭ; el dispune de fondurile, ce societatea română consacră pentru instrucţiunea publică; şi chiar

atunci când un individ, saŭ maĭ mulțĭ împreună, ar voĭ să consacre fonduri particulare, ca să deschidă o școlă, nu pot s'o facă până ce Guvernul nu le dă autorisare, nu le concede o părticică din dreptul sĕŭ, și încă și după acésta programa instrucțiuniĭ trebue să fie censurată de Guvern. Nimenea nu póte vorbì publiculuĭ român despre cunoscințele și ideile sale, de nu-l îndrugă Guvernul, ba nicĭ nu le póte pune pe o fóie de hârtie fără un brevet al Guvernuluĭ, și nu póte publică o broșură fără autorisarea, fără censura luĭ. Cât pentru instrucțiunea și educațiunea ce se distribue cu fondurile provenite din contribuțiunĭ și legaturĭ, ea se dirige și se administréză d'a dreptul de Guvern, fără să fie lăsată orĭcăruĭ alt cea maĭ mică, cea maĭ indirectă parte la acéstă administrațiune, la acéstă dirigere. Veḑĭ dar, D-le Director, că este puțină osebire între principiile, ce aŭ domnit la organisarea Universitățiĭ Române de dincóce de Carpațĭ și aceea care a servit la organisarea și administrarea armatelor. Profesorul, orĭ-cât de înalt ar fi renumele sĕŭ, nu este ridicat pe catedră de autoritatea ce și-a dobândit-o în domeniul instrucțiuniĭ, nu este înconjurat și susținut de prestigiul, ce a inspirat discipolilor sĕĭ; ca un simplu funcționar al orĭ-căreĭ alte administrațiunĭ, el este numit de Guvern, după simplul sĕŭ capriciŭ, fie chiar și după recomandarea altor funcționarĭ, carĭ garantéză pentru dînsul și care procedere se numesce concurs. Profesorul odată pe catedră, și-a dobândit el óre tótă libertatea, tótă independența? Nu, el nu póte devenì nicĭ odată un adevĕrat învĕțător, un inițiator, ci rĕmâne un simplu instructor. căruia i s'aŭ încredințat un numĕr de școlarĭ, spre a le însemnà cutare și cutare lucru după o programă hotărîtă.

No. 33. 1865.

Am ḑis că i s'a încredințat un numĕr de școlarĭ, și expresiunea nu este dréptă; erà maĭ nemerit să ḑic: școlariĭ ce sunt presupușĭ că i s'aŭ încredințat, căcĭ până să se aplice legea instrucțiuniĭ obligatóre, în jurul multor catedre domnesce pustiul, fără ca pentru acésta să fie clintită posițiunea profesoruluĭ. Să nu-l musce însă șérpele să uite un singur minut că este numaĭ un simplu funcționar, însărcinat a execută o sarcină bine determinată; să nu-l ducă ispita să voiéscă a fi un inițiator, să devie un *maestru*, un *dascăl*, cum se ḑicea odată; să nu-șĭ permită chiar afară din școlă, ca simplu cetățén, să rĕsufle decât pe țéva, ce i-a vîrît-o Guvernul în gâtlej. In finanțe, în comerț, în administrațiune, în politică, în agricultură, în industrie, în fine în tot ce este

No. 33. 1865.

de domeniul activităţiĭ omenescĭ, trebue să crédă ca Guvernul, să gândéscă ca dînsul, căcĭ într'alt-fel, orĭ-care ar fi autoritatea luĭ în lumea sciinţifică, orĭ-care ar fi mulţimea discipolilor sĕĭ, va fi aruncat după catedră, ba încă şi publicat în *Monitor* ca nedemn. Nu critic, D-le Director, ci descriŭ sistema, ce domnesce astădĭ şi te întreb pe d-ta, dacă, într'o asemenea sistemă, Lazării noştri de astădĭ, — căcĭ eŭ cred că sunt — maĭ pot avé un rol? Te întreb, dacă acéstă sistemă ar fi existat, când a venit Lazăr în Bucurescĭ, ar fi putut el devenì ceea-ce a fost, ar fi putut devenì mântuitorul şi idealul nostru? Credĭ d-ta că Lazăr, cu pĕrul sburlit şi prăfuit, fără altă recomandare decât toiagul sĕŭ cel noduros, ar fi ajuns astădĭ, nu până la o catedră, dar chiar până în anticamera, prin care maĭ adesea trebue să trécă cine-và ca s'ajungă acolo, adică a Ministruluĭ? Şi ce credĭ d-ta că ar fi devenit bietul Lazăr, dacă l-aĭ fi pomădat, înfracat, încrăvatat, îmmănuşat, l-aĭ fi pus la rînd şi, cu „*doba*“ înainte, l-aĭ fi dat prin tîrg şi de acolo l-aĭ fi dus prin curtea Palatuluĭ la Ministerul Cultelor, unde un domn director, fie chiar d-ta, ĭ-ar fi ţinut o predică, ĭ-ar fi dat o dojană bună, deşì fórte politicósă? Nu critic, repet, ci constat că rolul profesorilor este fórte mic astădĭ, şi prin urmare şi rĕspunderea lor, şi că trebue să căutaţĭ remediul aiurea decât în iniţiativa, pe carĭ profesoriĭ nu o aŭ, saŭ în solicitudinea părinţilor, cărora nu le-aţĭ lăsat cea maĭ mică acţiune asupra educaţiuniĭ şi instrucţiuniĭ publice; căcĭ într'adevĕr nu sciŭ ce eficacitate, ce influenţă ar avé astădĭ visita părinţilor, a cetăţenilor într'o şcólă? Eŭ cred că nicĭ una alta decât aceea ce are visita părinţilor, saŭ a orĭ-căruĭ cetăţén, într'o casarmă, în timpul instrucţiuniĭ militarilor.

Pentru a treia óră te rog, D-le Director, să credĭ că intenţiunea mea nu a fost şi nu este să critic sistema, după care este organisată astădĭ la noĭ educaţiunea şi instrucţiunea publică; orĭ-ce sistemă, chiar cea maĭ puţin perfectă, póte da fructe bune dacă este bine înţelésă şi bine aplicată; ceea-ce mĭ-am propus, este să arăt că în sistema cea veche iniţiativa individuală aveà rolul principal în educaţiunea şi instrucţiunea publică, precum şi în tóte cele-lalte funcţiunĭ sociale, pe când din contră, prin centralisarea absolută, ce domnesce astădĭ la noĭ, iniţiativa individilor este redusă la cea maĭ simplă expresiune, şi că prin urmare totul depinde de inteligenţa, de devotamentul, de bărbăţia ómenilor, ce sunt

la putere. Acest adevĕr este atât de evident, încât nimenĭ nu ar maĭ puté avé curagiul să impute particularilor dacă magistratura, armata saŭ administraţiunea n'ar fi la noĭ ce trebue să fie, ci tótă rĕspunderea ar fi lăsată negreşit pe séma Guvernuluĭ; cum dar ar puté fi într'alt-fel pentru educaţiunea şi instrucţiunea publică, care este organisată pe acelaşĭ model? Dar gânditu-te-aĭ óre, D-le Director, ce s'ar întâmplà dacă atât profesoriĭ cât şi părinţiĭ de familie, simţitorĭ la apelul d-tale, ar voì să exercite o acţiune puternică asupra educaţiunii şi instrucţiunii publice? Nu aĭ fi d-ta cel d'întâiŭ, care aĭ fi silit să strigĭ că este anarhie, că este călcare de atribuţiunĭ, că este insubordinare şi că spiritul revoluţionar a strĕpuns în Universitate,—acusaţiune, ce, astăḑĭ cel puţin, apasă numaĭ pe consiliul medical? No. 33. 1865.

Domnule Director,

Tare prin acest adevĕr, am curagiul să vĕ ḑic: Dacă voiţĭ ca profesoriĭ să devie Lazărĭ şi părinţiĭ de familie Constantinĭ Bălăcenĭ şi Dinicĭ Golescĭ, atuncĭ lăsaţĭ instrucţiunea liberă şi numaĭ încăssuiţĭ baniĭ destinaţĭ acesteĭ instrucţiunĭ; iar dacă stăruiţĭ să păstraţĭ sistema de astăḑĭ, atuncĭ rolurile se schimbă, şi nu d-vóstre, ceĭ de la putere, ci noĭ, părinţiĭ de familie, precum şi profesoriĭ, avem dreptul şi datoria să vĕ cerem socotélă şi să vĕ întrebăm: ce faceţĭ cu atâta avuţie ce am pus la dispositiunea d-vóstre? ce faceţĭ cu atâta sciinţă ce am pus la piciórele d-vóstre? căcĭ cine póte negà că astăḑĭ avem, fără comparaţiune, maĭ mulţĭ învĕţaţĭ decât în timpul luĭ Lazăr? Ce faceţĭ cu copiiĭ noştri, asupra cărora am renunţat la drepturile nóstre naturale, ca să şi le însuşéscă Guvernul?

Mĕ opresc acì, D-le Director, căcĭ n'am luat pana nicĭ ca să critic, nicĭ ca să încriminez, ci ca să te conving şi pe d-ta, cum sunt convins eŭ, că, cu sistema, ce domnesce astăḑĭ în privinţa instrucţiunii şi educaţiunii publice, nu maĭ este nimic de aşteptat de la iniţiativa cetăţenilor, ci totul de la Guvern; că el, care a concentrat tótă acţiunea naţională într'însul, trebue să se ridice şi la înălţimea aceea, unde geniul Românieĭ să se pótă manifestà printr'însul, ne maĭ putêndu-se manifestà, ca în trecut, prin fie-care Român.

No. 34.
1865.
Maiŭ 23.

34. — PETIȚIUNE LA SENAT.

(Publicată în „Sentinela Română“ No. 9, din 23 Maiŭ 1865.)

„Românul“ fiind suprimat îndată după lovitura de Stat, Ion Brătianu cerù Ministeruluĭ de Interne autorisația de a fundà un organ de publicitate, dar Ministerul îĭ respinse cererea.

Față de acest refuz, Brătianu denunță Senatuluĭ, prin petițiunea, de maĭ jos, purtarea arbitrară a Guvernuluĭ. Petițiunea, conform art. 101 din regulamentul interior al Senatuluĭ, fu maĭ întâiŭ citită în comitet secret. În ședința de la 26 Maiŭ, Barbu Bellu, raportorul comitetuluĭ de delegați, dete citire unuĭ lung raport asupra petițiunĭĭ luĭ Ion Brătianu, prin care, între altele, declara că ea „este difusă, cu conclusiunĭ greșite și neconvigătóre“, și prin urmare conchidea că „nu este trebuință a se maĭ trimite petițiunea la Guvern.“ Asupra raportuluĭ se iscă o lungă discuțiune, la care luară parte G. Costaforu L. Steege, etc. și după care se votă trecerea la ordinea ḑileĭ, respingêndu-se, cu mare majoritate, opiniunea minorității, care glăsuia: „În urma punerĭĭ în lucrare a codiceluĭ penal, ordonanța asupra preseĭ nu maĭ are putere legală, și decĭ petițiunea reclamantuluĭ nu maĭ póte avé obiect.“ (Monit. ofic. No. 121 din 5 Iunie 1865). Ministerul vremiĭ erà compus din I. Istrate, G. Vernescu, N. Roseti-Bălănescu și General Savel Manu, sub președința luĭ C. Bozianu.

Domnilor Senatorĭ,

Românĭĭ, ca orĭ-ce popor cu vitalitate, tind necontenit la o stare maĭ înaltă de prosperitate. Pentru acest sfârșit eĭ fac opinteli ḑilnice, ca să deà o mare desvoltare activitățiĭ lor morale, intelectuale, industriale, comerciale și agricole. Dar orĭ-care ar fi ostenéla și stăruința indivizilor în parte, ele ar rĕmânĕ fără resultat, dacă n'ar putĕ să se combine între dînsele. Pentru a se combinà însă, trebue o înțelegere prealabilă între indivizĭ asupra obiectuluĭ, ce-șĭ propun și mijlócelor ce-șĭ aleg, și înțelegerea într'un cerc maĭ întins nu póte să se facă decât prin publicitate, ale căreĭ aripĭ este presa.

Pătruns, Domnilor Senatorĭ, de acest adevĕr și vĕḑênd că comerțul este în lînceḑire, că agricultura, primind loviriĭ ḑilnice, este maĭ mult decât amenințată, că industria este încă la cele dintâĭ încercărĭ, că moravurile sunt sguduite, că ideile, fiind năbușite, se rătăcesc, am crezut că este datoria nóstră, ca Românĭ, să fundăm un organ de publicitate, în care toțĭ aceia ce se îngrijesc de viitorul acesteĭ țĕrĭ să vie și să pună la dispositiunea publiculuĭ micul lor capital de cunoscințe și de speranțe, un organ, în care tóte

interesele cele marĭ să pótă veni a se apĕrà, a se afirmà, a se recomandà publiculuĭ. No. 34. 1865. Maiŭ 23.

Am crĕdut, Domnilor Senatorĭ, că spre a exercità acest drept,— bine înțeles în marginile legiĭ și chiar ale ordonanțeĭ asupra preseĭ, pe care o vedem încă în vigóre, de și astădĭ e abrogată prin art. 398 al coduluĭ penal, subt un guvern, ale cărui puterĭ discreționare aŭ încetat, — erà destul să declar d-luĭ Ministru din Întru, carĭ sunt elementele, ce vor constitui acest organ, ca la rîndul d-luĭ să pótă a-și exercità asupra luĭ atribuțiunile, ce le are în puterea legiĭ și ordonanțeĭ asupra preseĭ. Din nenorocire, Domnilor Senatorĭ, Guvernul nu crede că publicitatea este un drept comun, un drept public, ci pare a o privì numaĭ ca o prerogativă a sa, în puterea căreia póte acordà ca recompensă și ca favóre dreptul de publicitate acelora ce-l servesc, saŭ acelora ce aŭ avut fericirea de a-ĭ câștigà aprobarea, căcĭ d-l Ministru din Întru, fără ca să-mĭ arate că sunt lovit de vre-o incapacitate legală, saŭ fie chiar morală, mĭ-a refusat dreptul de-a fundà un organ de publicitate și acest refus l'aŭ întîmpinat toțĭ aceia ce aŭ făcut asemenea cererĭ de la un timp încoà.

Domnilor Senatorĭ, art. 46 din Convențiune declară că toțĭ Românĭĭ sunt de-opotrivă înaintea legiĭ; Guvernul violéză acest articol.

Dreptul și datoria Senatuluĭ este de-a păstrà neatins pactul nostru fundamental. Vin dar, cu cel maĭ profund respect, precum și cu cea maĭ mare încredere, a vĕ rugà să faceți ca Guvernul să intre în lege, să respecte drepturile nóstre de cetățenĭ românĭ, precum și noĭ respectăm atribuțiunile și prerogativele sale.

35. — SCRISÓRE CĂTRE DIRECTORUL ZIARULUĬ „SENTINELA ROMÂNĂ". No. 35. 1865. Iunie 17.

(Publicată în „Sentinela Română" No. 16, din 17 Iunie 1865.)

Domnule Director,

Fiind-că aĭ binevoit a publicà în ziarul, ce dirigĭ, petițiunea mea către Senat în privința usuluĭ, ce face Guvernnl cu dreptul de publicitate, sper că și de astă dată veĭ fi bun ca să puĭ de-asemenea subt ochiĭ publiculuĭ socotéla, ce cred că sunt dator să daŭ

No. 35. 1865. Iunie, 17.

de acest act al meŭ, atât luĭ cât şi onorabililor Senatorĭ, ce aŭ binevoit să ieà în băgare de sémă nevoia, de care mĕ *plângeam*, nevoia, ce o cred tare simţită de naţiunea întrégă.

Maĭ întâiŭ mĕ grăbesc să fac amendă onorabilă pentru defectele petiţiuniĭ mele, şi o fac cu o plăcere cu atât maĭ mare, cu cât ea este adresată d-luĭ Costaforu şi celor-lalţĭ d-nĭ Senatorĭ, ce aŭ sciut, cu acéstă ocasiune, să pună în serviciul libertăţiĭ, în serviciul regimuluĭ constituţional drepturile şi atribuţiunile, ce le aŭ de la înalta lor posiţiune ca Senatorĭ aĭ României. Dar, petiţiunea mea nu este numaĭ confusă, cum a avut d-l Costaforu delicateţa să o califice, ci ea este plină de inconsecinţe,—lucru amar pentru mine, care am dorit, în tot cursul vieţiĭ mele, să fiŭ consecinte atât în cuvinte cât şi în fapte. Cu acéstă ocasiune, mĭ-am adus aminte cuvintele unuĭ amic al meŭ, d-l François, om fórte stimat de tóte partidele din Franţa. Intr'un proces politic, un judecător de instrucţiune îĭ observà,cum d-luĭ, om onorabil, ascunde adevĕrul? El rĕspundeà: „E, d-le judecător, *tocmaĭ pentru acésta urăsc tirania, fiind-că mĕ silesce să ascund adevĕrul*". Sper că la rândul meŭ, voiŭ convinge pe onorabiliĭ Senatorĭ că inconsecinţele din petiţiunea mea nu le datoresc lipseĭ de logică a spirituluĭ meŭ, ci nevoieĭ în care mĕ puseseră actele Guvernuluĭ.

De la promulgarea condiceĭ penale, toţĭ publiciştiĭ, chiar ceĭ maĭ devotaţĭ Guvernuluĭ, protestară împotriva mănţinerĭĭ ordonanţeĭ preseĭ. Ea fusese de-asemenea lovită într'un mod solemn de un onorabil judecător al Curţiĭ din Craiova, care declarase că mănţinerea eĭ este chiar călcarea aceleĭ condicĭ penale, pe care a jurat să o observe cu rigurositate. Cu tóte acestea d-l Ministru din Întru nu a voit să lepede acea armă, cu care póte tăià limba tuturor acelora, al căror vĭers nu-ĭ place d-luĭ. In faţa uneĭ asemenĭ atitudinĭ, ar fi fost o presumţiune din partea mea ca să cred că o să fiŭ maĭ norocit de cât alţiĭ şi că o să sguduiŭ hotărîrea d-luĭ Ministru în privinţa mănţinerĭĭ ordonanţeĭ. Nu. N'aveam de loc acéstă presumţiune. Dacă am lăsat córnele pluguluĭ, care astădĭ abià se maĭ zăresce icĭ şi colo pe ţarinile nóstre, nu am făcut-o ca să viŭ în Bucurescĭ, spre a face o zadarnică protestare contra ordonanţeĭ asupra preseĭ, ci, cuprins de o durere mare, durerea, ce me-a comunicat-o tóte interesele în suferinţe, m'am smuls, pot dice, din modestul, dar caldul meŭ cămin. M'am smuls, vĕdênd că holdele cele bogate ale României aŭ fost înlocuite de buruienĭ, ca în timpul năvălirilor

Tătarilor, vĕdĕnd că două industrii agricole, care eraŭ menite să, devie două sorginți de bogăție și mai înbelșugate decât cerealele, adecă cultura tutunuluĭ și a mătăseĭ, aŭ fost lovite chiar din lĕgănul lor, vĕdĕnd că comerțul zace în lîncedire și este amenințat de o ruină completă, vĕdĕnd că viéța și averea cetățenilor nu mai sunt asigurate, vĕdĕnd că legăturile familieĭ se destramă, — și cum ar puté fi într'altfel când cea mai puternică rațiune de-a fi a cununieĭ, legitimitatea copiilor, este nesocotită și fiiĭ păcatelor ieaŭ pasul înaintea fructuluĭ legitim? — vĕdĕnd că chiar Biserica, așà precum aŭ primit-o strămoșiĭ noștriĭ de la Sfinții Părinți, Biserica nóstră națională, — da, națională, căcĭ ea n'a fost numaĭ asilul sufletelor nóstre, ci și al naționalității nóstre, — vĕdĕnd, dic, că chiar Biserica este sguduită, în cât credincioșiĭ se uită cu grózā printre crăpăturile, ce s'aŭ făcut; — în fața unor asemenĭ rele, în fața unor suferințe atât de marĭ, atât de generale mărturisesc și cer ertare libertățiĭ preseĭ, că nu m'am maĭ gândit la dînsa, ci m'am dus drept la d-l Ministru din Întru și, fără ca să-l maĭ șicanez asupra mănținerii ordonanțeĭ, ĭ-am cerut voie să deschid un organ de publicitate. Socotiam că, încredințându-l prin viŭ graiŭ că organul meŭ nu va fi un organ de polemică, nu va fi sistematic opus Guvernuluĭ, ci că va fi organul intereselor în suferințe, că va căutà să lumineze publicul și chiar pe Guvern, în ce ĭ-ar scăpà din vedere, credeam, dic, că, dându-ĭ aceste asigurărĭ, nu-mĭ va face nicĭ o greutate de a-mĭ da autorisarea, ce-ĭ ceream. Credeam că mĭ-o va da cu atât maĭ multă înlesnire, cu cât, în calitatea mea de muncitor, n'o să deștept în d-luĭ presumțiunile, ce ar fi putut avé contra diariștilor, a publiciștilor de profesiune.

Nicĭ una însă din aceste considerațiunĭ n'a putut să atingă pe d-l Ministru și m'am convins atuncĭ că ordonanța nu este numaĭ un mijloc de înfrînare; am simțit atuncĭ că orĭ-ce interes smintit, lovit, este condemnat să piérā fără să pótă măcar a se apărà, fără chiar a se plânge, orĭ cât de legitim și orĭcât de general ar fi. Din acel minut ordonanța asupra preseĭ s'a ridicat înaintea mea ca un inimic ucigător al tinereĭ nóstre societățĭ. Cum să o lovesc, cum să o suprim, a devenit preocupațiunea mea principală. Dar ce acțiune puteam avé contra aceleĭ ordonanțe, eŭ, un simplu cetățean? La cine să alerg, la cine să mĕ plâng, căreĭ puterĭ să o denunț?

Porțile Camereĭ Deputaților ne sunt închise; Statul ocrotesce

No. 35. 1865. Iunie 17.

pe d-niĭ Deputaţĭ de a maĭ da audienţe orĭ-căruĭ individ; nicĭ un interes, orĭ-cât de mare, orĭ-cât de general ar fi, nu-ĭ maĭ póte distrage din ocupaţiunile d-lor. In disperarea mea dar, am făcut şi eŭ ca necredinciosul, care, doborît de durere, când nu maĭ póte aşteptà nimic de la ómenĭ, se duce, se aruncă la piciórele unuĭ altar şi strigă: „Tu, Dómne, pe care lumea te crede că poţĭ tot, că te amestecĭ în tóte ale eĭ, dacă este aşà, iartă necredinţa mea, iartă păcatele mele şi vino de alină durerea mea, scapă-mĕ de nevoile ce mĕ apasă". Am alergat dar la Senat, animat de o radă de speranţă. Dar cum să-ĭ denunţ faptul? In ce mod să mĕ plâng? Să-ĭ ascund că am cerut autorisarea de la d-l Ministru? Făceam maĭ mult decât o inconsecinţă, îĭ ascundeam adevĕrul. Să-ĭ denunţ numaĭ că d-l Ministru violéză un articol din condica penală, menţinênd în vigóre o ordonanţă desfiinţată de acéstă condică? Dar d-l Senator Barbu Belu, ca raportor, mĕ trimiteà la Consiliul de Stat.—De când însă şi în ce ţéră Consiliul de Stat, care face parte din administraţiune, a avut misiunea şi puterea, a fost în natura luĭ de a poprì Guvernul să a nu se abată de pe drumul constituţional, să nu devină arbitrariŭ? Căcĭ acì nu erà cestiunea, dacă un funcţionar óre-care a făcut abus de putere, ci dacă îĭ este permis Guvernuluĭ de-a maĭ urmà cu puterea discreţionară, ce o avusese înainte de-a reconstituì tóte puterile Statuluĭ. Ca să strĕbat dar până la Senat, ca să mĕ strecor prin tóte barierile, ce sunt ridicate în jurul luĭ, a trebuit să mĕ agăţ de un articol din Convenţiune. Ca să pot înfruntà teribilul consemn, ce este pus la uşa luĭ, a trebuit să pronunţ articolul 46, sigur fiindcă, odată la tribuna Senatuluĭ, erà destul să pronunţ cuvîntul de ordonanţă, pentru ca onorabiliĭ Senatorĭ să-şĭ facă datoria, ne maĭ aducêndu-şĭ aminte de mine aşà cum a făcut d-l Steege la început, cum aŭ făcut în urmă d-niĭ Costaforu, Scarlat Rosetti, Creţulescu, Cantacuzino, Herĕscu şi alţiĭ, şi pot dice cum a făcut în sens contrariŭ chiar majoritatea Senatuluĭ, care a votat, nu respingerea petiţiuneĭ mele,—căcĭ eŭ nu ceream, nu puteam cere nimic,—ci prelungirea puterĭĭ discreţionare a Guvernuluĭ în materie de publicitate, şi prin urmare amânarea regimuluĭ constituţional. In adevĕr, Ministrul din Întru al Engliterei a dis că presa este a patra putere, a patra rótă a caruluĭ Guvernuluĭ constituţional, şi sórta unuĭ car numaĭ cu treĭ róte nu póte fi decât a putredì sub şopron. In sfârşit

acésta a fost și este credința mea, și, împlinindu-mĭ ceea-ce am crédut că erà în dreptul și datoria mea, restul rĕmâne în deplina competință și rĕspundere a Senatuluĭ și a națiunii. No. 35. 1865 Iunie 17.

36. — SCRISÓRE CĂTRE UN PREOT.

No. 36. 1865 Iunie 27.

(Publicată în „Sentinela Română“ No. 19, din 27 Iunie 1856.)

„Mai mulți preoți din sate și din mai multe județe aŭ adresat Senatuluĭ „petițiunĭ în privința pămîntuluĭ, ce posedaŭ mai 'nainte și care li s'a luat după „legea nouă și s'a dat Bisericeĭ. Presa nu s'a ocupat nicĭ de cum de acéstă „cestiune fórte însemnată, și nu știm ce va fi opinat saŭ ce va opina Senatul „în privința cereriĭ preoților. Avurăm ocasiunea a dobândi o epistolă a d-luĭ „Ion Brătianu către preotul de la o moșie a d-sale (Moșia „*Simbureștiĭ*“ din jud. „Olt.—Nota edit.), care vorbesce în acéstă privință și care încă după noĭ tra- „tézĕ în fond cestiunea, cel puțin pentru ceĭ carĭ știŭ citì și înțelege.“ (Nota redacției diaruluĭ „Sentinela Română“).

Părinte,

Repausatul tată-meŭ, de și boer, nu împărtășà însă tóte prejudecățile d'atuncĭ ale claseĭ sale și, precum sciți toți, comerțul și muncitoriĭ pămîntuluĭ eraŭ obiectul dilnic al activitățiĭ sale particulare. Ca fiŭ dar de cultivator, sciŭ, din mica mea copilărie, cât viéța cultivatorluĭ este lipită de pămîntul, ce-l muncesce, de pămîntul, ce l-a frămîntat cu sudórea sa, de pămîntul, în care a capitalisat tot productul activitățiĭ sale și în care, prin puterea de creațiune, cu care a înzestrat Dumnedeŭ pe om, și-a întipărit personalitatea sa.

Fuiŭ nevoit, scumpe Părinte, să-ți aduc aminte acest amănunt al vieții mele intime, ca să-ți explic cum, când m'am convins că claca, fruct al timpilor de barbarie și de silă, trebue să se desființeze și la noĭ, am fost unul dintre ceĭ dintâiŭ care am opinat ca clăcașul să se emancipeze, împreună cu pămîntul, pe care-l posedà după legile în ființă și l-a muncit din tată în fiŭ, dând negreșit proprietarilor o dréptă și reală despăgubire. Mai sciam că a deslipì pe clăcaș de pămîntul sĕŭ, ar fi a rupe firul vieții sale; sciam că a smulge pe clăcașì din vetrele lor, ar fi a spulberà familia,— și ce familie!—a numĕruluĭ celuĭ mai mare din locuitoriĭ Românieĭ, căcĭ vatra, căminul, este altarul familieĭ cultivatoruluĭ.

No. 36. 1865. Iunie, 27.

Înțelegĭ dar, scumpe Părinte, cât, avênd acéstă credință adânc săpată în inima mea, a trebuit să fiŭ de mâhnit, când am vĕdut că preoții, carĭ la noĭ din norocire sunt părinți de familie și carĭ la țéră sunt ceĭ maĭ inteligenți și maĭ activĭ cultivatorĭ, sunt osîndiți d'a nu puté lăsà copiilor lor pămîntul acela, pe care eĭ l-aŭ împodobit prin munca lor, pe care cerul, mișcat de rugăciunile lor, l-a făcut să rodéscă, când am vĕdut că eĭ nu pot lăsà copiilor lor nicĭ măcar ceea-ce aŭ și eĭ de le părinții lor ca clăcașĭ, căcĭ tótă partea lor de pămînt trece ca zestre Bisericiĭ și eĭ nu se bucură de acel pămînt decât în timpul serviciuluĭ lor.

Dacă însă am fost mîhnit de sórta ce vi se face, eŭ care nu sunt mișcat de acéstă mĕsură decât ca *Român*, cât de mare trebue să fie durerea, ce a cuprins inimile Sființiilor vóstre, carĭ sunteți loviți și ca părinți de familie! Și când acésta? Atuncĭ chiar când țiganiĭ, pe carĭ Dumnedeŭ înzestrându ĭ cu alte aplecărĭ decât acelea ale muncitorilor de pămînt,—căcĭ eĭ nicĭ-odată nu s'aŭ unit, nu s'aŭ măritat, ca să dic așà, cu pămîntul — atuncĭ, dic, când chiar țiganiĭ devin proprietarĭ, atuncĭ când Bulgariĭ, carĭ ierĭ, ca pribegĭ, aŭ găsit asil în România se fac părtașĭ aĭ acestuĭ pămînt românesc, ce este plămădit cu sângele străbunilor noștri eroĭ.

Ți-adresaiŭ acéstă epistolă, scumpe Părinte, pentru că sciŭ din încercare câtă mângăere simte omul căduț în nenorocire, când vede că lumea nu este nepăsătóre de nevoile, ce-l bântuie, și tot-odată ca să te asigur că cuprinsul, pe care l-aĭ, împodobit cu sădirĭ și cu clădirĭ, în proprietatea mea Sîmbureștiĭ, îl las de astădĭ înainte în deplina proprietate a Sfințieĭ tale, fără nicĭ o despăgubire, pentru-ca și Sfința-ta să aĭ ce lăsà copiilor Sfințieĭ-tale, și ast-fel să nu fie ispitiți de a cădé în păcatul de a hulì pe Dumnedeŭ că a coborît Sîntul Dar pe capul părinteluĭ lor. Cât pentru zestrea bisericiĭ, Guvernul va luà alt pămînt din proprietatea mea și îl va înzestrà, cum îĭ va plăcé, dacă odată el se îngrijesce și de mîntuirea sufletelor nóstre ca proprietarĭ, iar nu numaĭ de aceeea a trupurilor nóstre.

37. — EPISTOLA CĂTRE DOMNUL PREFECT AL POLIȚIEI.

No. 37. 1865 August 1.

(Publicată în „Sentinela Română“, No. 29, din 1 August 1865).

Acéstă scrisóre, adresată Prefectului poliției, două ḑile înainte de isbucnirea mișcării de la 3 August 1865, motivă arestarea imediată a autorului eĭ. Ministerul vremiĭ erà presidat de N. Cretzulescu, Ministru de interne fiind Generalul Florescu

Domnule Prefect,

Deși nu sunt Ministru, nicĭ Prefect, nicĭ Sub-Prefect, ba nicĭ chiar Senator saŭ Deputat, însă, cum în timpiĭ de regenerare, curiositatea este ceea-ce caracterisă pe Prefectul de poliție, póte, din acéstă causă, să fiĭ și dumnéta curios a sci ce m'a adus în Bucurescĭ, într'un timp, în care lumea fuge din capitală, într'un timp, în care noĭ, țăraniĭ, suntem nevoiți să ogorâm, și să ogorâm mult, dacă nu voim ca, după ce în anul acesta am sărăcit, să murim de fóme în anul viitor. Vin dar eŭ însu-mĭ să-ți spun pentru ce am venit, pentru ce mi-am sdrobit ósele ca să viŭ, și încă în grabă, în capitala Românieĭ, care, asigurată de inteligenta d-tale administrare, prosperă și banchetéză.

Pentru ce? Numaĭ eŭ pot să-ți spun, D-le Prefect, căcĭ cu tótă iscusința d-tale, nicĭ prin vis n'a putut să-ți trécă acest pentru ce; să ți-o spun dar, și să ți-o spun, fără ca să-ți știrbesc fondurile dumitale secrete. Am venit, fiind-că mi s'a spus că în Bucurescĭ *se vorbesce* de o revoluțiune. La cea dintâĭ auḑire a acestuĭ cuvînt: „se vorbesce de o revoluțiune“, am rîs; și cum să nu rîḑ, Domnule Prefect? Căcĭ nu este nevoe de a cunósce analisa logică: bunul simț singur condemnă o asemenea expresiune. O revoluțiune se presimte, cum se simte, cu vre-o câte-vă minute maĭ înainte, un cutremur mare de pământ. Pe cât timp dar *se vorbesce numaĭ* de o revoluțiune, puteam fi liniștit și eram într'adevĕr, și încă sunt, maĭ cu osebire pentru că revoluțiunea implică ideia de rĕsturnare prin luptă. Decĭ, contra cuĭ ar avé să se lupte poporul din Bucurescĭ? Avem óre un Guvern, impus de străinĭ și susținut de baionete străine? Casarmele din délul Spireĭ, de la Malmeson și de la poliție sunt ele pline de Cazacĭ saŭ de Basi-Buzucĭ? Avem de-asemenĭ un Guvern, impus țĕrii de o clasă privilegiată, care apasă națiunea? Casarmele nóstre sunt pline de legiunile uneĭ caste, saŭ de bande

No. 37. 1857 August 1.

de condottieri, de seimeni, adecă de ómeni plătiți, cari să nu aibă alt drapel, alt Dumnedeŭ decât vițelul de aur? Nu. România se bucură de deplina ei autonomie. Pentru ca o armată străină să pótă pătrunde în năuntrul ei, trebue acum acordul a șépte Puteri, adecă un lucru peste putință; Guvernul României este opera nóstră; el nu póte decât prin voința nóstră; nici o clasă nu mai domnesce peste cele-lalte, toți suntem o apă. O să-mi dici póte că apa este cam turbure; se póte; însă este tot o apă. Baionetele, ce lucesc la sórele României, sunt în mâinile fiilor și fraților noștri, ba încă în mâinile celor mai tineri dintre Români, și prin urmare și celor mai luminați și celor mai cu instincte generóse și patriotice; ei nu pot dar deveni instrumente de apăsare saŭ de trădare națională, ei nu pot susține un Guvern, ce ar violà voința națională, ei nu pot să se facă apărătorii acelor ce ar violà jurământul lor către națiune, căci ei singuri ar cădé în păcatul sperjuruluĭ, și onórea este cel dintâi învețământ al oștenuluĭ.

Contra cuĭ dar ar avé să se lupte poporul dacă ar fi nemulțumit? Contra d-tale, Domnule Prefect? Căci numai pe d-ta nu te numiĭ! Dar cine escĭ dumnéta?

Boerul cutare? Mâna dréptă a uneĭ clase domnitóre? Aĭ d-ta pe Căpitan Costache înarmat, cu biciul în capul uneĭ dorobănțimĭ, recrutate după voința dumitale și plătite cu din punga d-tale? Nu. Ești ieșit din sînul poporuluĭ, prin voința sa, și nu dispuĭ de o altă putere decât de jandarmeria, care face parte din acea oștire ce demonstrarăm că nu póte devenì instrumentul niměnuĭ și mai puțin al acelor ce ar voì să întórcă contra poporuluĭ puterea, ce o ține de la dînsul. Nu; dacă d-ta stai Prefect de poliție, causa este că Bucurescenii sunt mulțămiți de administrațiunea d-tale; dacă stai Prefect de poliție, causa e că Bucurescenii sunt încredințați că nimeni nu le póte asigurà stările lor, onórea lor, libertatea lor individuală, viéța lor, așà de bine cum o facĭ d-ta; într'alt chip, este învederat că nicĭ Guvernul nu te-ar ține la Prefectură, nicĭ Bucurescenii nu te-ar fi îngăduit 24 de ore a-ĭ administrà. Așà dar, dacă elementele, contra cărora Românii ar avé să lupte, lipsesc la noĭ, revoluțiunile nu mai pot aveà loc, ci numai nisce simple *evoluțiuni:* adecă a trece de la o stare de lucruri, care nu ne mai mulțumesce la alta mai mulțumitóre și a trece fără luptă, și printr'o simplă manifestare a voinței naționale.

Dacă acésta este credința mea, o să mĕ întrebĭ negreșit de ce

No. 37. 1865 August 1.

am alergat la Bucurescĭ? Dacă aĭ copiĭ, Domnule Prefect, cum am eŭ, o să înțelegĭ fórte lesne rĕspunsul meŭ. Pentru că tot omul care iubesce tare, cade în puerilităților; de-aceea, de câte orĭ un copilaș se svârcolesce prea repede în somn, soția mea trimete la doctor; de-aceea, și eŭ mĕ îngrijesc de câte orĭ mi se spune că poporul se învîrtesce în somnul sĕŭ — nu ḑic culcat fiind în tină, cum ḑiceà un diplomat străin, ci adormit dulce în muzicĭ și lăutarĭ, — mĕ îngrijesc, ḑic, căcĭ îmĭ este témă ca nu cum-và într'o ḑi *scripca* (1), să se spargă, și ca morarul, când îĭ stă móra, să se deștepte, și poporul prea repede și amețit de somn să caḑă din pat. Și iată cum:

Mi s'a spus, Domnule Prefect, că vorba de revoluțiune s'a întețit; și, deși ți-am spus că acest cuvînt n'are o valóre pentru mine, însă chiar așà, prea înteținḑu-se nu mi-a plăcut, căcĭ Românul ḑice că „deși e glumă, nu e bună", și mĭ-a fost témă dar ca nu cum-và poporul, care e încă prea june în viéța politică, să facă întocmaĭ ca copiiĭ, carĭ procedézĕ prin analogie; ca nu cum-và, într'o ḑi, nemulțumit de cutare act al Guvernuluĭ, saŭ chiar de starea lucrurilor în genere, în loc să procédă ca un popor liber, în loc să-și aducă aminte că, în condițiunile de astăḑĭ, n'are decât să-și exprime cu tărie și cu unanimitate voința sa, și-ĭ este de ajuns ca să dobândéscă tot de ce are nevoe, în loc, ḑic, de acéstă acțiune legală, dréptă și eficace, să créḑă că ar fi în trecut, să créḑă că și cu Guvernul de astăḑĭ are nevoe să procédă tot ca cu Guvernele impuse și carĭ îșĭ trăgeaŭ puterea de la străinĭ, să créḑă prin analogie că soldațiĭ noștri sunt Muscalĭ, cum îĭ și numià până s'a desmeticit, că nu este haina care face pe om, ci omul pe haină, și, tratându-ĭ ca pe Muscalĭ, să ieà și eĭ rolul Muscalilor, și ast-fel să facă o crimă de lesnaționalitate; că, în fine, pe d-ta, fiind-că eștĭ Agie, să te iea drept cuconul cutare, și atuncĭ și d-ta la rîndul d-tale să credĭ că aĭ drepturile și rolul Prefecților regimurilor trecute. N'am trebuință să-ți spun nenorocirile, ce ar năvălĭ asupra țĕriĭ dintr'o asemenea rătăcire. Acéstă témă, acéstă grije m'a adus în Bucurescĭ. Eŭ nu pot comunicà cu poporul; el v'a reservat, v'a dat numaĭ d-vóstră acest drept; ḑic că vi l-a dat, căcĭ într'alt fel cum ați puté să-l luați și să-l țineți. Îți comunic dar, Domnule, ceea-ce avém a-ĭ ḑice luĭ, ca la rîndul d-tale să-ți împlinescĭ datoria, ce v'ați im-

(1) Vióra peste Milcov o numesc scripcă.

No. 37. 1865 August 1.

pus-o, rezervându-vĕ dreptul exclusiv d'a vorbì cu lumea. Luminaţi-o dar, spuneţi-ì carì sunt drepturile şi datoriile poporuluì de astădì, spuneţi-ì că n'aveţì dreptul, nicì puterea de-a 'l apĕsà şi că prin urmare nicì el n'are nevoe de-a vĕ tratà ca pe apĕsătorì, ca *stăpânì*, ca inimicì, ci ca *delegaţi aì sĕì*.

No. 38. 1866 Martie 30.

38. — APELUL ROMÂNILOR CĂTRE CONFERINŢĂ.

(Traducere după broşura publicată în limba francesă la Paris. Libr. du Luxembourg. 1866).

Principatele Moldoveì şi Muntenieì, hărţuite timp de secolì de către Polonezì, Ungurì, Tătarì şi Turcì, se vĕdură silite să contracteze cu aceştia din urmă legăturì întemeiate pe tratate, carì, până astădì, servesc de basă relaţiunilor dintre România şi Inalta Pórtă. Uniì aŭ căutat să vadă în aceste tratate o supremaţie de la suzeran la vasal; dar în ele nu se cuprinde nimic de acest fel. Este destul să le citéscă cine-và cu atenţiune pentru ca să se asigure că sunt nisce tratate de protecţiune, carì nu încalcă întru nimic suveranitatea Statelor protegìate, dar carì le asigură sprijinul Porţiì şi avantagiì considerabile de navigaţiune şi de comerţ cu Turcia, în schimbul unor anumite semne de deferenţă şi cu osebire al unuì tribut, care erà preţul natural al protecţiuniì promise. Aceste tratate, în definitiv, fuseseră încheiate de către Domniì noştri, tocmaì în scopul de a salvà independenţa Statelor Române, atât în năuntru cât şi în afară. Şi într'adevĕr, nu le recunosceaŭ ele óre dreptul de a se administrà, ast-fel precum cred dînsele de cuviinţă, de a-şì alege Domnul *fără condiţiunea omagiuluì feudal şi a învestiturìì*, de a face răsboiŭ şi pace după a lor cuviinţă? Şi nu sunt óre *acestea însuşirile uneì naţiunì* independente (1)? Totuşì

(1) Nu silite prin arme, Principatele Române se legară cu Turcia, ci prin tratate, saŭ, precum Turcìì le numiaŭ pe atuncì, prin capitulaţiunì, al căror conţinut atestà, pe de o parte, puterea şi strălucirea Inalteì Porţì, şi, pe de alta, energia neclintită şi gata la orì-ce încercare a uneì naţiunì, care este hotărîtă a-şì păstrà deplina sa independenţă. Onorurile pentru una, tóte avantagiile pentru cea-lalta; Sultanul este stăpânul Principatelor ca şi al *lumeì întregì;* Domniì românì sunt înscrişì printre supuşiì Impĕratuluì Împĕraţilor şi Regilor; Domnul Muntenieì va plătì chiar un tribut de 120.000 leì, iar cel al Moldoveì ìì va trimite un dar. Iată drepturile Turcieì. Cât despre îndatoririle eì, ele con-

acéstă alianță inegală nu ferì Principatele, precum ele speraseră, de năvălirile, din a căror pricină suferiseră maĭ nainte. Turcii înșișĭ deteră pildă celor-lalte națiunĭ vecine și căutară adesea-orĭ prilejul de-a năvăli în Țările-Române. Totușĭ dreptatea cere să recunóscem că, de cele maĭ multe orĭ, eĭ eraŭ atrașĭ de către pretendenții, carĭ umblaŭ după Tronurile Principatelor. câte și două elective. No. 38. 1866 Martie 30.

Aceste răsbóie civile și aceste năvăliri ale oștilor străine, care, provocate de către competitoriĭ demnității princiare, inundaŭ și devastaŭ necurmat Moldova și Muntenia, fură causa slăbiriĭ lor. De aceea, la începutul secoluluĭ XVIII, bierii, în căutarea unuĭ léc pentru o ast-fel de situațiune, se hotărîră să céră Porții a le trimite Domnĭ străinĭ de țéră, singurul mijloc, ḑiceaŭ dînșiĭ, de a face să dispară zîzania și răsboiul civil din Principate. Este adevĕrat că Divanul Înalteĭ Porți lucrase întru cât-và și el însușĭ la suggerarea acestor dispositiunĭ boierilor.

Acesta fu începutul domnieĭ Fanarioților, dar noul regim, cu tóte că aduceà concordia între familiile puternice pămîntene, nu fu totușĭ maĭ puțin desastros decât cel vechiŭ pentru ambele țĕrĭ. Intr'adevĕr dacă maĭ 'nainte sângele stropià adesea-orĭ drumul, ce duceà la domnie, de acum intriga, josnicia și corupțiunea singure croiesc calea spre Tron; dacă Principatele nu maĭ fură sângerate din belșug maĭ la fie-ce urcare în Scaun, ca în trecut, ele fură, în schimb, desorganisate, ruinate, demoralisate de către acești *Principi arendași*, precum eraŭ supranumiți. Și maĭ ales în timpul acestor domniĭ, Pórta, tolerând saŭ suscitând cele maĭ strigătóre exacțiunĭ, provocà amestecul Rusieĭ, care, sub cuvînt de a ocroti drepturile poporațiunilor, nu tindeà totușĭ decât să-șĭ croiască

---

sistă în respectarea independenței absolute, precum și a integrității Principatelor; și chiar ea e obligată a protege acéstă independență în contra orĭ-cuĭ ar fi.

Capitulațiunile recunosc că Românii aŭ dreptul de a-și alege Domniĭ, fără a se fi stipulat de către Sultan dreptul de investitură; ce-và maĭ mult, ele declară că Domniĭ românĭ pot face răsboiŭ și pace cu orĭ-cine vor, fără a se fi făcut reserve nicĭ chiar în favórea amicilor Sultanuluĭ. Sultanul acordă cele maĭ marĭ scutirĭ Românilor, ce se află în Statele sale, pe când tot el recunósce că Musulmaniĭ nu se bucură de aceleași avantagiĭ în Principate, în care nu pot intrà decât în casurĭ prevĕḑute și cu autorisațiunea Domnuluĭ român. Nicĭ un trimis nu póte trece hotarul; el își depune misiva în mănile unuĭ trimis al Domnuluĭ. Musulmaniĭ nu numaĭ nu pot devenì proprietarĭ în Principate, dar nicĭ nu pot ridicà o moschee, cu alte cuvinte acolo unde tóte religiunile sunt tolerate, numaĭ religiunea Suzeranuluĭ nu e admisă.

No. 38. 1866 Martie 30.

drumul către dominarea Principatelor mai întâiŭ, și a Turcieĭ mai apoĭ.

Vechiul aluat român nu întârdie de a fermentà și a protestà în contra acestuĭ regim, și revoluțiunea din 1821 redete Principatelor pe Domniĭ pământenĭ. Dar de abià Grigore Ghika și Sandu Sturdza se urcaŭ pe cele douĕ Tronurĭ, din grația Sultanuluĭ, și competitoriĭ se și se puneaŭ să intrigeze la Constantinopol și la St. Petersburg, pentru a dobândì preferința față de ceĭ ce domniaŭ. Brâncoveniĭ, Golesciĭ, Văcăresciĭ, Balșiĭ, Rosnovaniĭ și alțiĭ se socotiaŭ frustrați de către Ghika și Sturdza; și Grigore Ghika recurse la execuțiunĭ spre a se puté menține. Invasiunea rusă din 1828 modifică acéstă stare de lucrurĭ, și Regulamentul Organic din 1831 inaugură sistemul electiv pe viéță. Cu tóte acestea, ceĭ doĭ Domnĭ, Mihail Sturdza în Moldova și Alexandru Ghika în Muntenia (1), carĭ, ceĭ dintâĭ, domnirà în virtutea acestuĭ Regulament, furà totuși numiți direct, în formă, de către Curtea *suzerană* și Curtea *protectóre* (2), Turcia și Rusia, și în realitate de către Rusia numaĭ. Se derogà astfel de la dreptul de alegere, stipulat în Regulamentul Organic, sub pretext că alegerile ar puté da loc la turburărĭ și că, în împrejurările momentuluĭ, nisce Domnĭ aleșĭ de către cele douĕ Înalte Curțĭ ar avé maĭ multă autoritate, ar impune maĭ mult ambițioșilor.

Ghika și Sturdza de abià furà instalațĭ, și competitoriĭ reîncepurà. Concurențiĭ, ce fuseserà trîntițĭ la pământ, se scularà și se puserà din noŭ pe lucru. Succesul luĭ Ghika și al luĭ Sturdza erà resultatul favóreĭ ómenilor influenți pe atuncĭ la Constantinopol și maĭ ales la St. Petersburg și al docilității aleșilor față de exigențele Rusieĭ. Se siliră decĭ să câștige aceeașĭ favóre și să arate și maĭ mult zel către Rusia, pentru ca astfel să-ĭ întrécă pe ceĭ carĭ eraŭ pe Tron. Familiĭ, imens de bogate, se ruinară într'acésta. Principele Sturdza îĭ întrecù însă pe toțĭ, prin mijlócele sale de acțiune la St. Petersburg; nu tot așà fu cu Ghika, care, avênd maĭ multă pudóre și respect pentru națiune, se vĕdù detronat în 1841 de către Înaltele Curțĭ, după o domnie de șépte anĭ, cu tóte că fusese numit pe viéță.

(1) Mihail Sturdza, rudă a predecesoruluĭ sĕŭ; Alexandru Ghika, frate maĭ mic (de tată numaĭ) al luĭ Grigore.

(2) Ca să întrebuințez titlurile, ce-șĭ daŭ și ce aŭ rĕmas în us.

Principele Bibescu urmă prin alegere luĭ Alexandru Ghika; dar ţéra trebuĭ să plătéscă maĭ multe milióne, pe carĭ noul ales le cheltuise pe-aiurea spre a-şĭ face alegerea posibilă şi acceptabilă.

Principele Bibescu sciă că nu isbutise să-l rĕstórne pe Ghika decât făgăduind maĭ mult devotament Rusieĭ; de aceea, în tot timpul domnieĭ sale, el se luă la întrecere cu Principele Sturdza în zelul către Ruşĭ.

Dar, cu cât ceĭ doĭ Domnĭ satisfăceaŭ maĭ mult pe Rusia, cu atât eĭ jicneaŭ simţimîntul naţional şi păgubiaŭ interesele cele maĭ vitale ale ţĕrĭĭ. De aceea, în 1848, Principele Bibescu căḑù sub reprobarea Muntenieĭ, pe când Principele Sturdza, la rândul sĕŭ, nu maĭ puteà să se menţină pe Tron decât graţie uneĭ armate ruse, ce chemă într'ajutor.

Totuşĭ, după invasiunea turco-rusă din 1848, însuşĭ Sturdza fu depus de către Rusia, ca o uneltă usată, ca adecă prea compromis în ochiĭ Românilor. Se revenì la sistemul anterior: cele douĕ Curţĭ, suzerană şi protectóre, numiră de-a dreptul Domnĭ pe timp de şépte anĭ. Domniĭ numiţĭ ast-fel fură Ştirbey în Muntenia şi Grigore Ghika în Moldova (1). Cu tóte acestea, puţin timp după instalarea lor, Rusia, creḑênd că a sosit momentul ca să culégă ródele unuĭ secol şi jumătate de muncă, năvăli din noŭ în Principate şi provocă ast-fel răsboiul Crimeiĭ. Acest răsboiŭ puneà Puterile occidentale în posiţiune de a dispune de sórta Ţĕrilor-Române. A le incorporà Turcieĭ, ar fi fost, din partea Puterilor chreştine, să facă pentru Înalta Pórtă maĭ mult decât făcuseră Baiaziḑiĭ şi Mohameţiĭ; ele nu puteaŭ să deà pe mâna unuĭ popor musulman, şi a căruĭ putere nu se menţine decât cu ajutorul Occidentuluĭ, o naţiune cu maĭ multă civilisaţiune şi cu maĭ multă vitalitate; ar fi fost să se violeze drepturile cele maĭ positive ale Principatelor, pe carĭ Puterile merseseră să le apere în contra Rusieĭ, şi să exaspereze poporaţiunile chreştine ale Turcieĭ, care gravitéză în spre emanciparea lor. Cât despre anexarea lor la Austria, nu numaĭ că aliaţiĭ ar fi sacrificat printr'acésta uneĭ Puterĭ neutre, şi cu nesocotirea autonomieĭ legitime a naţiunĭĭ române, singurul resultat, obţinut din răsboiul Crimeiĭ

(1) Ştirbey, fratele maĭ mare al luĭ Bibescu; Grigore Ghika, din ramura Ghikuleştilor din Moldova, care nu se maĭ află decât într'o depărtată înrudire cu cea din Muntenia.

No. 38. 1866 Martie 30.

dar acest sacrificiŭ le-ar fi fost și păgubitor, căcĭ o ast-fel de întocmire ar fi compromis vĕdit afacerile din Orient. Intr'adevĕr, Austria, negăsind încă pentru sineșĭ condițiunile normale ale uneĭ existențe necontestate și necontestabile, atât înăuntru cât și în afară, se vede la deplina discrețiune a celor dintâĭ eventualităților. Maghiariĭ, Slaviĭ și Româniĭ din Austria nu aŭ uitat că batalióne rusescĭ aŭ restaurat Imperiul Habsburgilor. De aceea, intrigele Rușilor aŭ avut o mare acțiune în Austria, și acéstă din urmă Putere nu îndrăsnesce să ieà o atitudine fermă față de Rusia și să se pună ca bulevard al Europeĭ. Timiditatea eĭ s'a trădat în timpul răsboiuluĭ din Orient și în timpul insurecțiuniĭ poloneze. A aruncà în Imperiul Austrieĭ, care este ca o tabără formată din armate eterogene, ce se observă reciproc, cincĭ milióne de Român,ĭ exasperațĭ de a-șĭ fi pierdut individualitatea lor națională și existența lor politică, n'ar fi însemnat alt ce-và decât să se măréscă confusiunea, să se facă existența chiar a Austrieĭ maĭ problematică și să se deà maĭ mult prilej Rusieĭ asupra acestuĭ Imperiŭ.

Aceste considerațiunĭ nu scăpară înțelepciuniĭ Puterilor aliate și drepturile Principatelor fură garantate. Dejà, în Conferințele de la Viena, d-niĭ Drouyn de Lhuys și de Bourqueney, plenipotențiarĭ aĭ Împĕratuluĭ, inspirându-se de simțimîntele și de trebuințele, exprimate de Românĭ, propuseră să se înalțe Principatele într'o singură Monarhie ereditară, al căreĭ Suveran să fie luat dintr'o dinastie domnitóre. La Congresul din Paris, adversariĭ Românieĭ avuseseră timpul să-șĭ combine politica ca să facă a cădé fundarea unuĭ Stat român, care ar fi creat un bulevard, menit să adăpostéscă Turcia din spre Nord. Printre mijlócele, la carĭ se recurse, cel maĭ puțin dibaciŭ nu fu acela de a face să se crédă că unirea Principatelor erà un lucru dorit de către Rusia și care puté să-ĭ servéscă vederile eĭ ulterióre. Englitera într'adevĕr, fiind păcălită, când Rusia se pronunță în Congres în favórea acesteĭ Uniriĭ, se grăbi să i se opună.

Principatele fură decĭ condemnate, prin Conventiunea din Paris a rĕmâne în starea de slăbiciune inerentă separațiuniĭ lor. Ele trebuiră să intre din noŭ sub regimul alegeriĭ Domnilor pămînteni, isvor al tuturor nenorocirilor lor în trecut. Totuși hotărîrea Conventiuniĭ din Paris nu descuragiă pe Românĭ. Eĭ aveaŭ convingerea că prin mult tact, prudență și perseverență, vor isbuti să aducă la părerea Franțeĭ pe tóte Puterile, ce nu aŭ un interes

contrar interesului lor. Se scie cum isbutiră dînșii să aîbă Unirea deplină; și dacă Principele Cuza ar fi fost fidel mandatului său și vrednic de înalta-i misiune, Românii ar fi ajuns la realisarea dorințelor lor, fără sguduire, și evitând Puterilor garante nouĕ încurcături. No. 38. 1866 Martie 30.

Tronul Românieĭ devenind vacant prin abdicarea impusă de către națiune Principelui Cuza, Românii se aflară în necesitatea de a-și formulà, din prima ḑi, dorința unanimă a țĕrii. Erà singurul mijloc de a nu lăsà opiniunea publică europeană să se înșele asupra caracteruluĭ evenimentelor, ce avuseseră loc; erà singurul mijloc de a înfrânà tóte ambițiunile nebune, ce s'ar fi putut produce într'o asemenea crisă. Dacă Românii se opriră la numele Conteluĭ de Flandra, e pentru că eraŭ aprópe siguri că acéstă grațiositate nu puteà să creeze dificultăți pentru viitor: eĭ aveaŭ într'adevĕr destule cuvinte ca să prevadă refuzul Principeluĭ, și nu încăpeà îndoială, în orĭ-ce cas, că dînsul nu-și va subordonà, el însuși, acceptarea la agrearea Franțeĭ. Orĭ-ce s'ar fi întîmplat, acéstă alegere trebuià să dovedéscă Europeĭ că Românii nu lucraseră sub influența nicĭ uneĭ Puterĭ, cum păreaŭ uniĭ aplecați să o créḑă. Astăḑĭ, când Contele de Flandra s'a dat în lăturĭ precum erà de așteptat, cestiunea română se pune înaintea areopaguluĭ european, bine definită și desprinsă din tóte dificultățile, ce ar fi fost create chiar de Românĭ, dacă și-ar fi luat un Principe, care nu ar fi fost pe placul Puterilor, maĭ ales al acelora carĭ doresc binele Românieĭ și garanțiĭ pentru Orient.

România, ast-fel precum se presintă astăḑĭ, înaintea Conferinței e opera dificilă și penibilă a uneĭ lucrărĭ de 9 anĭ, opera uneĭ națiunĭ întregĭ, care a căutat să realizeze condițiunile indispensabile existenței sale. Nu este deci permis a presupune că Puterile, conservatóre prin firea lor, vor voi să devină de astă-dată instrumente de distrugere, de perturbațiune. Ar trebui maĭ ales să ne întrebăm cu ce drept ar face-o ele. Puterile interḑis-aŭ óre primejdiosul amestec al Rusieĭ, numaĭ pentru a-l înlocuì cu un amestec colectiv, saŭ cred ele cum-và că o tutelă, pentru că e multiplă, încetéză de a fi atentatóre la autonomia română? Negreșit, intervențiunea uneia saŭ maĭ multor Puterĭ nu s'ar puté impune decât prin forță. De altminterĭ, vatămă óre România interesele legitime ale cuĭ-và? Și dacă, printr'o puternică constituire, ea va deveni

No. 38. 1866 Martie 30.

un obstacol pentru planurile Rusiei, nu este óre acesta un cuvînt mai mult pentru a o recunósce, și chiar a o protege?

Intr'adevĕr, a nu admite pentru Românĭ dreptul de a-și luà un Principe strĕin și de a întemeià ast-fel o monarhie ereditară, ar fi a-ĭ osândì să sufere din noŭ relele, a căror victime aŭ fost așà de mult timp și pe carĭ le-am indicat în acest memoriŭ. Este de observat, că în tóte epocele, în tóte mediurile, pururea și pretutindenĭ în sfîrșit, asemenea rele aŭ bântuit tóte societățile, cârmuite de aceste așezăminte bastarde, carĭ nu sunt nicĭ sincer republicane, nicĭ sincer monarhice. Ast-fel Polonia a căḑut sub luptele stîrnite de alegerea Monarhuluĭ; Transilvania, din aceeașĭ causă, a suferit la fel; Ungaria însăși, unde alegerea a venit să viție puritatea principiuluĭ monarhic, a plătit scump acéstă derogațiune. Dar e o pildă și maĭ isbitóre, și care s'a produs la națiunea cea maĭ calmă și cea maĭ îndurătóre, națiunea germană. Istoria Tronuluĭ electiv al Imperiuluĭ german nu este într'adevĕr decât un șir de răsbóie civile, carĭ aŭ însângerat, nu numaĭ Germania, dar și Europa întrégă timp de maĭ mulți secolĭ, adecă până ce ereditatea a prevalat. Ast-fel Istoria constată că Tronul, fără ereditate, este un disolvant, în loc de-a fi un element de stabilitate și de forță. Pe de altă parte, se scie că o dinastie nu se póte stabilì decât pe o autoritate necontestată. Dinastiile, ce domnirĕ în Franța, furĕ întemeiate de nisce eroĭ; numaĭ în urma unor marĭ serviciĭ sociale, o familie póte devenì personificarea fericirĭĭ și siguranțeĭ uneĭ societățĭ. Împrejurările nu aŭ fost favorabile pentru ca un om saŭ o familie să pótă dobândì la noĭ o ast-fel de situațiune; silițĭ suntem decĭ să căutăm pe întemeetorul dinastieĭ, ce trebue să domnéscă peste România, într'una din familiile, care aŭ obținut acest privilegiŭ în alte țĕrĭ.

Insușĭ faptul, că aceste înalte considerațiunĭ de politică socială nu aŭ scăpat din vederea Românilor, și că ele i-aŭ călăuzit în tóte sforțările lor pentru a constitui un Stat, singur acest fapt le-ar da un titlu la solicitudinea Puterilor garante. Care este într'adevĕr Puterea, al căreĭ interes ar fi contrariŭ statoririĭ ordineĭ și prosperităților la Dunărea de jos? Puterile occidentale aŭ vĕrsat valurĭ de sânge și aŭ cheltuit sume enorme spre a chezășuì poporațiunilor Orientuluĭ o desvoltare regulată și sigură, pentru ca ele să pótă gravità în spre civilisațiunea occidentală, și pentru ca într'o ḑi Occidentul și Orientul să nu formeze decât o singură societate trăind în acelaș spirit.

No. 38. 1866 Martie 30.

Însăşĭ Prusia a căreĭ indiferenţă pentru România fu atribuită uneĭ dorinţĭ de a complăcea Rusieĭ, cu tóte că e posibil ca pricina să nu fie decât preocuparea absorbitóre a cestiunilor eĭ interne, ea, care face aşà de marĭ sforţărĭ pe Elba, în speranţa de a-şĭ stabili supremaţia în Germania, nu şi-ar crea óre maĭ multe titlurĭ la acéstă egemonie, la care aspiră, contribuind la asigurarea definitivă a libertăţiĭ gurilor Dunăriĭ, care este marea arteră a comerţuluĭ german? Nu ar deveni ea óre, într'un mod încontestabil, representanta intereselor germane, deschidênd Orientul comerţuluĭ acesteia şi dând acestuĭ comerţ garanţiĭ positive prin pacificarea şi stabilitatea, ce ar ajutà să se stabilésca în Europa orientală?

Cât despre Austria, al căreĭ plenipotenţiar, în Congresul din Paris, fu acel care sprijinì maĭ cu putere opositiunea ce plenipotenţiarul turc făceà propunerilor Franţeĭ în favórea Românilor, nu ar fi óre timpul să-şĭ schimbe politica faţà de cestiunile, ce privesc, maĭ mult saŭ maĭ puţin direct pe Turcia? Austria, ca şi Anglia, susţinênd pe Turcia, chiar atuncĭ când n'are dreptate, ceea ce i se întîmplă de cele maĭ dese orĭ, a contribuit la agravarea cestiuniĭ Orientuluĭ. Nu încurajând pe Sublima Pórtă în pretenţiunile eĭ excesive, injuste şi une-orĭ contrariĭ dreptuluĭ scris, se va vedé efectuându-se în mod pacĭnic, şi fără ca Europa să fie turburată, transformarea acestuĭ temut Orient, ale căruĭ ruine ar puté să devină fatale Austrieĭ chiar. Austria neavênd, neputênd să aibă în vedere cucerirea Orientuluĭ, nu ar puté să vroiască descompunerea luĭ saŭ rĕsturnărĭ, care să-ĭ deschidă drumul Constantinopoleĭ. De aceea trebue să dorim ca Guvernul din Viena să caute a deveni inspiratorul şi protectorul orĭ-căreĭ acţiunĭ, ce ar tinde la organisarea forţelor vitale ale acesteĭ părţĭ a Europeĭ ; ar fi singurul mijloc pentru Austria de a-şĭ alipì pe Românĭ şi pe Slavĭ şi de a-ĭ sustrage altor influenţe, ce prin natura lor îĭ sunt ostile.

Ómenĭĭ de Stat ruşĭ s'aŭ plîns adesea-orĭ de ingratitudinea Românilor. Dar cât timp România nu-şĭ va avé locul sĕŭ însemnat şi bine definit în marea asociaţiune europeană, cu alte cuvinte cât nu va fi recunoscută ca unul din elementele constitutive ale echilibruluĭ european, îngrijarea va turburà spiritul Românilor şi bănuiala va înăbuşì în dînşiĭ orĭ-ce simţimînt de recunoscinţă. Atitudinea Rusieĭ póte determinà în Conferinţă o decisiune favorabilă ţĕrĭĭ nóstre : ea are într'adevĕr o autoritate particulară în a-

No. 38. 1863 Martie 30.

céstă cestiune, căcĭ de un secol și jumĕtate ea singură a lucrat în Principate și a avut ast-fel timpul de a le studià și a le cunósce în fond. Pentru a le apĕrà drepturile lor, Unirea și Domnul străin, ce ele cer, ea se póte sprijinì pe fapte concludente, pe precedente semnificative. Petru cel Mare a tratat în mod efectiv cu Domniĭ Moldoveĭ și Muntenieĭ ca cu nisce Suveranĭ independenți; și de atuncĭ posițiunea legală a Principatelor față de Sublima Pórtă nu s'a schimbat de loc. Caterina II a vroit să unéscă cele douĕ țĕrĭ într'un singur Stat și ea a bătut monedă cu armele reunite ale Moldoveĭ și Muntenieĭ și cu coróna ducală de-asupra. Acéstă unire, Împĕratul Nicolae și Sultanul Mahmud aŭ indicat-o în Regulamentul Organic ca utilă și dorită: și în ceea-ce privesce Domnul străin, Turcia nu ne-a hărăzit óre Domnĭ străinĭ, timp de un secol, adecă în epoca domnieĭ Fanarioților?

Rusia, dacă ar presistà astădĭ să susțină ceea ce a declarat drept și folositor timp de un secol și jumĕtate, ceea-ce a afirmat când cu Congresul și cu Conferințele din Paris (1), și-ar dovedì sinceritatea simțimintelor sale către Românĭ. Ea ar confundà prin acésta reaua voință a opiniuniĭ publice în privința sa; ea ar da dreptate acelora carĭ și-aŭ pus până acum încrederea într'însa și ne-ar obligà să recunóscem că, departe de-a fi trădătorĭ, aceia n'aŭ fost decât ceĭ maĭ înțelepțĭ amicĭ aĭ țĕrĭĭ lor; în sfîrșit, ca să spun totul, ea și-ar creà la fruntariĭ un Stat, ce ar fi atuncĭ obligat la recunoscință către dînsa.

Să venim la Sublima Pórtă, a căreĭ purtare față de Românĭ nedumeresce și pe ceĭ maĭ pătrunzĕtorĭ. Inainte de 1848, Sultanul nu aveà altă acțiune asupra Principatelor, decât aceea de a legalisà actele Rusieĭ și a le da o valóre, în fața Europeĭ; de la 1848, Româniĭ ale căror drepturĭ nu eraŭ bine cunoscute de Europa occidentală, aŭ căutat să-și schimbe acéstă posițiune, opunênd suzeranitatea Turcieĭ protectoratuluĭ rus, siguri, cum eraŭ, că Pórta aveà tot interesul să nu abuzeze nicĭ de cum de revendicarea ce o făceaŭ ast-fel în favórea eĭ. Nu este nicĭ de cum aicĭ locul să spunem cum a rĕspuns Turcia acesteĭ încrederĭ a Românilor. Orĭ cum, e bine să amintim că aceștia nu s'aŭ descuragiat, și că aŭ

(1) Opiniunea favorabilă Unireĭ și Prințuluĭ străin a fost susținută ca „rațională, legitimă și necesară“ de către omul cel maĭ conpetent al Rusieĭ, contele Kisselef, care a cârmuit Principatele timp de maĭ mulțĭ anĭ.

continuat să lucreze ca și cum Pórta ar fi urmat mersul, ce ĭ erà indicat de împrejurărĭ, convinșĭ fiind de altmintrelea că, maĭ curînd orĭ maĭ târdiŭ, maĭ bine luminațĭ asupra adevěratelor sale interese, ea ar fi cea dintâiŭ care să îndrepte greșelele, ce făcea față de dînșiĭ. No. 38. 1866 Martie 30.

Ne este îngăduit să sperăm că Sublima Pórtă a simțit dejà cât de păgubitor i-ar fi, și chiar cu totul vătěmător, de a împiedică maĭ îndelung împlinirea dorințelor Principatelor. In adevěr, dintre tóte popórele chrestine din Orient, numaĭ Românii, uitând vechile lor nemulțumirĭ, aŭ priceput că naționalitățile nu maĭ riscaŭ nimic din partea acésta, și că erà în interesul lor bine priceput să se apropie de Turcia. Eĭ merg chiar până a crede astădĭ că dînsa, apreciând la rândul eĭ noul sĕŭ rol, va încercà să împace tóte naționalitățile din prejur pentru ca, în înțelegere cu ele, să pótă face față pericoluluĭ comun. De la 1821, Românii nu s'aŭ desmințit un singur moment. Eĭ aŭ simpatisat fără îndoială cu aspirațiunile naționalităților apăsate de Pórtă, dar nicĭ odată nu s'aŭ amestecat în conspirațiunile și urzirile, ce amenință Imperiul turcesc. Să se cugete la situațiunea cu totul alta, ce s'ar produce, și la urmările, ce ar decurge neapĕrat dintr'însa, maĭ curînd orĭ maĭ târdiŭ, dacă cele cincĭ milióne de Românĭ din Principate s'ar convinge că, atît cât Imperiul turcesc va fi în picióre, nu ar puteà fi nicĭ stabilitate, nicĭ prosperitate în țéra lor.

Există óre cel puțin drepturĭ și interese imediate, ce ar sacrificà Sublima Pórtă dându-și consimțimîntul la suirea pe Tron a unuĭ Principe străin în România? Putem rĕspunde peremptoriŭ că nu. Purtarea Românilor față de Turcia, de o jumĕtate de secol, este cea maĭ sigură garanție pentru ea, căcĭ, în timpul acesteĭ scurgerĭ de vreme, ast-fel după cum am arătat, Principatele s'aŭ silit să se apropie iar nu să se depărteze de Pórtă, și n'aŭ căutat nicĭ odată să-ĭ vatăme interesele.

N'avem nevoe să adăogăm că acéstă apropiere, Românii n'aŭ încercat să o realiseze decât în condițiunĭ de dreptate și demnitate, singurele ce sunt compatibile cu starea nóstră de civilisațiune și de progres.

Ast-fel Sublima Pórtă trebue să fie convinsă că Românii nu caută nicĭ de cum în Principele străin un mijloc de a rupe legăturile ce-ĭ légă de Imperiŭ, ci o condițiune de stabilitate, de prosperitate și prin urmare de putere. Dar stabilitatea, prosperitatea și puterea

No. 38. 1866 Martie 30. Românieĭ ar fi ele óre contrariĭ vederilor Sublimeĭ Porți, și interesele acesteĭa ar fi óre opuse intereselor celeĭ d'întâiŭ?

Ar fi într'adevĕr acésta o mare nenorocire, de óre-ce urmarea n'ar puté fi decât lupta, și de óre-ce orĭ-ce luptă între cele douĕ țĕrĭ n'ar puté fi decât sinuciderea pentru fie-care dintre ele. Din fericire nu e așà: contrariul este adevĕrat; căcĭ numaĭ o Românie constituită puternic ar putea adăposti Imperiul turcesc din spre Dunăre, și România nu s'ar puté constitui puternic decât cu un principe străin. Insăși Sublima Pórtă a trebuit să se convingă că un Principe indigen, ridicat la Tron adesea prin intrigă, câte o dată prin pasiunea trecĕtóre a poporuluĭ saŭ prin concursul întîmplător al evenimentelor, neputênd, prin urmare, să-și afle puterea nicĭ în propria luĭ autoritate, nicĭ în aceea a instituțiuniĭ, ce personifică, încuragiază de nevoïe tóte ambițiunile din năuntru, excitînd în același timp tóte poftele din afară. Ómeniĭ de Stat aĭ Turcieĭ aŭ trebuit să pricépă că România, în asemenea condițiunĭ, nu póte să fie decât un focar de intrigĭ, de conspirațiunĭ și de turburărĭ, și că, cu tot tratatul din Paris, ar rĕmâne saŭ ar devenì din noŭ ast-fel un câmp deschis tuturor năvălirilor străine. Aŭ trebuit, trebue de asemenea să pricépă că singurul mijloc de a pune capĕt uneĭ ast-fel de stărĭ de lucruri, este de a face Tronul Românieĭ ereditar în vre-o ramură a uneia din familiile, ce domnesc dejà în Europa. Atuncĭ Principele, aflându-și puterea nu numaĭ în voința națională, dar încă în prestigiul familieĭ sale, nu va maĭ fi expus să caute sprijine aiurea, fórte adesea în paguba intereselor țĕriĭ. Atuncĭ Tronul Românieĭ, pus în aceleași condițiunĭ cu celelalte Tronurĭ ale Europeĭ, va împărtăși aceleași garanțiĭ de durată; și chiar țéra, obosită de a trăi de adĭ pe mâine, desorientată așà de adesea prin spiritul de intrigă, sleită, prin atâtea năvălirĭ și revoluțiunĭ, va aflà în sfîrșit stabilitatea, de care are nevoe spre a-și desvoltà marele eĭ sorginți, și a merge pe căile progresuluĭ moral și material, intelectual și politic, al căruia unul din ceĭ dintîĭ representanți în Orient, e vrednică de a fi.

Am arătat care este posițiunea legală a Principatelor-Unite față de Sublima Pórtă; am amintit cum, în urma uneĭ penibile și grele experiențe, Românii s'aŭ pătruns de acest adevĕr, că vor puté să aïbă stabilitate și progres, numaĭ întru cât vor putea să se constituie într'o singură Monarhie ereditară, cu condițiunea absolută, pentru a o întărì, de a pune ereditatea Coróneĭ pe capul unuĭ Principe luat dintr'o

familie dejà domnitóre. Am cercetat dacă împlinirea dorinţelor naţiunii române ar puté să atingă întru cât-và interesele Puterilor garante şi ale Sublimeĭ Porţĭ; şi sperăm că am demonstrat că s'ar întîmpla tocmaĭ contrariul. Nu ne maĭ adresăm acuma la cutare saŭ cutare Putere, fie-care avênd interese particulare şi deosebite, ci Areopaguluĭ, ce represintă interesele generale ale Europeĭ; acestuĭ consiliŭ, în care înţelepciunea, spiritul dreptăţiĭ şi consciinţa dreptuluĭ nu maĭ pot fi turburate de nicĭ o consideraţiune de un ordin inferior: Conferinţeĭ, întrunite în acest moment la Paris ca să cerceteze din noŭ cestiunea Principatelor, supunem dorinţele a cincĭ milióne de Românĭ,—dorinţe formale, neclintite, şi care sunt următórele:

No. 38. 1866 Martie 30.

1. Puterile garante şi Sublima Pórtă să persiste în ultima lor hotărîre, prevĕdută în statutul hotărît la Conferinţa de la Constantinopole (1864), şi după termeniĭ căreia Româniĭ pot face la dînşiĭ tóte schimbările, pe carĭ corpurile constituite ale Statuluĭ le vor crede folositóre bineluĭ Românieĭ, şi fără de stăruinţe din partea Puterilor garante saŭ a Sublimeĭ Porţĭ. Acéstă hotărîre a Conferinţeĭ de la Constantinopole închide într'adevĕr era amestecurilor străine în afacerile nóstre interne, şi este conformă tratatelor Principatelor cu Turcia, tratate consacrate în urmă de acela din Paris, şi carĭ sunt considerate de Românĭ ca singurile titluri legale, în virtutea cărora rĕmân legaţĭ de Pórtă.

2. Unirea Principatelor să fie scósă din causă; căcĭ acéstă unire, dejà înfăptuită, şi care este un act naţional, îndeplinit în virtutea autonomieĭ Principatelor, a necesitat o întrégă nouă organisaţiune, la creaţiunea căreĭa ţéra a consacrat în timp de nouă anĭ cea maĭ bună parte din activitatea sa; şi ce-và maĭ mult, a primit consacrarea Puterilor garante şi a Porţiĭ. Ce încredere, în adevĕr, ar puté să aibă Româniĭ în viitorul lor, dacă la fie-care moment s'ar pune din noŭ cestiunea existenţeĭ politice a ţĕrĭĭ lor?

3. Conferinţa să priméscă dorinţele Românilor, carĭ cer să ridice pe Tron un Principe dintr'o familie dejà domnitóre în Europa, singurul mijloc de a eşi din sistemul electiv, causa atâtor rele şi turburărĭ.

După cum se vede, cererile Românilor işĭ află puterea în dreptul, ce-l consacră tratatele lor cu Sublima Pórtă, fără să se abată întru nimic nicĭ de la tratatul din Paris, nicĭ de la clausa stipulată în statutul hotărît în conferinţa de la Constantinopol, clausă care anuléză natural tóte dispoşiţiunile contrariĭ, ce puteaŭ

No. 38. 1866 Martie 30.

conține actele anterióre între Puterile garante și Sublima Pórtă relativ la Principate. Ast-fel Românii aștéptă cu deplină încredere sentința arbitrală a ilustrei Adunări de pe cheiul d'Orsay, convinși fiind că nu va puté să fie decât conformă dreptului, dreptății și intereselor generale ale Europei. Câștigul causei ce-l vor obține Românii de la Conferință nu va avea urmări mai puțin considerabile și mai puțin imediate pentru Europa întrégă decât pentru România; căci, nu numai că cestiunea Orientului, intrată într'o fasă regulată, nu va mai cuprinde amenințarea unui conflict general și ale căruĭ urmări nu s'ar puté calcula, dar și pacea universală, la care aspiră popórele ca să se pótă dedà la lucrări de o lungă durată, va găsì o garanție positivă în înțelepciunea și dreptatea Puterilor, care dispun de destinele lumeĭ întregĭ.

No. 39. 1866 Maiŭ 13.

39. — DISCURS ASUPRA UNEI ADRESE DE MULȚUMIRE CĂTRE PRINCIPESA-MUMĂ.

ROSTIT ÎN ȘEDINȚA DE LA 13 MAIŬ 1866 A ADUNĂRIĬ ELECTIVE.

(Monit. Oficial No. 105 din 14 Maiŭ 1866).

In ședința de la 13 Maiŭ 1866 a Adunării Elective, după ce Lascar Catargiu adresézà deputaților câte-và cuvinte cu privire la formarea primuluĭ Minister al Principeluĭ Carol (Lascar Catargiu, Interne și Președinția Consiliuluĭ; I. Brătianu, Finanțe; I. Cantacuzin, Justiție; P. Mavrogheni, Afac. străine; C. A. Rosetti, Culte și Instr. publică; General I. Ghica, Războiŭ și D. Dimitrie Sturdza, Agricultură, Comerț și Lucrări publice), Ion Brătianu, prin cuvîntarea de mai la vale, propune a se face Principeseĭ-Mume o adresă de mulțumire. Adunarea, încuviințând, însărcinézà biuroul cu redactarea acesteĭ adrese.

I. Brătianu, Ministru de Finanțe. D-lor, nu pot să mĕ stăpânesc a nu exprimà adânca mea părere de rĕŭ, că pentru prima órà mĕ înfățișez în acéstà Cameră, fără a fi învestmîntat cu mandatul de deputat; și-mĭ pare cu atât mai mult rĕŭ că m'am desvestmîntat de acest mandat, când făceam parte dintr'o Cameră, care, prin sorgintea sa și prin misiunea ce are a îndeplinì, e unică până astădĭ în analele Istorieĭ nóstre. Însă am creḑut de datoria mea să fac acest sacrificiŭ, în împrejurările de față, patrieĭ mele și Domnitoruluĭ. Sciŭ că sarcina mea este mai mult decât greà, póte că multora se pare cu neputință de a o îndeplinì. Dar nu vĕ ascund, D-lor, că dacă am primit-o, causa a fost că sciŭ că Românii, orĭ de câte orĭ a fost în cestiune întărirea Statuluĭ român,

aŭ sciut să învingă greutățile, care pentru lume se păreaŭ neputincióse, și sunt încredințat că și în împrejurările de față, cu ajutorul d-vóstre, vom puté să păsim și peste greutatea cea mare, în care se află finanțele nóstre. No. 39. 1866 Maiŭ 13.

D-lor, îmĭ permiteți să vĕ ḑic câte-và cuvinte,—nu ca membru al Guvernuluĭ, ci ca representant al d-v., al națiuniĭ întregĭ, ca cel care am fost de am oferit Coróna Românieĭ Principeluĭ Carol de Hohenzollern,—ca să vĕ comunic ceea ce am vĕḑut, ceea ce am auḑit și care cred că vĕ va hotărî să faceți un act, pe care am onórea a vi-l propune.

D-lor, Alteța Sa Principesa, Muma Principeluĭ Carol, în ḑiua când Și-a dat consimțimîntul Sĕŭ mi-a ḑis: „Am fost hotărîtă să fac acest sacrificiŭ din ḑiua, în care națiunea română a ales pe Fiul Meŭ și Ĭ-a încredințat o misiune, fiind-că este de onórea Copiluluĭ Meŭ, de a îndeplini acea misiune, și când e cestiunea de a-Și îndeplini o misiune, prin urmare când erà cestiune de onóre, nu putém esità un singur moment, de a face orĭ-ce sacrificiŭ.“

Cred că ar fi bine, că ar fi cuviincios, ca Adunarea să facă o adresà de mulțămire Înălțimiĭ Sale Principeseĭ, Muma Domnitoruluĭ nostru Carol,—de mulțumire, de recunoscință, că a făcut acest sacrificiŭ, de a-Și smulge Copilul din brațele Sale și a ni-L da nouĕ.

Să-ĭ ḑicem, Domnilor, că dacă fiul sĕŭ a fost muiat de lacrimĭ auguste, când s'a despărțit de Muma sa, a fost inundat aicĭ de lacrimile de bucurie și de recunoscință ale uneĭ națiunĭ întregĭ.

Să-ĭ ḑicem că, dacă L-a depărtat de la sînul Sĕŭ, România întrégă va fi tot cu aceeași căldură pentru fiul sĕŭ adoptiv, cu care e și dînsa, și că nicĭ-odată Fiul nu-și va aduce aminte cu amărăciune că s'a despărțit de sînul Mumeĭ Sale. *(Aplause).*

Domnilor, când a fost cestiunea că póte să fie expus la pericol, Principesa a ḑis: „Prefer ca Fiul meŭ să fie aruncat de pe Tron de armatele strĕine, decât adus pe un Tron de armatele strĕine“ *(Entusiaste aplause).*

Eĭ, D-lor, dacă Dumneḑeŭ a dat Mumeĭ Domnitoruluĭ nostru aceleași simțiminte, ce le-a avut Muma luĭ Ștefan-cel-Mare, să-Ĭ spunem că și noĭ ne vom apĕrà Domnitorul și patria cum le-aŭ apĕrat Românĭĭ sub Ștefan-cel-Mare *(Numeróse aplause).*

Am socotit, D-lor, că trebue să repet aceste cuvinte ale Principeseĭ Mume, ca să liniștesc pe aceia, carĭ póte aŭ creḑut că facem un sacrificiŭ, votând pentru Domnitorul Carol I, fiind-că s'aŭ

No. 39. 1866 Maiŭ 13.

vĕḑut Domnĭ pământenĭ, carĭ n'aŭ avut aceleaşĭ inspiraţiunĭ, şi că suind pe Domnitorul Carol I pe Tronul Românieĭ, nu am suit un străin, fiind-că, precum inteligenţa, când se ridică la înălţimea geniuluĭ, nu e numaĭ a uneĭ naţiunĭ, ci a lumeĭ întregĭ, tot asemenea şi inima, care se înalţă la aceeaşĭ înălţime, este a omenirĭĭ întregĭ şi nu face pagubă ţĕrĭĭ sale, ci o ridică; am creḑut că trebue să repet aceste cuvinte pentru ca să le ridic orĭ-ce gând că aŭ făcut un sacrifiĉiŭ, votând pentru un Domnitor, care erĭ nu erà pământean şi care astăḑĭ o să fie maĭ bun Român decât mulţĭ dintre noĭ. *(Bravo, aplause)*.

Domnilor, mĕ opresc aicĭ, fiind-că negreşit v'aţĭ pătruns toţĭ nu numaĭ de cuviinţa, care ar fi, ci de trebuinţa de a face acea adresă de mulţumire şi recunoscinţă. *(Prea bine, aplause)*.

No. 40. 1867 Ian. 30.

40. — DISCURS ROSTIT LA „SOCIETATEA AMICILOR CONSTITUŢIUNIĬ" LA INTRUNIREA DE LA 30 IANUARIE 1867.

(„Românul" din 2 Fevruarie 1867).

La întrunirea de la 30 Ianuarie, ţinută sub preşedinţa luĭ C. A. Rosetti, după-ce vorbesc I. Marcovicĭ, S. Mihăilescu, V. A. Urechiă şi Gr. Heliade, Ion Brătianu rostesce discursul de maĭ jos. Ministerul vremiĭ, al doilea al Principeluĭ Carol, erà compus din: Ion Ghica, Preşedinte şi Interne; P. Mavrogheni, Finanţe; I. Cantacuzin, Justiţie; G. Ştirbey, Externe; Colonelul Harlamb, Războiŭ; I. Strat, Culte şi Instr. publică şi d-l Dimitre Sturza, Lucrărĭ publice.

I. Brătianu. Ca deputat al Capitaleĭ, am creḑut de datoria mea să viŭ, orĭ de câte orĭ vĕ întruniţĭ, să daŭ socotélă de voturile şi de cuvintele nóstre în Adunarea din délul Mitropolieĭ. Astă-séră voiam să vorbesc de proiectul de lege destinat a întîmpină nevoile, ce se simt în tótă ţéra, adecă fómetea; însă, citind unele ḑiare românescĭ, am vĕḑut într'însele că se face alusiune la Adunările de aicĭ şi că ne întrébă să spunem carĭ sunt cuvintele nóstre din aceste întruniriĭ, că ar trebui publicate ca să le cunóscă lumea, — par'că aceste Adunărĭ ar fi secrete saŭ chemate prin bilete numaĭ pentru unĭĭ,—d-nélor cer să ne pronunţăm ca să scie ţéra opiniunea nóstră, să judece ce voim. La acest apel, ce vine din partea unor ómenĭ, carĭ se pun ca adversariĭ ideilor nóstre, am creḑut de datorie să viŭ să maĭ spun încă odată ce voim, — deşi şi d-nélor şi tótă lumea o scie,—pentru ca să nu le maĭ rĕmână nicĭ măcar pretext de a ḑice că sunt contra nóstră, pentru că nu ne cunosc intenţiunile, şi pentru ca să nu maĭ pótă a se da ca în

drept de a ne atribuĭ alte opiniunĭ, alte cugetărĭ și pentru ca ómeniĭ de bună credință să nu maĭ pótă fi amăgițĭ prin asemenĭ aserțiunĭ. Am crédut că nu este nimenea între Românĭ, care să nu scie cugetările nóstre, ce voim noĭ, ce dorim noĭ. Faptele și cugetările aŭ tóte o legătură strânsă, aŭ o consecință. Când cunosc cugetările unuĭ om, când îl véd la faptă, nu pot să mĕ maĭ înșel asupra luĭ; sciŭ, nu numaĭ ce o să facă acum, dar ce o să facă în viitor. Noĭ nicĭ odată nu am ascuns ce am voit. Am spus voința nóstră în fața tuturor, a celor a-tot-puternicĭ cu pericolul viețiĭ nóstre chiar, căcĭ am crédut că adevĕrul merită chiar sacrificiul viețiĭ. N'am esitat înaintea niměnuĭ și nicĭ vom esită. No. 40. 1867 Ianuarie 30.

Să aducem aminte dar cum am găsit noĭ țéra în diua când am deschis ochiĭ pe arena politică? Nimenea din d-vóstre n'a uitat-o. Am găsit-o sub domnia străinuluĭ. Erà un Domn pe Scaunul țĕrĭĭ, însă el n'aveà nicĭ o voință. Consulul muscălesc îĭ poruncià ce să facă și el se supuneà, și sciți bine că acel consul nu-ĭ poruncià lucrurĭ în folosul progresuluĭ, prosperității, înaintărĭĭ și mărirĭĭ némuluĭ românesc, căcĭ interesele Muscalilor nu se acordă, nu se potrivesc cu interesele nóstre.

Am găsit o clasă priveligiată, care nicĭ ea nu erà stăpână pe voința eĭ, care, afară de óre-carĭ ómenĭ independenți, nicĭ puteà să aibă voință, căcĭ și ea erà rodul voințeĭ Domnitoruluĭ, care erà brațul voințeĭ străine. Domnul făceà pe boerĭ; el creà pitarĭ, serdarĭ, paharnicĭ, cluceriĭ, agă, spătarĭ, banĭ, etc. cu sutele, după voia sa, și aceștia constituiaŭ clasa privilegiată. Acéstă clasă erà dar opera Domnuluĭ, lucrul luĭ, iar nu, ca în alte părți, o aristocrație puternică și independentă care, prin serviciile, prin meritele sale, prin sângele vărsat în apĕrarea drepturilor, să se fi ridicat la o așà posițiune în cât să fie capul poporuluĭ, expresiunea simțimintelor cele maĭ nobile ale națiunii române; ea erà din contră expresiunea serviciilor, făcute străinuluĭ și pe carĭ el credea că trebue să i le facă.

După acéstă clasă, venià clasa comercianților. Ce rol jucà ea? Dacă vre-o funcțiune socială are nevoe de libertate spre a se desvoltà, este comerțul. Unde comerțul înfloresce, prosperă, putem fi siguri că acolo este libertate. Și chiar în țĕrile unde comerțul a fost fórte desvoltat, fórte înflorit, faptele ne arată că îndată ce a venit despotismul, cea d'întâiŭ funcțiune, care a simțit efectele luĭ ucigătóre a fost comerțul. In acéstă stare am găsit comerțul Românieĭ.

No. 40. 1867 Ianuarie 30.

El nu aveà nicĭ libertate, nicĭ garanțiĭ, nicĭ respect; erà la voia, la discrețiunea celuĭ de la putere; și dovadă despre acésta sunt însișĭ comercianțiĭ, carĭ făceaŭ puțină stare. De ce voesce omul să se îmbogățéscă? Ca să mănânce baniĭ cu lingura? Nu, negreșit, ci ca să se bucure de óre-carĭ avantagiĭ sociale, de óre-carĭ satisfaceri, ce dă averea. Eĭ bine, acele bucurărĭ eraŭ interdise comerciantuluĭ; el trebuià să fie slugă orĭ-căruĭ boier, a celuĭ din urmă boiernaș; trebuià să se încline, să tremure înaintea luĭ. Pentru dînsul nu erà nicĭ o siguranță, căcĭ acolo unde voința unuĭ om, unuĭ funcționar face legea, nu este siguranță pentru nimic. In acéstă posițiune dar comerțul nu puteà să aibă acel țel nobil, la care trebuie să tindă, căcĭ comerciantul erà desprețuit, neguțătorul cel maĭ onorabil, cel maĭ cu avere puteà fi pălmuit de boier și de boiernaș, fără ca să pótă să se revolte. De aceea vedem, în acea vreme, că îndată ce comerciantul agoniseà puține parale, cea d'întâiŭ întrebuințare, ce el făceà din ele, erà să-șĭ cumpĕre o pitărie, ca să scape de posițiunea înjositóre ce ĭ-o făceà calitatea de neguțător.

Sub clasa comerciantă, venià clasa țĕranilor. In ce stare eraŭ eĭ? Fie-care din d-vóstre scie că eraŭ lipsițĭ de pămînt, care, deși muncit și rodit cu sudorile lor, nu erà al lor. Munca țĕranuluĭ erà pusă la dispositiunea altuia, punga luĭ la dispositiunea altuia. El plătià trebuințele proprietaruluĭ, el trebuințele țĕrĭĭ; el plătià claca și iobăgia, el birul, care alimentà visteria, el oștirea, el justiția, care nu erà pentru el, ci pentru alțiĭ, el administrațiunea, care-l apĕsà și despuià.

Vĕdênd acéstă ticălósă stare, în care se aflà țéra și în care nu erà cu putință ca națiunea să prospere, să dobândéscă putere ca să lupte cu nevoile din afară, cu străiniĭ, — căcĭ nu trebue să uităm că suntem înconjurațĭ de alte naționalităților de altă gintă, care aspiră a ne cotropi, și că cea d'întâiŭ nevoe, ce avem, este de a ne întări, de-a ne face puternicĭ ca să putem luptà contra acelor némurĭ, ce ne înconjórà și carĭ, o repetim, tind, firesce a ne cotropi, — vĕdênd, dic, acéstă ticălósă stare, în fața claseĭ, ce atuncĭ singură vorbià în țéră, în fața Rusieĭ, a căreĭ voință domnià, făceà legĭ nu numaĭ la noĭ, dar care încă îngrijà Europa întrégă, noĭ n'am avut sfială să spunem ce erà rĕŭ, să spunem ce voim. Am declarat dar că voim învingerea domnirĭĭ străine și alungarea eĭ din țéră, desființarea privilegiilor și chemarea fie-căruĭ Român a se bucurà de drepturile de cetățén; am spus că voim constituirea

Statuluĭ român puternic, unirea părţilor sale separate, un Domn luat din una din familile domnitóre în Europa, care, prin influenţa sa, să ne dea maĭ multă putere în afară. Dacă dar, atuncĭ, am avut curagiul să spunem ce voim, atuncĭ când, v'aduceţĭ aminte, un boier puternic, în ale căreĭ vine curgeà sânge românesc, Câmpineanu, fusese persecutat, întemniţat, ruinat, pentru că cutezase a luà în mână stindardul naţional; dacă, atuncĭ, când acel nobil Român plătì cu libertatea şi starea îndrăsnéla sa, şi când consecinţele, la care trebuià să ne aşteptăm noĭ, eraŭ mult maĭ rele, şi totuşĭ am creḑut că este o datorie a spune cugetările nóstre şi a luptà pentru ele, — cum óre am puté să esităm astăḑĭ? Un mare scriitor frances a ḑis că nemurirea omuluĭ este de-a trăì un minut fie, dar a trăì ca om, iar nu ca vită: cugetarea acésta o confirmă cuvîntul cel vechiŭ românesc: „Maĭ bine o ḑi şoim, decât o vară cióră". De acéstă idee inspiraţĭ pentru ţéra nóstră, am spus încă de mult ce voim şi cu tóte acestea astăḑĭ ne vedem acusaţĭ că ascundem opiniunile nóstre, ascundem ceea-ce voim. Dar ar fi să cădem în copilărie, în smintire. Să ascundem cugetarea nóstră! Astăḑĭ când, prin luptele poporuluĭ român, ne bucurăm de tóte libertăţile, ast-fel în cât chiar aceĭ carĭ nu le-aŭ dorit nicĭ odată sunt nevoiţĭ a venì să le afirme; astăḑĭ când este o fală chiar eĭ să spună că vor libertatea, independenţa şi tóte câte am dorit şi am cerut noĭ, — acum noĭ le-am ascunde? Vedem că tot, ce am dorit, s'a făcut: Domnitorul din o familie suverană europeană, Unirea, fără care nu erà decât slăbiciune şi cădere pentru Românĭ s'aŭ dobândit; privilegiile, ce sugrumaŭ desvoltarea poporuluĭ român, aŭ fost dărâmate. Lucrurile, ce eraŭ fapte de uriaş, s'aŭ dobândit şi ce ne maĭ rĕmâne de făcut este lesne, n'avem decât să voim cu toţiĭ şi se va face. Am ḑis că cele ce s'aŭ făcut aŭ fost fapte de uriaş, fiind-că nu cred că ele sunt fapte nicĭ ale Rosettilor, nicĭ ale Golescilor, nicĭ ale Mălinesculuĭ, nicĭ ale Panuluĭ, nicĭ ale Kogălniceanuluĭ, nicĭ ale tuturor acelor câţĭ aŭ luat parte la acele lucrărĭ. A fost o putere maĭ mare decât a câtor-và ómenĭ, pentru ca asemenĭ lucrărĭ marĭ să se facă. Ca să învingem Rusia, contra căreia Polonia luptă de sute de anĭ, vĕrsând gârle de sânge, fără folos, ca să dărâmăm privilegiile, contra cărora alte naţiunĭ aŭ luptat secole întregĭ cu sacrificiĭ de tot felul, suferind persecuţiunĭ, întemniţărĭ, ca să asigurăm Unirea, pentru care Italieĭ, care e mama civilisaţiuniĭ europene, Italieĭ, care este înconjurată de naţiunĭ libere, ĭ-aŭ trebuit

No. 40. 1867 Ianuarie 30.

secole de lupte, de vĕrsărĭ de sânge, și în cele din urmă, ajutorul puterei armate a Împĕratuluĭ Napoleon, — noĭ, carĭ le-am dobândit cu atâta înlesnire, putem óre vedé în acésta alt ce-vă decât mâna luĭ Dumneḑeŭ, care de 17 secole ne scapă de orĭ-ce nevoe?—Nu, aceste resultate nu sunt opera nicĭ a unuĭ om, nicĭ e unuĭ partid; de aceea nu trebue nicĭ unĭĭ să că spună aŭ biruit, nicĭ ceĭ-lalțĭ că aŭ fost biruițĭ. Toțĭ să dea glorie luĭ Dumneḑeŭ și unanimităților poporuluĭ român, căcĭ lor numaĭ li se datoresc aceste marĭ resultate, carĭ ne-aŭ rădicat din căderea în care eram. Vĕ aduceți aminte, în adevĕr, între altele, că înainte boierĭĭ ceĭ marĭ, boierĭĭ cu barbă, când mergeaŭ în țĕrile străine, își luaŭ pasporturĭ rusescĭ saŭ grecescĭ, își schimbaŭ numele, căcĭ le era rușine să spună că sunt Românĭ. Nu sunt óre eĭ maĭ mândri, maĭ fericiți că pot merge cu fruntea ridicată, ḑicênd că sunt Românĭ și că sunt stimați, considerați? — Iată ce am voit.

Acum ce voim astăḑĭ? — Am spus-o și o repetim. Până acum am dărâmat tot ce fusese rădicat pentru umilirea și sdrobirea némuluĭ românesc. De acĭ înainte, afară de Unire și Tron, pe carĭ le-am dobândit, voim să zidim, să organisăm ce ne lipsesce. Un partid póte luptà contra altora ca să dărâme o stare de lucrurĭ, dar ca să zidéscă, trebuesce ca națiunea întrégă, tóte partidele să dea concursul lor; altminterĭ, ceea ce unĭĭ vor edificà, ceĭ-lați vor surpà, precum s'a întîmplat necontenit de la 1859 încóce. De vom merge tot pe aceeașĭ cale, cu tótă Unirea, libertatea, Tronul strălucit ce avem, vom cădé maĭ jos decât în trecut. De aceea încă odată ḑic, nicĭ un om, nicĭ un partid nu póte să spună că ce s'a dobîndit este fapta sa, căcĭ este numaĭ fapta națiuniĭ întregĭ, cu ajutorul aceleĭ voințe puternice, voinței luĭ Dumneḑeŭ. Nimenea iarăși nu trebue să spună că a scăḑut, că s'a umilit, căcĭ prin tóte revoluțiunile, ce s'aŭ făcut, tóte clasele s'aŭ ridicat, iar nu s'aŭ scoborît; aŭ triumfat, iar nu s'aŭ biruit. Clasele, cele puternice înainte, trebue decĭ să fie fericite, căcĭ nu numaĭ ele s'aŭ scăḑut, dar tóte cele-lalte, tótă națiunea s'a ridicat alăturea cu dînsele, aŭ devenit toțĭ egalĭ în drepturĭ.

Acum ce voim? Ceea-ce voesce tótă lumea; ceea-ce se cere, se strigă și în Adunarea din ḑelul Mitropolieĭ, și în Senat, — așà cred, căcĭ la Senat n'am fost nicĭ odată, — și în întruniri, și în cafenele, și în case, și pretutindenĭ.

Avem lipsă de ce? De dreptate. Voim dar organisarea justițiĭ,

ast-fel ca să corespundă la misiunea sa, să dea în adevĕr şi celuĭ ce o are dreptatea, iar nu s'o exploateze vîndênd-o celuĭ ce-o cumpĕră.

Ce voim? Voim ca administraţiunea, care este chemată să garanteze onórea, averea, interesele de tótă ḑiua, pacea, liniştea cetăţenilor să'şĭ împlinéscă misiunea sa cea adevĕrată, iar nu să fie un mijloc de vexare. Ce voim? Voim ca armata nóstră să fie întărită, să fie organisată ast-fel în cât să pótă corespunde pe deplin şi precum o dorim toţĭ la misiunea eĭ cea mare, aceea de-a ţiné în frîŭ pofta de mâncare a Rusieĭ, a Austrieĭ, care vor sci că nu pot să cerce a ne înghiţi, fără să se înece cu baionetele nóstre. Acésta póte óre să displacă oştireĭ? Nicĭ odată; protestăm contra celor ce o pretind; căcĭ numaĭ atuncĭ când oştirea va fi privită ca scutul nostru naţional, numaĭ atuncĭ bătrînĭĭ, femeile şi copiiĭ, — singurĭĭ carĭ nu vor fi în armată, — or s'o privéscă cu adevĕrată iubire, şi fie-care militar, ce vom vedé, ne va umplé ochiĭ de lacrămĭ de fericire. Oştirea nu doresce óre acésta? — Ba da, ea o cere ca şi noĭ.

Asemenea în administraţiune, când vom sci că prefectul, subprefectul şi chiar jandarmul veghéză pentru pacea şi liniştea nóstră şi veghéză într'un mod demn, cuviincios, fără a abusă de posiţiunea sa, fără a fi un instrument de vexaţiunĭ, îĭ vom privì cu plăcere, le vom arătă recunoştinţa nóstră, în loc de a ne plânge necontenit. Funcţionarĭĭ publicĭ n'ar fi óre maĭ fericiţĭ de a se află într'o asemenea posiţiune decât în cea de astădĭ, când li se aruncă la fie-care minut noroiŭ în faţă?

Ce voim? Voim ca finanţele nóstre să fie organisate aşà în cât să fie asigurat fie-care contribuitor că baniĭ, ce plătesce, o să-ĭ fie înapoiaţĭ, cu dobîndă, în folóse de tot felul: prin organisarea administraţiunĭĭ, a oştirĭĭ, apĕrătórea ţĕrĭĭ şi averiĭ nóstre, a justiţieĭ, aşà în cât să nu fim în pericol a ni se maĭ luà moşia, casa, onórea, prin construcţiunea şoselelor, ca fie-care să se pótă înlesnì în transacţiunile sale, să se pótă transportà de la un loc la altul cu un galben în loc de ḑece, să pótă cără productele cu douĭ boĭ în loc deḑece, érna ca şi vara. Prin acésta venitul s'ar îndoì şi întreì, contribuţiunile n'ar maĭ fi rĕŭ privite, cum sunt astădĭ; el ar fi un avînt folositor, iar nu un bir, o satară pentru locuitorĭ.

Ce voim? Voim ca domeniile Statuluĭ, moşiile mănăstirescĭ, care ocupă mare parte din pămîntul ţĕrĭĭ, să nu maĭ fie ciuntite de vecinĭ puternicĭ, ci să rĕmâe o proprietate spre folosul comun, cum a fost destinarea lor. Voim ca pădurile Statuluĭ, când se vînd, să

No. 40. 1867 Ianuarie 30.

fie vîndute într'un mod regulat, ca să nu se stingă nicĭ odată, să aducă un venit regulat în visterie, iar nu să se tae, ca acum, de cine póte și să se dică despre ele ca despre tóte astădĭ: „Cine póte, óse róde“. Voim ca pădurile să nu maĭ fie jaful celuĭ maĭ îndrăsneț, care să-șĭ umple punga în paguba țerriĭ. În alte State, carĭ aŭ pădurĭ mult maĭ puține de cât noĭ, acéstă ramură de avuție este exploatată într'un mod sistematic așà în cât, producênd un venit tesauruluĭ, să se asigure tot de odată viitorul, prin o tăiere regulată și bine calculată. Acésta voim să se facă și la noĭ.

Voim ca ocnele nóstre, ale căror venitur̆ĭ se pot întrei și împătrì, să se organiseze așà în cât să aducă folóse. Se scie că debitul lor cel mare constă în exportare; bine măsurată, bine potrivită, ea póte produce mult maĭ mult decât astădĭ, putem exportà de cincĭ saŭ șése orĭ maĭ mult și înmulțì ast-fel venitul țerriĭ, fără a cresce contribuțiunile. Astădĭ aceste venitur̆ĭ se risipesc, se pierd în folosul câtor-và ómenĭ și în paguba tuturor.

Ce voim? Voim ca Biserica română, clerul nostru românesc să se ridice la înălțimea misiuniĭ sale, să-ĭ dăm independența, instrucțiunea necesară, ca să devie conducĕtorul, luminătorul poporuluĭ. Carĭ sunt astădĭ mijlócele de-a formà preoțĭ? De 25 de anĭ s'aŭ format seminariĭ, unde să învețe tinerĭĭ, carĭ se destină preoțieĭ, carĭ-șĭ iaŭ misiunea de-a luminà poporul. Rĕspuns-aŭ óre la trebuințele pentru carĭ se făcuseră? Nicĭ într'un chip. In genere profesorĭĭ n'aŭ avut cunoscințele trebuincióse și când s'aŭ găsit unĭĭ, eĭ aŭ fost trămișĭ în nisce case, care semĕnaŭ maĭ mult a grajdurĭ decât a șcóle. Apoĭ în cele maĭ multe veniaŭ tinerĭ țĕranĭ și se înscriaŭ ca seminaristĭ, pe urmă cereaŭ congediŭ, se întorceaŭ acasă și peste șése lunĭ veniaŭ de-șĭ luaŭ atestate. Nu vĕ spun mijlócele prin carĭ se dobândiaŭ; înțelegețĭ însă că nu erà sciința, moralitatea, meritul, care le câștigà, ci altcevà. Dar și acele seminare, ast-fel cum le vĕdurăm, eraŭ numaĭ pentru preoțiĭ de sate. Unde sunt însă seminarele secundare, în carĭ să învețe preoțiĭ superiorĭ, protopopiĭ, carĭ trebue să scie maĭ mult decât preoțiĭ de sate? Unde sunt șcólele de egumenĭ și arhimandriți? Unde sunt șcólele de înaltă teologie pentru Episcopĭ, păstorĭĭ sufletescĭ aĭ poporuluĭ? Nicăerĭ. Dacă se găsesc arhimandriți, carĭ aŭ ce-và cunoscințe, s'aŭ dus de le-aŭ dobîndit la Pesta și la Atena. La Pesta, în țéră străină, care nu e ortodoxă; la Atena, capitala unuĭ popor de un milion de locuitorĭ numaĭ, ce locuesce pe o stîncă

stérpă, dar care are școle, pe când națiunea română, cu cinci milióne de locuitorĭ, cu pămînt avut, în loc să fie vatra luminilor, precum a fost altă dată, în aceĭ timpĭ, pe carĭ îĭ numim barbarĭ, cerșesce de la alțiĭ, carĭ n'aŭ ce mâncà, mila instrucțiuniĭ, pâinea morală, lumina spirituală. Este óre ce-và în aceste voințĭ ale nóstre, care să pótă jicni posițiunea, simțimintele vre-unuĭ Român? Nu, căcĭ ar trebui să fie nebun; căcĭ toțĭ trebue să voim ca Biserica să redevie ce a fost în timpiĭ ceĭ eroicĭ, după căderea Constantinopoleĭ, când aicĭ erà vatra, de unde plecà lumina, care se răspândià asupra Orientuluĭ întreg. De acum înainte înflorirea posițiuniĭ omuluĭ și a națiuniĭ nu se póte dobândì decât făcêndu-se folositor. Nicĭ o națiune nu póte, ca și individul, să aibă considerare, posițiune înaltă decât în proporțiunea serviciilor, folóselor, ce produce și de carĭ se bucură și cele-lalte némurĭ ce sunt maĭ jos decât dînsa.

Ce voim? Voim ca libertatea să fie întemeiată pentru totdeauna pe pămîntul nostru; voim ca némul românesc să prospere, să se îmbogățéscă, să întindă brațele sale, până la marginile firescĭ ce i le-aŭ însemnat Dumnedeŭ. Cum putem păstrà și întărì libertatea, dacă nu luminându-ne, desvoltându-ne inteligența și inima? Și unde ni le putem desvoltà de nu în școle? Voim dar ca sciința să nu maĭ fie franzela albă pe care o mănâncă numaĭ avutul, ci pâinea négră, mămăliga, cu care se nutresce fie-care cetățean, fie-care sătean. Ca să se împrăscie însă lumina nu este destul să punem în legĭ că instrucțiunea este gratuită și obigatorie, adecă fără plată și silită; nu este destul să dăm ordine ca să se închirieze case pentru școle, trebue maĭ întâiŭ să avem profesorĭ. Apostoliĭ n'aveaŭ temple și bisericĭ, catedre și palate, dar aveaŭ cuvîntul și la arșița sóreluĭ împrăsciaŭ lumina. Să avem dascălĭ, învețătorĭ maĭ înainte de a ridicà zidirĭ, care costă milióne și cad în ruină. Să formăm maĭ întâiŭ pe ceĭ carĭ aŭ să lumineze poporul, să formăm profesoriĭ. La noĭ lipsesc cu totul școlele speciale pentru aceștia. In țările civilisate, în Franța, unde luminile sunt cultivate de câte 7—800 de anĭ, unde învețătura este răspândită pe tóte ulițele, așà în cât îțĭ intră în cap, aș puté dice, fără voe, și cu tóte acestea tot aŭ simțit nevoe de-a organisà școle, în care să se formeze învețătoriĭ; căcĭ nu este destul ca eĭ să scie carte, trebue încă să scie cum s'o comunice celor-lalțĭ, cum să-ĭ pătrundă de folosința aceleĭ luminĭ; să moraliseze pe școlarĭ. Invețătorul trebue să înțelégă misiunea sa și să fie convins că este una din cele

No. 40. 1867 Ianuarie 30.

mai frumóse în societate. Numai atunci póte da róde. Am vĕdut la noi că, deşi tinerii Români se duc cu grămada în străinătate şi se întorc de acolo cu diplome, în cât avem doctori în drept, în medicină, în sciinţe, etc., fórte numeroşi şi cu mari talente, totuşi instrucţiunea poporului scade. De ce óre acésta? De ce, atunci când la noi aveam mai puţini doctori învĕţaţi, când ei eraŭ fórte rari, de ce şcólele, deşi puţine, daŭ róde multe? Fiind-că atunci venise din Transilvania repausatul Lazăr, care s'a aşezat în St. Sava, şi, într'un han, a strîns în jurul sĕŭ câţi-vă Români tineri, pe cari a început a-i învĕţa. El şedeà cu dînşii, mâncà cu dînşii, vorbià cu dînşii necontenit. La fie-care minut le da lumina şi sufletul sĕŭ, îi obicinuià, îi făceà să simţă că misiunea lor e mare, că aveaŭ de format némul românesc. Ast-fel veghiând ḑi şi nópte, Lazăr a creat un mijloc, din care aŭ eşit ceĭ dintâi profesori, ceĭ dintâi apostoli, cari aŭ produs mult, aŭ deşteptat némul românesc. De atunci încoà ce s'a făcut? Nu voesc a ḑice nimic contra profesorilor, din contră constat un rĕŭ de care eĭ nu sunt vinovaţi. Profesorii la noi n'aŭ o carieră, sunt mai rĕŭ plătiţi de cât orĭ-ce funcţionari, ast-fel în cât adesea un om preferă alte funcţiuni şi numai de nevoe intră în şcólă. Acolo, ca om noŭ, neprăgătit pentru acéstă misiune, n'are acel foc al sufletuluĭ, care este trebuincios pentru a îndeplini acéstă sarcină frumósă. Fără şcóle normale dar, fără şcóle pentru învĕţători, fără a ridicà posiţiunea acestora, n'o să avem instrucţiune. Mijlócele trebuincióse le avem. Sunt averile mănăstirescĭ, care dacă în momente grele pot fi întrebuinţate la alte nevoi, trebue neapĕrat să se întórcă la destinarea, ce le-aŭ dat piosii donatori, care este binefacerea. Şi, în ḑiua de astăḑi, ce binefacere mai mare decât de a lumină poporul, decât de a da fie-căruĭ Român mijlócele de a trăì după chipul şi asemĕnarea luĭ Dumneḑeŭ?

Iată voinţele nóstre. Pot ele óre să jicnéscă interesele, posiţiunea, orĭ-cât de înaltă va fi, a cuĭ-và? — Ne acusă că avem cugetărĭ turburătóre, primejdióse, comuniste, socialiste, — cuvinte necunoscute în ţéra nóstră, pe care d-l Urechiă a venit a vi le explică, dar pe care sunt sigur că, cu tótă elocinţa d-luĭ, nu le înţelegeţi încă, precum am încredere că n'o să sciţi nicĭ odată ce va să ḑică comunism, pentru onórea d-v. şi a ţĕriĭ. Iată cugetările nóstre. Aceĭ ce ne acusă aŭ óre altele? Saŭ este numai o cestiune de concurenţă, de rivalitate pentru aplicare? Dacă d-lor aŭ nobila ambiţiune de a realisà aceste dorinţe ale tuturor Românilor, vină la

putere şi fie siguri că vor fi susţinuţi. De nu, fie siguri că aŭ să trăiască la putere cât cióra în par. Dacă d-nélor cred că noi suntem mai nemernici decât dînşii, că d-nélor aŭ mai multă sciinţă, mai multe ideĭ, să le expună şi să vie a le realisà, şi îi vom binecuvîntà cu toţiĭ şi nimenĭ nu-i va mai dărîmà de la putere. Dacă însă vre-uniĭ ar cutezà să vină la putere cu programa d-vóstră, şi ajuns acolo ar avé cugetărĭ ascunse de a ciuntì libertatea, de a împuţinà instrucţiunea publică, de a aduce întunerec în loc de lumină, de a nu regulà finanţele aşà în cât impositele să fie întórse contribuitorilor în folóse, de a nu organisà armata aşà în cât să devie o putere pentru apĕrarea ţĕriĭ, şi de a ne lăsà expuşi să vedem iarăşi caiĭ Cazacilor încurându-se pe pămîntul nostru, de a nu constituì justiţia aşà în cât să nu mai fie un monopol pentru uniĭ; — acelora eŭ le ḑic din inimă şi sinceritate, ca Român, care nu voiŭ vătămarea niminuĭ, — căcĭ orĭ-ce pagubă pentru individ este o pagubă pentru naţiunea întrégă, — eŭ le ḑic, îĭ povăţuesc să nu vie la putere, decât dacă aŭ cuget curat de a voì ceea-ce voesce naţiunea, dacă aŭ capacitate de a îndeplinì. Cine se va suì la putere cu alte intenţiunĭ, va fi vaĭ de dînsul!

No. 40. 1867 Ianuarie 30.

41. — CIRCULARA, DIN 16 IUNIE 1867, CĂTRE PREFECŢĬ.

No. 38. 1867 Iunie 16.

(Monit. Ofic. No. 136 din 18 Iunie 1867).

La 1 Martie 1867 constituindu-se al treilea Minister al Principeluĭ Carol sub preşedinţa luĭ C. A. Kretzulescu (Şt. Golescu, Afac. străine; D. Brătianu, Culte şi ad-interim Lucr. publice; A. Văsescu, Finanţe; Tobias Gherghely, Războiŭ), Ion Brătianu acceptă Ministerul de Interne, pe care îl păstréză până la 29 Iulie acelaş an, când demisionéză, provocând ast-fel demisiunea întreguluĭ Cabinet. Ca Ministru de Interne, Brătianu desvoltă o însemnată activitate, precum se póte vedé şi din numerósele-ĭ circulărĭ adresate Prefecţilor de judeţe. Cităm între multe altele, ce se pot aflà în „Monit. Ofic." din a. 1867, pe cele asupra: epizootiilor (No. 62), vagabondagiuluĭ (No. 75), atribuţiunilor primarilor, ca delegaţĭ aĭ Guvernuluĭ central (No. 86), siguranţeĭ publice la sate (No. 90), executărĭĭ tocmelilor agricole (No. 91), revisuirĭĭ tinerilor, ce trag la sorţĭ (No. 113), întreţinerĭĭ bisericilor şi plăţiĭ servitorilor lor, serviciilor financiare, în genere, şi serviciuluĭ aşezărĭĭ impositelor directe, în deosebĭ (No. 131), măsurilor pentru siguranţa holdelor strînse (No. 133), etc.

Domnule Prefect,

Cu cât elementele, ce compun o societate, pot să funcţioneze şi să se desvolte într'o maĭ deplină libertate şi independenţă, cu atât acea societate devine maĭ tare şi maĭ prosperă.

No. 41. 1867 Iunie 16.

Pătrunşĭ de acest adevĕr, legiuitoriĭ noştri aŭ înzectrat România cu instituţiunĭ, care asigură libertatea individuală şi autonomia comunală şi judeţénă.

Eĭ aŭ simţit că un Stat mic ca al nostru, ca să devină nevulnerabil, are nevoe ca nicĭ o forţă, cât de mică ar fi, să nu rĕmână în amorţire, ci tot ce este susceptibil de a trăĭ să vină să concure la constituirea puterĭĭ naţionale.

Instituţiunile, însă, d-le Prefect, orĭ cât de bine chibzuite ar fi ele, s'ar primejdui îndată, întocmaĭ ca o grădină care, orĭ cât de maestru ar fi fost acela care a creat-o, devine însă o paragină, dacă nu se găsesc cultivatorĭ, carĭ s'o îngrijéscă necontenit cu inteligenţă şi cu iubire chiar. Aceĭ cultivatorĭ, în ceea-ce privesce instituţiunile, d-le Prefect, sunt toţĭ cetăţeniĭ şi, maĭ cu osebire, cetăţeniĭ, carĭ sunt chemaţĭ să facă a funcţionà aceste instituţiunĭ.

Dacă ieaŭ dar astădĭ condeiul, d-le Prefect, este ca să deştept în d-vóstră simţul datorieĭ, ce avem în acéstă privinţă, ca apoĭ şi d-vóstră să-l deşteptaţĭ în inimile şi spiritele tuturor cetăţenilor din districtul, în fruntea căruia Înălţimea Sa v'a făcut onórea de a vĕ pune.

V'am vorbit într'o ḑi de comună, d-le Prefect; mărturisesc însă, că n'am făcut-o decât îu trécĕt; căcĭ în mersul sforţat, ce suntem nevoiţĭ a face, ca să câştigăm timpul perdut, nu pot să vĕ daŭ decât *secretul*, cuvîntul de trecere (le mot d'ordre). Sunt încredinţat că acésta este destul, fiind-că şi d-vóstră sunteţĭ Românĭ ca mine, şi d-vóstră simţiţĭ nevoile ţĕrĭĭ şi vĕ frămîntaţĭ mintea, ca să nemeriţĭ mijlócele de a le vindecà cu un minut maĭ curând.

Tot în trécĕt dar vĕ voiŭ vorbì şi astădĭ de consiliul judeţean şi de comitetul permanent, carĭ împreună represintă autonomia judeţuluĭ.

Acéstă autonomie, exercitată cu inteligenţă, va face în curând din fie-care judeţ, ca în timpiĭ eroicĭ aĭ Românieĭ, o unitate puternică, şi tóte împreună vor face din România un Stat tare şi asigurat prin singurile sale mijlóce. Ca să ajungem însă la acest resultat, trebue să ne pătrundem că instituţiunile cele nouĕ, care reguléză condiţiunile comuneĭ şi ale judeţuluĭ, sunt menite să asigure independenţa tuturor intereselor morale şi materiale ale districtuluĭ, încredinţâudu-le acelor chiar, pe carĭ îĭ privesc de-a dreptul, adecă pe judeţenĭ.

Dându-se ast-fel acelor interese o viéţă proprie, ele trebuie

să iasă din lînceḑirea, în care căḑuse, pe când se administrau de puterile centrale, care, fiind preà departe şi absorbite de interesele generale ale ţĕriĭ, nu puteaŭ nicĭ să le simtă, nicĭ să le cunóscă. Nu póte fi, nu trebue să fie tot aşà sub administraţiunea consiliuluĭ judeţean şi comitetuluĭ permanent. Ele trebue să se desvolte şi să prospere subt acéstă administraţiune. Din nenorocire, însă, tóte acestea aŭ rĕmas în stare de teorie, în practică făcêndu-se alt-fel. Şi fiind-că mulţimea nu judecă bunătatea instituţiunilor decât după resultatele ce daŭ, a început a nu maĭ avé încredere în instituţiunile nóstre comunale şi judeţene. Ce ḑic mulţimea! Am auḑit chiar ómenĭ, carĭ se cred sus mult de-asupra mulţimiĭ, negând utilitatea acestor instituţiunĭ pentru noĭ.

Vĕ amintesc acéstă dispoziţiune a spiritelor, ca să vĕ arăt pericolul libertăţilor nóstre publice, de nu ne vom pune cu dinadinsul ca să facem a ĭeşì din amorţire, atât autorităţile comunale, cât şi cele judeţene. Ca să putem, însă, a vindecà rĕul, trebue să-ĭ cunóscem causa.

Rĕul, d-le Prefect, provine, după mine, din aceea că aceste instituţiunĭ aŭ început să funcţioneze în nisce condiţiunĭ anormale; atuncĭ când puterea executivă, avênd tendinţa de a absorbi într'însa tóte puterile ţĕriĭ, a căutat nu să iniţieze pe ceĭ în drept la datoriile lor, ci să facă dintr'înşiĭ nisce instrumente órbe, la discreţiunea voinţeĭ eĭ. Cine póte negà că legile nu s'aŭ făcut subt acéstă preocupaţiune, şi cine nu-şĭ aduce aminte că un abus a provocat un alt abus, şi că consiliile complesente, pentru puterea centrală, nu aŭ lipsit de-a fi tot ast-fel şi pentru membriĭ sĕĭ din comitetul permanent, numind în aceste funcţiunĭ, nu în tot-deauna pe ceĭ maĭ capabilĭ şi ceĭ maĭ devotaţĭ bineluĭ public, ci pe aceĭ carĭ solicitaŭ o chivernisélă!

Îmĭ vine greŭ să fac asemenea mărturisirĭ într'un mod oficial; dară m'amĭ convins că, tot tăinuind rĕul, sfîrşim a devenì complicĭ, şi atuncĭ ne credem nevoiţĭ a-l ocrotì.

Fiind-că am făcut mărturisirĭ pe séma altora, avem cu atât maĭ mult o datorie imperiósă a relatà şi greşalele saŭ maĭ bine defectele nóstre. Aceste defecte sunt, că privim autoritatea celor-alţĭ ca atentătóre autorităţiĭ nóstre, şi, în loc să reînălţăm pe aceea ce ne vine de drept, prin un scrupulos şi inteligent exerciţiŭ al atribuţiunilor nóstre, căutăm să ne însuşim pe acelea, ce sunt de resortul altor autorităţĭ.

No. 41. 1867 Iunie 16.

Relele, ce resultă din acéstă singură aplecare a nóstră, sunt multe și marĭ. Maĭ întâiŭ, voind a face ceea-ce este în căderea altora, nu ne maĭ rĕmâne destul timp ca să ne împlinim propriile nóstre datoriĭ; apoĭ, conflictele, ce se nasc dintr'acésta, nu pot să se ivéscă fără paguba și slăbiciunea amînduror părților. Trebue să ne aducem aminte, în asemenea casurĭ, că nu prin scăderea celor-lalțĭ putem a ne înălța, nu prin slăbiciunea lor putem a ne întări noĭ, tot precum nu ne găsim maĭ bogațĭ când aprópele nostru sărăcesce.

Să căutăm dar, d-le Prefect, atât eŭ ca Ministru, cât și d-vóstră, să nu impietăm asupra drepturilor autorităților comunale și județene, ci să ne mărginim acțiunea nóstră în a le iniția la viéța nouă comunală și județénă, a le anima și a le obligà chiar, dacă se simte nevoe, să-și împlinéscă datoriile lor cu scrupulositate și activitate, punênd un veto acolo unde acele autorități ar voi să smintéscă un interes general în folosul interesuluĭ local.

No. 42. 1868 Martie 25.

42. — DISCURS ASUPRA UNUI ARTICOL DIN LEGEA CUMULULUĬ.

ROSTIT ÎN ȘEDINȚA DE LA 25 MARTIE 1868 A ADUNĂRIĬ DEPUTAȚILOR.

(„Monit. Ofic." No. 78 din 5 Aprilie 1868.)

La ordinea ḑileĭ este proiectul de lege asupra cumululuĭ. La art. 3, prin care se dispuneà că „profesoriĭ din Facultățile juridice, după cele treĭ perióde ale cursuluĭ lor, pot ocupà și funcțiunĭ în magistratură" și care, cu majoritate, fusese suprimat de comitetul delegaților, se propun douĕ amendamente. Unul, semnat de S. Turnavitu, Fălcoianu, P. Buescu, etc. de cuprinsul: „Nu vor puté însă exercità profesiunea de avocat"; celă-lalt, semnat de G. Kițu și M. Kogălniceanu, de cuprinsul: „Profesoriĭ din Facultățile juridice, după cele treĭ perióde ale cursuluĭ lor, pot ocupà și funcțiunĭ în magistratură..... Eĭ nu pot exercità profesiunea de avocat." După o lungă discuțiune, la care iea parte și Ion Brătianu, art. 3, modificat prin amendamentul luĭ G. Kițu, se adoptă.

La cârmă se află Ministerul luĭ St. Golescu, format la 17 August 1867 și remaniat la 13 Noemvrie, acelaș an. Membriĭ Cabinetuluĭ eraŭ: I. Brătianu (Interne), A. Arion (Justiție), P. Donicĭ (Lucr. publ.), D. Gusti (Culte) și Col. Adrian (Războiŭ).

I. Brătianu, Ministru de Interne. Domnilor, nu mĕ mir când vĕd că acéstă discuțiune a agitat atât de mult acéstă onor. Adu-

nare, căcĭ e o cestiune din cele maĭ importante în România; e cestiunea despre acel corp, care are să formeze generaţiunea viitóre, să întăréscă Statul român, şi-mĭ pare rĕŭ că o asemenea cestiune a putut fi pusă pe tărîmul personal, pe tărîmul mijlócelor de existenţă a persónelor, despre care este vorba Domnilor, maĭ întâiŭ de tóte se cuvine să ne gândim în ce condiţiunĭ trebue să fie educatoriĭ naţiuniĭ române. O naţiune, a căreĭ tinerime nu ese din şcóle cu convicţiunĭ puternice, bine formate, atât în ceea ce privesce sciinţa cât şi în ce privesce moralitatea, acea naţiune nu póte avé viitor. *(Aplause)*. Destule tentaţiunĭ vor încercà aceĭ tinerĭ intrând în societate; cel puţin când intră să aibă convicţiunile tarĭ, puternice. Numaĭ naţiunile acelea aŭ putut să devină facle ale lumiĭ, care aŭ avut fericirea ca tinerimea lor să primésca o educaţiune, ce să-ĭ dea convicţiunĭ profunde, şi în sciinţă şi în morală. In acele naţiunĭ, când studenţiĭ es din şcóle, cred în principiile sciinţeĭ, cu care s'aŭ ocupat, tot aşà cum seminaristul crede în dogmele, ce a învĕţat. Cine a scăpat Germania de sub jugul străin? Cine a făcut pe Franţa de la 89 să devie centrul luminilor, admiraţiunea lumiĭ? Tinerimea din şcóle, D-lor, şi nu pentru-că acea tinerime aveà multă sciinţă, dar fiind-că aveà credinţă atât în sciinţe şi cu atât maĭ mult în principiile de moralitate'! *(Aplause)*. Cine a scăpat pe Germania de la 1813? Numaĭ tinerimea eşită din şcóle cu convicţiunĭ ferme, cu credinţă în dreptate şi adevĕr, cu credinţă în viitorul naţiuniĭ, acea tinerime care a ridicat Germania la mărirea eĭ de astădĭ, înfăţişându-ne spectacolul măreţ al unuĭ popor, luminat, de atâtea milióne de ómenĭ, aşà de înaintat pe drumul civilisaţiuniĭ şi care are încă atâta viitor înaintea sa. *(Aplause)*.

Să vedem dar, D-lor, care sunt condiţiunile profesorilor în acele ţĕrĭ, ca ele să ne serve şi nouĕ de model; şi fac apel la toţĭ aceia carĭ aŭ avut fericirea, ca mine, să visiteze atât Facultăţile din Franţa cât şi Facultăţile din Germania, să spună că, nu pentru-că aceĭ profesorĭ sciŭ maĭ multă carte, scot elevĭ maĭ bunĭ. Nu, D-lor, căcĭ dacă ar fi aşà, apoĭ tótă sciinţa este în carte şi studentul ar învĕţà acasă la el din carte şi apoĭ ar găsì pe cine-và, care numaĭ să-ĭ deschidă drumul. Dar nu este aşà; este moralul, este cum a ḑis onor. d. Kogălniceanu, aureola aceea care înconjură pe profesor, este credinţa studenţilor că acela care este profesorul lor, acela care este preotul sciinţeĭ, e un om superior, nu numaĭ prin sciinţă, dar şi prin moralitate. Acésta este credinţa, care face

No. 42. 1868 Martie 25.

că sciința pătrunde în spiritul studentuluĭ, îl domină și-l îndréptă să fie ceea ce trebue să fie; alt-fel n'ar maĭ fi trebuință de catedre, dacă catedrele n'ar avé acest scop. Este, D-lor, convicțiunea aceea, pe care o dobândesce elevul, că profesorul luĭ nicĭ odată n'a fost pus în contradicțiune cu el însușĭ, că principiile, ce profeséză pe catedră, le profeséză în orĭ-ce loc.

A venit onor. d. George Brătianu și ne-a făcut teoriĭ, teoriĭ înalte, decât nu aplicabile la lucrul, care ne preocupă pe noĭ astădĭ. Nu este cestiunea acì de libertatea, ce pot să aibă profesoriĭ în cele-lalte părțĭ; și n'am venit noĭ acum să facem o programă, să dicem că profesoriĭ trebue să aibă drumul tras cum să profeseze, căcĭ atuncĭ am fi fost cu toțĭ alăturĭ cu d-l Brătianu ca profesoriĭ să aibă tótă libertatea învĕțămîntuluĭ, să nu fie nicĭ odată censurațĭ. Dar astădĭ nu este cestiunea acì, cestiunea este cu totul alta acum: este cestiunea în ce condițiunĭ să fie profesoriĭ, ca să-șĭ pótă împlini sacerdoțiul lor. D-lor, în adevĕr, ce efect póte să producă predica unuĭ preot, care vine la amvon și citesce, predică Evangelia, preceptele luĭ Christ, și care pe urmă, dându-se jos de acolo, vine și predică, și practică contrariul, dicênd că ceea-ce a spus acolo, sus, este bun pentru altar, bun pentru amvon, dară pentru viața privată nu are nicĭ o valóre? (*Aplause*).

Scițĭ ce efect va produce atuncĭ? Acela ce a produs clerul nostru până maĭ deunădĭ, că a corupt societatea nóstră, a făcut-o sceptică. Tot așà și profesoriĭ, trebue ca nicĭ odată să nu se desminți, căcĭ, ca să insufle credință, nu este destul numaĭ să învețe codicele civil și criminal pe din afară, nu e destul să fie un magasin al sciințeĭ, trebue să aibă convicțiunea aceea de virtute, de sciință, de moralitate. Așà se insuflă credința în inima elevilor.

Vedețĭ dar, D-lor, că nu este destul numaĭ cartea; profesorul este acela care creează pe student, formându-ĭ nu numaĭ mintea, dar și inima.

Eĭ, D-lor, ce făceam noĭ când ne aflam la studiĭ în străinătate? Când citeam acasă cărțĭ, nu rĕmâneà nimic în sufletul meŭ, și când mĕ duceam și ascultam pe un profesor la catedră, eșiam transformat din amfiteatrul aceluĭ preot al sciințeĭ. Căcĭ venià el, profesorul, și dicea: „Astădĭ, când am deschis feréstra și am vĕdut ger afară, am avut mustrare de cuget, pentru-că mĭ-am adus aminte că sunt multe familiĭ, mulțĭ părințĭ, carĭ nu aŭ cu ce să încălzéscă familiile lor, și eŭ atuncĭ mĭ-am imputat masa de stejar, pe care o

am în casa mea", — și tótă școla sciă că el nu are decât o masă de stejar. Atunci toți școlarii eșiam de acolo cu spiritul înălțat, pe când, dacă am fi sciut că ceea-ce acel profesor ne spune de la catedră este numai o comedie, este numai ca aceea-ce dice actorul pe scenă, dacă sciam că viéța lui nu e nici de cum conformă cu teoriile, pe care le profesézá la tribună, dacă sciam că la pórta Facultății este o caretă cu armăsari de lux, care-l aștéptă, ce efect ar fi produs asupra nóstră disele aceluĭ profesor? (*Aplause sgomotóse*).

Când am fi sciut noĭ, că acel profesor câștigă bogății, aplicând alt-fel priincipiile, pe care ni le predà nouĕ de la catedră, și aplicându-le alt-fel numai ca să câștige miĭ de galbeni, atunci noĭ n'am fi putut face alt-cevà decât să ne silim cum să învĕțăm și noĭ acele sciințe pe din afară și pe urmă să le întórcem alt-fel, pe altă parte, ca să putem și noĭ să ajungem în posițiunea aceluĭ profesor, care erà modelul nostru. (*Aplause*).

Negreșit, D-lor, că posițiunea profesoruluĭ în tóte părțile lumiĭ, în privința materială este cea maĭ modestă; însă fiind-că acea profesiune îĭ dă un rol atâta de mare, un rol atâta de moral, care are atâta prestigiŭ în societate, el se lipsesce de bunurile de lux, de bunurile materiale, ca să pótă avé acele bunurĭ morale, ce-l fac să fie atâta de respectat.

Eĭ, D-lor, dacă am dice că natura omenéscă nu trăesce decât numai cu pânea materială,—și nu e vorba aci numai de pânea materială, ci e vorba de o viață de lux, — dacă am crede, dic, că omul nu trăesce, nu póte trăi de alt decât de viéța materială, atunci nu ar trebui să maĭ fie nici cler. Clerul, în tóte părțile lumiĭ, — afară numai de unde aŭ fost abusurĭ, și unde nu s'a pus la locul luĭ,—trăesce o viéță cu totul privată de plăcerile lumescĭ, și cu tóte acestea vedeți în tótă lumea că adeseaorĭ geniile acelor neamurĭ sunt în cler, precum în Franța, în Germania pretutindenĭ și în Italia. Sunt ómenĭ, carĭ ar fi putut să câștige milióne și s'aŭ lipsit de aceste milióne ca să aibă stima și veneratiunea acelor națiunĭ, fiind-că eĭ dobândeaŭ alte bunurĭ, carĭ sunt maĭ prețuite de sufletele înalte, și carĭ sunt maĭ dăinuitóre decât averile bănescĭ.

Sunt cele d'întâiŭ ilustrațiunĭ ale Germanieĭ, ale Franțeĭ, carĭ primesc, cu lefurĭ maĭ modice chiar decât sunt la noĭ, să-și sacrifice tótă viéța lor numai profesoratuluĭ, fiind-că aceĭ ómenĭ sunt

No. 42. 1868 Martie 25.

pretutindenĭ priviţĭ ca bine-făcĕtoriĭ societăţiĭ, şi sunt înconjuraţĭ de stima, de respectul, de adoraţiunea naţiunii întregĭ. Numaĭ asemenea ómenĭ, numaĭ aceia carĭ sciŭ să preţuiască acele vistĭeriĭ morale, numaĭ aceia sunt demnĭ de a fi educatoriĭ naţiunii.

Omeniĭ, carĭ n'aŭ vocaţiunea acésta, fie chiar talentele cele maĭ scrălucite, nu trebue să fie profesorĭ. *(Aplause numeróse).*

D-lor, se ḑice acum că aŭ să se desfiinţeze Facultăţile nóstre. Maĭ întâiŭ, D-lor, eŭ am maĭ multă încredere în simţimintele de moralitate, de patriotism ale acelor domnĭ; cred că dacă s'aŭ dus acolo, nu s'aŭ dus numaĭ pentru o cestiune de venit, ci pentru-că aveaŭ o vocaţiune. Eĭ bine, pe omul, care are o vocaţiune, poţĭ să-l persecuţĭ chiar, şi tot nu poţĭ să-l facĭ a devià din drumul, ce vocaţiunea luĭ ĭ-a însemnat. *(Aplause).*

Afară de acésta, D-lor, aceĭ ómenĭ pot să fie magistraţĭ înalţĭ, pot să fie membri la Curtea de Casaţie, Preşedinţĭ la acea Curte şi profesorĭ la Facultate. *(Aplause)* Credeţĭ d-vóstră că ar fi un profesor astăḑĭ, care, în posiţiunea acésta, numaĭ ca să fie advocat, ar da cu piciorul la cele-lalte? Eŭ nu cred că este, şi dacă ar fi, acela singur se dovedesce că n'a fost la locul sĕŭ, dacă a ocupat o catedră. *(Aplause).*

Dar merg maĭ departe. Dacă s'ar găsì unĭĭ profesorĭ, carĭ n'aŭ acéstă adevĕrată vocaţiune,—cu tóte că protestez încă odată în numele acelor domnĭ,—dacă aceştia, precum cred, sunt prin sciinţa lor la adevĕrata înălţime a unuĭ profesor, şi am fi siliţĭ să-ĭ înlocuim cu ómenĭ fără atâta multă ilustraţiune, fără atâta multă învĕţătură, — eĭ bine, prefer să iasă o tinerime, care să aibă maĭ puţină învĕţătură, însă care să abiă convingere atât în sciinţă cât şi în moralitate. *(Aplause).*

D-lor, sciţĭ că Grecia, când erà supusă străbunilor noştri de la Roma, aveà învĕţaţĭ maĭ mulţĭ decât lumea întrégă şi cu tóte acestea căḑuse, fiind-că credinţa în sciinţă, credinţa în moralitate îĭ lipsià. Astăḑĭ chiar sunt naţiunĭ, care pe scara sciinţelor sunt maĭ jos, însă carĭ pe scara morală şi chiar pe scara puterii materiale sunt mult maĭ sus decât acelea care aŭ maĭ multă sciinţă. Cel d'întâiŭ lucru, de care se cuvine să ne ocupăm, este că poporul român trebue să aibă credinţă, credinţă în sciinţă, credinţă în moralitate *(aplause)*, şi numaĭ atuncĭ veţĭ fi asigurat viitorul Românieĭ.

Vĕ aduceţĭ aminte că, vorbind de şcóle, am ḑis că până nu vom avé şcóle normale, care să formeze, să desvolte educaţiunea

profesorală, până atunci nu vom avé resultate satisfăcetóre. Eĭ bine, din nenorocire noĭ n'avem nicĭ un corp, și deși corpul profesoral este cel maĭ luminat pe lângă cele-lalte, totuși lasă încă de dorit: de aceea suntem chemați acum să formăm acel corp, și nu-l putem formà decât creându-ĭ condițiunĭ, în care póte să se formeze. *(Aplause).*

No. 42. 1868 Martie 25.

43.—RĂSPUNS LA INTERPELAREA D-LUĬ P. P. CARP ASUPRA PERSECUTĂRII EVREILOR.

No. 43. 1868 Aprilie 26.

ROSTIT ÎN ȘEDINȚA DE LA 26 APRILIE 1868 A ADUNĂRIĬ DEPUTAȚILOR.

(„Monit. Ofic." No. 95 din 28 Aprilie 1868).

La ordinea ḑilеĭ: interpelarea d-luĭ P. P. Carp asupra persecutărіĭ Evreilor. D-sa își sfârșesce discursul cerênd ca, pe de o parte, „Evreiĭ să fie lăsați în pace de acum înainte", iar, pe de alta, Guvernul să presinte actele diplomative privitóre la acéstă cestiune. Camera, după ce ascultă pe Ion Brătianu, Ministru de Interne în Cabinetul luĭ St. Golescu, adoptă trecerea motivată la ordinea ḑilеĭ, declarând că acusările de persecuțiunĭ în contra Israeliților sunt neîntemeiate.

I. Brătianu, Ministru de Interne. D-lor, sciŭ că cestiunea saŭ maĭ bine cestiunile, ce a ridicat d-l Carp, or să fie relevate de maĭ mulțĭ și or să fie judecate, și nu numaĭ judecate, ci osîndite de Cameră și de Țéra întrégă. *(Aplause).* Am luat cuvîntul numaĭ ca să încep discuțiunea, fiind-că Regulamentul cere ca Ministrul să rĕspundă îndată, și pe urmă Camera hotărasce dacă trebue să se continue discuțiunea saŭ să se curme, și sunt încredințat că Adunarea n'o va curmà. Onor. d-l Carp a ḑis, suindu-se la tribună, că nu vine să facă o cestiune ministerială. Maĭ întâĭ n'aveà trebuință să ne-o spună, fiind-că onor. d-l Carp, din fericirea acesteĭ Camere și a țĕrіĭ, n'are majoritatea, și mi se pare că de maĭ multe orĭ chiar partea aceea, din care se vede că face parte, a respins orĭ-ce solidaritate, cel puțin cu cuvintele dumnéluĭ.

O voce. Vĕ înșelațĭ!

I. Brătianu. Procesele-verbale sunt de față, ca să vedeți că

No. 43. 1868 Aprilie 26.

acea parte a protestat când am ḍis că d-l Carp este organul eĭ, și mi-a ḍis că am făcut presupuneri injuste pentru dînsa...

O voce. N'am vĕḍut!

I. Brătianu. Sunt procesele-verbale.

Prin urmare d-l Carp n'aveà nevoie să spună că nu vine să facă o cestiune ministerială, fiind-că, deși ar avé dorința, dar n'are putința. Neputênd dar face alt ce-và, d-néluĭ și-a dat o misiune maĭ înaltă, pe care, de când a avut onóre să intre în Cameră, și-a împlinit-o cu multă consciință. Acea misiune este de-a ridică, de-a revoltà nu numaĭ Puterile cele marĭ ale Europeĭ în contra nóstră, dar chiar opiniunea publică europeană. Acésta a fost misiunea d-néluĭ, și constat că o urmăresce cu multă stăruință, dar nu cred că și cu mult patriotism. (*Aplause*). Onor. d-l Carp a ḍis că eŭ, venind la putere, și, neavênd și în partea cea-laltă, de peste Milcov, un partid roșu, am voit ca, cu orĭ ce mijloc, să-mĭ alătur ómenĭ ca să pot și acolo să am un rézim. D-lor, eŭ nu mi-am permis nicĭ odată, și nimenĭ, pot să ḍic, din acéstă Cameră nu și-a permis ca la tribuna Camereĭ să dea partidelor și Guvernuluĭ calificărĭ de acelea, pe care și le pot permite numaĭ ḍiarele, și maĭ cu osebire ḍiarele, ce se respectă fórte puțin. (*Aplause*). Insă, D-lor, am căutat din tóte puterile mele, și voiŭ căută, cât voiŭ aveà încă un dram de suflet în mine, să unesc în jurul Tronuluĭ tóte partidele, tóte elementele, tot ce trăesce în România. Nu m'am arătat ostil decât numaĭ acelora, carĭ s'a pus într'un mod fățiș contra regimuluĭ, care astăḍĭ domnesce în România; încolo am făcut și fac apel la tóte fracțiunile, la toțĭ indivițiĭ din România, ca să conlucreze la întărirea și mărirea ţĕrĭĭ, și vĕ rog pe d-vóstră toțĭ ca să declarațĭ dacă am fost ostil vre-unuia, numaĭ pentru că a făcut parte din cutare saŭ cutare partid în trecut, fățiș saŭ ascuns...

O voce. Nu este exact; o neg!

I. Brătianu. Se ridică un glas, care ḍice: neg! Acel glas însă, din nenorocirea d-luĭ și a mea, nu este decât un ecoŭ, fiind-că nu se afla în ţéră și nu a putut să constate acésta...

Aceeași voce. Neg încă odată și glasul acela este al d-luĭ D. Sturdza.

I. Brătianu. Nu te-aĭ aflat față ca să poțĭ constată, prin urmare nu poțĭ fi decât un ecoŭ al acelora carĭ te-aŭ încunjurat.

D. Sturdza. Nicĭ de cum!

I. Brătianu. Un regim noŭ, în tóte părțile are multe difi-

cultăţĭ a se stabilĭ, a prinde rădăcinĭ, aşà încât să nu maĭ pótă fi pus nicĭ odată în pericol, nu numaĭ de suflarea din năuntru, dar nicĭ de orĭ-ce suflărĭ ar puté venĭ din afară. Nu numaĭ la o naţiune mică, dar chiar la naţiunile cele puternice, regimurile cele nouĕ aŭ întîmpinat dificultăţĭ. Cu atât maĭ mult este adevĕrat acésta în ţéra nóstră, peste care aŭ trecut atâtea vînturĭ ciumóse, carĭ aŭ lăsat în noĭ vitiĭ, ce nu putem stîrpì aşà de lesne, pentru că nu suntem maĭ presus decât ceĭ-lalţĭ ómenĭ.

Am căutat dar din tóte puterile mele ca să aduc la înţelegere şi să întrunesc pe toţĭ în lucrarea pentru acelaş ţel, despre care v'a vorbit d-l Carp, dar pe care n'a voit a-l calificà. Ţelul meŭ, onorabile d. orator, — nu sciŭ al căreĭ părţĭ, căcĭ nu te vĕd representând nicĭ drépta, nicĭ stânga, nicĭ o parte,—ţelul, pe care-l urmăresc, n'am trebuinţă ca să-l calificĭ d-ta, pentru că ţéra întrégă, şi pot ḑice Europa chiar, îl cunósce. *(Aplause).* Ţelul l-am împlinit, am triumfat. Acum nu avem decât să urmăm cu aceeaşĭ tărie, pentru ca el să se perpetue, să se asigure pentru tot-deauna. Am voit să liniştesc nisce îngrijirĭ, care, deşì exagerate, eraŭ respectabile, căcĭ vin dintr'un simţimînt cu totul deosebit de-al celor ce vin, din timp în timp, la tribuna Adunăriĭ să spună că sunt bande armate, că sunt persecuţiunĭ în România. Eĭ sciŭ bine care e autoritatea, care e efectul ce pot să aibă aceste cuvinte în Europa; sciŭ carĭ ar fi consecinţele pentru acéstă ţéră, dacă ea nu ar protestà contra acestor cuvinte.

Maĭ multe vocĭ. Vom protestà! Aceia sunt trădătorĭ!

I. Brătianu. Nu aveam, d-lor, de gând să ḑic decât douĕ-treĭ cuvinte când mi s'a anunţat interpelarea d-luĭ Carp, fiind că nu aveam să spun alt nimic decât ceea ce erà în convingerile d-vóstră, ceea ce sciţĭ toţĭ asupra faptelor, asupra intenţiunilor şi asupra ţeluluĭ, ce urmăresce d-l Carp. Dacă d-sa a venit şi a desvoltat, într'un mod atât de întins, interpelarea sa, a fost ca să ajungă la acel ţel, ca adecă norul cel alb să devină furtună, să se prăvăléscă asupra ţĕrĭĭ nóstre şi să ne înnece. *(Aplause).* Aduc aminte d-luĭ Carp că aşà aŭ făcut şi vecinĭĭ noştri de la hotar; s'aŭ găsit şi la dînşiĭ ómenĭ, carĭ aŭ urmărit ţelul, pe care astăḑĭ îl urmăresce d-sa. *(Aplause).* Eĭ aŭ provocat furtuna; furtuna însă venind a înghiţit cu ţéra şi pe provocatorĭĭ sĕĭ. Vorbesc de Polonia. Onorabilul d-l Carp mi-a ḑis că am făcut o speculă politică dibace din cestiunea Israeliţilor. Onorabilul d-l Carp a adaos că înaintea ve-

No. 43. 1868 Aprilie 26.

niriĭ mele la putere, cestiunea acésta nu există în România. Numaĭ aceĭ ce nu trăesc cu inima și cu sufletul în România, numaĭ aceia pot ḍice asemenea cuvinte. *(Aplause prelungite. Bravo.)*

D-l *Carp.* Am ḍis-o și o mențin.

I. Brătianu Eŭ, D-lor, nu voiŭ ḍice ca d-l Carp, când s'a suit la tribună, că vorbesc în numele națiuniĭ, ci ḍic că am convingerea că națiunea întrégă va rĕspunde cum am rĕspuns și eŭ. *(Aplause).*

Cand s'a pus în Constituțiune egalitatea drepturilor politice fără deosebire de cult, cine erà la putere? Cine aveà Ministerul de interne și Prefectura poliției? — Agenții meĭ? Instrumentele mele? Cine a agitat cestiunea Israeliților? Amicii meĭ? — A ḍis d-l Carp că atuncĭ a apărut acéstă cestiune într'un mod incidental numaĭ, că nicĭ că s'a băgat de sémă. Mi se pare din contră că atuncĭ a fost o furtună mare, care a dărîmat un templu. Dacă dar poporațiunea a ajuns acolo, causa este că a fost o nevoe, pe care aŭ exploatat-o atuncĭ aceĭ ce aŭ ridicat furtuna, precum o exploatați astăḍĭ d-vóstră.

N'aș fi voit, D-lor, ca să vorbesc astăḍĭ de acéstă cestiune, nu cred c'ar fi oportun. D-l Carp a pus cestiunea așà în cât sunt nevoit a vorbì, pentru că nu voesc ca efectul, ce și-a propus d-l Carp a face în Europa, să se producă. Să-mĭ permiteți dar a analisà și eŭ cestiunea Israeliților, care a devenit astăḍĭ o cestiune europeană, grație unora, carĭ aŭ plecat dintr'un simțimînt exagerat, dar sincer, național, și altora, carĭ aŭ pornit dintr'un simțimînt de egoism atât de puternic în cât nu se feresc nicĭ chiar de a ucide națiunea română.

Sciți că România a fost țéra cea maĭ tolerantă chiar în secoliĭ ceĭ maĭ obscurĭ. Cu tóte acestea maĭ deună-ḍi un străin îmĭ ḍiceà: „De ați fi puternicĭ, ne-ați frige pe toți“. I-am rĕspuns că națiunea română n'a fript nicĭ un om și că așĭ dorì ca și cele-lalte națiunĭ să pótă ḍice tot ast-fel.

Da, națiunea nóstră a fost tolerantă și ospitalieră în tóte epocele; și chiar în acele timpurĭ, în carĭ. după cum ḍiceà erĭ d-l Lahovari, cuvîntul străin erà sinonim cu inimic, Românii aŭ avut simțimîntul de înfrățire, care a oprit de a se așeḍà în România acel despotism feudal, ce a apĕsat Europa secole întregĭ, deși încercărĭ de emancipare nu ĭ-aŭ lipsit nicĭ odată.

La noĭ străiniĭ aŭ fost primiți cu brațele deschise. Acésta

însă nu póte expune o națiune a deveni prada unuĭ simțimînt național, și aceĭ carĭ ḑic că, dacă deschidem porțile străinilor, aceștia ne vor sugrumà, nu aŭ dreptate. Dacă țéra a devenit prada unuĭ rĕŭ, causa nu este simțimîntul de toleranță al națiuniĭ, după cum se ḑice. Causa este că până maĭ deunăḑi Românii eraŭ împărțiți în clase : erà clasa privilegiaților, adecă biurocrația țĕriĭ, și apoĭ clasa birnicilor. Altă clasă nu maĭ există: tot omul care nu erà boier, erà la discreționea aceluia ce aveà biciul în mână; ast-fel negu-țătorul cel maĭ însemnat puteà să fie pălmuit de cel maĭ mișel fecior de boier. Eĭ bine, cum puteà dar țăranul la noĭ, când erà alipit pămîntuluĭ,—chiar de ar fi putut scăpà de acel clesce, ce-l strîngeà,—cum ar fi putut să cuteze a se face neguțător, când scia că are să fie la discreționea privilegiaților. De acĭ dar a resultat că nu maĭ rămâneà pentru comerț și industrie decât o singură clasă de ómenĭ, adecă străiniĭ, carĭ eraŭ protejațĭ, căcĭ aveaŭ patentă de sudițĭ.

Aceste avantage aŭ făcut ca România să fie inundată de străinĭ și de vagabonḑĭ, carĭ găsiaŭ în țéra nóstră un comerț și o industrie, asigurate ca monopol în mânile lor. Eĭ veniaŭ maĭ ales din acele țĕrĭ, unde nu găsiaŭ mijlóce de speculațiune. Sciți, D-lor, că în Muntenia, maĭ cu sémă în timpul luĭ Mateiŭ Basarab, s'a găsit odată societatea română îmbulzită de Grecĭ, de Sîrbĭ, de Bulgarĭ, carĭ eraŭ desemnațĭ sub numele generic de Grecĭ și carĭ acaparaseră tot comerciul și industria țĕriĭ. Sciți carĭ aŭ fost resultatele aceleĭ îmbulḑirĭ, scenele ce s'aŭ întâmplat. Societatea s'a revoltat și ĭ-aŭ alungat, nu din simțimînt de netoleranță, ci pentru-că eraŭ un rĕŭ economic și social. Cu tóte acestea, erà de ajuns ca aceĭ străinĭ,—fie Grecĭ, Bulgarĭ, Arnăuți, etc... și carĭ eraŭ de aceeașĭ religiune cu noĭ,—să steà 20 de anĭ în țéră, pentru ca să se contopéscă în națiunea română. Ast-fel, când România s'a emancipat și a intrat în drepturile și autonomia eĭ, aceĭ carĭ se aflaŭ în țéră n'aŭ fost nicĭ de cum goniți,—căcĭ eĭ deveniseră Românĭ, se identificaseră cu noĭ, și s'aŭ putut bucurà de aceleașĭ drepturĭ ca și indigeniĭ în Țéra-Românéscă. Fórte puținĭ maĭ rĕmăseseră, carĭ păstraŭ încă urme de origina lor străină.

În Moldova însă n'a fost tot așà, fiind-că Moldova a avut de vecinĭ pe Poloni și pe Rușĭ, carĭ se aflaŭ în aceleașĭ condițiunĭ ca și noĭ, adică cu o clasă privilegiată și cu una legată de glebă, de pămînt. Acolo străiniĭ și maĭ ales Evreiĭ aveaŭ aceleașĭ avantage

No. 43. 1868 Aprilie 26.

în comerț ca și Grecii în Muntenia. Dar în Polonia, ca și în Ungaria, ei erau expuși la o persecuțiune religiósă fórte mare. Prin urmare, Israeliții, găsind în Moldova aceleași condițiuni de specula și o protecțiune absolută religiósă, acésta a făcut ca ei să năpădéscă cu toții în Moldova.

Iată dar causa invasiunii lor în partea de peste Milcov. Prejudecățile timpilor trecuți însă, tot existau; se credeà că religiunea mosaică e inimica perpetuă a religiunii chrestine și că chrestinii trebue să fie într'o inimiciție eternă cu Israeliții. De aceea acestia n'au putut să fie între Români în aceleași condițiuni, în care au fost Sêrbii, Bulgarii, Arnăuții, ce n'au putut a se contopì în națiune și au rămas tot-deauna un element separat. Când a venit emanciparea poporului român, când țeranul nu a mai fost țintuit de pământ, când erà destul să fie cine-và Român de orì-ce tréptă socială, ca să fie respectat, au vrut și Românii să se ocupe cu comerțul și industria, să se facă și ei arendași, cârciumari, însă au găsit tóte locurile acelea pline, ocupate de un element strain. În Muntenia, ele erau ocupate de Sîrbi, Greci, etc., cari, deși străini de origină, vorbiau aceeași limbă, se rugau la acelaș Dumnedeu, și se onorau de-a se numi Români; în Moldova însă, acei străini erau Israeliții, cari trăiau cu totul deosebiți de restul poporului. Acésta a fost nenorocirea Moldovei. Acei ce cunosc bine Istoria nóstră și vor visità România întrégă, se vor convinge că ceea-ce dic, nu e nicì mai mult nicì mai puțin decât exactul adevér. Dară nu tot omul, D-lor, póte să facă studii critice și să vadă care e causa rĕului; ómenii de obiceiu se uită și ieau lucrurile așà cum li se presintă la întâia vedere înaintea ochilor, și trebuie multă obicĭnuință de a specula asupra cestiunilor, ca să se pótă urcà cine-và la originea rĕului. La noi, o mare parte din societate a găsit un rĕŭ și l-a numit Israeliți; mijlocul cel mai expeditiv de a scăpà de acest rĕŭ i s'a părut că nu e altul decât să continue a-i tratà cum au fost tratați în alte țĕri, adecă de a-i aruncà pe toți afară din țéră. În acésta unii au fost de fórte bună credință, ómeni tineri, cari n'au avut ocasiunnea să studieze cu amănuntul cestiunea, ca să înțelégà. Dar au fost alții, cari au speculat cu dînsa. Sunt ómeni, cari speculéză chiar cu cele sfinte, și s'a vĕdut că acești ómeni au mers până a dice că nu e păcat de-a se furà sfintele móște. De acestia, D-lor, se găsesc și în politică....

D-l *Carp*. D-ta, de exemplu.

I. Brătianu. D-l Carp ḍice: D-ta! — Acésta îmĭ aduce aminte un lucru. Eșeam într'o ḍi de la d-l Panait Balș, împreună cu d-l Sturdza, pe atuncĭ Prefect la Iașĭ, și discutam cu d-luĭ asupra cestiuniĭ, care erà atuncĭ arḍĕtóre, și d-sa mi-a ḍis că vom fi biruiță, fiind-că Evreiĭ sunt tarĭ și marĭ, sunt bogați. Negreșit că n'a ḍis acésta pentru d-luĭ,—fiind-că chiar dacă ar fi mers cu spiritul până acolo, ar fi avut ipocrisia de-a nu o spune,—dar d-sa scià că sunt ómenĭ, carĭ se pricep să speculeze cestiunea în interesul lor particular. No. 43. 1868 Aprilie 26.

Ce am făcut noĭ, D-lor? Am susținut tot-deauna că toleranța a fost și trebue să fie unul din principiile cele marĭ ale națiuniĭ române, că astăḍĭ nu numaĭ că e o virtute, dar e o necesitate acest principiŭ. Netoleranța nu ar maĭ fi tolerată de nimenĭ, lumea întrégă s'ar ridicà contra eĭ. Noĭ am susținut tot-deauna că ar trebui să înlăturăm cu totul cestiunea religiósă, și dacă altă dată aș fi avut norocirea să conving pe tótă lumea că trebue deosebită cestiunea religiósă de cea socială, nu erà să fim astăḍĭ acì, cestiunea nu erà să ajungă o armă de exploatare. Acum erà să fie cu totul pe jos onor. d-l Carp și toțĭ aceĭ carĭ sunt obicĭnuiță să încalice pe asemenea caĭ ca să facă să triumfe partidul lor.

Aŭ isprăvit cu cestiunea proprietățiĭ, și iată că le-a eșit înnainte alt armăsar pe care, încălicați, străbat tótă Europa. Dar să știe, d-lor, un lucru: România are un Dumneḍeŭ, care o protege și care-ĭ và descălecà și după acest armăsar, cum i-a descălecat și după alțiĭ. *(Aplause).*

Dacă, D-lor, se despărțià cestiunea religiósă de cea economică pur economică, pur de ordine publică, pur socială, atuncĭ Europa nu maĭ avé nicĭ un cuvînt de-a protestà. Ar fi trebuit să tacă, căcĭ astăḍĭ orĭ-ce națiune, în fața uneĭ suferințe economice, nu consultă părerile alteĭ națiunĭ, ci se ocupă numaĭ de interesele sale naționale; prin urmare, dacă ar fi fost să ne ocupăm numaĭ de cestiunea economică, Europa n'ar fi avut să ne ḍică nimica.

Dacă se da dreptul de împămîntenire la câțĭ-và Israeliță numaĭ, la aceia carĭ, născuțĭ și crescuțĭ în România, sunt legațĭ de acest pămînt din tată în fiŭ, la aceia carĭ aŭ urmat cursurile în ștólele românescĭ saŭ carĭ aŭ diploma de Facultate, lucrurile nu ajungeaŭ acolo unde sunt. Dar iată care a fost raționamentul celor ce s'aŭ opus. S'a ḍis: De vom pune în Constituțiune egalitatea tuturor cultelor și pe urmă vom ḍice că nu pot dobândi împămîntenirea decât aceĭ Israeliță născuțĭ din tată în fiŭ în România, carĭ

No. 43. 1868 Aprilie 26.

aŭ absolvit un Liceŭ saŭ carĭ aŭ un titlu de Facultate, negreşit acésta ne-ar îndestulà.

Dar póte să vie mâine un Guvern, care să n'aibă aceste simţiminte naţionale şi póte să întindă acest drept la tótă plebea, — şi acì cel puţin pot să întrebuinţez cuvîntul de plebe, fără să cad în păcatul, în care a căḑut d-l Carp, care a tratat cu dispreţ tótă partea aceea a naţiunii, ce n'a avut norocirea să fie bogată, ca d-sa, fiind-că a fost ţintuită la muncă *(aplause)*; cu tóte acestea, d. Carp ar fi trebuit s'o trateze maĭ cu cuviinţă, căcĭ în numele eĭ vine de vorbesce aicĭ.

Eŭ vorbesc de plebea, ce a năvălit în România, care n'a găsit mijlóce în Europa să-şĭ facă speculaţiunile, şi a venit la noĭ, unde a găsit câmp deschis. Eŭ rĕspund acelora carĭ aŭ avut acéstă témă: Dar de veţĭ avé un Guvern rĕŭ, un Guvern trădător, legile făcute de d-vóstră vor rĕmâne tóte hârtie albă, căcĭ ele se vor aruncà în foc şi aceĭ carĭ vor voì să ridice vocea şi să protesteze, vor fi aruncaţĭ în puşcărie. Ce témă aŭ avut aceştĭ d-nĭ? Că Românii vor suferì un Guvern, care să făptuiască o trădare naţională atât de formidabilă? Eŭ nu am avut acéstă témă şi de aceea am ḑis că temerile d-vóstră nu sunt fundate. Aţĭ stăruit în ele şi ast-fel, pentru temerĭ nefundate, aţĭ făcut să ajungem în condiţiunile, în care suntem astăḑĭ. A separà cestiunea religiósă de cea economică, este, repet acum ca şi la Constituantă, singurul mijloc de a pune capĕt acusărilor şi de a nu maĭ vedé pe d-l Carp venind să trateze aicĭ pe o parte din Adunare, de taurĭ, pe alta, de Fracţiune sĕlbatică, şi să califice naţiunea întrégă într'un mod nedemn. Fiind-că, D-lor, cu tóte reservele, pe care le-a făcut d-luĭ la finele fie-căreĭ frase, dar când a ḑis că eŭ am dat ilegal circulara aceea care este basată pe lege...

D-l *Carp*. Nicĭ de cum nu este basată pe lege.

C. Hurmuzache. Ba da!

I. Brătianu D-l Carp mĕ face să-mĭ maĭ aduc aminte un ce, pe care eram hotărât să-l tac, dar pe care nu-l voiŭ maĭ tăceà. Dacă d-sa se pune în faţa nóstră ca călăusă către acel punt înalt, de care ne-a vorbit, să-mĭ permită să-ĭ spun pentru ce ţéra nóstră a fost năvălită de Israeliţĭ. Ţéra a fost năvălită de Israeliţĭ, căcĭ aceĭ carĭ nu eraŭ ţintuiţĭ de pământ, carĭ eraŭ proprietarĭ şi boierĭ bogaţĭ, nu s'aŭ mulţumit cu ceea-ce aveaŭ, ci aŭ voit să-şĭ maĭ măréscă veniturile proprietăţilor lor; şi de unde

luaseră de pe un pogon, pentru agricultură, 10 saŭ 20 de leĭ, l-aŭ împărțit în 5 și 6 părți, l-aŭ dat cu embatic la Ovreĭ, pentru a face cârciumĭ pe dînsul, și ast-fel aŭ luat de pogon câte 100 și 200 galbenĭ. Iată cum interesele egoiste aŭ adus plaga năvălireĭ Ovreilor în țéră, iată cum eĭ s'aŭ lipit acum de pămînt atât de tare, în cât nu vom puté nicĭ odată să-ĭ deslipim de el. No. 43. 1868 Aprilie 26.

Am dis că d-l Carp a spus că națiunea și-a făcut reservele sale, că națiunea nu împărtășesce erorile și simțimintele de barbarie ale acelora carĭ aŭ pus cestiunea acésta, maĭ întâiŭ, pe tărîmul economic-social, și—lăsând Fracțiunea din acéstă onor. Cameră, pe care d-luĭ a calificat-o de taurĭ,—m'a luat pe mine, ca pe unul ce am voit să speculez acéstă cestiune, spre a-mĭ face partisanĭ. Apoĭ d-sa comite o mică inconsecință. Dacă eŭ, dând o circulară, în care citez articole din regulamente, ordonanțe, legile făcute de predecesoriĭ noștri,—dacă nu de părinții d-luĭ Carp, fiind-că nu am onórea de a-ĭ cunósce ilustra genealogie, dar cel puțin de părinții acelora, alături cu carĭ îșĭ face onóre de a luptà,—dacă, dic, eŭ n'am lucrat conform legilor țĕriĭ, și am revoltat țéra contra mea, cum acuma prin două-treĭ circulărĭ am putut schimbà părerea eĭ? Dacă tótă țéra nu simțià nimic, nu voià nimic, cum am putut eŭ ca, printr'o cirulară, două, să fac pe națiune a trimite aci deputați, după placul...

D-l *Carp.* Nu națiunea ți-a trimis aci deputați, ci Prefecții d-tale.

I. Brătianu D-lor representanți aĭ națiuniĭ, auḍiți! D-vóstră nu sunteți representanții națiuniĭ, sunteți trimiși aci de Prefecții meĭ! *(Protestări energice. Sgomot, în tribuna damelor, din partea a două dómne).*

Onor. d-l Carp, care a calificat interpelarea d-luĭ ca un act de acusare, iar nu ca o cestiune ministerială, a adus, drept piesă justificătóre a culpabilitățiĭ mea, o circulară pentru arendașĭ și cârciumarĭ, și un ordin al unuĭ ajutor de sub-prefectură

Circulara aceea am dat-o după întrebarea, ce mi s'a făcut întâia dată de d-l Prefect al Prahoveĭ, care erà d-l Teodor Văcărescu, mi se pare, și care în urmă s'a repetat de maĭ mulțĭ Prefecți. Inainte de a dà acéstă circulară, am chemat pe șefiĭ de serviciŭ din Ministerul de Interne, și i-am întrebat care sunt legiuirile și dispositiunile regulamentare în privința acesteĭ materiĭ, și d-l Gănescu și Herișescu, carĭ nu sunt complicĭ meĭ, ci șefĭ de serviciŭ de câte 10 și 15 anĭ, carĭ aŭ servit sub tóte Guvernele, ca nisce buni func-

No. 41. 1868 Aprilie 26.

ționarĭ, aŭ venit și mi-aŭ pus înainte tóte actele, începênd de la predecesoriĭ meĭ până la 1806, între carĭ eraŭ Ghicĭ, Creţulescĭ, până la Ipsylante, dacă nu și maĭ nainte. Ce aţĭ fi făcut d-vóstră, și întreb și pe d-l Carp, ce ar fi făcut în locul meŭ, nu ca acusator la tribună, ci ca Ministru de Interne, care este dator să execute legile, regulamentele și hotărîrile luate de predecesoriĭ sĕĭ, afară de cele ce ar fi contrare uneĭ legĭ din urmă?

D-l *Carp.* Aș fi studiat legile.

I. Brătianu. Onor. d-l Carp rĕspunde că ar fi studiat legile. D-lor, legile se studiază pe băncile Universităţilor; când este însă cine-vă Ministru de Interne, ia legile positive ce reguléză acea materie și dă, conform cu dînsele, ordine. Și sunt încredinţat că, dacă aș fi urmat în alt-fel, Onor. D-l Carp ar venì cu o acusaţiune de o natură cu totul alta. M'ar fi întrebat cum am putut să derog la tóte legiuirile, la tóte regulamentele și dispoșiţiunile ministeriale, luate de predecesoriĭ meĭ; cum am putut să rup procedura, și să creez eŭ alte principiĭ, să fac altă aplicare? D-lor, eŭ așà am creḑut: că nu pot desfiinţà nicĭ o lege, și că numaĭ Corpurile Legiuitóre o pot. Onor. d-l Carp, care are iniţiativa legislativă, n'are decât să vie să facă asemenea propuneri. Deși acéstă circulară nu este aceea care a făcut sgomot în Europa, întreb însă cu ce intenţiunĭ patriotice și naţionale s'aŭ dus d-lor și aŭ rĕsfoit, prin amiciĭ d-lor, dosarele din prefecturĭ, aŭ luat nisce fapte isolate și le-aŭ anunţat ca acte de persecuţiune, -- nu în ţĕră, ci în Europa? *(Aplause).*

A doua circulară a fost asupra vagabonḑilor. Și în acéstă privinţă n'am făcut decât să mĕ conform regulamentelor și dispoșiţiunilor predecesorilor meĭ, basate pe un drept, care este recunoscut de tóte societăţile europene cele maĭ civilisate. In Franţa nu póte să intre și să se așeze nicĭ un om într'o comună până nu probézĕ că are mijlóce de existenţă; în Franţa ca și în Anglia, vagabondul se trimite la comuna sa, fie afară, fie înăuntru, fiind-că fie-care comună este datóre să-și hrănéscă vagabonḑiĭ sĕĭ; iar nu să-ĭ lase pe spinarea altora.

In aplicarea acestor măsurĭ însă, s'aŭ găsit unĭĭ carĭ aŭ fost pré înfocaţĭ, exageraţĭ; purtarea lor este negreșit blamabilă, dar nu póte fi pătată; puteţĭ să-ĭ aruncaţĭ în pușcărie chiar, și pe eĭ și pe mine, ca Ministru, subt a căruia administraţiune a putut să se facă un exces, dar și în pușcărie vom fi cu fruntea senină,

vom fi osândiți, iar nu pătați, desonorați. *(Aplause)*. Póte onor. d-l Carp să dică tot asemenea și pentru aceia carĭ aŭ profitat de un exces óre-care, ce provenià dintr'un sentiment exagerat național, póte să-ĭ pună alături cu aceia carĭ aŭ luat acea greșală și s'aŭ servit cu dînsa ca să revolte Europa întrégă în contra națiuniĭ nóstre, — căcĭ nu e vorba numaĭ de Guvern, pe care totușĭ orĭ-ce cetățén bun trebue să-l sprijine în fața străinuluĭ. Faceți cel puțin ceea-ce fac Francesiĭ, Englesiĭ, carĭ atacă un Guvern : îl daŭ în judecată, îl trimet chiar la ghilotină, dar când este vorba față cu străinul, îl apĕră cu toțiĭ. *(Aplause prelungite)*.

Eĭ, D-lor, ceea ce dic pentru fie-care cetățean român, trebue să se aplice și maĭ mult Agentuluĭ direct la Paris. Onor. d-l Carp vine să-și facă onóre din purtarea sa, când erà la Paris. Guvernul n'a voit să facă scandal, de aceea nicĭ n'a voit să califice faptele din tótă acéstă perióda nenorocită pentru România! *(Aplause)*.

Dacă un Agent,—maĭ vîrtos când este în străinătate,—găseà că Guvernul, al căruĭ representant erà, nu merge după principiile cele sănătóse, trebuià îndată d-luĭ, după ce a atras atențiunea, cum dice, a Guvernuluĭ asupra rĕuluĭ, și a vĕdut că Guvernul insistă, trebuia, dic, să-și dea dimisiunea, să se întórcă în țĕră, să lucreze ca să dărîme acel Guvern, iar nu să stea acolo, să se serve de autoritatea, ce i-o dă posițiunea sa oficială, în contra Guvernuluĭ sĕŭ și să lovéscă chiar națiunea întrégă. Eŭ, D-lor, nu voiŭ calificà acea purtare, las ca alțiĭ s'o califice. *(Aplause)*.

C. Hurmuzache. Este trădare!

Maĭ multe vocĭ. Da, da!

I. Brătianu. Iată, D-lor, ce am făcut eŭ, iată circulările mele. Acum vin actele unuĭ sub-prefect, saŭ maĭ bine ale unuĭ ajutor de sub-prefect, al căruia nume d-l Carp nicĭ n'a putut să-l descifreze.

Când un om vine și citesce la tribuna parlamentuluĭ român un act oficial, care se dice basat pe ordinile Ministruluĭ, el trebue maĭ întâiŭ, — cu tóte că chiar atuncĭ nu este prudent, nu e patriotic să vie la tribună, — trebue să se asigure într'un mod oficios, nu oficial, că este exact, ca nu pe urmă inimiciĭ națiuniĭ să iea actele citate de d-néluĭ și să se servéscă în contra națiuniĭ cu acele acte.

D-l Carp trebuià maĭ întâiŭ să vie la Minister, să caute acele ordine, ce sunt citate de ajutorul Sub-Prefectuluĭ Bistrița-de-jos. D-néluĭ scie că tóte ușile Ministeruluĭ sunt deschise tuturor d-lor

No. 43. 1863 Aprilie 26.

deputaţi, senatorĭ şi jurnaliştĭ, la orĭ-ce minut ar voĭ; puteà dar să vie să caute, şi când se va fi convins, să scótă copiĭ de pe acele ordine.

D-l Carp. Le-am citit.

I. Brătianu. N'aĭ citit decât numaĭ ordinele ajutoruluĭ Sub-Prefectuluĭ şi o singură circulară, dar nicĭ un alt ordin ministerial; şi când în streinătate va merge discursul d-tale prin depeşĭ telegrafice, o să se spună că s'aŭ citit, de un representant al naţiuniĭ, ordinele date de un Ministru ca să persecute pe Israeliţĭ. *(Aplause).*

D-luĭ vine şi ḑice că va apĕrà naţiunea, când străinul va fi la hotarele ţĕriĭ, şi cu tóte acestea, d-sa este acela care-ĭ trimite maĭ dinainte armele, cu care să pótă lovì naţiunea. D-l Carp a ḑis că este persecuţiune, că sunt sute de familiĭ de Israeliţĭ alungate.

Maĭ întâiŭ, D-lor, un singur lucru. D-l Carp, care este Român şi care nu póte, fiind acì, să cadă în asemenea eróre, încât să ḑică că în ţéra d-luĭ este persecuţiune religiósă, nu avé decât să întrebe câţĭ Israeliţĭ intră în România de când acéstă persecuţiune înfiorătóre există; trebuià să vadă maĭ întâiŭ câţĭ vagabonḑĭ Israeliţĭ trec astăḑĭ hotarele, şi dacă simţimîntul naţional este aşà de mare în inima sa, trebuià să se asigure, să iea destule măsurĭ pentru a oprì năvălirea.

Eŭ, D-lor, vĕ spun drept, dacă puterea executivă póte fi acusată de ce-và, este, că nu e destul de puternică ca să iea măsurĭ să nu maĭ năvăléscă în România vagabonḑĭ.

Eĭ bine, cum năvălesc Israeliţiĭ într'o ţéră, unde sunt persecutaţĭ ast-fel încât aŭ revoltat nu pe Lord Stanley, ci pe fostul boer Carp? *(Aplause).*

Lorduluĭ Stanley fie-ĭ permis să se înşele de la Londra, dar d-luĭ Carp, representantul naţiuniĭ, nu-ĭ este permis să se înşele, maĭ cu sémă că stă aci în ţéră, şi se póte asigurà însuşĭ despre adevĕr. S'a ḑis că 500 familiĭ israelite sunt tăbărîte în câmpiile Bacăuluĭ, gonite de la sate şi comune şi neprimite, respinse din Bacăŭ, şi că asupra lor se exercità actele cele maĭ barbare şi încă chiar infamiĭ, — fiind-că s'a vorbit de violărĭ.

D-l *Carp.* Acésta acum o aud.

I. Brătianu. Încă un subiect pentru ḑiarul, ce are onórea să-l redacteze! D-lor, am fost la faţa loculuĭ şi am cerut să mĕ ducă şi pe mine să'mĭ arate locul, — nu unde sunt, fiind-că nimenĭ

nu i-a găsit — ci unde aŭ fost tăbărîte acele 500 de familiĭ israelite. Vre-o câte-và familiĭ, care nu maĭ aveaŭ ocupațiune în comunele rurale, eraŭ în Bacăŭ fórte bine primite și trăind în cea maĭ mare liniște.

Acești Israeliți, înaintea Prefectuluĭ și înaintea Agentuluĭ Austriac, care venise în capul lor, în plină uniformă, aŭ declarat singurĭ că, deși nu li se maĭ permit a luà cârciumile, etc., totuși, — pe când, înainte de administrațiunea actuală, fuseseră maltratațĭ de maĭ multe orĭ de tineriĭ din Bacăŭ, insultațĭ și de maĭ multe orĭ bătuțĭ, — de când este administrațiunea de astădĭ acele maltratărĭ aŭ încetat. Singurul fapt, ce aŭ citat, este că un funcționar óre-care, al căruĭ nume nu l'aŭ putut spune, ar fi luat 2 galbenĭ de la un Israelit ca să-l lase la locul sĕŭ, să nu-l isgonéscă din comună, unde autoritatea comunală nu-l maĭ tolerà să ședă. S'a maĭ dis că în nóptea Pasceluĭ garda orășenéscă s'a dus în cimitirul israelit, a insultat mormintele și a stins lampa sfântă. S'a cercetat, și nicĭ chiar de Israeliți nu s'a putut atestà un singur fapt.

O voce. Cum se póte, când „Țara" a scris?

I. Brătianu. „Țara" a scris și o să scrie și mâine; ea 'șĭ face datoria, dar și națiunea îșĭ face pe a sa, și cred că și Representațiunea națională nu șĭ-o va uità. Singurul lucru, ce l-a arătat positiv Israeliții, este că, pe când garda orășenéscă, în nóptea de Pascĭ, mergeà la biserică, s'ar fi slobodit douĕ puscĭ, și că s'ar fi spart, nu de garda orășenéscă ci de altiĭ, câte-và ferestre. Admit că s'aŭ slobodit acele douĕ puscĭ, dar omorâtu-s'a cine-và? Nu; apoĭ este óre acésta o persecuțiune religiósă? Repausatul Barbu Katargiu a fost omorît acĭ, la pórta Mitropolieĭ, alăturĭ de Prefectul poliției, și nu s'a descoperit nicĭ până astădĭ omorîtorul; apoĭ acésta a fost o persecuțiune religiósă? Până acum, D-lor, nu s'a împușcat nicĭ un Evreŭ, dar chreștinĭ s'aŭ împușcat. *(Aplause).*

Cevà maĭ mult. Evreiĭ, chiar pentru delicte, sunt maĭ puțin urmăriți de cât altiĭ. Am ordonat să se facă o statistică de câțĭ arestanți israeliți sunt în pușcărie și câțĭ Românĭ, și o să vedeți că, în proporțiunea populațiuneĭ, Evreiĭ sunt maĭ puținĭ, și sciți pentru ce? Nu pentru că Evreiĭ aŭ maĭ multă moralitate de cât chreștiniĭ, cel puțin în casurĭ de fraude, dar pentru că, orĭ când puĭ mâna pe un Evreŭ, țipă toți Israeliții, nu numaĭ din Țéra-Românéscă, dar și din streinătate.

Al doilea, pentru că, dacă puĭ mâna pe un Israelit, prins în

No. 43. 1868 Aprilie 26.

delict, vine un Consul și ḑice: Este supusul meŭ. Apoĭ o fi orĭ n'o fi supus străin, vine tot-deauna un Consul care ḑice că este. Astfel în fapt, în puşcăriile nóstre sunt mult maĭ puținĭ arestanțĭ Israeliți de cât de alte riturĭ. Óre acésta dovedesce o perscențiune religiósă?

S'aŭ spart gémurĭ? D-lor, eram să ḑic că și pe mine m'aŭ oprit în drum și puteaŭ să-mĭ spargă gémurile trăsurii; dar eŭ nu sunt vr'un personagiŭ însemnat, voiŭ vorbi dar de alțiĭ.

Aŭ fost, D-lor, Prim-Miniștriĭ aĭ Engliterei, ómenĭ, carĭ lucraseră, tótă viéța lor, pentru binele poporuluĭ și-ĭ aduseseră serviciĭ însemnate, și cu tóte acestea, poporul le-a spart geamurile.

Eĭ bine, dacă la Bacăŭ s'aŭ spart douĕ gémurĭ, este óre persecuțiune religiósă?

Ca Israeliții să ţipe, este fórte natural; asta le face onóre, și aș dorì ca și d-l Carp să aibă pentru poporul român simţimintele de solidaritate, pe care le-aŭ Evreiĭ între dînșiĭ. Israeliții aŭ stabilit acea solidaritate, căcĭ eĭ sufer persecuțiunile de 1800 anĭ; acéstă purtare ne vatămă pe noĭ, dar trebue să recunóscem că lor le face onóre. Dar nu ţipă numaĭ Israeliții. Sciţĭ că sunt părinţĭ, mame care, când vor să lovéscă pe un inimic, îșĭ ieaŭ copilul și lovesc cu dînsul, și dacă copilul móre, ḑic că li l-a omorît acel inimic.

Acest obieeiŭ îl aveaŭ la noĭ maĭ ales Ţiganiĭ.

Așà fac aḑĭ și inimicĭ naţiunii nóstre; ieaŭ pe Israeliţĭ și lovesc cu eĭ în noĭ, fără să-șĭ bată capul dacă îĭ ucid pe eĭ înșiĭ prin acéstă lovire. D-l Carp trebue să-șĭ deschidă ochiĭ ca să nu devie și d-luĭ unul din aceĭ copiĭ, cu care inimiciĭ caută să ne lovéscă. (*Aplause*).

D-lor, când d-l Carp, după ce s'a suit la tribună, a avut maĭ întâiŭ grije să mĕ asigure că nu a venit să facă o cestiune ministerială, eŭ am surîs. Ca Ministru sufletul meŭ erà plin de bucurie, fiindcă, de câte orĭ s'a suit d-l Carp la tribună ca să mĕ dărâme, n'a făcut decât să mĕ întăréscă. Însă n'aș vrea d-lor, ca Guvernul de aḑĭ să se întăréscă prin cestiunĭ așà de primejdióse, și sper că naţiunea, noĭ, cu toţiĭ, ne vom da mâna ca să prevenim pericolele. Eŭ nu voiŭ aștepta ca străiniĭ să vină la hotar și să avem nevoiă ca să ne scape d-l Carp, ci toţĭ Românii îșĭ vor da mâna și vor protestà în contra infamiilor, ce se aruncă asupră-le. (*Aplause prelungite*).

44. — DISCURS ASUPRA PROIECTULUĬ DE LEGE PENTRU POLIȚIA RURALĂ.

No. 44
1868
Aprilie 30.

ROSTIT ÎN ȘEDINȚA DE LA 30 APRILIE 1868 A ADUNĂRIĬ DEPUTAȚILOR.

(„Monit. Ofic." No. 100 din 4 Maĭ 1868.)

La ordinea ḑileĭ: urmarea discuțiuneĭ asupra proiectuluĭ de lege pentru poiiția rurală, depus de 31 deputați din Fracțiunea liberă și independentă.

In aceeașĭ ședință, I. Brătianu anunță demisiunea luĭ Șt. Golescu din postul de Ministru al Afacerilor Străine și de Președinte al Consiliuluĭ.

A doua ḑi, Principele Carol însărcinéză cu formarea nouluĭ Minister pe Gener. Nicolae Golescu, în al căruĭ Cabinet Ion Brătianu primesce, pe lângă Ministerul de Interne, și interimatul Ministeruluĭ de Finanțe.

I. Brătianu, Ministru de Interne. D-lor, voiŭ căută pe cât se póte, să potolesc iar nu să pasionez discuțiunea; pe cât se póte, am ḑis, fiind-că acéstă cestiune s'a discutat în tot-deauna nu pe adevĕratul eĭ tĕrîm, nu ca o cestiune cu totul economică, și care nu are de ce fi pasionată, nicĭ motive de a da loc la personalităţ̦ĭ și lupte de partide. Dar din nenorocire, unĭĭ nu aŭ voit, alțiĭ nu aŭ putut să mărginéscă cestiunea pe adevĕratul eĭ tĕrîm economic-social, și ceĭ maĭ mulţ̦ĭ — unĭĭ din sciință, alțiĭ fără să-șĭ deà socotélă de ceea ce fac — aŭ făcut din ea o armă de partid.

A fost, D-lor, chiar Guvernul acusat că el însușĭ s'a servit de acéstă cestiune, ca de un cal de bătae, ca de o armă.

D-lor, eŭ am consciința liniștită că am căutat, ca șef al administrațiuniĭ, să daŭ, pe cât mijlócele mele administrative mĕ iartă, satisfacțiune adevĕratelor nevoĭ, ce se simt de ţ̦éra întrégă, tocmaĭ ca să potolesc cestiunea, tocmaĭ ca ea să nu maĭ pótă fi o armă; dar n'am isbutit, maĭ cu sémă că s'aŭ amestecat și străiniĭ în acéstă cestiune.

D-lor, ce este la ordinea ḑileĭ? Este proiectul de lege de poliție rurală, sunt mijlócele, pe care Corpurile Legiuitóre cu Puterea Executivă voesc să le deà ţ̦ĕriĭ, pentru apĕrarea holdelor eĭ și pentru păstrarea ordineĭ și siguranțeĭ. În tóte părțile lumiĭ civilisate, în Englitera, unde libertatea individuală este o dogmă politică și de care nimenĭ nu se póte atinge decât în ocasiunĭ de un mare pericol, acolo fie-care Comună are dreptul de a respinge din sînul eĭ pe toţ̦ĭ aceia carĭ nu pot trăi decât în sarcina eĭ, plecând de la acest principiŭ că fie-care Comună trebue să-șĭ hrănéscă pe

No. 44. 1868 Aprilie 30.

nevoiașii sĕĭ și că nevoile uneĭ societățĭ nu trebue se cadă în spinarea alteia.

Acest principiŭ, aŭ fost uniĭ carĭ aŭ voit să-l introducă și în poliția nóstră rurală. Însă la noĭ sunt multe lucrurĭ, de carĭ, deși simțite de toțĭ, ómeniĭ nu-și daŭ socotélă. Ast-fel, am vĕdut chiar juriștĭ celebri susținênd că nicĭ însăși Puterea Executivă, adecă administrațiunea superióră a țĕriĭ, n'are dreptul să opréscă de a intrà în România pe aceia carĭ nu-ĭ daŭ destulă chezășie că nu vor turburà ordinea și nu vor trăi în paguba societățiĭ nóstre, și cu atât maĭ puțin nu recunosc acest drept autorităților comunale. Și încă D-lor, acești juriști nu sunt din aceia carĭ pot fi banuiți de simțiminte cosmopolite, cum calificați d-vóstră pe ceĭ ce nu împărtășesc opiniunile d-v., ci dintre aceia carĭ sunt tot atât de înfocați ca și onor. d-nĭ, carĭ resping din tóte puterile lor cosmopolitismul; dar eĭ se preocupă de acel articol din codicele penal, care arată modul cum un om póte fi declarat vagabond, și găsesc că dreptul acesta, ce dă Comuneĭ amendamentul propus erĭ la tribună (1), ar lovì în dreptul magistratureĭ de a calificà ea pe vagabonḑĭ, și că ast-fel indivíḑiĭ ar fi privați de garanția, ce le dă legea penală, ca să nu fie declarați vagabonḑĭ decât de magistrat. Așà este, D-lor, codicele penal are dispositiunĭ, care definesc ce este un vagabond; însă de odată cu definițiunea, de odată cu calificațiunea, are alăturĭ și o penalitate, ce-ĭ impune, o posițiune excepțională, ce-ĭ face în societate, are de exemplu închisórea, pentru a-l moralisà, a-l învĕță o meserie. Iată ce se cuvine magistraților, și ceea-ce este în tóte țĕrile civilisate. Dar acésta n'ar nimic aface cu dreptul uneĭ Comune, uneĭ asociațiunĭ de a respinge din sînul sĕŭ pe acela pe care-l crede că ĭ este vătĕmător. D-lor, dacă chiar în țĕrile cele maĭ civilisate, în Englitera, există acest drept, cu atât maĭ mult în România trebue să fie. Ce eficacitate póte să aibă codicele penal? Carĭ sunt mijlócele, prin care să surprindem pe toțĭ vagabonḑiĭ, ca să-ĭ tragem înaintea tribunalelor și să-ĭ închidem? Ar trebui să ajungem la acel grad de desvoltare a mijlócelor administrative, la care aŭ ajuns tóte acele națiunĭ civilsate, ca legea penală să fie eficace. Dar, D-lor, dacă chiar acolo unde sunt asemenea mijlóce, și tot s'a dat acest drept comuneĭ, cum voițĭ d-vóstră ca la noĭ o Comună să

(1) E vorba de amendamentul, propus de R. Campiniu, prin care se opresce așezarea în comunele rurale a indivíḑilor strĕinĭ de comună, fără autorizația prealabilă a consiliuluĭ comunal. (Nota edit.).

nu pótă depărtà din sînul eĭ pe un om decât făcênd proces-verbal şi trimiţêndu-l la judecătorul de instrucţiune să-ĭ facă proces, să-l declare vagabond? Nu sciŭ câte persóne sunt declarate astădĭ vagabónde în România cu aceste formalităţĭ, şi carĭ, slavă Domnuluĭ, ceĭ maĭ mulţĭ sunt străinĭ, şi n'am putut să ne scăpăm de dînşiĭ decât prin mĕsurile acelea ce se daŭ tuturor administraţiunilor din lume. D-lor, în Franţa acum 5—6 anĭ de ḑile, în secolul al XIX-lea, secolul de civilisaţiune, în ţéra aceea care are maĭ multe simţiminte umanitare şi liberale, şi acolo eŭ singur am vĕḑut în Monitor o circulară a Ministruluĭ de interne, ca să nu se lase să intre nicĭ un străin în ţéră, dacă nu va dovedì mijlócele sale de traiŭ.

Iată ce aŭ ḑis aceĭ carĭ aŭ făcut acest subt-amendament: Fiind-că maĭ cu deosebire prin acéstă legiuire a poliţieĭ rurale venim să dăm Comuneĭ rurale nisce greutăţĭ, adecă o rĕspundere, fórte mare de crimele, de focurile, ce se fac în comună, se înţelege că trebue să-ĭ dăm şi óre-care mijlóce ca să se pótă pune la adăpost contra acelora, carĭ ar venì să facă acele crime, acele desordine.

Cu tóte acestea, cu ocasiunea acestuĭ articol, uniĭ aŭ fost preocupaţĭ de o altă cestiune, saŭ nu de o altă cestiune, tot de aceeaşĭ, dar care a luat în capetele Domniilor lor o altă formă, şi aŭ ḑis: Nu, toţĭ vagabonḑiĭ din lume pot să intre în comune în paguba ţĕriĭ întregĭ şi în specie a comuneĭ respective; numaĭ aceia carĭ nu sunt chreştinĭ nu aŭ drept, fie în orĭ-ce condiţiunĭ s'ar aflà.

Eĭ bine, D-lor, aţĭ ḑis că nu este cestiunea religiósă a Israeliţilor. Eŭ singur m'am muncit de când cestiunea acésta a fost la ordinea ḑileĭ ca să arăt că nu este o cestiune religiósă. Dar cine a făcut ca ea să fie privită de mulţĭ, şi maĭ cu deosebire în străinătate, ca o cestiune religiósă? . . .

O voce. Evreiĭ şi presa.

I. Brătianu. A fost cine-và?

Vocĭ. Nu scim.

I. Brătianu. Eĭ bine, D-lor, culpa este a acelora carĭ aŭ pus cestiunea pe tĕrîm religios. Şi sciţĭ cine? Aceĭ carĭ aŭ scris şi aŭ vorbit în sensul acesta.

Îmĭ pare bine să nu fie între aceştia nicĭ d-l Tacu, şi nicĭ unul din amiciĭ sĕĭ politicĭ, fiind-că dacă ar fi aşà, nu s'ar maĭ ḑice că e cestiune religiósă; dar chiar astădĭ aŭ venit maĭ mulţĭ dintre

No. 44. 1868 Aprilie 30.

d-vóstră şi aŭ spus că Israeliţiĭ trăesc alt-fel decât chreştiniĭ, aŭ spus că principiile lor religióse sunt altele decât ale nóstre.

D-lor, eŭ cred că chiar când toţĭ Ebreiĭ s'ar face chreştinĭ, când ar îmbrăţişà religiunea nóstră, totuşĭ nu se va găsì nicĭ unul din d-vóstră care să voiască a le da drepturĭ politice . . .

Voci. Să ne feréscă Dumneḑeŭ !

I. Brătianu. Aţĭ ḑice : Să ne feréscă Dumneḑeŭ ! Atuncĭ numaĭ s'ar vedé că nu este o cestiune religióşă, ci că este numaĭ pentru a împedica acéstă năvălire a uneĭ poporaţiunĭ flotante vagabonde.

In vechime, D-lor, aŭ fost prejudecăţĭ religióse contra Israeliţilor, şi nu numaĭ la noĭ, dar în tótă Europa ; şi aceste prejudecăţĭ nu aŭ fost numaĭ în privinţa Israeliţilor, ci şi în privinţa Mahometanilor ; era maĭ mult fanatism decât religiune. Şi în România, dacă fanatismul nu a mers până acolo încât să se frigă ómeniĭ de viĭ ca în alte părţĭ, totuşĭ aŭ fost prejudecaţĭ în contra acelor religiunĭ, pentru că li se ḑiceaŭ păgâne, şi când se ḑiceà cuĭ-và că e păgân se înţelegeà că nu e om.

Dar, cum a ḑis d-l George Ghica, deşì nicĭ astăḑĭ nu suntem prea departe înaintaţĭ pe calea civilisaţiunii, dar suntem destul de civilisaţĭ ca să nu maĭ avem prejudecăţile evuluĭ-mediŭ ; avem aspiraţiunile, avem simţimîntele popórelor civilisate şi, de aceea, am făcut mare progres, dacă nu prin desvoltarea sciinţelor, cel puţin prin instinctul şi simţimîntul, ce-l aŭ popórele cele maĭ civilisate din Europa. Şi ca dovadă a toleranţeĭ nóstre, ca dovadă că la noĭ nu există acel fanatism religios, de care uniĭ ne acusă, este însăşĭ năvălirea cea mare a acesteĭ populaţiunĭ flotante, care vĕ îngrijesce pe toţĭ în aşà mare grad : uniĭ, carĭ o vĕḑ cu durere ; alţiĭ, carĭ exploatéză simţimintile acestora şi caută a profità de o situaţiune, ce cred că ar puté servì intereselor lor. Şi nu ḑic acésta numaĭ pentru acì la noĭ. Sunt în tóte ţĕrile ómenĭ, carĭ exploatéză lucrurile cele maĭ sfinte, şi se găsesc şi în România ast-fel de ómenĭ. Dacă ar fi fost la noĭ în contra Israeliţilor o ură de fanatism, o persecuţiune religióşă, — cum credeţĭ d-vóstră că toţĭ aceştĭ Israeliţĭ ar fi năvălit în România ? Cum credeţĭ că ar fi putut să facă totul dincolo de Milcov, chiar în societatea oficială, şi maĭ cu deosebire ?

D-vóstră vĕ revoltaţĭ, şi mĕ revolt şi eŭ în contra uneĭ asemenea stărĭ de lucrurĭ, dar nu daţĭ tótă rĕspunderea numaĭ Israeliţilor, căcĭ care om din lume nu profită de neghiobiile şi de multe-

orĭ de mișeliile celor-lalțĭ? Eĭ, d-lor, dar vĕ faceți tóte treburile cu dînșiĭ! Am vĕdut un Pré Sfînt Părinte,—pe care pot să-l aduc înaintea d-vóstră să mărturiséscă orĭ-când,—spuindu-mĭ tóte meșteșugurile, tóte dibăciile Jidanilor de dincolo de Milcov. Și când l-am întrebat: De unde și cum le cunoscĭ Pré Sfinte?—mĭ-a rĕspuns: Apoĭ omul meŭ de afaceri,—fiind-că erà și dînsul proprietar — este Jidan, și la noĭ cu Jidaniĭ ne facem treburile. Vedeți dar, D-lor, că, dacă ar fi fost ură religiósă, n'ar fi mers chiar călugăriĭ noștri să se serve de Evreĭ. Prin urmare nu este cestiune religiósă. Mo. 44. 1868 Aprilie 30.

Voci. Nu, nu.

I. Brătianu. Am vĕdut cu fericire că maĭ toțĭ astădĭ s'aŭ luminat și declară că nu este cestiune religiósă, și de aceea sper că veți retrage din proiectul d-vóstră și din expunerea de motive tot ce are caracterul, aparența uneĭ persecuțiunĭ religióse, ca să rĕmâie în ochiĭ Europeĭ, expresiunea adevĕruluĭ, iar nu expresiunea pasiuniĭ.

Așà dar, dacă nu este cestiune religiósă, de ce nu voițĭ ca legile nóstre, și dispositiunile ce vom luà, să nu aibă nicĭ de cum caracterul acesta de persecuțiune religiósă, ci de măsurĭ luate...

N. Voinov. In interesul naționalităților nóstre.

I. Brătianu Onor. d-l Voinov ḑice: în interesul naționalității nóstre...

O voce. Constituțiunea!...

I. Brătianu. D-lor, respect Constituțiunea, și să deà Dumneḑeŭ s'o respecte toțĭ pe cât o respect și o voiŭ respectà eŭ, și să nu o atingă maĭ mult nimenĭ decât o voiŭ atinge eŭ; decât, D-lor, și în Constituțiune nu tóte acestea sunt exprimate în modul cel maĭ perfect, cel maĭ nemerit.

Ḑiceți maĭ întâiŭ, că sunt 500.000 Israeliți...

N. Voinov. Statistica Guvernuluĭ.

I. Brătianu. Când eram în Paris, membriĭ Comisiuniĭ române pentru Expositiune aŭ făcut o lucrare statistică și aŭ luat cifre din statistica nóstră, care cu toțiĭ scim că e făcută de d-l Marțian, pe care de asemenĭ îl respectăm cu toțiĭ, ale căruĭ intențiunĭ le cunóscem, dar care n'a avut mijlóce să constate adevĕrul. Să vĕ arăt cifre luate din statistica nóstră. Ḑice că sunt numaĭ 13 spitale în tótă România, vr'o câte-và sute de fete, care învață carte...

N. Voinov. Tóte în minimum, și ast-fel și Jidaniĭ.

No. 44. 1868 Aprilie 30.

I. Brătianu. Unele în minimum, dar altele în maximum, fiind-că ḑice că poporaţiunea în România e maĭ mult de partea femeiască decât de partea bărbătéscă, şi acésta nu e adevĕrat. Statistica nostră nu e o statistică, ci un cadru de ce trebue să conţie o statistică; nicĭ o cifră nu e exactă.

M'am încercat, de când sunt la Ministerul de Interne, să cunosc poporaţiunea străină şedĕtóre la ţĕră, în care aveam în vedere şi pe Israeliţĭ, şi municipalitatea din Iaşĭ, care e una din cele maĭ bine organisate, după recensămîntul ce mi-a dat, arată o cifră de cincĭ orĭ maĭ mică decât se ḑice că sunt în realitate Israeliţĭ în Iaşĭ, şi nu se póte atribui membrilor Comuneĭ din Iaşĭ că aŭ pré multă simpatie pentru Israeliţĭ.

Domnilor, d-vóstră ḑiceţĭ că Israeliţiĭ sunt maĭ abilĭ, maĭ civilisaţĭ. Nu sunt maĭ civilisaţĭ din puntul de vedere moral, dar eĭ aŭ venit din ţĕrĭ maĭ civilisate, de la care aŭ luat cunoscinţe comerciale şi tóte mijlócele de fraudă, ce în acele ţĕrĭ s'aŭ întrebuinţat, şi aŭ venit la noĭ cu dinsele; aşà eraŭ ceĭ carĭ aŭ venit din Austria până acum. Israeliţiĭ eraŭ în posiţiune şi maĭ excepţională, acolo eraŭ chiar persecuţiunĭ religióse din partea poporaţiuniĭ de jos, fiind-că simţimîntul religios la catolicĭ este maĭ desvoltat în poporul de jos decât la noĭ; şi tocmaĭ de aceea aŭ venit la noĭ cu grămada. Acum însă li s'aŭ dat şi lor în Austria drepturĭ de-o potrivă, şi prin urmare nu maĭ aŭ nicĭ un interes să vie cu grămada la noĭ, maĭ cu sémă că aci nu se bucură de acele drepturĭ. Nu rĕmâne decĭ decât Rusia în condiţiunĭ, care să-ĭ facă pe Evreĭ a trece la noĭ, şi Rusia, cu tóte că e o Putere mare, dar nu e maĭ înaintată decât noĭ, şi Israeliţiĭ carĭ vin de acolo sunt maĭ puţin desvoltaţĭ decât noĭ pe trépta socială...

N. Voinov. Dar Galiţia?

I. Brătianu. Dar, D-lor, nu avem decât să luăm tóte măsurile ca să oprim năvălirea străinilor vagabonḑĭ, însă nu cu excepţiune numaĭ pentru Israeliţĭ.

Aţĭ ḑis d-vóstră că naţionalitatea nóstră e ameninţată... Maĭ întâiŭ protestez că naţionalitatea nóstră póte fi aşà de slabă în privinţa celor-lalte naţionalităţĭ, ca prin o simplă imigraţiune individuală, fără colonisare...

O voce. Colonisărĭ sunt.

I. Brătianu..... să se pótă sugrumà. Şi acésta, D-lor, nu e o presumţiune. Naţiunea română trăesce în Transilvania de 900

anĭ sub jugul străin, și de 2 saŭ 300 anĭ trăiesce în stare de iloțĭ. Românul erà strivit și ca religiune, și ca națională-tate, și ca om; stăpânul luĭ luase tóte mijlócele ca să-l stingă, să-l cotropéscă. Și îndată ce Românii se făceaŭ protestanțĭ saŭ catolicĭ, eĭ dobîndeaŭ tóte drepturile stăpânilor lor; dar, cu tóte acestea, nicĭ un Român nu și-a schimbat nicĭ religiunea, nicĭ națională-tatea. Toțĭ Românii aŭ mers ast-fel cum aŭ fost și înainte de invasiunea Maghiarilor, și ceea-ce ne-a făcut să fim admirațĭ și maĭ mult în Europa, este că un popor, care s'a născut în ḑilele de decadență ale Romeĭ, a putut, în timp de 17 secolĭ și jumătate, să înfrunte tóte relele și năvălirile, ast-fel în cât vécurĭ întregĭ nu ne-a vĕḑut lumea, ĭar când am eșit la lumină, am putut să ne arătăm maĭ tarĭ decât la început. *(Aplause).*

Noĭ nu avem în ochiĭ lumeĭ decât acest singur titlu, care ne-a fost de ajuns spre a ne atrage și simpatiile și protecțiunea eĭ, fiind-că titlurile nóstre din vécul de mijloc ne-aŭ fost arse de străiniĭ, carĭ aŭ venit prin țéră și Europa nu cunosceà serviciile, ce noĭ am făcut chreștinătățiĭ; ast-fel că tóte titlurile nóstre nu aŭ fost decât vigórea, cu care am resistat elementelor, ce ne-ar fi putut înghiți și energia, cu care am desvoltat națională-tatea nóstră. Prin urmare, nu-mĭ e témă, am destulă consciință și pe care o ieaŭ din studiul Istorieĭ, că națiunea nóstră, dacă subt invaziunea de 17 secole, subt invaziunile cele maĭ formidabile de barbarĭ, subt invaziunile cele maĭ corupătóre ale Fanaruluĭ, și tot a putut scăpa, cu atât maĭ mult astăḑĭ, când tóte națională-țile cele micĭ se emancipéză și se desvoltă, negreșit că nu va fi națiunea română care va pierì. *(Aplause).*

Domniler, duceți-vĕ în Austria și veți vedé acolo că străiniĭ sunt speriațĭ de desvoltarea Românilor, căcĭ unde intră fata de Român saŭ flăcăul, familia aceea devine românéscă, și când vine un străin într'o familie românéscă, el se face Român. Prin urmare nu mĕ tem și nu mĕ îngrijesc de viitorul națiunĭĭ mele; Dumneḑeŭ i-a dat destulă tărie ca să înfrunte invasiunĭ și furtunĭ mult maĭ tarĭ și maĭ periculóse decât acelea ale vagabonḑilor Israeliți din Moldova. Ar fi să mĕ degradez creḑênd că o poporațiune de un rit, care n'are nicĭ un exercițiŭ politic, ar puté să cuceréscà națiunea mea, și să facă din Țéra-Românéscă o țéră israelită; ar fi să n'am consciința vitalității nóstre naționale. Dar dacă d-vóstră sunteți preocupațĭ de acésta, de ce vĕ văitațĭ de Israeliți, că eĭ aŭ să vie să ne cotropéscă într'o ḑi, să ne facă a ajunge iloțĭ, și din țéra

No. 44. 1868 Aprilie 30.

nóstră să facă o Palestină, o ţéră evreească? — de ce nu vĕ temeţĭ şi de cele-l-alte naţiunĭ? Dacă veţĭ face catagrafie în Bucurescĭ, veţĭ vedé că sunt aci maĭ atâţĭ Maghiarĭ câţĭ sunt Israeliţĭ în Iaşĭ. Dacă vĕ este témă că elementele străine ar puté să înece elementul român, dacă aveţĭ atât de puţin consciinţă de vitalitatea nóstră naţională, de ce nu luaţĭ măsurĭ şi contra Maghiarilor? Maghiariĭ sunt o putere, aŭ fost tot-deauna cuceritorĭ, aŭ aspiraţiunĭ, pe care nu le ascund, Maghiariĭ vizézĕ şi astădĭ Marea Négră. Eŭ nu m'am temut nicĭ odată de dînşiĭ, nu m'am temut nicĭ chiar atuncĭ când stindardul Maghiar a fălfâit până la Paris. Dacă fraţiĭ noştri de peste Carpaţĭ, şi încă i-aŭ înfrânt, nu mi-e témă de loc că Maghiariĭ aŭ să realiseze astădĭ conchista lor, dar d-vóstră, carĭ nu aveţĭ destulă consciinţă naţională, carĭ nu aveţĭ încredere în puterea naţiuniĭ române, de ce perdeţĭ din vedere că, dacă dincolo de Milcov sunt Jidanĭ, aci sunt Maghiarĭ, Germanĭ mulţĭ.

O voce. Se românisézĕ.

I. Brătianu. Nu se românisézĕ, D-lor, şi dovadă e că sunt sate întregĭ dincolo de Milcov, carĭ sunt pur maghiare.

Prin urmare, încă odată, D-lor, ḑic că nu e aicĭ nicĭ cestiune religiósă, nicĭ cestiune de existenţă naţională, şi vĕ rog să nu vĕ maĭ puneţĭ pe asemenea tărîm, căcĭ şi dacă uniĭ din d-vóstră puteţĭ, cu ast-fel de cuvinte, să ameţiţĭ pe alegătorĭ ca să vĕ alégă deputaţĭ, dar d-vóstră singurĭ vĕ creaţĭ o dificultate, pe care o veţĭ plăti scump, fiind-că daţĭ nisce ideĭ rĕtăcite alegĕtorilor d-vóstră, şi ideile rĕtăcite nu pot să fie folositóre uneĭ societăţĭ. Puneţĭ cestiunea pe adevĕratul eĭ tĕrîm; numaĭ adevĕrul póte servì o societate, o naţiune, ca şi pe un om, iar erorile pot să serve pe cine-vă într'o circumstanţă de moment, însă tot-deauna acela plătesce scump folosul, dobândit prin o amăgire. Lăsaţĭ dar cestiunea pe tĕrîmul economic, pur economic.

D-niĭ sprijinitorĭ aĭ amendamentuluĭ aŭ ḑis că moşiĭ noştriĭ, strămoşiĭ părinţilor noştriĭ, aŭ fost maĭ patrioţĭ, maĭ prevĕḑătorĭ, pentru că eĭ aŭ făcut legĭ contra Israeliţilor. Aşa e; aŭ făcut legĭ în favórea proprietăţiĭ şi contra tuturor străinilor. Dar ce aŭ folosit prin acésta bieţiĭ noştri strămoşĭ? Eĭ singurĭ le-aŭ călcat: maĭ tóte proprietăţile acelora, carĭ aŭ făcut legĭ pentru asigurarea proprietăţiĭ faţă de străinĭ, aŭ trecut în mâinile străinilor. Cu tóte legile acelea categorice de a nu se puté vinde proprietatea străi-

nilor; cu tótă asigurarea, ce se da proprietăţii în sînul familieĭ, căcĭ erà dreptul de protimisis ca al ţecelea ném să se pótă sculà şi s'o iea înapoĭ de la străinĭ...

O voce. Aceia ne-aŭ lăsat o ţéră, şi eĭ eraŭ Românĭ.

I. Brătianu. A fost un istoric engles, lordul Macauley, un istoric eminent, care s'a ocupat şi a făcut genealogia familiilor aristocratice englese; eĭ bine, el nu a putut găsì în aristocraţia Engliterei treĭ familiĭ, care să fie familiĭ de origină englesă, care să nu fie parvenite. Macauley a dovedit, D-lor, că tóte familiile ilustre ale Engliterei aŭ pierit de mult, abia aŭ putut scăpà douĕ, treĭ. Dar în România... *(întreruperi)*..... Nu cunosc origina familieĭ Lecca...

D. *I. Lecca.* De treĭ miĭ de anĭ... *(ilaritate).*

O voce. Din 'naintea chreştinismuluĭ!

Voci. De la Deluviŭ!

I. Brătianu. Se póte ca familia d-luĭ Lecca să fi păstrat treĭ miĭ da anĭ sângele curat român; dar afară de d-néluĭ, nu sciŭ dacă, căutând bine, am puté găsì la ţece un Român, în vinele căruia să circule sânge curat românesc, din secolĭ în secolĭ.

Onor. d. Tacu a ţis că, astăţĭ încă, naţiunile se şterg cu o trăsătură de condeiŭ, şi un alt domn deputat, mi se pare d-l Ion Ghica, i-a rĕspuns cu drept cuvînt că, pentru onórea omenirii, astăţĭ nu se maĭ şterg naţiunile printr'o trăsătură de condeiŭ, şi ce este şi maĭ mult, sunt naţiunĭ cucerite, care astăţĭ, prin ajutorul Potentaţilor Europeĭ, îşĭ recâştigă independenţa şi naţionalitatea lor. Insă, D-lor, dacă dumné-vóstră ţiceţĭ că astăţĭ încă se şterg naţiunile cu o singură trăsătură de condeiŭ, cum tot d-vóstră veniţĭ şi ţiceţĭ: Puţin ne pasă nouĕ de Europa, noĭ nu trebue să ne uităm afară; noĭ trebue să ne căutăm de interesele nóstre, să ne facem legĭ de acelea care ne vor asigurà existenţa nóstră naţională şi puţin ne pasă de străinĭ! Aşà este, D-lor, mĕ unesc şi eŭ cu d-vóstră şi ţic că trebue să avem o politică naţională; dar cu tóte acestea, dacă d-vóstră ţiceţĭ că astăţĭ naţiunile se şterg cu o singură trăsătură de condeiŭ, nu trebue să mergem până acolo în cât să aruncăm o desfidere Europeĭ întregĭ. Şi când punem acéstă cestiune pe tĕrîmul religios, când, precum, a ţis onor. D. George Ghica, o naţiune ca a nóstră, care este încă slabă vine şi atinge unul din acele principiĭ, ce fac viéţa societăţiĭ mo-

No. 44. 1898 Aprilie 30.

derne, nu putem sperà că vom eşi învingĕtorĭ, fiind-că ne atragem în contra nóstră reprobarea lumiĭ întregĭ.

D-lor, este un fapt incontestabil că Israeliţiĭ în România, maĭ cu sémă în partea de dincolo de Milcov, sunt maĭ numeroşĭ decât toţĭ ceĭ-lalţĭ străinĭ; eĭ sunt într'o stare de educaţiune mult maĭ înapoiată decât toţĭ ceĭ-lalţĭ străinĭ, carĭ vin în stare de vagabonḑĭ, dar acésta nu este vina lor, fiind-că Israeliţiĭ aŭ fost persecutaţĭ pretutindenĭ; aŭ trăit patru-spre-ḑece secolĭ în stare de adevĕraţĭ sĕlbatecĭ, şi, pentru aceea, sunt astăḑĭ cu o educaţiune fórte înapoiată, faţă de tóte cele-lalte naţiunĭ. Dar dacă rĕul există, dacă în adevĕr invasiunea lor este o plagă pentru ţĕră, trebue să punem degetul acolo unde e buba, să căutăm adevĕratul remediŭ, iar nu să punem cestiunea pe tĕrîmul religiuniĭ şi ast-fel să ne facem uniĭ, persecutorĭ fanaticĭ aĭ Israeliţilor, şi alţiĭ, sub simţiminte de umanitate şi cosmopolitism, să ne facem din acéstă cestiune o armă de partid. . . .

O voce. Cine face aşà?

I. Brătianu. Una din virtuţile acelea, — care, d-l Carp ḑicea maĭ deunăḑĭ că din causa mea nu se află aci în Adunare, între noĭ,—una din acele virtuţĭ a dat o petiţie, acoperită cu numeróse subscrierĭ la o Putere străină. . . .

C. Grădişténu. Şi dacă nu este aci, spuneţi-o ca să scie ţéra cine este!

I. Brătianu. D-lor, un mare diplomat european, care în totdeauna scie ce se petrece la noĭ, a fost întrebat de uniĭ dintre noĭ: de ce este dispus să crédă aşà de mult Agenţilor sĕĭ din România? Şi a rĕspuns: Te amăgescĭ, D-le, creḑênd că eŭ ascult pe Agenţiĭ meĭ, căcĭ Agenţiĭ meĭ nu prea îmĭ comunică tóte, dar sunt ómenĭ tot de aĭ d-vóstră, carĭ ne comunică tóte sciinţele, tóte faptele şi tóte noutăţile. Aşà este, D-lor, tot-deauna, subt orĭ-ce Guvern se găsesc ómenĭ nemulţumiţĭ, carĭ cred a face un rĕŭ Guvernuluĭ prin asemenea fapte. Eŭ nu numesc pe nimenĭ, dar fac acì numaĭ o analisă a faptelor.

D-l *Carp.* Orĭ trebue să-l numescĭ, orĭ să încetezĭ cu asemenea incriminărĭ.

I. Brătianu. Onor. d-nĭ, carĭ se mişcă aşà mult la acéstă analisă, să nu crédă că nu se găsesce nicĭ un Român, care să se ducă în străinătate şi să denunţe tot ce se petrece acì.

C. Grădişténu. Póte să fie, nu ḑic nu, dar trebue să-l nu-

mescĭ, fiind-că aĭ aerul a ḑice că ar fi unul din amicĭĭ noștrĭĭ, și ar fi bine să ni-l spuĭ pentru ca să-l cunóscem și noĭ și ţéra.

I. Brătianu. D-le Grădișténu, dacă ar fi fost acì, în acéstă Cameră, crede că aș fi avut destulă deferenţă pentru acéstă onor. Adunare, și m'așĭ fi ferit a spune aceste cuvinte; dar am spus că este una din acele virtuţĭ, care aŭ rĕmas afară din acéstă Cameră...

C. Grădișténu. Dacă este așà, atuncĭ constat că nu este nicĭ unul din acéstă parte a Camerĭĭ; trebue să fie din cea-laltă.

I. Brătianu. D-lor, nu ḑic că este saŭ nu din partea aceea saŭ din partea acésta a acesteĭ Adunărĭ; dar încă odată o ḑic, că sunt asemenea ómenĭ, și mĕ mir, dacă d-vóstră aveţĭ consciinţa atât de împăcată, de ce vĕ mișcaţĭ atâta...

C. Grădișténu. Ne mișcăm, fiind-că nu voescĭ să-l numescĭ, și fiind-că nu-l numescĭ, trebue să fie o calomnie.

Vocĭ. La ordine!

I. Brătianu. Dacă puneţĭ cestiunea pe acest tĕrîm, dacă d-vóstră vĕ ofensaţĭ, numaĭ pentru că am ḑis că e una din virtuţile acelea, ce nu sînt în Cameră și că nu póte fi din amicĭĭ d-vóstră; dacă cu tóte acestea ḑiceţĭ că vĕ calomniez, eĭ bine, atuncĭ vĕ calomniaţĭ singurĭ, fiind-că e un organ al d-vóstră în ţéră, care în tóte ḑilele spune că sunt persecuţiunĭ în contra Israeliţilor în România. (*Aplause prelungite*).

D. Ghica. Aplaudă și funcţionariĭ d-tale, pe care i-aĭ adus la acea tribună.

I. Brătianu. D-l D. Ghica pare ofensat că am făcut o denunţare, care e personală, ca a d-sale, care arată cu degetul...

D. Ghica. Pentru maĭ multă francheţă.

I. Brătianu. Pentru maĭ multă francheţă, vĕ repet că sunt organe în România, carĭ aŭ maĭ multă francheţă decât mine, și atuncĭ protestaţĭ contra lor. Și sunt nume fórte onorabile, carĭ aŭ o posiţiune însemnată în societatea nóstră, carĭ se află în capul acestor organe, și d-vóstră nu protestaţĭ în contra lor. D-l Carp nu póte tăgădui că e unul din redactoriĭ ḑiaruluĭ *Ţara;* prin urmare....

D-l *Carp.* Ce am ḑis acolo, am ḑis și de la tribună.

I. Brătianu. Va să ḑică nu v'am calomniat. (*Aplause*).

D. Ghica. Și D. Hașdeu e redactornl *Românuluĭ*, și sciţĭ că a subscris proectul de lege...

No. 44. 1868 Aprilie 30.

I. Brătianu. A subscris, și am desaprobat toți, deplîngênd acea subscriere... *(întreruperi, sgomote).*

Dați-mĭ voe să revin la cestiune, și-mĭ pare rĕŭ că, făcênd alusiune la una din virtuțile persecutate de mine, am putut ridică atâta furtună în Cameră. Am ḑis, D-lor, că chiar amendamentul propus de d-l George Brătianu, în numele Fracțiuniĭ libere și independente, nu e la timp. Înainte, acum un an, acum o jumĕtate de an, puté pré bine fi presintat și trece, fără ca nimenĭ să facă cea maĭ mică opunere în contra luĭ. Dar de ce astăḑĭ nu se póte propune? Fiind-că și unii și alțiĭ aŭ căutat să învenineze lucrurile, încât opiniunea Europeĭ a fost rătăcită și crede că acì sunt cele maĭ marĭ persecutărĭ. Nu e un organ, nu e o Putere, ci tóte organele, tóte Puterile Europeĭ, declară că suntem persecutoriĭ Israeliților, și orĭ-ce cuvînt vom pune în lege, care va fi special pentru Israeliți, va ridică tótă lumea în contra nóstră. In trecut, acum un an, tot aceleași legiuirĭ eraŭ, cu tóte că fără multă eficacitate; cuvîntul acesta erà pus de mine în aplicațiune, și puteam să mĕ lupt ca să nu se ridice nimenĭ în contra mea; dar de când și uniĭ și alțiĭ aŭ aruncat scânteia și aŭ turnat unt-de-lemn, flacăra s'a făcut mare și Europa ne privesce în acea flacără, roșiți de culórea aceleĭ flăcărĭ, aprinse pe de o parte de imprudenți, iar pe de alta, de alțiĭ carĭ n'aŭ fost în destul de bunĭ Românĭ...

N. Voinov. Să vie să vadă dacă există persecuțiunĭ.

I. Brătianu. D-l Voinov, ḑice: Să vie să vadă. Eĭ bine, datoria nóstră este de a evità să vie să vadă. Maĭ bine să le lăsăm timpul să vadă de departe, și tocmaĭ de aceea am făcut apel la d-vóstră, în una din ședințele trecute, și d-vóstră, orbiți de pasiunile de aḑĭ, de antipatiile personale, nu ațĭ luat în considerare apelul meŭ. Cu ocasiunea când onor. d. de la *Țéra*, d-l Carp, striga: „Când va veni străinul la fruntarie, eŭ mĕ voiŭ duce și voiŭ apĕrà țéra“, — i-am spus: Să ne dăm maĭ bine cu toți mâna, ca să nu fim siliți a merge la fruntariĭ isolați; să aducem lucrurile acolo în cât să ne apĕrăm cu arma în mână drepturile nóstre, dar să facem a ni se respectà, a nu ni se atăcà, și sunt sigur că ni se vor respectà, pe cât timp nu vom atinge principiile, carĭ astăḑĭ fac sufletul societăților Europeĭ. Dar, D-lor, fiind-că astăḑĭ Europa e rĕtăcită, e bolnavă, creḑênd că noĭ sîntem persecutoriĭ Israeliților, trebue s'o lăsăm să se potoléscă, să se lumineze și să vadă că se află într'o mare eróre, și atuncĭ fiți siguri că

opiniunea publică va venì cu maĭ mare dragoste, vĕdĕnd că Europa ne-a nedreptăţit, că nu numaĭ n'aŭ existat persecuţiunĭ religióse, dar că încă avem simţiminte de civilisaţiune, simţiminte de umanitate maĭ desvoltate decât alte naţiunĭ, care sunt înaintea nóstră, cu secolĭ, pe drumul civilsaţiuniĭ. No. 44. 1868 Aprilie 30.

Dar pentru acésta, óre trebue noĭ să lăsăm să sufere economia nóstră socială, şi să nu asigurăm industria nóstră naţională? Nu; o societate are dreptul şi datoria să îngrijéscă de a înlătură tóte nevoile, ce o apasă, maĭ cu sémă când e o cestiune de instinct de conservaţiune. Orĭ-cine a fost în Moldova, n'a putut decât a se întórce de-acolo cu inima înecată într'un simţimînt de durere, fiind-că a vĕdut o poporaţiune străină, pe care trecutul a pus-o în condiţiune ast-fel în cât a putut monopolisà tot comerţul. Căcĭ Românul, cum am spus-o şi în şedinţa trecută, pe atuncĭ n'a avut dreptul să fie decât saŭ boer saŭ plugar; n'a putut devenì nicĭ industriaş, nicĭ comerciant, pentru-că, dacă nu avé patentă străină, erà furat, pălmuit de cel dintâiŭ privilegiat de pe timpul acela. *(Mişcări).*

Vĕd că mulţĭ domnĭ, la orĭ-ce cuvînt ţic asupra trecutuluĭ, se mişcă, uniĭ subt un simţimînt de furie şi alţiĭ subt un simţimînt de ironie. Eĭ, Domnilor, óre numaĭ fiind-că uniĭ domnĭ sunt pe acele băncĭ ale dreptеĭ aŭ solidaritate cu trecutul, cu clasele acelea boerescĭ? Dar nu vĕ daţĭ titlurĭ, pe care nu puteţĭ să le aveţĭ exclusiv; nu aveţĭ drepturĭ nicĭ istorice, nicĭ trecute, nicĭ presente la acele titlurĭ maĭ mult decât partea acésta din stânga a Adunăriĭ *(aplause)*, şi dacă ar fi să ne scótem şi noĭ, cum a scos d-l Lecca astădĭ titlurile d-sale de românism şi boerism, scim câţĭ ar rĕmâné dincolo ca descendenţĭ din vechiĭ boerĭ şi câţĭ ar rĕmâné dincóce. Prin urmare, nu credeţĭ că eŭ voesc să atac pe moşiĭ şi strĕmoşiĭ noştri, fiind-că aceĭ strĕmoşĭ nu sunt numaĭ aĭ d-vóstră, sunt şi aĭ noştri; eŭ nu fac decât Istorie. Cum, D-lor? Dacă părinţiĭ meĭ nu aŭ avut fericirea să trăiască într'un timp ca acesta, în care trăim noĭ, şi dacă ţéra acésta a avut nenorocirea să fie supusă la năvălirile barbarilor, să aruncăm piétra strĕmoşilor noştri? Să luăm măsurĭ, dar nu de acelea care ar avé în ochiĭ Europeĭ un caracter religios, căcĭ avem destuĭ inamicĭ, şi afară şi în ţéră, ca să exploateze acele măsurĭ într'un sens rĕŭ. Da, d-lor, o ţéră are inimicĭ şi afară şi în năuntru. La tribuna franceză, în 1848, la tribuna Constituanteĭ, după o revoluţiune, în care poporul erà Suveran în tótă întinderea cuvîntuluĭ, şi totuşĭ s'a găsit un deputat francez,

No. 44. 1868 Aprilie 30.

rperesentant trimes de națiune, care a ḑis: Maĭ bine Cazacĭ, decât Francezĭ socialiștĭ. Nu, D-lor. Când vorbesc de trecut, voiŭ să arăt sorgintea rĕuluĭ, ca să scim maĭ cu înlesnire a găsi și modul vindecăriĭ luĭ.

Domnilor, în Moldova, nu ḑic Româniĭ că nu se pot duce la biserică să se róge luĭ Christ, fiind-că Evreiĭ îĭ înăbușesc; nu ḑic că sunt sugrumațĭ în religiunea lor, ci ḑic că sunt sugrumațĭ în comerțul lor, și așà este. Să luăm, D-lor, măsurĭ, dar să nu luăm măsurĭ ḑe acelea care, precum v'am ḑis, din puntul de vedere politic, ar fi fórte nesocotite din partea nóstră. Și să nu credeți că și în România nu s'ar găsi ómenĭ, carĭ să pună interesele lor propriĭ, cum le înțeleg eĭ, maĭ presus de ale națiuniĭ. Ce? Óre noĭ am avut o educațiune maĭ luminată decât a Franțeĭ? Se găsesc, D-lor, și la noĭ, constat că sunt și în România, ómenĭ, carĭ ascultă simțimîntul egoismuluĭ maĭ mult decât simțimîntul național; și chiar dacă nu vor fi, sînt străinĭ inimicĭ destuĭ, cărora nu le vine la socotélă să se facă aicĭ un Stat mare, puternic, și carĭ vor căutà să profite de acele măsurĭ, ce ar avé un caracter religios, ca să facă rĕul cel maĭ mare națiuniĭ române.

Onor. d-l Lateș a ḑis că aceĭ carĭ nu primesc rețetele d-sale de a vindecà acest rĕŭ economic din țéră, aceia nu aŭ simțimînte naționale, aceia sunt comuniștĭ și socialiștĭ, și prin urmare sunt în contra inteselor naționale. Dar mi se pare că onor. d-l Lateș este profesor de Istorie saŭ de Filosofie, cel puțin este un profesor, și trebue să aibă maĭ multă învĕțătură teoretică decât noĭ ceștilalțĭ. Când d-néluĭ a pronunțat aceste cuvinte de socialiștĭ și comuniștĭ, scie și ce represintă socialiștiĭ și comuniștiĭ; scie că sunt ceĭ maĭ exclusivĭ naționaliștĭ, fiind-că voesc să trăiască în comunitate, și nu le vine lor la socotélă ca Israeliții din Galiția saŭ din Constantinopole să vină și să împartă bunurile Comuneĭ cu dînșiĭ. Așà dar, acești comuniștĭ și socialiștĭ sunt ceĭ maĭ fanaticĭ naționaliștĭ, și dovadă este acel partid noŭ din Rusia, partid ultra-național, care scóte „Jurnalul Moscoveĭ“ și care *friséză* comunismul; acest jurnal presară cele dintâĭ semințe ale socialismuluĭ în Rusia și înțelege interesul național într'un mod absurd, care nu maĭ e de secolul nostru.

Domnilor, ațĭ declarat mulțĭ că principiul naționalității este principiul, care domnesce astădĭ în lume, este principiul cel maĭ puternic. Tóte răsbóiele, tot ce ocupă lumea maĭ mult, se face din

puntul de vedere al principiuluĭ național. Și în trecut, D-lor, erà simțimîntul naționalităților, dar acel simțimînt atuncĭ erà subt o altă formă; se manifestà într'un mod barbar. Erà inimic tot ce nu erà de aceeașĭ naționalitate, erà barbar tot ce nu erà de naționalitatea sa. Dar astădĭ, nu maĭ este simțimîntul acela care se exprimă subt o formă violentă, barbară, nu este aceea expresiunea cea maĭ adevĕrată a naționalităților, și partidul care se ḑice ultra-național în Rusia, nu este partidul cel maĭ luminat și cel cu care să simpatiseze maĭ mult lumea civilisată.

Domnilor, este un rĕŭ economic, pe care trebue să-l vindecăm; însă când îți vine într'o nópte o bubă, care te face a doua ḑi să nu maĭ poți mișcà piciorul, vĕ întreb cât timp trebue apoĭ omuluĭ ca să vindece acea bubă? De multe orĭ lunĭ întregĭ. Eĭ, Domnilor! apoĭ dacă o bubă fisică, și nu póte să se vindece tot cu aceeașĭ iuțélă, cu care a venit, cu atât maĭ mult o bubă, o plagă socială. Cum, voițĭ d-vóstră ca o asemenea bubă socială, care se întinde și se mărește în România de o jumătate de secol, într'o oră să se vindece? Saŭ că aceia, carĭ cred ast-fel, nu sunt ómenĭ carĭ să aibă cunoscință de starea socială, de natura uneĭ societățĭ, saŭ că, dacă simt rĕul, nu se gândesc la vindecarea aceluĭ rĕŭ, cum se cade.

Eĭ, D-lor, cum să vindecăm acest rĕŭ? Sunt o mulțime de mĕsurĭ, dar nu prin una singură: una singură póte să fie cea maĭ draconiană, cea maĭ aspră și cu tóte acestea n'are să vindece nicĭ într'o ḑi, nicĭ în 10 nicĭ în 20 de anĭ. Trebue să luați dispositiunĭ, în tóte legile d-vóstră, ca să vindecați rĕul și să asigurați activitatea națională, să asigurați Românilor producțiunea și resultatul aceloĭ producțiunĭ.

Astădĭ, D-lor, în poliția rurală ni se presintă un mititel articol în contra vagabonḑilor, carĭ, din fericire, ceĭ maĭ mulțĭ sunt străinĭ.

Asemenea a venit onor. meŭ coleg, d-l Donicĭ, cu un proĭect de lege asupra corporațiunilor, proĭect, care se elaboréză de maĭ mulțĭ anĭ. Cu tóte că acĭ în Bucurescĭ n'avem acea plagă a Israeliților, dar s'aŭ găsit comercianți, carĭ aŭ cercetat în ce condițiunĭ a suferit comerțul în alte țĕrĭ, și de aceea am venit cu acest proĭect de lege spre a da acele asigurărĭ, acele garanțiĭ comerțuluĭ ca să pótă înaintà și să fie siguri contra capitalurilor saŭ maĭ bine exploatărilor străinuluĭ, să putem cel puțin în țéra nóstră face concurență străinuluĭ

No. 45. 1868 Aprilie 30.

D-lor, vin la cestiunea cârciumilor. Mai nainte se ḍiceà că Jidanii nu pot locui în comunele rurale, că nu pot fi nici arendași, nici cârciumari, și cu tóte acestea tóte cârciumile din Moldova sunt ținute numai de Israeliți. Pentru ce? Pentru că vînḍarea spirtóselor și tuturor obiectelor de hrană erà monopolul proprietaruluĭ, și proprietarul, boerul, nu puteà nici el, nici fiul luĭ, nici nepotul luĭ, nici chiar amicul luĭ să se facă cârciumar, și astfel arendà aceluia care da mai mult, și Evreiĭ dedeaŭ mai mult decât toți. Astăḍĭ, când nu mai este monopolul vînḍĕriĭ, și mai toți Românii sunt proprietari, fiți încredințați că ceea ce a fost în trecut n'are să mai aibă loc, chiar de n'am luà nici o măsură. Cu tóte acestea, noĭ avem dreptul să luăm măsurĭ, și în tóte țĕrile cele mai civilisate, cârciumile, hanurile și otelurile se află sub privigherea administrațiuniĭ, fiind-că este o cestiune, nu numai de asigurare a societățiĭ, de ordine publică, ci și de moralitate. Frauda? Frauda se făceà mai nainte, fiind-că nu-mĭ venià mie, proprietaruluĭ, să fac privighere asupra cârciumelor, căcĭ atunci Evreul erà să deà mai puțin, de óre-ce nu și-ar mai fi putut exercità acea pasiune, acel viținŭ de a fraudà. Dar cine ĭ-a tolerat? D-vóstră cu toțiĭ n'ați silit administrațiunea să aplice tóte legiuirile contra falsificăriĭ și fraudeĭ, contra vagabonḍilor, carĭ veniaŭ în țĕră și n'aveaŭ ce să mănânce, carĭ veniaŭ și luaŭ cârciumile d-vóstră, și, cu doĭ galbenĭ împrumutați de la altul, își încropeaŭ marfă în prăvălie, ca să încépă comerțul lor. Dacă legile se aplicaŭ, dacă autoritățile eraŭ morale, și dacă ele eraŭ sub privigherea națiuniĭ întregĭ, cum sunt astăḍĭ, negreșit că Evreiĭ nu eraŭ să găséscă la noĭ un loc de joc, un câmp așà de întins de exploatațiune. Astăḍĭ puteți să aveți dreptul să luați aceste măsurĭ, fiind-că ele sunt în tóte țĕrile cele mai civilisate. O cârciumă se închide de administrațiune în alte țĕrĭ, fără judecată, numai fiind-că nu dă destulă siguranță. Acolo cineva nu póte fi cârciumar decât după ce a dat siguranță administrațiuniĭ, că cârciuma nu va fi un cuib de imoralitate și de tâlhărie.

D-lor, voițĭ să mai luați alte măsurĭ? Faceți institute de credit. Ce face concurența astăḍĭ? Ce dă superioritate Israeliților? Noĭ de abià astăḍĭ am început să învĕțăm carte, plugarul nu învĕță și nu scià să facă nițică socotélă, numai străiniĭ învĕțaŭ. Astăḍĭ însă, când avem școle, să le desvoltăm, să punem pe Român în posițiune de a puté face concurență străinilor. Și ar fi o în-

josire pentru noĭ să credem că Românul, cu o educaţiune egală străinuluĭ, cu legiuirĭ asigurătóre şi cu o administraţiune morală şi activă, nu ar fi în stare să facă concurenţă străinilor, carĭ nu sciŭ nicĭ limba, carĭ n'aŭ nicĭ simpatia, şi nicĭ cunoscinţa localităţilor. Iată dar că educaţiunea este una din cele dintâĭ condiţiunĭ, ce trebue să dăm naţiunii, ca să luptăm contra năvălirilor străinilor, ca să ne luptăm contra tendinţeĭ lor de a ne absorbi.

Eĭ bine, ce dă Israeliţilor în comerţ superioritate asupra nóstră? *(Semne de impacienţă).* Unora se pot păreà fórte lungĭ cuvintele mele, dar, D-lor, este o cestiune, din puntul de vedere al Europeĭ, precum şi al desvoltăriĭ nóstre naţionale, de cea maĭ mare importanţă. V'am lăsat douĕ ḑile de aţĭ vorbit necontenit, şi de maĭ multe orĭ făcêndu-mĭ o posiţiune neplăcută ca să vĕ ascult, mi-aţĭ ḑis chiar de multe orĭ cuvintele cele maĭ insultătóre, dar, pentru respectul acesteĭ marĭ cestiunĭ economice, v'am ascultat douĕ ḑile, şi acum am dreptul să mĕ ascultaţĭ şi pe mine măcar o oră şi jumătate.

G. Ştirbey. Veĭ fi ostenit, d-le Ministru, trebue să te maĭ odihnescĭ.

I. Brătianu. Onor. d-le Ştirbey, să aĭ grije de a menajà glasul şi sănătatea amicilor d-tale, şi lasă maĭ bine ca noĭ, carĭ suntem ca adversarĭ, să ne ostenim...

G. Ştirbey. D-ta te puĭ ca adversar.

I. Brătianu. Eŭ nu mĕ puĭ nicĭ odată ca adversaral cuĭ-và, maĭ cu osebire cât voiŭ fi la putere. Fiţĭ încredinţaţĭ că pentru mine nu sunt partide, nu sunt indivizĭ, ci numaĭ interesele cele legitime, orĭ de cine vor fi representate. *(Aplause).* Dovadă este că am apĕrat, la legea poliţieĭ rurale, amendamente de ale d-vóstră tot cu atâta căldură cum le-aţĭ apărat şi d-vóstră contra părţiĭ aceştia din Adunare, şi acésta, fiind-că le-am creḑut folositóre pentru ţéră.

D-lor, am ḑis care este una din condiţiunile, ce fac ca comerţul străin şi în parte al Israeliţilor, să aibă superioritate asupra nóstră; acésta este că eĭ se duc de-şĭ găsesc capitalurile lor la o sorginte, unde plătesc fórte mică dobândă; pe când Românul, ca să facă comerţ, trebue să plătéscă, în cele maĭ bune condiţiunĭ, 10 la sută şi alţiĭ câte 20—25—50, ba încă comercianţiĭ ceĭ micĭ plătesc, fără cea maĭ mică exageraţiune, sută la sută; străiniĭ

No. 44. 1868 Aprilie 30.

plătesc 4 saŭ 5 la sută, și când la noĭ Românul plătesce sută la sută, eĭ plătesc 8 la sută.

Puteți face d-vóstră legile cele maĭ draconiane, însă pe cât timp nu veți creà condițiunĭ favorabile Românilor, veți fi sfărîmați de străinĭ, și puțin îmĭ pasă mie dacă comerțul și industria mea vor fi sfărîmate de Evreĭ saŭ de chreștinĭ, carĭ nu vor fi de naționalitatea nóstră; puțin îmĭ pasă dacă pămîntul român, apĕrat cu atâta bravură de strĕmoșiĭ noștri, va trece în mâna Evreilor saŭ a orĭ-căruia alt străin. De aceea dic că trebue să creăm condițiunĭ maĭ bune comerțuluĭ nostru, să venim cu toțiĭ în tóte dilele a ne consultà și a creà aceste condițiunĭ, să facem aceste legĭ și atuncĭ vom asigurà naționalitatea și prosperitatea națiuniĭ nóstre. Pe cât timp însă cestiunea se pune pe alt tĕrîm, vom fi sfărîmațĭ, fiind că vom fi fără succes în năuntru, și nu vom avé alte resultate decât să atragem ura și póte alte multe calamitățĭ asupra nóstră.

Iată apelul, ce avém de făcut, și să fie încredințat d-l Beloescu, pe care pentru prima óră am fericirea să-l ascult, că nicĭ odată nu am făcut politică exterióră, așà cum o înțelege d-sa. De când am intrat pe arena politică, am făcut politică românéscă; România însă nu póte face acea politică îngustă și exclusivă, care în adevĕr ne-ar închide în zidurile Chineĭ. Am servit causeĭ române afară, fără ca opiniunea publică europeană să crédă că România are, că în România aŭ putut prinde vre-o dată rĕdăcină acele principiĭ carĭ, pe tărîmul social și religios, aŭ dominat, din nenorocire, în curs de secolĭ în societățile, ce astădĭ sunt în capul omenirĭĭ. Ast-fel am putut câștigà opiniunea Europeĭ și ast-fel am putut dobândì drepturile, ce posedăm astădĭ,—fiind-că, din nenorocire, nu cu sângele nostru am dobândit drepturile de carĭ ne bucurăm, ci cu simpatia popórelor civilisate.

Așà dar, D-lor, astădĭ, când căutăm să ne întărim în năuntru, să ne gândim tot de-odată a nu perde simpatia Puterilor europene, care aŭ contribuit atât de mult la desvoltarea și înflorirea nóstră. *(Aplause).*

45.—DISCURS ASUPRA UNUI ARTICOL DIN PROIECTUL DE LEGE PENTRU ORGANISAREA ARMATEĬ.

No. 45. 1868 Maiŭ 17.

ROSTIT ÎN ŞEDINŢA DE LA 17 MAIŬ 1868 A SENATULUĬ.

(Monit. Oficial, No. 121 din 30 Maiŭ 1868).

La ordinea ḑileĭ este discuţiunea pe articole a proiectuluĭ de lege pentru organizarea puterii armate, luat în considerare în şedinţa de la 16 Maiŭ, raportor fiind Al. Sihleanu.

La art. 7, — care dispuneà că: „Tinerii de la etatea de 17 anĭ în sus, şi înainte de etatea obligatorie pentru tragere la sorţĭ, carĭ se vor angajà în armata permanentă pentru un an, cu a lor întreţinere, spre a învĕţà serviciul militar şi a obţine un certificat pentru acésta, vor fi scutiţi de tragerea sorţilor la etatea de 20 anĭ şi vor trece de-a dreptul în milińi", — colonelul N. Bibescu propune, ca amendament, următorul alineat: „Toţi studenţiĭ în genere din Gimnaziile şi Liceele şi studenţiĭ din Facultăţi în ţéră şi în strĕinătate, precum şi ceĭ ce aŭ apucat o carieră de artă, sunt scutiţi de sorţi şi rĕmân în glóte." Printr'un al douilea amendament, propus de P. Casimir, se cerea ca toţi studenţiĭ, „pe câtă vreme vor urmà cursul învĕţăturilor saŭ al belelor-arte", să fie „scutiţi de a participà la orĭ-ce armă." După o lungă discuţiune, la care ia parte şi Ion Brătianu, — Ministru de Interne şi ad-interim la Finanţe în Cabinetul luĭ N. Golescu, — Senatul primesce art. 7, aşà cum erà redactat.

Ion Brătianu, Ministru de interne. D-lor, ce este acéstă instituţiune, care se propune onor. Senat şi care s'a votat de Cameră.

Este nimic maĭ mult, nimic maĭ puţin de cât o şcólă, în care tot Românul vine să înveţe, pentru-ca la timp de nevoe să-şĭ apere ţéra luĭ. Şi vedeţĭ, D-lor, cât este de departe, prin urmare, de instituţiunea aceea, de care vorbià onor. D. Brăiloiu erĭ, că adecă se ieà fie-care cetăţean şi se dă la discreţiunea Guvernuluĭ; îl face un instrument al despotismuluĭ. Eĭ bine, D-lor, numaĭ când fie-care Român va scì să mânuiască arma, numaĭ atuncĭ ţéra va fi scutită de orĭ-ce despotism, fiind-că despotul, care ar vreà să sugrume România, ar trebuì să vie cu tot atâtea milióne câţĭ locuitorĭ sunt în Ţéra-Românéscă, ca să-ĭ pótă sugrumà.

Prin urmare, instituţiunea de astădĭ este aceea care va da lumină poporuluĭ român, ĭĭ va da putere şi mijlóce ca să pótă fi liber, ca cetăţeniĭ să-şĭ pótă apĕrà libertatea lor, în ţéra lor, în contra străinilor, carĭ ar voi s'o subjuge. Iată ce este instituţiunea acésta, nicĭ maĭ mult, nicĭ maĭ puţin.

Eĭ bine, D-lor, de ce d-vóstră voiţĭ a se scutì, de la acéstă şcólă, partea tocmaĭ cea maĭ inteligentă, adecă aceia carĭ aŭ mijlóce să-şĭ facă o posiţiune maĭ înaltă?

Onor. D. Locusteanu a ḑis erĭ: „Băgaţĭ de sémă, D-lor, acesta

No. 45. 1868 Maiŭ 17.

este tributul cel maĭ greŭ, este tributul sângeluĭ, este cestiunea de-a se așeḍà asupra ţĕrieĭ contribuţiunea sângeluĭ".

Dar cum, onorabiliĭ d-nĭ amicĭ aĭ d-luĭ colonel în retragere, aĭ veteranuluĭ nostru D. Locusteanu, vin și susţin că, tocmaĭ fiind-că acéstă contribuţiune a sângeluĭ este cea maĭ greà, trebue să scutim pe aceia carĭ aŭ mijlóce de-a intrà în garnisónă.

D-lor, maĭ înainte eraŭ scutiţĭ feciorii de boerĭ, și mi se pare și neguţătoriĭ de clasa întâiŭ.

Generalul Herĕscu. Și feciorii de preoţĭ.

I. Brătianu. Și feciorii de preoţĭ; în fine, eraŭ numaĭ nisce categoriĭ.

Eĭ bine, ţéra întrégă a strigat, s'a luptat ca să scape de aceste categoriĭ, și atuncĭ clasa boerilor și a patentarilor erà fórte puţin numerósă în comparaţiune cu clasa, care se cere a fi scutită.

Voiţĭ óre să scutiţĭ astăḍĭ pe toţĭ aceĭa carĭ pot să-și bage copilul lor în Gimnasiŭ? Ḍiceţĭ d-vóstră că prin acésta nu s'ar jicnì nicĭ de cum oștirea permanentă, că ar fi destuĭ tinerĭ ca să împlinéscă locurile în armata permanentă. Așà este, nimenĭ nu v'a ḍis că nu s'ar găsì tinerĭ, însă i-aţĭ luà numaĭ din clasele acelea, în favórea cărora d-l Munténu a pledat erĭ cu atâta inimă, s'ar luà numaĭ din clasa ţĕrănéscă a cultivatorilor, a plugarilor.

Apoĭ, dacă ḍiceţĭ că nu trebue să distragem de la ocupaţiunile lor pe tinerii din Gimnasiĭ și Facultăţĭ, apoĭ nu trebue să avem tot atâta solicitudine, și pentru acela care muncesce, de diminéța și până séra, ca să'și hrănéscă familia luĭ? Pentru acela, al căruĭ singur capital sunt copiiĭ sĕĭ și căruia, tocmaĭ când eĭ ajung în putere să întórcă părinteluĭ lor ceea-ce el le-a dat 20 de anĭ, atuncĭ i-ĭ luaţĭ și-ĭ puneţĭ la contribuţiunea sângeluĭ.

Nu trebue pentru aceia maĭ multă solicitudine? Prin urmare, D-lor, nu póte fi admis din nicĭ un punt de vedere ca toţiĭ tinerii, carĭ sunt în Gimnasiĭ și în Facultăţĭ, atât în ţéră, cât și în străinătate, să fie scutiţĭ de contribuţiunea sângeluĭ, adecă de a trage la sorţĭ și de a face parte numaĭ din glóte. Declar încă odată că glótele nu aŭ nicĭ un serviciŭ; numaĭ pentru formă se pun: să scie toţĭ cetăţeniĭ că fac parte din ce-và. Este maĭ mult o siguranţă că la o primejdie mare, când patria ar fi în pericol, când vetrele fie-căruĭ Român ar puteà fi cucerite de un străin, aŭ să se ridice toţĭ Românii, ca să'și apere ţéra și vetrele lor, cu tóte că d-l Brăiloiu a ḍis că acea ocasiune, trebue să sperăm că nu va venì nicĭ

odată. D-l Brăiloiu mĭ-a adus aminte de Congresul păceĭ din Elveția, care cereà să se desființeze tóte armatele, ca să se inaugureze Împĕrăția păcĭĭ, pe care mântuitorul nostru Christos a propovăduit-o pe pămînt. Eĭ, d-lor, din nenorocire, noĭ nu avem posițiunea aceea ca să luăm noĭ inițiativa desarmărĭĭ. Să dea Dumnedeŭ să fie așà; când va veni acel timp, va fi mult maĭ bine, maĭ ales pentru țĕrile micĭ; dar nu putem noĭ să luăm inițiativa de a decretà Împĕrăția păceĭ pe pămînt. No. 45. 1868 Maiŭ 17.

D-l Brăiloiu să facă propagandă la Petersburg, la Paris, la Londra, etc.,.. iar nu în Bucurescĭ, unde Româniĭ sunt convertițĭ, unde toțĭ sciŭ că nu există tendința cuceririĭ în spiritul niměnuĭ, sciŭ numaĭ că aŭ să se apere la cas de amenințare. De aceea, D-lor, de a servi în glóte nu va să dică nimic, nu va să dică de cât numaĭ că instituițĭ un privilegiŭ.

D-l Brăiloiu a dis că noĭ voim un privilegiŭ în favórea ignoranțeĭ. D-lor, nu vĕd că acéstă lege constitue un privilegiŭ în favórea ignoranțeĭ, dar întorc argumentul d-luĭ Brăiloiŭ. Nu voiŭ iarăși apĕsarea claselor, care aŭ nenorocirea de a nu se puteà lumină. Dațĭ maĭ multe mijlóce acelora din clasa de jos, căcĭ dacă meritĕ cine-và să fie scutit, meritĕ acela care nu are mijlóce de a învĕță în școlă, iar nu să nu primim privilegiul ignoranțeĭ, și să ridicăm mijlócele de a avé timpul ca un om să capitaliseze și să pótă ajunge a se luminà. D-lor, onor. d-l Brăiloiŭ nu póte să ne bănuiască, că noĭ am fi inimicĭĭ luminilor, ci, cel mult, servitorĭ nedibacĭ aĭ luminelor. D-lor, dacă ar fi vorba, chiar de aceĭ tinerĭ, carĭ își fac studiĭ în Facultățĭ și carĭ sunt în posițiune a-și sfîrși studiile lor și a-și luà diploma de licență saŭ doctorat, saŭ de aceĭ tinerĭ carĭ se duc în străinătate, sunt de acord să nu-ĭ înregistrăm pentru a trage la sorțĭ, de și și-aŭ terminat acele învĕțăturĭ; sunt alăturĭ cu d-vóstră, însă cu o singură condițiune: ca aceĭ tinerĭ, în locul acelor contribuțiunĭ de sânge, să vie să deà o altă contribuțiune, adecă să fie obligați a servì Statul în specialitatea lor, treĭ saŭ șépte anĭ, tot atât cât trebuiaŭ să servéscă în armată. Atuncĭ, dic, sunt alăturĭ cu d-vóstră, dar să veniți să diceți că toțĭ tineriĭ, carĭ aŭ trecut prin Gimnasiĭ saŭ Facultățĭ să fie scutițĭ, ar fi un abus. Da, D-lor, căcĭ toțĭ părinții, carĭ aŭ cele maĭ micĭ mijlóce, o să găséscă cel puțin un amic, la care să stea copiiĭ lor să urmeze în școlĭ, în timpul tragerii la sorț, și în urmă să-ĭ aducă acasă.

No. 45. 1868. Maiŭ 17.

S'ar face atuncĭ în adevĕr un mijloc ca să trécă tinerii provisoriu prin şcólă, şi aţĭ lăsà numaĭ pe ceĭ maĭ nevoiaşĭ în armată.

Onor. d-l Brăiloiŭ a ḑis că din momentul ce tînĕrul va intrà şi în şcóla aceea,—care pot să ḑic că este şcóla de gimnastică şi de disciplină,—el n'o să maĭ aibă gust pentru cele-lalte învĕţăturĭ, fiind ast-fel pierdut pentru luminĭ. Apoĭ onor. d-l Brăiloiŭ trebuià să se întórcă să vadă ceea-ce se face în Prusia, şi în tóte ţĕrile, unde acest sistem este aplicat.

Eĭ, D-lor, sciţĭ carĭ aŭ fost ceĭ maĭ bunĭ militarĭ în Germania? Aŭ fost studenţiĭ, carĭ aŭ mers sub stégurĭ, spre a-şĭ dobîndì independenţa lor naţională, la 1812 saŭ la 1814.

Să-şĭ maĭ aducă aminte onor. d-l Brăiloiŭ că în societăţile antice, în care luminele aŭ strălucit maĭ mult, nimenĭ nu se codea de a luà parte în armată; Socrat îşĭ făceà o onóre de a fi luat parte la bătălia ... nu 'mĭ aduc aminte care anume; precum asemenea şi aceĭ învĕţaţĭ aĭ străbuneĭ nóstre Rome, nu şĭ-aŭ perdut nicĭ timpul, nicĭ gustul luminelor făcênd campaniĭ întregĭ pe câmpurile de bătae. Şi acésta nu ĭ-a oprit de a devenì ceĭ dintâĭ oratorĭ, ale cărora scripte şi până astăḑĭ servă de model.

Dar la noĭ, D-lor? Nu suntem noĭ carĭ am trecut prin oştire, carĭ am servit pe malul Dunăriĭ? Şi cu tóte astea nu suntem noĭ ceĭ maĭ neînvĕţaţĭ în Ţéra-Românéscă.

Acelor carĭ aŭ focul sacru pentru învĕţătură, nu pentru că aŭ venit şi aŭ servit câte-và lunĭ, li se va stinge acel foc sacru din inimă! (*Aplause*).

Acéstă lege, după cum v'am spus, este instituţiunea cea maĭ puternică, căreia o naţiune, în ajunul de a perì, a avut geniul de a-ĭ da nascere. Acéstă instituţiune a devenit astăḑĭ modelul omenirii întregĭ, este şcóla în care se formézĕ cetăţénul, spre a-şĭ apĕrà existenţa sa naţională, care este cea d'întâiŭ condiţiune de a fi.

D-lor, eŭ nu cred că veţĭ susţine un amendament, pentru acéstă mică preocupare, ca nu cum-và să smulgem tinerii de pe băncile Facultăţiĭ, căcĭ încă odată nu este cestiunea decât de Facultate. Aceĭ carĭ sunt în Gimnasiĭ n'aŭ încă vîrsta să tragă la sorţ, iar dacă se vor întâmplà printre dînşiĭ uniĭ, carĭ aŭ rĕmas peste 20 anĭ pe băncile gimnasiale, nu putem face pentru dînşiĭ o excepţiune; eĭ vor sci să se tragă din nevoia, în care se află. Prin urmare nu este vorba de şcolariĭ din Gimnasiĭ ci numaĭ de aceia carĭ sunt pe băncile Facultăţiĭ; acestora nu cred

că legea recrutăriĭ, care rĕmâne în vigóre, nu le dă destulă siguranță; și d-vóstră împreună cu noĭ veți veni și veți modifică legea recrutăriĭ. Nu faceți, D-lor, o excepțiune, nu instituiți un privilegiŭ în legea înarmăriĭ, în legea principală. Puteți însă prin un articol în legea recrutăriĭ, să luați tóte asigurările, tóte garanțiile, ca într'adevĕr studenții să nu fie distrași de la studiile lor.

Afară de acésta, D-lor, după cum a ḑis și onor. d-l Balș, studenților li se dă facultatea, de către Ministerul de răsboiŭ și șefiĭ de corpurĭ, ca să fie înscriși fie-care în corpul, de unde 'și are reședința, în orașul unde este Facultatea, unde își face studiile. Și, D-lor, cu modul acesta, un student póte pré bine să-și urmeze cursul și să mérgă și la exercițiul militar, precum și astădĭ sunt mulți studenți, carĭ ocupă funcțiunĭ publice pe la diferite Ministere, unde se cere un serviciŭ maĭ mare, maĭ greŭ, și cu tóte acestea aŭ destul timp pentru ca să-și facă și cursul la Facultate. Dar este un singur lucru, o singură greutate la noĭ, D-lor, în acéstă privință. După cum sciți, la noĭ nu avem Facultăți în tóte orașele; avem numaĭ douĕ Facultăți, și, din nenorocire, și acestea nu sunt puse încă în stare, pentru ca în ele să pótă un tînĕr să-și termine studiile sale, și prin urmare maĭ avem încă trebuință ca tinerii noștriĭ să mérgă în Facultățile străine; pentru aceștia dar suntem nevoiți a luà mĕsurĭ că să nu fie distrași de la studiul lor.

Dar, D-lor, vrênd să facem un bine, nu trebue să venim și să amânăm aplicarea uneĭ legĭ, uneĭ instituțiunĭ, care este din cele maĭ folositóre și de la care pot ḑice că atârnă existența și desvoltarea nóstră națională!

D-lor, erĭ cu ocasiunea discuțiuniĭ pentru luarea în considerare a acestuĭ proiect de lege, am ḑis că eŭ nu am avut pretențiunea ridiculă de a ḑice că o să amenințăm Puterile europene și nicĭ chiar pe cele maĭ slabe vecine ale nóstre. Dar, D-lor, am crediut și cred că acéstă lege este una din instituțiunile, care o să desvolte și să asigure naționalitatea română. Și, D-lor, cred că nu este un singur Român, care să nu vrea ca națiunea română să fie pusă, cu un minut maĭ înainte în condițiune de a se puteà desvoltà.

De aceea, D-lor, vĕ rog încă odată să votați acéstă lege fără amendamente, și apoĭ, împreună cu d-vóstră, vom luà legea recrutăriĭ, și dacă nu va da destule garanțiĭ, să o modificăm, cu tóte că nu este un singur cas, ca, după acea lege, vre-un student

No. 45. 1863 Maiŭ 17.

să fi fost smuls după băncile Facultăţii. Dar, mai repet, dacă acea lege nu este destul de asigurătóre, dacă voiţi a luà mai multe garanţii, atunci să venim cu toţii să modificăm acele articole, cari se referă la cestiunea de faţă. Apoi, D-lor, chiar legea recrutării, legea trecută da acele mijlóce, de cari d-vóstră mai cu sémă sunteţi preocupaţi astădi, fiind-că aţi dis că nu vĕ ocupaţi de ceĭ bogaţi, ci de ceĭ săraci, cari nu aŭ mijlóce spre a-şi termină studiile lor.

Eĭ bine, D-lor, dar tocmai ceĭ săraci sunt sacrificaţi după legea veche. Şi tocmai de aceea, vĕ dic: Votaţi acésta lege şi vom veni apoi să modificăm legea recrutării, ca să putem da satisfacţiune atât copiilor celor bogaţi, cât şi celor săraci, şi eŭ sunt sigur, D-lor, că un Guvern, care nu ar voi să deà satisfacţiune acestor cerinţe ale d-vóstră, nu ar mai puté să şédă pe aceste bănci. S'a mai dis, D-lor, că tóte legile câte le-a adus Guvernul aŭ fost votate de onor. Senat cu precipitare, şi s'aŭ calificat ca legi chiar vătĕmătóre. D-lor, nu cred că s'ar puteà dice că legile, care s'aŭ votat de Senat şi Camera cea-laltă aŭ fost legi vătĕmătóre. Tot ce putem dice, este că sunt legi, care nu sunt perfecte.

Vĕ asigur, D-lor, că tot Senatul, tótă Camera şi Guvernul, compus numai din ómeni de capacitate, somităţi ca d-l Brăiloiu, de-ar lucrà, şi încă dic că nu pot eşi legi perfecte, şi nici la olaltă, nu putem aveà pretenţiunea acésta. Facem legi după trebuinţe, şi când se simt defectele lor, se modifică, fiind-că vine experienţa şi aduce lumină.

De aceea, vĕ rog să votaţi legea, aşà cum este, şi să înlăturaţi acele amendamente, să nu se mai întórcă legea la Cameră. Căci, D-lor, sunt înaintea Camerii legi, care sunt de mare importanţă, şi fiţi încredinţaţi că, acésta întorcêndu-se, nu ar mai fi timpul să fie votată, şi atunci vorbele d-luĭ Colonel Cernat vor fi fórte drepte, că adecă ar fi să se amâne legea la calendele grece. Şi nu cred că acésta să fie în simţimîntul d-vóstră, ca Romăni!

46. — ORDIN CIRCULAR CĂTRE COMANDANȚII DIVIZIUNILOR TERITORIALE.

No. 46.
1868.
August 12.

(Monit. ofic. No. 182 din 13 Aug. 1868).

Colonelul G. Adrian, Ministru de Răsboiŭ în Cabinetul Nicolae Golescu, demisionând, I. Brătianu, Ministru de Interne și ad-interim la Finanțe, e numit la 12 August 1868, titular la Finanțe și însărcinat și cu interimatul Ministeruluĭ de Răsboiŭ.

Anton Arion, Ministrul Justițieĭ, primesce interimatul Internelor.

Domnule Comandant,

In urma regretabileĭ retrageri de la Ministerul de răsboiŭ a d-luĭ Colonel Adrian, ale căruĭ servicii aŭ fost prețuite de Domnitor și de țéră, Înălțimea sa a bine-voit a-mĭ încredința interimatul acestuĭ Minister, asupra căruia, maĭ cu osebire în acest timp de reorganisare, este ațintită atențiunea națiunii întregĭ.

Domnule Comandant, anunțându-vĕ venirea mea la Ministerul de răsboiŭ, simt trebuința a de vĕ da óre-carĭ detaliurĭ, nu numaĭ spre a se explică presența mea la acest Minister, dar spre a se determină maĭ bine natura și caracterul Ministeruluĭ de Răsboiŭ, sub regimul instituțiunilor nóstre de astădĭ.

In trecut Ministrul de răsboiŭ erà și șeful oștirii. El intrà în ierarchia militară; prin urmare el erà luat din ceĭ carĭ aveaŭ gradul, saŭ carĭ aveaŭ imediat drept la acel grad. De când însă regimul representativ a luat o desvoltare așà largă, cum este asigurat în Constituțiunea nóstră, Miniștriĭ devenind nisce persóne eminamente politice, și posițiunea lor fiind supusă fluctuărilor majorității Corpurilor Legiuitóre, Ministrul de răsboiŭ nu maĭ puté rĕmâne capul oștirii, căcĭ unitatea și permanența, condițiunĭ indispensabile armateĭ, ĭ-ar fi lipsit. Constituțiunea, prevĕdĕnd aceste inconveniente, a și dispus ca capul oștirii să fie Domnitorul, expresiunea cea maĭ înaltă și cea maĭ puternică a unității și permanenței. Tradițiunile însă aŭ în tot-deauna o mare influență asupra mersuluĭ afacerilor într'un Stat noŭ organisat, până când instituțiunile cele noŭĕ îșĭ crează tradițiunile lor. Chemarea mea, prin urmare, la acest Minister nu póte aveà altă însemnătate decât numaĭ aceea de a rupe cu vechile tradițiunĭ, ceea ce este singurul mijloc de a se puté formà altele, potrivite cu spiritul Constituțiuniĭ nóstre.

Cea dintâiŭ dar misiune a mea este de a determină, maĭ bine decât în trecut, partea. ce se cuvine exclusiv Ministruluĭ, adecă

No. 46. 1868 August 12.

aceea ce aşĭ puté-o numì maĭ mult administrativă, financiară şi politică. De partea pur militară, ce vine de drept şefilor superiorĭ aĭ oştiriĭ subt ordinele capuluĭ eĭ suprem, Domnitorul.

Acéstă clasificare, acéstă despărţire de atribuţiune este nu numaĭ conformă spirituluĭ Constituţiuniĭ, dar şi salutară pentru juna nóstră oştire. Numaĭ ast-fel unitatea, armonia şi disciplina pot existà în oştire; într'alt-fel fie-care Ministru ar venì cu sistema sa, cu spiritul sĕŭ, ce l'ar insuflà oştiriĭ, cu pretenţiunile şi simpatiile sale, şi ast-fel s'ar formà în oştire, chiar contra intenţiunilor făptuitorilor, dacă nu partide, dar coteriĭ şi rivalităţĭ. Şi sciţĭ, Domnule Comandant, că oştirea în asemenea condiţiunĭ, în loc să fie scutul patrieĭ, ar fi o sarcină nefolositóre, ba chiar vătămătóre.

Domnule Comandant, în cursul celor opt-spre-ḑece anĭ din urmă, când România a luptat ca să-şĭ dobândéscă unitatea, independenţa şi instituţiunĭ potrivite cu spiritul secoluluĭ, oştirea s'a aflat în condiţiunĭ anormale. In acea luptă supremă, partidele căutaŭ să-şĭ dobândéscă concursul oştiriĭ, şi pot ḑice că oşteniĭ eĭ înşişĭ, în acea frămîntare gigantică, în care se creà Statul român, nu puteaŭ rĕmâne străinĭ luptelor politice. Acest fenomen s'a reprodus în tóte ţĕrile, ce s'aŭ aflat în clătinările, prin care a trecut România în aceştĭ din urmă 18 anĭ, precum în secolul XVII în Englitera şi în al XVIII Franţa. Şi ca să fiŭ bine înţeles. vĕ amintiiŭ numaĭ ţĕrile acelea ale căror armate servă de model, ca disciplină, şi unde sciţĭ că ele nu aŭ putut devenì ceea ce sunt astăḑĭ, decât după ce şĭ-aŭ creat condiţiunĭ de unitate şi de stabilitate. Aceste condiţiunĭ, România le a dobândit astăḑĭ. Statul român este constituit unul şi nedespărţit; el este înzestrat cu instituţiunile cele maĭ liberale şi Tronul este ridicat în condiţiunile şi la înălţimea, la care aŭ aspirat Româniĭ. Străinul nu maĭ are dreptul să se maĭ amestece în trebile nóstre din năuntru şi armatele străine nu maĭ pot cutreerà câmpiile nóstre. Iată ce a creat bărbăţia Românilor; iată ce este încredinţat astăḑĭ bărbăţieĭ oştiriĭ române.

Domnule Comandant, ca preotul, care, în vestmintele sacerdotale, nu trebue să fie preocupat de nicĭ un alt simţimînt decât de acela de a observà dogmele şi a adorà pe Dumneḑeŭ, tot ast-fel şi Românul, subt uniformă, nu trebue să fie preocupat de alt simţimînt decât de a observà legile militare şi de a apĕrà unitatea patrieĭ, al căreĭ simbol sunt Tronul şi independenţa naţională. Peptul la fruntarie şi ochiĭ ţintiţĭ la Tron, — iată care trebue să fie atitudinea oşténuluĭ în România liberă şi independentă.

Voiŭ face tot ce-mĭ va fi cu putinţă ca să-mĭ împlinesc cu sfinţenie sarcina, ce cade asupră-mĭ, fiind pe deplin sigur că d-v. pătrunşĭ de ceea ce vĕ rĕmâne de drept, vĕ veţĭ împlini misiunea cu bărbăţie, inteligenţă, patriotism şi devotament către Tron. Aduceţi-vĕ aminte, Domnule Comandant, că aveţĭ rara fericire de a fi chemat, sub direcţiunea unuĭ Şef din seminţie de eroĭ, să puneţĭ temelie puterii române, şi orĭ cât de mare este misiunea d-vóstră, sunt convins că o să fiţĭ la înălţimea eĭ. No. 46. 1868 August 12.

47. — DISCURS ASUPRA UTILITĂŢIĬ DRUMURILOR DE FER.

No. 47. 1868 Sept. 16.

ROSTIT ÎN ŞEDINŢA DE LA 16 SEPTEMVRIE 1868 A SENATULUĬ.

(„Monit. Ofic.“ No. 216 din 25 Sapt. 1868).

La ordinea ḑileĭ este interpelarea d-luĭ N. Ionescu, cu privire la „situaţiunea economică a ţĕriĭ“. Fiind în preḑiua discuţiuneĭ proiectuluĭ de lege pentru căile ferate, d-sa întrébă Guvernul: 1. Care e starea actuală a avuţieĭ publice, a miceĭ proprietăţĭ, a mareĭ proprietăţĭ, a industrieĭ, şi ce perspectivă fericită se vede prin concedarea întreprindereĭ căilor ferate? 2. Acéstă întreprindere nu ar compromite alte interese, ca: ameliorarea creditului public, perfecţionarea agriculturеĭ, desvoltarea comerţuluĭ, etc.? 3. Cer óre comerţul exterior şi cel interior o aşà desvoltare a căilor ferate? 4. Nu va compromite óre acéstă întreprindere şi progresul moral şi intelectual al ţĕreĭ?

Ion Brătianu, Ministru de Finanţe şi ad-interim la Răsboiŭ, rĕspunde, în numele Guvernuluĭ, prin următorul discurs:

I. Brătianu, Ministru de Finanţe. D-l senator Nicolae Ionescu, nu sciŭ de ce s'a crеḑut dator, şi la început, şi la mijloc, şi la sfîrşit, să convingă pe onor. Senat, că, de astă dată cel puţin, vorbesce fără patimă şi fără preocupaţiunĭ politice. Eŭ unul, D-lor, nu l-am bănuit nicĭ de cum, cel puţin de astă dată. D-lor, aţĭ auḑit cestiunile, ce mi le făcù onor. d-l Ionescu; ele nu sunt nimic alt ce-và, după cum îmĭ şoptì la ureche un d-n senator, decât discuţiunea generală a drumurilor ferate, fiind-că astăḑĭ nimenĭ nu maĭ are curagiul să combată drumul de fer, după cum s'a făcut anul trecut; îl combat ca condiţiunĭ economice ale ţĕriĭ. Onor. Senat este liber să încépă discuţiunea generală chiar de astăḑĭ, şi eŭ, care am stat patru ore pe aceste băncĭ, sunt gata să rĕspund la considerentele, aduse de d-l Ionescu şi carĭ nu fac alt decât să înlesnéscă discuţiunea generală şi să o scurteze de tot, să o facă inutilă. Onor. d-l Ionescu m'a întrebat dacă cred eŭ că, în lipsa instituţiunilor de credit, în care se află ţéra, trebue să fa-

No. 47. 1868 Sept. 16. cem sacrificiĭ atât de marĭ pentru a construĭ căĭ ferate și dacă nu cred că aceste sacrificiĭ ar pune țéra în imposibilitate de a-și creeà creditul sĕŭ public și particular pentru 99 de anĭ.

D-lor, onor. d-l Ionescu, care este așà de învĕțat și care face un lucru, ce ar trebuì să-l facă toțĭ Româniĭ, carĭ se ocupă puțin de afacerile țĕriĭ, d-l Ionescu, care studiază fórte mult, citesce tot ce se scrie în țĕrile civilisate, onor. D-l Ionescu, ḑic, când mĭ-a făcut acéstă cestiune, d-sa însuși a și rĕspuns de mult, fiind-că la acéstă cestiune ĭ-aŭ rĕspuns ómeniĭ nu de talia mea, și am îndrăsnéla să ḑic că nicĭ de talia d-luĭ, ci ómeniĭ ceĭ maĭ învĕțațĭ, ceĭ maĭ buniĭ economiștĭ. Și ĭ-aŭ rĕspuns nu de astăḑĭ, ci de când a început civilisațiunea în lume ; ĭ-aŭ rĕspuns chiar străbuniĭ noștri, cu carĭ ne facem atâta fală, pentru că, D-lor, străbuniĭ noștri nu intraŭ nicĭ într'o țéră, fără ca s'o înzestreze cu căĭ de comunicațiunĭ, pe atuncĭ șoselele fiind cel maĭ bun mijloc de circulațiune.

Nicĭ odată nimenea nu și-a pus înainte acéstă cestiune, fiind-că eră tot atât de simplă, ca și cum aĭ întrebà pe un om, dacă întâiŭ trebue să aĭbă picióre și cisme, ca să pótă să-și agoniséscă hrana, să pótă să înainteze.

De când s'a inventat drumul de fer, de când s'aŭ pus vaporul și șinele de fier în serviciul omenirĭĭ, de atuncĭ nimenĭ nu și-a pus întrebarea, dacă o societate are nevoe de drumurĭ de fer, decât acele societățĭ, care nu și-aŭ putut face, întocmaĭ ca sĕracul, care nu a putut să-și facă cisme, nu a putut să-și cumpere un cal saŭ o căruță. Societățile, care aŭ putut să-și facă drumurĭ de fier, și-aŭ făcut, și nu cu sacrificiile, ce facem noĭ astăḑĭ, ci cu orĭ-ce preț.

Eĭ, D-lor, onor. d-l Ionescu a întrebat: carĭ sunt institutele nóstre de credit, ast-fel ca creditul public, maĭ întâiŭ, să-și găséscă mijlócele sale de a se restabilì, a se înființà, — fiind că nu a fost nicĭ odată înființat la noĭ, — și apoĭ creditul particular. Apoĭ onor. d-l Ionescu scie, ĭ-a spus-o tótă lumea, ĭ-a spus tótă experiența tuturor societăților, că creditul nu se organiséză, — și nu numaĭ creditul, dar nicĭ ceea ce dă loc creditului, adecă comerțul și industria, — nu pot să mérgă înainte dacă nu aŭ mijlóce de comunicațiune. Prin urmare chiar în favórea creditului într'o societate, trebue, maĭ întâiŭ de tóte, căile de comunicațiune ; acolo unde nu sunt căĭ de comunicațiune, acolo nu numaĭ că nu se înființéză instituțiunĭ de credit, dar nu e nicĭ speranță de a se înființà.

D-lor, când Franța a intrat în Algeria nu a găsit nimic; ĭ-a trebuit timp îndelungat, lucrézã necontenit și astădĭ spre a înlesni comunicațiunea, care este una din primele instituțiunĭ. In Algeria încă, creditul este maĭ tot în aceeașĭ stare, în care a fost aniĭ trecuțĭ în România.

D-lor, cele dintâiŭ condițiunĭ ale creditului sunt, ca creditul să fie asigurat prin legĭ și prin sincera lor aplicare. Unde nu sunt legĭ și sincera lor aplicare, unde capitalul nu este asigurat, acolo nu este credit, și în România legile n'aŭ fost destul de îndatoritóre, de aceea nu există nicĭ credit.

De când însă am început să avem legĭ asigurătóre, de când a început ca aplicarea lor să fie maĭ exactă și maĭ sinceră, și de când aŭ început să se facă și șosele, de atuncĭ și creditul a crescut,— cu tóte că suntem departe, fórte departe de a pute pretinde că avem un credit, în înțelesul larg al cuvîntuluĭ, pentru că legile sunt încă nouĕ, și pe lângă acestea maĭ avem a luptà și cu obiceiurile trecutuluĭ, carĭ încă sunt tare înrădăcinate. Cât pentru mijlócele de comunicațiune, sciți că de erĭ abià aŭ început să fie înființate.

D-lor, s'a susținut de unĭĭ că ar trebui să facem numaĭ o bucată de drum de fer. Nu-ĭ înțeleg pe aceștia; acésta sémănă par'că ar ḑice cine-và să încălțăm numaĭ un picior. Apoĭ, D-lor, ca să ajungem acolo unde trebue să ajungem, trebue să avem amândouĕ piciórele încălțate.

Mĕ explic: un drum de fer, ce ar merge numaĭ până la jumătatea țĕrĭĭ, ar produce de 10 orĭ maĭ puțin, decât dacă ar merge să se lege cu cele-lalte drumurĭ ale Europeĭ și să ajungă până la marginea mărĭĭ, care este cel-lalt drum mare, ce ne légă cu Orientul.

Iată ce a îndemnat pe Guvernul de astădĭ a propune și a susține că rețéua trebue să fie întrégă.

Dar, ḑice onor. d-l Ionescu: Nu vedeți că acéstă linie o să ne absórbă tóte facultățile nóstre morale, intelectuale și materiale, ast-fel în cât să nu maĭ putem da nimic nicĭ industrieĭ, nicĭ agriculturiĭ, nicĭ comerțuluĭ?

Maĭ întâiŭ îmĭ pare bine că onor. d-l Ionescu a făcut acéstă observațiune, căcĭ ea este un rĕspuns acelora carĭ pretind că ar trebui să facem drumul de fer noĭ, fără concursul și fără sciința străină.

Apoĭ, D-lor, dacă chiar cu capitalurile străine și tot este témă că se vor absorbì tóte mijlócele țĕrĭĭ, dar când îl vom face noĭ singurĭ?...

No. 47. 1868 Sept. 16. Mĕ adresez la ceĭ maĭ bătrânĭ şi îĭ întreb: Cum erà România, înainte de a fi liberă navigaţiunea pe Dunăre şi ce avînt a luat, îndată ce am avut o cale mare de comunicaţiune?

Ḍic că mĕ adresez la ceĭ maĭ bătrânĭ, ca să-şĭ aducă aminte în ce stare de miserie eram noĭ Românĭĭ, cu tóte că posedăm pămîntul cel maĭ mănos din Europa. Îndată ce s'a liberat navigaţiunea Dunărĭĭ, am putut şi noĭ să ne bucurăm de acest pămînt, pe care Providenţa l-a dat în posesiunea nóstră Mĕ adresez, D-lor, şi la cetăţenĭĭ, carĭ locuesc partea de dincolo de Milcov şi carĭ sunt la o distanţă mare de Dnnăre, şi îĭ întreb dacă nu sufĕr, şi fórte tare, vĕḍênd că acolo, şi maĭ cu sémă în Moldova de sus, şi agricultura, şi mărfurile, şi tóte producţiunile proprietarilor sunt altele decât cele de dincóce de Milcov. Acolo proprietarul este adevĕrat cultivator, acolo, la fie-care pas, nu numaĭ că găsescĭ tóte trebuincióselе pentru exploatarea proprietăţilor, dar găsescĭ şi castele, pe când dincóce de Milcov trebue să cauţĭ, pe o proprietate, nu o casă rĕsfăţată, dar un grajd pentru vite; de multe orĭ nu găsescĭ nicĭ chiar un pătul. Atuncĭ mĭ-am făcut întrebarea, mĭ-am ḍis: Să fie óre un alt popor, cu alt instinct, cu alte obiceiurĭ? Şi care să fie raţiunea?

Eĭ bine, raţiunea este acésta: că în tot timpul cât Dunărea a fost ocupată de Turcĭ, nu numaĭ nu puteam să exportăm nimic, dar nu erà nicĭ siguranţă pentru nimic, şi numaĭ pe la munte se maĭ găsiaŭ proprietarĭ marĭ, fiind-că eraŭ departe de Dunăre; iar ceĭlalţĭ proprietarĭ nicĭ nu-şĭ cunosceaŭ proprietăţile, pe când, Moldova de sus, fiind la adăpost şi în vecinătate de Austria şi de Rusia, proprietarĭĭ puteaŭ în siguranţă să-şĭ cultive proprietăţile lor şi aveaŭ un mijloc de schimb maĭ convenabil decât ceea-ce aveam noĭ cu Turcĭĭ. Ce s'a întâmplat, D-lor, de când cetăţile de pe marginea Dunărĭĭ s"aŭ ars şi Turcĭĭ aŭ fost trecuţĭ peste Dunăre şi navigaţiunea s'a liberat? Observaţĭ statistica: în Valahia, din an în an moşiile aŭ făcut progres, pe când în Moldova de sus aŭ rĕmas staţionare, fiind-că condiţiunea eĭ nu s'a schimbat. Aci este o desvoltare de activitate şi de bogăţie, neauḍite în alte ţĕrĭ, pe când Moldova de sus a rĕmas staţionară, şi pentru ce? Pentru-că nu sunt căĭ de comunicaţiune, ca să facă schimbul. Acésta, D-lor, vĕ dovedesce că, pentru-ca să fie agricultură şi prosperitate,— ca să pótă şi proprietarĭĭ şi toţĭ locuitorĭĭ ţĕrĭĭ să plătéscă impositul — trebue să creăm înlesnirĭ de transport.

Mĭ-aţĭ pus tesa: plata impositelor; dacă locuitoriĭ vor puté plăti atuncĭ impositele.

Eĭ bine, creaţĭ căile de comunicare, şi atuncĭ industria va înaintà, comererţul va înflorì şi agricultorul va puté trage tóte folósele din sudórea, pe care o varsă în pămînt.

Şi, D lor, dacă este nevoie de drum de fer, nu este numaĭ pentru partea de dincóce de Milcov. Acéstă parte póte că ar maĭ puté durà, deşì nu în condiţiunĭ favorabile, în comparaţiune cu tóte cele-lalte ţĕrĭ, care ne fac concurenţă, precum Rusia meridională şi America de Nord, care-şĭ face drumurĭ de fer şi în pustietăţĭ. În Rusia meridională, D-lor, s'aŭ făcut drmurĭ de fer, ceea ce nu puţin a venit în ajutorul cultivatorilor. În Ungaria asemenea s'aŭ făcut drumurĭ de fer, şi nu numaĭ pe căile principale, dar s'aŭ făcut şi pe cele laterale, şi iată pentru-ce Ungaria s'a găsit anul trecut în condiţiunĭ de miĭ de orĭ maĭ avantagióse decât noĭ. Îndată ce îngheţă Dunărea, noĭ închidem magaziile nóstre, pe când Ungaria transportă pe uscat, cu drumul de fer, unde vreà. Ḍicém, D-lor, că dacă Valahia maĭ póte trăì, deşì nu în condiţiunĭ avantagióse, însă Moldova de sus nu póte trăì fără drumul de fer, fiind-că este încongiurată de tóte părţile, şi tótă lumea îĭ face concurenţă. Şi dacă nu-ĭ veţĭ da drumul de fer, — să nu se iea acésta de exageraţiune, — afirm că serviciul public are să se ţină numaĭ cu impositele de dincóce de Milcov, fiind-că cele de dincolo nu o să se pótă plăti.

D-l Ionescu maĭ mĭ-a făcut întrebarea, deşì nu direct, dacă avem mijlóce ca să plătim sarcina drumurilor de fer? D-lor, drumul de fer, nicăerĭ, în nicĭ o ţéră, nu s'a făcut cu fondurile ordinare ale budgetuluĭ; e din acele lucrărĭ, care nu pot să se plătéscă cu fondul ordinar; şi orĭ-cine le-a făcut, le-a făcut saŭ prin împrumuturĭ, saŭ le-a dat în concesiune şi a garantat dobânḍile de atâta la %. Prin urmare, ceea ce trebue să se întrebe d-l Ionescu, şi ceea ce trebue să se întrebe orĭ-ce Român, atât ceĭ carĭ sunt la Guvern, cât şi d-niĭ senatorĭ şi d-niĭ deputaţĭ, carĭ votézà şi aŭ rĕspunderea, este: cum stăm cu condiţiunile nóstre financiare şi economice? D-lor, numaĭ când România ar fi nisce stepe, nisce pustiĭ neproducĕtóre, ca în Ungaria, numaĭ atuncĭ ar puté cine-và să-şĭ pună cestiunea, dacă drumul de fer este un ce avantagios, fiind-că pentru noĭ, D-lor, drumul de fer nu este decât o cale de comunicaţiune perfecţionată; toţĭ ingineriĭ probézà, cu calcule exacte, că drumul de fer, în proporţiune cu ceea

No. 47. 1868 Sept. 16.

ce produce, este mai puțin costisitor decât șoselele, și astădi în tóte țările nu se mai fac șosele, ci numai drumuri de fer. Cred că n'am trebuință să vĕ fac teorii mari, ci să vĕ dau numai un simplu exemplu, care să vĕ probeze că drumul de fer este mai eftin decât șoséua, că un cal de vapor costă mai puțin decât calul de cărat, — de aceea aburul s'a și introdus pretutindenea, fiind-că aburul produce cu o iutélă mai mare și costă mai puțin. Industria cea mică a fost sfărâmată de cea mare, de industria, care, în loc să se serve cu calul, se servă cu vaporul. Toți sciți, în timpii din urmă ce țipete dau industrialii ceĭ micĭ și muncitorii cu brațele, căcĭ în adevĕr vaporul ĭ-a paralisat, fiind-că a luat locul brațelor și costă și mai puțin. Prin urmare, D-lor, și drumul de fer tot acest mare serviciŭ va face: în loc să transportăm ce-và cu vitele saŭ cu ómenii, este mai lesne s'o facem cu mașina cu vapor, căcĭ este mai ieftin, ceea ce d-l Ionescu nu póte contestà, fiind-că a călĕtorit și citit. Așà dar, D-lor, încă odată, nu póte nimenĭ să se întrebe dacă avem nevoe de căĭ de comunicațiune, și nu póte, făcênd alegere între cele doue mijlóce cunoscute, să nu alégă pe cel mai ieftin și pe cel mai expeditiv.

D-lor, cum am ḑis, noĭ Românii suntem o populațiune, care, dacă nu avem instrucțiune, avem însă agricultură, suntem în condițiunĭ să producem într'un mod mai avantagios decât cele-lalte populațiunĭ din Europa. Și dacă astădi nu suntem ceĭ mai bogați, motivul este că ne-aŭ lipsit mijlócele de comunicațiune: n'am putut trage tóte folósele, pe carĭ le-am puté trage, dacă am avé căile ferate.

Să vĕ daŭ de exemplu pe arendașii noștri. Aceștia nu cunosc ce se petrece nicĭ în Parlamentul Angliei, nicĭ prin ateliere, nicĭ în fabricĭ. —decât aŭ vĕḑut că vaporul este mai avantagios decât munca cu vitele. Pot afirmà, D-lor, că nicăerĭ nu sunt atâtea mașinĭ de bătut grâŭ și porumb, câte sunt în Țéra-Românéscă, fiind-că națiunea română, orĭ-ce va ḑice cine-và, este o națiune, care are instinctul progresuluĭ: cât îl vede și îl simte, îl adoptă; nu este refractară la spiritul de civilisațiune. Prin urmare, dacă nisce simpli arendașĭ l-aŭ înțeles și l-aŭ cunoscut, căcĭ numai la Giurgiu, în anul acesta, aŭ intrat nu sciŭ câte sute de mașinĭ de bătut, ḑic, dacă acești ómenĭ aŭ cunoscut avantagiul vaporuluĭ, cum un onor. senator, ca d-l Ionescu, mai póte pune o asemenea cestiune?

G. Costaforu. Firesce !

I. Brătianu. Reviŭ dar asupra cestiuniĭ, de la care m'am abătut, și dic: suntem noĭ în condițiuni financiare ca să putem face un drum de fer? V'am spus, D-lor, că în nicĭ o țéră din lume drumul de fer nu s'a făcut cu resursele ordinare ale budgetuluĭ, ci s'a făcut saŭ prin împrumut, saŭ prin concesiuni, saŭ Statul a vîndut, dacă a avut, din domeniile sale. No. 47. 1868 Sept. 16.

Eĭ bine, Domnilor, tótă cestiunea este să vedem dacă datoria nóstră publică este maĭ mare decât a celor-lalte State, carĭ fac, pe tóte țilele, nu numaĭ câte o linie principală de drum de fer, dar carĭ aŭ mers până să facă și căĭ de comunicațiĭ vicinale.

G. Costaforu. Acésta este discuțiunea generală; sunt cincĭ ore și jumĕtate.

I. Brătianu. Nu este culpa mea dacă stăm atât.

Acum, D-lor, să vedem dacă sarcinele, pe care le are țéra, sunt maĭ grele decât acelea pe care le aŭ alte țĕrĭ și care aŭ făcut drumurĭ de fer; să vedem dacă noĭ suntem împovărațĭ cu datoriĭ. D-lor, tóte Statele, atât din drépta cât și din stânga nóstră, sunt de miĭ de orĭ maĭ înecate în datoriĭ decât noĭ. Nu este țéră în Europa, care să nu aibă datoriĭ,—afară de Serbia, și negreșit că nu o s'o luăm astădĭ de model, fiind-că ea abiă nasce la viața politică, industrială și comercială, și nu are nicĭ situațiunea nóstră agricolă,—nu este țéră în lume, ale căreia finanțe să fie în stare maĭ bună decât ale nóstre.

G. Costaforu. Este Rusia.

I. Brătianu. D-lor, am avut onóre să vĕ presint anul trecut situațiunea financiară a țĕriĭ nóstre. V'am arătat câte datoriĭ are țéra afară și câte în năuntru, ce venit și ce dobândĭ plătim. Sunt fórte puține țĕrĭ în posițiunea nóstră, fiind-că noĭ am adoptat sistemul american, adecă acela de a plăti dobândile cu anuități, mod cu care se stinge și datoria.

Eĭ bine, D-lor, cum ațĭ vĕdut, datoria nóstră este fórte mică, și are să se lichideze fără să maĭ fim nevoițĭ a avé recurs la case de rescumpĕrare, cum s'a încercat fără folos în Franța și în Austria. Noĭ numaĭ cu anuitățile, pe care le plătim în 20 și atât de anĭ, ne vom fitui de orĭ-ce datoriĭ. Nu aș veni astădĭ să vĕ propun să facem ceea-ce a făcut Guvernul maghiar, adecă să adoptăm ideea, care s'a reprodus și în Adunările nóstre, maĭ cu sémă în Adunarea junĕ, cum o numesce d-l Ionescu. Și în acésta într'adevĕr aŭ fost cam junĭ aceĭ carĭ aŭ propus ca să facem un împrumut, și cu acesta

No. 47. 1868 Sept. 16.

să construim drumul de fer. Eŭ cred că și chiar Ungurii, dacă aŭ făcut acésta, aŭ făcut-o póte numaĭ ca să aibă capital pentru alte necesităţĭ, aŭ făcut-o póte avênd maĭ multe mijlóce de sciinţă,—nu și de morală, cum a ḑis d-l Ionescu, fiind-că moralitate nu este la eĭ maĭ multă decât la noĭ.

Chiar Ungurii, carĭ s'aŭ împrumutat spre a face drumul de fer, chiar eĭ, ḑic, l-aŭ făcut dând concesiunĭ și subvenţiunĭ; prin urmare noĭ am puté să-l facem, și suntem în condiţiunĭ să-l facem, fiind-că datoria nóstră, în proporţiune cu a altor ţĕrĭ și cu resursele nóstre, nu mĕ sperie, maĭ cu sémă cu desvoltarea ce este chemată să iea România. De aceea am fost și sunt pentru concesiunea drumuluĭ de fer.

D-lor, sunt încredinţat că, și dacă la început, până să se sĕvîrșéscă tóte liniile, cea dintâiŭ o să fie o sarcină pentru Stat, însă odată ce se vor execută tóte liniile, producţiunea nóstră din năuntru se va îndoi, — și ḑic puţin, fiind-că aţĭ vĕḑut că s'a îndoit și s'a întreit și fără drum de fer, trebue să ḑic dar că se va înḑeci. Dar, afară de acésta, D-lor, este tot transitul cu Europa, care va contribuĭ mult la ridicarea venituluĭ drumuluĭ de fer; eŭ sunt încredinţat că, în scurt timp, drumurile de fier n'aŭ să fie o sarcină pentru noĭ. O să ne ḑică însă onor. d-l Ionescu, că cel puţin în anul întâiŭ, până se va sfîrși linia Moldoveĭ și a Valahieĭ, o să fie o sarcină grea pentru Stat. Căcĭ, D-lor, din nenorocire sunt douĕ linĭĭ; simţimîntul de echitate și de frăţie nu ne permite să dăm o singură linie, adecă linia de la Sucéva la Galaţĭ, cu tóte că noĭ, ăștia de dincóce, am fi dat-o cu mare fericire, fiind-că Moldova nu póte s'o maĭ ducă fără acea linie; însă chiar onor. d-l Ionescu, dintr'un simţimînt de echitate, erà să ne ḑică: Eĭ bine, dar sarcinile cele marĭ întâĭ o să cadă asupra vóstră și este drept să aveţĭ și voĭ o linie.

Va fi o sarcină prea mare! Eĭ bine, să căutăm mijlóce și să găsim, cum aŭ găsit tóte Statele, carĭ eraŭ înecate în datoriĭ până de-asupra creștetuluĭ. Austrieĭ nu i se maĭ vedeà capul din datoriĭ, și a făcut drumurĭ de fer gigantice. Și acĭ îmĭ aduc aminte de cuvîntul gigantic pronunţat de d-l Ionescu, întrebând cum ar fi un bun gospodar, care și-ar face un palat strălucit și nu ar avé ce să pună într'însul. Dar nu este vorba acĭ de palate, ci de cisme și de calul bine potcovit; palatele vin în urmă. Dacă am face debarcadare, cum sunt la Viena, dacă am venì să pătrundem munţiĭ, să facem lucrărĭ de acelea cum a făcut Austria de la Viena la Triest, atuncĭ numaĭ

aĭ puté ḑice că facem palate. Dar când facem drumurĭ de fer, în condițiunĭ modeste, atuncĭ nu este vorba de a face palate, ci de a ne cumpĕrà o căruță cu caĭ, ca să putem ajunge la locul destinat, maĭ curînd.

Prin urmare o să facem sacrificiĭ; dar ne întrebațĭ, unde o să le găsim? Treptat vom plăti; în anul viitor vom plăti $4^1/_2$ milióne, și ast-fel Statul va avé o sarcină de patru-cincĭ milióne de francĭ pe an, póte și șése vre-o câțĭ-và anĭ.

G. Costaforu. Póte și treĭ-ḑecĭ!

I. Brătianu. Onor. d-l Costaforu ḑice că și treĭ-ḑecĭ; se póte, atuncĭ, și o sută, și treĭ sute milióne!

Acestea însă sunt lucrurĭ, ce se pot calculà.

D-lor, nu numaĭ că datoria nóstră nu este de natură să ne facă a ne gândi mult, dar încă ne aflăm într'o posițiune maĭ fericită decât tóte țĕrile, cum am avut onóre de a vĕ maĭ spune. Avem un capital imens: tóte pădurile, care aŭ rĕmas în picióre astădĭ; avem a treia parte, care sunt domeniile Statuluĭ. Eĭ, d-lor! în tótă lumea s'a dovedit, toțĭ economiștiĭ aŭ dovedit, că Statul este cel maĭ prost gospodar. Și nu este d-l Ionescu, care să o tăgăduéscă, căcĭ d-sa este maĭ mult sentimentalist decât economist, și economistul, ca și financiarul, are trebuință de calcule positive iar nu numaĭ de simțiminte. Rațiunea d-sale de economist este puțin cam întunecată de nisce simțiminte fórte onorabile; și nu eŭ voiŭ veni să fac imputare inimeĭ, decât nu mĕ voiŭ luà după inimă. Am ḑis că Statul este cel maĭ prost gospodar din lume, căcĭ, pretutindenĭ proprietățile nu pot prosperà decât în mânile particularilor. D-lor, dacă am vinde a treĭ-ḑecea parte din domeniĭ, am puté să acoperim și acele 30 de milióne. Și acéstă vindere n'ar fi decât o transmitere, căcĭ vindem o parte din domeniĭ, carĭ s'aŭ dovedit că sunt fórte rĕŭ administrate, ca de orĭ-ce Stat, spre a le schimbà într'un alt capital, în capitalul drumuluĭ de fer, care devine un instrument de viéță pentru întréga poulațiune a țĕrĭĭ.

Dar onor. D-l Ionescu a ḑis: Nu este óre o plată cam mare? vînḑênd aceste domeniĭ, nu împuținăm pămîntul strĕmoșesc? Cu tóte că este a le trece, din mânile uneĭ societățĭ anonime nedibace, în mânile Românilor, dar să vedem dacă acéstă cheltuială este așà de mare, cum a voit să și-o închipuéscă onor. d-l Ionescu.

D-lor, nu este decât o singură linie de la Sucéva și până la Ga-

No. 47. 1868 Sept. 16.

laţi; afară de acéstă linie nu este decât aceea a Bêrladuluĭ, pe care a voit să o deà Camera, singura linie, care se abate din linia principală, şi nu cred că onor. d-l Ionescu va fi acela care să se opună la darea acesteĭ satisfacţiunĭ vecheĭ Republicĭ române. *(Aplause).*

N. Ionescu. De ce nu! Daca e vorba de Republică, să dăm şi Vranceĭ.

I. Brătianu. Da, şi Vranceĭ, însă întâiŭ să sfîrşim cu acésta. Decĭ, D-lor, drumul de fier: 240 milióne.

Am făcut o socotélă de câte pogóne sunt în România tótă, şi am găsit că sunt aprópe 20 de milióne de pogóne.

Întreb acum pe prea învĕţatul economist, onor. d-l Ionescu, să-mĭ spună dacă nu crede d-luĭ că, făcênd acéstă linie de drum de fer, n'o să se urce în România preţul pogonuluĭ cel puţin cu un galben maĭ mult. Apoĭ, D-lor, n'avem nevoe să mergem aşà departe; am vĕdut că chiar fără drum de fier, numaĭ fiind-că am putut să vindem puţine bucate, şi îndată preţul proprietăţiĭ în România s'a urcat, ast fel în cât o moşie, care se vindeà la licitaţie cu 20.000 de galbenĭ, s'a vîndut est-timp cu 40, 50 şi 60.000 galbenĭ.

D-lor, nu viŭ să vĕ spun cât aŭ crescut pămînturile în alte părţĭ, dar cred că cel maĭ sceptic, şi totuşĭ va crede că, dacă se va construi o şosea printr'o moşie, pe acea moşie preţul pogonuluĭ se urcă cu un galben maĭ mult; ast-fel pentru 20 milióne de pogóne, câte ḑiseiŭ că sunt în tótă România, vom avé 20 milióne de galbenĭ.

G. Costaforu. Aşà, s'a găsit socotéla. Apoĭ ce ne maĭ trebue alte explicaţiunĭ?

I. Brătianu. Sciţĭ şi d-vóstră socotéla. Acum, D-lor, cred că ora este înaintată şi, deşi nu am putut să rĕspund la tóte cestiunile puse de d-l Ionescu, cred că am rĕspuns pe cât am putut.

48. — DISCURS ASUPRA UNUĬ ARTICOL DIN PROĬECTUL DE LEGE PENTRU CĂILE FERATE.

No. 48. 1868 Sept. 18.

ROSTIT ÎN SEDINȚA DE LA 18 SEPTEMVRIE 1868.

(Monit. Of. No. 219 din 28 Sept. 1868).

La ordinea ḑileĭ este discuțiunea pe articole a proiectuluĭ de lege pentru concedarea uneĭ rețele de căĭ ferate (Concesiunile Offenheim și Strusberg), luat în considerare în ședința de la 17 Sept., raportor fiind G. Miller. La art. 1, d. N. Ionescu propune amendamentul ca „capul secțiuneĭ I a linieĭ după Siret să fie în jud. Dorohoĭ, lângă Mihăileni", iar A. Plagino, următorul amendament: „Secțiunea II, de la Roman, ambrașament Galați-Brăila. Secțiunea III, de la Roman prin Focșanĭ, Ploeștĭ, Bucurescĭ."

După ce vorbesc autoriĭ amendamentelor, I. Brătianu, Ministru de Finanțe, rostesce următorul discurs, în urma căruia art. 1 se primesce fără nicĭ o modificare. (Secț. I: Sucéva-Roman; ramurĭ: Botoșanĭ și Iașĭ; Secț. II: Roman-Galațĭ; ramurĭ: Tecucĭ și Bêrlad; Secț. III: Galațĭ-Brăila-Buzĕŭ-Ploescĭ-Bucurescĭ).

I. Brătianu. D-lor, și erĭ și astădĭ s'a vorbit că s'a refusat tocmaĭ linia Uniriĭ. D-lor, tótă cestiunea este că linia de la Iașĭ la Bucurescĭ trebue să facă vre-o jumătate oră saŭ o oră maĭ mult decât dacă ar venì prin Focșanĭ. Apoĭ, D-lor, cred că ț́éra face și trebue să facă linia Uniriĭ. Și sciț́ĭ care este linia Uniriĭ? Este linia de la fruntaria Austrieĭ la Galațĭ. Aicĭ este adevĕrata linie a Uniriĭ, fiind-că o să facă pe fraț́iĭ noștri de dincolo de Milcov să prospere, să rĕsufle și eĭ. Și când ómeniĭ sunt fericiț́ĭ, aŭ maĭ multă dispositiune la înfrățire decât când sunt amărîț́ĭ.

Linia prin Focșanĭ este maĭ mult o linie administrativă, este o înlesnire maĭ mult. Astădĭ, dacă de la Botoșanĭ saŭ Mihăilenĭ pune cine-và 30 saŭ 40 ore până la Bucurescĭ, o să pună atuncĭ 8 ore pe linia dréptă și 9 pe linia, ce trece pe la Galațĭ. Onor. d-l Ionescu ḑice că a rĕmas onorabililor cetățenĭ din Focșanĭ îndoiala saŭ maĭ bine bănuiala, că acésta s'a făcut din causa că eĭ n'aŭ ales un deputat, care să fie în acord cu opiniunea Guvernuluĭ de astădĭ. Onor. d-l Ionescu, cu formele séle parlamentare, respinge acéstă bănuială. Dar, D-lor, liniile s'aŭ discutat în comitetul numit ad-hoc pentru drumurile de fer; într'acest comitet eraŭ tóte nuanțele, erà represintată chiar și Fracț́iunea liberă și independentă, al căreia șef spiritual este onor. d. Ionescu.

Iată, D-lor, ce s'a discutat în acel comitet. S'a ḑis: Ce e maĭ economic pentru ț́ĕră? Mărfurile să facă un ocol, saŭ persónele?

No. 48. 1868 Sept. 18.

D-l *N. Ionescu.* Mărfurile.

I. Brătianu. Onor. d-l Ionescu dice: mărfurile. Și comitetul a dis tot mărfurile, fiind-că, orĭ cât a spus onor. d-l Ionescu în ședința trecută, că persónele alimentéză maĭ mult drumul de fer decât mărfurile....

D-l *N. Ionescu.* Da! așà dic și acum.

I. Brătianu.... totul atârnă de la condițiunea unuĭ drum de fer. Pentru unele drumurĭ sunt persónele, și....

D-l *N Ionescu.* Pentru tóte absolut.

I. Brătianu. Onor. d-l Ionescu póte să fie cel întâiŭ și cel maĭ competent în ceea ce privesce Istoria, dar, cu tótă universalitatea cunoscinților d-luĭ, să-mĭ permită a crede maĭ mult în acéstă materie pe ómeniĭ, carĭ sunt specialĭ, nu în România, ci în tótă Europa.

D-l *N. Ionescu.* Citați numaĭ unul.

I. Brătianu. Onor. d-l Ionescu are o memorie, cu care póte să bată pe tótă lumea, și acesta este un mare avantagiŭ, cu tóte că de multe orĭ memoria, când este prea mare, întunecă rațiunea. Prin urmare noĭ, carĭ nu avem memorie așà de mare, ne mângâiem cu acésta.

D-l *N. Ionescu.* Acésta este o eresie.

I. Brătianu. Onor. d-l Ionescu dice să-ĭ citez cel puțin un singur nume. Apoĭ dacă vreți, vĕ voiŭ cità pe unul, care s'a ocupat fórte mult, și care, cu tóte că în opiniunile sale sociale erà asvîrlit de lume, dar în cestiunĭ de asemenea materie, ca a drumurilor de fer, erà unicul. Acesta este Prouhdon. Decât, D-lor, nu maĭ este trebuință să vĕ citez autorĭ, ci vĕ voiŭ aduce fapte. Așà, între douĕ orașe, cele maĭ populate, Londra și Paris, persónele fac să producă maĭ mult drumul de fer. Din contră, între drumul de fer de la Saint-Etienne și cel de la Melun a fost o linie deosebită, — cu tóte că erà cea de la Strassbourg, însă s'a făcut o altă linie, numaĭ ca să aibă un câștig de 2 ore.....

N. Ionescu. Cu 20 anĭ în urmă!

I. Brătianu..... Acolo mărfurile acoperă cheltuelile, nu persónele. Numaĭ unde drumul de fer légă douĕ punte marĭ de populațiune, persónele pot să le acopere. Pentru acésta nu aveți nevoie ca să sciți economia politică, pentru că drumul de fer este o cestiune simplă, pe care tot omul póte s'o înțelégă. Dar să vedem acésta din puntul de vedere economic și financiar, cestiune

care s'a tratat de mai mulți ómeni tot atât de competenți în economia politică ca și d-l Ionescu. D-lor, drumul de fer nu póte să aducă din Moldova la București decât fórte puțină marfă, afară numai de câte-vă mii vedre de vin, pe când, pe linia, care merge din București la Brăila, se transportă o mare parte din productele nóstre. Și, fiind-că ne-a vorbit d-l Ionescu de *Beauce*-a (1) Râmniculuĭ,— și apoĭ d-luĭ trebue să scie că nu partea Râmniculuĭ este *Beauce*-a, căcĭ *Beauce*-a este o mare câmpie, care nu póte să se compare decât cu Ialomița,—ieaŭ cuvintele d-luĭ Ionescu și dic: de ce să nu treceți prin acea parte, care se póte compară cu marĭ avantage cu *Beauce*-a ? Așà dar, vedeți că vor fi una saŭ douĕ miĭ de călătorĭ, carĭ ar veni din Moldova la București să facă o cale de douĕ sferturĭ de oră mai mult ; căcĭ tótă partea de dincóce are să se ducă la Galați prin Brăila. Onor. d-l Ionescu vrea să se ducă tóte aceste milióne prin Focșanĭ, fiind-că d-luĭ a arătat Adjudul ca direcțiunea, care se unesce cu drumul de fer.

Onor. d-l Ionescu dice să trécă prin Focșanĭ. Eĭ bine, D-lor, póte că d-luĭ nu a avut ocasiune să cunóscă partea aceea, căreia îĭ refusă trecerea linieĭ. Apoĭ, D-lor, sciți că dacă nu veți face drumul de fer, șosele aŭ să se facă în condițiunile cele mai grele, căcĭ nu este petriș și trebue să se aducă de la distanțe atât de marĭ, încât o să fițĭ siliți să faceți drumul de fer. Aduceți toțĭ ingineriĭ să studieze, spre a vĕ da un plan mai avantagios, și veți vedé că, pentru a se face o cale de comunicațiune între Brăila și cea-laltă parte a țĕriĭ, este mai avantagios drumul de fer de cât șoselele. Prin urmare linia aceea tot o s'o faceți în curând, pentru că este de interes capital, pe acolo fiind transportul productelor uneĭ marĭ părți a Românieĭ. Onor. d-nĭ Plagino și Ionescu,—erĭ și onor. d-l Costaforu, — se miraŭ că vrem să facem atâtea drumurĭ de fer, și întrebaŭ dacă suntem noĭ în condițiunile economice, arătate de d-l Ministru de Finanțe și de Răsboiŭ,—cu tóte că nu sciŭ ce are a face Ministrul de Răsboiŭ în acéstă cestiune. Eŭ însă, când îmĭ fac o datorie de consciință, nu mĭ-e rușine chiar de aș fi ridiculisat de onor. d-nĭ Ionescu și Costaforu, carĭ aŭ amintit cuvîntul *cisme*, întrebuințat de mine, și pe carĭ, după părerea d-lor, țéra nu o să le pótă plăti. D-nélor,—cu tóte că nu aș avé nevoe să rĕspund la acésta, fiind-că d-lor astădĭ s'aŭ combătut singurĭ prin fapte cerênd mai mult decât am propus noĭ, și cu tóte că onor. meŭ

(1) E vorba de vechea provincie a Franței, numită *Beauce*, — un imens platoŭ, vestit prin marea-ĭ fertilitate. (Nota edit.)

No. 48. 1868 Sept. 18. coleg, Ministrul Lucrărilor Publice, a arătat că d-l Costa-Foru și cu toți colegii d-néluĭ, carĭ se aflaŭ atuncĭ în Cameră, aŭ votat aceste liniĭ de la fruntariile Austrieĭ până la Galațĭ, împreună cu linia de la Vêrciorova până la Giurgiu,—cu tóte acestea, d-nélor, ne întrébă cum avem curagiul să cerem un asemenea lux de comunicațiune? Suntem noĭ în prosperitatea aceea, pe care ne-o arată d-l Ministru de Finanțe? Onor. d-l Ionescu m'a întrebat carĭ sunt mijlócele economice, carĭ sunt condițiunile țĕrĭĭ, ca să vedem dacă putem să facem acéstă cheltuială? Cu tóte că încă odată am spus că interpelațiunea d-sale a fost pusă într'un mod atât de nedeterminat, atât de vag, în cât nu am putut să înțeleg, să pătrund ideia d-luĭ, totuși m'am căsnit să rĕspund la puntele, pe care le-am înțeles. Apoĭ de ce onor. d-l Costaforu, și toțĭ câțĭ combat astădĭ rețéua acésta, aŭ votat-o când aŭ fost deputațĭ, și acum o combat?

D-l *N. Ionescu.* Nu rețéua, ci condițiunile.

I. Brătianu. Rețéua, așà cum erà dată la 1860.

D-lor, înțeleg pe onor. d-l Manu, și mĕ plec înaintea convicțiuniĭ d-sale, fiind-că a fost consecinte și d-luĭ, și toțĭ amicĭĭ d-luĭ politicĭ. Lupta nóstră, la 1859, 1860 și 1861, a fost pentru acele drumurĭ de fer, cu d-l Manu și cu aceĭ onorabilĭ domnĭ, carĭ împărtășesc opiniunile d-néluĭ. Pe d-nélor ĭ-aș înțelege, dar nu înțeleg pe d-l Costaforu și pe ceĭ-lalțĭ domnĭ, carĭ aŭ votat acea rețeà. Când cine-và protestézà saŭ combate, trebue să aibă óre-carĭ drepturĭ. Póte că li s'ar maĭ iertà îndoiala și acusarea că am adus țéra într'o stare rea acelora carĭ aŭ rupt tóte fașele, în care erà legată societatea nóstră, acelora carĭ aŭ pus capăt amesteculuĭ străinilor în țéră, acelora carĭ aŭ ras cetățile după marginea Dunărĭĭ și aŭ alungat pe Turcĭ peste Dunăre.

Înțeleg ca aceĭa să ne spună că, prin acéstă întreprindere, voim să afundăm țéra iar în nevoile, din carĭ eĭ ne-aŭ scos, și să arunce blesteme asupra celor ce vor să o bage iarăși în nevoĭ. Acelora, repet, le este permis să ne vorbéscă ast-fel. Din nenorocire, asemenea ómenĭ nu se află în țéra nóstră, fiindcă Dumnedeŭ a făcut maĭ mult decât am făcut noĭ în acéstă țéră; nimenĭ nu póte ḑice că el a contribuit la raderea cetăților de la Dunăre și la ruperea fașelor societățiĭ române, saŭ că el a învins amestecul străinilor din România, căcĭ acestea s'aŭ făcut, din norocire, numaĭ din mila luĭ Dumnedeŭ, și Dumnedeŭ s'a servit nu cu noĭ ci cu străinĭĭ. Dar să vie onor. d-l Costaforu să spună că noĭ

cufundăm țéra în abis, ba încă să vie cu cuvinte de acelea, — suindu-se pe tribună,—cum că n'are cunoscință, că este incompetent în asemenea afaceri, și că ceea ce face, este numaĭ cu bunul simț,—eĭ bine, nu sciŭ dacă are bun simț, dar pricepere are ; l'am vĕdut că este priceput, fiind-că s'a făcut fórte prost, s'a lăsat jos, jos de tot, ca să convingă pe aceia, la carĭ se adresà. Cuvintele d-luĭ Costaforu, deși pricepute, însă,—să-mĭ permită ca să-ĭ dic,—nu eraŭ patriotice. Mĭ-este témă, a dis d-néluĭ, nu numaĭ că pe aceste drumurĭ de fer, nu vom umblà noĭ, ci străiniĭ, dar că chiar pămîntul, pe care trec aceste șine, va cădé în mânile străinilor. Eĭ, D-lor, acesta nu este un cuvînt patriotic, și nicĭ chiar onor. d-l Costaforu nu îl crede ast-fel. Nu a vorbit din convicțiune, fiind-că d-néluĭ nu numaĭ că a votat acele rețele, dar s'a făcut și cel maĭ fidel apĕrător al lor, chiar și contra nóstră, și a dat concesiunea d-luĭ Ward. Apoĭ, când a votat aceste drumurĭ de fer, negreșit că scia care sunt condițiunile economice și financiare, ce cereaŭ să afle de la mine și onor. d-l Costaforu și onor. d-l Ionescu. Atuncĭ Statul primià de la import,—în anul acela când d. Costaforu votà drumul de fer,—9.133.000, și exportul erà de 6.230.000 leĭ vechĭ; acésta este cifra oficială, ce privià transportul în schimb cu străiniĭ. În anul 1867, importul erà de 14.782.000 și exportul de 6.550.000, scăd̦ênd de la treĭ la douĕ, adecă ce însumà iarăși 14 milióne. Prin urmare, D-lor, vedeți că chiar în 1867,—nu vorbesc de 1868, fiind-că nu avem bilanțul,—chiar în 1867 este o deosebire de $^1/_3$ în ceea ce importam atuncĭ, și exportăm maĭ mult decât îndoit. D-lor, sciți că în tot-deauna desvoltarea din năuntru este mult maĭ mare decât aceea care se face, maĭ repet, în privința schimbuluĭ din afară.

De ce, când țéra exportà pe jumătate de ce exportă astăd̦ĭ, onor. d-l Costaforu găsià că avem trebuință de drum de fer, că avem cu ce să le alimentăm, că avem nevoie de acele 20 de cisme de care vorbea d-luĭ, și astăd̦ĭ, când s'a îndoit producțiunea nóstră și s'a împătrit pot dice, astăd̦ĭ, d-sa găsesce că sunt prea mult 20 de cisme. Unde este logica d-luĭ? Orĭ cât de priceput este un om, însă înaintea faptuluĭ se sfărîmă omul cel maĭ priceput.

E! și noĭ tot așà vorbiam atuncĭ, d̦iceam să căutăm care este producțiunea; am cerut tóte statisticile, care daŭ o aproximațiune, fiind-că statistica la noĭ n'a făcut mare progres, este în copilărie încă; de aceea eŭ nu v'am adus decât cifre de la vamă, fiind-că tóte cele-lalte sunt cu aproximațiune. D-l Ion Ghica a venit atuncĭ și

No. 48. 1868 Sept. 18.

No. 48. 1868 Sept. 18.

a făcut calcule, ne-a presentat tabloul trebuințelor nóstre și, după ce ne-a convins, noĭ am votat. Decât, ne-am deosebit de d-l Costaforu în atât numaĭ că noĭ ḑiceam: „Vrem să dăm drumul de fer, votăm, căcĭ este o trebuință mare, dar să vedem cine este acel d. Ward? Ce garanție presintă?“ Așà dar, cum d-sa simțià atuncĭ așà de mare nevoe, mergeà până aeolo încât să crédă că în teșila d-luĭ Ward are să găséscă tóte bogățiile, și astăḑĭ tot d-sa și amicĭĭ d-sale aŭ așà de marĭ scrupule? D-lor, este un proverb românesc care ḑice: „Ceea-ce face un Domn, desface cel-lalt“. Acum însă că suntem subt un regim constituțional, un Ministru chiar vrea să desfacă faptul séŭ, când a încetat de a maĭ fi la cârmă, pentru ca să-ĭ rémâie gloria, și să-l facă din noŭ când va venì iarășĭ la Minister. *(Aplause).*

Iată de ce, D-lor, onoratul Senat, și să-mĭ permită onor. d-l Ionescu să ḑic, maĭ tótă țéra nu vĕ urmézā, — cu tóte că d-l Ionescu a ḑis că, atuncĭ când am disolvat Senatul, nu am pus în fața țĕrĭĭ cestiunea drumurilor de fer. E, D-lor, dar d-vóstre sciți că cestiunile nu le pun ómeniĭ; cestiunile se pun ele singure, de necesități! Și drumul de fer este pus la ordinea ḑileĭ de necesitățile societățiĭ române! Și fiți încredințați că toți d-vóstră, când v'ați ales,— în afară de influența personală, fórte onorabilă negreșit,— ați fost aleși cu preocupațiunea principală: dacă sunteți pentru saŭ contra Guvernuluĭ, și prin urmare dacă sunteți pentru saŭ contra drumuluĭ de fer! Și de aceea vedeți că sunteți numaĭ 7—8 contra drumuluĭ de fer! Iată, D-lor, pentru ce avem dreptul să ḑicem că țéra întrégă este pentru drumul de fer!

Onor. d-l Ionescu însă a făcut o imputare Guvernuluĭ, ḑicênd că d-luĭ bănuesce că Guvernul ar fi provocat petițiunĭ și adrese pentru facerea drumurilor de fer...

D-l *N. Ionescu.* Adevĕrat!

Vocĭ. Nu este adevĕrat!

I. Brătianu. E, D-lor, onor. d-l Ionescu, numaĭ pentru-că i s'a întârziat o telegramă câte-và ore, a venit și ne-a ḑis: Cum puteți d-vóstre să desbrăcați România de cel maĭ sacru drept, dreptul de petițiune? Dar și națiunea are dreptul de a se adresà, de a reclamà, de a vorbì, și când țéra simte trebuința drumuluĭ de fer și-l cere, când consiliile județene și comunale din tótă țéra, simțind acéstă nevoe, se adreséză într'un mod respectos către autoritățile superióre, către Cameră și Senat, cum vine

d-luĭ și ḑice că ţéra nu cere drumurĭ de fer, și că numaĭ d-luĭ represintă ţéra? Sciţĭ, D-lor, când vine câte o petiţiune, câte o adresă violentă la Cameră saŭ la Senat, sciţĭ, ḑic, cum strigă onor. d-l Ionescu, și dacă s'ar ridică cine-và să spună că acéstă petiţiune saŭ adresă a fost provocată de cutare saŭ de cutare, prin manopere, ar veni și ar ţipà din tóte puterile, ar ḑice: Iată cum voiţĭ, într'un mod pieziș, să ridicaţĭ cetăţenilor dreptul de petiţiune. Când însă vede o petiţiune contra dorinţelor d-sale, cu tóte că ea represintă dorinţa majorităţiĭ naţiunii, ne ḑice: Nu vorbiţĭ de naţiune, pentru că naţiunea suntem noĭ, noĭ suntem representanţiĭ naţiunii. De aceea, când vine naţiunea și vorbesce respectuos și legal puteriĭ legiuitóre pentru o cestiune, care nu place d-luĭ Ionescu, noĭ nu maĭ trebue să ne uităm la acea naţiune ci numaĭ la d-néluĭ, fiind-că e unul din representanţiĭ naţiunii! D-l Costaforu ne-a ḑis, într'o ședinţă, că naţiunea nu póte să vorbéscă decât numaĭ prin d-luĭ, și d-vóstră dar nu sunteţĭ nimic. Eĭ, D lor, iată că s'a făcut și plăcerea onor. d-n Ionescu: s'a manifestat ţéra în tóte modurile, s'a manifestat prin puterea executivă, care, cred că s'a făcut organul eĭ, s'a manifestat prin Camera deputaţilor și prin majoritatea Senatuluĭ,—prin urmare, nenorocire numaĭ că nu aţĭ fost d-vóstră la putere! Dar dacă voiţĭ, vom șterge numele nóstre de prin tóte registrele, ca nicăerĭ să nu figureze că s'aŭ dat aceste concesiunĭ în timpul când eram noĭ la Guvern.

D-lor, când am vĕḑut că votarea drumurilor de fer atârnă numaĭ de la retragerea nóstră, îndată ne-am dat demisiunea, un moment nu am perdut, fiind-că ceea ce voiam să se facă eraŭ drumurile de fer, și dacă nu s'aŭ făcut subt un alt Minister, vina a fost a acelora carĭ aŭ refusat.

Acum, D-lor, viŭ la linia de fer, la secţiunea în discuţiune, căcĭ nu cred că maĭ este cine-và, care să crédă astăḑĭ ca d-l Costaforu și toţĭ onor. d-nĭ, carĭ aŭ votat atuncĭ drumurile de fer,— ca ómenĭ politicĭ, ca representanţĭ aĭ naţiunii, sunt convins că și astăḑĭ trebue să voteze aceste căĭ ferate, — că numaĭ străiniĭ vor merge pe aceste drumurĭ, că străiniĭ vor posedà nu numaĭ drumurile, dar și teritoriul, pe unde vor trece șinele. Nu noĭ, ţéra le va avé; și vom lăsà copiilor, urmașilor noștri, o patrie de 10 miĭ de orĭ maĭ fericită și mijlóce de 10 miĭ de orĭ maĭ puternice, ca să o pótă apĕrà. *(Aplause prelungite).*

D-lor, maĭ este și o altă cestiune: se ḑice că linia, ce cerem,

No. 48. 1868 Sept. 18.

costă mai mult, fiind-că sunt și dificultăți mai mari. Dacă onor. d-l Costaforu, în loc să se adreseze numai unei clase de ómeni, și ast-fel să aprindă acele pasiuni, acele lupte, despre care d-l Ionescu ne vorbesce în tot momentul, dacă, în loc de acésta onor. d. Costaforu se ducea să citéscă cu băgare de sémă, atât convențiunile cât și discuțiunile, la cari chiar a și asistat în Cameră atunci, și-ar fi adus aminte, și trebuia să și aducă aminte, că diferința, ce resultă din prețul liniei de la Brăila și linia, pe care ne-o fac concesionarii astădi, de la Mărășesci, s'a ținut în socotélă și că s'au aruncat pe cele-lalte linii greutățile liniei de la Turnu-Severin la Vêrciorova, unde sunt munți de tăiat.

Acum véd că d-nii, cari eri nu puteau să plătéscă 20 perechi de cisme, astădi cer 30, cer lungirea rețelei, cer ca Iașii să fie uniți cu Bucurescii și prin Focșani, pentru ca să nu se facă un înconjur de o jumătate oră. Nu, D-lor, după ce vom isprăvi linia ce concedăm, după ce vom vedé ce mijlóce mai avem, vom face și acea linie; atunci vom da, de vom puté, drum de fer tuturor orașelor; până atunci însă să ne mulțumim cu atât. Acum, D-lor, fiind-că d-l Ionescu a mai făcut apel la un representant al județului Putna, care este locuitor și primar al Odobescilor, ca să vină cu vocea sa puternică ..... D-lor, fie-care e puternic, însă dacă ar veni toți aici cu vocea cea puternică, nu s'ar mai înțelege între dînșii *(ilaritate);* onorabilul representant al Putnei e locuitor și primar în Odobesci și scie că de la Odobesci la Mărășesci e tot atât cât este și de la Odobesci la Focșani, scie că distanța e atât de mică, în cât sînt sigur că pentru cinci parale, ce ar da mai mult pentru transport la vadra de vin, nu ar voi să arunce o sarcină așà de mare pe țéră. *(Aplause).*

49. — DISCURS ASUPRA PROIECTULUĬ DE RĔSPUNS LA ADRESA TRONULUĬ.

No. 49. 1868 Noemv. 29.

ROSTIT ÎN ŞEDINŢA DE LA 29 NOEMVRIE 1868 A ADUNĂRIĬ DEPUTAŢILOR.

(„Monit. Ofic." No. 27 din 5 Decemvrie 1868)

Cu ocasiunea desbaterilor asupra proeĭctuluĭ de rĕspuns la Adresă, douĕ contra-proiecte furĕ presentate: unul de C. Grădişteanu, semnat de şése deputaţĭ, între carĭ şi d-l P. P. Carp, şi altul de G. Apostoleanu, semnat de 20 deputaţĭ, între carĭ şi G. Brătianu, Orbescu, Fătu, Lupaşcu, Cernătescu, etc.

După ce, în şedinţele anterióre, vorbiseră A. Candiano, C. Grădişteanu, G. Ghica, G. Apostoleanu, d-l N. Fleva, etc., Ion Brătianu rostesce, în şedinţa de la 29 Noemvrie, remarcabilul discurs de maĭ la vale.

Ministerul vremiĭ erà prezidat de: Principele D. Ghica (Lucr. publice), membri aĭ Cabinetuluĭ fiind: M. Kogălniceanu (Interne şi ad-int. Externe), Al. G. Golescu (Finanţe), B. Boerescu (Justiţie), Al. Crețescu (Culte), d-l G. Manu (Războiŭ)

Ion Brătianu erà Preşedinte al Adunărĭĭ, iar C. A. Rosetti unul dintre Vice-Preşedinţĭ. Din Adunare făceà parte şi d-l B. P. Hasdeŭ.

1. Brătianu. Domnilor, în şedinţa trecută, când a înfăţişat onor. d-l Apostoleanu amendamentul domnieĭ-sale şi când a luat cuvîntul spre a-l susţiné, mĕ aflam dincolo, în sala cea laltă şi n'am intrat acì decât după ce domnia-sa pronunţase maĭ jumătate din discursul domnieĭ-sale, şi de aceea n'am putut audì maĭ mult decât partea din urmă a discursuluĭ de ierĭ şi ceea-ce a maĭ adaos astădì.

Domnia-sa adĭ a susţinut că ceea-ce ne propune este un amendament, iar nu un contra-proiect, şi dacă acel amendament va fi respins, atuncĭ să nu se pună la vot decât paragraful respectiv din proiectul comisiuniĭ, asupra căruia urmézĕ discuţiunea. Aşà este, n'am nimic de ḑis în contra acesteĭ ideĭ, care este pe atât de mare, pe cât d-l Apostoleanu este de eminent.

Domnilor, onorabilul d-l Apostoleanu ne-a făcut, atât ierĭ cât şi astădì, o declaraţiune fórte frumósă, ḑicêndu-ne că dumnéluĭ nicĭ odată n'a provocat, n'a venit să facă personalităţĭ. Dacă este aşà, atuncĭ să ne ferésca Dumneḑeŭ ca să-ĭ vie într'o ḑi gust d-luĭ Apostoleanu de a ne arătà cum înţelege domnia-sa să atace.

V'am spus, Domnilor, că n'am asistat de la început la discursul d-luĭ Apostoleanu; prin urmare, nu pot să rĕspund decât la partea aceea, pe care am auḑit-o, şi la acésta voiŭ rĕspunde într'un mod cât maĭ concis, fără a maĭ intrà în acele teoriĭ pompóse, pe care d-sa le-a desvoltat cu atâta talent; şi apoĭ scopul şi intenţiunea —

No. 49. 1868 Noemv. 29.

precum și ideile mele — sunt destul de cunoscute și cu totul altele, decât acele ale d-luĭ Apostoleanu.

Domnilor, onor. d-l Apostoleanu a ḑis că administrațiunea nóstră a fost atât de tiranică, atât de viținsă și atât de coruptă și corupătóre, atât de sugrumătóre, în cât eŭ singur am fost silit să declar, când ne-am dat demisiunea, că plecăm de la putere pentru interesul națiuniĭ, ca adecă să scape poporul de administrațiunea nóstră.

Voiŭ da explicațiunĭ, nu onor. d-luĭ Apostolénu, fiind-că d-luĭ e destul de inteligent, pentru ca să înțelégă lucrurile maĭ bine de cum se face a le înțelege, și cunósce afacerile publice de timp destul de îndelung, mi se pare de la 1862, de când se află în Cameră. Nu mĕ voiŭ explică dar pentru d-néluĭ, ci mĕ voiŭ explică pentru Cameră, pentru țéra întrégă și póte chiar pentru dincolo de frontieră. Vĕ mărturisesc, D-lor, că am fost tare mâhnit, am simțit că inima mi se strînge din ce în ce maĭ mult, vĕḑênd că d-l Apostoleanu face rechisitoriul, nu al ministeriuluĭ trecut, ci al țĕriĭ întregĭ; căcĭ, dacă într'o țéră, care se bucură de tóte libertățile, este cu putință ca unuĭ om, — care s'a suit pe treptele puteriĭ, — numaĭ prin acésta să-ĭ fie destul pentru-ca să sugrume voința națiuniĭ întregĭ, s'o paraliseze în tóte acțiunile eĭ ca prin farmec — cum ḑic inimiciĭ noștri — eĭ bine, atuncĭ acea țéră ar fi perdută și-ar merită calificările, ce-ĭ daŭ în străinătate inimiciĭ eĭ. *(Aplause).*

Eŭ nu ḑic că în administrațiunea, din care am avut onóre a face parte, nu s'aŭ făcut greșelĭ, și nu una, dar maĭ multe. Numaĭ un șarlatan saŭ un neghiob, fiind la putere, ar îndrăsnì să spună că nu face greșelĭ; căcĭ dacă în administrațiunea intereselor personale, individuale, și pe tótă ḑiua facem greșelĭ, dar încă atuncĭ când cine-và are să administreze interesele uneĭ națiunĭ întregĭ, uneĭ țĕrĭ, care este maĭ cu sémă în condițiunile, de astădĭ ale Românieĭ care este chemată a-și spĕlà tóte petele, a-și lecuì tóte plagele trecutuluĭ și a se luptà cu tótă puterea contra tuturor amenințărilor, ce i se fac! *(Aplause).*

Vie d-l Apostoleanu, vie amiciĭ sĕĭ la putere și administreze fără greșală, și fără greșelĭ marĭ încă, și atuncĭ . . . atuncĭ toțĭ profețiĭ ar rĕmâné pe jos; numaĭ d-l Apostoleanu ar fi profetul, eŭ chiar l aș urmà, ar fi și profetul meŭ.

Precum am ḑis, D-lor, nu eram acì când d-l Apostoleanu, a vorbit de administrațiune; însă din cele ce am auḑit, sciŭ că a ḑis că administuațiunea . .

I. Negură. Cer cuvîntul.

No. 49. 1868 Noemv. 29.

I. Brătianu, Onor. d-l Negură ne-a făgăduit de erĭ că ne-va aduce pe tapet cestiunea Bacăuluĭ. Eŭ sunt gata s'o primesc, căcĭ póte unul din motivele, ce m'aŭ făcut să mĕ cobor de pe acea bancă (arată banca ministerială), este ca să pot rĕspunde la tóte acusările şi să pot calificà la rîndul meŭ faptele unora, fără ca să compromit nicĭ cum Guvernul ţĕriĭ.

I. Negură. Am alt ce-và de ḑis, fiţĭ liniştit!

I. Brătianu. Să dea Dumneḑeŭ ca nu numaĭ Neguriĭ din Ţéra-Românéscă, dar toţĭ Neguriĭ din lume să fie aşà de liniştiţi, cum sunt eŭ în faţa negurilor din năuntru şi din afară! *(aplause)*, fiind-că consciinţa mea e împăcată şi am convicţiunea că consciinţa mea este românéscă.

Vorbiam de administraţiune, D-lor, şi afirmam că am făcut greşelĭ; eŭ singur chiar mi le imput maĭ mult decât aceia carĭ se bucură că le-am făcut. Să dea Dumneḑeŭ să nu maĭ fie Românĭ, carĭ să se bucure de greşelile Românilor, ci să fie numaĭ străiniĭ, carĭ să aibă asemenea bucuriĭ. D-l Apostoleanu, între altele, mĕ acusă şi de sugrumarea libertăţilor publice. Dar care sunt acele libertăţĭ publice sugrumate, căcĭ încă odată cred că naţiunea română nu e aşà de jos căḑută — cum o credeţĭ d-vóstră, şi cum vĕ siliţĭ a o arĕtà. chiar şi în ochiĭ străinilor, *(aplause)*, — nu cred că naţiunea română e aşà de înjosită încât eŭ să fi putut sfărîmà vre-una din instituţiunile, ce asigură libertăţile sale publice, fără ca ea să mĕ sdrobéscă, în momentul când aş fi îndrăsnit să le lovesc. Eĭ, D-lor, nu ḑic pentru d-niĭ Miniştri de astăḑĭ, căcĭ am maĭ ḑis-o că orĭ-care dintre domniile-lor ar fi voit, mĭ-ar fi făcut onóre să intre împreună cu mine în administraţiune, — şi acésta n'o ḑic ca să-ĭ ridic, fiind-că d-lor sunt destul de ridicaţi, ci o ḑic, pentru-că am convicţiunea că şi în pĭepturile lor bate tot inimă de Român, ca şi în ale nóstre ale tuturor, şi că încă aŭ destulă experienţă ca ómenĭ de Stat, — nu o ḑic dar pentru dumnélor, ci o ḑic pentru viitor: Să dea Dumneḑeŭ ca sub tóte administraţiunile împrejurările, pasiunile personale şi meschine să lase neatinse libartăţile publice, aşà cum am avut onórea şi fericirea să le las eŭ. (*Aplause*).

I. Negură. Să feréscă Dumneḑeŭ!

I. Brătianu. Sciŭ că nu aţĭ fost şi nu sunteţĭ amiciĭ instituţiunilor de astăḑĭ şi nicĭ nu mĕ mir de protestaţiunile d-vóstre

No. 49. 1868 Noemv. 29.

(*aplause*); căcĭ vĕ cred în destul de inteligent pentru-ca, fiind amicĭĭ acelor instituțiunĭ, să nu faceți lucrurĭ, carĭ pe tótă ḑiua le compromit. (*Aplause*).

D. Lupașcu. Suntem austro-maghiarĭ?

I. Brătianu. Nu sunt eŭ acela care să mĕ silesc a face pe străinĭ să crédă că un om, care are onórea de a fi în templul politic al Românieĭ, ar puté să aibă o altă inimă decât de Român. Pot fi ómenĭ imprudenți, orbiți de pasiunĭ, dar nu austro-maghiarĭ.

Când am venit la putere, am găsit garda națională în câte-vă orașe. Eŭ am îndoit numĕrul lor. Am găsit cele maĭ multe orașe fără puștĭ. Eŭ le-am dat.

I. Negură. Pe hârtie.

I. Brătianu. Cred că d-l Negură nu este consciința țĕrĭĭ; când vorbesc mĕ raportez la representanțiĭ diferitelor districte, și când aș fi auḑit de la ceĭ-lalți o asemenea desaprobare, deșĭ convins póte de contrariŭ, mĭ-aș fi plecat capul. Ḑic dar că am îndoit garda națională, am armat-o cât am putut, și am căutat, prin circularele mele, să deștept în inima Românilor, nu numaĭ simțimîntul de dreptate, dar și de datorie; fiind-că nu pot fi drepturĭ fără datoriĭ, precum nu pot fi nicĭ datoriĭ fără drepturĭ.

I. Negură. Consiliile comunale.

I. Brătianu. Consiliile comunale și județene? Apoĭ, D-lor, fac apel la amicĭĭ d-luĭ Negură, la d-l Lupașcu, care erà Prefect în Galați și care îmĭ făceà raporturĭ peste raporturĭ, ca să disolv consiliul comunal de la Galați; eŭ i-am ḑis că nu pot, pe un simplu raport, să disolv consiliul comunal. D-luĭ mĭ-a rĕspuns că-și dă demisiunea, și eŭ ĭ-am ḑis să nu-și dea demisiunea, fiind-că, încă odată, nu cred că pe un simplu raport al unuĭ prefect trebue să disolv un consiliŭ comunal, și nicĭ odată n'am disolvat ast-fel, ci tot-deauna am trimis anchete, și când am putut să am convicțiunea, și nu numaĭ eŭ, dar țéra, că trebue disolvat, atuncĭ numaĭ am disolvat. Nu numaĭ atât, am făcut maĭ mult; am căutat, prin tóte circulările mele, să deștept în consiliile municipale și județene drepturile și datoriile, carĭ sunt alipite de funcțiunile lor; acésta am făcut-o și prin circulărĭ și prin viŭ graiŭ, ast-fel în cât una din acusările cele maĭ marĭ ce mi s'a făcut, — nu numaĭ de străinĭ, dar și în țĕră de aceĭ carĭ nu împărtășesc opiniunile mele în privința libertăților locale, în privința descentralisărĭĭ, — una din acele marĭ acusărĭ a fost că am voit să fac din fie-care județ și comună urbană și rurală un Stat.

I. Negură. N'aţĭ isbutit

I. Brătianu. Fiţĭ încredinţat că am isbutit, d-le Negură; şi atât de bine în cât, dacă Rușiĭ — când aŭ intrat la 1848 — aŭ ḑis că ceea-ce s'a făcut în treĭ lunĭ nu se va puté desface în 20 de anĭ, asemenea şi acum fiţĭ încredinţaţĭ că, ceea-ce s'a făcut de la 11 Fevruarie până astăḑĭ, nu se va puté desface în vécul véculuĭ! *(Aplause sgomotóse şi repetite).*

D-lor, s'a vorbit de alegerĭ. Mĕ mir cum a putut onor. d-l Apostoleanu să ḑică adinéurĭ că am întrebuinţat puterea nóstră în administraţiune, pentru a face ca drojdiile societăţiĭ să ésă de-asupra! Onor. d-l Apostoleanu, să-mĭ permită să ĭ-o spun, puteà să vorbéscă pentru d-luĭ acésta, dar nu pentru tótă Camera *(aplause)*; nu puteà să insulte ast-fel tótă administraţiunea, tótă magistratura ţĕrĭĭ, nu puteà să insulte tóte Corpurile Legiuitóre. *(Aplause prelungite).*

A! D-lor, am putut să ne înşelăm asupra unora din funcţionarĭĭ pe cari-ĭ am numit? Eĭ! dar noĭ înşi-ne, cum am ḑis, am fost cele dintâĭ victime ale acestor amăgirĭ... şi onor. d-l Negură póte să mărturiséscă acésta. *(Rîsete).* Am fost cele dintâĭ victime, înşelându-ne asupra numirĭĭ unor funcţionarĭ, saŭ asupra simpatiilor, ce am arătat unora, creḑênd că sunt Românĭ adevĕraţĭ, în tóte ocasiunile.

I. Negură. N'am înţeles, explicaţi-vĕ.

I. Brătianu. D-lor, cu tótă consideraţiunea, ce am dobîndit de ierĭ încóce pentru d-l Negură, — când am vĕḑut că într'adevĕr aveà dreptate să céră a se pune la vot maĭ întâiŭ amendamentul minorităţiĭ, înţelegênd semnificarea, resultatul beneficiuluĭ, ce un deputat póte să dobîndéscă atuncĭ când amendamentele sale se votéză înainte, căcĭ prin acel vot se spune ţĕrĭĭ câţĭ aderenţĭ póte să aibă în Cameră o idee, ce ar fi cuprinsă în acele amendamente; ierĭ am vĕḑut că amendamentul d-luĭ Negură a avut 31 de aderenţĭ, şi cu acéstă ocasiune d-l Negură s'a ridicat în consideraţiunea mea; — dar cu tótă acestă consideraţiune, am onóre a-ĭ spune că eŭ vorbesc, nu numaĭ pentru d-néluĭ, ci vorbesc pentru Camera întrégă. . . .

D-l *P. Carp.* Faceţĭ listă de proscripţiunĭ.

I. Brătianu. Este reservată d-luĭ Carp acéstă onóre, când va venĭ la putere, spre a face şi acest serviciŭ naţional. *(Aplause, ilaritate).*

D-lor, eŭ unul, ca Ministru de Interne, am spus francamente,

No. 49. 1868 Noemv. 29.

care am crediut că este datoria și dreptul Guvernului în alegeri. Dacă teoria mea este greșită, n'aŭ ceĭ-lalți decât să urmeze alt-fel, și o țéră întrégă n'are decât să desaprobe conduita mea. Dar fac apel, nu la pasiuni, nici la interese de moment, ci la consciința nepărtinitóre a fie-căruia, să spună dacă n'am urmat în fapt ceea-ce am dis în circularele mele; să spună dacă atunci, când m'am dus prin țéră, n'am vorbit tot cum am scris în circulare. Sunt Prefecți, carĭ sunt amicii dumnévóstre, să vie unul singur să dică, — astădi maĭ cu sémă când a scăpat de administrațiunea mea arbitrară,—să vie să spună că eŭ am urmat alt-fel în fapt, decât cum am dis în circulară, să vie să spună că am abusat de datoria mea și să arate cum, și ast-fel își va face o datorie de Român. Dar am avut simpatii, acésta am declarat-o în gura mare, și une-orĭ am avut nenorocirea să mĕ amăgesc în simpatiile mele! Eĭ, d-lor, dar și părinții nu pot să facă pe toți copiii lor să urmeze o bună conduită! Însă ar puté óre lumea să arunce piétra în capul părinteluĭ, dacă unii din copiii luĭ n'aŭ eșit buni?

G. Apostoleanu n'a criticat numaĭ administrațiunea, ci a avut și partea din acea indignațiune ce a avut d-l Beust în cartea roșie

G. Apostoleanu. N'am citit-o.

I. Brătianu. Nu aĭ citit-o? Nu ți-aĭ făcut datoria nicĭ de Român, nicĭ de deputat, dacă n'aĭ cetit Cartea Roșie. *(Vii aplause).*

Țéra ar fi cu capul plecat dacă s'ar lăsà după inspirațiunile dumitale . . . .

G. Apostoleanu. Studiez țéra în țéră, iar nu din afară.

I. Brătianu. D-l Apostoleanu dice că studiéză țéra din țéră, și nu din afară. Dar d-luĭ scie ce s'a întâmplat cu aceia carĭ aŭ făcut politică cum face d-luĭ; scie cum se află Imperiul cel maĭ mare al Chineĭ, care astădi este bătaia de joc a tuturor națiunilor. *(Aplause).*

Când s'a pronunțat acì numele strălucituluĭ *Gneist*, mĭ-am adus aminte că d-l Apostoleanu ne-a spus că a avut onórea să fie pe băncile școleĭ luĭ. Mulți am avut onórea să fim pe băncile luĭ *Gneist* și ale celor maĭ iluștri profesorĭ din Europa, dar nu sciŭ pentru câți din noĭ ar puté și aicĭ iluștrii profesorĭ să dică la rîndul lor: Am avut onórea să am discipul pe cutare saŭ pe cutare.

D-lor, cât pentru justiție, cred că onorabilul meŭ coleg, astădi ca deputat, alaltă-erĭ ca Ministru de Justiție, va rĕspunde la cele ce s'aŭ dis. Dar să spun drept că am fost fórte trist impresionat,

când am audit pe onor. d-l Apostoleanu, care erà cel mai competent, — saŭ cel puțin trebue să fie mai competent, și ca fost magistrat, și ca, în present, advocat, fiind-că în viitor póte va merge mai departe, — când am vĕdut că d-sa a venit să facă un tablou așà de cutremurător al Justiției și să ne expună teoriile cele mai sublime asupra eficacității dreptului de inamovibilitate, asupra independenței magistratului, — atunci, vĕ spun drept, că mĭ-am adus aminte din copilărie, când citiam *Epistolele Persane* ale luĭ *Montesquieu*....

No. 49. 1868 Noemv. 29.

D-l *P. Carp.* Cine ți le da să le citescĭ într'o vârstă așà de fragedă?

I. Brătianu. Părinții, vechiĭ boerĭ, eraŭ maĭ toleranțĭ decât e astădĭ d-l Carp, căcĭ eĭ permiteaŭ ca copiiĭ lor să citéscă ceea-ce se vede că d-luĭ n'ar permite, când ar avé puterea de a oprì asemenea citirĭ. D-lor, îmĭ aduc aminte de Persanul, — căruia un predicator îĭ disese într'o di că chrestinul, care are douĕ haĭne, trebue să dea una aprópeluĭ sĕŭ, — Persanul s'a dus la predicator și ĭ-a cerut nu a doua haĭnă, ci o părticică din punga sa, dar acesta l-a dat afară; atunci a înțeles că alta vorbesc predicatoriĭ, și alta fac. *(Aplause).* De atunci s'a făcut mare progres; nu se maĭ consideră ómeniĭ după cuvinte, ci după fapte. Dar cum onor. d-l Apostoleanu, — elevul luĭ *Gneist,* care luptă contra regimuluĭ prusian, ce i se părea cam autocratic, susținea maĭ nainte la noĭ ceea ce mĕ acusă acum pe mine că fac: sprijinià Cesarismul, prin urmare, pentru d-luĭ nu este cestiunea că este contra Cesarismuluĭ, ci că nu-ĭ plac ochiĭ Cesaruluĭ, pe care-l are astădĭ în presupunere înaintea d-sale! Cum, d-le Apostolene, — după cum singur d-ta aĭ dis, — maĭ nainte eraĭ om de ordine, sprijiniaĭ autoritatea, puterea, și astădĭ te-aĭ făcut om de desordine? Se află óre regimul de astădĭ cu tóte greșelile luĭ, administrațiunea de astădĭ, finanțele de astădĭ, instrucțiunea de astădĭ, armata de astădĭ, în starea în care eraŭ atunci, când domnia-vóstră singurĭ veniți și spuneți, că tóte procesele se resolvaŭ într'o óre-care oficină în Iași? — nu voiŭ să dic numele aceluia care dicețĭ că erà șef, fiind-că e rĕposat, și pe rĕposați trebue să-ĭ respectăm! — Subt regimul de astădĭ, pe care nimenĭ nu póte să-l tăgăduéscă că este liberal, tóte instituțiunile sunt de dece orĭ maĭ sus pe trépta demnității, decât eraŭ atunci, și totuși atunci, numaĭ din uibirea ordiniĭ, sprijineaĭ acel, regim când țéra începuse nu să murmure

No. 49. 1868 Noemv. 29.

dar să strige în contra luĭ, acel regim care a fost strivit subt unanimitatea vociĭ poporuluĭ român. D-ta îl sprijiniaĭ numaĭ dintr'un simțimînt de ordine, și astădĭ viĭ să facĭ desordine, adecă viĭ să criticĭ, cu termenĭ mult maĭ tarĭ, decum făceam noĭ atuncĭ, atacĭ tot și mergĭ chiar până în rănunchiĭ Românieĭ ca să o facĭ să sângere, să sufere, pentru ca să nu vadă până unde merge rătăcirea d-tale. *(Aplause)*. Tóte acestea le facĭ astădĭ, în fața instituțiunilor liberale, de care România póte să fie mândră înaintea națiunilor celor maĭ civilisate, care încă nu le aŭ; astădĭ când, nu dic națiunile Europeĭ, dar maĭ tóte Cabinetele europene, sunt ridicate în contra nóstră,—póte pentru că vĕd până unde aŭ ajuns libertățile nóstre și de aceea ne combat,—astădĭ viĭ d-ta să ne denigrezĭ, să dicĭ că administrațiunea este despotică, că finanțele nóstre sunt ruinate, că am ajuns să ne vindem patrimoniul părinților noștri, adecă proprietățile Statuluĭ, — și dacă n'aĭ adaus că le vindem Jidanilor, este pentru ca să nu te stricĭ cu d-l de Beust, dar eŭ pot dice totul acum, căcĭ n'am cu cine să mĕ maĭ stric.

De ce n'aĭ venit să dicĭ Ministruluĭ de Justiție: Aĭ atins sanctuarul moralității, al sciinței și al independenței,—iar nu numaĭ al independeței, fiind-că independența fără moralitate și sciință nu maĭ este independență, și póte să ducă și la pușcărie? Dar te-aĭ sfiit să dicĭ aceste vorbe, fiind-că eraĭ să atingĭ pe mulțĭ din amiciĭ d-tale, carĭ, când aŭ fost pe banca ministerială, aŭ tratat fórte rĕŭ Justiția, pe când póte că amicul meŭ, ca Ministru al Justițieĭ, n'a alunecat așà de lesne și póte că a întrebuințat cuvinte maĭ puțin grave decât acelea ce le-aŭ aruncat în fața Justițieĭ amiciĭ d-tale politicĭ, carĭ îĭ apĕraĭ cu atâta ardóre.

Mĭ-aduc aminte, D-lor, că aveam un amic, care erà fórte liberal și democrat când eșise de pe băncile școleĭ, și pe care, în urmă, când l'am regăsit ca secretar al luĭ Vodă Ghica, l am vĕdut fórte indignat pentru că Vodă, la balul ce dăduse, invitase nu numaĭ boierĭ de întâia și a doua clasă,—pe-atuncĭ eraŭ încă boierĭ— și din ceĭ de clasa a treia, ci chiar negustorĭ, și-mĭ dicea: „Cum se póte? Sub Grigore Vodă Ghica s'a făcut gaură 'n cer fiind-că se invitase Voinescu cel bătrân, care erà clucer, și astădĭ să vedem acĭ și boerime de a treia clasă și negustorime?!“ Atuncĭ eŭ l'am întrebat: „Cum? Tocmaĭ tu Grigore,—acesta erà numele luĭ,—să dicĭ asemenea lucrurĭ?“ —Sciți ce mi-a rĕspuns?— „Eh! mon cher, d'après les circonstances!“—după împrejurărĭ.

Ast-fel și acum, unul din aceĭ carĭ erĭ voiaŭ să lovéscă pe uniĭ membri aĭ Curțiĭ de Casațiune, cu speranța că vor reformà prin voturile d-lor acel corp, acum se fac ceĭ maĭ înfocațĭ apĕrătorĭ aĭ acestuĭ corp și aĭ personaluluĭ sĕŭ. Pentru ceea-ce s'a făcut în privința Curțiĭ de Casațiune, mĕ raportez la consciința amicilor d-luĭ Apostoleanu, carĭ negreșit vor rĕspunde, — în fundul inimeĭ d-lor, iar nu în gura mare, căcĭ, făcênd-o ast-fel, s'ar păré că apĕră Ministerul trecut,—vor rĕspunde, cum a ḑis d-l Apostoleanu, făcênd alusiune la d-l Cernătescu,: „Istoria va judecà.“ Astădĭ, dacă ar fi să ne trămiteți înaintea Curțiĭ de Casațiune, înțeleg să veniți să ridicați tóte cestiunile, pe care le-a ridicat d-l Apostoleanu; dar alt-fel nu cred că este bine să vĕ puneți pe un asemenea tărîm, fórte alunecos, ci să ne punem pe tărîmul dreptățiĭ și al impărțialitățiĭ. Ast-fel fiind, d-l Apostoleanu n'a făcut bine când a venit să stropéscă cu noroiŭ sanctuarul Justițieĭ și al moralitățiĭ, întrebuințând cuvîntul de corupțiune. No. 49. 1868 Noemv. 29.

G. Apostoleanu. N'am ḑis corupțiune, ci descuragiare.

I. Brătianu. D-lor, descuragiarea este cel d'întâiŭ pas către corupțiune, și chiar dacă n'ați întrebuințat cuvîntul de corupțiune pentru magistratură, ați mers maĭ departe: ați ḑis că corupțiunea a mers până pe băncile școleĭ, căcĭ negreșit dacă d-l Apostoleanu a ḑis că administrațiunea de erĭ a deșteptat pasiunĭ până și în inimile profesorilor și ale copiilor, n'a înțeles că a deșteptat pasiunĭ nobile, ci corupte, priu urmare cuvîntul este subtînțeles.

Eĭ bine! cu tóte greșelele Guvernuluĭ, magistratura de adĭ nu se póte compară cu magistratura de erĭ, fiind-că este recrutată din tinerĭ, carĭ aŭ studiĭ speciale și carĭ, negreșit, sunt maĭ sus de cât predecesoriĭ lor. De ce dar d-l Apostoleanu, când a venit la tribună, n'a susținut onórea magistraților noștri, dând ast-fel și asigurărĭ Puterilor străine, care refusă încă de a desființă jurisdicțiunea consulară în țĕră, tot pe argumente ca acelea ce a susținut d-l Apostoleanu? Pentru ce a dat străinilor ocasiunea ca, luând act de cuvintele d-luĭ, se stăruie și maĭ mult în refusul lor?

D-l Apostoleanu a maĭ ḑis că Ministrul Justițieĭ a dat, în privința faptuluĭ de la Mărășescĭ, un ordin, prin care negà Justițieĭ dreptul de a-șĭ face datoria, susținênd acestea după cele ce ḑice că a auḑit și a citit în unele ḑiare. Dar dacă și noĭ la rîndul nostru am venì și am ḑice: Sciĭ ce am auḑit de d-ta, d-le Apostolene, ca magistrat și ca advocat? Și ți-am spune tot, tot ce am

No. 49. 1868 Noemv. 29.

audit, óre atuncĭ n'aĭ avé d-ta dreptul să ne ḑicĭ că suntem calomniatorĭ? De ce dar ne daĭ nouĕ un asemenea drept în privinţa d-tale? *(Aplause).*

D-l Apostoleanu a trecut apoĭ la finanţe, şi, — precum am maĭ spus, — a ḑis că am mers până a vinde patrimoniul părintesc, care este lăsat pentru glorificarea némuluĭ, ca să acoperim ruina, în care am adus noĭ finanţele. Cum, d-l Apostoleanu, care nu are o memorie aşà de scurtă, nu scie că Constituanta a votat să se vîndă unele moşióre strămoşescĭ, tocmaĭ pentru ca să spele greşelele şi ruina adusă de acel regim, pe care d-sa îl apĕră? *(Aplause).*

Eŭ nu voiŭ să fac procesul trecutuluĭ, căcĭ acesta nu este un mijloc de a păşì înainte. Şi trecutul îşĭ are pĕcatele luĭ ca şi presentul, precum şi viitorul îşĭ va avé pe ale luĭ. Societăţile, ca şi ómeniĭ, greşesc în exercitarea drepturilor lor. Aşà dar, D-lor, se puteà ca şi eŭ şi d-l Apostoleanu, aflându-ne în acele condiţiunĭ morale şi politice, să fi făcut greşelĭ, dar d-l Apostoleanu nu trebue să vie să ne provóce a maĭ vorbì de acel trecut, ḑicêndu-ne că voim să acoperim deficitul, făcut de noĭ cu vînḑarea averilor strămoşescĭ. Visteria este acì, acum sunt alţĭ Miniştri, d-sa puteà să se încredinţeze destul de lămurit dacă e deficit saŭ excedent. D-l Apostoleanu a ḑis: „Ni se spune de un excedent de 20 milióne, dar cum să luăm noĭ rĕspunderea aceluĭ excedent?“ Însă d-sa a putut vedé că în Adresă nu se pune nicĭ o cifră, nu se pune nicĭ un kilometru de şosea. Adresa constată numaĭ că este un excedent şi că s'aŭ făcut maĭ multe kilometre de şosele.

Eĭ bine, cum póte să vie onor. d-l Apostoleanu, representant al naţiunĭi, — acum când se face un act, care, după d-luĭ însuşĭ, are să fie pus subt ochiĭ Europeĭ întregĭ,—şi să nege excedentele, ḑicênd că e ruină în finanţe, fără să-şĭ dea ostenélă să se ducă la Ministerul de finanţe şi să vaḑă gestiunea anuluĭ trecut? Şi sciţĭ, D-lor, că, pe cât timp am fost Ministru, am spus tot-deauna tuturor d-nilor deputaţĭ şi senatorĭ, că orĭ când vor venì la vistĭerie şi vor voì să vadă starea financiară, îndată toţĭ funcţionariĭ de acolo vor fi la dispoziţiunea d-lor şi le vor arătà, nu numaĭ conturile, dar şi documentele. Prin urmare d-l Apostoleanu trebuià să se ducă să vaḑă, şi s'ar fi încredinţat că este un excedent de maĭ mult de 20 milióne asupra budgetuluĭ exerciţiuluĭ 1867. Trebuià însă ca d-sa să-şĭ facă o altă întrebare; trebuià să se întrebe cu ce s'a acoperit deficitul cel mare al anuluĭ 1866, dacă n'ar fi fost

un excedent? Fiind-că, afară din sumele, ce aŭ fost destinate împrumutuluĭ Oppenheim, s'a plătit deficitul cel mare, ce am găsit. Al doilea, întrebatu-s'a d-néluĭ cu ce s'aŭ acoperit acele 5 milióne de francĭ pentru materialul armateĭ, cu ce s'aŭ acoperit tóte plățile anuităților împrumutuluĭ Oppenheim, care trebuiaŭ să se rĕspundă din vîndarea domeniilor Statuluĭ, carĭ nu se vînd decât acum? *(Aplause)*. D-l Apostoleanu, dacă ar fi cugetat puțin, nicĭ n'aveà nevoie să se ducă la vistĭerie, ci îĭ erà destul să iea condeiul și să facă singur socotéla, și ar fi vĕdut care erà datoria flotantă a Statuluĭ, ce plățĭ a trebuit să facă Guvernul, și câte s'aŭ făcut. *(Aplause)*. Nc. 49. 1868 Noemv. 29.

Atuncĭ ar fi vĕdut negreșit că erà un excedent și acesta explică pentru ce, de unde mandatele eraŭ scădute cu 35 și 30 la sută, și bonurile rurale asemenea, ele s'aŭ suit aprópe la adevĕrata lor valóre.

Nu sciŭ dacă d-l Apostoleanu a fost anul trecut contra saŭ pentru drumurile de fer, dar să presupun chiar că a fost contra. D-sa scie că s'aŭ emis obligațiunile pentru căile ferate, că astădĭ obligațiunile pentru construirea drumurilor de fer sunt aruncate pe piețele Europeĭ, și chiar dacă este contra drumurilor de fer, trebue să aibă în vedere că nu lovesce numaĭ drumurile de fer, pentru care majoritatea națiuniĭ s'a pronunțat, — și un deputat, orĭ-care ar fi fost convicțiunea luĭ, trebue să se plece înaintea consciinței naționale, — dar, chiar dacă ar fi mers cu consciința d-sale liberă și independentă până a se opune voinței națiuniĭ, tot trebuià să se gândéscă că lovesce și în creditul Statuluĭ român, atât material cât și moral. Dacă onor. d-l Apostolenu ar fi avut tóte acestea în vedere, nu ar fi venit, cu atâta necunoscință de fapte, să arunce cuvinte așà de tarĭ și așà de compromițĕtóre pentru creditul finanțelor nóstre.

D-luĭ a vorbit apoĭ de șosele. La acésta, negreșit, d-l Donicĭ (1) va venì la rândul sĕŭ a-ĭ rĕspunde, nu ca să se apere, căcĭ n'are nevoe ; — dacă d-luĭ va fi vinovat, națiunea îl va osîndì, iar dacă d-l Donicĭ a fost un agent inteligent, activ și cu durere de inimă pentru înființarea căilor naționale, atuncĭ națiunea, orĭ-câte ar dice d-l Apostoleanu, îĭ va mulțumì. D l Apostoleanu a dis în privința

(1) *Panait Donicĭ*, Ministru al Lucrărilor Publice în Cabinetul luĭ Șt. Golescu și al luĭ Nicolae Golescu (13 Noemvrie 1867 — 16 Noemvrie 1868). — Nota Edit.

No. 49. 1868 Noemv. 29.

acésta că: cine ne spune nouĕ că s'aŭ făcut acele şosele? D-néluĭ a maĭ ḑis că nu este constituţional de a se pune în gura Inălţimeĭ Sale cuvintele că s'a dus singur şi-a constatat. Eĭ! D-lor, negreşit că consciinţa d-sale ca deputat l-a făcut să-ĭ pară rĕŭ de acésta, căcĭ d-néluĭ n'a făcut ceea-ce Suveranul nostru a făcut. Suveranul nostru s'a dus şi a constatat singur; s'a dus, fiind-că scie că fericirea uneĭ ţĕrĭ atîrnă în mare parte de la căile naţionale, şi că de-acolo resultă prosperitatea materială, morală şi puterea ţĕriĭ. Eĭ, D-lor, când v'aŭ spus acésta Miniştriĭ în mesagiŭ, nu puteţĭ d-vóstră să puneţĭ în îndoială un minut măcar afirmările lor, fiindcă sciţĭ că d-l Donicĭ s'a adresat, nu la amiciĭ administraţiuniĭ ca să supravegheze şi să constate lucrările, ce s'aŭ făcut, ci la persóne din tóte colorile şi maĭ cu deosebire din colorile, care eraŭ adversare ale administraţiuniĭ...

O voce. Pe cine a luat?

I. Brătianu. D-lor, nu pot să-mĭ aduc aminte de toţĭ, ci vĕ voiŭ spune pe aceĭ de carĭ-mĭ voiŭ aduce aminte acuma. A luat pe d-l Nicolae Bibescu, care cred că n'a fost nicĭ odată devotat amic al nostru, pe d-l Ion Manu, care ne-a lovit aşà de tare, şi pe alţiĭ. Prin urmare, vedeţĭ că d-l Donicĭ, care a trecut de multe orĭ pe la Focşanĭ şi scià cât d-l Apostoleanu erà de doritor pentru asemenea lucrărĭ, s'a îngrijit să aibă martorĭ, carĭ să nu pótă fi bănuiţĭ nicĭ chiar de d-l Apostoleanu.

D-lor, când vine Ministerul şi vĕ spune după raporturĭ oficiale că s'aŭ făcut acele 1.600 kilometri, nu cred că puteţĭ a le maĭ contestà. Şi maĭ întâiŭ de tóte, aveţĭ maĭ mult respect, aveţĭ cel puţin óre-care bună-cuviinţă către Guvernul ţĕriĭ, către consilieriĭ Tronuluĭ, carĭ staŭ în faţa Representaţiuniĭ naţionale, şi nu mergeţĭ până acolo încât să spuneţĭ în faţa naţiuniĭ că un Ministru a putut să pună în gura Suveranuluĭ minciunĭ.

P. Donicĭ. S'a publicat darea de sémă pe fie-care an în *Monitor*.

I. Brătianu. Şi D-lor, în faţa cuĭ spuneţĭ d-vóstră acésta? In faţa representanţilor tutulor districtelor, carĭ vin şi spun că s'aŭ făcut atâtea şosele, pe când nu s'aŭ ridicat în contra decât douĕ saŭ treĭ vocĭ. Eĭ bine, D-lor, vocea d-vóstră are maĭ multă autoritate decât tóte vocile Representaţiuniĭ naţionale? Fiţĭ modeştĭ cel puţin, dacă nu voiţĭ să fiţĭ maĭ prudenţĭ.

D-lor, un străin, care scie ce sunt drumurile de fer, care cunósce condiţiunile, în care ele pot existà, auḑind cuvintele d-luĭ

Apostoleanu, s'ar fi descurajat cu totul de folósele drumuluĭ de fer la noĭ. Căcĭ, un drum de fer, care n'are artere de șosele, — lasă că va trebuĭ să se cheltuéscă îndoit și întreit ca să se construéscă, dar și pe urmă chiar, — nu va puté produce nicĭ a decea parte din ce ar trebuĭ să producă, de óre-ce nu va avé alimentele necesare, transitul.

D-vóstră sciți ce sunt căile de comunicațiune din Țéra-Românéscă, sciți că nu te poți duce nicĭ două poștĭ în vreme de iérnă spre a transportà ce-và, — ce dic două poștĭ? — nicĭ o poștă chiar! Eŭ am ședut la Pitești o iérnă întrégă și n'am putut să mĕ duc până la vie la mine tótă iérna, spre a-mĭ transportà ce-và, și nu e maĭ departe decât un sfert de oră. Ast-fel, D-lor, legea drumurilor a fost una din cele maĭ marĭ prevederĭ, nu ale Ministeruluĭ trecut, nu ale Ministeruluĭ de astădĭ, nu ale d-luĭ Donicĭ, ci ale țĕrĭĭ întregĭ, fiind că încă din sesiunile trecute a fost îngrijirea de a avé legea drumurilor, și o doriam din tot sufletul. Onor. d-l Donicĭ n'a fost decât organul uneĭ dorințĭ, simțite de țéra întrégă, și a venit cu acea lege, tocmaĭ ca să se pótă construì drumul de fer cu înlesnire și pentru ca el să fie alimentat. Așà dar, D-lor, când onor. d-l Donicĭ s'a grăbit și a pus tótă silința sa pentru construcțiunea acestor drumurĭ și când chiar Domnitorul s'a coborît de pe Tron și s'a dus să visiteze tóte drumurile, acésta aŭ făcut-o din dorința, ce aŭ avut, ca aceste drumurĭ să facă pe capitaliștiĭ Europeĭ să vadă că vor puté să se construiască drumurile de fer, și vor puté să prospere capitalurile lor, ca ast-fel să le pótă vĕrsà cu maĭ multă încredere în România. Eĭ bine, cum d-l Apostoleanu este așà de naiv? Cum de n'a învĕțat de la d-l *Gneist*, profesorul d-sale, elementele cele maĭ simple de administrațiune și de economie, ca să scie că astădĭ patrimoniul unuĭ Stat nu maĭ consistă în domeniĭ? D-l Apostoleanu este cu o mie de anĭ înapoĭ, în epoca luĭ Carol-cel-Mare, pe când veniturile Statuluĭ eraŭ nu numaĭ în proprietățĭ, dar și în găinării. Trebuià să fi ascultat maĭ bine pe d-l *Gneist*, ca să scie că astădĭ budgetul nu se maĭ alimentézĕ din domeniĭ și că acésta este o sistemă, pe care progresul a nimicit-o, a lăsat-o pe trépta de jos, și care nu se află nicĭ chiar în Turcia, numaĭ dóră în Asia. Prin urmare am fost în drept a mĕ mirà cum onor. d-l Apostoleanu a putut susținé asemenea teoriĭ, maĭ cu sémă când d-sa scie pentru ce Camera trecută a încuviințat să se vîndă aceste proprietățĭ, și când îșĭ aduce aminte cum

No. 49. 1868 Noemv. 29.

onor. d-l Kogălniceanu atunci a ḍis că e o onóre pentru Cameră că a făcut o lege, prin care se creéză proprietatea de mijloc în România și se daŭ atâtea câmpiĭ, carĭ astăḍĭ staŭ pustiĭ, în exploatarea industrieĭ particulare.

Grija d-vóstră este astăḍĭ ca aceste fonḍurĭ să nu fie risipite, dar veţĭ vedé în budgetul viitor, ca și în budgetul de astăḍĭ, că o parà din aceste fonḍurĭ nu se întrebuinţéză alt-fel decât în recapitalisare, adecă pentru drumurile de fer, fiind-că și ele sunt o altă proprietate, însă o proprietate mult maĭ de folos decât eraŭ micile proprietăţĭ. Prin urmare d-l Apostoleanu, discipolul d-luĭ *Gneist*, trebuià să scie că, negând că s'aŭ făcut șosele în România, afirmând că nu s'aŭ făcut 1.600 kilometri de șosele judeţene, ci numaĭ 30 saŭ 40, lovesce creditul Românieĭ în Europa și face ca obligaţiunile căilor ferate să aibă o valóre mult maĭ mică decât ar fi avut, dacă publicul ar fi rĕmas subt impresiunea celor ḍise în mesagiul Tronuluĭ.

D-lor, onor. d-l Apostoleanu ne-a făcut teoriĭ asupra armateĭ, și mĕ mir cum d-sa s'a transformat atât de mult, și vine a ne susţiné teoriĭ, pe care le combăteà în acea vreme, când d-sa susţineà ordinea, și când noĭ susţineam aceea ce d-luĭ sprijină astăḍĭ; atunci eram trataţĭ că voim să armăm *turba* naţiuniĭ, că voim să facem o armată de desordine, și astăḍĭ tocmaĭ aceĭ ce făceaŭ acele acusărĭ vin să susţie contrariul, să ne acuse că facem armata permanentă și să declare că nu voesc decât miliţie.

Insă, Domnilor, dacă voiţĭ totala desfiinţare a armateĭ permanente, cum credeţĭ d-vóstră să formaţĭ acele miliţiĭ, cum voiţĭ să le exercitaţĭ,—astăḍĭ când nicĭ unul din ceĭ-lalţĭ Românĭ, carĭ n'aŭ fost în oștire nu este deprins cu arma,—cum voiţĭ a pune în lucrare acea lege a armăriĭ, dacă nu veţĭ lăsà cel puţin un an saŭ doĭ armate permanente, de la care poporul să învĕţe acel exerciţiŭ, acea disciplină și regularitate, de care are trebuinţă un soldat, ce póte fi chemat să se lupte, nu numaĭ spre a ţiné liniștea înăuntru, dar ca să apere ţéra în afară și să se afle faţă în faţă cu armate bine disciplinate? *(Aplause)*. Dacă noĭ trebue să deplângem ce-và, este că n'am avut destule mijlóce ca să facem maĭ mult decât s'a făcut. Dar mi s'a spus — căcĭ nu eram atunci acĭ — că onor. d-l Apostoleanu a ḍis că nu trebue să maĭ vorbim de faptele nóstre militare, fiind-că Istoria de 200 anĭ este acĭ în faţa d-sale.

G. Apostoleanu. Vi s'a relatat rĕŭ.

No. 49.
1868
Noemv. 29.

I. Brătianu. Imĭ pare bine că sensul cuvintelor d-luĭ Apostoleanu nu e acesta.

Domnilor, tot așà se ḑiceà și de Italienĭ înainte de 1848; chiar Francesiĭ, o națiune fórte simpatică Italienilor, îĭ disprețuiaŭ în gradul cel maĭ mare și rîdeaŭ când le vorbià cine-và de soldațiĭ Italienĭ. Eĭ bine, D-lor, tótă lumea a vĕḑut că într'o ḑi, acea națiune a devenit o națiune din cele maĭ brave, cu care s'a luptat fórte mult chiar aceĭa carĭ-ĭ disprețuiaŭ în ajun, adecă armata francesă. Sciți că Francezii s'aŭ luptat lunĭ întregĭ ca să ieà Capitoliul din mânile acelor Italienĭ, despre carĭ se ḑiceà că nu pot să ieasă pe uliță ca soldați decât cu umbrela în mână. Noĭ însă suntem în condițiunĭ maĭ fovorabile decât Italienii. Sciți că în timpiĭ nu dɔ decadență națională, ci în timpiĭ de nenorociriĭ naționale, răsbóiele, câștigate de Rușĭ contra Turcilor, s'aŭ câștigat cu avant-garda română în fruntea oștirilor rusescĭ. *(Aplause prelungite).* Chiar în timpiĭ de nenorociriĭ, bravura Românilor n'a lipsit, când ocasiunea s'a presintat ca eĭ să și-o arate. Pentru ce dar unii din d-vóstre aŭ ḑis că nu trebue să spunem că națiunea română ar fi în stare și gata să facă sacrificiĭ pentru întărirea eĭ, și că atuncĭ, când va maĭ venì cuĭ-và pofta să intre în România, cu toțiĭ ne vom adunà împrejurul Tronuluĭ și vom luptà? Pentru ce s'a ḑis că nu trebue să spunem asemenea cuvinte, de óre-ce ele nu probézĕ decât fanfaronadă din parte-ne? Străinilor le póte fi permis,—peste hotare,—să insulte ast-fel națiunea română, dar Românilor, nu! *(Aplause puternice).* Sunt óre acele vorbe de apĕrare termenĭ provocatorĭ? Dacă este așà, apoĭ să-ĭ ascultăm pe aceia ce ne acusă de fanfaronadă, să facem ceea ce aŭ fost nevoiți să facă părinții lor, să ne punem iș̦lice, giubele și ciacșirĭ roșiĭ și cu tratatele în sîn să mergem la hotar și să facem temenele străinilor, carĭ vor voi să vie la noĭ.!! *(Ilaritate).*

Când pe tótă ḑiua străiniĭ ne insultă, ne amenință,—și ne-aŭ amenințat chiar atuncĭ când am socotit noĭ că e bine să avem un Principe ereditar, dintr'o familie, care ne dă garanțiĭ, și aŭ crĕḑut că sunt în dreptul lor să intre în România, — de ce să nu le dăm să înțelégă că, dacă le vor maĭ venì asemenea poftă, vor găsì acì nu douĕ—treĭ regimente, dar multe regimente, hotărîte a-ĭ primì cu vitejie. Socotesc, D-lor, că e simțimîntul cel maĭ natural al uneĭ ființe viĭ să dea a înțelege, când voiesce cine-và s'o calce, că are să se apere. *(Aplause prelungite).*

No. 49. 1868 Nocmv. 29.

D-lor, sunt treĭ ore, nu sciŭ dacă onor Cameră nu e ostenită și n'ar voi să se odihnéscă puțin, fiind-că maĭ am încà a vorbì și aș dorì să spun care sunt greșalele nóstre, pentru ce ne-am retras de la Minister și pentru ce susținem Ministerul actual, ca apoĭ să ne judecațĭ și să ne dațĭ osânda saŭ aprobarea.

Voci. Să se suspende ședința.

— *Adunarea consultată, încuviințéză snspendarea ședinței pentru 10 minute.*

La redeschiderea ședinței, Președintele dă cuvîntul luĭ I. Brătianu spre a continuà.

I. Brătianu. D-lor, încep prin a face scusele mele, fiind-că mi s'a făcut observațiune că a rĕspunde la tóte întrerupțiunile, ce mi se fac, maĭ cu sémă de onor. d-l Negură, este a-ĭ da prea multă importanță, și de aceea cerêndu-vĕ scuse că am rĕspuns până acum, vĕ declar că de acum înainte mĕ voiŭ mărginì, pe cât voiŭ puté, să nu maĭ rĕspund la întreruperile, ce mi se vor face, fie ele chiar ale onor. d-n Negură.

Am sfîrșit cu onor. d-l Apostoleanu, însă mĭ-am adus aminte că am făcut o nedreptate, și este de datoria mea s'o repar, o nedreptate în privința unuĭ ilustru bărbat, al căruĭ nume l-am pronunțat acì: ilustrul *Gneist.*

Am ḍis că d-l *Gneist* a fost contra Guvernuluĭ prusian în 1863; însă trebue să adaog că atuncĭ când a vĕḍut că mijlócele, întrebuințate de acel Guvern, aŭ servit a ajunge la reînălțarea patrieĭ sale, d-l *Gneist* a devenit și este încă cel maĭ mare apĕrător al Guvernuluĭ sĕŭ.

Am ḍis că am sfîrșit cu d-l Apostoleanu; acum am să rĕspund uneĭ alte ilustrațiunĭ, uneĭ eminențe, de o altă importanță, fiind-că chiar posițiunea eĭ ĭ-o dă: am să rĕspund d-luĭ Beust, care s'a făcut organul tuturor plângerilor, tuturor imputărilor ce s'a crḕḍut de cuviință a se face în străinătate în contra nóstră. Dar maĭ întâiŭ voiŭ rĕspunde încă cuvintelor d-luĭ Apostoleanu, care a ḍis că ne-am dat demisiunea pentru că am avut consciința că ducem țéra la prăpastie, etc. Am ḍis că am făcut multe greșelĭ, și dacă întâmplarea mĕ va obligà vre-o dată a maĭ venì la putere, póte că nu le voiŭ maĭ face tot pe acelea, — sper acésta pentru mica mea inteligență, — dar sunt încredințat că iar voiŭ face greșelĭ. Póte că m'am coborît de la putere, fiind-că e bine ca un om să se pótă reîntórce asupra tuturor faptelor sale și să le pótă

studiă și cântări, ca să scie cum trebue să mérgă înainte, silindu-se a evită greșelile ce a comis dejà. Este cred de trebuință ca un om să nu stea prea mult timp sus, fiind că înălțimea și greutatea îl pot ameți, și apoi creḍ că și dacă n'aș fi fost destul de consciințios, tot eraŭ de ajuns patimile, atacurile cele înverșunate ce s'aŭ făcut administrațiuneĭ mele, pentru a o paralisà și a o silì să-și deà locul alteia. Puteți vedé cu cătă înverșunare s'ar fi repetit acele atacurĭ, dacă, chiar după eșirea nóstră de la putere, ele tot se maĭ repetă și astăḍĭ, în cât,—în loc de a ne ocupà să mergem înainte, — stăm în loc, numaĭ ca să auḍim cum se atacă administrațiunea trecută. No. 49. 1868 Noemv. 29.

D-lor, s'a ḍis că influența consulilor a silit Ministerul să se retragă de la putere. Eŭ am ḍis în particular, în adunările intime, și o repet astăḍĭ la tribuna Camereĭ, că chiar aceia carĭ nu ne cunosc, sciind numaĭ posițiunea nóstră de Guvern al Românieĭ, de Miniștri mandatarĭ aĭ națiuniĭ române, nu trebuiaŭ să créḍă că am fi fost capabilĭ să facem, nu o lașitate individuală, dar o lașitate națională. Nu, nu influența consulilor ne-a silit să ne retragem; situațiunea Europeĭ și situațiunea, ce ni s'a făcut la noĭ în țéră, ne-aŭ îndemnat să credem că este prudent a ne retrage de la putere, spre a lăsà locul unor ómenĭ, carĭ aŭ tot atâta inimă de Românĭ ca și noĭ și carĭ aŭ experiență și aŭ dat doveḍĭ de talente maĭ mult decât noĭ.

Maĭ întâiŭ, D-lor, ómeniĭ carĭ șed multă vreme la putere slăbesc, fiind-că lumea nu vede decât numaĭ rĕul: trebue numaĭ geniĭ marĭ și ómenĭ cu talente fórte superióre ca să pótă să se ție multă vreme la putere, fără ca lumea să nu se ostenéscă de dînșiĭ. Noĭ nu suntem și nicĭ nu ne credeam de talia aceea. Simțiam că lumea începuse să se ostenéscă, și erà maĭ bine să ne retragem, până când lumea nu erà cu totul ostenită.

Dar este și altă considerațiune. Oare este bine ca consilieriĭ Tronuluĭ să fie tot-deauna tot aceiași? Este bine ca numaĭ o nuanță, chiar care ar represintà marea majoritate din țéră, să dea pe consilieriĭ Tronuluĭ? Nu este bine să se dea ocasiune și celor-lalte nuanțe a se apropià de Tron, ca Tronul să-ĭ vaḍă, să-ĭ aprețuiască, să-ĭ stimeze, și eĭ să se obicĭnuiască a-L iubì și a L adorà maĭ mult decât póte să facă cine-và, când vede pe Suveran de departe?

Dar, d-lor, în situațiunea de față erà o rațiune de Stat și maĭ mare, și maĭ urgentă. Din tóte părțile se ridicaŭ glasurĭ, și glasurĭ

No. 49. 1868 Noemv. 29.

puternice, carĭ aŭ o influenţă mare, nu numaĭ asupra unuĭ Stat de a doua ordine ca al nostru, care e născut de ierĭ, dar chiar şi asupra Împĕraţilor celor maĭ puternicĭ. Eĭ bine, când se ridică o opiniune, care este defavorabilă unuĭ Guvern, este de datoria luĭ să se retragă, şi să ieasă pentru ca să vie alţiĭ să dovedéscă lumeĭ că ceea-ce s'a ḑis nu este adevĕrat, şi că ceea-ce exprimà acel Guvern nu erà o opiniune impusă naţiuniĭ, că acel Guvern nu erà al unuĭ partid, ci—în acţiunea luĭ cea mare—erà expresiunea naţiuniĭ întregĭ. *(Aplause).* D-lor, fiţĭ încredinţaţĭ că ómeniĭ de colórea acelor carĭ sunt astăḑĭ la putere, ómenĭ, carĭ prin trecutul lor aŭ putut să inspire încrederea, fiind-că aŭ fost multă vreme la putere, aŭ să vie şi să dovedéscă Europeĭ că ceea-ce s'a ḑis că noĭ suntem instrumentul alteĭ Puterĭ şi altor interese decât ale naţiuniĭ, n'a fost adevĕrat. Sunt încredinţat că aceĭ, carĭ aŭ venit la putere după noĭ, aŭ să desminţă tot ce a fost calomnios, şi să dovedéscă lumiĭ că naţiunea română voesce, iar nu face voinţa cutăruĭ om saŭ cutăruĭ partid. *(Aplause).*

D-lor, ce ne acusă pe noĭ Cartea Roşie? Acéstă Carte este de 110 pagine şi 30 sunt destinate numaĭ Românieĭ. D-lor, intoleranţa religiósă este partea întâia. Eĭ! D-lor, va rĕspunde Ministerul de astăḑĭ în acésta, cum am rĕspuns şi noĭ: nu este intoleranţă religiósă, ci este o jenă, o inconvenienţă socială şi pot ḑice naţională. *(Aplause).*

In România nu se crede că s'aŭ putut realisà în aşà timp scurt tóte condiţiunile de putere, ca să nu maĭ fie ameninţată naţionalitatea, şi de aceea s'a pus chiar în Constituţiune că nu se pot aduce în România coloniĭ străine, şi acésta s'a făcut nu din ură contra străinilor, — vorbesc despre adevĕratul simţimînt naţional, — precum nicĭ din intoleranţă faţă de Israeliţĭ, ci a făcut-o o parte a ţĕrĭĭ, îngrijită ca să nu fie ţéra înăbuşită de coloniĭ străine. Iată ce am spus şi iată ce aŭ să spună şi succesoriĭ noştri. Şi atuncĭ Europa nu va maĭ puté să ḑică că sunt cuvinte ale unor ómenĭ, carĭ voesc să exploateze proprietatea, fiind-că onor. d-l Dimitrie Ghica şi onor. d-l Kogălniceanu n'aŭ trebuinţă de acésta,— posiţiunea lor este asigurată de mult în societatea română,—n'aŭ trebuinţă de mijlócele cele miserabile, de carĭ presupuneaŭ străiniĭ că am avut noĭ trebuinţă, pentru ca să exploatăm credinţa poporală, spre a ne ţiné la putere şi a deşteptà în popor simţiminte,

ce n'aŭ fost, nu sunt și nu vor fi ale Românilor. *(Aplause prelungite).* No. 49. 1868 Noemv. 29.

D-lor, îmĭ va ḍice cine-và că sunt imprudent ca să rĕspund la Cartea Roșie, că póte sunt presumțios; de aceea viŭ să-mĭ ridic un piedestal, în cât să mĕ pot suĭ la înălțimea d-luĭ de Beust ca sĕ-ĭ rĕspund. Nu, D-lor, că este o necesitate născută în mine din o mare grijă, vĕḍênd pe șeful Cabinetuluĭ unuĭ Imperiŭ atât de mare și puternic, pe d-l de Beust, — omul cel maĭ inteligent și cel maĭ curagios, care a mers cu curagiul sĕŭ până a compromite existența Regatuluĭ Saxonieĭ, în răsboiul din urmă, — vĕḍênd cum un asemenea om póte să se spăimînte, când un Stat născut de ierĭ, care abiă a început să adune elemente de întărire ca să-și conserve existența; vĕḍênd cum d-l de Beust s'a speriat, și de un an și jumătate nu se ocupă decât de acel uriaș, care se ridică în fața-ĭ, și cere o armată permanentă de 800 miĭ de ómenĭ, am crḕḍut că trebue să ne îngrijim. Să vĕ spun drept, D-lor, a fost și o necesitate personală, care a venit și a adaos la alte motive, care m'aŭ făcut să mĕ retrag de la putere: a fost ca să rĕsuflu și eŭ odată, să pot vorbì fără să am nicĭ o rĕspundere către nimenĭ și să nu compromit Guvernul țĕriĭ.

Unuĭ Împărat mare, care are atâtea milióne de supușĭ, astădĭ,— când se încoronéză Rege al Ungarieĭ, — d-l Beust îĭ pune sabia în mână, și el taie în patru părțĭ ale aeruluĭ, și promite să cucerésca tóte țĕrile, ce aŭ ținut de Coróna St. Ștefan; noĭ însă nicĭ nu ne-am îngrijit, nu ne-am culcat séra cu maĭ multă grijă, nicĭ ne-am sculat diminéța cu maĭ puțină mulțumire; am ḍis că acésta este o formulă, la care ține Imperiul Austrieĭ, fiind-că este unul din Imperiile cele maĭ tradiționale, și ține la tóte formulele, chiar și la acele care nu maĭ pot avé aḍĭ nicĭ o însemnătate. Dar d-l de Beust nu face așà; el se sperie, sună alarma în Europa întrégă, cere o armată permanentă de 800 miĭ ómenĭ, fiind-că... d-l Candiano a tras sabia din téca! *(Aplause).*

S'aŭ făcut manifestărĭ de pangermanism, în care și drapelul nostru a fost băgat și plimbat pe uliță, și noĭ nu ne-am îngrijat; la noĭ vin emisarĭ ungurĭ, se plimbă prin țéră și nu le ḍicem nimica, ba încă le dăm de mâncare și de bĕutură. Eĭ bine, cum ḍiceam d-luĭ baron Eder: „Par'că noĭ am fi un colos și Austria o Putere mică și de câte orĭ ne mișcăm, vĕ e tĕmă să nu vĕ strivim.“ Vedețĭ că nu e lucru serios. Prin urmare, grijă pentru grijă, frică

No. 49. 1868 Noemv. 29.

pentru frică, ḑic și eŭ cum se ḑice „frică la mine, frică la tine, frică la noĭ la amândoĭ.“ Și dacă nu înțeleg cum d-l de Beust s'a speriat, fiind-că d-l Candiano a tras sabia *(ilaritate)*, și nu sabia,— pentru că d-luĭ nu maĭ are sabie acum, — ci fiind-că a tras pana, atunci să ne fie permis să ne îngrijim și să ne temem și noĭ la rândul nostru că d-lor nu aŭ gânduri bune cu noĭ. Desfid ca Austria să dovedéscă o singură urmă de ale nóstre peste Carpațĭ, să dovedéscă un singur fapt, — nu numaĭ al Guvernuluĭ, ci al orĭ-căruĭ particular,— prin care s'ar fi încercat a se turbură liniștea Austrieĭ. Și când noĭ am rĕmas prudențĭ, la ce să le fie témă? Austria, o Putere mare, — care este astădĭ mărginită dəspre Germania, — nu va căutà óre să-și deschidă locurĭ de desvoltare în partea opusă, unde crede a găsì o maĭ puțină resistență? D-vóstră scițĭ, D-lor, că armata Austrieĭ mĕsură țéra cu lanțul și ast-fel putem crede că, cuĭ i-a fost fóme erĭ, îĭ póte fi și astădĭ; nouĕ însă nu ne póte fi fóme, fiind învĕțațĭ cu sărăcia.

Se maĭ ḑice, D-lor, în Cartea Roșie, că ne armăm peste mĕsură, și că prin urmare n'avem intențiunĭ bune, n'avem intențiunĭ numaĭ de apĕrare, ci și de agresiune. Maĭ este încă o frasă tot în Cartea Roșie relativă le Sêrbĭ, unde se ḑice că Guvernul Austrieĭ vede cu mulțumire că Serbia se întăresce și-și cresce puterea în proporțiune cu mijlócele eĭ, fiind-că sunt acestea elemente carĭ se crează,—după propriile cuvinte ale d-luĭ de Beust,— pentru viitorul Imperiŭ turcesc.

Eĭ bine, D-lor, de ce óre ceea ce este bine pentru Serbia, nu este bine pentru România? De ce Sêrbiĭ, carĭ sunt înarmațĭ până în dințĭ, — și acésta o scie tótă lumea, — nu îngrijesc pe nimenĭ? De ce însă noĭ, când din nenorocire numaĭ am votat un proiect de lege ca să ne organisăm puterea armată, — dacă nu tot atât pe cât Serbia, dar pe jumătate, — de ce noĭ, carĭ nu avem nicĭ măcar o pușcă pentru 50 Românĭ, ne armăm peste mĕsură, pe când Serbia, avênd póte una și douĕ puscĭ de fie-care Sêrb, nu este prea armată?

Dar ce mĕ îngrijesce maĭ mult, este că s'aŭ făcut administrațiunĭĭ trecute imputărĭ că este instrumentul intereselor străine. Care sunt dovedile? N'a venit Cartea Roșie cu nicĭ o altă dovadă, decât că puscile cu ac, pe care le-am cumpĕrat de la Guvernul prusian, ne-aŭ venit prin Rusia. Dar, D-lor, ne vin tunurĭ și munițiunĭ de răsboiŭ prin Austria, și judecând tot ast-fel Rusia, ar fi tre-

buit să spună că suntem instrumentele Austrieĭ; dacă acele arme și muniținnĭ trec prin Turcia, că suntem instrumentele Turcieĭ. Prin urmare noĭ, carĭ suntem încongiuraţĭ de aceste Puterĭ, orĭ pe unde ne-ar trece armele, vom fi acusaţĭ de instrumente ale aceleĭ Puterĭ, ast-fel în cât vom fi pușĭ în posițiune de a nu ne maĭ puté armà nicĭ odată, căcĭ fie-care ne va acusà. Cu Austria și cu Turcia am cochetat multă vreme ; Turcieĭ și astădĭ chiar îĭ facem mare serviciŭ, pe când cu Rusia până erĭ am luptat și n'am încetat decât atuncĭ, când n'am maĭ fost amenințaţĭ de dînsa. No. 49. 1868 Noemv. 29.

Ni se dice: de ce puscile să nu vie prin Austria și să ne vie prin Rusia? Fiind-că,—precum am rĕspuns și baronuluĭ Eder,—duceţi-vĕ în Prusia, căutaţĭ registrele, matricolele, și veţĭ vedé că puscile acelea sunt ieșite din fabrica din Dantzig și linia cea maĭ dréptă ca să vie de la Dantzig în România este prin Rusia. Rusia a acordat Guvernuluĭ nostru acea autorisare îndată, de vreme ce cu Austria trebuià să maĭ așteptăm încă 5 și 6 lunĭ, pentru-că trebuesc multe formalităţĭ, administrațiunea eĭ fiind complicată, pe când în Rusia... a dat Impĕratul voie și armele aŭ trecut.

Eŭ unul, d-lor, m'am simțit fericit când am fost însciințat că vin armele. Maĭ întâiŭ pentru că Suveranul Franțeĭ o scià, prin urmare nu erà nimic complotat pe sub ascuns, cum dice d-l de Beust, și apoĭ puscile trecênd prin Rusia, prin acésta s'a ridicat o grijă, pentru care tótă viéța ne-am luptat; căcĭ sciţĭ că atuncĭ, când cine-và e speriat odată, se teme apoĭ și de-o umbră. De când Rusia a lăsat să trécă armele nóstre și ne-a lăsat să ne armăm, ne-a asigurat prin acésta că nu maĭ are intenţiunĭ să ne cucerésca ; eŭ am fost fórte fericit că ne-a dat acéstă dovadă, și aș dorì ca și Austria să facă tot așà, ca să ne probeze că nu maĭ are nicĭ un gând asupra nóstră, adecă să ne lase cu totul liberĭ de a ne armà, pentru că nu România ar puté să facă umbră unuĭ Imperiŭ așà de mare ca Austria.

Dar, Domnilor, noĭ am mers maĭ departe cu prudența: când o soră a mea este măritată, nu am dreptul să mĕ amestec în menagĭul sĕŭ, nu am dreptul să fac cel maĭ mic pas, care să pótă da bănuială soțuluĭ eĭ că aș voì vre-odată să aduc zizanie și desbinare în casa lor. Însă, D-lor, óre, când soțul eĭ, cumnatul meŭ, va merge până a o maltratà cu brutalitate, când o va tratà ca pe o sclavă, cu tóte că scie că ea este dintr'un sânge nobil... *(aplause mult prelungite)*, când voiŭ vedé că rădică cuțitul asupra eĭ, nu am

No. 49. 1868 Noemv. 29.

eŭ óre dreptul să strig, să-l opresc de la acea crimă? *(Aplause entusiaste, îndelung repețite pe tóte băncile și în tóte tribunele).* Eĭ bine, D-lor, am mers cu prudența până la lașitate, fiind-că am năbușit în inima nóstră acel țipĕt. *(Aplause vii).*

Veciniĭ noștri Maghiarĭ sciŭ, d-l Andrássy, d-l Klápka și rĕposatul Téleki, a căruĭ țĕrînă o aduc de martoră, sciŭ și pot spune că noĭ, chiar când eram pe tĕrîmul revoluționar, când luptam, atât pentru noĭ cât și pentru dînșiĭ, în 1849, în mijlocul Parisuluĭ, chiar atuncĭ n'aŭ găsit nicĭ un cuvînt, nicĭ o idee din partea nóstră că voim să cucerim Transilvania, și nu le-am cerut altce-và decât să fie consecințĭ cu principiile ce declaraŭ lumiĭ, și cu drepturile, ce reclamaŭ pentru dînșiĭ, adecă să dea și Românilor aceleașĭ drepturĭ, pe carĭ le daŭ și celor-lalte națiunĭ.

Acéstă conduită a nóstră puteà să le serve de chezășie, de asigurare, fiind-că atuncĭ nu maĭ erà dreptul Istorieĭ, el erà rupt de revoluțiune, și cu tóte acestea n'am voit să avem alt limbagiŭ și altă conduită, pentru că ne-am ḑis: Suntem puținĭ, 5 milióne numaĭ în România, dar scim că nu aglomerațiunile facputerea unuĭ Stat, ci unitatea și desvoltarea luĭ în clvilisațiune. Ne mulțumim să fim tarĭ prin principiile nouĕ, ce le înfățișăm, fără să ne maĭ uităm la nimic afară din țéra nóstră. Însă le-am ḑis: „Este în interesul vostru să fițĭ consecințĭ cu principiile vóstre, să nu umblați a da satisfacțiune unor tradițiunĭ ale trecutuluĭ, să nu vĕ creați greutățĭ, care pot să vĕ pună într'o ḑi în pericol.

Eĭ bine, D-lor, care om, — când pe tĕrîmul revoluționar este moderat, — venind la putere ar fi maĭ exaltat, când scie cât de grea e rĕspunderea faptelor sale? D-niĭ Andrássy, Klápká și Türr, acum doĭ anĭ, veniră în Bucurescĭ, înaintea bătălieĭ de la Sadowa, ca să trateze cu noĭ, și nu le-am cerut nimic nicĭ atuncĭ, când puteam reușĭ, nicĭ atuncĭ nu le-am ținut alt limbagiŭ decât acela de maĭ nainte. Cum dar aŭ crẹḑut d-nélor, ca astăḑĭ, fiind la putere, aș pune eŭ în joc existența nóstră națională ca să alerg după teoriĭ orĭ cât de sublime și legitime ar fi ele? Vorbind de Unguri, îmĭ aduc aminte de ceea ce îmĭ ḑiceà un Engles alaltăerĭ, — nu o persónă oficială, un consul, nicĭ un interesat la podurile de fer saŭ alte întreprinderĭ, — un Engles, cu totul desbrăcat de orĭ-ce interes și care judecà lucrările cu sânge rece. După multe întrebărĭ, ce mĭ-a făcut, mĭ-a ḑis: „Sciĭ ce efect îmĭ fac acestea? Îmĭ aduc aminte

de fabula lupuluĭ, care căută gâlcévă mieluluĭ că-ĭ turbură apa. Așà sunt și vecinii d-v. față cu România.“ No. 49. 1868 Noemv. 29.

Eŭ, D-lor, aș ḑice lupuluĭ ca să-și aducă aminte că Ségur, când vine la Istoria Romanilor și începe de la fundarea Romeĭ, ḑice că, la cel dintâiŭ pas al Romanilor, s'a vĕḑut că eĭ sunt puĭ de leĭ. *(Aplause sgomotóse și repețite).*

Noĭ, cum am declarat, avem elemente de fericire, și dacă vom fi vrednicĭ, vom fi adevĕrațiĭ strănepoțĭ aĭ Romeĭ. Vom sci—cincĭ milióne cîțĭ suntem—să ne facem un loc în societatea Statelor europene, ast-fel cum alțiĭ nu pot să și-l facă, deși sunt maĭ multe milióne.

Să fie sigure Statele vecine, carĭ aŭ fericita voință de a ne pune în posițiune să le ḑicem frațiĭ noștri, — fraț cum le ḑicem Sêrbilor, — că nu vor avé nicĭ un subiect de grijă din partea nóstră, dar să nu uite că atuncĭ când vor voi să înjunghie pe sora nóstră de dincolo, care este mărităță cu dînșiĭ, sângele eĭ le va stropì fruntea și maĭ curând saŭ maĭ târḑiŭ, Franța și Roma, când Capitoliul va domnì iar asupra Italieĭ, își vor recunósce sângele pe fruntea înjunghietorilor și nu vor lăsà pe strănepoțiĭ lor să piară. *(Aplause entusiaste repețite în sală și în tóte tribunele).*

Acuma D-lor, să vĕ citez un mic incident, din care veț puté vedé cât d-l de Beust, care astăḑĭ este organul Ungarieĭ, este de nedrept, și cât este de orbit cătându-ne gâlcévă, subt pretext că am fi adus arsenale întregĭ și că aceste arsenale ne vin din Rusia. Ḑiceam baronuluĭ Eder: Cum poțĭ d-ta să fiĭ un singur minut în erére asupra celor ce se petrec în România? D-ta, care ca om politic eștĭ de atâta timp în România, d-ta care eștĭ consul și aĭ un serviciŭ în România mult maĭ vechiŭ și maĭ inamovibil decât Guvernul țĕriĭ, d-ta, care aĭ în fie-care orășel câte un staroste, câte un sub-consul, iar nu un polițaŭ, cum am eŭ, venit de erĭ saŭ de alaltăerĭ în administrațiune, d-ta, care poțĭ să cunoscĭ tóte câte se petrec în România, cum poțĭ să relatezĭ asemenea lucru, și să ne daĭ alte calificărĭ decât acelea care ni se cuvin? Îĭ spuneam acésta pentru că, îndată ce aŭ început să vie armele, aŭ început și raporturile oficiale, și ast-fel iată ce ḑice raportul din Iașĭ al d-luĭ consul: el ḑice că aŭ sosit în România la Rădăuțĭ 90 de colete, și acésta este și în Cartea Roșie în limba germană, și tradusă în cea francesă în ḑiare. Sciț însă că un colet nu cuprinde decât 25 de puscĭ, prin urmare 90 de co-

No. 49. 1868 Noemv. 29.

lete, câte 25 de puscĭ, fac 2.250 de puscĭ. Al doilea transport este de 130 de colete, care fac 5.250 de puscĭ. Şi acĭ observaţĭ că se póte vedé chiar în arsenalele nóstre că jumătate din colete eraŭ pline cu cartuşe şi fulminante, carĭ cuprind maĭ mult loc decât puscile. Dar d-l consul spune că ĭ-a declarat d-l Prefect de Botoşanĭ că sunt 50.000 de puscĭ: dacă se póte susţiné acésta, că 50.000 de puscĭ se pot transporta cu 44 de care, căcĭ un transport a fost de 19 care şi cel-lalt de 25!! Eĭ bine, d-luĭ spune că ast-fel a declarat d-l Prefect de Botoşanĭ şi apoĭ ḑice: d-l Brătianu mĭ-a spus că sunt numaĭ 25.000 cumpĕrate. Cumpĕrate, D-lor, iar nu date. N'avea d-l consul decât să numere coletele, şi după cum coletul în nicĭ o ţéră din lume, nu conţine maĭ mult de 25 puscĭ, dacă ar fi făcut atuncĭ socotélă, ar fi vĕḑut că d-l Prefect a făcut ca copilul teribil; căcĭ copiiĭ teribilĭ de'ndată ce vĕḑ că se teme cine-và de eĭ, nu-l maĭ lasă în pace nicĭ ḑi nicĭ nópte, şi ca să înspăimînteze, spune lucrurile de o mie de orĭ maĭ marĭ de cum sunt în realitate. Aşà a făcut d-l Hasnaş de la Botoşanĭ: a vĕḑut pe consul, pe sub-consul, pe staroste, pe toţĭ împiegaţiĭ consulatuluĭ Austrieĭ speriaţĭ, a vĕḑut că se pun toţĭ agenţiĭ, se înşirà toţĭ dragomaniĭ, tóte agenţiile pe drumul cel mare, şi atuncĭ a făcut, ca copilul teribil, şi a voit să-ĭ sperie. Şi agenţiĭ aŭ păţit-o ca ţiganul din poveste, care venià cu pĕrul vîlvoiŭ în sat, ḑicênd că ĭ-aŭ eşit o sută de lupĭ înainte, dar pe urmă s'a dovedit că eraŭ numaĭ frunzele, ce se mişcaseră de vînt.

Cum voiţĭ acum să nu creḑ eŭ că nu este un scop ascuns, când o Împĕrăţie aşà de mare, cu un personal aşà de mare—un personal care, când noĭ am îndrăsnit să ḑicem că nu sunt adevĕrate cele ce denunţă, a dat alarma în tótă Europa—afirmă că sunt persecuţiunĭ contra Israeliţilor în Moldova, că s'aŭ înnecat Evreiĭ în Dunăre, că s'aŭ torturat şi violat femeĭ. Am ḑis că acele notificărĭ nu sunt basate pe adevĕr, că altul este scopul, şi pentru acésta Austria a făcut o cestiune importantă din denunţărĭ neadevĕrate. Am îndrăsnit să punem în dubiŭ adevĕrul arătărilor d-luĭ dragoman cutare saŭ cutare, să respingem acusările, ce ni se făceaŭ de conspiraţiunĭ cu Muscaliĭ, etc., am voit să arătăm că d-niĭ consulĭ aŭ putut să se înşele înşişĭ, precum în loc de 3.500 puscĭ, aŭ spus că sunt 50.000 însă totul a fost în deşert.

Sfârşesc, D-lor, cu partea acésta.

Trec la partea Bulgarilor, căcĭ am fost acusaţĭ întâiŭ de per-

secțiune contra Israeliților; aŭ venit pe urmă armele muscălescĭ, și în fine conspirațiunile cu Bulgariĭ. No. 49. 1868 Noemv. 29.

Acestea din urmă aŭ ameţit Europa câte-vă lunĭ, în cât s'a ḑis că Guvernul român organiséză bande bulgare, cu care voesce să surpe Imperiul Otoman. Am ḑis și representanților Puterilor: Cum se póte crede că noĭ, carĭ am dat doveḑĭ că nu suntem neghiobĭ, fiind-că causa ce am servit până astăḑĭ a triumfat chiar contra voinţeĭ multora din d-lor, — cum credeţĭ că noĭ am puté să ne dăm de cuceritorĭ, când mijlócele ne lipsesc ? Ar fi o orbire din parte-ne. Dar să ḑicem că Dumneḑeŭ ne-a orbit ca să ne pérḑă,—fiind-că atuncĭ când Dumneḑeŭ voesce să piérḑă o ţéră, o orbesce maĭ întâiŭ, îĭ iea minţile,—să ḑicem că ne-a luat minţile și am voit să surpăm Imperiul Otoman, ca să ne facem ce? Să ne facem la rîndul nostru Imperiŭ? Acésta este maĭ mult decât absurd: e ridicol. Dar în sfîrșit am voit să trecem în Bulgaria. Negreșit tóte acestea nu puteaŭ să se facă decât cu concursul Guvernuluĭ întreg; nu póte un singur Ministru să conspire în contra celor-lalţĭ, nicĭ un Ministru contra Tronuluĭ. Prin urmare trebuià să fie de acord și Guvernul, și Tronul și chiar ţéra, căcĭ ţéra trebuià să fie pusă în acţiune. Și ast-fel fiind, noĭ, carĭ eram la putere, carĭ aveam o oștire la disposiţiune, cum puteţĭ d-vóstre să credeţĭ că pentru a face un fapt așà de uriaș, ne-am fi mulţumit să strîngem 150 de brutarĭ, pastramagiĭ, bragagiĭ, câţĭ-và individĭ carĭ aŭ fost în armata Serbieĭ și cu aceștia, concentraţĭ la Petroșanĭ, să pornim în Turcia ca să surpăm Imperiul Otoman ? Eĭ, D-lor, dacă am fi avut în gândul nostru acésta,—Româniĭ aŭ multe colonii în Bulgaria, pe urmă sunt miĭ de Bulgarĭ, carĭ pe tot anul vin și lucréză moșiile nóstre,—am fi compus din eĭ o bandă de 10.000 de Bulgarĭ, și concentrând tótă oștirea nóstră în dosul bandelor, făceam o mișcare seriósă. Ne-am fi spart neapĕrat capul, dar ce voiţĭ? Îneubnisem ! Făceam însă lucrul cum trebuià să-l facă un om, care are o inteligență. Ni se face acusarea că se conspiră în România; dar, cum am ḑis-o și în notele nóstre diplomatice, s'aŭ adunat nu odată, ci de douĕ-ḑecĭ de orĭ bande în Rusia, în Polonia, în Turcia; chiar în Franța s'aŭ făcut conspiraţiunĭ fără scirea autorităţilor, — pentru-ce n'ar fi óre asemenea conspiraţiunĭ și în Bucurescĭ? Apoĭ, D-lor, chiar în Contatinopole este un comitet bulgar; cum Guvernul turcesc, o putere autocrată, care are un interes vital în acésta, nu e în stare să stingă conspira-

No. 49. 1868 Noemv. 29

ţiunea, să surpe comitetul bulgar? Şi la noi, în deplina libertate în care suntem, unde trebue să călcăm Constituţiunea, voind să oprim aceste comitete, cum să nu se pótă bănui că ar fi un comitet, care ar avé alte aspiraţiuni decât ale Statelor vecine?

Datoria nóstră, după instituţiunile ce avem, se mărginesce a supraveghià, şi numaĭ când se efectuéză o faptă, atunci trebuie oprită: atât ne permite Constituţiunea.

Dar ce am făcut noi în cestiunea de faţă? Îndată ce am aflat că s'aŭ adunat 150 ómeni la Petroşani şi că aŭ trecut dincolo, am concentrat toţi grăniceriĭ, toţi dorobanţiĭ, am împănat cu oştire tótă graniţa; am făcut ce-và maĭ mult, am violat Constituţiunea, am violat legile ţériĭ—şi pentru acésta póte să ne trimită d-l Apostoleanu dinaintea Curţiĭ de Casaţiune—căcĭ am luat ómeniĭ de pe marginea Dunăriĭ şi ĭ-am internat la munte, şi am luat ómeniĭ de la munte şi i-am trimis la Dunăre; am luat ómeniĭ bănuiţi de a fi în conspiraţiunile bulgare şi ĭ-am închis, fără să-ĭ trimit maĭ multe luni înaintea Justiţieĭ, fiind-că sciam că Justiţia are să-ĭ achite. Am făcut însă aceste călcărĭ de legĭ, fiind-că credeam că e pentru un interes naţional: — ca să scăpăm ţéra de mânia ce se ridicase asupra eĭ, şi pentru acésta vĕ voiŭ cere un bil de indemnitate.

Am făcut, D-lor, poliţie, pentru Guvernul trecut, în contra Bulgarilor un an de ḑile. Intrebaţi pe înşişĭ toţi Bulgariĭ din ţéră dacă un an de ḑile n'am stăruit continuŭ pe lângă dînşiĭ, pentru ca să evite orĭ-ce conflict. Onor. d. Kogălniceanu este acì; d-sa scie şi póte să declare dacă eŭ n'am stat nopţi întregĭ, fără să dorm, la telegraf, înconjurat de maĭ mulţĭ Bulgarĭ cunoscuţĭ şi dacă nu-ĭ conjuram să nu compromită România, care n'a fost pentru dînşiĭ o mumă vitregă, ci o mumă bună şi duiósă. Atunci am isbutit, am isbutit, într'adevĕr silit să trec peste legile ţériĭ, peste Constituţiune, pentru a ridică orĭ ce pretext de acusare inimicilor ţériĭ, dar a trebuit s'o fac, fiind-că pun patria maĭ presus de orĭ-ce şi maĭ înainte de orĭ-ce simţimînt. *(Aplause prelungite).* M'am dus la Giurgiu, D-lor, şi înconjurat de Bulgariĭ ceĭ maĭ însemnaţi şi maĭ inteligenţi de acolo, am chemat la telegraf pe Bulgariĭ însemnaţi din Alexandria, pentru ca aceştia să corespundă cu ceĭ de peste Dunăre, şi le-am ḑis: Aţĭ venit în ţéră şi aţĭ găsit asil, şi aţĭ găsit fraţi, carĭ v'aŭ pus la masa lor şi v'aŭ săturat; nu veniţĭ acum să le rĕspundeţĭ, drept recunoscinţă pentru binele, ce aţĭ găsit la dînşiĭ, cu

ingratitudine. Înțelegem simțimintele, de carĭ voĭ sunteți animați, le apreciem, dar nu veniți să ne sacrificați pe noĭ pentru voĭ, căci ați comite actul cel mai mare de ingratitudine. Și le-am adaus: Când veți vedé óre pe Turcĭ în Giurgiu și pe Austriacĭ în Bucurescĭ, remușcarea nu vĕ va mușcà óre de inimă? — Bulgariĭ aŭ rĕspuns, D lor, la apelul nostru, căcĭ n'aŭ mai făcut nicĭ o mișcare; am a le arătà tótă recunoscința mea că aŭ năbușit simțimintele cele mai nobile pentru siguranța României. Vedeți, D-lor, ast-fel, că noĭ am făcut poliție pentru Turcia, și am făcut-o mai mult decât trebuià, mai mult decât ne îndatoraŭ tratatele și interesele țĕriĭ nóstre. Dar, póte că Turcia nu s'a arătat mulțumită, pentru-că n'am voit să fim călăĭ? N'am voit să ne facem călăiĭ Statelor marĭ, n'am putut să semĕnăm cu dînsele, să avem capul departe de inimă. Noĭ, carĭ suntem un Stat mic, avem inima mai aprópe de cap, și ast-fel nicĭ-odată nu ne putem comparà cu Statele marĭ, nicĭ-odată nu putem avé acea libertate de inteligență, pe care o aŭ ele, în cât să putem spînzurà și măcelări ómenĭ. *(Aplause numeróse)*... Nicĭ odată n'am putut și nu am puté să trădăm noĭ pe Bulgariĭ din România și să-ĭ dăm la spînzurătóre, fiind-că atuncĭ Dumnedeŭ ne-ar fi blestemat, și România în adevĕr ar fi pierit! *(Aplause frenetice și prelungite)*. În acéstă privință ceea ce a dis Ministerul de erĭ, are să continue cel de adĭ; ceea ce am făcut noĭ, aŭ să facă și eĭ, fiind-că și dînșiĭ aŭ inimă, și aŭ aceleași simțiminte și datoriĭ de Românĭ ca și noĭ. Atuncĭ tóte Puterile Europeĭ vor vedé că simțimintele, carĭ ne-aŭ făcut pe noĭ să lucrăm ast-fel, nu eraŭ nicĭ simțimintele, nicĭ voința unuĭ om, uneĭ nuanțe, unuĭ partid, ci simțimintele, voința națiunii întregĭ.

No. 49. 1868 Noemv. 29.

V'am spus, Domnilor, că, în asemenea împrejurărĭ, eŭ recunosc că am făcut un act de datorie către țéră, scăpând-o de acel Guvern, pentru ca alțiĭ să vie și să închidă tóte gurile, care ne acusă, și să încredințeze Europa întrégă că simțimîntul, ce l-am exprimat noĭ, este simțimîntul țĕriĭ întregĭ, și că nu cerem de la Europa nimic alt decât să ne lase în pace, să ne putem desvoltà în limitele și în condițiunile, în care ne găsim și după ceea ce vom gândi cu toți — ca un singur om — că trebue să facem.

De aceea dar, rog pe d-l Apostoleanu, cât și pe toți aceĭ domnĭ carĭ aŭ vorbit până acum despre administrațiunea nóstră, să uite mica mea individualitate, să uite acea administrațiune, căcĭ și noĭ am avut ocasiunea a ne plânge mult în contra administrațiunii,

No. 49. 1868 Noemv. 29.

și când ne-am aflat acolo, ca să administrăm, am avut ocasiunea să recunóscem că chiar aceĭ, pe carĭ îĭ credeam ceĭ maĭ vinovațĭ, aŭ făcut fapte fórte marĭ și fórte naționale.

Eĭ bine, Domnilor, faceți și domnia-vóstră tot așa cum am făcut noĭ; nu faceți ca ceĭ carĭ vorbesc aci de alaltăerĭ și prin vorbele lor voesc iarăși să nască luptele sfâșietóre între noĭ; nu faceți așà, ci să lucrăm toți împreună, și atunci fiți încredințați că ne vom arĕtà în fața lumiĭ întregĭ că suntem Românĭ, că suntem uniți și că meritărn tóte instituțiunile, ce ne-am creat, căcĭ noĭ ni le-am creat și voim să le respectăm, iar nu ni le-am creat numaĭ pentru că ne place să le avem. Scim că representanțiĭ puteriĭ Statuluĭ român sunt consilieriĭ Tronuluĭ, iar nu nisce fracțiunĭ ale unor partide politice *(Aplause)*. Negreșit că, dacă vom înțelege cum trebue să ne arătăm în fața lumeĭ, atuncĭ nicĭ odată nu ne vom luà la luptă inutilă și individuală, ci din contra vom venì și vom da tot concursul nostru, fără reservă, fără nicĭ o reservă, Guvernuluĭ de astădĭ, pentru ca să se pótă înfățișà înaintea Europeĭ și să-ĭ pótă dovedì că sunt adevĕrațiĭ representanțĭ aĭ națiunii, iar nu representanțiĭ vre-unuĭ partid, că sunt în fine consilieriĭ Tronuluĭ.

Pentru tóte aceste motive dar, vĕ conjur să votăm adresa, așà precum ni s'a propus de comisiunea nóstră; prin ea să arătăm tot ce simțim și ce voim, să arătăm că suntem o națiune tare și energică, iar nu ceea ce ḑic chiar ḑiarele Puterilor amice nouĕ. Fiind-că vorbesc despre acele ḑiare, v'aș citì ceea ce s'a vĕḑut publicat în „Gazeta Germanieĭ de Nord“, unde se ḑice: „Cum ațĭ creḑut că o să avem maĭ multă simpatie pentru o națiune slabă, care nu are nicĭ un titlu, care n'a sciut să lupte — cum a luptat națiunea Maghiară — contra tuturor furtunelor, spre a-și scăpa individualitatea cu puterea sa proprie.“ Eĭ bine să dovedim Europeĭ, să dovedim lumiĭ, care se îndoesce de noĭ, că putem mult, cu tóte că n'am fost în condițiunile norocite ale Maghiarilor, carĭ aveaŭ într'o mână sabia și în cea-laltă sceptrul S-tuluĭ Petru.

Vocĭ. S-tul Ștefan.

I. Brătianu. Nu; al Sântuluĭ Petru, fiind-că tot-deauna — când năvăliaŭ asupra nóstră — veniaŭ și cu o bulă din partea Papeĭ, pentru ca să cucerésc̆ă și să estermine pe ereticĭ; de aceea Ungaria a luptat singură, căcĭ ea luptă împreună cu tot catolicismul Europeĭ, pe când noĭ tot-deauna am avut să luptăm cu năvălirile Tătarilor, cu năvălirile Musulmanilor, cu năvălirea Polonilor și tot-

deauna singurĭ. A fost lesne Ungarieĭ să-şĭ scape individualitatea sa când luptă cu un mic Ducat ca al Austrieĭ, pe când noĭ luptam contra a patru marĭ Puterĭ, contra a patru marĭ elemente în Europa. Dacă Ungaria şĭ-a scăpat individualitatea sa în aceste condiţiunĭ favorabile, şi noĭ, în condiţiunile cele maĭ grele, am scăpat naţionalitatea nóstră, şi astăḑĭ ne aflăm în faţa lumiĭ cu o individualitate, care meritä a i se purtă de grijă! D-lor, actul nostru astăḑĭ e adresat şi Europeĭ, căreia îĭ spunem ce suntem, şi că ne aflăm în stare de a fi, de a trăĭ, de a ne apĕrà. Vĕ rog, vĕ conjur a-l votà aşà cum este, şi să cadă asupra capuluĭ meŭ rĕul ce ar puté resultà din el pentru România! *(Aplause unanime şi entusiaste).*

No. 49. 1868 Noemv. 29.

50.—DISCURS ROSTIT LA ÎNTRUNIREA ELECTORALĂ DE LA 15 DECEMVRIE

No. 50. 1868 Decemv. 15

(„Românul“ din 18 Decemvrie 1868).

In vederea alegerĭ unuĭ deputat de către Colegiul III al Capitaleĭ, partidul liberal, care sprijineà Cabinetul Dimitrie Ghica—Kogălniceanu, convócă pe cetăţenĭ la o mare întrunire electorală în sala Slătineanu. Intrunirea se ţine în séra de Duminecă, 15 Decemvrie 1868, şi are un succes strălucit. Vorbesc: Panait Donicĭ, G. Chiţu, G. Petrescu, A. Stolojan, Pană Buescu şi Ion Brătianu, care atinge maĭ mult politica generală a Românieĭ. Candidatul proclamat, în acéstă întrunire, fu d. Constantin Pilat, pe atunci Maior, care, la 22 Decemvrie se şi alege cu marea majoritate de 772 voturĭ, din 808 votanţĭ, şi contra a 35 voturĭ, date luĭ Constantin Bosianu. Acesta, precum se vede din recomandarea, publicată în capul ḑiaruluĭ *Pressa* şi semnată de: G. Costaforu, C. Grădişteanu, Plagino, Al. Lahovari, G. Vernescu, P. Mavrogheni, Chr. Tell, Ion Ghica şi de d-niĭ P. P. Carp, Nicolae Ionescu, etc., erà candidatul fracţiunilor opoziţioniste coalizate, —„fracţiunile din Moldova, Muntenia, Oltenia şi Basarabia întrunite; somităţile Istorieĭ vechĭ şi noĭ; familiĭ domnescĭ, cu strămoşĭ lucĭoşĭ, şi bărbaţĭ, ce eĭ înşişĭ sunt strămoşĭ, ca d-niĭ Tell, Ionescu, Costaforu, Vernescu, Cernătescu!“ („Românul“ din 22 Dec. 1868.)

Ion Brătianu, (suindu-se la tribună este salutat de lungĭ şi frenetice aplause). D-lor, sunteţĭ adunaţĭ ca să vĕ consultaţĭ pentru acela, pe care trebuie să-l alegeţĭ ca representantul d-vóstră în Camera legiuitóre. Onor. d-nĭ Donicĭ şi Stolojan, adecă representanţiĭ a douĕ părţĭ ale Românieĭ, ce s'aŭ întrunit împrejurul vecheĭ Mun-

No. 50. 1868 Decemv. 15.

teniĭ, v'aŭ ḍis să alegeţĭ, să daţĭ de succesor în Camera legiuitóre d-luĭ general Nicolae Golescu pe un tînĕr ofiţer din armata nóstră. Eŭ, D-lor,—căruĭa mĭ-aţĭ făcut de atâtea orĭ onórea să-mĭ încredinţaţĭ mandatul d-vóstră, alegêndu-mĕ în Cameră,—cred că nu póte fi astădĭ o alegere maĭ bine nemerită, pentru-că printr'însa daţĭ, pe de o parte, satisfacţiune părţiĭ de dincolo de Milcov,—căcĭ, după cum sciţĭ, sunt uniĭ—se înţelege aceĭ cărora nu le place Unirea,—carĭ ḍic că sunt cuceriţĭ de Muntenĭ; eĭ bine acestora le rĕspundeţĭ alegênd de representant al Capitaleĭ pe unul dintre aceia carĭ, cum vor să ḍică uniĭ, sunt cuceriţĭ,—şi pe de altă parte arĕtaţĭ iubirea d-vóstre armateĭ nóstre, luând din sînul eĭ pe unul dintre ofiţeriĭ sĕĭ ceĭ meĭ inteligenţĭ şi care a avut ocasiunea, în maĭ multe împrejurărĭ, să manifeste simţimîntele armateĭ nóstre.

Eŭ, D-lor, să vĕ spun drept, eram sigur că este destul să vi se facă propunerea acésta numaĭ, pentru ca d-vóstră s'o urmaţĭ, fiind-că corespunde negreşit la un simţimînt al d-vóstră general.

N'am luat dar cuvîntul ca să vĕ vorbesc de acéstă alegere, pe care o cred dejà făcută în Capitala Românieĭ, ci m'am suit la acéstă tribună pentru a vĕ vorbì de o altă alegere maĭ mare, cu mult maĭ importantă..... este vorba să vĕ alegeţĭ sórta! *(Aplause prelungite).*

D-lor, acéstă încuragiare, ce-mĭ faceţĭ cu atâta entusiasm, îmĭ dovodesce că aveţĭ să rĕspundeţĭ la apelul, ce am să vĕ fac. Cum îşĭ alege cine-và sórta sa? A-şĭ alege cine-và sórta, nu este ca în basme, a-şĭ alege cutare saŭ cutare ḍînă; sórta şĭ-o alege cine-và, făcêndu-şĭ-o însuşĭ.

V'am ḍis de multe orĭ că puteţĭ să vĕ creaţĭ orĭ-ce drum, fie el cel mai bun, cel maĭ frumos, dar dacă nu vĕ veţĭ echipa bine şi dacă nu vĕ veţĭ luà merinde, veţĭ perì pe drum, orĭ cât de bun ar fi el. Apoĭ, D-lor, pentru noĭ merindele acelea sunt puşca! *(Aplause prelungite).*

O voce. Să luăm puscĭ!

Mulţimea. Puscĭ! *(Ura! aplause).*

I. Brătianu. Comitetul pentru armare ne-a făcut onórea de a ne chemà în mijlocul sĕŭ ca să se chibzuiască asupra a ceea-ce este de făcut, pentru că vede că nu merge subscrierea pentru armare, ast-fel cum se sperà. Eŭ am ḍis că vina este a membrilor comitetuluĭ, pentru că n'aŭ sciut să vĕ vorbéscă, să vĕ atingă inimile, căcĭ eram încredinţat că o sĕ rĕspundeţĭ cu aclamaţiunea, cu care

aţĭ rĕspuns astădĭ şi al căreia resultat o să fie negreşit că Capitala Românieĭ, în 15 saŭ 20 de ḑile, se va manifestà, nu numaĭ prin aclamaţiunĭ şi urărĭ, ci şi prin contribuţiunĭ pentru armare. Când veţĭ contribui ca să vĕ armaţĭ, veţĭ avé arme, şi când veţĭ avé arme, veţĭ avé asigurată sórta aceea, la care aŭ sperat strămoşiĭ noştri şi la care aspiră de la un timp încóce şi strănepoţiĭ lor. *(Aplause, entusiasm mare).*

D-lor, Europa întrégă..... Mĕ iertaţĭ, fac o pausă..... Îmĭ ḑiceà cine-và adineaura că d-l Chiţu se sue pré sus. Eŭ mĕ voiŭ suì şi maĭ sus *(aplause)* în Istorie.

După căderea Imperiuluĭ roman, din care suntem o viţă, barbariĭ năvăliră în Europa şi făcură din tótă Europa o turmă de sĕlbatecĭ şi o turmă de sclavĭ. Cu timpul însă, popórele indigene civilisate ale Imperiuluĭ roman aŭ civilisat pe barbarĭ şi ĭ-aŭ contopit cu dînsele; d'aci eşì Europa occidentală modernă. Peste noĭ, Orientul, carĭ eram la gura tuturor acelor năvălirĭ barbare, aŭ trecut năvălirile, ce aŭ inundat Europa occidentală, precum şi acelea care, isbindu-se de pepturile nóstre, şĭ-aŭ sleit puterile, aşà încât lumea nouĕ n'a maĭ fost *deranjată.* Din cele douĕ invasiunĭ din urmă, una s'a făcut prin Nord-Vestul Europeĭ şi cea-laltă prin Orient, una s'a numit năvălirea turcéscă şi cea-laltă năvălirea unguréscă *(aplause prelungite)* — uniĭ aŭ îmbrăţişat mahometanismul şi alţiĭ catolicismul, căcĭ nu aveaŭ religiune, eraŭ barbarĭ, veneaŭ din Nordul Asieĭ. Tóte poporaţiunile din vechiul Imperiŭ roman aŭ fost sute de anĭ în luptă cu aceste douĕ năvălirĭ, căcĭ uniĭ — făcêndu-se catolicĭ — veniaŭ în numele catolicismuluĭ să extermine Orientul, care erà ortodox şi ceĭ-lalţĭ în numele mahometanismuluĭ, ca să extermine pe chreştinĭ, pe ghiaurĭ. Am luptat şépte, opt sute de anĭ cu sabia în mână; cele maĭ multe popóre surorĭ ale nóstre din Orient aŭ căḑut şi numaĭ aceste douĕ Principate, Valahia şi Moldova, aŭ scăpat cu un fir de viéţă naţională, cu un fir de independenţă, de naţionalitate şi de personalitate. Ast-fel aceste douĕ Principate aŭ fost sute de anĭ sînul, care încălḑià ţîţa, ce hrănià pe tóte nenorocitele poporaţiunĭ chreştine din Orient *(aplause entusiaste)*, şi în urmă, când acea furie s'a tocit, când acea înversunare şi acea putere a început să se sleiască, poporaţiunile chreştine aŭ început să se reînsufleţéscă.

Ast-fel aţĭ vĕḑut pe Grecia, la 1821, că s'a ridicat şi a dobîndit, într'un colţ al Imperiuluĭ, independenţă. Ast-fel aţĭ vĕḑut pe

No. 50. 1868 Decemv 15.

Serbia. Astădĭ se găsesc, în acest ocean de poporațiunĭ, treĭ State: România, Serbia și Grecia. Eĭ bine, Domnilor, este peste putință ca popórele Orientuluĭ, — plecând de la Viena și mergênd până la Marea Albă, popóre carĭ aŭ luptat sute de anĭ și carĭ în urmă, după ce aŭ căḑut, aŭ început încet, încet să-șĭ refacă puterile lor, — astădĭ în timpiĭ de libertate, în timpiĭ când luminile aŭ început să pătrundă până în fundul Asieĭ, e peste putință ca aceste poporațiunĭ să rĕmână în starea, în care aŭ fost. *(Aplause).*

Ne aflăm într'o epocă, într'un timp de renascere. *(Aplause Așa e!..).* Nu este dat niměnuĭ, nu nouĕ, dar nicĭ chiar celor maĭ puternicĭ Impĕrațĭ, să însemneze modul, prin care se va reformà Orientul; numaĭ o putere Dumneḑeiască póte sci cum se va reformà. Vor voĭ óre acele națiunĭ, aceĭ stăpânĭ să înțelégă spiritul secoluluĭ și să se unéscă, să se înfrățéscă, așà precum Româniĭ aŭ propus Maghiarilor la 1848, așà precum am propus noĭ Guvernuluĭ turcesc încă de la 1848? Dacă ar fi ast-fel, atuncĭ ar fi o soluțiune pacĭnică. N'aŭ acele Puterĭ decât să întinḑă drepturile, să recunóscă pe cele-lalte poporațiunĭ surorĭ ale lor pe picior de egalitate, să reconstitue în fine Statele pe principiile moderne *(aplause)*, să mérgă înainte spre fericire și progres. *(Aplause).* Acésta este voința nóstră! Dumneḑeŭ să-ĭ lumineze, pentru ca și eĭ să voiască a se gândi tot ast-fel. Dar, Domnilor, dacă voința lor ar fi alta, dacă regenerarea Orientuluĭ fatalicesce trebue să se facă prin sânge și foc, eĭ bine, nu trebue ca pe noĭ timpiĭ să ne găséscă desarmațĭ; trebue să putem respinge foc prin foc, sabie prin sabie. Nu credețĭ că, — dacă noĭ nu ne vom armà și vom sta cu capul pe tipsie, cum ḑiceà onor. d. Stolojan maĭ adineaorĭ, — ne va lăsà cine-và în pace. Nu credețĭ că atuncĭ când clocotéla va începe și ne va înconjurà din tóte părțile, o să ne lase în pace, ca un lac liniștit.

Fiind-că nu se póte ca un lucru viŭ să trăéscă lângă altul mort, căcĭ saŭ cel mort o să molipséscă pe cel viŭ și o să-l îngrópe lângă dînsul, saŭ cel viŭ o să deà viéță celuĭ mort ca luĭ Lazăr. *(Aplause).*

D-lor, până la o vreme, Serbia erà grija tuturor Puterilor interesate, și după ce s'a tăiat capul Serbieĭ, adecă al Principeluĭ Mihail, atuncĭ numaĭ aŭ lăsat-o în pace, pentru un timp óre-care; s'a întors în urmă acea grijă spre România și aŭ început să-ĭ caute pĕcatele, pe carĭ nu le aveà. Apoĭ, când aŭ crediut că aŭ cam sfîrșit cu România, s'aŭ întors în Grecia. Eĭ bine, D-lor, când acele Pu-

terĭ vor crede că aŭ terminat cu Grecia, se vor întórce iarăşĭ la Serbia, şi apoĭ la România, până se va sfîrşi acéstă cestiune, pentru că sunt tradiţiunĭ, sunt douĕ elemente, carĭ voiesc să fie dominătóre, unul la Orient şi cel-lalt la Occident.

Noĭ n'avem să ne amestecăm în nimic dincolo de Carpaţĭ, fiind-că Transilvania n'a făcut parte din România, din Principatele-Unite. Dar, D-lor, erà un Principat între noĭ şi Maghiarĭ: erà Principatul Transilvanieĭ, care a resistat la tóte furtunele, care aveà raţiunea sa de a fi, pentru că erà o garanţie, o barieră între noĭ şi Maghiarĭ. Eĭ bine, D-lor, astădĭ s'a şters acéstă barieră, acéstă garanţie şi, după cum s'a şters cu o aşà mare înlesnire, nu sciŭ dacă acea undă, care a trecut peste Transilvania, nu va crede că póte să mérgă şi maĭ departe, să trécă şi peste noĭ....

Voci: Nicĭ odată!

I. Brătianu. Aud ḑicêndu-se: Nicĭ odată! Eĭ bine, D-lor, o să rĕspundeţĭ mâne saŭ poĭmâne — dacă acéstă undă nu va trece şi peste noĭ — o să rĕspundeţĭ cu sacrificiul, ce sunteţĭ chemaţĭ să faceţĭ, pentru-că, nefăcêndu-l, veţĭ avé nimic pentru nimic! Nu credeţĭ că veţĭ puté dobândì libertatea fără sacrificiĭ, fără martiriŭ. Nu credeţĭ că o să vĕ puteţĭ păstrà independenţa, rolul în Orient, fără jertfe!

Sciţĭ, D-lor, că eŭ am fost unul din ceĭ dintâĭ, carĭ am cerut împroprietărirea foştilor clăcaşĭ; dar maĭ în urmă, modul cum s'a făcut acéstă lege, — fiind-că aveà aerul că se dă în numele unuĭ om, că se iea de la unĭĭ şi se dă la alţĭĭ de milă, — m'a mâhnit fórte mult, căcĭ făceà pe poporul român să nu maĭ crédă în dreptate, ci să crédă numaĭ în mila unuĭ om. Pentru acésta, D-lor, eram fórte mâhnit după aplicarea legiĭ rurale; dar într'o ḑi, pe când mĕ suiam pe vîrful uneĭ cóste, am vĕḑut pe foştiĭ clăcaşĭ, cu femeĭ, cu copiĭ, uniĭ cu sapa, alţiĭ cu pluguriĭ, săpând la buturugĭ, făcênd la şanţuriĭ şi astupând la găuriĭ,—eĭ bine, D-lor, atuncĭ mĭ-a trecut necazul. Mĭ-am ḑis: „Orĭ-cum s'a făcut acéstă împroprietărire, ieată că clăcaşiĭ iaŭ în serios dreptul lor cel mare, adecă de proprietar al pământuluĭ, şi-l muncesc, îl cultivă, bagă sudórea şi o parte din viéţa lor într'însul, şi sunt încredinţat că nimenĭ de astădĭ înainte nu i-l va maĭ luà". Aşà dar, D-lor, ceea ce aŭ făcut foştiĭ clăcaşĭ cu pământul, ce li s'a dat, trebue să facem şi noĭ cu Ţéra-Românéscă, pe care am luat-o în posesiune de la strămoşiĭ noştri. Dacă ne vom vĕrsà sudórea, dacă vom scì să fa-

No. 50. 1868 Decemv. 15.

cem sacrificiĭ în tot césul, numaĭ atuncĭ vom avé Ţéra-Românéscă tare şi mare, cum a lăsat-o Dumneḑeŭ. *(Aplause.)*

D-lor, s'a vorbit adinéorĭ de partide şi chiar acĭ onor. meŭ coleg din Cameră, d-l Chiţu, s'a întrebat unde este partidul boieresc, şi v'a spus că nu maĭ este partidul vechiŭ, nu maĭ sunt boierĭ. Nu maĭ este partidul acela, D-lor, nu numaĭ pentru că instituţiunile nóstre sunt scrise în chărţile nóstre, în legile nóstre, dar pentru că sunt scrise în inimile nóstre ale tuturor *(aplause)*, şi numaĭ un nebun ar maĭ puté să maĭ viseze astăḑĭ la trecut. Astăḑĭ, D-lor, nu maĭ póte fi vorba de cestiune de partide, căcĭ în faţa imprejurărilor, în carĭ ne aflăm, şi pe care nu este putere omenéscă să le pótă împedică, naţiunea română nu póte avé altă preocupaţiune decât de a se înfăţişà în marea luptă, ce se pregătesce, cu tótă vigórea şi tóte mijlócele pentru ca să pótă, nu numaĭ să jóce un rol, dar încă să iasă victoriósă dintr'însa. *(Aplause.)* Eĭ bine, D-lor, care este Românul, din orĭ-ce clasă ar fi, care este boierul — chiar dacă s'ar ridicà din mormînt — care ar puté să împedice naţiunea, şi din contră să nu-şĭ lase religiunea, şi să vie să se pună alăturĭ cu noĭ? Fiind-că astăḑĭ este vorba de o cestiune mare, aceea a naţionalităţiĭ române, D-lor, să-mĭ fie permis a face acĭ o mică digresiune. Am fost întrebat de multe orĭ: „Cu cine suntem?“,—fiind-că unĭĭ ne-aŭ acusat că suntem cu Francesiĭ, alţiĭ ne-aŭ acusat că suntem cu Muscaliĭ, şi astăḑĭ chiar ne prigonesc unĭĭ, ḑicênd că suntem cu Muscaliĭ. Eĭ bine, D-lor, noĭ nu suntem nicĭ Muscalĭ, nicĭ Francesĭ, nu suntem — şi nicĭ nu voim să fim — decât Românĭ *(aplause prelungite)* şi, ca Românĭ, avem simpatiĭ cu naţiunile acelea, care sunt tot de o viţă cu noĭ, care sunt tot de un sânge cu noĭ; suntem ceea-ce Dumneḑeŭ ne-a lăsat să fim. Nu putem noĭ să n'avem inimă, să n'avem simpatiĭ pentru aceia, în mijlocul cărora a făcut Dumneḑeŭ să ne nascem.

Ca Românĭ, D-lor, suntem ortodocşĭ, şi ca ortodocşĭ avem simpatiĭ pentru naţiunile ortodoxe. *(Aplause)* Orĭ unde ar fi o cestiune ortodoxă, orĭ unde ar fi o primeḑdie pentru aceia carĭ se închină la aceeaşĭ Biserică cu noĭ, este o cestiune românéscă. *(Aplause).* (1)

(1) Ḑiarul „Ţéra“, relevând acéstă declaraţiune ca un „manifest panslavist“, „Românul“ din 21 Decemvrie 1868 protestă energic în contra acesteĭ insinuărĭ, sprijinindu-se pe chiar textul discursuluĭ (Nota edit).

Ce mai suntem încă? Suntem un popor din Orient; am trăit, am fost mari și tari, pe urmă am suferit diferite nenorociri, și pe rând fie-care am venit de ne-am alinat durerile nóstre. Suntem un popor din Orient, care am trăit cu Slavii, cu Grecii, cu Bulgarii de mii de ani, și nu în timpul de fericire vom uitá pe frații noștri, cu cari am trăit atâția secoli de fericire și nenorocire. *(Aplause).* Prin urmare, D-lor, când un fir de pĕr al unei poporațiuni din Orient, al unui asociat de-ai noștri..... — Și aci sunt silit a face iarăși o mică digresiune, fiind-că s'a vorbit și se vorbesce de alianțe. Noi, D-lor, n'am făcut alianță cu nimeni; dar sunt alianțe de sânge, alianțe de religiune, alianțe de inimi. *(Aplause prelungite).*

Ei, D-lor, când eŭ vĕd că un Român este amenințat, când vĕd că un străin vine și-l lovesce, nu mai e trebuință ca să fi făcut legături, tratate cu dînsul, pentru ca să sbor să-l apăr. Noi Românii trebue saŭ să trăim, saŭ să perim cu Orientul întreg! *(Aplause).*

Iată, d-lor, profesiunea nóstră de credință: nu atacăm pe nimeni, n'am făcut alianță cu nimeni, dar avem inimă și interese, și când inima, când interesele nóstre vor fi jicnite, brațul sbóră spre apĕrare. Noi avem interese cu Orientul întreg, pentru că nici agricultura, nici comerțul, nici prosperitatea, nici chiar existența nóstră nu pot fi sigure, dacă tóte acele poporațiuni chreștine din Orient vor fi insultate, masacrate, vor fi puse sub sabie! *(Aplause).* Noi nu vom atacà pe nimeni, nu avem nici o legătură cu nimeni, nu avem tratate cu nimeni, dar să bage bine de sémă toți aceia cari ating saŭ cari voesc să înfigă cuțitul într'un corp de Român, în ori-ce parte de lume ar fi! *(Aplause prelungite).* Căci avem încă datoria să întrebăm: Pentru ce s'a rădicat bariera dintre noi și Maghiari? *(aplause).* Pentru ce Transilvaniei, care a avut existența sa proprie de sute de ani, tocmai în timpul de astădi i se rădică un drept, pe care chiar timpurile barbare l-aŭ respectat? *(Aplause).* Ei bine, D-lor, cred că în fața unui asemenea act, avem dreptul să luăm și noi măsuri, să ne înarmăm, să ne punem în posițiune de a nu ni se întîmplà și nouĕ, ceea ce s'a întîmplat Transivaniei, și la vreme să cerem chiar și socotélă de ceea ce s'a făcut. *(Aplause prelungite și entusiaste).*

Străinii ne-aŭ calificat de multe ori că vorbim frumos, că avem entusiasm, avem valóre, avem curagiŭ, avem bărbăție... în cuvinte! Ei bine, D-lor, sunteți pușĭ astădi în posițiune saŭ să dați drept

No. 50. 1868 Decemv. 15.

acelor carĭ ne înegresc ast-fel, saŭ să le rĕspundeţĭ prin fapte că sunt nisce calomniatorĭ. O să rĕspundeţĭ prin fapt dacă Bucurescĭĭ, Capitala Românieĭ, nu va rĕmâné maĭ îndărăt decât multe districte mititele ale ţĕrĭĭ, căcĭ alt-fel, D-lor, vor ḑice că dacă capul nu este bun de nimic, vaĭ de corp! Nu se uită lumea să vaḑă ce face cutare saŭ cutare district, ci se uită la ce face Capitala Românieĭ. D-vóstră trebue să rĕspundeţĭ dar astăḑĭ în proporţiune cu bogăţia ţĕrĭĭ, şi fiind-că, în proporţiune, bogăţia ţĕrĭĭ cea maĭ mare este concentrată în Bucurescĭ, şi d-vóstră trebue să rĕspundeţĭ în raport cu acéstă bogăţie. Trebue să rĕspundeţĭ în proporţiune cu inteligenţa, cu luminele, care sunt în Capitală, trebue să rĕspundeţĭ în proporţiune cu patriotismul, ce aţĭ arătat în tot timpul şi în tóte ocasiunile şi pentru care ţéra vĕ este recunoscătóre, căcĭ— după cum a ḑis onor. d-l Chiţu—poporul bucurescean a fost iniţiatorul tuturor faptelor celor marĭ. Dar, D-lor, nu trebue să uitaţĭ proverbul frances care ḑice: *„noblesse oblige“, nobleţa îndatorézĕ.* Acésta însemnézĕ că aceluĭa care a făcut lucrurĭ marĭ, i se cere să facă şi maĭ marĭ. Capitala Românieĭ a făcut mult, trebue să facă şi maĭ mult.

Afară de acésta, D-lor, nu trebue să uitaţĭ că aveţĭ încă o datorie şi maĭ mare. Căcĭ, dacă este cine-và, care a cerut cu maĭ multă ardóre, dacă este cine-và, care a luptat cu maĭ multă bărbăţie, dacă cine-và a contribuit maĭ mult pentru ca România să aibă un Suveran, luat din una dintre cele maĭ ilustre familiĭ din Europa,—este Capitala Bucurescĭ. Şi, D-lor, pentru ce aţĭ adus acĭ pe strănepotul luĭ Frideric-cel-Mare şi Napoleon I, dacă nu sunteţĭ în stare să-ĭ daţĭ destule mijlóce pentru ca să facă din România, care este una din ţĕrile cele maĭ bogate din lume, ceea-ce a făcut Frideric-cel-Mare din deşertele Prusieĭ de Nord? *(Aplause prelungite şi entusiaste).*

TABLA DE MATERIĬ

Pag.

Cuvîntărĭ în memoria luĭ I. C. Brătianu, rostite de Dimitre A. Sturdza:

I. Cuvînt rostit la 8 Maiŭ 1891 V
II. Cuvînt rostit la 5 Maiŭ 1892 XI
III. Cuvînt rostit la 8 Maiŭ 1894 XIII
IV. Cuvînt rostit la 4 Maiŭ 1895 XIV
V. Cuvînt rostit la 5 Maiŭ 1896 XVII
VI. Cuvînt rostit la 4 Maiŭ 1897 XX
VII. Cuvînt rostit la 9 Maiŭ 1898. XXII
VIII. Cuvînt rostit la 9 Maiŭ 1899 XXIII
IX. Cuvînt rostit la 7 Maiŭ 1900 XXVI
X. Cuvînt rostit la 6 Maiŭ 1901 XXVIII
XI. Cuvînt rostit la desvelirea bustului luĭ Ion Brătianu la Drăgăşanĭ, la 17 Aprilie 1902 XXX
XII. Cuvînt rostit la 6 Maiŭ 1902. XXXI
XIII. Cuvînt rostit la inaugurarea monumentuluĭ din Bucurescĭ, la 18 Maiŭ 1903. XXXIV

1.	1848 Iunie	9. Proclamarea revoluţiuniĭ din 1848 din Ţéra-Românéscă	1
2.	» »	9. Scrisórea luĭ I. C. Brătianu şi C. A. Rosetti către Edgar Quinet	12
3.	1851 Noemvrie	Republica Română	14
4.	» »	România	24
5.	1853	Memoriŭ asupra Românilor, dat Impĕratuluĭ Napoleon III	35
6.	»	Naţionalitatea	39
7.	1854	Despre rolul Românilor, din Principate în răsboiul actual	61
8.	1855	Memoriŭ asupra Imperiuluĭ Austrieĭ în cestiunea Orientuluĭ	66
9.	1857	Memoriŭ asupra situaţiuniĭ Moldo-Românieĭ după tratatul din Paris	98
10.	» Iulie	1. Cestiunea română	132
11.	» Octomvrie	9. Raportul comisiuniĭ de urgenţă	139
12.	» Noemvrie	25. Discurs asupra noteĭ comisiuniĭ internaţionale	142
13.	1857 Noemvrie	27. Comerţul	149
14.	» »	31. Mijlócele de comunicaţiune	151
15.	1858 Ianuarie	28. Profeţiĭ	154
16.	» Aug.—Sept.	Bilanţul situaţiuniĭ	156
17.	» Octomvrie	13. Declarare	168
18.	» »	16. Apel alegătorilor	174
19.	1859 Fevruarie	Memoriŭ presentat Domnitoruluĭ Alexandru Ioan I. Cuza	182

				Pag.
20.	1859	Maiŭ	14, 16. Situaţiunea	191
21.	»	Iunie	4, 6. Apel la consciinţa naţională	197
22.	1860	Ianuarie	13-29. Bilanţul anuluĭ 1859	206
23.	1859	»	4-9. Anul 1860	230
24.	1861	»	10. Discurs asupra aducerii unor colonii străine.	244
25.	»	Fevruarie	21. Partidul naţional în Divanul ad-hoc şi Adunările elective	251
26.	1862	Ianuarie	1-3. Ajută-te şi Dumneţeŭ te va ajută	261
27.	»	Iulie	23-24. Rĕsboiul	266
28.	1863	Fevruarie	11. Discurs asupra contra-proiectuluĭ de rĕspuns la adresa Tronuluĭ	270
29.	1864	Aprilie	11-13. Cestiunea clăcaşilor	315
30.	»	Maiĭ	12, 13. Epistole economice	347
31.	»	Maiŭ	26, 28. Ce am voit şi ce voim	358
32.	1865		Reflexiunĭ asupra situaţiunii	364
33.	»		Instrucţiunea publică	383
34.	»	Maiŭ	23. Petiţiune la Senat	392
35.	»	Iunie	17. Scrisóre către directorul ţiaruluĭ «Sentinela Română»	396
36.	»	»	27. Scrisóre către un preot	397
37.	»	August	1. Epistolă către domnul Prefect al Poliţieĭ	399
38.	1866	Martie	30. Apelul Românilor către Conferinţă	402
39.	»	Maiŭ	12. Discurs asupra uneĭ adrese de mulţumire către Principesa-mumă	414
40.	1867	Ianuarie	30. Discurs rostit la «Societatea amicilor Constituţiunii» la întrunirea de la 30 Ianuarie 1867.	416
41.	»	Iunie	16. Circulara, din 16 Iunie 1867, către Prefecţi	425
42.	1868	Martie	25. Discurs asupra unuĭ articol din legea cumululuĭ	428
43.	»	Aprilie	26. Rĕspuns la interpelarea d-luĭ P. P. Carp asupra persecutării Evreilor.	433
44.	»	»	30. Discurs asupra proiectuluĭ de lege pentru poliţia rurală	447
45.	»	Maiŭ	17. Discurs asupra unuĭ articol din proiectul de lege pentru organisarea armateĭ	465
46.	»	August	12. Ordin circular către Comandanţiĭ diviziunilor teritoriale	471
47.	»	Septemvrie	16. Discurs asupra utilităţiĭ drumurilor de fer.	473
48.	»	»	18. Discurs asupra unuĭ articol din proiectul de lege pentru căile ferate.	483
49.	»	Noemvrie	29. Discurs asupra proiectuluĭ de rĕspuns la adresa Tronuluĭ	491
50.	»	Decemvrie	15. Discurs rostit la întrunirea electorală de la 15 Decemvrie	519

VERIFICAT 2017

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

VERIFICAT 2007